

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

GEORG OG EDV. BRANDES

BREVVEKSLING
MED NORDISKE FORFATTERE
OG VIDENSKABSMÆND

II

GYLDENDAL

GEORG OG EDV. BRANDES
BREVVEKSLING

Udgivet af
Det danske Sprog- og Litteraturselskab
Med Støtte af
Carlsbergfondet og
Overretssagfører L. Zeuthens
Mindelegat

GEORG OG EDV. BRANDES

BREVVEKSLING
MED NORDISKE FORFATTERE OG
VIDENSKABSMÆND

UDGIVET AF
MORTEN BORUP
UNDER MEDVIRKNING AF
FRANCIS BULL OG JOHN LANDQUIST

II

KØBENHAVN 1940
GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG

FR. BAGGES KGL. HOFBOGTRYKKERI
KØBENHAVN

INDHOLDSFORTEGNELSE

<i>Indledning</i>	IX
Georg Brandes og Edvard Brandes	I
Holger Drachmann til Edvard Brandes	171
J. P. Jacobsen og Edvard Brandes	235
Julius Lange og Edvard Brandes	389
Karl Verner og Edvard Brandes	403
Viggo Fausbøll til Edvard Brandes	411
<i>Kommentar</i>	433

INDLEDNING

I Georg Brandes' Essay om sin Broder Edvard i »Det moderne Gjenembruds Mænd« (1883) hedder det til Indledning: »Blandt Mændene af den yngre Forfattergruppe i Danmark har neppe nogen lagt en saadan Flersidighed for Dagen som Edvard Brandes. Han er østerlandsk Filolog, Politiker, Journalist (særligt Dramaturg) og Skuespildigter. Dette beror dels paa noget Spredt i hans Begavelse, dels paa et Hang til Initiativ i hans Karakter«. I dette Bind, hvori Edvard Brandes er Midtpunktfiguren, genfinder vi ham i alle de nævnte Egenskaber. Vi ser ham først i Forhold til den omtrent 6 Aar ældre Broder, dernæst som Forfatter i Kredsen af Gjenembrudsmændene, vi fanger et Glimt af Filologen i de smaa Korrespondancer med Jul. Lange, Karl Verner og Viggo Fausbøll, og gennem talrige Bemærkninger i samtlige Breve bringes hans Deltagelse i det politiske Liv i Erindring. Mangesidigheden — det Træk, som Georg Brandes særlig fæster sig ved i sin Karakteristik — taler saaledes hver Side i dette Bind om.

*

Naar GEORG BRANDES i et Brev til Bjørnson (IV 111) klager over, at han aldrig har staaet i regelmæssig Korrespondance med sin yngste Broder, maa det ikke tages som andet end et Stemningsudbrud af den i Eksil levende, der føler sig isoleret over for sit Hjemland. I Brødrenes Brevarkiver paa det kgl. Bibliotek er der bevaret mere end 600 af deres Breve til hinanden, der strækker sig lige fra Barnealderen — f. Eks. et hvor Edv. Brandes i Overskriften titulerer Georg Brandes »den største af alle Brødre« — og til deres seneste Leveaar; langt de talrigste er dog de fra Manddomsalderen. I denne Udgave, hvor der af letforstaaelige Grunde kun kan medtages et Udvalg af de interessan-

teste, er Tidsgrænsen bagud sat til 1877. Hvad der ligger forud for dette Tidspunkt drejer sig mere om private Forhold og om Redaktionsanliggender vedrørende »Det nittende Aarhundrede«. Tyngdepunktet i Samlingen er uden Tvivl den Del af Brevene, der er skrevet imellem 1877 og 1883, altsaa under Georg Brandes' Udlændighedsperiode, da han mest trængte til at blive holdt underrettet om Situationen i Danmark. Men at netop disse Breve frembyder størst Interesse, finder ogsaa sin Forklaring i Omstændigheder, der angaar den anden Part i Korrespondancen. Aarene omkring 1880 er Edvard Brandes' egentlige Gennembrudstid (jf. hans Udtalelse til J. P. Jacobsen 4/9 1878: »jeg er fuldkommen overtydet om, at jeg har en afgørende Vinter for mig«). I 1879 habiliterer han sig som Videnskabsmand ved at tage Doktorgraden paa en Afhandling med Emne fra den indiske Mytologi. Samtidig med at han kaster sig ud i litterær og dramatisk Journalistik i »Morgenbladet«, indtræder han 1880 aktivt i dansk Politik som Folketingsmand; samme Aar samler han sine bedste dramaturgiske Afhandlinger til et Bind »Dansk Skuespilkunst«, Aaret efter fulgt af et tilsvarende om fremmede Skuespillere, og 1881 endelig debuterer han som dramatisk Forfatter med Skuespillet »Lægemidler«, som han faar opført paa det kgl. Teater. Som man ser: et Fremstød samtidig paa mange og højst forskelligartede Fronter, der straks skabte Respekt om hans Person.

Mindst melder Brevene om Edv. Brandes' videnskabelige Indsats. Emnet for hans Doktorafhandling, der var hentet fra Religionshistorien, laa uden for Georg Brandes' Interessesfelt, og den ældre Broder saa utvivlsomt med Tilfredshed, at den yngre ikke lod sig bjergtage af Indologien, men valgte sig Omraader, der havde mere med Livet og Kunsten at gøre. Edv. Brandes blev efter at have naaet dette Maal halvt en Pennens, halvt en Handlingens Mand, og denne Vekseldrift, som mange har knækket Halsen paa, kunde han drive, uden Skade for Helheden, i Kraft af sine forbløffende mangesidige Anlæg.

Opildnet ved sine Venners litterære Held nærrede Edv. Brandes tidligt Aspirationer om at blive indrulleret i det lille Korps af Gennembrudsmænd, som hans Broder havde samlet om sig. Paradoksalt nok

havde Edv. Brandes, hvis tørre og nøgterne Aandsform næppe egnede sig synderligt til poetisk Produktion, tænkt sig at debutere med en Digt-samling. Det blev dog ved Hensigten. Da han sendte Broderen den til Bedømmelse, kom der et velvilligt, omend ingenlunde skaansomt Svar, der gjorde ham stærkt vaklende i Troen paa dens Værd. Efter i det første Øjebliks Skuffelse at have været betænkt paa at lade Foretagendet gaa i sig selv, bestemte han sig dog senere om og indsendte virkelig Digtene til to forskellige Forlæggere, og først da begge disse havde afvist dem, resignerede han og indskrænkede sig i Fremtiden til i Ny og Næ at lade »Ude og Hjemme« og senere »Politiken« tilflyde et enkelt Digt. Det var næppe med let Hjerte, at Georg Brandes, der jo ogsaa havde dyrket Kunsten, fældede Dødsdommen over sin Broders Vers. At han faa Maaneder efter foreslog ham et Samarbejde à la Brødrene Goncourt om en Tidsroman, var maaske ment som et Plaster paa Saaret; men nu var det Edv. Brandes, der betakkede sig, idet han undskyldte sig med sin Mangel paa Kendskab til det foreslaaede Emne. Han kunde gøre dette, fordi han da allerede havde andre Kort paa Haanden. Han var i fuld Gang med at udarbejde sine danske Skuespillerkarakteristikker, og han havde 1. Akt af et Skuespil liggende færdigt i sin Bordskuffe.

Det engang lidte Nederlag afskrækkede saa lidt Edv. Brandes fra at raadføre sig med sin Broder, at det tværtimod blev en Regel, at han inden Udgivelsen lod denne syne sine Manuskripter. Georg Brandes stod for ham som den absolute Autoritet i litterære Sager, og Gang paa Gang lader han det komme an paa hans Domme, om et Værk skal faa Lov at se Dagens Lys. Denne Tillid viste Georg Brandes sig fuldt værdig derved, at han ikke ydede sin Broder Vennekritik, men aabent og ærligt pegede baade paa Styrke og ikke mindst paa Svagheder. Meget træffende er f. Eks. hans Paavisning af det uheldige i, at »Gyngende Grund« fra Begyndelsen tenderer i politisk Retning, altsaa alment, men ender individuelt i det erotiske. Netop Brevene, der udveksles om dette Skuespil, viser, med hvilken Interesse Georg Brandes tumlede med Broderens Planer, lagde dem i Smeltedigelen, naar det syntes ham ønskeligt, rettede paa Stilen, udformede helt nye Replikker, ja end-

ogsaa forærede ham Titelen, altsammen til Edv. Brandes' store Tilfredshed, saaledes at denne anerkendende spørger, om han ikke selv har tænkt sig at skrive et Skuespil.

Ogsaa i Politik kunde de to Brødre — i det mindste et godt Stykke op mod Aar 1900 — enes om Maalet, omend ikke altid om Midlerne. Georg Brandes var ingeniunde tilbøjelig til med Kielland (se IV 302. 28 ff.) at betragte det som komisk, at Edv. Brandes i Efteraaret 1880 blev valgt til Folketingsmand af langelandske Bønder. Man ser af Bebrejdelserne i hans Brev af 26/9 1880, fordi han ikke omgaaende er blevet underrettet om Udfaldet, i hvilken Spænding Uvisheden har hensat ham. For det pudsige i Situationen, som den nyvalgte selv ingeniunde er ufølsom for: Edv. Brandes i en langelandsk Krostue, trakterende sine Vælgere med Punch og citerende Grundtvig, synes Georg Brandes ikke at have haft Blik. Man sammenligne ogsaa hermed, hvorledes han ret bistert viser Kielland til Rette for hans Mangel paa Forstaaelse af »Sejren«s Betydning (IV 304. 25 ff.).

Det gik haardt til i dansk Politik i disse Aar, hvor Striden om Forfatningen var det eneste Punkt paa Dagsordenen, og der taaltes ingen Spøg. For at paavirke Opinionen i frisindet Retning stod det for Brødrene som en bydende Nødvendighed at skabe et Organ, helst et Dagblad, men hvis dette ikke kunde lade sig gøre, et radikalt præget Tidsskrift. Tanken om at grunde en Avis er ældst; den gaar helt tilbage til 1872, og vi har i 1. Bind set Georg Brandes drøfte den med Carl Jul. Salomonsen. Disse Planer krydsedes imidlertid ved, at »Det forenede Venstre« som sit Fællesorgan i 1873 stiftede »Morgenbladet«, hvorved Partiet for første Gang fik et Dagblad i København. Grundet paa den stærke Splittelse inden for »det forenede« kom denne Skude til at føre en meget slingrende Kurs. Da det var Berg, der oprindeligt havde sat Penge i Bladet, blev det ogsaa ham, der udpegede dets første Redaktør, cand. jur. N. I. Larsen. Den mere radikale Fløj repræsenteredes af Medarbejdere som Hørup, Drachmann og Edv. Brandes (under Mærket »Alceste«), hvorimod Georg Brandes endnu ikke optraadte i dets Spalter. Sammensmeltningen mellem det politiske og det litterære Venstre, som i Hovedsagen var Edv. Brandes' Værk, nødvendiggjorde imid-

lertid i 1880 en Rekonstruktion af Partiorganet, baade økonomisk og indholdsmæssigt, og Brandes fik Berg overtalt til at opsigte Larsen, der fra 24/4 1881 afløstes af Hørup som ansvarshavende Redaktør. Til det interessante Kapitel af nyere dansk Presses endnu uskrevne Historie, der hedder »Fra Morgenbladet til Politiken«, giver Brevvekslingen mellem Brødrene Brandes værdifulde Bidrag. Man ser, hvorledes Edv. Brandes, der kunde være god nok til at tilføre Bladet ny Kapital, i det afgørende Øjeblik maatte vige for Hørup som Chef; Bergs og Brandes' Navne stod til at begynde med sammen med Hørups som »Bestyrere«, fra 1881 figurerer Hørup alene som Redaktør. Snart rasede Krigen inden for Murene: det var alt for uensartede Hoveder, der var anbragt under samme Hat. Brandes beklager sig skiftevis over »den forbandede Hørup« og over Berg, der snart betegnes som »ustyrlig af Angst for Fritænkeri«, snart kaldes »uforskammet« og »uberegnelig«. Udfaldet er bekendt: den unaturlige Alliance mellem det politiske og det litterære Venstre revnede i 1884, da det »forenede« Venstre spaltedes i to indbyrdes fjendtlige Fløje, det »danske« og det »europæiske« Venstre. Christen Berg reddede »Morgenbladet« og lod Hørup og Brandes falde til Fordel for den ubetydelige K. P. Korsgaard, der fra 1884 optræder som dets Redaktør.

Det er næppe for stærkt, naar Erik Henriksen (i »Mændene fra Forfatningskampen«) omtaler »Morgenbladet« i denne Periode som »det maaske ypperste Blad, vort Land nogensinde har haft«. Men naar dette kan siges, maa Hørup dele Æren herfor med Edvard Brandes. I den korte Tid, denne havde Indflydelse paa Bladets Ledelse, havde han formaaet at give det et saa fornemt litterært Præg, som man sjældent har set det i en dansk Avis, og allermindst i en, der for en stor Del var henvist til at søge sine Læsere hos Landbefolkningen. Selv anmeldte han Litteratur, og i sin Broder havde han skaffet Bladet en fremragende Kronikør, der ikke blot forsynede det med større litterære Essays, men ogsaa sendte det en Del af de Korrespondancer fra Berlin, der senere udvidedes til Bogen »Berlin som Righovedstad«. Sophus Schandorph fungerede som fast Teateranmelder, idet Edv. Brandes i disse Aar havde Aftale med »Ude og Hjemme« om at levere Teaterkritik, Drachmann var »Morgenbladet«s Husdigter og skrev tillige Rejsebreve og Kunst-

anmeldelser, i andet Plan virkede Karl Gjellerup og Erik Skram. Det var, som man ser, en Grødeperiode, hvor alt, hvad der havde Navn inden for den nye Skole, fylkede sig om Venstres Organ. Endelig bør det nævnes, at Feuilletonafdelingen hævdede sig betydeligt over, hvad man var vant til. Edv. Brandes holdt godt Udkig med Udlandets Litteratur, og hans Smag skyldtes utvivlsomt Valget af saadanne Værker som Flauberts »Bouvard og Pécuchet«, Paillerons »Hvor man keder sig«, Zola's »Paris' Bug«, Henri Becque's »Ravnene«, Turgenjews »Digte i Prosa« og Dostojewskis »Raskolnikov«, for blot at nævne enkelte Titler fra Aargangene 1881—83.

Uden Partiorgan kunde det europæiske Venstre naturligvis ikke gøre sig gældende. Kort efter Skismaet grundlagdes da — 1. Oktober 1884 — »Politiken«, med Hørup som ansvarlig Redaktør og Brandes som litterært Medlem af Redaktionen, men tillige med en Trediemand, Herman Bing, som Administrator. Historien gentog sig: Brandes, der havde gjort et stort Arbejde med at skaffe Startkapital, saa sig atter stillet i Skygge af Hørup, og i Brevene til Broderen er han stærkt raadvild med Hensyn til sin Stilling til Bladet. Partihensynet sejrede som bekendt. Igennem en lang Aarrække blev han »Politiken« meget myndige Litteratur- og Teateranmelder, ved celebre Lejligheder dog vigende Pladsen for sin Broder Georg, begge — som det nu ses — til Tider stærkt misfornøjede med den Retningslinie, som Bladet holdt. Hørups Optagelse i det første Venstreministerium 1901 gav Anledning til, at Edv. Brandes sent omsider kunde sætte sig til Rette i den Redaktørstol, som han to Gange havde maattet se en anden placere sig i, men Magtens Sødme har næppe ubetinget smagt ham, at dømme efter de Udtalelser af Tilfredshed, hvormed han allerede 1904 gav Tøjlerne fra sig. Edv. Brandes var nok en trofast Partimand, men ingen Partigænger; han var ikke skabt til Fører, drev helst Fribyggeri paa egen Haand. Hans Løbebane bekræfter Rigtigheden af Broderens Karakteristik fra 1883, der taler om »stødvis Stræben, fornyet Initiativ, og ligesaa regelmæssigt tilbagevendende Træthed, Opgiven, Mistvivl om Udfaldet, Ligegyldighed for Udfaldet« — det samme som Drachmann i et Brev til Edv. Brandes misbilligende kalder »Dine Ikkeinterventionsprincipper« (S. 196.3), — og

til Slut samler sig i Billedet af »en kritisk-nervøs Natur, halvt æsthetisk, halvt praktisk og mere kunstnerisk end digterisk anlagt, fornemt-magelig uden Flegma, frugtbar uden Frodighed, aggressiv uden Forfængelighed; en Aand med et realistisk Hang til at sé tværs igjennem Vrøvlet og splitte det, med levende politisk Sans for Nødvendigheden af Parti-Tagen og Parti-Sammenhold, med et agitatorisk Hang til at sætte Ild paa, snart hist, snart her, men med døde Punkter i sin Stræben . . kort sagt, for at anvende et Udtryk, han selv har brugt om en Kunstner, 'ingen Stjerne, men et Lys'«.

Om den yngre Broders Betydning for den ældre er der endnu ikke talt. Var der et Gensidighedsforhold, eller fik Edv. Brandes aldrig betalt sin Broder af, hvad han skyldte ham? Paa det rent litterære Omraade blev Edv. Brandes ham kun en hengiven, beundrende Læser, aldrig en Medarbejder. Naar undtages Disraeli-Monografien, har han ikke Lovord nok til at udtrykke sin Ros: »Lassalle« er en »herlig Bog«, Afhandlingen om Staffeldt »ganske fortrinlig, fuldkommen som literær Kritik«, »Indtryk fra Rusland« »en overvældende udmærket Bog, dejligt skreven, gennemtænkt og kundskabsrig og genialt komponeret« osv. Men paa andre Punkter følte Edv. Brandes sig kaldet til at yde sin Broder Støtte. Et saadant Anliggende er Georg Brandes' Professorat. Edv. Brandes' store Anstrængelser for at føre dette frelst i Land er dikteret af to Hensyn, det ene en umiskendelig broderlig Venskabsfølelse, det andet Sagens Betydning i sig selv: »Din Hjemkomst er et Parti-formaal vigtigere end noget andet«, skriver han i 1882. Saalænge Georg Brandes opholdt sig i Berlin, følte Edv. Brandes sig som den, der var nærmest til at varetage hans Interesser herhjemme, et Hverv, han aabenbart har røgtet ansvarsfuldt, men ikke altid har følt let. Georg Brandes' Stemninger svingede stærkt og gjorde det vanskeligt for ham at træffe Valget mellem Danmark og Europa. Snart betragter han Professoratet som »en Skolemesterstilling«, som ligger langt under hans Værdighed, snart gør Længslen efter Fædrelandet sig gældende, og endnu saa sent som ved det politiske Systemskifte, da et Professorat var rykket inden for Mulighedens Grænse, ser vi ham højst usikker over for, om

han skal slaa til eller ej. Heller ikke for Edv. Brandes var Problemet saa ligetil. Da Georg Brandes i 1882 er fast besluttet paa at bryde alle Broer af bag ved sig i Tyskland, fraraader Edvard Brandes, men bliver højest betænkelig ved at se, hvor nær Broderen tager sig, at Sagen denne Gang strander. I taktiske Spørgsmaal er de to Brødre i det hele taget ofte uenige. Da Georg Brandes indtager en afventende Holdning over for Planen om et dansk-norsk Tidsskrift, er Edv. Brandes Opportunist: det gælder om at »benytte sig af Konjunkturerne«, og medens Georg Brandes ikke føler Lyst til at besvare et Angreb fra Paludans Side, puster hans Broder stærkt til Ilden. Omvendt afslaar Edv. Brandes at anlægge Injuriesag mod Ploug, hvad hans Broder vil bevæge ham til. Edv. Brandes, der ifølge Sagens Natur ikke selv kunde tage noget Initiativ m. H. t. Professoratet, trættedes dog aldrig i sin Iver for at betrygge sin Broders Stilling. Det blev hans Opgave at holde Liv i det engang rejste Spørgsmaal, og det var ham utvivlsomt en stor Tilfredsstillelse at kunne meddele sin Broder, at der fra 1883 ad privat Vej var tilvejet bragt Midler, der muliggjorde hans endelige Tilbagekomst til Danmark.

Georg og Edv. Brandes' Breve godtgør med al ønskelig Tydelighed, at selvom man ogsaa maa regne med et naturligt Interessesfællesskab, bandt et virkeligt Venskab dem sammen. Lad være, at de ofte var uenige om Midler og Veje — vi Brødre er altid fulde af Kritik indbyrdes, fremhæver Edv. Brandes — den jødiske Familiefølelse viste sig ogsaa i dette Tilfælde at være stærk. Ingensteds mærkes der noget til rivaliserende Følelser, ingen Patroniseren fra den ældres Side, ingen Misundelse fra den yngres. De staar paa lige Fod, respekterende hinandens Individualiteter, Georg Brandes mere kvindelig-fantasifuld, Edv. Brandes udpræget viril og nøgtern. Georg Brandes indlader sig endogsaa paa det Vovestykke midt i Kampaarenes Hede at skrive et Essay om sin Broder for at give ham den Plads, der tilkommer ham mellem den nye Retnings Mænd, og gør det saa objektivt, at det Forargelsens Skrig, som han havde imødeset, udeblev. Kunde den yngre Broder ikke fuldt ud komme til at yde den ældre Gentjenester, saa blev han ham i ethvert Fald en tro Vaabenbroder, og der foreligger rundt om i Georg Brandes' Breve Udtalelser, der usentimentalt, men helt ægte vidner

om, hvad hans Broder har betydet personligt for ham: »Kun vi to kan absolut arbejde sammen, simpelthen fordi vor Samarbeiden ei er afhængig af Sligt som at vi anmelde hinanden i Aviserne, hvad de Andres Venskab for En afhænger af. Endelig Fællesskabet i Interesser og Vaner ei at skjændes, fornærmes etc. over Intet«. Og som en af de Grunde, der kunde bevæge Georg Brandes til at vende tilbage til København, nævner han udtrykkelig Omgangen med sin Broder Edvard: »jeg har dog . . i dig især En, med hvem jeg kan udvexle Tanker til gjensidig Befrugtning«.

*

HOLGER DRACHMANN (1846—1908) var Partiet Brandes' enfant terrible, oprindelig dets største Haab og ved sit Frafald just derfor dets bitreste Skuffelse. Allerede i Skoletiden i v. Westens Institut var Forbindelsen bragt til Veje. Herom fortæller Drachmann i en Selvbiografi fra 1877: »Her såa jeg for første Gang Georg Brandes, men han hørte til 'Gymnasiasterne', da jeg kom ind, og jeg tror aldrig, vi stødte sammen. Derimod var jeg i Klasse med, og paa samme Bænk som Edvard B. Han hjalp mig i Mathematik . . og laante mig Romaner hjem. Til Gengæld tegnede jeg ham Billeder, som han satte stor Pris paa« (»Tilskueren« 1908 S. 127). Mens han altsaa i Alder stod den yngste af Broderparret nærmest, blev Forstaaelsen senere hen i Livet bedst med den ældste, som hans Breve til Georg Brandes (i 3. Bind) vil vise. I begge Tilfælde endte Venskabet dog med et Brud. Savnet af Brødrene Brandes' Breve til Drachmann, der forvolder, at kun den ene af Parterne kommer til Orde, opvejes i nogen Grad af de talrige Steder i de øvrige Brevvekslinger, hvor Problemet Holger Drachmann ventileres, og af Georg Brandes' Essay om Digteren i »Det moderne Gjennembruds Mænd«.

Den Drachmann, vi lærer at kende ved Brevvekslingens Begyndelse i 1872, befinder sig endnu paa Forstadiet, er en de mange Muligheders Mand, som ikke definitivt har valgt, om han skal blive Maler, Journalist eller Digter, og derfor foreløbig er lidt af hvert. Han drømmer samtidig om at komme an paa det internationale Kunstnermarked, har en Digt-samling paa Stabelen (»Digte« 1872), som han raadfører sig med Edv.

Brandes om og dedicerer til Georg Brandes, og er Fyr og Flamme for Brødrenes Plan om et nyt frisindet Dagblad. Det sidste synes næsten at optage hans Tanker mest. Edv. Brandes' Nølen med Sagen og hans — efter Drachmanns Mening — ubetimelige Afrejse til Paris i det Øjeblik, hvor der netop burde smedes, passer ikke hans Temperament; der gaar Brev paa Brev til Frankrig med Formaning om dog at komme hjem og virke for »Sagen«. Man tør vistnok nære en stille Tvivl om, hvorledes det paatænkte Samarbejde vilde være forløbet. Drachmanns halvt spøgefulde Brevunderskrift: »med socialistisk Hilsen og Haandslag« og hans kraftige Opfordring til Adressaten om at »kjæmpe paa den eneste rette og rigtige Arena: det yderste Venstre« tyder i ethvert Fald paa en vis Uafklarethed over for det politiske Livs Realiteter. Ved »Morgenbladet«s Grundlæggelse forsvandt Luftslovene, og det blev i Stedet for i dette officielle Venstreblad, de radikale Skribenter kom til at føre deres Kampagne.

For Edv. Brandes var Holger Drachmann da stadig en haabefuld Medkæmper, som det var værd at holde paa, og som han stod bi med Raad og Daad, med sit æstetiske Omdømme saavel som med sin Pengepung. Et formeligt Samarbejde indledtes imellem dem i 1873 om noget saa uhøjtideligt som en Nytaarsrevu til Casino, hvortil Drachmann havde faaet Ideen, mens Brandes hjalp ham med Udformningen. Resultatet var saa opmuntrende, at det førte til Planen om at skrive et Lystspil i Forening. Heraf blev dog ingenting; Edv. Brandes foretrak at gaa sine egne Veje. For at afstraffe William Bloch, der i sit Skuespil »Lygtemænd« havde ladet de radikale Aander staa for Skud, skrev han 1875 en lille Parodi herpaa, som han kaldte »Søgte Mænd«. Den blev ved Drachmanns Mellekomst optaget i »Morgenbladet«s Feuilletonrubrik, og det var denne Tilfældighed, der bragte Edv. Brandes i Forbindelse med Journalistikken og blev Spiren til hans mangeaarige Alliance med Hørup og hans Bladforetagender, som (selv om den formede sig alt andet end harmonisk) skulde faa betydelige Konsekvenser.

Den evige Bølgegang i Drachmanns Sind maatte imidlertid med Naturnødvendighed fjerne ham mere og mere fra en Mand af Edv. Brandes' faste Støbning. Selv anede Digteren foreløbig ikke Uraad. Saa

sent som i 1876 regner han sig med til »Kredsen«: »i Et og Alt solidarisk med Dig og Din Broder«, men fra Modpartens Side saa man anderledes paa den Sag. Allerede Skilsmissen fra »Fru Belli«, som Edv. Brandes nærede stor Sympati for, lagde en vis Afstand imellem dem. Hertil kom, at Brødrene Brandes fra og med »Derovre fra Grænsen« mente at kunne spore en ny Orientering inden for hans Forfatterskab — i reaktionær Retning. De i dette Bind trykte Breve giver os ikke mere end Antydninger, men igennem Drachmanns Breve til Georg Brandes kan man nærmere følge de Begivenheder, der førte til et Brud med Edv. Brandes. Hvad der er sket, synes i Hovedtrækkene at være følgende: Da Drachmann i 1878 var blevet klar over, at Edv. Brandes var meget forbitret paa ham, opsøgte han ham i hans Hjem for at forsvare sig, men blev vist Døren med en Trudsel. I sin Vrede over dette Optrin greb Drachmann, hvis Sind i Forvejen var stærkt øprevet paa Grund af ægteskabelige Forviklinger, til det Middel, som han bagefter fordømte, paa en saarende Maade at karikere Edv. Brandes i et Rejsebrev i »Nationaltidende«. Sket var imidlertid sket. Et Forsøg paa Aaret efter at reparere Skaden ved under Universitetsjubilæet at drikke Forsoningsbæger kunde ikke bringe det gamle Forhold til Veje, selvom de rent formelt kunde omgaas baade mundtligt og skriftligt. »Det er ikke sandsynligt . . . at vi skulde komme paa den gamle Fod med hinanden: der vil altid være dette 'noget' imellem os«, er Drachmanns Opfattelse af Situationen.

Som altid ridderlig og forsonlig stemt rækker Drachmann flere Gange Haanden til sin Modstander. Traaden søges genoptaget bl. a. ved Edv. Brandes' Valg til Folketinget, og blandt Medarbejderne ved »Morgenbladet« efter dets Rekonstruktion i 1881 taltes ogsaa Holger Drachmann. Men oven paa 1878, der havde været et Kriseaar for Drachmanns Forhold til Brødrene Brandes, fulgte et 1883, da han selv brød Broerne af bag sig ved Udsendelsen af Manifestet »Ostende—Brügge«. Mellem Edv. Brandes og Holger Drachmann synes det aldrig at være kommet til nogen virkelig Udsoning, saaledes som det var Tilfældet mellem Drachmann og Georg Brandes. Et Par ikke medtagne Breve fra Begyndelsen af det 20. Aarhundrede er rettet til Edv. Brandes som »Politiken« Redaktør og indeholder ikke Udtalelser af mere personlig Art.

Selv forklarede Drachmann utvivlsomt rigtigt Bruddet som en »Gemyts- eller Følelsessag«. Deres Naturer var saa grundforskellige, at de maatte nære Mistænksomhed over for hinanden; Edv. Brandes frygtede »Flyvesandet« i Digtertemperamentet, Drachmann paa sin Side beklagede sig — især til Georg Brandes — over Edv. Brandes' »bitre Lune«, »skinsyge Temperament« og »Mangel paa Gemyt og Ridderlighed«.

*

Fire Gange er Brevene fra J. P. JACOBSEN (1847—85) til Edv. Brandes allerede blevet trykt af Modtageren selv, i Bogudgaven forsynet med en ypperlig Karakteristik, der vel ikke giver nogen egentlig Introduktion til Brevene, men til Gengæld noget langt mere. Det kunde derfor synes en overflødig Gerning endnu en Gang at udgive disse allerede klassiske Aktstykker til den danske Naturalismes Historie. J. P. Jacobsen bør dog ikke savnes mellem de andre Gennembrudsmænd, saa meget des mindre som Medtagelsen af Edv. Brandes' Svar, der hidtil har været ukendte, for første Gang lader os se Venskabet i dets Gensidighed. »Breve til J. P. Jacobsen« var tilrettelagt som et Æreminde for Vennen; denne Nyudgivelse udgør et Mindesmærke for Venskabet. Desværre har man fra Jacobsens eller hans Arvingers Side ikke vogtet saa godt over Edv. Brandes' Breve, som denne har gjort over sin afdøde Vens, med den beklagelige Følge, at Edv. Brandes' Breve i Antal ligger betydeligt under Jacobsens, skønt Digteren dog som bekendt ikke var nogen flittig Korrespondent.

Man vil i Brevvekslingen — ogsaa som den foreligger i udvidet Form — forgæves søge Bidrag til Oplysning om, hvorledes de to Venner opfindelig fandt hinanden. Sandsynligheden taler for, at Vilh. Møller, Ud giveren af »Nyt dansk Maanedsskrift«, har formidlet Bekendtskabet. Billedet af J. P. Jacobsen forandres heller ikke igennem det nye Stof, der her er bragt, men det trækkes tydeligere op. Idet han placeres over for en Ven, understreges Indtrykket af ham som den ensomme og Eneeren. J. P. Jacobsen og Edv. Brandes stillet over for hinanden giver i ubarmhjærtig Kontrastvirkning Modsætningen mellem et i sine Refleksioner levende Menneske og en Handlingens Mand, der staar midt

i Livet, mellem en af Sygdom hæmmet og en robust Natur, der helst paa een Gang skal kæmpe paa flere forskellige Fronter. Saaledes har de ogsaa begge følt Forholdet. Den til Uvirksomhed dømte Digter konstaterer atter og atter Forskellen mellem »Jer, som er midt i Livet« og ham selv, »fjært, som jeg er, fuldstændig ene . . . med mine Tanker«, mens Edv. Brandes, hvis Taalmodighed ganske vist ofte bringes til Bristepunktet ved den Jacobsenske Langsommelighed, kredser om det beklemmende i, hvad han et Sted formulerer saaledes: »Hvorfor er dog saa mange Stympere saa uforskammet raske og Du syg!«

Det er selvfølgelig, at deres Meningsudveksling for en stor Del drejer sig om Litteratur. Mens Jacobsen i samme Anledning til Georg Brandes kunde udbryde: »Gud bevares, hvor vi er lidt enige«, hedder det til Edv. Brandes: »Du og jeg har saa mærkværdig ensartede Meninger om det meste Litteratur«, og Edv. Brandes glædede Vennen ved at udtale, at »Du er dog den Eneste som jeg helt ud kan samvirke med«. I Grundsynspunkterne var Overensstemmelsen uden Tvivl fuldkommen, i det enkelte konkrete Tilfælde kunde deres Meninger divergere, og Jacobsen vilde nok bevare sin Ret til at indtage Særstandpunkter. Et Tvistepunkt imellem dem var f. Eks. de realistiske Forfatteres Tilbøjelighed til at ville forarge Borgerskabet, som for Jacobsen tog sig ud som et uklædeligt Koketteri. Han kunde af denne Grund ikke give Edv. Brandes Ros for hans Novelle »Herremandsret«, og Vennerne tørnede alvorligt sammen i Anledning af et Sted i Gjellerups Roman »Det unge Danmark«: for een Gangs Skyld talte Edv. Brandes, der ellers altid var Ømheden selv over for Jacobsen, ham strengt til. I litterære Smagsspørgsmaal var Jacobsen alt andet end »velvillig« i Anmelderbetydning. Edv. Brandes har utvivlsomt Ret, naar han skriver til ham: »naar Du og Georg ere tilfredse, er det ganske ligegyldigt med de andre. Men Georg er lettere at vinde end Du, han ser mildere derpaa«. Det ses at være Tilfældet bl. a. over for Kiellands Debutbog, som Jacobsen omtaler ret koldsindigt i Forhold til den stærke Ros, Edv. Brandes yder den.

Til den kritiske Holdning over for de andre Forfattere svarer de strenge Krav, Jacobsen stillede til sig selv, Frygten for at nedværdige sin Kunst til at blive som »disse direkte Prokuratorindlægs-Digtninge,

hvor Problemer siges at stilles under Debat«, og den berettigede Selvfølelse, hvormed han kunde betegne sig som »Grande d'Espagne«, der »beholder Hatten paa i selve Kongens Nærværelse«. Intet tyder paa, at han som Drachmann eller Edv. Brandes raadførte sig med sine Venner under den egentlige Digterproces. Hvad han skrev er spundet ud af hans eget Indre, uden nogensomhelst fremmed Indgriben. Det kunde hælde, at han læste en eller anden Stump af sit Arbejde højt for at lytte sig til, hvad Virkning den gjorde, ja han har endogsaa paa et tidligt Stadium af »Marie Grubbe« Tilblivelseshistorie indviet Edv. Brandes i sine Planer (se S. 272.11 f.), men ellers var det først, naar Korrekturen skulde læses, at Vennen blev sat i Funktion. Baade Georg og Edv. Brandes' indbyrdes Brevveksling og Edv. Brandes' Breve til Jacobsen viser, at Brødrene ikke var udelt begejstrede for den Del af hans Produktion, der ligger efter »Marie Grubbe«. Det har tydeligt nok kostet Edv. Brandes noget Besvær at udforme det Brev (af 18/12 1880), hvori han skal redegøre for sit første Indtryk af »Niels Lyhne«. Han vil hverken bedrøve sin syge Ven, der trængte til al mulig Opmuntring, ej heller kan han bekvemme sig til at gaa paa Akkord med sin kunstneriske Samvittighed, der sagde ham, at ikke alt i denne Bog var lykkedes. Efter Modtagelsen af dette Brev var Jacobsen ikke i Tvivl om, at han havde skuffet Forventningerne.

I Modsætning til saa mange Digterbreve virker J. P. Jacobsens helt ud oprigtige. Den blufærdige Ængstelse for at blotte sine Følelser, den stille ironiske Tone med de mange Citater, krydret af den Jargon, han havde vænnet sig til fra de unge Aar i Studenterforeningen, og det Humør, som savnes i alle hans Digterværker efter Ungdomsarbejdet »Mogens« — alt dette giver os Jacobsen saa lyslevende, at man næsten synes, man har været i Stue sammen med ham. Edv. Brandes var intet Følelsesmenneske, men hans Stemme bliver blød, naar han taler om J. P. Jacobsen. Mange er de Steder i hans Breve til Broderen og især til Kiel-land, der viser, hvor dyrebart dette Menneskeliv var ham, og hvor urimeligt det forekom ham, at det skulde knækkes i saa ung en Alder.

At Edvard Brandes bevarede sin Ungdoms Kærlighed til Videnskaben, derom vidner tre smaa Brevvekslinger med Kunsthistorikeren Jul. Lange og Filologerne Karl Verner og Viggo Fausbøll.

Det beror ikke paa en Tilfældighed, at der blot er bevaret faa Breve mellem JULIUS LANGE (1838—96) og Edv. Brandes. Lange var Georg Brandes' Ungdomsven, hvorom Mindeskiftet fra 1898 er det uforglemmelige Vidnesbyrd; til den yngre Broder stod han ikke i noget intimt Forhold, men de nedenfor meddelte Breve, der er skrevet med ret lange Mellemlinjer, viser os Brevskriverne som humanistiske Fagfæller, der søger hinandens Raad.

I 1870 har Jul. Lange ydet den betydeligt yngre Edv. Brandes æstetisk Hjælp med hans Oversættelse af det indiske Drama »Lervognen«, hvorimod Rollerne i de senere Breve er byttet om. Nu er det Edv. Brandes, der optræder som Kritiker over for Lange. I 1879 maaske uopfordret — kun Langes Svarbrev er bevaret. Saa meget er dog tydeligt, at Meningsudvekslingen drejer sig om Jul. Langes Foredrag om »Guder og Mennesker hos Homer«, der under Forfatterens Ophold i Udlandet blev oplæst i Filologisk-historisk Samfund og derefter trykt i et Fagtidsskrift. Medens Jul. Lange vil hævde en Digtets Indflydelse som afgørende for Kompositionen af de to Digte, der gaar under Homers Navn, har Brandes i det tabte Brev ud fra et religionshistorisk Synspunkt villet gøre gældende, at de i Hovedsagen hvilede paa Naturmyter, en Opfattelse, der var typisk for den da herskende Kuhn'ske Skole. I de sidste Breve — fra 1884 — er Skuespilforfatteren Edv. Brandes tilkaldt som Smagsdommer af den i det dramatiske Fag diletterende Kunsthistoriker. Jul. Lange, der allerede tidligere i Brødrene Brandes' Tidsskrift »Det nittende Aarhundrede« havde fundet Husly for sin dramatiske Skitse »Højere Politik«, havde faaet Blod paa Tanden og nærede den Ambition at faa et Stykke opført paa det kgl. Teater. Paa Trods af den indsigtfulde Kritikers Raad lod han sig ikke skræmme fra at indlevere Skuespillet »Hvorhen?«, men led ved dets Opførelse et af sit Livs faa eklatante Nederlag, hvorimod det næste i Rækken, »Den Logerende«, som Brandes bedømte til at være »et langt dybere og finere« Arbejde, aldrig kom frem paa Scenen.

Med Brevene fra KARL VERNER (1846—96), som Edv. Brandes selv offentliggjorde med en Indledning i »Tilskueren« 1899, føres vi over paa rent sprogvidenskabeligt Omraade. Verner og Brandes studerede samtidigt Sprogvidenskab ved Københavns Universitet, især hos Westergaard og C. W. Smith; desuden læste de privat Sanskrit sammen med Islænderen Þórvaldur Bjarnarson. Brandes lagde hurtigt Filologien paa Hylden, Karl Verner blev Professor i slaviske Sprog og en af sin Samtids berømteste Sprogforskere. I det første Brev ses Verner i Forsvarsstilling over for sin gamle Studiekammerat, der i et Dagbladsindlæg havde bebrejdet ham, at han som Universitetslærer ensidigt dyrkede den sproglige Side af sit Fag. Selvom Ophavsmanden til dette Angreb senere omtalte det som »et uskyldigt Drilleri«, og Verners forsonlige Svar tyder paa, at ogsaa den angrebne opfattede det saadan, maa man dog ikke miskende det positive, der laa bag ved det: Edv. Brandes' dybe Interesse for Litteratur- og Kulturstudiet i videste Forstand. Det andet Brev er speciellere af Indhold, men ved sit Emne mere typisk for Verner, for saa vidt som det handler om den Strid, der rejste sig om Prioriteten til Opdagelsen af den saakaldte »Palatallov«. Ved deres sagtmødige Tone er disse smaa Aktstykker saare karakteristiske for Brevskriveren. Uden at give noget væsentligt nyt føjer de sig ind i det Billede, som man gennem Udgaven af hans Afhandlinger og Breve har dannet sig af Karl Verner som den i al sin danske Beskedenhed virkelig store Videnskabsmand.

*

At man fra den filologiske Fagvidenskab regnede med Edv. Brandes som et Fremtidshaab, fremgaar af Brevene fra VIGGO FAUSBØLL (1821—1908), der her meddeles uden Svar, da disse er gaaet tabt. Naar Løfterne ikke gik i Opfyldelse, skyldes det, som allerede omtalt, at andre Interesser drog Edv. Brandes stærkere. I Ungdomsaarene vaklede han mellem Videnskaben og Teatret, aflagde 1868 Prøve paa det kgl. Teater for Fru Heiberg, samtidig med at han gik til filologiske Forelæsninger, især hos Orientalisten N. L. Westergaard. Af disse Stormagter blev i første Omgang Videnskaben den sejrende: 1872 tog han Magisterkonfe-

rens i østerlandske Sprog og 1879 Doktorgraden paa en Afhandling om Ushas i Rigveda. Hans Oversættelser af de gammelindiske Skuespil »Lervognen« (1870) og »Kongen og Danserinden« (1874) kan betragtes som et Produkt af hans Stræben efter at forene disse to saa forskelligartede Interessesfærer.

Under de indologiske Studier var han kommet i Forbindelse med Westergaards talentfuldeste Elev, Viggo Fausbøll, der først 1878 — 57 Aar gammel — blev Universitetslærer. En af hans første Embedshandlinger blev at deltage i Bedømmelsen af Brandes' Doktorafhandling. Af Brevene ses det, at Fausbøll er kommet den yngre Fagfælle hjærteligt i Møde og ikke blot har udfoldet adskillige Bestræbelser for at bevare ham for sin Videnskab, men ogsaa har vist ham personligt Venskab. I 1872 arbejder han paa at skaffe Brandes en Ansættelse som Assistent i British Museum's Haandskriftafdeling, og da Brandes Aaret efter foretager en Rejse til Paris, søger han at anspore ham til at drive indiske Haandskriftstudier paa Bibliotekerne og røber derved, at han ikke havde noget nøjere Kendskab til sin unge Vens mere udadvendte Natur. Tanken om at skulle anvende sit Pariserophold til at begrave sig i Biblioteksstudier laa Brandes, der tilmed var nygift, uendelig fjern: det var Teatrene, Kunsten og det offentlige Liv, han gav sig i Vold, og hvormeget end Fausbøll lokkede for ham, lykkedes det dog ikke hans Overtalelsesevne at besejre hans een Gang lagte Planer. I Fausbølls Breve gaar stadig en stille Undren igen over, at en Mand kan vælge »Stridens Hede«, naar han har Mulighed for at leve et Liv i stille videnskabelige Sysler. Det er ham derfor ogsaa en Glæde ved flere Lejligheder at kunne konstatere, at det offentlige Liv ikke fuldstændigt har opslugt Edv. Brandes, og han blev ved at regne med ham som Orientalist trods de Skuffelser, han havde beredt ham. Sin gamle Kærlighed blev Edv. Brandes ogsaa efter Tid og Lejlighed tro: gentagne Gange indfandt han sig paa Indolog-Kongresser, og i Foraarssemestret 1884 (muligt ogsaa i 1885) satte han sig under Fausbølls Kateder for at deltage i hans Kursus i Palisproget. Mere end at holde Forbindelsen med sin Videnskab vedlige, drev Brandes det dog ikke til, og naar Posten snart igen bragte Fausbøll et Skuespil fra Edv. Brandes, hilstes Modtagelsen deraf med

en mild Bebrejdelse. Omkring Aarhundredeskiftet udnyttede Brandes dog atter, som han havde gjort det i Ungdomsaarene, sine mangesidige filologiske Kundskaber rent kunstnerisk, idet han skrev Skuespillet »Muhammed« og fra Grundsproget oversatte de gammeltestamentlige Skrifter »Jesaja«, »Salmerne« og »Job og Prædikeren«; en Oversættelse af Dele af den ældre Edda findes som Manuskript paa det kongelige Bibliotek.

Gennem sine Breve tegner Fausbøll sig saare smukt. Med overordentlig Sjælsstyrke bar han de Prøvelser, Livet bragte ham: trange ydre Kaar og en tiltagende Øjensvaghed, der til Slut gjorde ham næsten blind. I et af de sidste Breve udtrykker han sin Glæde over at have faaet en haabefuld Elev, der vil fortsætte, hvor han har sluttet. Det blev ikke Brandes, som han engang havde haabet paa. Men Edvard Brandes, som han alle Dage regnede med som »en gammel, trofast, prøvet Ven«, havde paa anden Vis glædet Fausbøll — ved sin Kamp for »alt hvad der er sandt, skjønt og ædelt«.

Morten Borup.

GEORG BRANDES OG EDVARD BRANDES

1877-1922

1. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

In den Zelten 16. N. W.

Kjære Edvard!

27 Nov. [1877]

. . . Du forudsætter mig bedre underrettet ang. Forholdene hjemme end jeg er. Om selve Mødet den 8de Nov. erfarede jeg kun ved et
5 Tilfælde noget, da jeg saa et N^o af Voss. Zeit., hvori et naturligvis yderst kortfattet Referat; thi min egen Avis indeholder Intet om Danmark. Mit Indtryk var det, at Holstein i Forveien havde søgt Estrup og gjort Aftale med ham; er dette forkert? I saa Fald syntes Venstres Sag mig at staae temmelig slet. Og hvad betyder
10 dette nye godkjendte Provisorium til 1ste Jan.? Det maa jo dog be-
tragtes som en Indrømmelse fra Venstres Side, ikke? Læste Du i »N. Dagbladet« Bjørnsons to komiske Erklæringer til Morgenbladet og Student Garborg; man sendte mig dem. Han udvikler sig til den rene Auerbach. Saaledes f. Ex. Forsvaret mod at være affecteret;
15 han var ei affecteret, men et Følelsesmenneske i en uhørt Grad. Det lader han trykke.

. . .

Jeg har paa Bjørnsons Bøn stræbt at skaffe ham en amerikansk Oversætter og andre Forbindelser. Troer du ei hans Manifest til
20 min Gunst var skrevet efter Aftale med Berg eller Høgsbro? Jeg er nysgjerrig efter at høre din Dom om Magnhild. Her har den »entschieden« mishaget, alle sige, at den er forskrækkelig. Kun Rodenberg var — skjönt han mest havde Grund til at beklage sig, mildt stemt. Begyndelsen var jo ganske god. R. sagde mig, at Bj. havde
25 ført Fortællingen til Tandes Afreise til Tydskland og saa i henvend i

Aar ei havde kunnet komme videre — hvad der forklarer Brud-
det i Historien. Men det er psykologisk interessant at se ham nu
ogsaa tage fat paa Ægteskabet efter Præster og Kongemagt. Det er
tydeligt at der er mange Tvivlsmaal »oppe« i ham.

Derfor skriver han ogsaa i Dagbl. ganske mærkværdigt (efter at 5
have sagt at Digteren kun kan skildre hvad han selv har oplevet, han
f. Ex. Tjælde fordi han altid har været i økonomiske Sorger o. s. v.):

»Og det er atter jeg, Præstesønnen fra Landet, den trangsente
Skolediscipel fra en Smaaby, der har havt ondt for at bryde
igjennem og tænke vederkvægende frit, det er jeg, som nu ende- 10
lig forsøger dette.«

Det er høist komisk, at »Fædrelandet« saa længe har opelsket denne
Slange ved Clemens Petersens Barm.

Sig mig saa endelig, hvorfor du finder Ibsens Stykke saa daarligt.
I en saa lille Litteratur som vor, synes jeg at det altid kan indtage 15
sin Plads.

Over vort daglige Liv har du sikkert gennem Moder al Under-
retning. Vi see en Del Mennesker, hvoraf jeg sætter megen Pris paa
nogle, men de er jo alle længst færdige med Livet eller dog med
Ungdommen. Jeg kjender ingen, som er i Vorden, altsaa ingen, 20
man egentlig kan tale med. De Par yngre Mænd, jeg har truffet
(som en Dr. Henning f. Ex., Fru Dunckers og Scherers Protégé)
er en kjedsommelig »Streber«. Overhovedet er den yngste Slægt her
rent Træ. Alle sige: der er slet ingen »Nachwuchs«. Den gl. Stab fra
48 gjør endnu Alt, hvad der gjøres. De yngre have ingen Almen- 25
begreber, ingen Almeninteresser, absolut ingen for Politik (den laves
for dem af andre), ingen for Kunst etc. De ville kun have en Stil-
ling i Livet. Dog kjender jeg flere meget frisindede og brave som
v. der Leyen (Geheimeraad 33 Aar), Sachau (ordentl. Professor 31
Aar) o. a. men noget nærmere Forhold findes ei mellem mig og dem. 30
Jeg har desuden havt et Slør af Mismod over Hovedet siden jeg
reiste hjemmefra. Ikke at jeg ønsker mig tilbage; det mindst; men

jeg er endnu ei kommet i nogen stadig Arbeidsskure og føler mig derved saa underligt uden Felt. Du veed vel af Moder at jeg sysler med Svensk.

Tjen mig nu i venligst at besvare dette Brev Punkt for Punkt.
5 Jeg trænger meget til at høre fra dig. Venlige Hilsener fra mig og Gerda til Eder begge, Hedna ei at forglemme.

Din
Georg.

2. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

Den 30. Nov. 77.

10 Kære Georg!

Jeg har afsendt et »Nittende Aarh.« og en norsk Avis, hvori Du vil finde en Artikel af F. Salomon, der dels vil være en Prøve paa hans journalistiske Begavelse, dels vil kunne sætte Dig ind i Situationen herhjemme, som Du synes noget vild over. 8. Novemb. be-
15 roede paa hemmelige Aftaler mellem Holstein og Klein og saa' i Begyndelsen ud som en stor Sejr for Venstre. Topsøe var ved at tage Ordet for et Koalitionsministerium og betegne Folk som Holstein, Krabbe og Bojsen som mulige. Men nu er atter det gamle Spil begyndt og det er muligt, at Venstre bliver snydt igen. Berg
20 staar haardt mod al moderat Retning i Venstre. Og det er komisk at se, i hvilken Grad »Morgenbladet« maa gaa paa halvt for ikke at støde nogen af de tvende Mægtige.

Jeg har læst Bjørnsons Erklæringer, der forekomme mig Drachmann'ske. Alligevel holder man dog mere af ham end af Ibsen. Jeg
25 har det imod »Samfundets Støtter«, at det er saa overordentlig forsigtigt affattet. Blot at Adjunkten kaldes Præst og ikke er det, er betegnende. Stykket gør det muligt, at Pressen og Publikum kan lade som om det ingen Tendens havde, det kan forsætligt og naivt misforstaas. Og saaledes er det ogsaa sket her i Danmark, hvor dets
30 Virkning som oppositionelt Drama er qua Nul. Maa jeg saa bede om »Kongen«, der ved man dog, hvad man har at gøre med. Men

Ibsen er saa angst for at støde, at der slet intet Stort er over hans Skuespil. Det er store Spørgsmaal, smaat sete og smaat behandlede. Men det er jo brillant i teknisk Henseende og gør med Undtagelse af fjerde Akt stor Virkning fra Scenen.

. . . Drachmann er nu i Paris (Adresse: hotel du Danmark 20 rue 5 de Seine). Det er hans Agt at male derovre, han vil gjerne hvile lidt ud efter den megen Skriven. Hans anden Bog hedder »Derovre fra Grænsen« og er patriotiske Udbrud over Dybbøl, ikke faa gode Vers og velskrevne Sider.

. . .

10

Det gør mig ondt, Du ikke befinder Dig helt vel. Det undrer mig lidt, at Byen ikke tilbyder Dig stimulerende Adspredelser. Du er dog ikke uden Følelse af Hyggelighed derovre, og det er det Eneste, jeg savner naar jeg er i Udlandet. Er der ingen Kamp derovre, Du kan smutte ind i; skulde Du dog ikke heller tage en journalistisk Beskæf- 15 tigelse.

Fra Jacobsen havde jeg Brev idag, ganske velfornøjet; Romanen gaar fremad. Den er fra Tiden om 48, tror jeg, eller ialtfald om Mænd fra den Tid.

Din 20
Edvard.

3. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

d. 26. April 78.

Kjære Georg!

Jeg har tilbragt Formiddagen med at læse Din Bog, for hvilken jeg takker. Det er maaske lidt latterligt at sige den Art Ting mellem 25 Broder og Broder, men den har paa sine Steder virkelig enthousiasmeret mig. Den er fuld saa høj i Rang som noget af dine tidligere Arbejder. Det er virkelig beundringsværdigt, at Du har faaet noget saa helt — statuedannende vilde Jacobsen sige — ud af en Personlighed, hvis Digtervirksomhed og Liv synes mig at staa i sta- 30 dig Modsætning til hinanden. Det er lykkedes Dig at vise Frithiofs

Udspring ad psykologisk-historisk Vej, hvad der synes mig det vanskeligste, givet Digtets store Fladhed overfor Mandens udprægede Individualitet. Brillant er Afsnit 4 »Den lyriske Evne«; kun Bestemmelsen »det Spirituelle« synes Du mig at glemme, medens Du tegneriserer. Men der er en Sætning p. 31 der begynder »Revolverladet«, som især henrykker mig. Bedre skrevet end disse Sider er vel intet i Bogen.

Endnu kun den Kompliment, at Du paa en meget fin Maade bestandig gjenkalder tidligere Domme og Billeder, saa vil jeg forskaane Dig for at høre mere derom fra mig.

Din

E. B.

4. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

Søndag [28/4 (?) 1878]

Kjære Edvard!

15 Tak for dine Linier. . . .

Dernæst er jeg meget fornøiet over din gunstige Dom over min Bog, som er et Smertens-Barn, noget bleg af Lød og med altfor fine Træk. Stoffet var jo saa ugunstigt. Jeg havde i hele mit Liv neppe skjænket Tegnér to sympathetiske Minutter før jeg ifjor i Stockholm 20 begyndte at sysle med ham. Jeg glæder mig da over at det dog er lykkes mig at gjøre noget ud af dette Stof.

Efter min egen Kritik er det i Bogen bedste de egentlig fine Miniaturanalyser, der lære En saa meget — dem i det Afsnit du nævner (f. Ex. det om Tidens Slange) »vingar af silfver och rika guldklor«, 25 Paavisning af at Luther og Gustav d. 3die ere opfattede ens, samt af at Luther og Gustav Adolf begge ere først humaniserede og antikiserede, saa med Vemod karakteriserede som uforbederlige Orthodoxer eller den meget gode Analyse af Versene om den aabne Rotunda.

30 Mest har jeg lagt an paa at give Tids- og Stedsfarven, et Stykke svensk Folkepsychologi som Baggrund.

Jeg maa endelig fortælle dig, at den Opdagelse af Forfalskning som meddeles i Cap. X er gjort af mig aldeles a priori. Men sikker kunde jeg jo ei være. Jeg skrev da med stor Fripostighed til min Forlægger at han skulde sige til Elof Tegnér fra mig, at jeg havde opdaget Forfalskning og at det ei nyttede at negte; han maatte da 5 indrømme at Böttiger havde gjort det, ja gjort Contract med Forlæggeren at Forlaget skulde være tabt for ham, hvis han nogensinde i Fremtiden ændrede Digtenes Orden. Saaledes veed jeg ogsaa med Sikkerhed (hvad jeg for at skaane Elof T. for Ubehageligheder af hans Familie fremstiller som Gisning) nemlig at Fru Palm 10 var Gjenstanden. Men Du kan tænke, jeg troer ei selv paa Tegnér's »Selvforagt«, som jeg var nød til at nævne for ei at faae Protester fra Damens Familie for Æreskjænderi af Afdøde . . .

Saa er jeg endelig den første og eneste som har paavist Tegnér's Fritænkeri og gjort ham for alle Tider umulig som Kirkefader i 15 Sverig — og herimod vil naturligvis blive protesteret af alle Kræfter. Bogens Interesse hviler mest paa den skarpe Contrast mellem Forkyndelsen af Sundheds- og Glædes-theorien og den umiddelbart derefter følgende Fortvivlellesproduction. Jeg har selvfølgelig maattet forkorte det Hele saa stærkt til Deutsche Rundschau, at meget 20 af Virkningen er gaaet tabt.

Sig til Moder at jeg iforgaars fik fra Rusland foruden et Brev tre enorme Artikler over mig i en Revue der er dobbelt saa stor som Revue d. d. mondes, de to første vare Numrene for Oct. og Nov. 1877, den tredie Artikel fulgte som løst Correcturark og er endnu 25 ei trykt og der kommer end mere. Jeg »sträuber« mig noget imod at sende det, da Portoen er saa dyr. Tidsskriftet hedder Дѣло (?). Det er først Oversættelse af hele Indledningen til den tyske Oversættelse af Hovedstrømninger med den lille Rødhætte, min gl. Polemik med Monrad o. s. v. Saa Oversættelse af første Del til Mme de 30 Stael, af anden Del med Skildring af Weimar-Livet, af 4de Del det om Byron og saavidt jeg kan see med Tilføielse af et eget Afsnit om

Börne. Overalt ere de revolutionære Steder og kun de udpillede og satte sammen, øiensynligt for at gjøre Propaganda. Med stor Flid syslede jeg saalænge med det (det var mig først rent chinesisisk) at jeg fandt nogle Navne ud, og af Navnene har jeg sluttet mig til
5 hvad der var citeret. Forfatteren hedder Hr. Jezykoff.

. . . Har du læst Zolas *Une page d'amour*? Jeg læste den strax men blev skuffet. Den hører til de ringere, skjøndt den er psykologisk dyb. Men hans Beskrivelser af Paris's Tage, der komme igjen hver 10de Side irriterer mig i højeste Grad. Den minder paa sine
10 Steder om *Conquête de Plassans*. Fandt du ikke ogsaa »Naboben« en forbausende god Roman?

Har du nogensinde læst Hartmanns »*Philosophie des Unbewussten*«. Jeg gad vide din Mening derom. Det er Verdensmandslæsning, ganske let. Han er en Mand af anden Rang men interessant alligevel skjøndt
15 tør. Han sendte mig igaar Forordet til sit 8de Oplag i *Correctur* som en lille Venlighed. 8 Oplag! af en filosofisk Bog. Det er uhørt, selv i Tydskland. Hans nye Bog der er under Trykken hedder »*Phänomenologie des sittlichen Bewusstseins*«. Sig mig om du har læst Taines »*Révolution*« og hvordan du finder den. Jeg har ei Raad
20 til at købe den endnu; men er spændt paa den.

Din

Георгъ Брандесъ.

5. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

Tirsdag. 5/11 78.

25 Kjære Georg!

Professor Sars, som for Tiden er her i Byen, er kommen til mig (eller rettere jeg traf ham først ved et Gilde for Bjørnson) og har fortalt mig at »*Nyt norsk Tidsskrift*« af Mangel paa Abonnenter og Penge vil gaa ind til Jul. Han vilde spørge mig, om der var Mulig-
30 hed for en Kræfternes Forening, ved hvilken et dansk-norsk Tidsskrift kunde udkomme.

Jeg svarede ham, at jeg kun kunde tænke mig én Mulighed. Tidsskriftet maatte udkomme med Bjørnsons og Dit og hans Navne paa Titelbladet forlagt af Hegel. Jeg vilde være villig til foreløbig at være den her i Kjøbenhavn anonyme*) redigerende, hvis jeg samtidigt havde den egentlig afgjørende Myndighed. Om han vilde 5 give mig den? Hvortil han svarede, at det vilde han med Fornøjelse for sit Vedkommende.

Saa mente jeg, at vi kunde jo altid tale med Hegel om det og gik i Formiddags med Sars til Cancelliraaden. Han var meget ven- skabelig. Foretagendet tilsmilede ham. Han var villig til at begynde 10 1ste April næste Aar. Betingelserne vilde blive som ved »Det 19. Aarh.« Men da jeg slog derpaa var han villig til at gjøre Hæfterne større i Arketal.

Sars og jeg erklærede, at det var en Betingelse sine qua non, at Bjørnson skulde være med som Udgiver, ikke alene som Med- 15 arbejder.

Hegel var villig til at indrømme mig Redaktionsafgjørelsen og sagde mig pæne Ting om mine Evner og min Erfaring.

Jeg sagde ham, at jeg ikke gik gerne dertil, dertil var Erindringen om vore Kollisioner i altfor frisk Minde; men at jeg ikke vidste 20 hvem der ellers skulde gjøre det og troede heller ikke, at Du let vilde sætte Dit Navn paa et Tidsskrift, som en Anden redigerede, naar Du ikke kunde stole paa ham som paa mig.

Vor Aftale blev nu denne, at jeg skulde skrive til Dig og fore- løbig indhente din Mening om Foretagendet, om hvorvidt det i det 25 Hele syntes Dig ønskeligt det kom paa Benene. Fik jeg samtykkende Svar skulde Hegel strax skrive til Bjørnson, Sars skulde tale med ham derom i Kristiania hvor de begge er om en Uge og Du maatte ogsaa helst samtidigt underrette ham (Bjørnson) om, at der her var Mulighed for en Samarbejden mellem Jer. 30

Dette er det Faktiske ved Sagen.

*) eller ialtfald kun paa Bagsiden nævnte

Forstaa mig nu ret! Jeg har ingensomhelst personlig Interesse i dette undtagen den som jeg i det Hele nærer for »Sagen«. Arbejdet bliver maaske ikke saa stort og Lønnen noget rigeligere end ved »Det 19de«. Og naar jeg dog er her i Landet, saa kan jeg gjerne
5 tage dette Besvær paa mig. Men der maa ikke være for Dig mindste Hensyn til at Du kunde gjøre mig en Tjeneste ved at indvillige. Jeg akcentuerer det saa udtrykkelig, fordi jeg har den Fornemmelse som vi undertiden gjorde forskellige Fixfaxerier for hinanden i den Retning.

10 Prøv bestemt, om Du kan have nogen Nytte af at et saadant Foretagende kom istand. For mig staar det som et Skrivested for Dig og naturligvis ogsaa for mig selv. Det kan samle den Smule Talent, der er i Danmark-Norge. Der kunde maaske komme noget Liv i det Døde her.

15 Men der er titusinde Ubehageligheder og Vanskeligheder derved, som jeg slet ikke behøver at opregne.

Om Bjørnson vil, det maa Himlen vide. Hegel tror det, Sars anser det for muligt, jeg veed intet derom. Men meget sandsynligt forekommer det mig jo ikke.

20 Raade Dig til dette, gjør jeg ikke. Men Sagen bliver heller ikke afgjort strax. Du skal kun give et foreløbigt Svar, om Du i det Hele kunde tænke Dig at være med til noget Saadant. Du stiller Dine Betingelser og kan jo forhandle med Bjørnson derom.

Hegel sagde strax, at Politik og Religion maatte vi jo helst ikke
25 røre ved. Han citerer Beaumarchais uden at vide det. Men vi ved jo, hvad dette har at sige, hvad man maa skrive om og hvad ikke.

Sars fortæller mig, at Bjørnson holder Skuespillet »Et nyt System« tilbage tildels paa Kriegers Bøn, som havde skræmmet ham med alle de Fjendtligheder, han vilde skabe sig. Der skal være adskillige
30 mod bestemte Mænd rettede Angreb i Stykket. Hernede har han været i alle Kredse, holdt Foredrag i en grundtvigiansk Forening. Paa mig gjorde han ved Gildet et mindre behageligt Indtryk. Han

bad mig hilse Dig paa det Venskabeligste. Det samme gjorde iøvrigt Kaalund (!). Jeg har ladet Dig sende Morgenbladet paa Grund af Beretningen om Festen og Drachmanns dumme Digt. Begyndelsen er mig ganske uforstaaelig. Vi talte intet Ord sammen, men han havde sagt til Larsen, at han to Gange havde villet gaa hen 5 til mig men jeg saa' saa »bitter« ud.

I Referatet mangler at Schwanenflügel udbragte Din Skaal som blev drukken med Begejstring og at dernæst Folkethingsmand Berg med megen Varme gjorde det Samme og med et udtrykkeligt Ønske om, at Du snart maatte komme tilbage som Professor. Da han 10 angreb Adresseunderskriverne fordi de ikke havde fortsat »Aktionen«, tog jeg noget efter Ordet og sagde, at Du sikkert intet havde ventet af denne Art og var dem taknemlig for hvad de havde gjort (De var der næsten alle). Slog dernæst paa, at Venstre intet heller havde gjort — og Følgen deraf er maaske, at Berg vil bringe Sagen 15 frem i Finantsudvalget. I alt Fald har han ymtet derom. Folk siger, at jeg talte meget pænt og Hegel takkede mig idag for min Tale, som han havde faaet refereret af sin Søn (!!)

Betænk Dig nu vel.

Din 20

Edvard.

Fakultetet har indstillet Thomsen, Wimmer og Fausbøll ex æquo og fjærnet Sørensen og mig. Jeg havde intet andet ventet mig.

6. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

[ca. 6/11 1878]

Kjære E.

25

Mine Dage gaae hen i en saadan Strudel, at jeg knap kan samle mig; meget Arbejde, megen Forstyrrelse af Besøgende med og uden Anbefalingsbreve o. s. v., meget Forretningsvrøvl, Correctur. Tilgiv derfor det Usammenhængende i følgende Notitser.

Jeg fik imorges dit udførlige Brev, men trods sin usædvanlige Ud- 30 førlighed var det ei udførligt nok. Man burde om Sligt tale med hin-

anden. Lad os overlægge: Hvad Udsigt er der for det projecterede? Det danske Foretagende er strandet, især paa Hegel, der ei averterede, og det norske er strandet — paa alt muligt, hvorfor skulde det dansk-norske da ei strande?

- 5 Du har, synes mig, været for lemfældig mod Hegel. Hvis jeg forhandler med ham derom, vil jeg være langt skarpere; han grundede os en Concurrence paa Livet af os, han averterede os ei, han opkastede sig til Overredaktør, han arbejdede hen paa Foretagendets Undergang. Hvorfor skulde han da nu være elskværdig?
- 10 Hvad er skeet, hvad Fremgang har vor Sag eller vore Personer vundet i den korte Mellemtid?

Jeg tænker mig, at du adderer vore 7—800 og Sars' vel 400 sammen og saaledes faaer et passende Abonnentantal; men holder den Regning Stik? Falde ei paa begge Sider af Sundet og Kattegattet

15 mange fra som er trætte og dumme og gud-veed-hvad?

Dernæst mærk følgende: Jeg har i sin Tid vundet Bjørnson for mig ved Kulde, Fjendskab, Ubøielighed overfor Fangstforsøg. Saaledes maa han vindes. Bede vi, gjør han sig kostbar. Jeg vil absolut ei bede ham om Sagen, saa siger han Nei. Lad ham komme,

20 lad ham bede. Det er jo Nordmændene det er gaaet ud fra.

Dernæst ogsaa dette: Jeg vil ei lade Sars slippe saa let; han voldte mig nogen Tort ved at angribe mig theologisk i Norsk Tidsskrift, vilde à la A. Larsen tilkjøbe sig milde Miner af Theologerne ved at lade mig undgælde (se 1ste Binds 3die og 4de Hefte) og hvem

25 sikrer os at han ei svigter os paany? Jeg mener egentlig: hvad er dit personlige Indtryk af hans Fasthed? Bjørnson har i sine Breve til mig beskylt ham for Feighed.

Dog disse Udbrud betyde jo ei stort. Det er blot mundtlig Replik.

Jeg kan ei ret forstaae, hvorledes du eller I tænke jer Tidsskriftet redigeret. Sæt Redactionen (in casu Du) antager en aabent fritænktersk Artikel (og maa jeg bede: klart Flag) og sæt saa Bjørnson

30 forfærdes i sin gudhengivne Sjæl naar han læser den paa Tryk og

desuden seer den angrebet som atheistisk i en eller anden lortet Avis, kan han saa jage mig ud af Redactionen eller selv træde ud af Redactionen med Eclat, som da i sin Tid R. Nielsen og R. Schmidt puffedede ham ud?

Troer du hans Navn virker meget? Troer du f. Ex. hans Navn 5 skaffede hint salige »Idee og Virkelighed« mange Abonnenter? Dubito, men uden at vide noget Bestemt derom.

Jeg skrev til Moder imorges, jeg er altid villig, jeg har jo intet at tabe og mener saa endnu. Kunde man forene alle Kræfter til en nogenlunde mandstærk Hær var det jo godt. Men vi to staae 10 os bedst, jo tilbageholdnere, jo fornemmere vi ere. Vi trænge ei til dem. Du siger: for at have et Sted at skrive. Jeg kan undvære det. Naar man lever her, tænker man ei meget derpaa, forsøger efterhaanden at blive Europæer; kun de første Aar er slemme, og du trænger ei heller dertil, da du pecuniært er uafhængig. Lad dem 15 da komme, lad dem gjøre Skridtene. Jeg troer desuden at Bjørnson vil være uvillig, thi jeg seer ei hvad han skulde kunne vinde derved og han blev desuden et blot Navn, da han jo intet Mindre skriver, allermindst, som duer. Han vilde komme med som den gamle Lafayette, et Skuebrød. 20

Jeg siger alt dette som Diskussionsindlæg, for at ryste Sagen fra hinanden og se hvordan den gestalter sig. Svar mig nu hvordan du tænker dig Muligheden. Naar du bliver Redaktør, hvad skal da Sars's Rolle være?

. . . Var det ei muligt at aabne en Subscription og see hvormange 25 der tegne sig, sigende f. Ex. at hvis der ei kom 1200, blev intet af, saa blev det Publicums egen Sag. Det forekommer mig i Grunden det Allerbedste. Sigende Publicum: Eders Sløvhed er Skyld i Alt, anstreng Jer, subscriber, ellers bliver der intet af. Man var jo vel ikke derved sikret mod at de falde fra, men det var dog en Begyn- 30 delse.

Sig mig, hvilke Betingelser Hegel stillede i Udsigt?

... Svar mig nu saa fornuftigt du kan paa dette Indlæg, sig mig navnlig hvori det forekommer dig at Situationen er forandret siden det salig 19des dødelige Afgang.

Jeg indrømmer gjerne at Sars og Maaskee-Bjørnson er en Alliance, men vilde gjerne af dig see den anslaaet i omtrentlige Tal.

Din

Georg.

7. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

Lørdag. 9/11 78.

Kjære Georg!

10 Jeg takker for Brevet, som jeg skal besvare ligesaa mundtlig, som Du har skrevet det. Jeg tager efter hinanden dine Argumenter og føjer mine Bemærkninger til. Naturligvis er det ene Fornødne ved Sligt at tale sammen, men det gaar jo éngang ikke. Altsaa.

Hvorfor det dansk-norske Foretagende ikke skulde strande? Det 15 er muligt ja rimeligt, at det ikke kunde holde sig ret længe, men det betyder slet ikke saameget. Vi maa ikke betragte Tidsskrifter hos os som andet end regulært udkommende Brochurer. At de saa hurtigt standse, ligger i, at de aldrig med vor lille Læsekreds kan ernære deres Redaktør, selv om de réussere. Det kan et Dagblad og derfor 20 bliver det med Aarene urimeligere at slippe det, tilmed da dets Iscenesættelse koster saameget. Et Tidsskrift koster ikke meget at udgive og bærer sig nogenlunde i de første Aar. Men det bliver aldrig en Kapital som er værd at holde paa — finansielt. Jeg har ikke været saa naiv at tænke mig et varigt Tidsskrift. Jeg vilde kun 25 benytte mig af Konjunkturerne. Det synes mig at Stjernen Bjørnson-Brandes var i Opgang og saa mente jeg, at Tidsskriftet skulde være det Glas, igennem hvilket Publikum iagttog Konstellationen.

Jeg kan dernæst intet sige om hvorfor Hegel i Fremtiden skulde være elskværdigere end i Fortiden, men atter her ser Du ikke paa 30 Sagen som jeg. Naturligvis vil der blive Kævl, men selve Tidsskr.

Eksisteren er en Magt, et Magtudtryk og en Pres paa Hegel. Vi fik dog meget sagt i »Det 19.«

Jeg adderer ikke vore 7—800 med Sars' henved 300 ogsaa af den Grund, at jeg tænker, at vi allerede havde de halve norske, men jeg tager som Udgangspunkt de 1000 vi begyndte med og siger saa: 5
Bjørnson tæller sikkert 200, rimeligvis 300, maaske 4 à 500 Abonnenter til. Med 1200 Abb. giver Hegel 70 Kr. Arket og stigende 10 Kr. for hvert Hundrede. Altsaa 1500 Abb. 100 Kr. Dette Honorar skulde kun Udgg. have. For 60 Kr. faa vi ethvert Bidrag vi bryde os om. Tænk paa, at Nordmændene aldrig have faaet en Skilling. 10

Jeg synes ikke det betyder meget, at Sars har været lidt lunken overfor Dig. Er han Udgiver sammen med Dig, saa stempler han sig saa tilstrækkelig i Opinionen derved, at Du sagte kan tilgive ham det Gamle. At han har saa megen Lyst til dette, tyder jo hverken paa Feighed eller Sløvhed, skønt Bjørnson muligvis har 15
Ret i Bedømmelsen. Vi have alle (o: Carl, Fr. Salomon o. s. v.) et Indtryk af, at han er baade elskværdig og honnet, men upraktisk og noget af et Vrøvl.

Jeg tænker ogsaa, at en fritænkensk Artikel vilde smage Bjørnson ilde, men det er altid vanskeligt at træde tilbage. Og selv om han 20
gjorde det — lad os sige om et Aar — naa, saa er Foretagendet i Gang, Abonnenterne maaske paalidelige. Men naturligvis her er Faren, og jeg kjender ikke Bjørnson tilstrækkelig til at vide, hvor meget man kan stole paa ham. Det synes mig ikke meget. Det er en lun Broder, en Rævepelts. Han bar sig meget diplomatisk ad 25
ved Gildet. Og Historien med »Et nyt System« tiltaler mig ikke.

Jeg veed ikke, om det er en øjeblikkelig Stemning hos Dig, naar Du føler Dig mere evropæisk i Berlin, eller det er Udtrykket for Din almindelige Følelse. Jeg troede, Du undertiden ligesom Vorherre trængte til »Gamle Danmark«. Men det maa Du jo bedst 30
vide.

Ogsaa jeg tror, at Bjørnson vil være uvillig. Ser Du, jeg havde

ræsonneret saaledes: under en stærk Pression fra Sars, Hegel og især Georg paa én Gang vil det falde ham moralsk vanskeligt at sige Nej. Nogen pekuniær Fordel kan han vente sig af Tidsskriftet (— han har netop en Mængde Vers og Smaastykker liggende —) og for
5 Tiden er han vist svært paa Knæerne. Men jeg indser at Din Opfattelse af Dit Forhold til ham er ganske korrekt. Han maa sikkert behandles saaledes som Du skildrer Din Opførsel og Holdning overfor ham.

Men hermed er egentligt talt hele Sagen bortfaldet for mig.
10 Hvis Du ikke mener, at Du vil øve en Pression paa B. — og jeg giver Dig ganske Ret i dine Grunde herimod — saa er der ikke ringeste Udsigt til at han skulde være villig. Thi hvad vinder han ved et Tidsskrift? Intetsomhelst egentlig. Som sagt jeg gik ud fra, at han kunde være nødt som 25aarig Ven af Sars, anmodet af Hegel og
15 værende traadt i venligt Forhold til Dig, nødt til at optræde med klart tonet Flag. Uden en stærk Pression gjør han naturligvis intet.

Jeg skriver saa udførligt for at vise Dig, at jeg nogenlunde har overlagt Sagen. Jeg er gaaet ud fra en falsk Opfattelse af eders Forhold og jeg kjender ogsaa altfor lidt til Manden.

20 Jeg gjør nu dette, at jeg til Sars og Hegel siger, at Du ikke har noget imod at være med ved et Tidsskrift men at Programmet maatte diskuteres førend Du kunde udtale Dig bestemt. De kan nu respektive skrive og forhandle med Bjørnson. Hvis han har Lyst, kan han jo i sin Korrespondance med Dig nøjere høre Din Mening.

25 Jeg vil ikke komme med et bestemt Afslag og paa en vis Maade mener Du jo ikke sligt. Men jeg er overbevist om, at Sagen hermed er forbi. Det er saamænd heller ingen Ulykke.

Ja vist er Drachmann gal. Det Latterligste er, at han holdt en Tale for Bjørnson derude og lovede at han skulde »svare for ham
30 her i Danmark«. Gud bedre det, han kan daarligt svare for sig selv. Jeg sad ligeoverfor ham ved Bordet. Vi vekslede intet Ord. Han har sagt til Morgenblads-Larsen, at han to Gange havde

villet gaa hen til mig, men jeg havde seet saa »bitter« ud. Jeg har maaske skrevet dette forrige Gang? Han drak næsten ikke, hans Mave (?) er nok meget daarlig.

Jeg tror ikke meget paa Berg. Alligevel har han og Hørup ladet den æsthetiske Docentplads Ubesathed »gaa til Konference« med 5 Fischer. Det vil da nu komme for i Finantsudvalget. Men Hørup frygtede, at han ved at presse for stærkt paa Fischer, skulde gjøre Ondt værre, saa han ansatte en anden.

Hørup er blevet meget elskværdigere, mere aaben og kammeratlig. Han spiste hos mig forleden Middag sammen med Sars og 10 J. Lange og lidt Extracub. Du skulde have seet Langes Ansigt, da jeg forestillede ham og Hørup for hinanden. Og senere da jeg fortalte ham Bergs Skaaltale. Det var iøvrigt en ren Tilfældighed, at jeg bad Lange. Han vilde gjerne træffe Sars engang. . . .

Efter at have læst Ovenstaaende igjennem tilføjer jeg: Det var 15 ingen Flyvegrille af mig med dette Tidsskrift. Sars gjorde et Tilbud, som kun syntes mig at have Udsigt til Held ved en Alliance med B. Jeg forespurgte mig hos Hegel, og hans enorme Villighed gjorde, at jeg mente min Plan var sikkert lagt. Den strander nu paa Dit bedre Kjendtskab til B. Jeg har gjort mig ganske lignende Betænkelig- 20 heder som Du, men havde ikke saa godt et Fond at reflektere paa. Dixi.

Det er svært Fut i de første Ark af Disraeli, men jeg seer endnu ikke ret, hvor Du vil hen. De Circler Du drager om ham synes mig endnu vel generelle og jeg venter paa, at Du kommer ham 25 tættere endnu ind paa Livet. Det er overmaade underholdende og let læseligt.

Hils Gerda mange Gange fra mig. Er hun ved godt Mod?

Din

E. B. 30

8. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

Den 11. Nov. 78.

Kjære Edvard!

Vi begynde nu at forstaae hinanden og jeg fortsætter Diskussionen for om muligt at overbevise dig om Rigtigheden af den Kurs, jeg anslaaer, netop naar vi ville opnaae Foretagendets Ikrafttræden.

En Mand (∴: jeg) kan sige mindre end han mener og delvis forpligte sig dertil; men han (∴: Bjørnson) kan ei forpligte sig til at sige mere end han mener. I det første Tilfælde bringer han en Alliance et Offer, som er fornuftigt og rimeligt; i det andet bringer han den et umuligt Offer.

Bjørnson og Sars kunne i Forening lave et uskyldigt, mildt Program og forsøge at vinde mig for det; jeg kan ei skrive mit Program og forsøge paa at vinde Bjørnson for det, som selv har sagt — i sin offentlige Erklæring om mig, at han selvfølgelig var uenig med mig i min Tro eller Ikketro.

Jeg forsøger at see rent praktisk paa Sagen, og det er aldeles ikke af Frygt for at tildrage mig en Ydmygelse at jeg vælger denne Vei. Rent praktisk. Er der mest Udsigt til at bevæge Bj. til at gaae med ved at jeg først skriver til ham eller ved at jeg ikke gjør det?

Der er mest Udsigt til det i sidste Tilfælde. Er hans Lyst til Foretagendet saa absolut ringe eller ingen, at han ei vil skrive et Brev derfor, saa vilde et Brev fra mig kun fremkalde et af Ømhed og Inderlighed og de bedste Ønsker overstrømmende Svar, som uendeligt beklagede at maatte give Afslag. Har han nogen Lyst, saa skriver han til mig.

Du maatte for at forstaae mig kjende mit Forhold til Bj. Det er det allerbedste og venskabeligste hidtil. Men vi staae i Øieblikket ikke i Korrespondance.

I den første Halvdel af dette Aar førte vi en yderst levende Brevvexling, jeg fik vel et Dusin uhyre lange Breve fra ham med korte

Mellemrum undertiden uden at han oppebiede Svar, yderst hjertelige og aabne. Han vilde gjøre alt muligt for mig. Han havde sat sig i Hovedet at ville forpligte mig. En Gang vilde han skaffe mig ansat i Danmark ved Hjælp af Berg, en Gang vilde han af sin egen Lomme forhøie mit Honorar ved »Dagbladet«, saaledes at jeg ikke 5 skulde behøve at skrive i fremmede Blade. En tredie Gang (i Juni) vilde han have mig til at modtage en norsk Rigmands Tilbud om en Reise til Paris for at see Udstillingen. Dette Brev er det sidste jeg hidtil har faaet fra ham; det var yderst ømt. Jeg svarte strax med venligt Afslag og dermed er foreløbig Brevvexlingen standset. 10 Ikke desmindre fik jeg den 2ode October, da Bj. var i Paris, Brev fra den nævnte (iøvrigt anonyme) Rigmand om at komme til Paris og indlagt var en lille Vexel, Bjørnson stod bagved; thi der var angivet hvor jeg kunde træffe ham i Paris. Manden hører til Bj.s nærmeste Bekjendte. 15

Saaledes seer du, at vort Forhold er det bedste. Jeg tvivler ei heller paa at Berner og de Andre ville støtte Sars i Forslaget til Bjørnson. Men er det ei langt bedre det hedder sig: Brandes betænker sig meget om han kan gaae med paa et saa tamt Program end at Bj. skal sige til sig selv: man vil narre mig til at gaae med paa 20 Vildskaber i fritænkensk Retning.

Iøvrigt har du ganske Ret i dit Synspunkt for Tidsskriftet og i din Opfattelse af Sars. I begge disse Punkter tiltræder jeg din Mening. Du har ganske Ret i at det er ligegyldigt om Tidsskriftet igjen gaaer ind. Det er at faae en Hest skudt under sig. Og det er 25 ligesaa ligegyldigt om Sars har brugt mig til at støde fra med. At Bj. kaldte ham feig, betyder Intet, da han ogsaa kaldte Berner feig, medens Berner paa sin Side kaldte Bj. svag og upaalidelig. Og Berner er den sandere af de to.

Du har ved dit Svar simplificeret Sagen for mig. Ligegyldigt er 30 det om Bj. senere træder fra, om Tidsskriftet gaaer ind, om Hegel gjør Vrøvl. Det Afgjørende er at finde det rigtigste Middel til at

faae Bj. med. Det er et rent psykologisk Spørgsmaal. Et »Aa hvad!« fra min Side troer jeg vilde være uklogt.

Gerda er ved mere end godt Mod; i Regelen straalende. Den Tilkommende synes at ville slægte sin Fader paa; thi den er ikke
5 et Minut rolig, springer, sparker, slaaer, hopper uophørligt, kort sagt udfolder hvad Emile Ollivier kaldte »une activité dévorante«.

Du har Ret i at sige at jeg undertiden er »europæisk«, undertiden ikke. Det var naturligvis godt for mig paany at have et dansk-norsk Organ. Meningen var egentlig kun, at et Ophold i Udlandet har sin douceur; det er sødt aldrig at høre tale om de hjemlige Vrøvlerier og aldrig at møde visse Ansigter paa Gaden, som man har seet i tyve Aar.

Jeg er rede til at følge ethvert fornuftigt Raad. Var det ei klogt at sætte Berner i Bevægelse som Talsmand for Sagen hos Bjørnson?
15 Kan du ei diskutere den med Vullum? Eller vil du intet skriftligt give ham derom? Mit Ønske er at det kommer istand. Vi ere enige om Maalet, kun om Midlerne ere vi af forskjellig Mening. — Jeg skal nok efterhaanden klemme Disraeli mere. Skriv paany.

Din

20

Georg.

9. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

Søndag. d. 24 Nov. 78.

Kjære Georg!

Jeg har nu faaet Brev fra Sars, hvoraf følgende uddrages:

»Bjørnson erklærede, at hans økonomiske Forhold gjør det umuligt
25 for ham at være med som virksomt Medlem af Redaktionen i den nærmeste Fremtid; han er nødt til nu for det Første at samle al sin Kraft paa de nye Stykker han har under Arbejde for at rede sig ud fra sit finansielle Tryk. Men dette var ogsaa det eneste, der hindrede ham fra at indgaa paa vor Plan; han forsikrede mig gjentagne
30 Gange, at han fuldstændig billigede denne og ønskede at støtte den af al sin Magt, at han ingensomhelst Betænkelighed havde ved at

arbejde sammen med Dem og Deres Broder eller ved at optræde sammen med Deres Broder og mig som navngiven Redaktør, at han har taget sit Parti og ikke er bange for at lade alt Folket vide, hvor han nu staar. Han gav mig sit Ord paa, at han vil indtræde i Redaktionen saafremt vi vil gaa ind paa at vente endnu et Aars 5 Tid med at sætte Tidsskriftet i Gang.«

Bjørnson foreslog Sars, hvis vi ikke vilde det, at vi lige kunde opfordre Hol. Drachmann eller Henrik Ibsen til at være med. Bj. tilbød sig at skrive til Ibsen. Men Sars indser dog det Urimelige heri og fastholder, at for ham er Bjørnsons Tiltrædelse *conditio* 10 *sine qua non*.

I en Efterskrift hedder det endnu: »Jeg sagde Bjørnson, at vi ikke krævede mere af ham for det Første end hans Navn. Men han vilde ikke blot være Navne-Redaktør. Han har en hel Række mindre Fortællinger liggende som efter hans Mening vilde passe ypper- 15 ligt for Tidsskriftet men som trænger nogen Overarbejdelse.«

Hvormeget der nu er sandt i dette, veed jeg ikke. Det er i alt Fald Afslag i den behageligste Form. Kun Efterskriften synes mig at skjule en Faldgrube. Bjørnson synes ikke at have billiget min Redakteurvirkosmhed. 20

Mener Du nu ikke, at jeg blot skal svare Sars, at med dette Svar fra Bjørnson falder Sagen foreløbig bort. Jeg finder det stoltest slet ikke at antyde, at der kunde være skjulte Udflugter deri.

Svar mig ganske kortelig, hvad Du ønsker mit Brev til Sars ellers skal indeholde. Jeg vilde indskrænke mig til et Par høflige Linjer. 25

Din

Edvard.

10. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

[28/11 1878]

[Brevkort:]

Du maa for mig skrive ganske som Du vil. Jeg for min Del er 30 overbevist om at der ei ligger Spor af Misfornøielse fra B.s Side

med Dit Tidligere bag hans foreløbige Vægning. Han er, mener jeg, oprigtig. Men han er jo en ren Fantast. Han tænker sig dunkelt saadan Noget som at han nu maa tænke paa at komme ud af sin Forlegenhed alene, og ei kan afsee Tid. Tro ei et Ord af det om
 5 det Færdige, han har liggende. Stol paa mit nøiere Kjendskab: løse Planer, ingen trykfærdig Linie. Atter det sædvanlige Fantasteri hos ham. Han bilder sig sligt ind. Mulig er der nogle Hensyn til Almenheden bagved, men det behøves end ei. Planerne om I. eller D. naturligvis aldeles forrykte og forkastelige, og viser hans Konfusion;
 10 thi man kunde da ei ret vel forlange at de senere skulde træde tilbage for ham. Skriv: Sagen er jo dermed død, og da Døden skal have en Aarsag, som man siger, er den angivne saa god som en anden. — Jeg er lidt urolig over Trykkeriets Langsomhed. Jeg vilde saa gerne føre Sagen igjennem. Fortæl mig lidt om det Nye,
 15 der kommer ud og om Bladenes Indhold og den politiske Stilling. Jeg lever i 14 Timers dagligt Arbeide. Hvad er det med Jacobsen? Veed du Noget?

[Underskrift mangler]

11. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

17/1 79.

20 Kjære Georg!

En hjærtelig Gratulation til Dig og Gerda i Anledning af den veloverstaaede Fødsel! Jeg haaber at den lille Pige efter Gerdas Ønske maa i det Ydre ligne hende. Det synes som vi Brødre ikke have Held med at gøre Propaganda for Mandkønnet.

25 Jeg véd ikke ret om Du for Øjeblikket gider læse Besvarelsen paa Dit Brev, men hvis det kommer ubelejligt — og de første Dage er man jo altid noget urolig — kan Du lade det ligge. Jeg vil blot give Dig de Oplysninger, Du ønsker.

Jeg har intet set i Aviserne om Tidsskriftet. Naturligvis er det ganske opgivet. Men Sars var et Vrøvlhoved som talte om Sagen til
 30 alleslags Folk, saa der let er kommet noget ud derom. . . .

Schandorphs Bog er vel et Fremskridt, men ikke sandt den er lidt feig. Han er langt snildere end han ser ud til. Drachmanns Prinsesse er jo det rene Ordskvalder. Det Meste af Hornbæksbogen og ialtfald det der duer er rent fotograferet saaledes Bjørneslægten, som kaldes saa derude, Bryllupsfarten og lign. Det er mig, som har 5 fundet paa, at »en Idealist« er af Galschiøt. Men jeg er ikke vis i min Sag. Det er en køn lille Bog skrevet med en fin Dannelse, som jeg ikke tiltroede ham. Den er melankolsk paa en ganske indtagende Maade. Topsøe's har jeg ikke læst. Bahnsons Stykke rent Snavs, hastemt Kotzebuesk, Efterligning uden mindste Talent af 10 Bertran de Born.

Jeg kunde ikke faa et samlet Indtryk af Din Disraeli. Den er underholdende, lærerig og undertiden er der Steder, hvis Menne-skekundskab er højst dybsindig. Saavidt Rosen. Jeg ynder ikke de 15 mange Referater, og kan ikke lide, at Du klæder Dine forskellige Egenskaber paa og kalder dem snart Lassalle snart Kierkegaard snart Disraeli. Kompositionen synes mig lidt svag. Jeg havde tænkt mig, Du kunde have vist ham gradevis opstigende. Det Dybeste i ham er sikkert: at vente. Hans Uheld er aldrig selvforskyldt, han har altid været klog, han har altid bestemt vidst, hvad han vilde 20 opnaa ved hver Handling.

Naa, slikt er rent aforistisk Vrøvl og maaske latterligt at skrive, urimeligt i alt Fald at fortabe sig i. Men jeg vilde ønske, at Bogen havde været beregnet paa et engelsk Publikum.

Om dansk Politik har jeg nu endelig skrevet til »Dagbladet«, 25 som jeg iøvrigt ikke har seet siden Nytaar. Berg og Holstein for- enes ikke i adskillige Aar, de kommende Rigsdage ville sandsynlig- vis gaa blideligt hen i smaat Kævl; man vil tale om nyttige Love og Reformers og naturligvis intetsomhelst udrette.

Er der ikke i disse Dage udkommet »Runebergs Efterladte Skrif- 30 ter« med en Del nye Ting? Det tror jeg ganske vist.

Gid Du blev Professor i Wien og det snart, snarere end jeg bliver

Doctor. Thomsen har læst og antaget min Afhandling, Wimmer har den og synes ikke at ville slippe den for det Første. Jeg vilde svært gerne være færdig engang. Jeg har den usikre Plan efter Disputatsen at plage Dig et Par Dage i Berlin, hvis Du da har Tid. Der 5 er maaske noget jeg vil tale med Dig om. Nous verrons.

Gid det nu maa gaa godt hos Dig. Hils Gerda

fra

Din

Edvard.

10 12. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

7/3 79.

Kære Georg!

Sammen med dette Brev vil Du erholde et Manuskript, som jeg er temmelig flov ved at sende Dig. Jeg kan se for mig Din fortvivlede Mine ved at aabne det, men det faar ikke hjælpe, jeg har nu 15 engang begaaet disse Vers og vil nu have at vide, hvad de due til. Det gør mig ondt, at jeg skal spilde Din Tid dermed men jeg bryder mig ikke om nogen andens Kritik og Du er mig jo unægtelig nærmest. Jeg kan ikke komme ud af at danne mig selv en Mening om disse Produkter; undertiden synes jeg, de ikke er Reminiscenspoesi, under- 20 tiden at de er rimet Prosa.

Det jeg vil bede Dig om er da, at Du først dømmer, om Samlingen som Hele hører Literaturen til. Jeg mener om den staar virkelig Poesi (Richardt f. Ex.) nærmere end Carl Andersen, om den har et originalt Præg — det er egentlig ganske unødvendigt 25 at udvikle nærmere.

Falder Dommen gunstig har jeg to Ting at bede om: 1) en kritisk Revision, idet Du med et Blyant i Haanden retter og streger efter Forgodtbefindende som om det mindst var H. D. 2) — nu kniber det o. s. v. — om et Anbefalingsbrev til Hegel, i hvilket Du 30 udtrykker den Mening, at Versene fortjene at udgives.

Jeg vil gerne have dem ud. Jeg tror, at fik jeg noget Æstetisk ud,

fik jeg ogsaa mere. Derfor, hvis Versene ere præsentable og hvis de ikke gøre mig latterlig — jeg vil jo nødig være H. H. Nyegaard — blot altsaa røbe noget Talent, saa stemmer jeg selv for Udgivelse. Jeg beder Dig altsaa egentlig tage to Hensyn i Din Dom, dels til Versenes indre Værd dels til den literære Position, 5 de kunde tænkes at give mig. Jeg bilder mig ikke ind at være Poet, men blot at kunne anvende poetisk Form til at udtrykke Tanker og Stemninger, som optræde selvstændigt hos mig og som jeg ikke kan finde andet Udtryk for.

Min Hensigt var at kalde Bogen: »Vintermelodier, en Digtsamling« 10 og at faa dem ud i Begyndelsen af April. Den blev jo ganske lille.

Jeg vil ikke skrive mere herom, thi jeg er flov derved. Jeg takker Dig iforvejen for Din Ulejlighed.

Skrams Roman kommer i Slutningen af Maaneden. Den er stort Fremskridt; men idag fortæller han mig, at Hegel har faaet ham 15 til at udtage en Skildring af en Præst, som netop gav Bogen Relief. Hegel har i det Hele censureret ham dygtigt og han har fundet sig deri.

Drachmann udgiver en Digtsamling, Kaalund et Digt imod Fri-tænkerne: Dig, J. P. J., Drachmann o. s. v. Kiellands smaa Noveller 20 ere under Trykken. Der er fortræffelige Ting iblandt, som han i det Hele er en prægtig Fyr. Han har nu skrevet et Skuespil, jeg faar sendt.

Venlig Hilsen til Kone og Barn

fra 25
Din
Edvard.

13. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

Søndag [9/3 1879]

Kjære Edvard,

Du havde hørt fra mig før, hvis jeg ikke havde tilbragt snart tre 30 Maaneder i en af Helvedes Forgaarde, den, hvor man fortæres af

Ulyst til Arbeide og Fortvivelse over sin Ørkesløshed. Men jeg har været og er i Grunden endnu for stemningsløs til Brevskrivning. Jeg vilde have spurgt dig, hvad det var du vilde tale med mig om ved dit i Udsigt stillede Besøg i Berlin. Nu fik jeg iaftes dine Vers
5 og læste dem strax. Havde jeg dog blot havt dem to Maaneder før. Nu har jeg netop en Contract paa mig og ei den rette »Musse« til at gennemgaae dem saa nøie som jeg dog saa tidt gennemgaaer sligt for Folk, der staae mig betydeligt fjernere. Et foreløbigt Svar vil jeg nu strax formulere.

10 Samlingen er af en stærkt blandet Beskaffenhed. Den indeholder yderst gode Ting og yderst ringe; den lider af en Del sproglige og metriske Skavanker, som for største Delen kunde fjernes naar vi talte sammen om Sagerne, men ikke saa tidløst at den da kunde komme ud som Du vil først i April. Dog dette Spørgsmaal er for
15 mig idag det Underordnede. Jeg vender mig til hvad jeg anseer for Hovedsagen.

Hvorfor vil du udgive dette? Saavidt jeg forstaaer det, som et Præludium til andre Ting. Jeg maa bede dig om en fuldstændigere Fortrolighed: hvilke ere disse andre Ting og af hvad Art tænker
20 du dig, hvis de ere uskrevne, at de ville blive? Men dersom du vil udgive mere, er da dette Præludium forstandigt? Mig synes det stik modsatte.

Hvad Position denne Samling vilde give dig? Slet ingen. Den vilde skade din Position. Ja dette er saa selvfølgeligt, at jeg i Grun-
25 den ikke rigtigt forstaaer, at du spørger.

Bemærk følgende: Du maa dog vide at den hele saakaldte Presse er dig hadsk, at de »søgte Mænd« etc. kun af den Grund ei før ere faldne over dig, fordi de vente paa en Leilighed og du ingen har givet dem endnu, hvad var ret gjort. Heraf følger: du kan godt
30 debutere i den poetiske Litteratur, men NB. du maa ei begynde med at blotte dig selv, klæde dig af, sige, skyd mig her i Flanken, der i Brystet, der i Bagen o. s. v. Du kan godt begynde poetisk,

hvis du lyster, men offensivt. Man kan jo i Sligt daarligt raade. Men jeg seer ei at du kunde begynde anderledes end med politiske Vers. Skriv et større eller mange smaa politiske Digte, satiriske, haanende, pidskende, flaaende, absolut overlegne, men alle offensive, saa baner du dig Vei. Mange af disse kunde blandes ind imellem. Derimod er Loreley, Den næste Dag et-cetera af den Art dig aldeles forment som Debut, ligesaa alvorlige erotiske Sager.

Dernæst maa du fuldstændig slaae dig den Tanke af Hovedet at du kunde faae Hegel til at udgive en Samling som denne eller en saadan, som den ændrede jeg vilde substituere, ogsaa her begriber jeg ei, at du troer det muligt. Jeg skal naturligvis gjerne anbefale, men det er dog næsten komisk, at du troer Hegel bryder sig om, at jeg anbefaler dig.

Det falder mig ind, at du maaskee har glemt at skrive, at du vil udgive Samlingen anonymt. Det var jo det ene rette, hvis du ikke strax vil have hele Punsch-Meuten over dig, men det er mig tydeligt af dit Brev at du ikke tænker derpaa.

Jeg begriber ei blandt hvem du tænker dig dit Publicum for disse Digte. Jeg seer vel Krogen, men jeg seer ikke Maddingen. Hvor er din Madding? Vi have dog alle vor Madding. Men du støder helt igjennem fra, støder bort. Mig forekommer det som kunde Du — men NB. efter stort sprogligt og metrisk Studium — gjøre saadan Noget som Baudelaires Fleurs du mal — Har Sligt ei ubevidst foresvævet dig? — men det maatte da gjøres stærkere, dristigere, i større Træk for at imponere og undertrykke Modstanden. Du er ikke selvtillidsfuld, ikke kjæk nok i disse Digte til at føre din Krig igjennem. Meget er ogsaa unødigt bortstødende, som naar du ved en usand Fantasi underskyder den Døde og Begravede Liv og lader ham være levende begravet. Det er at sværte sin egen Livsanskuelse. Dog det er haabløst at skrive om Enkeltheder. Før jeg vender tilbage til Hovedsagen vil jeg blot sige, hvilke Stykker

jeg finder gode: Bag Kulisserne, Sort Silke, Svarene fra Hende, Epilog, Nu er det nok, Ved Aarskiftet og tildels Efter Gildet, Jeg synger ei om Havet. Vinterstemning og Børnerim er meget morsomme. Der mangler en Slutning paa Samlingen.

- 5 Jeg har mine store Betæneligheder ved at fraraade dig Ud-givelse af Noget, fordi jeg er af den Mening, at du iforveien er kun altfor tilbøielig til Passivitet og Ligefedt'ethed og fordi jeg anseer det for bedre at du træder op, faaer dine Prygl, og giver Andre Prygl, end at du ei kommer ud paa Arenaen. Men vil en Mand i
10 din Stilling debutere lyrisk, maa det efter mit Skjøn absolut være aggressivt, »de haut en bas« helt igjennem, uden Spor af Confessions, uden et eneste Vindve hvorigjennem en Sten kan kastes ind, kun Skydeskaar, ingen anden Aabning i Muren.

Det er in summa min Dom om Hovedsagen.

- 15 Endelig dette, en saadan Digtsamling vilde (især foreløbigt anonym) vække stor Opsigt, den vilde let kunne faaes ud, men naturligvis ei hos Hegel. Hvor kan du indbilde dig at han vilde tage dine Præstever og dit l'ancien regime etc.

Vær nu saa god at svare mig omgaaende, hvad din Hensigt er,
20 om du har en større Felttogsplan, hvori dette er Led.

Der var adskilligt jeg ellers nok vilde snakke om. Men Tiden løber, ak!

- Du kan ei let tænke dig hvad jeg har døiet ved hint Wiener-røvl. Havde jeg dog blot havt den Fornuft strax at sige mig, hvor
25 pjankede de naturligvis var! Nu begyndte jeg (efter langsomt at have fattet mig paa at sige Ja) med langsomt at save alle Idee-forbindelser over, der bandt mig til Berlin, indvendigt løsne mig fuldstændigt herfra, begyndte at bearbejde mine Tanker ligeledes løs fra Norden og til at vænne sig til min nye og saa vanskelige
30 Virkekreds — et indvendigt Arbejde, Ingen kjender, som ei har prøvet det, og det faldt haardt, og nu var det fuldstændigt skeet. Og saa lade de mig i fulde 3 Maaneder uden et Ord og endnu

har jeg intet Svar trods gjentagne Anmodninger om definitiv Besked. Og efter saa lang Tids Forløb erfarer jeg fra Kbhvn at man har svart Falbe, at man havde erfaret, mit Tydsk var ei godt nok, 3: formodentlig, at Professorerne ville anbringe en ung Doctor af deres egne. Og nu har jeg begyndt at gjøre hele Arbeidet om ind- 5 vendigt, paany i mit Sind knytte de overrevne Traade. Det har suget al min Kraft.

Sig mig, kjender du personligt denne Kielland? har han været i Kbhavn?

...

10

Du veed vel at Bjørnson holder Tanken om Tidsskriftet fast og drømmer om store Slag. Vi er atter paa den bedste Fod med hinanden. »Systemet« desværre svagt.

Venlig Hilsen til Harriet, de Hedningers og Vandalers etc., fra os begge. 15

Din

Georg.

14. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

Tirsdag Morgen!

Kære Georg!

[ca. 15/3 1879]

Jeg takker for det lige modtagne Brev. Jeg maa gentage, at jeg 20 er meget ked over at tage Din Tid, og at jeg vel forstaar, hvad Humør Du befinder Dig i efter Wienerhistorien. Efter Dine Breve havde jeg troet, at Du havde næret mindre Haab, men maaske havde Du ingen Lyst til at vise Dig sangvinsk. Jeg havde opsendt mange gode Ønsker for Din Ansættelse. Saa var Du endelig blevet 25 helt færdig med Norden, med Ploug og Borchsenius. Jeg har efterhaanden faaet den Overbevisning, at egentlig hele den danske Litteratur skrives for Borchsenius' Skyld. Der er saamænd ellers ingen der interesserer sig for de Skrivende. Nu begik f. Ex. Kaalund sit omtalte Vers i »Nær og Fjærn« — gyseligt Gods, bundaffekteret og 30 overvigtigt. Den nuværende Poesi raaber paa Virkelighed, overfor

denne Tendens føler han Lyst til atter (!) at blive Romantiker, men foretrækker at svinge Satirens Vaaben. — Der er ikke Gnist af Vid deri. — Til Slutning henviser han Poeterne til »Troen«, men da han ikke rigtig tør komme ind paa det Teologiske, anraaber han i sidste Vers »Moder Natur«. Det er den eneste Natur, der er i hele Produktet.

Men som sagt der er ingen, slet ingen der læser sligt undtagen Borchsenius, jeg og nogle halvstuderte Literater. Det er tyve Mennesker, som uden Spor af Indflydelse paa Verdenslitteraturen morer sig med eller rettere alvorer sig med at være literære overfor hinanden.

Og nu vil jeg ogsaa være Poet blot for Borchsenius' Skyld, for at han kan have noget at vise Alvor over, maaske skrive en Artikel om. —

Herregud, hvorfor jeg vilde have Bogen ud? Fordi jeg er gammel og aldrig har udgivet en rigtig Bog og fordi jeg egentlig altid har havt en vis Kløe i Fingrene derefter. Og saa fordi jeg havde skrevet Versene, og netop da jeg skriver saa særdeles lidt, synes jeg det var bedst at utilisere mine Manuskripter. Og saa dernæst, hvad vil Du have, jeg skal sysselsætte mig med? Jeg kan jo nok noget Filologi, men ikke saameget, at det helt kan optage mig som rén Videnskab. Jeg maatte da for at have aandelig Beskæftigelse give mig til f. Ex. at holde religionshistoriske Forelæsninger ved Universitetet, vække Skandale, Polemik o. s. v. Men dette kunde jeg godt alligevel bringe i Stand, og jeg vilde efter min Mening faa et større Publikum, hvis jeg havde debuteret i den poetiske Litteratur først.

(Tilgiv, hvis der ingen Orden er i dette Brev. Jeg skriver det, varm efter Modtagelsen af Dit, og Du finder nok ud af det).

Jeg har kun liggende første Akt af et treakts Skuespil »Lægemidler« som handler om en Læge, der har gjort sig til Homøopath for at tjene Penge; hvis Barn bliver meget sygt, og som derved

kommer i den for anden Akt nødvendige Katastrofe. Denne Begyndelse er skrevet i ganske almindelig kjøbenhavnsk Samtaleform uden Spor af Melodrama eller Handling — og saadan vilde jeg blive ved. Jeg kunde gøre det færdig meget hurtigt, thi jeg véd alt hvad der skal staa. Jeg ventede paa Dommen over Versene. Men jeg er temmelig overbevist om, at intet Theater vil antage det, at Skuespillerne ikke vilde kunne spille det og at Publikum vilde kede sig ihjel. Jeg tror derfor ikke at kunne debutere hermed. — Jeg har dernæst Begyndelsen til to Noveller. Den ene handler om en kbhvnsk Tjenestepige à la Flaubert og skulde følge hende fra Fødslen paa Landet, gennem Børnesygdomme, Kreturvogtningen, Forførelsen, Fødselsstiftelsen, Tivoli, Ammekondition, Stuepigecondition o. s. v. til hun bliver tosset af Religionsskrupler og Hysteri og ender som fjollet Medlem af Almindeligheden. — Men heller ikke den har jeg Mod til at skrive og der er ikke Tale om at den kunde blive trykt.

Min Plan var altsaa: 1) at faa Digtene ud, 2) hvis de bleve nogenlunde naadigt modtagne eller gjorde Skandale at udgive mine »Skuespillere« og en Novellesamling henimod Jul, 3) indsende Stykket anonymt, 4) holde Forelæsninger over »Indledning til Religionsvidenskaben« i Efteraaret eller Vinteren.

Du smiler, men det er i Virkeligheden ikke saameget som det ser ud til.

Hvorfor jeg vil gjøre alt dette? Men for at bestille noget. Og fordi jeg kun med Ære kan leve af min Kones Penge, hvis jeg synlig for Verden arbejder paa noget, udretter noget. Det er saa slemt med den rene Videnskab, at den hverken er salonfæhig eller Konversationsemne; jeg mener, at ingen kan vide noget om, hvilke Afhandlinger jeg skriver i filologiske Tidsskrifter. Ja kunde jeg rejse herfra! Men foreløbig er jeg bundet ved saamange Hensyn. — Endelig vilde jeg ogsaa gjerne tjene nogle Penge, og dem kan jeg kun tjene ved literært Sjov.

Jeg er vel naiv. Men jeg havde troet, at disse Vers ikke vare frastødende allesammen. Jeg mener ialtfald, at det er det Mildeste jeg kan skrive. Længere kan jeg ikke strække mig. Naturligvis har Baudelaire paavirket mig, da jeg i sin Tid læste ham, men dog
5 mere det, Folk siger han har skrevet, end det, han i Virkeligheden har gjort. Jeg kan slet ikke faa Øje paa det Gruopvækkende hos ham. I et Punkt falder mit Ideal sammen med hans. Han sagde saaledes: »Min Drøm er at skrive et Skuespil, der ender med at Skurken træder frem og siger: Nu vil jeg lykkelig, rig og anset tage
10 ned til min Villa ved Comosøen og der tilbringe Resten af mit Liv i idyllisk Ro«. Naar kommer Poesien saa vidt?

Naa ligemeget. Det er min Thesis: jeg kan kun debutere med Vers. Novelle eller Roman vil blive regnet til Sofalitteraturen. Jeg glemmer aldrig Sainte-Beuve, at han i Anledning af »Mme Bovary«
15 talte om »imagination Sadique«. Den største franske Kritiker overfor sin Ven, et Mesterværk, og en af hele Pøblen angrebet Bog — saa udannet og spidsborgerlig! Og mit Ideal er Petrus Borel og jeg lever i Danmark og P. Hansen-Borchsenius er vor største Kritiker. Jeg kan ikke begynde med et Drama, thi det bliver ikke an-
20 taget og hvis det bliver antaget, gør det Fiasco.

Men saa kunde jeg maaske helt lade være. Det kan jeg.

Mit Raisonnement var dette: Hvis jeg kan være disse Vers bekendt for Georg, mig selv, Jacobsen og meget faa andre, saa vil jeg have dem ud. Jeg véd nok, at jeg vil blive udskældt, flaaet og
25 spyttet paa — men hvis jeg selv tør tro paa mit Talent eller rettere paa min Berettigelse til at skrive, saa bliver jo ethvert Skældsord en Kompliment. Og hvis Versene due, saa vil jeg blive udskældt med Agtelse. For at sammenligne smaat med stort: Du er blevet meget udskældt, men dette har kun skadet din sociale Position
30 ikke din literære. Paa samme Maade: Mit Spørgsmaal var dette: Faar jeg en literær Position ved disse Vers? Maa Modstanderne sige: Dette Menneske har en (poetisk) Begavelse, men han er raa,

modbydelig, liderlig o. s. v. Det gør ingenting. De maa gerne gøre mig til et Udskud af Menneskeheden, men de maa ikke kunne sige: Dilettantisme, Studenterpoesi; det maa ikke være »Ulykke i By«. — Jeg véd godt, at »Punch« vilde afbilde mig ridende paa en Mule og i andre Loreleyske Situationer — men som Holstein sagde: det 5 er dog ubehageligere ikke at komme i »Punch« end at komme i den.

Paa den anden Side: nogle Halvvenner maatte rose mig og jeg er ikke saa vis paa om ikke Hegel paa Din anbefaling uden Gennemsyn tog mig. Han vilde ikke tænke sig, at Vers kunde være saa slemme. En Novelle vilde han — som tidligere Hændelser udvise — 10 straks gennemskue. Og saa var der jo altid Høst eller en anden Skidehas.

Altsaa, hvis Du havde sagt: der er gode Ting imellem, og det øvrige er læseligt eller præsentabelt — saa stemte jeg for Udgivelse. For ti retfærdige Vers Skyld vilde jeg tilgive det øvrige Sodoma og Go- 15 morrha. Jeg havde omtrent tænkt mig en Sammenligning med Drachmanns første Digtsamling. Intet saa godt som King Mob, Socialisterne o. s. v. men heller intet saa personløst saa »lyrisk« som alt det der ikke er helt godt i denne Samling.

Nu siger Du: hvor er Madingen? 20

Ja, jeg har været naiv. Jeg troede, at saadant som Kærlighedsbrevene (hvis mandlige jeg selv finder Jux undtagen nogle Strofer i det om den glødende Pil (!)), Den næste Dag, Loreley, Dyeke, l'ancien régime — alt det, der ikke var polemisk — var Mading. Hvorfor er de mig forment som Debut? Fordi det er noget Skidt, 25 det kan jeg forstaa. Det siger Du ikke ligeud. Du antyder de er for personlige, for »blottende«. Gør det saa meget? Iøvrigt mente jeg jo rigtignok, at jeg havde været forsigtig paa det Erotiskes Gebet og blandet mange modsatte Stemninger med hinanden. — Saa-dan noget som Oversættelser er naturligvis ren Fyldekalk, men 30 hvorledes være hele Tiden kadaverlyrisk og pessimistisk?

Nu siger Du: heller lutter aggressive Digte; slet ingen Mading

altsaa? Jeg begynder at forstaa. Det er nok den ældre Jean Paulske Leveregel Du giver mig efter Schmocks Omformning: »Schreiben Sie genial«. En Række fortrinlige harniskklædte Sonnetter vilde Du raade mig til at udgive*), selv om det var lutter Kroge, men en
5 Række Vers, hvori lidt Godt og meget Skidt fraaader Du. Das begreift sich for at tale Dit Barns Modersmaal.

Overfor dette Hovedresultat svinder nu Dine øvrige Indvendinger ind. De sproglige og metriske Kluntetheder — dem har jeg ikke været blind for. Men der er ikke en levende Sjæl, som forstaaer
10 sig derpaa herhjemme. Derfor vilde jeg alligevel have arbejdet løs paa at lære dette — det var netop det, som Udgivelsen skulde have nyttet. Den skulde have givet mig Mod, ja tvunget mig til at arbejde videre.

Er det Dit Alvor, at Du finder: »Nu er det nok« god? Og jeg
15 som var saa glad ved mit »l'ancien régime«.

Anonym! Nej, det vil jeg ikke. Det har jeg faaet nok af. Enten Skidt eller Kanel. Jeg vil ikke blive udskældt uden at kunne svare.

Summa summarum! Denne Samling lægger vi ad acta. Ikke sandt? Den aggressive vil jeg foreløbig ikke tænke paa, derimod
20 atter tage fat paa Hebraisk. Har Du set Steinthals Afhandling om 5 Mosebog i sidste Hæfte.

»Ude og hjemme« har bestilt en Række Skuespillerbiografier hos mig. Jeg begynder med Schram, som jeg har »interview'et«. Min Disputats er færdig trykt og indbundet om en Ugestid.

25 Med Bjørnson har jeg korresponderet. Han er gal. Derom mere en anden Gang. Jeg synes, dette Brev er langt nok. Indlagt en Dom af Kielland om »Disraeli«, som bedes retourneret ved Lejlighed.

Hilsner og Tak

fra

Din

Edvard

30

*) Kan man skrive slige uden at have været angreben. Jeg har aldrig rigtig faaet Prygl personlig.

15. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

13/3 79

Monsieur et cher ami!

Dit Brev idag bestemmer mig. Jeg fik det imorges Kl. 8^{1/2} og læste det strax, skjøndt jeg efter Bal hos Bernsteins først gik iseng Kl. 4, og tog Manuscriptet frem paany (netop samtidig med at jeg 5 modtog et kolossalt Manuscript lyriske fra Kbhvn fra Idealists Forfatter). Efter at have læst din Motivering er jeg for Udgivelsen og begyndte strax at rette deri, hvilket vel for dig har den Ubehagelighed at du maa renskrive adskillige Blade paany, men vil være dig lærerigt selv om Du ei accepterer mine Rettelser. 10

...

Der er Noget i din Rimstilling jeg ei begriber, du stiller i Regelen Rimene saa langt fra hverandre at de kun er for Øiet ei for Øret. Har du nogensinde ordentlig studeret den gamle Thortsen? Det er et fint Par Ører. 15

· Saadanne Rim som øm Sympathi — fælles Melankoli er ogsaa neppe at kalde Rim, men det var Synd at forandre Stedet da det er saa prægnant.

Nu spørger jeg altsaa blot, hvad er det du ønsker jeg skal gjøre overfor Hegel? Skrive ham et Brev til, sige ham, du har vist mig 20 en Samling og anbefale den? nu strax eller naar?

Jeg er ganske enig med dig i at du skal udgive en Samling Skue-spillere. Ligeledes i at du bør holde Forelæsninger. Naar du nu blot udfører det.

Aftal, hvis Hegel gaar ind paa Sagen, kun et lille Antal Exem- 25 plarer af Digtene med ham.

Ogsaa paa mig har hin nævnte Dumhed af Ste-Beuve gjort et dybt Indtryk. Men den blev sagt om Salammbô ei om Mme Bovary. — Du nævner Borel; har du hans Lykanthropos? Er den værd at anskaffe sig? 30

»Den glødende Pil« er meget god. Lad Bogen udstyre ordentligt. Lad mig se en Correctur.

Og saa Gud befalet og macte virtute!

Vær saa god nu ei at forstumme men besvare mig følgende Spørgsmaal. Hvad har du corresponderet med Bjørnson om og hvorfor er han gal? Helt tosset er han da ikke.

5 Steinthal har jeg læst, han gav mig sin Afhandling, ganske snild, Frugt af mange Aars Overveielse.

Vil du reise naar du har disputeret? . . .

Din

Georg.

10 16. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

Lørdag d. 15 Marts 1879.

Kære Ven!

Hvad er dog ikke Brevskrivning for en slem Ting, kun god til at fremkalde Misforstaaelser. Jeg vidste det nok. Ligesom jeg havde afsendt mit i den første Hede skrevne lange Brev, anede jeg, at Du
15 vilde misforstaa det, eller at jeg i hvert Fald næste Dag vilde være i en anden Stemning end den, som havde givet Brevet Form. Ligesom det strax faldt mig ind, at jeg havde skrevet Mme Bovary for Salammbô, saaledes slog det mig, at Du vilde tro, at min Motivering indeholdt en fornyet Opfordring til en Domsudtalelse istedetfor at den begrundede den første Forelæggelse. Jeg vilde forklare,
20 hvorledes jeg i det Hele var kommen paa den barokke Idee at skrive, at ville udgive Vers, noget som et nøgternt Menneske burde omhyggeligt vogte sig for. Med Udeladelse af visse psykologiske Motiver, som det altid er uhyggeligt og som det i dette Tilfælde sikkert
25 var unødvendigt at gaa ind paa, gav jeg saa en Fremstilling af hele mit Fantasteri. Jeg havde været temmelig spændt paa Din Dom, jeg var vel lidt skuffet, derfor kunde Brevet se saadan ud som om det var et Nødraab, en Appellation eller hvad Fanden jeg skal kalde det.

30 Nu har Du ræsonneret saaledes: Naar han saa gjerne vil, saa i Herrens Navn o. s. v.

Nej, mange Tak. Jeg holder mig til denne Sætning: »Samlingen indeholder 1) yderst gode og 2) yderst ringe Ting«. Jeg gaar ud fra, at det er Din alvorlige Mening. Heraf følger

1) At jeg ikke skal slaa mig det hele ud af Hovedet. Faar jeg nogle Ideer, vil jeg udføre dem. Jeg skal være omhyggelig med Sprog og Metrik. Jeg skal være seig, ikke opgive, ikke jasje, ikke forhaste mig.

2) at jeg ikke vil udgive en Samling, hvor der er yderst ringe Ting. Nej, det er jeg for stolt til. Naar vi engang træffes, kan jeg faa bedre Besked om Hveden og Klinten. Selv kan jeg ikke skælné dem ad.

Er dette nu ikke rigtigt ræsonneret?

Maa jeg ikke tilføje dette. Grunden til, at jeg ikke vilde være anonym, var den, at det er en saa skrækkelig Lidelse saa at høre Folks Samtale om Ens Produkt. Jeg husker, hvorledes jeg led, naar Nogen i min Nærværelse kaldte »Søgte Mænd« gement og det var dog en Pamflet. Men Ubehageligheden vilde blive tifoldig større ved et Arbejde, som var alvorligt ment.

Jeg takker for Dine Rettelser, som jeg finder særdeles sindrige og lærerige, men som det nu er unødvendigt at gaa ind paa. Jeg tilstaar ikke at have Øre for Hiater og at tro paa at Rim for en stor Del er for Øjet. Jeg kan bevise dette deraf, at Du slet ikke har mærket at i »Loreley« anden Linjes andet Ord var Rimord med første Linjes Udgang: »Paa Dine blodrøde Læber, der klæber«. Saaledes helt igennem. (— Det skulde give noget Stønnende —). Din Rettelse beviser, at det ikke kan høres, fordi det ikke kan ses.

Hermed forlader jeg min Ringhed med fornyet Beklagelse over, at jeg har gjort Dig Ulejlighed.

Af Petrus Borel har jeg kun læst »Contes immoraux« en Bog paa omtrent 200 Sider. Det var et stort Talent, som Du absolut maa vise Ære i femte Bind. Han er Overgangsledet fra Mérimée til Hugo, eller rettere en Mérimée avant la lettre. Ikke saa behersket

sket og mandig, vildere, ungdommeligere eller mere drengagtig. Ikke saa literær, men frodigere. Han minder om begge de danske Jacobsen'er. Gud véd, hvorledes Mythen om ham har dannet sig. Bogen ejer jeg ikke, men har forskrevet Clareties Bog om ham, fordi
5 jeg forleden, da jeg atter mindedes ham, fik Lyst til at skrive om ham (— Skulde være symbolsk Selvforsvar!). Jeg skal i hvert Fald nok skaffe Dig Materiale.

Fra Bjørnson, som ved Festen ikke havde gidet sige et Ord til mig undtagen bedt mig hilse Dig, fik jeg et Brev, hvori han for-
10 talte mig, at han følte det som en Forbrydelse, at Bønderne fik den nuværende Religionsundervisning. Der burde stiftes et dansk-norsk Selskab med Formaal at udgive religionshistoriske Smaa skrifter à la von der Alms (hvad er det?) men forud herfor maatte gaa et stort videnskabeligt Værk som ned slog alle teologiske Indvendinger.
15 Om jeg kendte en Mand, der kunde paatage sig dette.

Herpaa svarede jeg, at et saadant Selskab ingen Medlemmer vilde faa i Danmark, at jeg ikke havde den Fornøjelse at kende »mannen«, at Lieblein havde visse Forudsætninger men ikke var paalidelig overfor det Teologiske (hvad jeg belagde med Citater), at endelig et
20 rent videnskabeligt Værk næppe vilde faa Læsere, men at der maatte Polemik til.

Herpaa atter Svar, at han troede »mannen« fandtes i Norge. Hvem det er, siger han ikke. — Derpaa staa vi, thi jeg har ikke kunnet hitte ud af hvad jeg skal svare. Hvorfor Fanden skriver han
25 det til mig? Det angaar jo ikke mig.

Syntes Du ikke om Kiellands Brev? Det er en honnet Fyr, der elsker Dig overmaade. Høj, smuk, lignende en svensk Greve. Ikke lidt grand seigneur, fuldkommen homme du monde, hvad der gør saa godt, naar man er vant til Vilh. Møllers blakkede Duft. Er det
30 ikke overmaade komisk, at jeg lige nu skal fælde Dom over K.s Skuespil. Der er en Mængde Talent deri og en Del Mod. Men meget er trivielt og han skriver saa særdeles let, at der løber meget

Skidt iblandt. Naar han vil omarbejde det lidt, kan det blive et propret Arbejde.

Jeg skal disputere 5 April. Paa Mandag kan jeg vist sende Dig et Exemplar. . . .

Jeg har ikke i flere Maaneder hørt fra J. P. J. Hans Roman er 5 vel ikke færdig.

Din

Edvard.

17. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

20/3 79.

Kære Ven!

10

Jeg har af Moder faaet det Stykke i Dit Brev, som angaar mig. Du vil anse mig for meget vægelsindet, naar jeg nu dog beder Dig om Brevet til Hegel. Jeg gaar til Udgivelsen som til Skafottet. Det er ikke Troen paa mit Talent, der bestemmer mig, nej det er private Grunde, som desværre slet ikke have noget med Literatur at 15 gøre. Iøvrigt er det jo et stort Spørgsmaal om Hegel tager Bogen.

Hvad jeg beder Dig skrive, er følgende: at jeg har vist Dig denne Samling og Du opfordrer ham til at udgive den. Kun faa anbefalende Ord men en Henvisning til at jeg har en literær 20 Fremtid.

20

Kun i Haab om at han engang kan tjene nogle Penge paa mig, vil han jo tage den.

Vil Du sende mig Brevet, saa lader jeg det følge med mit Manuskript.

Jeg skal omhyggeligt gennemgaa Versene og skrive en Epilog. 25 Hvordan skal jeg faa Relativsætningerne bort i Indledn.? Gud maa vide det.

Jeg er helt ilde tilmode, men jeg tror, det er rigtigt at vove Forsøget.

Med mange Hilsener

Din

30

Edvard.

18. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

30/3 79.

Kjære Georg!

Jeg fik igaar Brev fra Hegel. Efter en forbindligst Tak erklærede han, at han efter Gennemlæsning af mit Mskr. var kommen til det
5 Resultat, at han ikke kunde paatage sig Forlaget.

Herved vil jeg lade det bero. Jeg ser ingen Grund til at indhente flere Boghandlerdomme. Vox Hegelii, vox populi. Jeg er kun lidt ked af, at rimeligvis Molbech har snuset til mit Produkt; thi Hegel beholdt det fra Mandagmorgen til Lørdagaften og har altsaa næppe
10 nøjet sig med sin egen Gennemlæsning.

Det glæder mig, at Du ogsaa synes godt om Skrams Bog. Jeg havde lovet ham at anmelde den i det norske »Dagbladet«, men det falder mig ind, at det maaske kunde behage Dig at gøre dette. Da Du nu forstaar at skrive en saadan Anmeldelse langt bedre og
15 ovenikøbet langt gavnligere for Forf. end jeg, saa trækker jeg mig tilbage. Det er maaske lidt Smaat med Berlinerstof for Tiden. . . .

Med Hilsener til Gerda

Din

Edvard.

20 19. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

[ca. 1/4 1879]

Kjære Edvard!

Jeg vidste allerede at Hegel afslog Forlaget. Han meddelte mig det selv samtidigt i et Brev med den Motivering at han »efter at have gennemlæst alle Digtene var kommen til den Overbevisning
25 at Samlingen ikke kunde hævde sig en Plads i Litteraturen«; i modsat Fald havde det været ham en Fornøielse at forlægge den [en god Vending!]. Naturligvis har han faaet »Hævdelsen« diceret af Molbech, det er klart. Selv er han bleven forskrækket, og Molbech har bestyrket ham. — Men det forekommer mig ganske inkonse-
30 kvent, at blive staaende ved ham. Prøv dog en anden. Er der ingen modigere? Philipsen? Philipsen er vist bedre end Høst. Det gjør

mig ondt, at Hegel var saa haard i Mundlæderet, men det kommer bl. A. af »gamle Bollemælks Ord«.

Hvad Skram angaaer veed jeg ei ret hvad jeg skal sige. Det er et noget kildent Thema at skrive om, men jeg vil forsøge.

Sig mig synes du ikke, Berner, Sars og Bjørnson ere gaaede frygte- 5
ligt og stupidt i Vandet med dette imbecile Flagvrøvl. De havde den bedste Position af Verden, Tilbagevisning af de hvide Faner. Nu vil de drille Kongen, fornærmer hele Sverrig, give deres Modstandere det letteste Spil af Verden og gjør sig latterlig ved at kjæmpe som Bersærker for — i Ordets bogstaveligste Forstand — et Lapperi. 10
Det er nogle slemme Bundsforvandte. Ikke Spor af politisk Blik! Jeg er vis paa at »Dagbladet« har tabt en Kvart af sine Abonnenter ved denne Dumhed. Det undrer mig kun at Ibsen ikke allerede har skrevet et nyt Signal-Forandringsdigt mod Bjørnson i skandinaviske Aand. Og med saadan Partikularisme bilder Bj. sig ind at 15
være Skandinav og sværmer for Tydsklands og Italiens Enhed.

Jeg haaber du gjør et smukt Knald til din Doctorfeierlichkeit. Følgende Raad for Acten! Svar altid, vær kjæphøi, lad ingen Indvending ubesvaret, hvis den er fremsat i aggressiv Aand, ellers tager Doctoranden sig ud som en Per Thott. Derimod naturligvis 20
gjengjæld Artighed med Artighed. Og bed nu fromt til Slutningen og lad Chorus synge:

Vivat, vivat, vivat, vivat, cent fois vivat

Novus doctor qui tam bene parlat!

Jeg haaber Harriet forærer dig en Hat, Hedna en Ring og Vanda 25
en Kaabe. Hils dem.

Din

Georg.

20. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

1 Maj 79.

Kære Georg!

30

Ved Hjemkomsten fra Rom igaar fandt jeg Brev fra Dig og Jo-

sephsons Kort. Det gør mig ondt, at jeg ikke traf ham. Jeg havde gerne talt med en Mand, der som han er af Faget. I Rom besøgte jeg en Neveu af ham, der er Maler og som har gjort et virkelig godt Billede af Jacobsen. Det bliver fotograferet.

5 J. P. J. var den gamle. I de tre Dage, jeg var dernede, var vi naturligvis meget sammen. Jeg havde troet, han var bleven noget europæisk og Verdensmand, men han var ligesaa drejet og smaa-tavs som altid. Han saa' ikke daarlig ud. Dog hostede han meget og taalte ikke at gaa hurtigt. Saasnart jeg glemte dette, blev han
10 straks stakaandet. Selv var han ved godt Mod.

Med Romanen staar det saaledes. En fire à fem Ark er leveret Hegel i September og siden den Tid har han — horrible dictu — skrevet omtrent halvanden Ark. Det er alt. Han fortalte mig Indholdet af det til H. leverede Manuskript og dette syntes mig
15 interessant men stærkt smagende af »Fantasterne«. Dernæst læste han for mig de halvanden Ark. Jeg fandt det lidt smaat og fordømt søgt i Stilen. Men det er klart, at nogen Dom lader sig ikke fælde efter denne Undersøgelse. Alligevel gjorde det et daarligt Indtryk paa mig. Jeg har den Mistanke, at Bogen vil falde i Smaa-
20 stykker og det, jeg blev bekendt med, havde mindst ligesaamange Fejl som Fortrin.

J. bilder sig ind at kunne gøre Bogen færdig i Løbet af Sommeren. Det er hans faste Bestemmelse at komme til Kbhvn. i Efteraaret for at blive.

25 Jeg talte et Par Ord med Henrik Ibsen paa Gaden. Hvor han er gammel! Jeg havde tænkt mig ham anderledes »rüstig«. Naturligvis hovedrystende mod Bjørnson i Flagsagen. Skal bringe de varmeste Hilsener. Jeg var gerne gaet over Berlin, men havde ingen Mening paa denne Tur.

30 Vullum meddelte, at »Dagbladet« havde mistet mange Averterende ved Flaghistorien. Derved Bladets nuværende prekære Stilling: »De kan tro, vi sidder godt i det«. Men de havde øjensynligt alle

moret sig ved deres Møder og Taler. Dette at være i Fare — den var jo ikke stor — havde været dem en stor Nydelse. Som Smaatræk dette: Da de (∴ Bjørnson, Sars, Vullum) gik over Torvet til Mødet og saa' den enorme Folkemasse og hørte Pøbelskrigene, sagde Bjørnson halvsagte hen for sig: »Jo, jeg er en myndig Herre, jeg« og 5 rettede sin »stærke« Skikkelse. Dette beundrede Vullum. Jeg kan just ikke sige, jeg deler denne Følelse. . . .

Hvad »Samlingen« angaar, saa er jeg definitivt gaaet fra den. Du véd jo, at jeg gennem Salomon lod den anonymt tilbyde til Høst, ogsaa han fandt den uden Værdi. Hvad behøver jeg mere 10 end tvende saadanne Autoriteter. Idag er Kiellands Bog udkommen. Jeg tænker mig, at han sender Dig den. Drachmanns »Rancker og Roser« er hovedsagelig Optryk — i alt Fald hvad der duer. Synderlig Opsigt har den ikke vakt, Skrams Uartigheder ere anderledes læste og omtalte end D.s Pænheder. Anmelder Du den saa 15 (Gertrude) i Norge?

Jeg forstaar, hvor vanskeligt det maa være at skrive Tysk, men paa den anden Side maa dette første Slid være enormt lærerigt. Du vil i Fremtiden føle Dig mere som tysk Skribent, hvad der synes mig heldigt. 20

Med Hilsener til Madonna og Barnet.

Din

Edvard.

21. *Georg Brandes til Edvard Brandes.* Søndag Aften d. 17 Aug. [1879]

Høistærede! 25

Undertiden rumler det i Hovedet paa mig at Du eller jeg eller vi skulde gjøre en Roman. Da jeg nu aldrig har Tid til Sligt, vil jeg, blot for at bringe dig paa et eller andet, sige dig følgende. Jeg synes ikke, der til en dansk Roman af politisk-satirisk Art gives mere end en eneste til Model brugbar Helt; det er Frederik Al- 30 green-Ussing. Anlægget blev da dette: En ung meget begavet,

smidig, tillige noget ærgjerrig Mand, udgaaet fra en gammel, klog og fin Familie af den høieste Embedsstand (NB. gammelliberale) er voxet op i glødende Had til de nationalliberale Matadorer. Han seer deres hele Rumsteren omkring Aarene 1860 med Foragt. Paa

5 den Tid er Rasmus Niensens Philosophie, Plougs Politik og Poesie, Halls tomme Fiffighed, Birkedal o. s. v. at skildre som forskjellige Former af Nationalliberalisme, der i hans Øine forberede Rigets Undergang. Faderen (af Typen Bluhme — David — Ussing) aabner tidligt Sønnens Blik derfor.

10 Da nu Katastrofen indtræffer 1864, beslutter han at benytte Øieblikket til definitivt at styrte Magthaverne. Han maa skildres som altfor ubornert til ei at være frisindet, men han kan ei styrte Banden ved Radikalisme, thi de have selv optaget dette Felt og skjøndt han seer, at deres foregivne Liberalisme er ganske hul og

15 falsk, kan de ei rammes paa dette Punkt. Desuden har han i Drejers Skjæbne et afskrækkende Exempel. Men de gjør svære Dumheder, de coquettere som afsindige med Sverig, de negte Kongens Arvet, de angribe Kongehusets Medlemmer personligt og paa Prent under alleslags Former. Han er et til en vis Grad politisk Hoved,

20 udrustet med al moderne Hensynsløshed, og han tager Situationen. En virkelig frisindet Ven advarer ham forgjæves. Han stifter et reactionært Parti (det skildres), stræber at gjøre sig uundværlig for Kongemagten, drager sin Broder med sig, grunder noget der svarer til Augustforeningen, opkjøber Vexlerne mod Udgiverne af et

25 Smudsblad (den Thomsenske Historie). Saa følger Raseriet imod ham. Der ringes med alle Stormklokker i alle Aviser. Hans Ansigtssfarve, hans Stil, hans Privatliv og saa videre overskjældes. Her kan godt tages de virkelige Træk. Du maatte studere Fædrel. og Dagbl. etc. fra den Tid paa Universitetsbibliotheket. Analogien til Bog-

30 handlernes grove Contractbrud i Lexikonshistorien forebringes. Hans Tilhængere ere Idioter, blive bange, svigte ham; han er kommen for tidligt, Ingen tør holde til med ham. Alt det Nævnte

svarer til Virkelighed. Men nu følger hvad jeg mener gjør Historien pikant. Han bliver ei nu strax syg og dør som A.-U. Nei, han reiser udenlands og bliver borte nogle Aar, mistvivler aldeles om Danmarks Fremtid og sin i Danmark. Han kommer tilbage og alle de der have brølt mod ham, alle de, der vilde rydde Kongen afveien m. m., ere ifærd med at overbyde og overskrige hans gamle Udtalelser. De tør ei mere angribe ham, ikke hans Anskuelser, ikke engang hans Person. De maa parere hans Ordre (som for Tiden Ploug Carstensens og Fischers). Han mætter sig i Foragt og Satisfaction. Saa først bliver han syg og dør, netop som han er sikker paa inden kort Tid at blive en af de indflydelsesrigeste Ministre. 5 10

Kunde vi ei sammen à la Brødrene Goncourt gjøre noget ud af saadan noget? Ene kan jeg ei. Er ikke Sujettet særligt godt?

Jeg har i Moders Brev skrevet et Par Ord angaaende dine Skuespillerkarakteristiker. 15

Din
Georg.

Tal i ethvert Fald til ingen om dette løse Project.

22. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

24 Aug. 79. 20

Kjære Georg!

Hendriksen skriver mig saaledes til:

»Det viste sig dog ikke muligt at bevæge Hr. Mynster til at laane os sin Brevsamling i Udhængsark og han skød sig tildels ind under at Bogen var færdig og han vilde gøre sit til, at den allerede kom ud i September, saa der formentlig ingen Brug var til yderligere Imødekommenhed. Dette beder jeg Dem godhedsfuldt meddele Deres Broder og samtidig spørge ham om jeg alligevel kan gøre sikker Regning paa en Artikel fra ham til Jubilæet.« 25

Jeg synes Du skulde love ham Artiklen og skrive noget Pænt om den hedengangne Skjald. Du bør være med til den Fest og da 30

mulige Forelæsninger om Zola og hans Følge ikke absolut ville gavne de Bergske Projekter, er det ikke urimeligt samtidigt at betone sin Pæredanskhed.

Saa takker jeg meget for Brevet og Forslaget. Rigtigt godt finder
5 jeg Heltens Tilbagevenden. Men der synes mig saa store Vanskeligheder ved at virkeliggjøre Dit Indfald. Kan vi to virkelig arbejde sammen? Uden fausse modestie tvivler jeg meget, at Din vide Begavelse kan parres med min knappe, at Din Idéflod kan frugtbar-gøre min Tankeørk o. s. v. Jeg ser ikke ret, hvorledes jeg skulde
10 faa min Part af Arbejdet, Du vilde i hvert Fald faa Broderparten.

Dernæst kræves der ikke til slig Collaboration en bestandig minutios Samleven à la Goncourt? Og den bliver dog temmelig vanskelig at bringe tilveje.

Endelig er Dit Sujet mig for fjærnt. Jeg kender for lidt til den
15 Tids Politik og Figurer. Der maatte jo et enorme Studium til, som jeg i alt Fald i Vinter ikke kunde tage mig paa, eftersom jeg jo heldigvis skal have mine Skuespillere ud. Men maaske jeg dog her tager Fejl, maaske kunde man uden saa meget Studium gøre en Roman. Men lad os tale herom naar Du kommer igen. Desværre
20 har jeg slet ikke kjendt A. U. skønt jeg vel har — igennem Dig — en Forestilling om hvad han var.

Jeg tager med Glæde mod Tilbud om Hjælp ved Bogen. Jeg tror, jeg lader den handle om lutter danske. Ogsaa Michael Wiehe vil jeg gjerne benytte. Jeg vil op til hans Kone og tale med hende
25 og bede om Breve fra W. hvis saadanne gives. Maaske ogsaa Høedt har saadanne. Han skal ogsaa med. Han skal nu læse sine gamle Roller op for mig, men Staklen er helt syg, maaske er noget indbildt; han gjør lidt Indtryk af at være sindssyg. . . .

Bjørnson er god med sine Projekter. Spørg ham dog om følgende,
30 naar Du skriver. Hvilket Venstre skulde Dine Tilhængere slutte sig til? Han selv er jo endnu Fælle med de Moderate, skriver bestandig i Høgsbros Blad. Da forleden Venstrebladet »Verdens Gang«

angreb Høgsbro, tog han ham i Forsvar med et Udfald mod Berg. »Dansk Folkeb.« fortier ganske hans Teologi.

Opfordr ham ikke til at skifte om; thi det er bedre han endnu har Omgang med Grundtvigianerne; men sig ham, at den intelligente Opposition føler sig mere tiltrukken af Hørup end af Høgsbro. 5

Din

Edvard.

23. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

8. Sept. 79.

Kære Ven!

I Lørdags — den Dag jeg flyttede ind — var Hørup hos mig og 10 meddelte mig, at Berg om Fredagen havde været hos Fischer og havt følgende Samtale:

»Berg: Tænker De paa at ansætte Dr. Brandes — Fischer: Der er saamange Vanskeligheder — B.: Vilde De ikke oprette en extraordinær Docentpost for ham — F.: Hvor kan man det, naar der i For- 15 vejen er en ordinær — B.: Ved en saadan vilde man kun have at gøre med Rigsdagen — F.: Jeg maa betænke mig. — B.: Den vilde kunne regne paa Tilslutning. — F.: Kan intet bestemt sige herom, maa betænke mig«.

Dette er det grove abrégé, som Hørup gav mig. Han slog paa, 20 at Fischer vel vilde forlange noget af dem til Gengæld. Han erklærede, at nu vilde Sagen blive afgjort ved Finanslovens Forelæggelse straks i Begyndelsen af Okt. Det vilde jo strax ses, om Fischer havde sat den ekstraordinære Docentpost derpaa.

Da jeg nu fortalte Ernst dette, gjorde han mig opmærksom paa, 25 at jeg — undskyld min Dumhed — ikke havde spurgt Hørup om hvorfor Planen var ændret. Oprindeligt var det jo Rigsdagen der skulde foreslaa, ikke F. Derved kom Sagen ogsaa først for mellem 1ste og anden Behandling ikke som nu ved selve Finanslovens Forelæggelse.

Jeg ærgrede mig over min Betise og skrev saa til Hørup med Forespørgsel om hvorfor denne Forandring? Om der var opstaaet Vanskeligheder eller Betæneligheder, hvorved Sagen faktisk var opgivet? Om han ikke »ærligt« vilde sige mig Besked. Iaften har jeg
5 modtaget det Brev fra ham, hvoraf indlagt Afskrift.

Du vil se, at det slet ikke indeholder Svar paa mit Spørgsmaal. Hvad der staar i, er selvfølgeligt. Men hvorledes kan F. selv foreslaa en extraordinær Post? Han som er Herre over de ordinære. Noget er passeret mellem Berg og ham eller Fischer og B. som ikke
10 siges. Muligt at F. vil. Heldigt, at Sagen er afgjort straks i Begyndelsen af Okt. Se, at Brevet er saaledes turneret, at det ligesaa godt kunde dreje sig om et Skovfogedembede. Og saa den sidste Vending. Mit første Brev var lidt arrigt, men mit Svar skal blive ligesaa roligt som hans.

15 Om fire, fem Uger véd Du Besked. Om der er Haab eller ej, har jeg ikke nogen Mening om. . . .

Oehlenschläger er 14. Nov. Du skulde skrive. Lod der sig ikke paa Arentzens Bog som Stof gjøre et Par Artikler.

Jeg er ikke ret begyndt paa Skuespillerne. Du har vist Ret i,
20 at de Fremmede bør med. Men jeg har jo kun 20 à 25 Ark at raade over. Høedt skal nok blive omarbejdet; man siger, at han nu er ganske afsindig.

William Bloch har ladet opføre et Proverbe. — Jacobsen sværger, at hans Roman er færdig til Jul. — Drachmanns »Samson« skal
25 nok snart komme.

Har Du sét, at Littré har skrevet imod den Ferry'ske § 7. O ve!

Nu er her Sommer. Men jeg er saa inderlig tilfreds med ikke at bo paa Landet.

Din

E. B.

24. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

d. 11 Decemb. 79.

Kære Georg!

Hørup var hos mig idag og fortalte, at nu havde der fundet en Konference med Ministeren Sted i hele Udvalgets Paahør. Fischer faar bevilliget 5000 Kroner som Understøttelse til videnskabelige 5
Øjemed. Denne Konto kommer efter den Understøttelse, hvor Navne nævnes, thi i denne nævnes ingen, altsaa heller ikke dit. Men Fischer har ladet føre til Protocols, at af de 5000 Kroner vare 3000 beregnede paa Dr. G. Brandes. Saaledes var han efter Hørups Mening bunden ved sin Ære. 10

Hvor fast dette Baand er, véd jeg ikke. Hørup tilføjede, at han endnu igaar havde været bange »for at blive snydt«; Holstein havde drillet ham dermed. Nu mente han Sagen sikret (Altsaa mente han det ikke forhen, hvor han sagde det Samme). Du vilde blive »udnævnt« ved kongelig Resolution; men i Thinget vilde Dit Navn 15 ikke blive nævnt, og det syntes, at Fischer satte Pris paa ingen Forhandling.

Jeg har refereret, hvad han har sagt, og det Hele ser lidt løjerligt ud. Kongen skal dog underskrive, hvorfor kunde han da ikke bevæges dertil forhen? Jeg kan nok forstaa, at Fischer vil undgaa 20 Forhandling, men ikke begribe, om Du bliver Docent eller ej. Og for Hørup syntes dette ogsaa uklart. Imidlertid lader det til, at det er vist Du faar Pengene.

Af Nyt véd jeg intet. Det er utroligt at se den Sløvhed, hvormed Kongens Rejse er bleven modtaget. Dannede Folk have nu 25 kun literær Interesse, og Gud bedre os for den!

Jeg talte lidt med Skram igaar, han er dydig — indigneret — misundelig paa Gjellerups Bog, levner den ikke Ære for fire Skilling: »den burde aldrig være udgiven«, det havde han ogsaa sagt Justitsraad Hegel(!). Jeg blev vred og erklærede ham høfligt, at 30 den kom lige i Rang efter »Gertrude« og at jeg kjendte Folk der satte den øverst. Skram var bedt til stor Middag idag hos den unge

Hegel for Bjørnson, hvem han havde gjort Visit. Han rejser nok imorgen.

Bj. havde skrevet i N. F. Presse om »Dagbladet«, at det var et reaktionært Blad — Galschiøt havde saa fortalt ham, at Topsøe 5 var vred herover, hvorpaa Bjørnson mente, at han maaske havde gjort ham Uret og havde gjort ham Besøg for »at gjøre Afbigt«. De tvende Herrer kom saa i Totterne angaaende religieuse Anliggender, og her skal Topsøe have erklæret sig for »troende Kristen« og paa Bj.s Spørgsmaal, hvilken Slags Kristen, have sagt, at 10 han stod paa samme Standpunkt som Martensen. — Beretningen er efter Skram og Hørup og karakteristisk baade for Bj. og Tops.

Din

Edvard.

15 25. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

Torsdag. [Decbr. 1879]

Kjære Edvard!

. . . Jeg har læst Drachmanns »Ungdom« igjennem. Der er dog stort Talent deri, men til Gjengjæld utrolige Smagløsheder. Efter at han — fra en Dagbladsartikel af Pingel — havde optaget den 20 Idee, at han var »Havets Digter«, er han gaaet videre og videre i at betragte dette samme Hav som sit Domæne, sit Symbol og i den senere Tid betragter han hyppigst for Kortheds Skyld sig selv som Havet og omtaler Havet som sig selv. Det er en Art Galskab. Han siger f. Ex. at Havet er »evindeligt steget, lutret og rensset 25 af Kræfternes Kamp«. Siger at dets »Øie var vaadt« o. s. v. Men det skal ikke negtes at Sprog- og Versbehandlingen er af aller første Rang, hvad der er des mere forbausende, naar man tænker paa hvordan han begyndte.

Schandorphs Samling, som jeg læste paa Overreisen, var ogsaa 30 mig en Skuffelse. Den er saa kjedelig og det er det Værste. Dog er der en hel Del ved Kagepigen og noget godt ogsaa ved den

sidste Historie, men den lange første er temmelig hamper. Det er den bare Virkelighed i hele sin ideeløse Bredde. Det er Laallandspostens afdøde Red. Jørgensens Levnet.

Da min Sag altsaa slet ikke kommer for i Thinget, faaer jeg vel slet intet at vide om Udfaldet før til April? S. u. 5

. . . Lars Kruse kjender jeg ei, men jeg lover mig Intet af den, Et Dukkehjem er et mesterligt Arbeid i technisk og tildels ogsaa i psykologisk Henseende.

Fra Bjørnson havde jeg igaar nogle exalterede Linier fra Kbhavn med stor Henrykkelse over Drachmann og Skram. Paul Heyse har 10 han lidet behaget, han opfatter ham som om han bestandig havde den vulgære Trang til at blive fejret og ei kunde deltage i en rolig Samtale. »Wenn er meine Lebhaftigkeit so auslegte als ob ich ihm zu Ehren besondere Anstrengungen, gleichsam ihm zu Ehren die honneurs meines Geistes hätte machen wollen, so siehst du daraus 15 nur eben wieder, wie sehr er sich als den zu Feiern den betrachtet.« Lad dette ei komme videre!

Din

Georg.

. . .

26. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

Den 21 Dec. 79. 20

Kære Ven!

Idag har Hørup bragt mig den Efterretning, at Din Sag pludselig har vakt en saadan Modstand, at den er opgivet.

Da Finantsudvalget samledes for at give Betænkningen dens sidste Form, da der næppe var andet tilbage end at Navnene skulle 25 underskrives, erklærede pludselig Scavenius og Højre med ham at han ikke vilde stemme for 5000 Krone-Bevillingen. Derpaa erklærede Holstein det Samme paa egne og Bojsens Vegne. Sagen maatte gaa til Afstemning og ved denne fik Bevillingen 8 Stemmer (Venstre og Thomas Nielsen, Tauber, Dam) mod 7 Stemmer (Højre og 30 Halvdelen af de Moderate). Det var i Onsdag, derpaa stod det saa

til Fredag. Berg-Hørup mente de kunde faa Majoritet i Folke-thinget, uagtet Høgsbro ogsaa var imod Dig, fordi de Moderate vare delte, men i Fredags bad Fischer Berg om at lade Sagen helt gaa ud, da han ikke mere kunde gaa ind paa Bevillingen. Dette
5 have de da gjort, Bevillingen forekommer slet ikke paa Finantsloven.

Baade Scavenius, Holstein, Bille havde i sin Tid erklæret sig villige, den første netop fordi Ministeren var for Sagen. Dette husker Du jo nok. Hvorfra skriver sig nu den pludselige Modstand paa det seneste Tidspunkt, hvor alt syntes i fuldkommen Orden?

10 Det er fra Godsejernes Side vel en Partimanøvre mod Fischer, som man har bragt i en ubehagelig Situation, fra anden Side Drilleri af de Nationalliberale og Moderate mod Venstre og Had til Dig. De have sikkert frygtet Din Ansættelse mere, end de vilde være ved. Fischer er maaske uenig med andre Ministre, som have villet
15 ramme ham, efter Hørups Sigende er han meget ulykkelig. Men paa alt dette ligger der jo liden Vægt. Jeg ved ikke hvordan det Hele ret er gaaet, forstaar ikke hvad der er Lurendrejeri og Fanatisme i alt dette. Jeg tror, at Berg-Hørup ere blevne narrede og jeg erfarer, at Ploug igaaraftes gjør et rasende Angreb paa Fischer,
20 som muligvis er sit Fald nær.

Det Visse er, at det er forbi. Det var en stor Skuffelse for mig, maaske den vil være ringere for Dig. Ret glad var Du jo ikke ved Tanken om Hjemkomsten, men nu havde Du jo vænnet Dig til den. Jeg harmes over, at Du atter er gaaet i disse Ansættelsestanker, at
25 de have spildt Din Tid, og at Du nu igjen skal arbejde Dig ud af dem. Til Hørup sagde jeg, at Du vel i Øjeblikket vilde blive højt overrasket og noget skuffet, men at Du altid mest havde betragtet det som en Pligt at vende hjem fra Berlin, hvor det gik Dig godt, og Du befandt Dig vel. Hvor flov han var, kan Du begribe. Men
30 jeg tror, at han har ment det godt, men været dum.

Hvad Skyld jeg selv har i alt dette, bedes Du tilgive. Jeg har nok af det herhjemme.

Dette skriver jeg i største Hast for at Du skal faa Efterretningen af mig førend af nogen anden.

Mine Børn har det bedre. Jeg haaber, at alt staar godt hos Dig.

Din

Edvard. 5

27. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

23. Dec. 79.

Det var ganske vist et dumpt Slag for mig. Det træffer mig endog haardere end du sikkert har tænkt; det virker paa mig ganske som jeg følte det, da jeg erfarede at min Ansættelse i Wien var bleven opgivet eller undertrykt, hvad det nu var. Ikke at jeg føler mig 10 paa nogen Maade knækket eller lammet. Men jeg føler 1) Bekymringerne for Udkommet, der vare traadte helt tilbage, paany bryde stærkt ind over mig, 2) en indvendig Fornemmelse, der svarer til den naar et Anker rulles op eller ned ved Hjælp af en Valse, Nødvendigheden af en hel indre Revirement, efter at en i modsat Ret- 15 ning lige var skeet. Vi havde her paany oversavet og overfilet alle Baand som bandt os til Berlin, forberedt i alle vore Tanker alt paa Bortreise, havde endog sagt enkelte nærmere Omgangsvener at vi snart flyttede bort og at jeg havde faaet min Fremtid ordnet i Kjøbenhavn, 3) havde det lykkedes mig paany at knytte min 20 Interesse stærkt til de danske Forhold og jeg saa min Virkekreds for mig der og nærrede Haabet om netop nu at kunne fremkalde nogen Action, medens jeg her dog saa fuldstændig er en Over- tallig — af alle disse Grunde rammer dette Udfald mig haardt. Slemmest er det jo at jeg fra April af regnede paa at have 3000 25 Kroner fast om Aaret og nu intet har. Man beklager de andre rois en exil der dog kun have mistet respective én Krone hver, og jeg har mistet 3000!

Saa er dernæst Maaden saa yderst harmelig. Den fuldstændige Undertrykkelse af Sagen! den kommer altsaa ingensteds for, bliver ingen- 30 steds undersøgt eller paatalt uden i Vindueskrogene i nogle jødiske

Familier i Kjøbenhavn. Og det at den forgjæves har været draget frem er jo dog langt værre end om den endnu henlaa i jomfruelig Uberørthed. Hvad der har gjort Udslaget vide vi jo ikke engang. Jeg regner heller ikke det Mindste paa at dette Udfald skulde vække
 5 nogen mig nyttig Indignation. I det offentlige Liv bliver Ingen indigneret uden Axel Henriques, og hans værdifulde Asistance er jo ikke herculisk. Og naar jeg nu tænker at de forskjellige Pingel'er bestandig bebreidede mig min haardnakkede Mistro som Pessimisme, uberettiget Menneskeforagt etc.

10 Dog ligemeget! jeg har nu ikke andet at gjøre end at dreie mine Tanker tilbage og begynde forfra her. Men det er jo en kjedelig Ting med dette evige Op og Ned.

I Nov. 1875 skulde jeg ansættes i Kjøbenhavn.

I October 1876 i Østerrig, dog ei i Wien.

15 I April 1877 i Wien selv.

I December 1878 atter i Wien.

I November 1879 i Kjøbenhavn.

Altid med samme Resultat.

Det kunde naturligvis aldrig falde mig ind at tillægge dig blot
 20 den mindste Del af Skylden. Jeg mener naturligvis som du at Berg og Hørup have været ganske ærlige. Det er kun ærgerligt at de nu strax lade Sagen falde; det havde dog været bedre for mig quand même at faae den forhandlet i Thinget.

Det gjør mig især ondt for Fader og Moder.

25 Tak Moder for Aviserne jeg idag modtog. Hvem er det som skriver Feuilleton'er i Morgenbladet? Jeg havde idag et kort Brev fra Jacobsen, blot om nye Bøger, det er paafaldende mindre kvikt og aandelig overlegent end noget tidligere Brev af ham. Han taler iøvrigt der om Niels Lyhne som nær forestaaende.

30 Fortæl mig hvorledes Pressen har modtaget Drachmanns Digt-samling? Har de virkelig ikke vovet at skjælde ud? Jeg troer de let kunde knuse ham for nogle Aar idetmindste og Schandorph

endnu lettere. Blot det, at jeg nu ei kommer tilbage, vil jo give alle Falkmændene og de andre Negere nyt Mod.

Edith er paany rask. Levvel.

Din

Georg. 5

Lad mig vide hvad du erfarer videre.

28. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

Den 25 Dec. 79.

Kære Georg!

Jeg ser af Dit Brev, som jeg modtog igaarftes, at Slaget har været Dig haardere end jeg tænkte. Jeg synes, at den økonomiske Side af Sagen er den værste. Det er saa slemt, at Du hverken har fast Indtægt eller er istand til at samle Formue. Det gør mig meget ondt, at Du skal harme Dig over, at have troet og være bleven skuffet paa samme Maade som før. At Du, hjemkommen, ikke i Længden vilde have været fornøjet selv ved at sætte en Aktion paa Benene, tvivler jeg ikke paa. Du vilde snart have faaet nok af de Medbegravnes Dorskhed og Lumpenhed. Til Illustration: Ved Gildet hos unge Hegel pralede Bjørnson i Overværelse af Topsøe, Skram og Heegaard af at have lært de norske Bønder at undvære »Fa'n«. En bemærkede, at Skram nok ogsaa vilde berøve Folket Vorherre. Han bejaede det og nu holdt Heegaard et længere Foredrag om, at man burde lade de Udannede beholde o. s. v. Bjørnson og Topsøe samstemmede og disse Tvende drak sammen efter Forslag af Bjørnson paa deres Enighed angaaende Vorherre! Tragikomisk, ikke sandt! Samme Aften udviklede Drachm. i timelang fortrolig Samtale for Topsøe sin Berettigelse til at trykke Digtene »til en Søster«.

Er dette Folk, man kan arbejde sammen med til nogen Fornøjelse? Opgiv dem, tænk ikke mere paa dem, hjælp dem ikke, belær dem ikke, lad dem sejle deres egen Sø!

Maaden hvorpaa Sagen er opgiven synes mig snarere heldig end

harmelig. Ligesom Hørup fortalte mig det, for jeg op og sagde, at det kom vel dog til Forhandling. Jeg er vis paa, at skjønt han ikke absolut benægtede det, vilde han og Berg nødigt indlade sig derpaa fordi denne vilde blive en Strid om Principer og de ligesom
 5 Fischer vare glade ved at undgaa al Nævnelser af Dit Navn : af Idee. Men jeg tror det er heldigt for Dig, at al Forhandling undgaas. Der vilde komme saa mange Uforskammetheder, at de kun lidet vilde opvejes ved det halve Forsvar Berg-Hørup vilde levere. Du staar Dig ved at falde uden at disse holde Lovtale, de andre
 10 Nidtale over Dig.

Hørup sagde noget om, at han havde ladet Berg sige Fischer at nu var der ikke for ham andet at gjøre end direkte at ansætte Dig. Han havde svaret, at han vilde forhandle med sine Kolleger derom. Jeg skrev ikke dette strax til Dig, fordi jeg anser den Art Ord for
 15 absolut intetsigende.

Ploug har skjældt Schandorph-Drachmann ud, begge have svaret med Digte i »Morgenbladet«. De skal blive Dig sendte. Feuilletonisten i »Morgenbl.« hedder Karl Blicher.

Har Du ikke nogle Ideer om »Et Dukkehjem«. Jeg skulde skrive en
 20 Artikel om det. Det gjorde en mægtig Virkning fra Scenen og blev mærkværdig godt spillet. Jeg tror ikke rigtig paa dets Psykologi. Er de Tvendes Ægteskab meget sandseligt? Kan virkelig en Nora vente paa »det Vidunderligste«? Betyder Dr. Rank Døden tout simplement eller hvad mere?

25 Mange Julehilsener

Din
 Edvard.

29. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

[Slutningen af Decbr. 1879]

Kjære Edvard!

30 Tak for Brevet. Anekdoterne var unegtelig frygtelige. Jeg er bestandig dum, jeg troede dog ikke Sligt.

Om Dukkehjemmet har jeg vel neppe særdeles Ideer. Men jeg kan altid kradse et Par Linier op.

Dialogens Eiendommelighed og Styrke: De tale egentlig ei med hinanden skjøndt de tale sammen, thi hver tænker bestandig kun paa sig selv, de misforstaae hinanden selv hvor de troe at forstaae. 5 Dybt Sindbillede. Hver kun fuld af sig selv.

Rank paralleliserer. Arvelighedsideen, han har arvet fysisk Ska-vank som Nora aandelig. Rank er den, Nora var løbet bort med, hvis han ei var døende eller død. NB. Mandens Holdning har gjort Nora Løgnen til anden Natur. Hun lyver direkte i hvert Ord hun 10 siger til Manden lige fra det om Makronerne til det om Kristine, ligefra Julestadsen, som Katten har taget, til Beretningen om Krogstad. Intet ligger hende saa nær som at lyve. Derfor er Sandhedspathos'en til Slutningen usandsynlig.

Nora er Familiegoismen feminint opfattet, 2 Gange accentueret 15 at hun ei bryder sig om hvordan det gaar »Fremmede«. Hun er desuden paa sin Vis ligesaa bange for Tanker om Sorg og Sygdom og Død som Manden. Hendes raa Afvisen af Rank naar han taler om sin Sygdom. Dog maaskee og for at trøste ham eller fordi hun troer hun kan snakke hans Sygdom bort. Meget godt er 20 hendes Lystig, lystig og hendes Vaas, Vaas, Vaas! som Udtryk for denne Bortsnakken af Alt. Underlig raa er hendes Latter da hun lader Rank forstaae at hun vel veed hvad Syphilis er. Ranks Egoisme corresponderer med hendes som mandlig, Herskesygens. Han er to Ting: 1) Æsthetiker i den trivielle danske Forstand à la Kierke- 25 gaard NB i hver Replik Ordene skjøn og hæslig 2) Respectable i engelsk Mening. Jeg troer ei Meningen var at lægge Eftertryk paa særlig Sandselighed. Hans Sandselighed om Natten er atter Æsthetikerens. Hun er pyntet, forskjønnet, tiltaler som fremmed hans Fantasi. Der er gjort for meget af hvor barnlig hun holdes: Lærke, 30 Egern, det er Theatermasken, der gjør Alt grovt.

Slutningen er umulig. Elskeren fattes. Ingen Kvinde reiser paa

Landet for at see til sin egen indre Forbedring. Navnlig stiller hun ei Tilbagevenden i nok saa fjern Udsigt. Det er Vrøvl. Gaaer hun bort, saa gaaer hun. Han maa ei skrive, man seer ei, om hun endog vil give Afkald paa at høre om hvordan det gaaer Børnene. Hvor-
 5 dan skal hun erfare hans »vidunderligste« Forvandling? Det er Nonsens. Tilbagevendingen er en Indrømmelse til Publicum, som gaae hjem med Haabet at Alt endnu bliver godt. Beton, naar du skriver, det Høikomiske i at det

[Resten mangler]

10 30. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

Den 8. Febr. 80.

Kære Georg!

Sammen med dette faar Du 4de Ark Korr. Jeg har modtaget de to første, for hvilke jeg takker. Du kan ikke tro hvad det er for en Beroligelse for mig at vide, at Du har gennemlæst Bogen. Jeg kan
 15 ikke ved hvert Ark fortælle Dig dette, altsaa siger jeg engang for alle, at jeg er overordentlig taknemlig for Din Hjælp og kun ked af at tage Din Tid.

Du spørger mig i sidste Brev om jeg tror, at Plougs Popularitet har vundet. Jeg kan ikke nægte det. Det er gaaet ham som Mol-
 20 bech efter Ambrosius-Leonarda-Farao-striden. De ere begge blevne Symbol, Partiet har været nødt til at akceptere dem begge som de bedste Stridsmænd, ja som Symboler paa det Gode. Altsaa indenfor Partiet er Plougs Stilling stærkere end nogensinde, han kan ikke mer angribes, maa prises overalt; følgelig vil ogsaa hans Populari-
 25 tet stige. Men paa den anden Side er der en Del indeklemte Nag til ham, som har glædet sig over Angrebene, og det er muligt, at hans Modstandere for Fremtiden faa lidt mere Mod.

Igaar har i »Nær og Fjærn« Paludan begyndt en Kritik over »Reactionen i Frankrig«. Den vil atter bevise Uvidenskabelighed. Han har
 30 den Frækhed at optrykke de samme falske Citater om Tolerance og de Maistres Vildfarelse, som Levison behandlede efter Din For-

skrift. Artiklen er utrolig løgnagtig uden Skin af Bevis. I samme Nummer forsvarer Adolph Hansen Dig meget pænt og da Du rimeligvis har faaet Bladet sendt fra ham, medfølger det ikke. P. Hansen indleder Broderens Artikel med en Bemærkning om at han vil antage Pro et Contra i denne Strid. Jeg vil nu meget opfordre Dig 5 til, at Du skriver en Modartikel mod Paludan, en knusende og alvorlig og fornem saaledes som Du kan. Du sender den til mig og jeg gaar med den til P. Hansen. Jeg tror ikke han afslaar at tage den, men i hvert Fald har han saa intet Brev fra Dig. Jeg synes, Du bedst kan svare i »Nær og Fjærn«, da Hansen aldrig 10 saa direkte har lagt sit Had for Dagen som Topsøe, og Du, hvis jeg husker ret, ingen egentlig Polemik har havt med ham. Desuden skal man svare paa Stedet selv. »Nær og Fjærn« kommer i Huse, hvor altera pars ellers aldrig høres. Du slipper nemmere fra saadan Artikel end fra en Brochure. Paludan trænger svært til Hug. 15 Den Hund slaar sig op paa Dig, bliver til noget ved at være Din indædte Antagonist.

Levisions Artikel var jo velment men saa løs og upersonlig, at den ingen ret Virkning gjorde. Der skal skarp Lud til skurvede Hoveder. Derfor opfordrer jeg Dig nu og vil i Fremtiden bestandig op- 20 fordre Dig til at svare selv, ofte og langt, indtil Pladsen ved Universitetet er Dig ligegyldig. Jeg tror, Du har fulgt en gal Politik ved Din Tavshed. De skal ikke have den Fornøjelse at Du tier Dig ihjel.

Hils Gerda, ønsk hende at leve vel og ikke være vred paa mig! 25
Med en sen Gratulation til Din Fødselsdag

Din
Edvard.

31. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

10/4. 1880

Kære Georg!

30

Bogen nærmer sig nu sin Slutning og jeg vil vente med min dybt-

følte Tak til den er færdig. Foreløbig vil jeg kun bede Dig være lige-
saa expedit med Korrekturlæsning, som Du har alt været, i den nu
kommende sidste Uge. Jeg tænker iaften at afsende 18 Ark og de
fire à fem sidste Mandag og Tirsdag. Jeg er ikke vis paa, om Phi-
5 lipsen ikke vil forsøge at opsætte Udgivelsen til September paa Grund
af at vi ere blevne saa sent færdige, men jeg haaber at kunne faa
ham derfra. Det er ikke min Skyld at det er gaaet saa langsomt
undtagen forsaavidt som jeg havde sat mere Liv i mine Medarbej-
dere, hvis jeg selv havde været færdig. Men jeg som altid arbejder
10 saa enerverende langsomt, har i den sidste Tid næppe kunnet samle
mine Tanker undtagen om en eneste Ting, som ikke er saa lys
endda. Jeg har i denne Vinter ikke læst en Bog, ikke lært en Smule,
men er bleven overordentlig skaldet — og det saa ganske uforskyldt.

Jeg bruger alle Dine Rettelser og takker Gud for dem. Jeg ken-
15 der saa godt min Stils Svagheder — det Hang jeg har til sentimen-
tale Billeder — men jeg kan ikke hitte paa noget Originalt. Jeg
bryder min Hjerne, men der kommer intet. Saa sætter jeg det falske
eller traditionelle Ord. Noget maa der jo staa.

De nye Artikler ere langt ringere end de gamle. Det ligger noget
20 i, at jeg synes at have udtømt det Ordforraad man kan bruge om
Skuespilkunst og hvad dertil hører. Jeg er saa ked af »inkarnere«
og »levendegøre« og »Skikkelse« og »Figur« o. s. v., at det er heldigt
jeg snart er færdig dermed.

Undskyld disse Fortvivlelsens Udbrud. Jeg glæder mig uendeligt
25 til ingenting at skulle producere og istedetfor at kunne læse. Og
dernæst lege med Børnene.

Vær saa god at hilse Gerda og begge Smaapigerne.

Din

Edvard.

32. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

Den 24 Sept. 1880.

Kjære Georg!

I Øjeblikkets Festrus i Rudkjøbing glemte jeg mit Løfte og telegraferede ikke. Det var svært dumt. Troede I maaske, at jeg var faldet? Istedetfor en glimrende Sejr! Mine 1133 mod Wulffs 396 5 og Kristensens 16 have gjort mig til en stor Mand.

Det var udmærkede Dage dernede. Larsen var med og Erik Skram som Referent og vi kom fortrinligt ud af det sammen. Jeg var naturligvis legemligt skidt, idel Mavepine og Søvnløshed, en nervøs Klud, men jeg gik det dog af en Begynder at være fortrin- 10 ligt igjennem. Jeg har ganske sikkert ikke holdt en eneste god Tale men jeg talte dog hver Dag bedre end den foregaaende og især mine Repliker slog an. Jeg havde ved første Møde en voldsom Hjærteklabappelse og havde begaaet den Fejl at lære mig en lang Historie udenad, som jeg temmelig gik istykker i. Senere lærte jeg 15 at tale frit efter Momenter og slog godt baade Grev Ahlefeldt og N. Andersen. Det var jo Jødehad fra først til sidst, men dette slog ikke an hos Bønderne, som syntes ganske uden Fordomme i den Retning. Jeg havde dem med mig, selv i mine mest uforkammede Udfald mod Præster og ligesindede. I det Hele maa Du tro, at 20 Bønderne ikke ere nær saa dumme, som vi havde tænkt. De ere hensynsfulde, ærbødige, gik og kælede for mig som et lille Barn. Der var udspreedt paa Øen det Rygte, at jeg var en Art Uhyre, som ikke kunde lade mig se paa Valgdagen. De fandt imidlertid at jeg var »et nydeligt Menneske« — men dette maa udtales paa 25 Langelandsk for at skattes.

I Begyndelsen da vi kom, saa' det temmelig sort ud og havde vi ingen Møder holdt, kunde det knebet med Udfaldet, men efter hver Dag blev det bedre. Dog om Tirsdagen fik vi pludselig at vide, at to store Sogne vilde afholde sig fra at stemme og Larsen og 30 Redaktør Rosenstand maatte kjøre 4 Mil frem og tilbage for at tale med Folk og faa dem snakkede tilrette. Der troedes nemlig i det

sydlige Langeland, at de, der stemmede paa mig, vilde blive slaaede ihjel ved Hjemkørslen. Hvilken mystisk Magt der skulde gjøre det var ikke klart; det hjalp, da saa de to Herrer kom derned.

Jens Lund var en hæderlig og elskværdig Fyr, tung og grundt-
5 vigiansk enfoldig. Vi blev meget gode Venner. Ogsaa flere Bønder kunde jeg godt komme i Samtale med. Den forrige Rigsdagsmand, G. Petersen, er en Aalekvabbe.

Jeg holdt talrige Taler, Skaaltaler ved Punch og Fællesspisning. Til Slutning svandt al Ængstelse. Du skulde set mig i en Krostue
10 mellem transtøvlede Bønder, som jeg trakterede med Punch, staaende paa en Bænk med Hovedet i Loftet og udbringende Langelands Skaal med Afbenyttelse af Grundtvigs fire Verslinjer. Stort!

Jeg beklager hjærtelig, at Overrejsen var saa slem. Hils Gerda paa det Hjærteligste.

15 Mere en anden Dag

fra

Din

Edvard.

33. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

26 Sept. 80

20 Kjære Edvard!

Lige til Søndag Morgen maatte vi altsaa vente før vi fik nogen ordentlig Besked om dit Valg. Telegrammet kom jo 24 Timer for sent, saa jeg tænkte Du enten var falden eller helt havde glemt dit Tilsagn. Nu gratulerer jeg til det store Flertal. Det er ved saa-
25 danne Leiligheder meget kjedeligt ingen danske Blade at see; af nogle Ord fra Schandorph slutter jeg at du er bleven enorm udskjældt i kbhavnske Blade; hvad er det egentlig de har sagt. Jeg seer de har talt om »Flerkoneri« (hvem lavede det?) og om min gamle Artikel om Hellenbach. Jeg glæder mig over at du nu, ialfald
30 for en Uges Tid har faaet noget mere Vind i Seilene, og det er godt,

du har erfaret at du kan tale offentligt. Kunde du ei sende mig eller bede Skram sende mig de skramske Referater?

Hvorledes staaer det med Goos' Valg. Jeg synes hans Vælgermøde tog sig trist ud. Først talte han jo selv aldeles som Høirekandidat, dernæst var det dog beklageligt at der slet ingen intelligent Opposition var. Hvorfor ei Hørup? Send mig imellem Aviser, naar der er noget deri, der har Interesse for mig.

...

Din
Georg.

34. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

3/10. 1880. 10

Kære Ven!

Paa Onsdag rejser jeg til Kristiania og bliver der fjorten Dage. Vullum har gjort mig den Bjørnetjeneste at forkynde mit Besøg i norsk »Dagbl.« med Tilføjende at jeg kom for »at sætte mig ind i de politiske Forhold paa nært Hold«. Jeg havde skrevet saadant 15 noget i et Svar paa et Lykønskingsbrev fra ham og saa sætter han det i Avisen. Man vil nok gjøre ordentlig Nar af mig derfor.

I det Hele taget er det noget overordentligt paa hvor kort Tid jeg er blevet en stor Mand alene fordi jeg hverken tror paa Jødernes eller de Kristnes Gud. Du har maaske undret Dig over, at jeg 20 brugte en saa naiv Vending. Sagen var, at jeg vilde have Bønderne skulde vide, hvad de gjorde. Jeg vilde intet høre om, at jeg havde narret dem. Derfor efterat jeg først principielt havde afvist alle Spørgsmaal min Tro vedkommende, sagde jeg dem rent ud Besked paa Valgdagen. Skram fortalte mig, at Red. Larsen var bleven krid- 25 hvid ved mine Ord og forfærdet havde udbrudt: »nu gik der 300 Stemmer fra ham«. Det gik imidlertid godt.

Nu begynder Historien om igjen. I alle Aviser Betænkninger over, hvorvidt det kan tillades mig at aflægge Eden paa Grundloven. Den (ikke af Grundloven) foreskrevne Formular er: »saasandt hjælpe 30

mig Gud og hans hellige Ord«. Skulde Agitationen føre til, at Formularen forandredes, saa var det saameget bedre. Imorgen er der Møde for første Gang men Udsættelse finder strax Sted. Jeg faar da ikke Sagen afgjort før ind i November.

- 5 Min Plan er efter Norge at gaa 14 Dage til Paris. Jeg sagde Dig jo, at Philipsen var villig til en ny Bog om fremmed Skuespilkunst. Men jeg har lidet Mod til at skrive om Théâtre-Français uden at faa mine Erindringer opfriskede.

Jeg haaber, at Dit Humør ikke er daarligt. Jeg tænker bestandigt
10 paa Dig og vore Planer. Jeg arbejder ogsaa lidt for os, men jeg vil intet sige derom før jeg véd noget bestemt. Og disse Politikere med deres Mistænksomhed ere meget slemme at have at gjøre med.

Jeg fik idag et Par Linjer fra Jacobsen. Han skriver, at han har det godt og at Bogen nok bliver færdig lige før Jul.

- 15 Hils Gerda venligst. Vil Du have noget besørget i Norge? Adr. Victoria Hotel.

Din

Edvard.

35. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

Victoria Hotel Christiania

20 Kjære Ven!

12 Okt. 80.

Jeg takker for Brevet med alle Anbefalingerne, som jeg netop fik samme Morgen jeg skulde rejse. Jeg har nu været her fire Dage og set endel Mennesker og moret mig godt; men Hensigten med min Rejse vil næppe blive naaet. Her spilles for Tiden næsten ingen
25 moderne norske Stykker. Jeg har set noget rædselsfuldt Pjank af Jonas Lie, »Grabows Kat«. Det er alt. Jeg kunde dog her i Stykket iagttagte, hvorledes det at føle sig paa egen Grund lod Skuespillerne voxe i Styrke. Jeg har imidlertid ved personlig Henvenden udvirket Løfter om »Leonarda« og »Hærmændene« — derimod
30 synes det vist, at »Unge Forbund« og »Dukkehem« komme til at gaa. Idag skal jeg til Fru Gundersen og anmode hende om at tjene

mig. Jeg har alt flere Gange talt med Fru Juell, jeg finder et vist Talent hos hende, men lider hende ikke synderlig som Person. Saa fordømt ufin. Hun og Reimers ere ikke gifte endnu, men nu ventes Brylluppet om et Par Maaneder. Jeg har desuden truffet Frøken Reimers fra Bergen, en rar Pige, der er dødelig forliebt i 5 Dig. Det maa jeg i det Hele sige, at sammenlignet med Dit Profet-skab her blandt de Radikale, er der slet ingen Tro i det kjøbenhavnske Israel.

...

Jeg har havt Fornøjelse af Thommesen og Grevstad. De ere »af 10 Slagsen«. Den Grevstad kunde tjene F. Salomon til Exempel. Desværre staar det jo politisk slemt heroppe, synes det mig. Kongen og Sibbern ere ikke komne overens og der er dannet et absolut reaktionært Ministerium. Følgen vil blive en uendelig lang Kamp-politik, ved hvilken der let kan komme Splittelse i det store Parti. 15 Vi kjende det jo fra os. Jeg véd, at »Dagbladet« efter Sverdrups Ordre gjorde en lille Forandring da Underhandlingerne med Sibbern stod paa. Det antydede pludselig, at der dog var noget Radikalere bag det og gav sig mere Centrumspræg. Sverdrup ønskede Sibberns Tiltrædelse, skønt han nu siger det Modsatte. 20

Jeg har talt en Timestid med ham, eller rettere hørt ham tale, thi Konversation kunde det ikke kaldes. Stort Udbytte havde jeg ikke, alligevel kan det være at jeg udretter lidt heroppe. Jeg har vundet nogle her for en demonstrativ Forening af Nordens tre Venstrepartier, jeg synes det kunde være moralsk styrkende, om 25 vi viste os som de sande Skandinaver. Jeg har tænkt mig som Program: Folkesouveræniteten, som Maal: Forelægningen af ensartede Lovforslag, Møder i Paaskeferien.

Dagbladet begynder at hæve sig under Grevstad. »Verdens Gang« har stadig 10,000 Abonnenter. Jeg har lovet det nogle Korre- 30 spondancer, til Gjengjæld skal Thommessen skrive til »Morgenbladet«. Erik Skram er bleven Korrespondent til norsk »Dagbladet«.

Jeg har Hilsener fra Thaulows. Du maatte undskylde deres Blækangst.

Hils Gerda

fra

Din

5

Edvard.

36. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

Den 29 Okt. 80

Kjære Ven!

Mine Planer, som sikkert strande, gik ud paa at udvide »Morgenbladet«, beholde Larsen som Redaktør, da ingen anden haves
10 og han daarligt kunde flyttes bort, associere ham Erik Skram som Redaktionssekretær med det Hværv at passe Bladets Forfinelse, og knytte os alle, Dig og Drachmann og Schandorph o. s. v. fast som Medarbejdere. Jeg mente, da jeg kom hjem fra Langeland og var i Skuddet med en Stemning i mig og bag mig at jeg kunde samle
15 en 20,000 Kr. hos Meningsfæller (en beskeden Sum meget langt fra Din »Lumpengeld«). Jeg forelagde da Sagen for Berg ved Rigsdagens Aabning og Aftalen blev, at han under mit Ophold i Norge skulde forelægge Bladets finansielle Status for Ernst og med ham om muligt aftale, hvorledes Pengene skulde tilskydes Bladet. Du
20 maa vide, at »Mrgbl.«s Stilling juridisk og finansielt er skrækkelig indviklet. For Øjeblikket ejes det af en Kreds af Mænd i Jylland, for hvilke Berg er Forretningsfører med Generalfuldmagt. Dette mellem os. Fra Berg er der imidlertid siden 4 Okt. kun kommet et Brev til Ernst med et Par Linjer om at han i Begyndelsen af November
25 vilde søge ham, da han ikke tidligere vilde kunne forhandle med Nytte. Han er netop i Jylland, saa det er jo ikke umuligt, at han der taler med sin »Kreds«. Men alligevel er det underligt, at han ikke nogenledes antyder om han tror Planen realisabel.

Hvad den imidlertid sikkert strander paa, er Hørups Modstand.
30 Han blev naturligvis strax sat ind i Sagen. Men han hader og foragter Larsen saa grundigt, at han aldrig vil tillade denne at blive

Redaktør af et »fint« Blad. En Samtale med ham, jeg havde igaar, var for mig afgjørende. Han fraraadede mig »at gjøre noget«. »Der skal intet gøres i Vinter«. Han protegerer »Dagsavisen« blot fordi den synes ham Konkurrence af »Mrgbl.« medens han skriver alle sine Artikler i dette og altid løber til, naar det er lige ved at drukne i Vaas og 5 Talentløshed. — At forstaa alt dette Pak, er yderst vanskeligt.

Man kunde vel nok sætte sig udover Hørups Modstand; men Du begriber, at han naturligvis paavirker Berg. Desuden er hans Hovedindvending desværre altfor sand: »Med Larsen som Redaktør bliver »Mrgbl.« altid det Samme.« 10

Dette er meget skematisk fremstillet, men det er unødvendigt at dvæle derved, da jeg vel om 8 Dage maa skrive til Dig, at alt er forbi. . . .

Du har set for meget i mine uskyldige Angreb paa Din Statsmandskløgt. Jeg er slet ikke gaaet ud fra bestemte Kjendsgjer- 15 ninger. Jeg havde i Kristiania et Indtryk af at Du var meget afholdt og at man satte Dig meget højt, men jeg følte ogsaa, at Du ikke var samvoxt med disse Folk som f. Ex. Bjørnson er det. Jeg ved nok, at Forholdet er forskjelligt, men jeg tror paa en meget uvidenskabelig Maade, at Du næppe har tænkt paa at knytte Per- 20 sonerne fast til Dig igjennem en Fællesbestræbelse. Jeg vilde, Du skulde være i Reih und Glied med dem deroppe, saaledes som de ere det med hinanden. Men rimeligvis tillader Din Tid Dig hverken at skrive de nødvendige Breve eller forfatte de nødvendige Artikler. Og dog har Du Tid til at polemisere mod Borchsenius, hvem 25 Du jo privat »er kommet nærmere end nogensinde« (saaledes udtrykte han sig til mig) saa maatte Du og have Tid til at tage til Orde i den norske Presse ved passende Lejlighed.

Jeg bliver saa modløs naar jeg ser paa den hele individualistiske Strømning i Partiet. Schwanenflügel til Ex. vil hævde sin Sær- 30 stilling, det sølle Kræ. Hans Bog synes mig mer end daarlig, nemlig dum. Han betroede mig med Selvfølelse at han i denne havde

udtalt at »Moralen maa støtte sig paa Religionen«. Skal man gjøre Tidsskrift for saadanne Aalekvabber? Var blot Extraklubben Folk der kunde skrive, saa' det bedre ud. . . .

Din

5

Edvard.

37. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

3 Nov. 80.

Kjære Ven!

Det er meget vanskeligt at komme til Forstaaelse med Hørup paa Grund af hans bekjendte Mistro. Nu protegerer han som sagt
 10 Dagsavisen, roser Secher og hans Svende, fordi de ikke have »det fordømte Proletarvæsen (!) som Larsen«. »Mrgbl.« betragtede han som en Kasse, han puttede i hvad han vilde, men naar »jeg engang bliver kjed deraf, sparker jeg Laaget ned i Bunden«. Jeg véd vel, han siger sligt for at tage sig ud, men hvorledes kan man arbejde
 15 med Folk, der ikke have Skygge af Disciplin. Berg lader stadigt intet høre fra sig. Jeg begriber ikke, hvad Hørup vilde med mig i Partiet, naar han dog vil modvirke mig bagefter. Den eneste Forklaring er, at han nu og da er skinsyg paa mig og frygter, at jeg skal komme for langt frem, at Partiet skal blive to Halvdele: Berg
 20 og Brandes og han blot Mellemedet. Han har ikke mere nogen Sag og han véd, at jeg har én: det frie Ord. Jeg føler bestandig tydeligere, at der ikke er andre, der kan arbejde sammen end Du og jeg, de andre have nok med deres egne Tommerum'er og ville ikke gaa i Geled. . . .

25 Jeg har endnu ej læst »Don Juan«. Hørte Drachmann sidst oplæse Partier af »Tordenskjold« — overvejende hul Deklamation, P. P. men enkelte humoristiske og malende Strofer fortrinlige. Det var i »Bogstaveligheden« hvor Asbjørnsen fortalte nogle utrolig gemene Folkeeventyr. . . .

30

Din

Edvard.

38. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

Berlin.

Monsieur et cher ami.

D. 5 Nov. 80.

... Saalænge Berg ei svarer, betyder jo Raad lidet. Men min Mening er som din nuværende. Kun vi to kan absolut arbeide sammen, simpelthen fordi vor Samarbeiden ei er afhængig af Sligt 5 som at vi anmelde hinanden i Aviserne, hvad de Andres Venskab for En afhænger af. Endelig Fællesskabet i Interesser og Vanen ei at skjændes, fornærmes etc. over Intet.

Altfor bedrøvet bliver jeg derfor ei hvis din sidste Plan strander, thi mig forekom det bedre, hvis vi have 20000 Kr. da at sætte 10 dem i et Foretagende, vi selv forestaae, end i Mrgbl. med Larsens og Skrams Redaction. Kan vi ei begynde med et Ugeskrift og lade Morgenbl. og Dags-Avisen fredeligt secundere os?

Det var desuden klogt af dig — ved politisk at holde dig rolig foreløbigt at unddrage de øvrige Politikeres Misundelse og Mistænk- 15 somhed Næring. Du beroliger lettest Hørup naar han seer du ei pønser paa at tilrive dig personlig Magt. Ulykken er rigtignok, at han behøver at beroliges. Hvad Djævlen er han egentlig bange for? Han er jo dog det bedste politiske Hoved og den bedste Taler af jer tre, har allerede et politisk Embede, Ingen vil jo gjøre ham 20 noget. Det er ogsaa trist at see ham haane Holstein, overhovedet at see Venstres Had og Skjældsord mod Venstre, hvad skal dog al den Mangel paa Evne til at holde en Witz tilbage til? »Til Fjender spar den!«

»Ild og Aske« fik jeg idag fra Salomon og læste den. Den harmer 25 mig naturligtvis noget. Som æsthetisk Product synes den mig meget ringe. Ingen Person staaer klart eller duer noget. Tang kan kun forstaaes, fordi der bestandig tales om Ting, Læseren kjender andenstedsfra end fra Bogen, Berner er rent usselt gammelt Romangods og Heltinden har ei een Kvindereplik eller Kvindegestus. Hvad 30 Sagens anden Side angaaer, da har han været feig nok til at gjøre mig temmelig ædel og hende fra først af hjerneløst sandselig og

ublu. Mon der snakkes om Bogen? Og saa Slutningsadvarslen til mig, og det vise Ord om »Gud-Satan«, som gl. Bravo sagde!

Den lille Gjellerup sendte mig idag sin Bog som seer meget pæn ud. Hvorfor mon han ei har sat et Ord foran til mig? Mon han
5 nu ogsaa er fornærmet over Et eller Andet? Det skulde gjøre mig ondt, det er jo dog saadan en rar lille Fugleunge.

Jeg kan meddele dig (jeg veed det gjennem Hegel) at Jacobsen føler sig rask, haaber at blive helt rask, og i disse Dage vil sende Hegel største Delen af sit MS. som nok omtrent er færdigt og skal trykkes.
10 Tordenskjold-Digtene troer jeg at synes bedre om end du. Det der var færdigt, saa jeg. Rytmerne var saa originale. Jeg ivrede for at det Hele skulde holdes i saa gammel Stil som muligt. Skeer det, da virker det.

15

Venlig Hilsen

Din Georg.

39. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

19/11 80.

Kjære Georg!

Du har jo gjennem Bladene erfaret, hvorledes Sagerne staa. Jeg
20 har efter Krabbes uforskammede Brev aflagt Eden. Der var i Virkeligheden slet intet Valg. Man havde denne Taktik: først at intimidere mig ved at sige, at jeg ikke kunde aflægge Eden og nu paa-
staar man, at man vilde have skaffet mig en anden Ed. Man havde naturligvis ingen anden forelagt mig, »en Jurist« (Matzen) havde
25 allerede i »Dagbladet« erklæret, at til en borgerlig Ed krævedes en Grundlovsforandring. Man havde næppe opløst Thingene for min Skyld. Saasnart nu Venstres Mistillidsvotum til Krabbe kommer for, vil jeg holde en Tale og forklare mit Standpunkt, fremhæve det
bundløse Hykleri, som nu gjør Eden til mer end en blot Form
30 og dernæst hævde min Ret til at forstaa »Gud og det hellige Ord«

akkurat som jeg har Lyst. Foreløbig flyder Gemenhederne over mig. »Dag. Nyh.« paastaar, at jeg har omvendt mig, Ploug nægter at jeg er en gentleman og erklærer enten mine Udtalelser paa Langeland for »frækt Praleri« eller min Paaberaabelse for »Løgn«. Hvad kan det nytte, at jeg anlægger Proces, jeg bruger Penge 5 til ingen Dom at faa over ham. Hellere vilde jeg da fornærme ham saaledes, at han maatte anlægge Sag mod mig.

Jeg kan tænke, at Du har overordentlig travlt. Jeg syntes at Nodier var udmærket god. Var der nogen Trykfejl? Jeg har læst Hostrups »Eva«, som overvejende er et fortræffeligt Arbejde, moderne 10 og frisindet. Handler om et Rigsdagsvalg og er ovenikjøbet venstrevænt. Mon det ikke skulde være derfor at det kgl. Theater udskyder Opførelsen? Kielland har trukket sine Noveller tilbage, skjønt de vare helt trykte og allerede udsendte af Hegel saa Athetæum f. Ex. har et Exemplar. Jeg véd ikke, hvad der er ivejen, 15 men da han forleden i et Brev til mig fortalte, at hans Fader laa syg af Kræft i Underlivet og at han nødig vilde bedrøve den Gamle ved helt at lægge sig ud med de Konservative, tænker jeg, at det er den uskyldige Skipperhistorie, der skal bort. I saa Fald viser han sig mere som god Søn end som ivrig Fremskridtsmand. 20

Fra Berg har jeg stadig intet hørt ☺: han har et Par Gange slaaet paa vi skulde tales ved, men det er intet blevet til. Jeg viser mig nu lunken thi jeg er bange min Prestige er forbi. Desuden har Dagsavisen paa sin toaars Fødselsdag udvidet sig og jeg skulde næsten tro, at den har en Fremtid. De skidne Historier er væk og 25 de skrive nu alle under Navn. Det har min Sympathi. Secher har anmodet mig om at glemme vor Kontrovers, idag skete Forsoningen. . . .

Nu skal jeg op og kjede mig fire stive Timer med Finantsloven.

Din 30
Edvard.

40. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

19 Nov. 80.

Kjære Ven!

Mit sidste Brev er som Du kan tænke afsendt inden Modtagelsen af Dit Kort. Jeg takker Dig for den Berigtigelse, Du indrykker —
5 til Gjengjæld forsvarer jeg Dig imorgen i »Mrgbl.« som Du skal faa at se. Det er jo ganske Løgn, at jeg har erklæret nogetsomhelst om min Religion til Formanden. Jeg er slet ikke blevet spurgt. Jeg kan ikke tro andet end at Du har læst vore to Breve i »Mrgbl.« og andet er der ikke sket. Vi have havt to private Samtaler, den
10 ene 4 Okt. Da erklærede Krabbe at han kunde forelægge mig en borgerlig Ed: vi skulde aftale den ved Rigsdagens Sammentræden paany. Da jeg intet hørte fra ham gik jeg til ham i Søndags, Dagen før Godkjendelsen skulde for i Thinget (om Mandagen). Han var nu kommet til det Resultat, at en Undersøgelse af Sagen, i
15 Fald jeg ikke kunde eller vilde aflægge Eden efter den sædvanlige Formular, først laa for efter Valgets Godkjendelse. Jeg svarede intet hertil, indlod mig ikke paa nogen Oplysning om min Hensigt (jeg vilde ikke forhindre ham i at forelægge mig en anden Formular) men rejste mig strax efter og gik.

20 Idag kom Goos hen til mig i Thinget, trykkede mig i Haanden og forestillede sig for mig. Han bad mig meget hilse Dig, det gjorde ham ondt han ikke havde truffet Dig ved Dit Besøg. Havde hørt, at Du skulde rejse Dagen efter. Beklagede at Du var i Berlin. Havde altid ment, at Du burde være ved Universitetet. Jeg gjorde ham
25 opmærksom paa at det nye Universitetsforslag (som ikke gaar igjennem) vil nedlægge Posten i Æsthetik. Han svarede at det dog beholdt den som unormeret Post og naar andre Strømninger kom, vilde Du netop kunde faa den saa. Fischer havde gjort den Fejl ifjor at forbigaa Universitetet og andet mere.

30 Jo, Vilh. Møller har prist Topsøe omkring hans Portræt i »Nutiden«. — Jeg har intet anet om, at Du har sendt Dit Foredrag til »U. og hj.« Skal forhøre mig imorgen. — Vi mødes i Glæde over

»Dagsavisen«. Imorgen skal endelig min Forhandling med Berg foregaa, men desværre jeg har tabt Troen. Den forbandede Hørup! Han tager Løftelsen fra mig. Og den forbandede Larsen! Han dukker mig ned i Mudderet.

Ja, Drachmann er væmmelig. Han læser sit nationale Digt alle- 5
vegne op nu. Iaften i Kasino. Det jeg har hørt lignede ganske
Stumpen i »U. og hj.« Saa Du kan se, jeg havde ikke Uret i at
finde det traditionelt. . . .

Din

Edvard. 10

41. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

[21/11 1880]

Kjære Ven!

Modtaget dine to Breve, svarer lakonisk, da knap Tid. Kjede-
ligt at jeg ei paa nærmere Hold kan staae dig bi under din nærvæ-
rende Forlegenhed. 15

NB. med H. t. dit Forsvar i Sagen:

Læs Anmærkning til 453 i Naturalismen i England og brug den.
— Hvad er Guds hellige Ord i Formlen? Bogstavelig kan Ingen
selv ei den troende tage det, thi det vilde være at troe paa ren
Magi, kun Trylleformler kunne hjælpe (til Forskjel fra Gud 20
selv Mærk Og'et); vi troe ei mere paa Trylleformler, det hellige
Ord kan foruden at være Bibelen tages som Logos — Mærk Hegels
Opfattelse af Kristendommen, Logik, Fornuft, Alfornuften, Alloven i
Naturen. Thi man maa have Lov at fortolke. Vi fødes i en Verden,
hvor talrige middelalderlige Former og Formler bestaae. Hvor de 25
ei ville tvinge os til noget, som vi ei ville — som hvis Du f. Ex.
i Grunden vilde bryde Grundloven — men kun til hvad vi dog
ville, netop ville, er det tilladt at bøie sig under dem. Saaledes
sige vi alle: Solen staaer op, gaer ned, Himlen er blaa o. s. v. lutter
Sætninger som have en anden Betydning, og som videnskabelig er 30
forkastelige. Man kan godt sige: saasandt Himlen er blaa, saasandt

Solen daglig staaer op og gaaer ned, naar denne Bekræftelse ønskedes af Loven, kan godt sige det, da man veed, hvad man selv mener med det, nemlig kun en Bekræftelse. Desuden at i Virkeligheden det hele Ederi er af det Onde, høist et nødvendigt Onde.

5 Dette til Sagen. Vær saa god at holde mig nøie à jour for Bladene her. Det undrer mig at du har forsvaret mig, jeg vidste slet ikke, jeg var angrebet. Goos er det rene Vrøvl, Nittengryn og vil aldrig kunne lægge eet Gryn til sin Væxt.

...

10 Fik igaar Brev fra Gjellerup, skal svare ham. Men i eet Punkt er han (som Kielland, som de alle) gal: han bilder sig ind at han paa $\frac{1}{2}$ Aar kan lære at skrive Tydsk trykfærdigt. De ane aldeles ei, hvad det vil sige, disse Danske. De troe, de kan Tydsk. De veed ei, at det er en Verden af Vanskeligheder. Ikke paa 3 Aar kunde Gjellerup

15 lære at skrive det. Kielland sendte mig engang en Novelle paa Tydsk(!), værre Utydske har jeg ei i mit Liv seet. I hver Linie en Feil og saa et Bogsprog, ei een Sætning, som man siger den. Hans Tilbageholden af den armselige Skipperhistorie gjør mig ondt. Den kunde dog ved Gud(!) ikke slaae Papa'en ihjel.

20 Det synes mig slet Politik at injuriere Ploug og lade ham faae Ret. Læg strax Sag an. Det er det ene Rette.

Igaar saa vi Nora's première i Residenztheater. Fru Niemann-Raabe i de 2 første Akter mesterlig, 3die i Skuddermodder fra alle Sider; Publicum fandt det Hele rædsomt, støiede, lo, larmede — skabede

25 sig; intet Erfolg; jeg vil skrive derom et eller andet. Har instrueret Nationalzeitungs Kritiker. Læs naar den kommer hans Feuilleton, det bliver i Virkeligheden min, han er en af mine Trofaste her.

Du følger vel Forhandlingerne om Jødevrøvlet her i Rigsdagen. I det gode Selskab spores ikke det Ringeste. Men iøvrigt gaae Reactionens Bølger høiere end nogensinde og det er det som giver Krapylet hjemme Mod. Vi tage jo altid Reactionerne, aldrig Actionerne fra Tydskland.

Hvad dette med din Prestige angaaer, er det Snak. Man har den, som man hævder sig. Ulykken er, at du lader dig gjøre modløs eller interesseløs ved Dit og Dat. Jeg kjender det fra mig selv fordi jeg har samme Naturel som du, men jeg kvæler Modløshedens Abekat saasnart den stikker Hovedet op. Det gjør du ikke, men gak hen og 5 gjør ligesaa. Alt det Avisvrøvl skader intet. Hvad der skader er Forsagthed i vor egen Leir, hos andre eller hos os selv. Plougs hele Styrke bestaaer i hans Uforskammethed, iøvrigt er han jo blot Kadaver.

Din 10
G.

42. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

22 Nov. 1880

Kjære Georg!

. . . Berg er nu endelig kommen til mig og er meget ivrig for at faa Bladet istand. Han vil oprette den forsømte Tid og faa Bladet 15 ud i udvidet Format i Decembermaaned allerede. »Mrgbl.« ejes i Øjeblikket af en Kreds af Mænd, som i Sommer have sammenskuddt 15,000 Kr. og for hvilke Berg har Generalfuldmagt. Af disse 15,000 er omtrent 5000 tilbage som Kassebeholdning. Hvad »Mrgbl.« iøvrigt har for Gjæld er ligegyldigt thi den er uopsigelig og skal ikke 20 afbetales førend Bladet giver Overskud 3: først naar eventuelle Actiehavere have faaet deres Indskud fuldt betalt tilbage.

Nu er Aftalen mellem Berg og mig foreløbig gaaet i denne Retning. Der skal sammenskydes en Kapital af 25,000 Kr., deraf skal jeg skaffe c. 15000, Berg 10,000 Kr. Af dem skal 10,000 + de 5000, 25 der er i Kassen bruges til at tilbagebetale Mandskredsen fra Sommeren deres Penge. Berg og jeg skulle være Bestyrere. Bladet udvides med én Spalte og gjøres længere. Som faste Medarbejdere knyttes Du, Schandorph, Drachmann, Hørup til Bladet. Forpligtelse til ikke at skrive i andre Dagblade. Der skabes for Eder desuden saa- 30 kaldte Arbeidsaktier paa 1000 Kr. der give Ret til Rente og Udbytte

og som gives Eder til Foræring eller maaske for et ringe Afdrag i Honorar. Dog dette Afdrag ikke de første Aar. Erik Skram bliver Redaktionssekretær og Personalet skiftes tildels.

Bladet har nu næppe mer end 1700 Abonnenter. Et foreløbigt
5 Overslag fra Berg gik ud fra at Bladet vilde faa 1000 Abonnenter mere ved Medarbejderskabet og Udvidelsen og at desuden Avertissementsindtægten vilde stige med Halvdelen. Han fik et Overskud paa 3000 Kr. ud. Men han satte Honorar og Redaktionsforhøjelsen kun til 5000 Kr. mere (der udgives nu 8000 Kr. dertil),
10 jeg mener at den snarere maatte regnes til 10,000, altsaa i alt til henved 18000 aarligt. Imidlertid vilde det jo intet gjøre om Kapitalen ikke strax gav Overskud og Rente. Det Vigtigste er at Medarbejderne faa Interesse af at arbejde Bladet op. Og Berg ser alt beroende paa Medarbejdernes faste Forhold.

15 Vil Du skrive en ugentlig Korrespondensartikel eller anden Artikel for et fast Honorar af 1200 Kr. om Aaret? Den behøver kun at være kort. Men det er jo rigtignok undertiden sværere at skrive kort end langt. Jeg selv vil give 2000 Kr., Ernst muligvis 1000 Kr., Levison 2000. Jeg regner desuden paa Ludvig Bing, Laurits Bing,
20 Herman Bing, Bertel Adler, min Svoger Laurits Carl Salomonsen med Fader. Men ganske sikker paa, at jeg faar Pengene er jeg ikke og vil intet Skridt gjøre før jeg er sikrere paa Berg og paa hvad han og Hørup vil i denne Sag og endelig vil jeg vide om Du synes det er værdt at vove noget herpaa.

25 Det gjælder at finde et Middel til at tilfredsstille Hørup. Vi maa paa en eller anden Maade stille ham i en beskyttende og vellønnet Stilling til Bladet. Foreløbig var Aftalen at Berg og jeg skulde staa paa Bladet som Udgivere, Larsen som Redaktør. Men maaske maa Hørup være Medudgiver el. lign.

30 Jeg vil have mit Navn paa Bladet for at binde Foretagendet til os.

Men dernæst, hvis dette gaar i Orden, saa maa vi absolut have et af Dig og mig udgivet Tidsskrift ud til April. Det er en politisk

Nødvendighed. Thi i Bladet maa vi tage alle mulige Forsigtighedsregler. Vi maa skrive saaledes at vi ikke skræmmer Landbefolkningen. Bladet maa staa åbent for grundtvigianske Artikler, se ud som om det kun lidet lugtede af Fritænkeri.

For derimod at drive Berg og Hørup videre frem for at holde vor 5 Særstilling for at indtage en overlegen Dannelsesposition, der kan vinde Intelligensen(!) i Kjøbenhavn og for at knytte Nordmændene fast til os, maa vi have Tidsskriftet. Vi kan altid tale om vi skulde optage Kielland imellem os. Men jeg vil foreløbig vide om Du ikke billiger denne Plan. Jeg vilde naturligvis paatage mig Redaktionen, 10 men jeg har den hemmelige Bagtanke derved, at vi paa denne Maade skabte Dig en Retraitepost. Vilde Du vende hjem til Danmark, fandt Du et Tidsskrift at redigere og en fast Medarbejdersstilling ved et Dagblad. Dog vilde jeg just ikke tilraade Dig at vende hjem førend næste Valg var afgjort og vi saaledes havde set, hvor langt 15 Bergs Indflydelse strakte sig til at sætte nye Mænd ind i sit Parti. —

Renans Ord havde jeg alt tænkt paa. Jeg vil vise at Formularen altid har været fortolket, af Kristne, Jøder, Fritænkere (Brøchner), at den er rent theistisk-filosofisk, at Kristne ifølge det nye Testamente kun daarligt have Ret at sværge o. s. v. Desværre trækker 20 det ud inden Debatten kommer, rimeligvis Torsdag eller Fredag. Berg vil den Dag sige: »Jeg rækker Fritænkeren Haanden for at vi kan faa fuld religieus Sandhed herhjemme«. Havde vi troet dette for nogle Aar tilbage?

Det glæder mig at din Balzac er god. Jeg haaber at Du har givet 25 ham alt hvad han fortjener, den kjære Sjæl. — Gjellerup er gal med sit Tydsk. Jeg tror at Kielland igjen har betænkt sig. — Jeg tør ikke lægge Sag an mod Ploug. Jeg er bange Domstolene ikke dømme ham. Men jeg vil raadspørge Salomon om jeg kan faa ham dømt.

Du ser, jeg er hverken modløs eller interesseløs. Jeg vil gjerne 30 arbejde, desværre er mit Hoved udmarvet. Jeg tvivler bestandigt paa, at jeg er den rette Mand paa den rette Plads. Jeg gaar og ønsker,

at det var Dig, der stod i Thinget paa Torsdag. Hvor Du vilde knuse Dem med Din Autoritet. Jeg har endnu ingen eller rettere jeg skal vinde den samtidigt med at jeg skal bruge den som Vaaben. Det lader sig ikke gjøre.

5 Hils Gerda!

Din

Edvard.

43. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

8 Dec. [1880]

Kjære Ven!

Du er virkelig en slem Formynder. Ikke mindre end 4 Gange har
 10 du nu bebreidet mig at jeg sendte de to Lappalier til Dags-Avisen, hvad dog intet Menneske har skadet og sandelig ei kan tage Friskhed fra nogen Meddelelse om mit eventuelle faste Medarbejderskab ved Mrgbladet. Ny er jeg jo engang ikke.

. . .

15 Mellem os dette: jeg er villig til at komme hjem fra Berlin alt i Sommer og kaste mig med fuld Kraft over Opgaverne, thi her er vi dybt i den junkerlige Reaction og jeg har tabt Lysten til at være og virke i Tydskland. Her er kun eet Haab, at den Olle lever 4, 5 Aar endnu, saa Reactionen vækker Raseri; kommer Kronprindsen
 20 imidlertid allerede om 1 Aars Tid, saa bliver der ingen Krise ud af og intet væsenligt Fremskridt.

Jeg seer af Aviserne at Drachmanns og Kiellands nye Bøger er komne (den sidste dog vel uforvansket?) men jeg har ingen af dem faaet endnu. Er Jacobsens snart færdig? Hvad er det Herman Bang
 25 har skrevet? Den unge Hansens Oversættelse af Harolds Pilgrimsfart har jeg faaet, men den er vel stiv og det sidste Vers i Strofen ei forstaaet og i en Mangfoldighed af Tilfælde galt behandlet.

Venlige Hilsener til Hedna og Vanda, ved hvis Billed Edith altid siger »Hedda—Vanda, Mundelip, Næsetip.«

30 Levvel.

Din

Georg.

44. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

Den 10 Dec. 80

Kjære Georg!

Hvis Du vidste, hvor meget jeg har maattet høre af »gode Venner« fordi Du skrev i »DA« vilde Du ikke undre Dig over, at jeg sendte Bebrejdelserne videre. Dog tror jeg fire Gange er overdrevent. 5
Jeg beder Dig opsætte blot en Uge at sende Secher Balzac. Paa Søndag Kl. 10 har jeg Møde angaaende »Mrgbl.«, det allervigtigste vil blive afgjort den Dag. Ja eller Nej vil blive sagt. Og hvis Udvidelsen kommer istand, idet det nye Aktieselskab dannes, vil allerede i denne Maaned Bladet faa sin nye Skikkelse. Du vil kunne sende 10
Balzac dertil og faa Penge derfor. Dog maa jeg sige Dig at jeg bestemte véd, at Larsen sender Dig Honorar for hvad Du har skrevet. Han sagde det sidst til mig.

Jeg sender Dig indlagt et Brev og iøvrigt nogle Ting der ere komne til Dig. Det bliver mere og mere umuligt at hævde mig en 15
Sær-Individualitet udenfor Din.

Hvad Du skriver om mulig Hjemrejse har gjort et dybt Indtryk paa mig. Det er første Gang den Stemning saa bestemt er oppe i Dig. Muligvis kunde det være meget lykkeligt for Dig og alle, at Du vendte tilbage. Desmere gjælder det for mig at faa Positionerne 20
iorden til det Felttog, vi skal bestaa. Dertil vil jeg bruge Vinteren. Og det kunde blive en stor Glæde for mig at have Dig her, hvis Forholdene blot stillede sig nogenlunde gunstigt.

Nu ser jeg først at faa Bladet istand. Vent derfor lidt paa Besked herom. 25

Men nu lidt om mig selv. Jeg har skrevet et Skuespil i tre Akter færdigt. Dette vil jeg have Lov at sende Dig imorgen eller overmorgen og faa Din Dom over. Du maa finde Dig i at tage en Timestid dertil. Hvis Du synes, at det er et Arbejde jeg kan være bekendt og som vil styrke min Stilling, vil jeg udgive det strax. Jeg vil ikke indlevere 30
det til Theatret, dels fordi det er uvist om det antages dels fordi det i gunstigste Tilfælde vilde blive spillet engang i næste Sæson.

Saalænge vil jeg ikke vente, saameget mere som alle Situationer ligge i Luften.

Efter Sigende talte jeg godt i Thinget og gjorde stort Indtryk. Man siger mig, at i mange Tider er ingen Tale bleven hørt med den 5 Opmærksomhed. I næste Uge skal jeg holde en stor Tale om Universitetet.

Hils Gerda.

Din
Edvard.

10 45. *Georg Brandes til Edvard Brandes.* Lørdag [18/12 (?) 1880]

Kjære Ven!

Jeg haaber ikke du har afsendt dit Stykke; thi jeg har ikke faaet det. Det simpleste er, veed du vel, at sende det som recommanderet Korsbaand (Drucksachen). Saaledes sender jeg alle mine MS. Saa- 15 ledes især nu ved Juletid, da Posten er saa fuld. Jeg behøver ikke at sige at jeg er meget spændt derpaa.

Af det Meget der var at sige blot dette: Et langt Klagebrev jeg for en Uges Tid siden fik fra H. D. gik bl. A. ud paa at Morgenbl. stillede sig fjendtligt til ham og i disse Dage havde taget hans Fri- 20 exemplar af Bladet fra ham. Hvorfor? især nu? og hvorfor ei beholde ham fredeligt ved Bladet. Han anseer det for Straf fordi han har skrevet noget i Dags-Avisen.

Dernæst vilde jeg gjerne snakke lidt med dig om Niels Lyhne. En løierlig, uvirkelig Bog. Helt indvendig. En underlig Anachron- 25 isme. Thi Helten dør 1864 og man troer ham snarere født da. Det er noget Tossieri. Han lader Studenterne tale saaledes om Shakspeare, som man vel gjorde 1804, neppe senere.

Bogen er jo høist sær, original, gennemstiliseret, stemningsdruk- ken, matgylden, men — — — Der er et MEN. Drachmanns tager sig 30 vel ved Siden af ud som den bare Janitscharmusk, MEN — — —

Jeg skriver maaskee lidt om den, dog neppe. Hvortil! Men han

gjør for meget af det med den Gud, synes du ikke. Pøbelen optager det vist som Indrømmelse af Vantroens utrøstelige Tilstand. Et enkelt Sted er han trivial, som naar han siger: »Der er ingen Gud og Mennesket er hans Profet.« Dr. Hjerrild er intet blevet til.

Svar mig paa dette: kjender du Personerne? Jeg synes vel, han 5 kunde skaanet mig for S. 100 ff. Det er dog virkelig at concurrere med »Ild og Aske«, synes du ikke! Og saa underligt ubehændigt overfor Modstanderne, saa — hvad skal jeg kalde det — dumt. Man interesserer sig saa Fandens Lidt for Niels Lyhne. Frithiof Petersen taber han som man taber en Tand. Jeg synes ei han har faaet Fan- 10 tasteriet — der undertiden kjedeligt minder om Fantasterne f. Ex. Scenen med Barnebaaden, der tilmed er gal, eftersom Erik jo ei skal være Fantast — og Forsøget paa Ugudelighed til at gaae sammen. Bogens Idee er uklart fremstillet. Man seer ei hvad der er Midtpunkt. Det er jo en Fandens dygtig Bog, men saa forbandet 15 underjordisk og jeg er saa kjed af det danske Fantasteri og Skildringer deraf. Og saa er der 500 Adjektiver for mange i Bogen.

Forunderligt som den mangler 1) »Unterbau«, Grundstene. Tidsfarve circa 1840—50, Heltens Ungdom. 2) Ramme, Localiteter. Lutter abstract Indvendighed. 20

Naa hvad bliver det saa til med Morgenbladet; jeg haaber Alt er i Orden.

Sig mig, hvorfor du ei brugte det saa nærliggende Argument om den æsthetiske Professur: At Du syntes det var aldeles unødigt at afskaffe det som normeret, hvis Mening blot var at man skulde kunne lade 25 det henstaae ubesat, eftersom man jo nu snart i 10 Aar havde ladet det henstaae ubesat, endskjøndt det var normeret. Man generedes jo altsaa slet ikke deraf.

Goos spiller en kläglich Rolle!

Eders 30
Georg.

46. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

Lørdag [18/12 (?) 1880]

Kjære Georg!

Endelig! Sagen vil efter al menneskelig Beregning være ordnet ved et Møde paa Søndag (imorgen). Vi begynde med 15,000 Kr. 5 pr. Cassa. Bestyrelsen er den Dig kjendte: Berg, Hørup, jeg og om Gud vil fremtræder »Mrgbl.« i Ugens Løb i ny Form. Hav en Korrespondance færdig til Juledagene. Jeg tænker at kunne tage Balzac som Feuilleton i Ugen mellem Jul og Nytaar. Her har været uendeligt Vrøvl men jeg vil ikke trætte Dig dermed. Det Afgjørende er, 10 at Bladet er der. Bladet! Mange Samtalers Gjenstand, mange Forhaabninger — den øvrige Lyrik kan Du selv besørge.

Derimod maa Du gjerne straks tænke over om der skulde være udkommen nogen ny Roman, der egnede sig til Oversættelse, eller Samling Noveller til Julen i Tyskland. Ikke mer forsyne »U. og h.« 15 først, det er nu traadt i anden Række. Imidlertid haaber jeg at Pengene til Hendriksen vil kunne skaffes tilveje i næste Uge.

Vil Du ikke strax sende mig Din Balzac, hvis den er færdig skreven. Saa kan Du ogsaa spare Korrespondance til efter Nytaar.

Jeg har Samvittighedsskrupler ved at sende Dig mit Stykke. Du 20 har jo svært meget at bestille. Men jeg vil gjerne have en Dom for det. Synes Du jeg kan være det bekjendt, skal det strax ud. Det kgl. Theater kan ikke engang besætte det og kommer det til Opførelse senere, kunde jeg selv lede Iscenesættelsen. Tredje Akt er svag men efter Dumas' Anvisning ogsaa meget kort.

25 Jeg havde afbrudt Renskrivningen fordi jeg skulde holde en stor Tale om Universitetet. Tonen i Bladene er nu meget høfligere mod mig, som Du kan se af vedlagte Udclip af »Berlingske«. Men jeg trænger til al mulig Anseelse og derfor var det at en god Bog nu vilde hjælpe mig. — Stemmer Du for Trykning, tager Du nok Enkelt- 30 hederne igjennem i en Korrektur.

Som sagt imorgen Kl. 10 underskrives Protokollen og det nye

»Mrgbl.« er stiftet. Saa skal Redaktionen udryddes, Theateranmelderen til Din Beroligelse øjeblikkelig afskedes.

Saasnart Du kan, svarer Du mig om Stykket. Skjær noget af Bindet af, naar Du sender det, saa vejer det mindre.

Din 5

Edvard.

Mange Hilsener til Gerda og Børnene.

47. *Georg Brandes til Edvard Brandes.* [Midten af December 1880]

Kjære E.

Stykket er godt og Du kan udgive det strax. Det er meget under- 10 holdende, og godt bygget. Det vil ganske bestemt styrke din Stilling, især fordi det er saa moralsk.

Min Anke mod det er den, at Leuning omvender sig. Samfundsatiren havde bidt langt bedre, om han, efter først under Datterens Livsfare, at have lovet — helst sig selv alene — Bod og Bedring strax 15 hun var kommen sig, optog sit gamle Metier. Saaledes gjør man nemlig, saaledes gjør Leuning'erne og det Modsatte har jeg for min Del aldrig seet i Livet. Maaskee har du været heldigere?

Min første Tanke efter Gjennemlæsningen var at foreslaae dig en i denne Retning tenderende Forandring. Efter Overveielse seer jeg 20 at hele Stykket altfor meget er anlagt paa en lykkelig Udgang til at en saadan Omarbeidelse kan skee uden at forandre Alt totaliter.

Jeg har da opgivet denne Tanke.

Derimod har jeg et Par mindre Ændringsforslag, jeg selv har udført og som, troer jeg, vil finde din Billigelse. Det er efter min Me- 25 ning smaa men afgjorte Forbedringer. Side 42 kommer Leunings Replik til at lyde saaledes efter Eggerts Spørgsmaal:

Hvad giver Du da dine Patienter?

Leuning.

Jeg giver dem Trøst, Eggert, intet Mindre end den Salighed, som 30 ligger i at føle sig trøstet. Jeg hjælper desuden et ikke ringe Tal,

og forsaavidt tør jeg vel kalde mig den gode Læge. Hvad Vægt ligger der paa, om Lægen selv troer paa de Midler, han foreskriver, naar den Lidende har Tillid til dem og til ham og virkelig bedres igjennem sin Tro. Hvorfor ikke gjøre Menneskene lykkeligere igjennem en Illusion, hvorfor rane dem en Illusion, der gjør dem lykkelige? Ni af ti blandt mine Fjender og Misundere, der trække paa Skuldren af mig, ere ved alle andre Leiligheder enige om at lovprise dem, der gjøre som jeg, og fordømme dem, der som Du føre Krig mod beroligende og lykkebringende Illusioner. Jeg giver mine Patienter gode Raad, endda meget gode Raad, diætetiske Leverage og lidt Sukker. Næsten hele mit Klientel er nervøse Fruentimmer og Mandfolk, fraregnet nogle uheldbredelige Individer, hvem jeg kan manøvrere med saa godt som enhver anden.

Eggert

15 Men hvis nu din Hustru blev syg — o. s. v.

Herved vindes en Centralreplik (som Dumas' i *Demi-monde*) hvad der savnedes. Herved bliver Symbolet uddybet og Leuning mindre slem, mindre bevidst Filur. I Overensstemmelse hermed forandres saa S. 113 i den lange Replik Ordene saaledes:

20 . . . Min Uro, den indre Lede, jeg følte, døvede jeg dels ved Spot over mig selv dels ved den Tanke at jeg ingen Skade gjorde men tvertimod baade trøstede og hjalp tilhøre og tilvenstre. Desuden var jeg kun én blandt mange, en af de talrige Humbugsmænd, som jeg overalt rundt omkring mig saa med Alvorsminer tilbyde Samfundet deres frelsende Piller og skjære sig et Levebrød ud af deres Medmenneskers Illusioner. Hvorfor skulde jeg være bedre end de? o. s. v.

Ubetydelige Forandringer er der et Par af. Især en lille rigtig. Istedensfor »Talleyrand ved Machiavellis Fødder« hellere

Metternich ved Talleyrands Fødder

30 da M. jo dog direkte var T.s Elev og desuden netop Diplomat.

Iøvrigt macte virtute. Jeg overtager naturligvis en Correctur. Og

nu denne Anmodning. Lad mig punktuelt ved Brevkort fra dig eller Moder holdes à jour. Jeg vilde netop gjerne vide, hvilke Vanskeligheder der have frembudt sig ved Bladets Stiftelse; jeg haaber da at alt saa Søndag kom i Orden.

Balzac er saa langt fra at være færdig at der paa Dansk ei existerer 5 en Linie af den. Men jeg giver mig nu strax til Værket, sender MS. til dig. Det er 33 Sider i Rundschau, følgelig ei saa farlig meget og ligefrem oversættes kan det ei for en Feuilleton, bliver lidt mindre. Iøvrigt er jeg en plaget Mand. Goethe-Jahrbuch brøler og jeg har ei begyndt paa Udarbeidelsen. Hele Bogen er sat med Undtagelse af 10 mit. Jeg sendte forleden et Lotterispil til Børnene. Svar mig endelig udførlig paa hvad du siger til Niels Lyhne. Hvor Drachmann skrev nydelige Vers og hvor han er productiv! disse Aarstider tage sig saa net ud. . . .

Din 15

Georg.

NB: Skriv strax til Kielland at han giver dig »Arbejdsfolk« som er færdig i første Skrift til Feuilletonen. Af Tydsk duer Intet.

48. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

Den 22 Dec. 1880

Kjære Georg!

20

Jeg takker for Brevet og Dommen. Blot den nu er rigtig ment. Jeg er bange for, at Du, støttet paa tidligere Erfaringer, mener at det er rigtigst at tilraade mig Udgivelse. Jeg haaber, at det er et Venneraad, skjønt jeg nok mærker Satiren i Din Hentydning til at Stykket vil styrke min Stilling især fordi det er saa moralsk. 25

Ganske sikkert vil det være vanskeligt at præsentere Publikum en Udgang som den af Dig tænkte. Men kunstnerisk vilde Arbejdet unægteligt vinde derved. Jeg tror naturligvis ikke paa, at Leuning omvender sig, men hvis man ikke lader ham gjøre det, tror alle Slynglerne at de have Lov til at være som de ere. Paa den anden 30 Side har jeg fra Begyndelsen af indset at jeg burde forberede derpaa

ved at lade ham have nogle Skrupler. Det jeg vilde fremstille var den Løgnagtighed som søgte at dække sig ved at sige til Alverden »saaledes er jeg«. Det skulde være det nye og gjennemgaaende i Stykket hos Leuning og Blank. Ham har jeg gjort mig mest Umage
5 med.

»Mrgbl.«s Bestyrelse tilbyder Dig 100 Kr. om Maaneden for en Artikel, kort eller lang, om Ugen. Balzac kan gjælde for de to første, ikke mere er jeg bange for. Vi have saa daarligt Raad. Dog maa jeg først se hvor megen Plads den tager i Bladet. Vi faa 6-spaltet Format,
10 højere end det nuværende. Det er tidsnok naar Balzac kommer saaledes at vi kan aabne med den 1ste Januar. »Dags-Avisen« har hver Dag i en Mængde Aviser Dit Navn som Medarbejder i sine Bekjendtgjørelser. Se den Skade var det, at Dine Artikler gjorde. Du maa huske, at de driver en Reklame, der er uendelig taktløs.

15 Jeg takker for Repliken, som er god. Hvorfor mon Du ikke selv skriver et Stykke. Imorgen skal jeg skrive udførligt, jeg har saa for-dømt lidt Tid idag.

Din

Edvard.

20 49. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

23/12 80

Kjære Georg!

Først om »Mrgbl.«. Vi have jo ialt 15,000 Kr.; ved det foreløbige Budget vi have opsat ere vi temmelig sikre paa at sætte 10,000 til første Aar. Men sligt kan jo betale sig. Hørup overtager den politiske
25 Overledelse, jeg den æsthetiske, Berg den praktiske, men iøvrigt enes vi om alle Ting. Vi tilbyde Erik Skram Pladsen som Redaktionssekretær. Schandorph skal være Theateranmelder. Gud skal vide, han kun daarligt duer dertil, men han er et Navn, man kan være bekjendt. Han skal have 6 Øre pr. Linje. Drachmann skal
30 knyttes til Bladet saa fast som muligt. Jeg har opfordret ham til et Nytaarsvers. Hørup skal undertiden skrive under Navn. Jeg selv skrive literære og politiske Artikler. Og saa ville vi iøvrigt se at skaffe

saameget morsomt Stof som muligt. Kielland har vi ikke Penge til at betale.

Jeg er ikke meget glad over Niels Lyhne. Jeg deler Dine fleste Indvendinger. Du tager Fejl i, at Du er ment med den »bekjendte Kritiker«. Jeg har af Jacobsens egen Mund, at han har tænkt paa 5 P. L. Møller og alle Udtrykkene passe fortrinligt paa ham. Det har absolut ligget fjærnt fra Jacobsens Tanke at alludere dobbelt her. Værst er mig alt det Barnefantasteri — Schacks Onanister ere langt bedre — og Heltens uendelige Kjedsommelighed. Jeg tror ingenlunde paa Slutningsoptrinet mellem Niels og Fennimore. For hende 10 og Manden har sikkert Vilhelmine og Holger været Modeller — ganske let men dog tydeligt. For Fru Boye har — entre nous — Fru Flinch (født Boye) været Model, men det er muligt, hvad Byen fortæller, at nogle Træk af Fru Stilling ere komne ind med.

Hvor unyttig er dog ikke Mme Odéro. Hele denne Episode, blot 15 for at gjøre Niels endnu mere hjemsyg. Bogen er mig saa underlig tom, hele Fylden ligger i Stilen og den er undertiden fordømt affekteret. Men han er dog saa original, saa helt sig selv, og ikke saa vrælende som Drachmann eller saa simpel som Schandorph. De sidste Smaadigte i »U. og hj.« af Drachmann vare overvejende gode, 20 men hvad jeg kjender af Tordenskjold synes mig højst tarveligt.

Nu lidt om Stykket. Du mener altsaa virkeligt, at det er saa godt, at det kan udgives. Jeg vil naturligvis gjerne have trykt, hvad jeg har skrevet, have Penge derfor, maaske fornøje mig over Opførelse — men paa den anden Side tør jeg ikke udgive Dilettantarbejde. 25 Jeg ved, det intet Digterværk er, at det er langt under Bjørnson— Ibsen, men er det saa godt som et af Sardous Mellemslags? Jeg mener, kan jeg hævde mig en Plads som dansk Sardou under Dumas— Augier (alias Bjørnson— Ibsen). Er det rent Dilettanteri, bør jeg kun udgive det, hvis Publikum ikke forstod dette; er det derimod 30 dygtigt i teknisk Henseende, men svagt i Retning af det Genialske — proPERT Andenrangsarbejde vil jeg mere mig ved Udgivelsen.

Jeg vil ikke risikere, at Folk sige, hvor kan det falde ham ind at udgive saadant Jux; men jeg har intet imod, at det hedder: et godt Arbejde men intet udmærket.

Jeg vil frelse Omvendelsen ved at forandre Slutningen. Jeg vil
5 ved nogle Repliker antyde, at Eggert forholder sig skeptisk overfor Leunings Omvendelse, og foretage nogle Beskjæringer der kunne forberede dette. Saaledes tror jeg at frelse, hvad der lader sig frelse.

Du sender mig nok Manuskriptet. Jeg ejer intet andet.

Idag har jeg faaet Fragtbrev paa en Pakke med Presenter. Jeg
10 takker forud. Hils Gerda hjærtelig. Imorgenaften spise Møntergade og Graabrødretorv hos mig. Muligvis næste Jul ere I alle med. Det vil unægtelig forhøje Festen.

Din

Edvard.

15 50. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

[Poststempel: Berlin
26/12 1880]

Jeg skrev kun for Kortheds Skyld saa knapt min Dom om Stykket. Man kan ikke sige, at det intet Digterværk er; Figurerne, saaledes Astrids, Lindows, Blanks er konkrete, ikke blot tænkte. Det er
20 vittigt og vil underholde baade ved Læsning og Opførelse. Mangelen er at — som hos større Forfattere — alle Personerne udtrykke sig paa Forf.s Maade og have netop hans Esprit. Det gjælder om at forhindre, at den Vending kommer op: et egentligt Digterværk er Stykket ikke. Derfor optræde med fuldeste Aplomb. Smukt Tryk,
25 en Rand om Siden. Ei gaae til F. H., blive hos Philipsen. Lad H. komme til dig, naar han igjen vil have dig; Bismarck pleier at sige (som han sagde til Østerrig) om Handelstraktaten: »Vil I ikke, godt — men næste Gang for mine Fødder!«

Hvorfor jeg Intet skriver! Husk paa at jeg er splittet mellem to
30 Sprog, desuden literær Daglønner, Husfader, lidt Barnepige o. s. v. Hvis Bladet bliver saa fattigt, som det lader, trods alle de af Venner gjorte Anstrengelser, hvor kan jeg da tænke paa Hjem-

komst paa dette Grundlag. Det er dette, ei de Par Kroner, der er Spørgsmaalet. — Min Dom om Niels L. er mere beundrende end din. . . .

Din G. B.

51. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

12/Juni 1881. 5

Kjære Georg!

Det er saa længe siden, at jeg har skrevet til Dig, at jeg hverken véd, hvor jeg skal begynde eller ende. Det er rent galt, naar man først kommer ud af den ordentlige Korrespondance.

Vi er stadig i politisk Krise. Ingen véd, hvad der vil ske. Berg 10 forsikrer, at han ikke vil give efter overfor Estrup. Vil de Moderate det? Det kommer an paa, hvor sikre Garantier de Nationalliberale kunne give dem for Estrups Afgang. Men nu har Klein narret Bojsen saamange Gange, at denne næppe lader sig fange igjen. Højre kan ikke tvinge Ministeriet bort; Valgene betød jo netop, at 15 Estrup gjorde Partiet mere ministerielt end før. Det er da muligt at vi faa Opløsning paany, ogsaa maaske Provisorium i en eller anden Form, skjønt intet Parti ønsker det. Hændes kan det, at Venstregrupperne tvinges til at slutte sig sammen under en ny Forfatningskamp. Jeg for min Del saa' det gjerne. Det var heldigt for os (Fri- 20 tænkterne), om vi bleve Medlemmer af et stort Parti, om desuden et politisk Princip kom stærkt frem istedetfor alt det Smaatkjævl, vi nu ligger med. Endelig vilde »Morgenbladet« vinde i Betydning og Udbredelse derved og det er jo for Øjeblikket vort bedste Barn. I de to sidste Maaneder har det trivedes vel uden Spor af Underskud; 25 vi har snarere tjent Penge. Synes Du ikke, at det er stadigt meget ordentligt. Kun »Udlandet« er saa skrækeligt. Skram skriver næsten intet; det er stadigt Hørup og mig, der maa holde for.

Jeg har sjældent havt mere Fornøjelse af en Artikel end den, jeg skrev om Coquelin-festen. Man indrømmer fra alle Sider, at Ind- 30 bydelsen var uheldig. Endog Klein og Brix, som jeg talte med i Theatret, bebrejdede Nielsen og Henrichsen, at de havde under-

skrevet deres Titler. Og dernæst bedyrede Galschiøt mig, at Topsøe havde erklæret at denne Gang skulde være den sidste. For Fremtiden skulde Højre og Venstre være sammen ved slige Lejligheder. Det bryder jeg mig nu ikke om.

5 Hos Krohn var der Gilde for Coquelin. Jeg holdt Festtalen, en lang Historie med mange smaa Ondskabsfuldheder, og gjorde stor Lykke. Jeg blev meget gode Venner med Coquelin, der er elskværdig. Jeg blev dog skuffet ved hans Bornerthed paa det literære Omraade. Da jeg nemlig nævnede Zolas Navn med Agtelse, skaa-
10 nede han os ikke for en eneste af de almindelige Trivialiteter om »Kunstens Idealitet o. s. v.« — Forestillingerne vare ikke meget interessante, Selskabet kun saa som saa. Jeg havde desuden tidligere set alt, hvad der gaves.

Jacobsen er her som Du véd. Han tænker slet ikke paa mulig Død,
15 er fuld af Livsplaner og Forfatterideer. Desværre lever han vist uforsigtigt; kommer paa Kafé om Aftenen, sidder i daarlig Luft o. s. v. Igaarftes var jeg meget ilde tilmode ved ham. Vi var paa Besøg hos Kielland, der bor omtrent ved Vibenshus, og vare uforsigtige nok sammen med det øvrige Selskab til at lade den sidste Sporvogn
20 gaa uden os i Haab om at træffe en Droske. Vi fandt ingen og Jacobsen maatte om Natten gaa den lange Vej til Byen. Skjønt han gik ganske langsomt, var det ham overordentlig besværligt. Kielland skriver paa sin Julefortælling, glad med sig selv og uden at bekymre sig om den øvrige Verden. Hans Kone synes mig meget net.

25 Krohn rejser alene paa Tirsdag herfra til Wien og er vel Onsdag i Berlin for at besøge Dig.

Hermed har jeg da faaet begyndt igjen. Med mange Hilsener til Gerda.

Din

30

Edvard.

Jeg har lejet Hus i Taarbæk mest for Moders Skyld. I denne Uge flytter jeg ud, hvis Vejret er godt.

52. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

10/7 81.

Kjære Georg!

Vi vare meget glade ved Brevene i »Mrgbl.«, der have moret Folk meget. Der var intet andet at sige derom uden Ros — jeg ønsker dem kun for Din Skyld skrevne mere med Bogen »Om Berlin« for 5 Øje, og dernæst — en lille Kritik — det var næppe rigtigt at skrive det om Wilh. Bismarck som Lindaus Husven. Blot du nu er fornøjet nogenlunde med den ringe Betaling; det er Ernst og mig, der har at gjøre dermed og vi kan jo daarligt sætte Dig højt. I denne Maaned er der atter Tilbagegang ikke paa Abonnenter men paa Indtægt 10 formedelst manglende Avertissementer.

Jeg har vist engang udtalt mig galt om Din »Lassalle«. Jeg skrev: ingen vil læse den. Det skulde dog ikke forstaas absolut, men kun udtrykke min Rædsel for vort læsende Publikum: Mine Ord saa' 15 saa vigtige ud, men mentes godt. Hvad har Du bestemt? Komme de to Bind Essays til Jul? Vi faa vel talt om alle disse Ting, thi jeg har ikke opgivet Haabet om at se Dig her i Sommer. Har Gerda ikke Lyst eller har Du ikke Tid? Skriv mig lidt om, hvordan det forholder sig med denne Rejse.

Jeg er saa inderlig kjed af at skulle til Langeland igjen. Jeg tror 20 ikke Estrups Planer gaa saa vidt som Statskup; han og Fæller haabe paa Folkethingets Slaphed, der manglede kun en 6 à 8 Stemmer i, at alt var gaaet i orden denne Gang. Bladet kan saa let vende sig. Imidlertid sejrer Højre næppe ved næste Valg, taber maaske Stemmer. Men hvis han vedbliver med Opløsninger, og fortsætter dem 25 ind i Hjærtet af Vinteren, er det ikke umuligt at baade Vælgerne og de Valgbare blive trætte. Et saadant Perspektiv som Istransport over Store Belt til Langeland tilsmiler mig ikke.

Foreløbig er vi jo paa lovlig Grund. Vi har jo givet midlertidig Finantslov, der gjælder hele Aaret rundt, men der er ingen Tvivl 30 om, at Regjeringen vil misbruge Loven paa det Ulovligste. Der staar

i den »afholde løbende Udgifter efter hidtil gjældende Regler« men dette kan naturligvis fortolkes overmaade vidt.

Husk paa, at Jacobsen*) er meget syg. Han kan ikke arbejde meget. Kielland skriver vist en Del men er meget ude i Selskab. Han 5 kommer hele Kredsen rundt. Han og jeg og flere var sidst hos Hørup, der holdt en Række vittige Taler, men jeg befinder mig ikke vel i Venstre-Selskab. Ogsaa hos Berg i Frederiksborg har Kielland været. Jeg ser ham sjældent, da vi bo saa langt fra hinanden.

Jeg beder Dig meget om Feuilleton-Udklip. Du ser »Italienske 10 Gadedreng« er benyttet.

Vi leve meget fredelig og stille her ude i Taarbæk, hvor vi holde en Græsplaine akkurat stor nok til at to Børn kan græsse. Moders Befindende synes mig ordentlig og Far leger med Børnene som han var 20. Jeg selv lever i et »provisorisk« Coelibat.

15

*) Adr. Ny-Adelgade 5

Din

Edvard.

53. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

15/7 81.

Kjære Georg!

Det var dumt af os — en falsk Følelse, der bragte os til at sætte Ho-
20 noraret. Dine Breve ere os til stor Nytte, især det sidste var udmærket og Mrgbl. kan ikke undvære dem. Jeg foreslaar nu som fast Honorar, vi ikke mere komme tilbage til at diskutere, 8 Øre pr. Linje. For at Du kan se hvormeget det bliver, sender vi Dig Honorar for det igaar offentliggjorte Brev. Derimod tro vi det urigtigt, at forandre i for-
25 rige Maanedes Regnskab, skjønt vi beklage, at Du har faaet mindre Indtægt end Du ventede. . . .

Nu ligge alle Topsøe-Planerne paa den behageligste Maade. Man ved endnu intet om hvem Efterfølgeren skal være. Muligt at Partiet Hage nu træder i Forbindelse med Dagbladet og opgiver »Fædre-
30 landet«. I hvad der end sker Topsøes Død var altid et stort Gode.

Desværre Jacobsen er meget slet synes jeg. Han har i flere Dage holdt sig inde, fordi han har spyttet Blod og han er saa afpillet og udmagret at det er en Ynk at se. Nu har han endog faaet en Skade paa Benet, som jeg endelig har bragt ham til at søge Læge for. Jeg skal i Eftermiddag bede Carl Salomonsen besøge ham. Jeg tror 5 ikke, at J. lever længe. Skrive kan han slet ikke. Siden November én Kvartside.

Jeg havde haabet at se Dig i Sommer, men det lader jo til at det ikke kan ske. Jeg vil imidlertid ikke helt opgive Forventningen.

Din 10

Edvard.

54. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

Torsdag [August 1881]

Kjære Georg!

Jeg sender Dig idag Stykket, som jeg beder Dig gennemlæse med et Blyant i Haanden. Jeg tror mig istand til at forandre Enkelt- 15 heder men ikke til at skrive det om. Jacobsen, som har læst det, roser de to første Akter men er ikke fornøjet med de sidste. Men Stykket er heller ikke for kræsne Ganer som hans. Det er Journalistik. Jeg har forsøgt at faire acte de politique. Og jeg har havt en stor Vanskelighed, den at skrive et halvpolitisk Stykke uden at turde nævne 20 et politisk Begreb, et Partinavn — holdende det Hele paa det uvisse, ladende Publikum underforstaa alt. Saa har jeg maattet sætte en Kjærlighedshistorie ind som Lokkemad — det vil sige for mig staa den som organisk sammenhørende. Den viser, hvad det er som Partiet erobrer. Dog behøver jeg ikke at fortælle mine Modeller. Men 25 jeg vil ikke skrive mere derom før Du har læst det. . . .

Din

hengivne

Edvard.

55. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

7. Aug. 81. Tostedt
i Hannover

Kjære Edvard!

Vil Du absolut have Stykket hjem og lade Trykningen begynde før Du reiser til Tyskland? Det var betydelig nemmere at tale sammen om det end alt det Skriveri. Med en Blyant kan jeg ei rette stort i det.

Det har for sig, at det er underholdende og det er mere dramatisk bevæget end Lægemedler, forsaavidt er det et Fremskridt. Desuden er jeg af den Mening at første Akt er bedst, anden næstbedst o. s. v.
10 Men der er meget at sige om det.

1) Det ligner Lægemedler vel meget: a) Fornærmelse af Helten paa Landet, Værten fornærmer Gjæsten, han tager skjøndt indbudt bort og til Byen, b) en gift Kone har Stævnemøde i en Leilighed i Byen mens Familien er paa Landet, Mødet ender kun med Haand-
15 kys.

2) Hele Planen er saa besynderlig uigjennemført. Man venter efter første Akts Slutning noget ganske Andet. Problemet synes stillet saaledes: kunne politiske Modstandere omgaaes? eller Hvad vil Kalk med Aaløv? Hvem kommer til at benytte den anden? Kort sagt
20 Spørgsmaalet er stillet som politisk Conflict. I Stedet følger en — ikke meget ny — erotisk Conflict.

Jeg havde saa uendeligt at sige derom. Hvad skal jeg skrive? Kort og godt. Hvorfor skal Aaløv elske Gabrielle? og hvortil. Hvorfor? vi see ei forud Mulighederne i begges Karakterer, kjende dem ei,
25 overraskes, erfare det som et Faktum, der Intet beviser. Hvad skal det bevise? At vi er saa elskværdige at, naar vi komme i deres Huse, forelske deres Koner, Mødre, Døtre, Tjenestepiger sig i os : I tør ikke lade os komme i Jere Huse, thi ellers vilde dette skee. Hvis saa er, burde Alt være anlagt anderledes, Aaløv istedenfor at være
30 den forlibte Skoledreng, han er, være en overlegen Mand, som morede sig over den Dynamitkatastrofe, han fremkaldte, synes jeg.

I dit Brev staaer: »Kjærlighedshistorien viser hvad det er som Partiet erobrer«. Jeg forstaaer ei disse Ord, hvem er »Partiet«, Høire eller Venstre og hvad erobre de? Vil det sige, at vi erobre Kvinderne? I Stykket siger Gabrielle tilsidst leilighedsvis til sin Mand: Det er din Skyld, vi hørte aldrig et sandt Ord, før han kom. Det er 5 den centrale Replik, men om den skulde Alt dreie sig tydeligt, skarpt; det er ei skeet. Der tales om tusind andre Ting end om den. Udhæv den, gjør den til Midtpunkt. En anden Midtpunktsreplik er Grus's om hvorfor Aaløv ingen »Nydelse« tør vente, al hans Nydelse er den at sige sin Mening. Ogsaa mod den burde tenderes 10 strengere, bestemtere. Overhovedet fast Plan! det savnes.

Det er dog slemt at de fleste Personer, Banner, Grus, Linstow (maa han ikke hedde Linzow?) slet ikke bruges, Tropmann (min Compliment for det vittige Navn) næsten slet ikke og at hele Kjærlighedshistorien mellem Aaløv og Gabrielle fører til Intet. Saa har Du ab- 15 solut villet have en Udsigt aaben til Aa.s og Vandas Sammenklapping. Derfor det tvungne Theaterfif med Brevet (Urimeligheden af at Kalk seer det, den dobbelte Urimelighed at han fordrer, hans Datter skal skrive til Aa., den tredobbelte, at han ei læser Efterskriften) alt for at hidføre den sidste Scene. Men skal Aaløv have 20 Gabrielle til Svigermoder? Er det ei for galt?

Jeg har mod Forholdet mellem Helten og Gabrielle (hvorfor det Augier'ske Navn?) at deres Repliker er for uoriginale, for stilløse, for lidt distinguerte.

Du siger det er Journalistik, men hvorfor ei stille større Fordringer 25 end journalistiske til sig selv naar man skriver i en høiere Genre. Ved at betragte dette Grundlag som Udkast kunde du gjøre noget helt Godt ud deraf. Jeg troer ei, du ret let faaer det spilt som det er. Men det kommer jo an paa hvem der bliver Censor.

Ypperligt er Vanskeligheden med Høire og Venstre undgaaet. 30 Fortræffeligt! De unge Piger begge gode. Borchsenius med. Klein ogsaa. Nini Aaløv brænder jo svært ved Nini Thaulow, men det

maa Du om. Er Stenersen Krieger? Hvad er Gabrielle? Fru Bille?
— Linstow?

Stykket morer, det vilde blive solgt i to Oplag, Kalk vilde huskes
— ogsaa som det er, men det havde grumme godt af en Overhaling
5 efter en Gjennemdiskutering. Svar mig nu først paa mine Spørgs-
maal.

Din G.

56. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

11/8 81.

Kjære Georg!

10 . . . Jeg har sundet mig et Par Dage paa, hvad jeg skulde svare
paa det udførlige Brev til mig, for hvilket jeg takker. Det er naturlig-
vis slemt, at Stykket kun i ringe Grad vækker Dit Behag. Jeg havde
været glad ved at Du havde syntes om det. Jeg finder det heller ikke
noget Mesterværk; jeg mente det var et Indlæg, et Indhug, en paa
15 Punkter rigtig og træffende Samfundsskildring, Journalistik ikke
Poesi. Jeg vilde gjerne kunne skrive »Dukkehjem« eller »Giboyers
Søn«, Viljen mangler ikke, men vel Evnen. Hvad kan det nytte, jeg
stiller Fordringer til mig, som jeg ikke kan opfylde. Jeg har gjort
min Pligt ved at arbejde saa godt jeg kan. Jeg syntes Stykket var
20 bedre end »Konsekvenser«, som dog gjælder for godt Drama i Dan-
mark, ja bedre end Lindaus Stykker, som gjælde for det Samme
i Tyskland.

Min Plan var at skildre to københavnske politiske Lejre, som ikke
før vare bragte paa Brædderne. Jeg maatte have dem sammen med
25 et Choc. Dertil kunde Politiken ikke bruges; thi den vilde ikke inter-
essere Tilskuerne og Stykket kunde, hvis det skulde være rent poli-
tisk, ikke undgaa en Pamfletkarakter, som jeg af mange Grunde
ikke havde Lyst til. Husk, at jeg ikke turde nævne et eneste politisk
Begreb. I »Giboyers Søn« er den politiske Satire forbundet med en
30 Fader-Søn-historie, der næsten ikke vedkommer den. Jeg tog Ero-
tikken til Hjælp. Men ogsaa af den indre Grund, at Kalk, der mis-

bruger sit Hjem i Politikkens Tjeneste, straffes i dette, og Aaløv, der af Nysgjerrighed, af Lede over sit eget Parti, nærmer sig Kalk, straffes ved at oprives af en dum Passion og at sætte sin politiske Tro endnu mere til. — Saa brugte jeg første Akt til at bringe alle mine Personer paa Benene ganske som i »Lægemedler« hvor der heller 5 aldeles intet foregaar i første Akt. Muligt er denne den bedste, men vist er det at den ingen Effekt vil gjøre paa Scenen, hvorimod tredje Akt vil gjøre stor Virkning. Det var Niemann, den slette Theaterfigur, plumpt spillet af O. Poulsen, der frelste »Lægemedler«. Hvad Ligheden med dette angaar, saa var jeg mig den bevidst. Men der 10 er stor Forskjel: Eggert vises Døren og han mister derved sin Kjæreste; Aaløv gaar frivillig og vinder derved sit Stævnemøde. Dette er Aktslutning, hvorimod Barnets Sygdom er Katastrofe i »Lægemedler.« Her er Katastrofen tredje Akts Slutning. Ganske lidt ligner Fru Niemanns Besøg hos Leuning dog Gabrielles Stævnemøde i 15 sin Lejlighed hinanden. — Stykkernes Indhold er jo helt uensartet.

Jeg vil, at Aaløv skal forliebe sig som Skoledreng. Han er ingen »Helt«. Hans Fejl er netop hans Forliebelse. Han har set lidt af Verden og naturligtvis, saasomt han kommer ud hos Klein, forlieber han sig i Fruens Silkekjoler og Tournure. Det skal han have over Næbet 20 for. — For Publikums Skyld maa der imidlertid aabnes en Udsigt til noget Bedre, til ret Ægteskab for ham. Heller ikke kan det nægtes, at han havde gjort bedre i at forelske sig i Vanda, som er en rar uskyldig lille Pige, end i hendes Stedmoder, der er en halvfin Natur, temmelig »tilkalket«.

25

Vist narrer første Akt. Det vidste jeg godt. Men det skal det ogsaa. Det er Pillen, som skal glide ned ved Hjælp af de andre tre Akter. Højre skal først le af Venstre (Banner), saa Venstre af Højre (Stenersen — Rigsrettens Formand Mourier). Saa smides Politikken overbord i tredje Akt, rent erotisk og dramatisk. Saa viser sidste Akt, hvor- 30 ledes Partierne se ud efter Slaget. Stykket kunde hedde »To Lejre«. — Jeg vil ingen Centralrepliker have, hverken betone stærkere

Aaløvs Nydelse eller Kalks Usandhed — hvad skal det nytte til. Blot skildre Livet herhjemme som det er.

Mit Haab var, at Kalk og Gabrielle, Stenersen og Linstow leve iblandt os; tildels ogsaa Vanda og Nini, Tropmann og Grus. Hvorfor forlange mere af mig? Aaløv er uheldig skjønt Hørup var Model. Men jeg turde ikke gaa Virkeligheden nærmere.

Du skriver: »Det er dog slem, at de fleste Personer, Banner, Grus, Linstow slet ikke bruges, Tropmann næsten slet ikke og at hele Kjærlighedshistorien mellem Aaløv og Gabrielle fører til Intet?« Banner og Grus ere kun to Gange paa Scenen, ganske kort, Linstow (og Nini) betegne dem imellem Lejrene herhjemme, de Ligegyldige og Lykkelige og Skikkelige (Linstow = Carl Winther). Linstow er det William Bloch'ske Ideal, søgt skildret i Friling i »Konsekvenser«. Jeg haabede min Figur var bedre.

Dog Banner, Grus, Linstow (hvorfor skal han hedde Linzow??) og Tropmann ere 4 af Stykkets ti Personer, altsaa ikke de fleste! For min Plan vare de nødvendige.

Hvad skal en Kjærlighedshistorie føre til? De Elskende mødes og skilles. — Du savner »fast Plan« men Du vil med Vold og Magt have et andet Stykke skrevet end jeg vilde. Det kan godt være, at det er noget skidt, men Plan var der deri.

Er det urimeligt, at Vanda i sin Befippelse har ladet Brevet glide sig af Hænderne? Maaske. Men Herregud, det er i hele Stykket den eneste »ficelle«. I »Dukkehjem« beror Handlingen paa, at en Kone ikke i to Dage kan lukke Brevkassen op, som i alle Huse giver efter ved første Ryk, ikke bede sin Mand om Nøglen. Det er maaske dog adskilligt urimeligere. Derimod er det ganske rigtigt, at Kalk lader Vanda svare paa Frierbrevet og højst sandsynligt, at han ikke ser Efterskriften. Han har jo ingen Mistanke. Skulde jeg ikke have ham ud af Scenen, lod han hende selv bringe Brevet ud til Tjeneren, saa vis er han paa hende. Hvor er Urimeligheden?

Lad mig sammenfatte dette: jeg kan ikke skrive et helt politisk

Stykke, der er spilleligt under nuværende Forhold, et Drama om Kalk-Bojsen f. Ex., thi intet politisk Kampord tør nævnes. Jeg vilde derfor skrive et politisk-erotisk Samfundsbillede.

Jeg indrømmer dette: 1) det er slemt, at Aaløv skal have Gabrielle (— den danske Gabrielle, derfor det Augierske Navn) til Sviger- 5 moder. Hun er dog kun Vandas Stedmoder og der har intetsomhelst Forhold været mellem hende og Aaløv.

2) at disses Repliker ere »uoriginale, stilløse og for lidt distingverte« — Bin aber kein Poet — hvad skal jeg gjøre.

Altsaa:

10

1) jeg venter gjerne, hvis Du tror Du kan give mig en hel anden Plan. Thi dette behøves jo efter Din Mening. Og dog skal jo det nuværende Stykke kunde bruges. Det er klart at jeg hellere vil skrive et godt Skuespil i næste Maaned end et halv godt i denne.

2) jeg venter nødig fordi Tiden iler, hvis Stykket skal spilles i 15 denne Sæson og fordi jeg gjerne vil have Penge.

Maaske skulde jeg helt slaa mig fra at skrive Stykker. Men naar det nu morer mig! Og jeg gjør jo ikke en Kat Fortræd dermed.

Det er kjedeligt at Dine Børn ere syge. Her er rædsomt paa Landet. Difteritis er her endnu og Vejret afskyligt. Jeg vil snart til 20 Byen igjen. . . .

Man siger at Folkethinget skal hjemsendes paa Onsdag.

Din

Edvard.

57. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

[August 1881] 25

Kjære Ven!

I al Hast to Ord til Svar med første Post.

Der er en hel Del i dine Indvendinger. Hovedpunktet er imidlertid at jeg mente, du kunde gjøre et mere poetisk Stykke end du selv mener. Jeg fandt Replikerne i det Hele mere slebne, mere distin- 30

guerede i det første Stykke end i det andet, skjøndt det ved dramatisk Liv jo staaer meget derover.

Der gives to Maader at forbedre sig paa:

enten som jeg selv pleier at gjøre uophørlig Omarbeiden, den
5 mest trættende Maade

eller som V. Hugo siger: jeg retter mig selv i mit næste Arbeide.

Gjør du altsaa det. Jeg vil nu kun antegne (i Manuscriptet) nogle Repliker der syntes mig for lange, og saa sende Dig det tilbage.

Det, du selv roser i Stykket, er jeg ganske villig til ogsaa at rose,
10 det udtaler du min Mening om.

. . .

Din G.

58. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

15 Aug. 81.

Kjære Georg!

Tak for Brevet idag. Du gjør mig ellers temmelig perplex. Du
15 revser og mistrøster, roser og opmuntrer alt i én Aande. Jeg skal vel lade staa til. Jeg vil dog se at polere Sproget og vinde lidt mere Distinktion. Jeg giver Stykket endnu en Overhaling og tager Korrekturen til Hjælp. Jeg kan have Trykningen færdig til Begyndelsen af Sept., hvis Trykkeriet vil skynde sig.

20 Men nu Titlen! Hjælp Samiel! Du har givet Gjellerup den dejlige »Rødtjørn«. Ikke skulde Du have en liden Urt til mig. »Faldgruber« er temmelig melodramatisk og saa skal »l'Assommoir« gaa paa Kasino under Titlen »Faldgruben«. Det driller mig. Er »to Lejre« brugelig? Saa forbandet direkte. Jeg vilde gjerne have noget som
25 »Hængedynd«, »Mosegrund«, »løs Grund«, noget der betegner det gyngende og hule i Livet herhjemme. Saa er der Krydsveje? Er den bedre? Jeg synes selv den kunde bruges. . . .

»Lassalle« er en herlig Bog. Jeg er ganske indtagen i den. Hvor langt er Du iøvrigt med de andre Bøger?

30 . . .

Din

Edvard.

59. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

[August 1881]

Kjære Edvard

Hermed Stykket. Jeg foreslaaer Titlen »Gyngende Grund«. Jeg har tilladt mig nogle Smaarettelser især i Slutningen se f. Ex. S. 162. Jeg har taget en knælende Page bort (Aaløv tager sig ikke ud som 5 saadan) etc. — Min Mening var: Sammenlignet med de virkelige Mønstre (Dukkehem som du nævner o. s. v.) er Stykket mig ei dybt eller dygtigt nok. Saa snart du imidlertid anlægger Maalestokken Lindau eller endog Bloch, saa er det klart at du kan staa dig, rigeligt endog. 10

...

Første Del af Hovedstrømninger er nu færdig, surt Slid var det. Den smukke Pragtudgave af mine Essays (»Moderne Geister«) er nu 4 Ark satte af. Den skal blive paa 25 Ark. Kun $\frac{2}{3}$ omtrent er nogenledes skrevet. Nu skulde Trykningen af Hovedstr. V begynde 15 paa Dansk og Tydsk men Græbe smøler og jeg har næsten intet gjort ved Bogen som maa udarbeides i begge Sprog under Trykningen. For 1882 er jeg bunden, fordi contractligt Originaludgaven af 2det, 3die og 4de Bind af Hovedstrømninger skal gjøres færdig i det Aar. Dog kan jeg maaskee reise til Amerika sidst i 1882. Gerda 20 vil med, besøge sin Broder i St. Louis, der tales daglig om det. Folk har i Amerika stor Iver for at høre Forelæsninger og betale dem dyrt, det siger man mig overalt i Berlin.

...

Din Georg. 25

60. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

Torsdag d. 8 Sept. 81.

Kjære Georg!

Samtidigt arriverer Stykkets sidste Akt, som jeg beder Dig rette med hjælpsom Haand. Den Slutningssamtale kan jeg ikke faa god. Du har set at jeg har taget Dine Anker til Følge. Det forekommer 30

5 mig, at vi nu kan være Aaløv bekendt. Han er ikke mere forliebt som en Skoledreng, han har en Passion, som han erklærer mandigt og opgiver forstandigt. Man faar noget mere at vide om hans Meninger i den tilføjede Scene. Denne førte til en hel Gjennembearbej-
10 delse. Alle vigtige Scener i de to sidste Akter have ikke beholdt en eneste Replik uforandret. Og jeg haaber, at jeg har hævet hele Stykkets Tone en Kjende. Det var saaledes ikke muligt at beholde Udgangen paa tredje Akt (hvad Du henstillede i Korrektur) thi den nuværende Aaløv kunde ikke bede om en ny Samtale med Gabrielle. Men
15 kuriøst er det, at saaledes har jeg maattet opgive netop det, som jeg allerførst havde, nemlig en Scene hvor en ung Pige med et Brev i Haanden erklærede det for at være rettet til sig og derved frelste en anden Kvinde. Den Ide havde jeg, den syntes mig theatralisk, om den er hele Stykket formet — og nu er den gaaet ud. Saa kan jeg
15 maaske benytte den en anden Gang.

Det har været et svært Arbejde. Det har taget mig tre Uger, i hvilke jeg skulde have arbejdet paa den anden Bog. Følgen heraf er, at jeg maa opgive Kongressen og opsætte Rejsen. Foreløbig tænker jeg paa 1ste Oktober. Jeg synes, det er godt jeg ikke forstyrrer Dig
20 for Tiden, hvor Dampmaskinen i Din Hjerne gaar uafbrudt. Jeg er stadig meget glad i Lassalle; maaske havde den vundet flere Læsere, hvis Du havde kunnet bekvemme Dig til at flytte noget af det tungeste Stof over i Noter. Af Hovedstrømninger har jeg kun set første Ark.

25 Jeg læste igaar Schandorphs Bog. Mener Du virkelig fuldkommen Din Ros? Jeg ser der er gode Ting, men den er tung, mange Steder vanskelig at komme igjennem. Friehling — Damberg — Kolberg — Kr. Arentzen er saa kjedelige, Replikerne saa lange, aldeles uud-
30 talelige. God er Fru Blom-Planck, mindre sand er vist Manden. Henriette kan jeg ganske godt lide, skjønt jeg ikke tror paa hende. Mange Bifigurer ere karikerede, Ross til Exempel. Jeg er saa dum, at jeg ikke vêd hvem Algren er. Først troede jeg at det var Ploug —

men han er jo Redaktøren. Ørnstrup = Falkmann er heldig i det rent ydre, i hans Virksomhed, men vi se ikke Karakteren. Meget heldig de forskjellige Selskaber, Møder, Tableauer — ogsaa enkelte Figurer: Excellensen den unge Planck.

Jeg synes om Bogen fordi den er et dristigt Forsøg paa Tidsroman. 5
Men sammenlignet med Spielhagens er den dog ringe. Man føler i alt Fald, hvor ulige interessantere et Decennium er i Tyskland end i Danmark. Maaske har jeg været uoplagt, men var Smaafolk ikke bedre, mere kunstnerisk? Den Lærdom Th. Friis udfolder er saa raa, og det Ord »raa« det passer, synes mig, paa hele Bogens Form, 10
Karaktertegning og Satire.

Med Jacobsen gaar det kun smaat. Han skriver intet. Han er saa svag, saa træt, at det er en Ynk. Jeg giver ikke ti Sider af Niels Lyhne bort for hele Schandorphs Bog. Bedre en død Løve end en levende Hund. . . .

15

Din

Edvard.

61. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

29/9 81

[Brevkort:]

Kjære Georg!

20

Et Exemplar til Berg er om ikke nødvendigt saa dog net. Jeg foreslaar ét til Goos, som sendte Dig sin Afh. igennem mig. Han har skrevet i 19. Aarh. og det er Din eneste juridiske Bog. Der er heri ingen Indynding — husk, han underskrev Adressen. Vil Du, saa send et Visitkort med Paaskrift, der kan lægges ind i Bogen. — 25
Takker for mit fine Expl. Bogen er dejlig. — Har nu lidt bedre Ryg, men i over 14 Dage har den været ulidelig — ren Dr. Rank — og mit Humør selvfølgelig rædsomt. Over min Bog er jeg fortvivlet, den bliver saa daarlig. Sig Hr. Lange — med Tak — at der kommer ikke andet Tysk end Lewinsky, som er oversat. Meget pænt, at Hr. 30
Ziegler har oversat mig. Jeg haaber i Løbet af nogle Uger at kunne

afløvere alt Manuskript — og saa rejser jeg. Jeg har været 9 Maaneder om at skrive Théâtre-Français og saa er den bleven saaledes. — Det Vidunderlige er hændt, at »Fædrelandet«s nye Redaktør var hos mig og bad mig være Medarbejder (»Theatret«). Han er dum som 7 Chemer og ruinerer Bladet paa 3 Maaneder. Mere mundlig. Nu er den nye Literatur »safe«, og Du skal se, at Lassalle bliver rost. — Hvorfor i al Verden skulde jeg ikke læse Korr. paa »Hovedstrømninger« — jeg skulde nok have skaanet Orthografien. — De første Ark af Gjellerups Rødtjørn ere nette. — Nu synes jeg bedre om Schandorphs Roman efter anden Gennemlæsning. . . .

Med Jacobsen er det stadigt daarligere, synes jeg, han er bleven døv paa det ene Øre. Skrive kan han ikke, og dog er hans Planer saa fortrinlige. Jeg skal nok være flittig i »Mrgbl.« denne Vinter, men den Theaterbog hat mich zu Grunde gerichtet. Blot jeg aldrig havde paataget mig den. Jeg kan ikke hitte paa det allerminde. Er det ikke underligt, at Topsøe og Ploug nu begge ere borte, alt forandres herhjemme ved Tilfældighed eller Alderdom, intet ved skiftende Opinion. — Glæder mig noget utroligt til at rejse.

Din

20

Edvard.

62. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

15. 11. 81.

Kjære Ven!

Med din Bog kan du være meget fornøiet, den gjør et ligesaa godt Indtryk som første Del og vil sikkert faae mange Kjøbere. Mindst er jeg fornøiet med »Lewinsky« fordi jeg, som rigtignok aldrig har seet ham i hans Glands, eller rettere kun én Gang som Wurzelseppi ei troer han kan maale sig med Sonnenthal. Personligt interessere ogsaa Favart, Madeleine og Augustine Brohan, Regnier mig mere end flere af de Skuespillere, du skildrer, men du har vel ei seet de Ældre som jeg kjender fra 1866 af.

Min Helbred er nu omtrent i Orden, men jeg er vedblivende

intellektuelt modløs og vover ei at tage fat paa Hovedstrømninger indtil jeg en skjøn Dag overvinder min Feighed; min tyske Forlægger fortvivler og dette bliver mig vel en Spore.

Min »Modløshed« hænger, troer jeg, sammen med min altfor store Ensomhed og Isolerthed og herom har jeg, siden jeg kom, villet 5 skrive til dig confidentielt. Jeg mener, det er galt, at jeg bliver her; jeg fortryder ei i mindste Maade at være kommen hertil eller disse fire Aar, men jeg mener, det er galt for mig at blive længer. Ikke desmindre er det meget svært at komme bort; thi jeg vender hjem til slet Ingenting, hvad der vel er »godt for Øinene« men daarligt 10 for Maven etc.

Et længere Ophold her vilde være fornuftigt hvis det var mit Ønske enten at faae en Ansættelse i Tydskland eller dog at blive her bestandig. Men jeg har intet Ønske derom, vilde ei tage mod en Ansættelse, hvis jeg kunde faae den. Thi Intet interesserer mig her. 15 Overhovedet interesserer Tydskland som Land mig ikke og kan i dette Øieblik ikke interessere Nogen uden med en kold Interesse. Rent literært er jo Tilstanden elendig; der skrives jo aldrig en Bog man gider læse, og Publikum er aldeles illiterært.

Hovedsagen er imidlertid at jeg har Ingen at tale med; naar jeg 20 gaaer ud paa Gaden, Ingen at besøge; overhovedet Ingen, med hvem jeg taler fortroligt og som jeg kjender fra gammel Tid af. Dette er et Savn. Jeg veed vel, hvor meget jeg døier under min Bekjendthed og mine mange kjedsommelige Bekjendte i Kbhavn, men jeg troer at af de to Onder er det kbhavnske det mindste. Jeg mener ogsaa nu 25 at jeg, især ved Hjælp af Frk. Klingefeld i München, vil kunne vedblive at skrive Tydsk ogsaa i Kbhavn. . . . Saaledes har jeg altfor liden Leilighed til at udvexle og diskutere Tanker. Jeg maa desuden frygte for at jeg efterhaanden bliver fremmed for de danske Forhold og at de litterære, i hvilke jeg dog kunde gribe ind, udvikle 30 sig altfor meget uden mig.

Min Tanke er for Øieblikket — hvad du iøvrigt ei skal omtale

til Nogen — at vende hjem og fra 1. October af boe i Kbhavn. Men hvorledes iværksætte det? Det er kjedeligt at komme uden ringeste Anledning og jeg seer ei at nogen saadan lader sig skaffe. Hvad siger du til det? Svar gelegentlich derpaa. Jeg er iøvrigt forberedt
5 paa at ogsaa dette Projekt, som mange lignende, bliver til Vand.

Gengangere er et meget betydeligt Arbeid, det overrasker mig, især fordi det forbauser at Ibsen langt fra at søge godt Veir eller klein beizugeben, gaaer stedse videre. Han støtter mig meget ved dette Stykke. Og det er da »Hovedstrømningerne«, Damen læser.
10 Svagheden er at Stykket mere er ham en Anledning til at faa e sagt en hel Del slem, end noget andet. Det er jo næsten utroligt at han vover Stedet om de vilde Ægteskaber. Da jeg havde læst første Akt var jeg henrykt og gik ud paa Gaden og grublede over hvad der nu vilde komme. Asylbranden — som Intet duer —
15 forudsaa jeg selvfølgelig, men kunde ei begribe hvad Personerne nu skulde gjøre.

Gaadens Løsning var: de gjør Intet. Det er Stykkets Mangel. Der skeer Intet deri uden at en hjærneblød Mand bliver helt gal. Ingen Handling. Handlingen er Afdækning af Personernes Fortid.
20 Men det er brilliant, absolut teatralsk og maa spilles. Naar vi sige, det maa spilles, bliver det nok spilt. Theatret kan jo heller ei være andet bekjendt end at spille det. — Fru Alving ligner præcis gamle Fru Hauch. Kun er denne skrappere i sine Protester, ellers ganske saadan.

25 Din Georg.

Svar saa jeg kan vise dit Brev.

63. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

13/12 81.

Kjære Georg!

Først og fremmest haaber jeg, at Din legemlige Tilstand har for-
30 bedret sig. Jeg er noget urolig for Dig, nærmest fordi jeg ikke ret kan forstaa, hvad Du arbejder paa, og naar Du ikke arbejder,

antager jeg, Du er syg. (Du erindrer, at jeg skal læse Korrektur paa »Hovedstrømningerne«). Det var vel næppe rigtigt, at Din Rekrea-
tionsrejse hertil endte som en saadan Arbejdstur.

Det ser lidt lysere ud i Politiken. Det er ligesom Grunden vakler
under Ministeriet, Højre har nogen Lyst til at forlade det, Venstre 5
gjør for Tiden ingen Dumheder. Det er Planen aldeles intet at ud-
rette i denne Session og Berg har rent ud erklæret sin Hensigt, hvad
jeg tror var rigtigt. De Moderate, som haabe at blive Ministre, føre
ikke saa radikal Politik, men Berg trykker dem ved sin store Autoritet
— det er ganske utroligt, hvilken Magt den tykke Mand har i Folke- 10
thinget. Der verserer mange Ministerlister, og det kunde hændes,
at Estrup gik til Foraaret. Min egen lille Politik gaar temmelig
tarveligt — Berg og jeg staa overordentlig kjøligt, han er fuld af
Mistænksomhed mod Fritænkeriet, Gjellerups Bog har forfærdet
ham, og han behandler »Mrgbl.« med en olympisk Gnavenhed. 15
Du kan jo ogsaa tænke, at Larsen gjør alt for at ophidse ham.

Tak for al Ulejlighed med Bogen. Du frelste meget men god bliver
den ikke. Jeg er flov ved den, men jeg havde jo forpligtet mig til
at aflevere den.

Igaar læste jeg Ibsens Stykke. Det er jo genialt, forvovent, glim- 20
rende — men det er ikke »Dukkehem«. Der mangler noget Centralt.
Bifigurerne ere bedre end Hoved-do. Regino og Engstrand him-
melske, men Fru Alving er altfor meget Forfattermund og vanske-
ligt at faa Rede paa. Ligeledes synes Præsten mig uklar, paa én
Gang saa forretningsdygtig, at Fru Alving lader ham bestyre sine 25
Affairer, og saa dum, at Engstrand kan narre ham Øjnene ud af
Hovedet. — Dernæst er der det iverjen, at Tilskuerne faa alting for
sent at vide. Reginas Herkomst, Alvings Liv, Osvalds Sygdom o. s. v.
Jeg har endnu mange Indvendinger, men ogsaa stor Beundring.
Hvilken Teknik! som alt er concentreret paa den ene Dag. Og Slut- 30
ningen er mageløs: Stedet om Hjerneblødheden, Reginas »Skidt«
(skjønt det er unaturligt, hun gaar). Jeg lider ikke Asylets Brand.

Jeg talte med Krohn idag og han mente, der var Mulighed for, at Theatret spillede det.

Jacobsen har skrevet en Skitse, som synes mig svært manierért, sygelig næsten. Men han er fornøjet med den. Jeg gjennemgaar
5 for Tiden Schandorphs gamle Digtsamlinger for at hjælpe ham til et Udvalg. Meget brugbart er der ikke, men enkelte nydelige Ting og nogle originale Digte, i hvilke man kan gjenkende den nuværende Schandorph.

Jeg skriver dette i Thinget og Jens Busk kommer hen og beder
10 mig hilse Dig. Han har læst »Lassalle« og paaskjønner Din Upartiskhed, men »at han for saadan en Tøs' Skyld kunde gaa til Katholikerne, det forstaar han rigtignok ikke.«

Hils Gerda meget!

Din

15

Edvard.

64. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

17/12 81.

Kjære Georg!

Jeg takker for Dit udførlige Brev, som har givet mig mange Tan-
ker og som jeg skal besvare imorgen rimeligvis. Idag vil jeg kun
20 sende Dig et Par Ord i Anledning af den lovede Anmeldelse af »Gengangere«.

Først: hvis det er muligt, saa lad os faa den i Ugen mellem Jul og Nytaar senest, thi vi staar ved Kvartalskifte og vilde gjerne vinde noget; dernæst: indlad Dig ikke paa Spørgsmaal om Op-
25 førelsen; thi det er rimeligt, at det vil være afgjort inden Din Artikel, og vi staa os ikke ved at kjæmpe for en tabt Sag; oven i Kjøbet véd jeg ikke, om Ibsen kan være tjent med at faa det spillet, da Kjøbenhavnerne rimeligvis ville pibe det ud. Endelig: vov Dig ikke for langt ud; jeg anser Stillingen i dette Øjeblik for meget prekær
30 og — confidentielt — Berg er ustyrlig af Angst for Fritænkeri o. s. v.

Vi ere meget fornøjede — Hørup, Skram, jeg — over at Du vil

paatage Dig Anmeldelsen. Kunde Du ikke tage Gjellerups: »Arvelighed og Moral« med, Bøgerne handle dog om det Samme.

Med Hilsen

Din

Edvard. 5

65. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

25/12 81.

Kjære Georg!

Efter alt for lang Tavshed faar jeg endelig Ro til at skrive. Du kan ikke tænke Dig, hvorledes min Dag gaar med alskens Vrøvl. Rigsdagen tager adskillige Timer, ofte fem, sex — som jeg egentlig 10 kun benytter til at udvide min Erfaring om Mennesker og Ting, thi al virkelig Politik hviler jo for Tiden. Saa er der Skriveri til »Mrgbl.« Saa har jeg i denne Uge havt to lange Konferencer med Berg, i hvilke jeg viste en sand englelig Taalmodighed. Han var grænseløs uforskammet imod mig, vridside og klagede over Skram 15 og Æsthetiken og Ugudeligheden o. s. v. Jeg holdt mig i Skindet thi jeg følte, at havde jeg givet mine Følelser Luft, var hele Alliancen revnet med det Samme. Og det var dog for dumt, om dette skulde ske, fordi dette Menneske er en uopdragen Knægt, der er forvænt ved sine Omgivelsers Ubetydelighed og Afhængighed. — Det er virke- 20 lig drøje Dage, jeg tilbringer, og naar dertil kommer Smaabegivenheder, som flyde ind i alle Mandfolks Liv, er jeg undertiden ganske mat. Ovenikjøbet har jeg jo den uheldige Egenskab aldrig at komme let over nogen Historie.

Du selv havde i gamle Dage langt mere Kommando overfor Ver- 25 den, end Du nu synes mig at have. Du gik gladere paa og ræsonnerede paa en Maade mindre over hvorfor og hvortil. Og underligt nok har Din Rejse, som dog paa mange Punkter havde Karakter af et Sejerstog, forstemt Dig. Jeg vêd naturligvis ikke, om mit Brev vil træffe Dig i samme Stemning som Du havde for 10 Dage siden, 30 men jeg skulde dog næsten tro efter det Indtryk, som andre have

faaet af Dine Breve, at Du stadig lider under samme daarlige Humør. Og det gjør mig ondt.

Jeg kan ikke indse, at Du ikke kunde vende hjem, hvis Lysten drev Dig. Jeg synes, vi maa indrømme, at Danmark for Folk af vore Me-
5 ninger er et sammenlignelsesvis behageligt Land. Vi taale jo i Øjeblikket en Jævnførelse med selv de største europæiske Stater, naar Frankrig og tildels England (ikke Irland) undtages. Vi faa Lov at leve i Fred. Landbefolkningen er godlidende, ufanatiseret, og de grundtvigianske Kredse besidde en halv Liberalisme, som gavner
10 os. Have ikke Moderate i denne Samling indbragt Lovforslag om »Borgerligt Ægteskab«? Og Kjøbenhavn er halvt nysgjerrigt, halvt ligegyldigt. De egentlige Fjender af »det Nye« have en vis Respekt for de Mænd, som bringe det frem.

Alligevel tror jeg, at vi gaar en Reaktion imøde — vi leve jo under
15 den, men den vil muligvis styrkes, hvis ikke Politiken kommer i bedre Spor. Desværre er Berg Lederen, og han er uberegnelig. Jeg mener derfor, at Du muligvis ikke vender hjem til en virkelig Fremgang, men snarere til en fornyet haard Kamp. Og Du kjender jo Soldaterne, og véd, hvor upaalidelige og slappe de ere. Men jeg nægter
20 ikke, at Dit Ophold her sandsynligvis vilde have betydelige Følger for vort Selskabsliv. Selv de forhærdede pleje jo at komme sig overfor Dig.

Naar Professorposten her staar som en Mulighed, saa er der sandelig al Grund til at virke her. Du vilde blive dem mere uundgaaelig her. Du vender hjem til intet, skriver Du, men Du forlader jo heller
25 ikke meget, hvis Du ikke behøver at opgive Dit tyske Forlag.

Her er meget at gjøre og Du bliver efter Haanden fremmed for Personer og Forhold. Du ser altfor »afgjørende« paa dem, medens det særegent Danske bestaar i at aldrig noget bliver færdigt, saaledes at vi endnu leve under Frederik den Sjette. Vigtigst er dog for mig,
30 at Du befinder Dig uvel i Berlin. Er dette rigtigt, og holder denne Følelse sig, saa rejs jo før jo heller. . . .

Din
Edvard.

66. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

Mandag d. 6 Febr. 1882.

Kjære Georg!

Jeg har ikke lykønsket Dig til Din Fødselsdag, skjønt jeg tænkte meget paa Dig den Dag; men jeg troede, Du allerede var rejst fra Dit Hjem til Forelæsning. Af et ganske kort Udtryk i et Brev til 5 Moder erfarer jeg, at Du har opgivet Dine paatænkte Planer om at vende tilbage til Danmark. Det kom mig noget uventet; jeg kan jo kun glæde mig over, at Berlin nu synes Dig hyggeligere igjen eller rettere at Dit Humør nu tillader Dig at se lysere paa Forholdene, men paa den anden Side maa jeg noget forbavses over det pludselige 10 Omslag. Meningen hermed er dog ikke, at Du skal give mig nogen Forklaring over det Passerede. Men jeg havde virkelig sysselsat mig en hel Del med din Tilbagevendende og hvad nye Forhold og Begivenheder, denne kunde give Anledning til, og naar jeg ikke har skrevet i en Maanedstid er Hovedaarsagen den, at jeg pinte mig med, hvad 15 Fast og Forstandigt jeg kunde sige om den Ting. Det var naturligvis ganske usandt, at der i Finansudvalget havde været Tale om Stats-tilskud eller Ansættelse; saa direkte er der ingen, der tænker paa Sagen nu, men den vil komme til at ligge for igjen, naar vi faar nyt Ministerium en Gang. Naar dette vil ske! Du har nok set, at der 20 gjærer en hel Del i Højre. Plougs Optræden mod Kjøbenhavns Befæstning er ganske mærkværdig. Ministeriet svækkes daglig og det kan være, at Estrup falder til Foraaret, men der er ligesaamegen Mulighed for, at han bliver Aar endnu. Ingen vêd noget.

Vi havde »Mrgbl.«s Aarsmøde igaar, uden at der hændte noget. 25 Vi ere naaede til 2200 Abonnenter, hvad jo forholdsvis er anseligt. Det er dog de første 3000 som det kniber med. Berg gjorde da ikke Alvor af sin Trusel om at trække sig tilbage, men var tværtimod yderst aimabel. Slemmt er det, at vi er saamange Jøder; det er ganske latterligt, naar de alle tale i Munden paa hinanden under en De- 30 bat. Især var Bertel Adler og Lauritz Bing slemme igaar. . . .

Jeg havde i et Brev fra Strindberg en Hilsen til Dig og Tak for

Artiklen om »Gengangere«. Den har øjensynligt gjort megen Nytte. Men Strindberg slog ogsaa paa, at det dog var noget fejgt af Ibsen, naar han saaledes fralagde sig alt Ansvar for sit Drama.

...

5

Din
Edvard.

67. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

Tostedt.
[Februar 1882]

Kjære Ven!

Jeg vil helst svare dig strax, da jeg netop har nogen Reisetid til
10 overs paa Hjemreisen.

Forandringen af min Beslutning har, troer jeg, saa complicerede Aarsager, at jeg selv neppe er istand til at rede dem fra hinanden. Hvad der tvinger mig, staaer nu efter de mange Ugers Forløb for mig som en compact Masse.

15 Først gjorde din haardnakkede Taushed mere end du troer og har villet eller ment. Sagen var for mig i det Øieblik jeg skrev brændende, jeg gjorde strax alle Skridt, sagde min Bolig op til 1. Juli o. s. v. og ventede nu en Art Aftale med dig eller Forhandling eller Sligt. Naar man har været længe borte, udfyldes efterhaanden det
20 Hul, der ved Ens Bortgang dannede sig, man har Følelsen af ikke mere at savnes, en Følelse af relativ Overflødighed eller Sligt og den kom meget stærkt frem i mig ved din Taushed, som du trods gjentagne Anmodninger, 3 eller 4, (i Breve til Moder) vedligeholdte.

Det var det første. Du var den Eneste, jeg havde meddelt min
25 Plan. Dertil kom følgende, der (som overhovedet dette Brev) er udelukkende bestemt for dig og Ovnene. Jeg var yderst nedslaaet ved min Tilbagevenden til Berlin i November—December. Aarsagerne flere: Først at jeg var syg eller rettere hvad der er værre haardt angreben, svækket og denne Svækkelse trak sig trods min
30 altid ellers saa elastiske Natur i Langdrag og er først nu hævet. Jeg havde stadig Nattesved af Overanstrengelse. . . .

Mine Bøger gjøre megen Lykke hos dem, der kjende dem. Jeg har kun den dog stedse aftagende mindre store Kjendthed at kjæmpe mod, intet Fjendskab. Min eneste publike Dumhed har hidtil Bismarckartiklen været og da den heldigvis ei var kjendt eller dog kun kjendt af et Par Stykker i Bremen, og kun huskes af nogle faa 5 Redaktører i Berlin, betyder den Intet for min Fremtid. Jeg erobrer en større By efter en anden og vinder efterhaanden det Net af personlige Venskaber i de forskjellige Byer, som er vigtigt for et afgjørende Succés. Endelig var alle Tydskere, jeg berørte Tilbagevendingstanken for, aldeles forbausede derover, fandt mig absolut 10 urimelig, næsten tosset, da jeg nemlig betragtes absolut som en tydsk Schriftsteller og jeg tør sige uden Overdrivelse som en af de første, af de fleste upartiske som Tydsklands første Kritiker, hvad ogsaa Wienerpressen oftere har sagt.

Fremfor Alt saa dette: Jeg vil stedse hjem, men jeg vil ei vende 15 hjem paa et urigtigt Tidspunkt, ei gjerne komme ukaldet. Jeg frygter for man skal troe, det ei gaaer mig godt i Tydskland, og at jeg dog ei kan undvære Danmark, saa at jeg altsaa med Et (admodum Gambetta) taber hvad Prestige jeg i Løbet af mange Aar har samlet. Saa pekuniært: At flytte tilbage er enormt dyrt for mig. 20 Sælger jeg mine Møbler ved Auction, mister jeg dem for en Spotpris. Og tager jeg dem med, vil, som jeg efter Vægten kan udregne i Forhold til hvad jeg betalte for de Par, jeg tog med mig over, Summen for Transporten ei være langt fra 3000 Mark, en Urimelighed. Uden Udsigt til en ordentlig Livsstilling i Danmark kan 25 jeg slet ikke bære et saadant Tab.

...

Jeg vender tilbage fra en Reise efter i 5—6 Dage at have levet i Sus og Dus, feiret som en Oelgötze. Især er Bremen original, en saadan lille gammel Stad-Stat, en fri Republik paa 100,000 Ind- 30 vaanere er snurrig. Jeg bliver rent Communard naar jeg seer slikt. Efter iforgaarsaftes at være feiret ved en Souper med Senatorer og

Vorsteher der Bürgerschaft i den berømte af Heine besungne Raadskeller og have drukket min egen Toast i halvandethundredaarig Vin blev jeg igaar over, da jeg af en stor Skibsrheder blev indbudet til den aarlige Schaffer-Middag som feires nøiagtigt som 1665 da den indstiftedes, én Gang aarligt og hvor ingen Bremer der ei er Rheder eller Skipper tør komme, men hvor fremmede kunne medbringes.

Rimeligvis sender jeg jer til Morgenbl. en Del om dette herre, om Auerbach, om Bremen, om Arthur Fitger, Stadens Digter og
 10 Maler, betydelig mere Maler end Drachmann, som Digter Tydskslands lidenskabeligste Atheist og Republikaner. Han er 42 Aar gammel, et Menneske af den ægteste, fineste, stiltfærdigste Beskedenhed og et sandt Geni, den eneste Bremer der vandt mig fuldstændigt. Dog ogsaa Gildemeister har jo meget Talent. En Senator Meier,
 15 til hvem von der Leyen, der i flere Aar har boet i Bremen, anbefalede mig, var ogsaa en ikke almindelig Mand.

Levvel, der har du 7 Sider. Hils Moder.

Din

Georg.

20 Jeg er iaften igjen i Berlin.

68. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

Mandag d. 13 Febr. 1882.

Kjære Ven!

Idet jeg takker for Brevet, haaber jeg at Du er overbevist om, at min tidligere Tavshed ikke skyldtes nogensomhelst Ligegyldighed.
 25 Jeg tør sige, den havde sin Grund i Samvittighedsfuldhed. Husker Du, hvorledes vi i Sommeren 1880 forhandlede om Din mulige Tilbagevenden? Det var, da Du boede i Rosenvænget. Dengang raadede jeg (og Ernst) Dig til at komme tilbage, udgive Tidsskrift o. s. v. Da Du var ankommen til Berlin, skrev Du (maaske havde Du alle-
 30 rede tidligere slaaet mundlig paa det Samme), at vort Raad forvirrede, at vi øvede en Pression paa Dig, som Du havde vanskelig

ved at komme ud over. Jeg følte dengang og har mange Gange ogsaa følt det senere hen, at man (in casu jeg) paatager sig et stort Ansvar ved at raade Dig, thi omend Du ikke tager efter Raadet, saa trykker det paa Dig, forstyrrer Dig, gjør Dig nervøs. En Samtale, der vedblivende drejer sig om for eller imod en Beslutning, der 5 dog maa tages hensynsløst som et Spring ind i det Uvisse, en saadan Raadslagning piner Dig, og Du søger uvilkaarligt bort fra den til Dit daglige Arbejde, den Bog Du har begyndt el. lign. Noget positivt forekommer Dig (og med Rette) en sand Lise ovenpaa denne golde Snakkenløs. 10

Naar det nu gjaldt om et saa betydeligt Skridt som det at vende hjem til Danmark, har jeg pintes svært ved at skulle give Raad. Ja, hvis jeg turde sige, bestemt, som et Udtryk for en grundet Overbevisning hos mig selv (den være nu rigtig eller gal): »Gjør det eller gjør det ikke« saa vilde jeg ikke betænkt mig. Men Ulykken var, 15 at til en klar Bestemmelse kunde jeg ikke komme, og saa var jeg bange for at kaste mit Raad i Vægtskaalen. Havde jeg vidst, hvor fast bestemt Du for nogle Uger siden har været, da vilde jeg ganske sikkert have handlet anderledes, da vilde jeg have confereret omhyggeligt med Dig om, hvad der var at gjøre, hvorledes alt skulde 20 forberedes paa det Bedste, men saadan stod Sagen ikke for mig. Jeg forstod vel af stærke Udtalelser i Dine Breve, at der gjærede en Urolighed i Dig, der drev Dig hen imod en afgjørende Beslutning, som dog ikke var tagen — og jeg krympede mig ved, jeg vovede ikke at tage Ansvaret for at give et Stød i bestemt Retning. Nu er jeg 25 maaske dog kommen dertil ved min Tavshed.

Det er min Overbevisning, at Du intet taber ved at opsætte Din Hjemkomst. Der er i Øjeblikket intet her at vinde for Dig. Her er slet ikke Tale om at Du taber mindste Gran af Din Prestige. I samme Øjeblik som Du sætter Foden paa dansk Jord, har Du tifold forøget 30 Din gamle Styrke igjen. Du voxer ved at være borte. Ja, Drachmann eller en anden løber maaske en Smule grassat, begaar et

Par Forræderier, prompte assisterede af Borchsenius — trygge ved Din Fraværelse, ved Din manglende personlige Overlegenhed. Men det maa saa være, og naar jeg ser, hvorledes en Person som Borchsenius (P. Hansens mangeaarige Ven) indnister sig hos os alle, 5 tvivler jeg paa, at selv Du kunde befri os for den Landeplage som saadanne Mennesker er. Dog ligemeget jeg mener at Du, ligervis som Jehovah, er den, Du er. Hvis jeg et Øjeblik troede, der var Fare paa Færde, vilde jeg strax raabe Vagt i Gevær. Men der er ingen; det syntes mig Dit sidste Ophold, Festen o. s. v., lærte os, at Du er 10 anerkjendt (og elsket) som Chefen, Anføreren, Sjælen i det Hele. Ingen kan eller vil tage denne Stilling fra Dig.

Du kunde ved at være her gavne paa én bestemt Maade, nemlig i »Morgenbladet«. Bladet vilde faa en anden Tournure, hvis Du var dets daglige og danske Medarbejder. Men for Dig var der den Fare, 15 at Du let kunde geraade i mere journalistisk Skriveri end Du egentlig ønskede og tjenligt var. Imidlertid paa dette Omraade savner jeg Dig daglig som Leder, Opflammer, Udskammer, (hvortil Du har et ganske særegent Talent), Verdensborger. Ingen uden Hørup tildels kommer Dig desuden nær i Evne til at ryste Artikler af 20 Ærmet. Det er ikke pure Dovenskab, som bevirker at jeg kun skriver saa lidt, men Slaphed i Hjærnen og en usalig Modbydelighed for Pen og Blæk.

Nu Professoratet. Lad os tage Tingen praktisk. Det nuværende Ministerium ansætter Dig ikke. Hvornaar gaar det af? Der lader sig 25 ingen Sandsynlighedsberegning opstille. Klein og Bojsen arbejde muligvis paa Overenskomst — man vil undgaa et nyt Provisorium — men hvis Estrup faar en brugelig Finanslov, hvorfor skal han saa tage sin Afsked. Paa den anden Side arbejder Hørup af al Magt — entre nous — paa at bevare og forstørre Konflikten. Han ræsonnerer 30 efter min Mening som saa: »Saalænge dette varer, er jeg Situationens Mand, paa engang den intelligente og demokratiske radikale Opposition, som de Moderate maa slutte sig til og som det unge Kjøben-

havn maa beundre og nærme sig. Medens dette staar paa, trykker jeg Berg ned, og han kan i Øjeblikket kun tjene mig. Jeg gjør ham bestandig mer yderliggaaende paa det sociale, religiøse, militære, literære Omraade. Han kan ikke nu slippe mig. Et andet var om de Moderate kom til Roret, saa kunde han danne en union répu- 5 blicaine medens jeg blev yderste Venstre. Derfor Storkonflikt, Forfatningsstrid i Aarevis, imedens voxer min Magt.« Saaledes omtrent ræsonnerer denne complicerede Mand; han vil ikke være Clémenteau, førend Gambetta-Berg bliver moderat og gjør Dumheder.

Saaledes er der en Del Rimelighed for at Ministeriet bliver sid- 10 dende. Om et Par Maaneder vil vi dog være noget klogere desangaaende.

Nu er der et sort Punkt i Fremtiden. Der ymtes om, at Scavenius vil ansætte Paludan, naar denne vender hjem fra sin Rejse i Italien. Jeg vil ikke tro derpaa. Men overfor den Art Overraskelser var der 15 kun en mulig Taktik. Og i det Hele er der kun ét at gjøre, hvis Du vil tiltvinge Dig Professoratet, ved taalmodig Agitation. Det var at holde gratis Forelæsninger for Studenter, helst over dansk Literatur. Her er der noget forsømt, som dog næppe stod til at ændre, fordi Dine Forelæsninger betød for Dig en Del af Dine Indtægtskilder. 20 Du har jo næsten ikke talt for Studenter, Du har ikke — mundlig, personligt — opdraget de ti à tolv sidste Aars Studentergenerationer til en Garde for Dig. Havde Du drevet en saadan Agitation vilde paa den anden Side Meget være gaaet tabt for Dig, hvad nu er vundet. — Men det vil jeg slaa fast: Kommer Du tilbage, var det 25 rigtigt at drive den, at ofre nogle Semestre paa at have en Ungdom strømmende ind over Dine Forelæsninger som i 1871.

Og saa er det klart, at Du maa skrive engang en dansk Literaturhistorie — ikke et grundlærdt Værk, hvor alt det Kjedelige drøftes, men en Literaturens Filosofi og Højesteret. Jeg har atter tænkt der- 30 paa i disse Dage. Philipsen, min Forlægger, var for nogen Tid siden hos mig og foreslog mig at udgive en samlet dansk Theaterhistorie,

hvor jeg paa engang gav det danske Dramas og dets Fremstillings Historie, i store Vuer, i Portræter, i literære Skildringer, hvordan jeg vilde. Det skulde være et Værk, der gjerne maatte omfatte 100 Ark. Han bød i hvert Fald 100 Kr. for Arket 5: 10,000 Kr. paa ét
5 Brædt. Første Hæfte skulde udkomme Efteraaret 1883 og det skulde sluttes til Holbergs Jubelfest November 1884.

Jeg sagde strax, at det blev jo næsten en dansk Literaturhistorie og den skulde Du skrive, naar Du engang kom tilbage. »Om Du virkelig vilde?« Jeg syntes, det laa Dig nær. »Ja men den fik vel
10 Hegel«. Rimeligvis, undtagen Hegel, som havde Winkel-Horns, skulde være utilbøjelig. »Aa det vilde han næppe, naturligvis vilde det være ham (Philipsen) en Ære« o. s. v.

Jeg fortæller dette for at vise Dig, hvor højt Forlæggerpriserne ere stegne. Thi at Du f. Ex. vilde med Lethed opnaa det Dobbelte af
15 hvad jeg kunde faa, er jo klart. Altsaa en 20,000 Kr. for et Værk er altid noget, som ligger for til at vende hjem til.

Hvad mig angaar, tør jeg i alt Fald nu slet ikke tænke paa sligt. For det første har jeg ikke Evner til at skrive om Literatur, 2) kræver Theaterhistorien alene omfattende Studier, 3) faar jeg næppe Tid
20 til noget, naar jeg sidder i Rigsdagen, 4) er min Hjerne vællingebloed, 5) kan jeg tjene ligesaameget lettere ved at skrive Skuespil. — Dette var en personlig Bemærkning.

Maaske tør jeg spørge, hvordan det gaar med »Hovedstrømningerne«. Jeg vil gjerne se de første rentrykte Ark. Hvor vil Du have
25 Goncourt trykt samtidig med »Deutsche Rundschau«, jeg kan hilse fra Hendriksen, at »U. og hj.« naturligvis staar Dig aaben. »Mrgbl.« vil ogsaa gjerne have den, men maaske frygter Du Feuilletonen.

Imorgen er stor Venstrefest. Studenter indbyde politisk Venstre, af alle Nuancer desværre. Jeg er saa rasende over, at vi skal sammen
30 med de Moderate — jeg har slet ingen Lyst at gaa. Hørup — rimeligvis trykket af Berg — har afgjort, at Gildet kom istand for begge Grupper sammen. Hørup har desuden rimeligvis Lyst til engang at

holde en stor Tale til Studenter. Det synes mig at blive en Æggedans, da hverken politiske Spørgsmaal i snævrere Forstand, endnu mindre religiøse eller literære tør komme frem. Men det bliver altsaa det bare Pjank af Fraser. Borchsenius — hvem Kielland kalder Forsonius — har skrevet Vise. 5

Skriv nu nogle Korrespondancer til Mrgbl. om de Æmner, Du antydede. Vi trænge dertil. Jeg haaber, at Du intet havde imod, jeg afstraffede Troels Lund.

Hils Gerda venligst. Pietro Krohn, som rejser til Wien, plager mig om at tage med og paa Vejen aflægge Besøg i Berlin. Men Rigs- 10 dagen alene er nok til at gjøre en saadan Udflugt til en Umulighed.

Dette er ti Sider i en Bog.

Din

Edvard.

69. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

16. Febr. 82. 15

Kjære Ven!

Du skal ingen Bebreidelser gjøre dig for din Taushed i Januar, thi skjøndt ganske vist din Taushed gav min Beslutning at vende hjem det første Stød — vi havde alt sagt op til 1. Juli, dog saaledes at vi kunde betænke os til 15. Februar — saa er jeg dog ved at ran- 20 sage mit Indre for at komme paa det Rene med mig selv, havnet i den Overbevisning, at jeg i ethvert Tilfælde nu ikke var vendt hjem, ligesom jeg nu er fast besluttet paa ikke at gjøre det før jeg føler det som en Nødvendighed.

At jeg vilde hjem, var mest Svaghed; Opholdet i Berlin var mig 25 for glædesløst. Som mine Forhold nu staae, er det anderledes. Opholdet her har nu saa megen Tiltrækning for mig, at end ikke Ud-sigten til at skrive en dansk Litteraturhistorie lokker mig hjem. Jeg vil heller nu først see at grundfæste min Anseelse i Tydskland solidt. Det Tryk, som hvilede paa mit Sind, er sprængt. 30

Jeg maatte iøvrigt smile, da jeg læste din meget elskværdige

Konen-med-Æggene Beregning, i Kraft af hvilken jeg fik 20,000 Kroner. Du veed vel selv af Erfaring, hvad slige Summer blive til paa Veien. God var navnlig den dristige Conjectur, at jeg kunde regne paa den dobbelte Sum af den du faaer. Og hvis Arbeidet
5 tog 10 Aar, saa blev de 20,000 Kr. til 2000 Kr. om Aaret.

Jeg indrømmer fuldstændigt hvad du siger om at jeg ved at blive i Danmark (NB hvis jeg havde havt Formue) kunde have dannet mig en Garde af Studenter. Men Forudsætningen var der jo ikke, jeg havde da istedenfor at danne mig en stærk Reservestilling i
10 Tydskland, vedblevet at gaae lige løs paa det usalige Professorat, hvis Bestormelse dog i sidste Instans ikke staaer i min Magt. Det er muligt at Scavenius vil ansætte Paludan, formodentlig først midlertidigt. Det lader sig jo ei forhindre. Jeg kjender ei Facultetets Sammensætning nøie nok til at vide, om det giver sit Minde, veed ei
15 engang om dette Minde behøves. Er det nødvendigt?? En Frygt har jeg endda, at jeg, hvis jeg blev ansat, med de faa usle Kroner man faaer for det, og med alle de Baand, et Embede paalægger, vilde være dødelig kjed af det hele Professorat. Saadan en Skolemesterstilling bør man vist i Grunden helst overtage i Tyverne. Dog
20 vil jeg jo i Længden ei kunne leve uden et Tilskud af en eller anden Art. Men ansatte Ministeren Hr. Paludan, gav Folkethinget mig formodentlig et aarligt Honorar.

Dog dette er Sæbebobler, Hovedsagen er, hvad du vil forstaae, at jeg nu, da Pinlighederne ved Opholdet her for mig have en Mod-
25 vægt, ikke vil tilbage, før noget Virkeligt bydes mig. Derimod vilde jeg, hvis jeg blot havde Raad dertil, gjerne reise meget oftere paa korte Ophold til Kjøbenhavn. Jeg vilde f. Ex. gjerne have været tilstede før eller ved en saadan Fest som den sidste. Jeg veed ei om du er enig med mig. Men for mig staaer den som en stor eclatant
30 Dumhed fra vor Side. Hvad skal det ligne og betyde at smøre Bønderne om Munden uden at de gjør en eneste Indrømmelse, blot den ringeste. Do ut des. Men hvad give de? Referatet i Mrgbl. er

saa usselt og med Flid saa tilsløret, at man ei kan see hvad der er foregaaet og sagt. Men saavidt jeg forstaaer, har Berg paany fornegtet mig, og Harald Holm, det Fjols, assisteret. Har Michelsen virkelig udbragt en Skaal for mig i Anledning af min Arbeidskraft, der desværre i den sidste Tid ei har været synderlig gloriøs? Det var 5 da løierligt. . . . Borchsenius havde den Frækhed igaar at minde mig om at han ifjor havde udbragt min Skaal, Michelsen iaar, men begge havde havt lige lidt Held dermed overfor Berg. Var der slet ingen som sagde Bønderne et mandhaftigt Ord? Man burde have fordret borgerligt Ægteskab, borgerlig Navnegivelse og lignende 10 Ting af dem for dog idetmindste ei at lade som var man en Flok Faar. Ogsaa synes det mig dumt, at 400 Studenter sige saa meget ondt om Studenterforeningen istedenfor at forandre den. Og endelig, som du jo selv bemærker, det hele Miskmask, som en Quasi-Alliance mellem de to Venstrepartier er. 15

Naar nu de Moderate og Nationalliberale komme til Roret eller Fadet, kunne de endda pukke paa Studenternes Sympathi. Man tager vore Tilhængere fra os og lader Principet ligge. De burde dog idetmindste have sagt at de kun var at have samt deres Princip. Var du tilstede? Jeg seer at hverken du eller Hørup 20 har talt.

. . .

Jeg er gal i Hovedet paa Hendriksen. Han lader sin O. B. igaar skrive til mig en lang vrøvlevorn Faddersladder om at han ei har havt Tid til at skjære mit Portrait og ei endnu har Tid til det — 25 lutter Latterligheder at komme med til en gammel Journalist som mig, der veed at han kunde bragt Billedet i November hvis han havde villet. Jeg bryder mig Fanden om at staae i Bladet, hvis han blot vil sende mig Tegningen over; thi jeg fortalte i November til flere at den kom, og nu plages jeg stadig af 20 Personer om dette 30 Billed, saa jeg er saa kjed deraf at jeg ei veed hvad jeg skal svare. Vil han ei bringe det af en eller anden Grund, eller dog ei nu, saa

lad ham blot skjære det — han skjærer jo dog hver Uge Billeder — og sende mig den Tegning over.

Løvrigt indeholdt Borchsenius's Brev høist frækt det Spørgsmaal hvad jeg syntes om hans gamle Anmeldelse af Rødtjørn. Mest Lyst 5 havde jeg til at give ham hvas Besked. Han skrev at han spurgte »for visse Aarsagers Skyld«; han har vel hørt at jeg kaldte den et Judas-Smækkys. Men jeg veed ei i denne Afstand hvad det er klogt at svare. Svar mig ogsaa herpaa.

Bergs Forslag om Navne-Ordbogen er høist morsomt. Astrid skal 10 hedde Silberkartoffel og Edith Gyldenasparges.

Jeg sendte dig idag en lang Sludder om Auerbach. Hvis noget forekommer dig flaut eller for personligt, kan du skjære det væk.

Paa Hovedstrømninger begynder jeg igjen om faa Dage. Men mit Sind har siden min Tilbagekomst været saa uroligt — desuden er 15 vi næsten hver Dag budne i Selskab. De Par trykte Ark af Hovedstrømninger er der intet ved, det er kun fire, og som du kjender fra Ude og Hjemme. Goncourt lader jeg ei nu komme ud paa Dansk, det har ingen Hast, jeg vil maaskee sidst i Marts holde Foredrag om dem i Kbhavn.

20 Levvel! god Bedring.

Din hengivne

Georg.

70. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

[ca. 15/4 1882]

Kjære Ven!

25 Schandorph har idag skrevet mig til for at sige mig, at han paany — og denne Gang med Bestemthed — veed, at Scavenius vil ansætte Paludan. Man vil sige at Dr. Brandes jo ingen Ansøgning har indleveret. Det er atter Gertz, der varskoer og som du ei maa nævne. Vi maa skaane disse Nicodemus'er. Navnet er jo desuden ligegyldigt.

30 Han mener det var rigtigt hvis jeg skrev en Ansøgning da »at henstille om der ifølge Loven maa æskes til Concurrence«.

At jeg har liden Lyst til at sende Ansøgning til Hr. Scavenius begriber du. At jeg finder en Concurrence en for latterlig og ydmygende Comoedie begriber du vel end mere. Jeg behøver da ikke efter at have skrevet en halv Snes Bind og mere, at concurrere. Og hvem skal bedømme mig? Jeg er da falden paa den Tanke, at det 5 klogeste sikkert var at sætte en Artikel i Morgenbladet der forpurrede den Stilhed som er Betingelsen for at Sligt kan lykkes. Artiklen maatte begynde med at det og det Rygte længe har været i Omløb i Studenterverdenen og maatte saa behandle det og sige det mest mulige. Der har jo nu længe nok ei været rørt ved min Sag. 10 Lad saa heller Bylden revne engang.

Vil du have Oplysninger, saa beder jeg dig tale med Schandorph. Vil du have Momenter til en Artikel saa skriv til mig. Vil du ei have nogen saadan i Mrgbl. eller vil Berg eller Hørup ei, saa sig mig i hvilke Former en Ansøgning skrives og til hvem den stiles, 15 skjøndt jeg er bange for, jeg heller — comme a dit Rud. Schmidt — slugte mine Fingre end skrev den.

Og skriv til mig.

Din

G. 20

71. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

Den 20 April 1882

Kjære Ven!

Det forekommer mig rimeligst at vi sætter en Artikel om Sagen i »Mrgbl.«. Jeg behøver ikke dertil at indhente nogen Erklæring fra Berg eller Hørup. Alligevel havde jeg maaske talt med den sidste 25 derom, hvis jeg havde kunnet faa fat paa ham idag i Tinget, men han var der ikke. Gjør mig den Tjeneste at skrive den op nogenlunde som Du vil have den. Det vil være mig kjært engang at gjøre Dig tilpas.

Hvad skal det nytte til at ansøge hos Scavenius? Han kan jo umu- 30 ligt tage Hensyn dertil, og det er højst ubehageligt for Dig. Alligevel

vil jeg forsøge at sondere Goos om Sagen: han meddelte mig sidst, at »Dagbladet« vilde være literært Centrum og beklagede Angrebet paa Dig, Schandorph o. s. v. som et Fejlgreb. Maaske kunde man bevæge ham til at agere med, i alt Fald vil en Artikel i »Mrgbl.«
 5 kunne gjøre stor Opsigt. Der maa staa at alle ere enige om Udnævnelsen, og at det er en Skam for den dannede Opinion og for Studenterstanden, hvis den finder sig i en saa aabenbar Uretfærdighed. . . .

I Politiken ren Vilderede. Ikke Spor af Plan hos de Ledende. Hol-
 10 stein talte aldeles fortrinligt under Finanslovsbehandlingen, det er et overordentlig begavet Menneske. Skade, at han slet ikke kan bruges af os.

I al Hast

Din

15

Edvard.

72. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

23/4 82.

Kjære Ven!

Naar Du ikke strax finder en Artikel om Din Sag i »Mrgbl.« er
 Grunden denne:

20 Jeg gik igaar i Tinget hen til Goos og sagde til ham, seende ham stivt i Øjnene, ganske pludselig: »Har De hørt at Scavenius vil ansætte Paludan?« Det gav et Sæt i ham og han udbrød: »Det er umuligt«.

Det var ikke Komadiespil. Goos er ikke istand dertil, han vidste
 25 intetsomhelst deraf. »Han vilde meget beklage Paludans Ansættelse. Han troede ikke, den kunde finde Sted uden at Fakultetets Erklæring indhentedes — men det filos. Fakultet var et daarligt Fakultet uden Sammenhold — dog var Scavenius uberegnelig.« Om Du skulde ansøge? »Det syntes han ikke, da Pladsen ikke var opslaaet vakant,
 30 og dens Besættelse egentlig stred mod det forelagte Universitetsforslag. Han spurgte om jeg troede, Du vilde gaa ind paa Kon-

kurrence. Vidste ikke. Jeg — sagde jeg — betænkte mig lidt paa, om jeg skulde røre offentlig ved Sagen, inden jeg vidste ret Besked — og han lovede mig at skaffe Underretning ved Universitetet og hos Asmussen (Kultusministerens Sekretær) om hvordan Sagen egentlig stod. 5

Det var jo elskværdigt, og jeg vil da vente til jeg faar noget at vide af ham og muligvis se at faa ham til at agere samtidigt med mig. Jeg vil desuden saa sætte »Nationalt.« i Bevægelse gennem Herm. Bang.

Muligvis gaar jeg ogsaa hen til Scavenius og spørger ham direkte 10 om Posten er ledig og om der skal være Konkurrence — men dette kun naar jeg ikke faar tilfredsstillende Besked fra Goos. . . .

Din

Edvard.

73. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

Tirsdag [25/4 (?) 1882] 15

Kjære Ven!

Goos kom kilende efter mig paa Gaden for at meddele mig, at der absolut intet er om Sagen. I Ministeriet vidste man intet, Asmussen havde sagt, at han vel havde hørt, at der gik saadanne Rygter i Byen, men at disse rimeligvis beroede paa den Rejseunderstøttelse, Paludan i sin Tid havde faaet. Goos havde bedt ham sørge for, at Scavenius ikke gik udenom Universitetet for at de ikke skulde være nødt til at angribe Scavenius som i sin Tid Fischer. Asmussen erklærede at Scavenius ikke tænkte paa Sligt. 20

Heller ikke ved Universitetet vidste man noget. Han troede ikke, 25 at der kunde tænkes andre der vilde støtte Paludan end muligvis Madvig, der havde rost hans Dagblads-artikler. Han (Goos) vilde imidlertid paalægge Fausbøll at underrette ham om saasntart der skulde vise sig noget og saa skulde jeg strax faa Besked. — Det vil jeg ogsaa selv gjøre. 30

Under disse Omstændigheder er der da ingen Grund til at røre

ved Sagen. Jeg skal dog opsøge Schandorph og spørge ham ordentlig ud. Desværre traf jeg ham ikke idag.

Det kan ikke nægtes, at Goos har været svært flink ved denne Lejlighed. Han samler gloende Kul paa mit Hoved. Heldigvis lader
5 han Molbech udskjælde mig idag i »Dagbladet«.

Jeg skal idag til stor Middag hos Hegel. Jeg haaber, der er brav mange Højrefolk.

Din

Edvard.

10 74. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

Tirsdag d. 23 Maj 82.

Kjære Georg!

Jeg tror ikke, Du behøver at fortryde at have skrevet et Brev, som jeg iøvrigt mente til en vis Grad ikke skulde besvares. Du tager meget fejl, naar Du tænker ikke dermed at have lagt mig noget paa
15 Sinde. Jeg har vaklet mellem hvormeget jeg skulde fortælle og hvorlidet. Jeg kan kun sige dette: man har i denne Tid henvendt sig til mig med en Forespørgsel om Du vilde vende hjem, hvis man sikrede Dig en god aarlig Sum i en anselig Aarrække. Jeg har svaret, jeg troede det. Jeg holder ikke af at skuffe Dig; desværre er Du
20 blevet det ofte. Man er ikke færdig med Forhandlingerne og alt kan jo strande. Paa den anden Side var det mig pinligt ikke at berøre sligt, naar jeg skrev. Dette er et privat Foretagende.

Jeg har havt en Samtale med Goos om Universitetet. Det var ham selv, der fremhævede at uden Din Ansættelse opnaaede Universitetet
25 intet, hverken organisk Lov eller Lønningslov. »Do ut des« sagde vi begge. Han og siden Brix beklagede, at man ikke havde ansat Dig og vare lige villige til at virke. Sligt betyder ikke meget, men det er Tidens Tegn.

Af den nye Studenterforening lovede jeg mig først ikke synderlig. Nu
30 har vi Gamle faaet Haand i Hanke med den. Levison bliver imorgen indsat i Bestyrelsen. Der skal være Gilde og der bliver afsendt Tele-

gram til Dig. Pingel var græsselig den første Aften, værgede os mod at være »radikale i Videnskab«, men Misfornøjelsen med ham var saa stor, at vi derved har faaet mere Magt. Denne Forening kan blive et svært Vaaben i Din Haand, naar Du vender hjem.

Jeg er saa træt af Rigsdagen, saa lykkelig over at skulle bort ⁵ herfra Byen til Marienlyst. Det Højre, der sluttede Freden, var blandet, dels det ærgjerrige (Klein), dels det halvt honnette (Rimestad) hvis konstitutionelle Begreber oprørtes, samtidigt med at det ikke vilde rage Kastanjerne af Ilden for Godsejerne. Men Estrup bliver siddende. Berg gav efter for at blive Minister, fordi han ¹⁰ desuden føler sig for gammel til en stor Agitation, fordi han ikke vil være Hørupsk radikal, fordi han vil leve i mere Fred o. s. v. Monrad har han sat ind som en Kile mod Ministeriet, hvilket han vil have bort for at rydde Pladsen. Synes Du ikke, Monrads Taler vare væmmelige, den Rasmus Nielsenske Aandrighed sammen med den ¹⁵ huleste Affektation. Han forlod paa Valgdagen Kjøbenhavns Befæstning, som han i sin sidste Pjese var Forsvarer for.

Saadan som Gjellerup kjeder mig, gjør Du Dig intet Begreb om. Han løber her hver Dag, men nu nægter jeg mig hjemme. Og altid kun sig selv og sig selv. . . . Jeg finder Darwin tarvelig, gode Vers ²⁰ hist og her, men ingen Karakteristik af Manden. Og saa er Allegorier dog daarligt paa sin Plads overfor en stor Natursøgende.

Jeg finder Din Staffeldt ganske fortrinlig og det gjør vi alle. Det er fuldkomment som literær Kritik.

Jeg synes, det Hele er saa yderligt trist. Jeg mærker godt vi har ²⁵ sejret om ti Aar herhjemme, men saa er vi indvendig saa mismodige og skuffede, at vi ingen Kraft har til at nyde Sejren. Og saa er Kammeraterne saa græsselige.

Hav det godt!

Din ³⁰
Edvard.

75. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

Berlin 30 Mai [1882]

Kjære Edvard!

Indholdet af dit Brev var overraskende for mig og satte mig, som du kan tænke, i en blandet Stemning. Du kan jo ikke selv ansee mig for saa naiv, at jeg skulde troe dig, naar du skriver: »Man har i denne Tid henvendt sig til mig med en Forespørgsel om jeg troede, du vilde vende hjem, hvis man sikrede dig o. s. v.« Hvorledes og hvorfor skulde man i dette Øieblik netop gjøre dette, hvis du ikke havde fremkaldt Forespørgselen. Den Vending, du giver det, er jo meget taktfuld, og jeg tvivler ikke paa, at alle »dehors« ere blevne iagttagne men det er nu dog som det er.

Endnu er jo ingen Anmodning bleven stillet til mig men jeg er ganske usikker paa hvad jeg vil gjøre, hvis den overhovedet kommer. Trods det Meget der taler for netop nu at vende tilbage til Danmark og virke der, er det mig en skrækkelig Tanke, at skulle underholdes, skrækkelig at Crethi og Plethi skal kunne have Ret til at kontrollere mine Udgifter, kritisere et Indkjøb, en Reise, en Kjole, min Hustru bærer etc. — det er rent ud uudholdeligt. Vi kjende jo begge Tilstandene og kunne være aabne mod hinanden. De, der skulde skyde Penge sammen for at sikre mig et aarligt Underhold, ville jo omtrent være de samme, der støtte Morgenbladet. Men jeg skjælver ved Tanken om at lade mig underholde af F. Levison, Ludvig Bing, Bertel Adler o. s. v. For Partiformaal vilde jeg selv ikke tage i Betænkning at brandskatte dem, finder endog Summerne, der gaves Morgenbl. altfor smaa, men direkte for min egen Person — er det mig en Gru.

Var der endda en sikker Udsigt til Ansættelse, naar næste Finanslov og Universitetslov kommer for, saa var det Hele jo en Bagatel — men hvem kan troe det — Konge og Bisp give naturligvis ikke efter. Finder du det ikke usigelig trist med den Kongeforgudelse og Præstetalen ved Kongereisen i Jylland. Hvilke haabløse Tilstande!

Det er altsaa Monrad der haabes paa. Vi er enige om hans Taler.

Noget ublandet væmmeligere har jeg sjældent læst. Det er det rene Præstepræk og saa utroligt plumpt forhyklet.

Heller ikke paa mig gjorde »Aander og Tider« noget videre Indtryk, Paavirkning af Saint-Antoine i det lille Afsnit Guderne der er det bedste. Iøvrigt skrev jeg til ham, at Génier og Darwin gaae 5 ei sammen. Hvor han er, er de ikke og omvendt.

Om Studentersamf.s Stiftelsesmøde og det derefter følgende Gilde har jeg endnu ei erfaret det ringeste. Hvordan løb det af. Og hvad blev der sagt? Jeg burde dog vide det. Middagen derefter modtog jeg det lakoniske Telegram »Studentersamfundet sendet Gruss und 10 Dank«, men svarte ei derpaa da jeg ei vidste hvad det betød, og ingen brevlig Forklaring fulgte.

. . .

Jacobsens nye Bog tager sig pudsigt disparat ud. Jeg troer — Himlen forlade mig — at jeg synes bedst om »To Verdener« og »Der 15 skulde været Roser«, dèr er mest Methode i Historien. Fru Fønss er meget net men jo bare en Skizze. Paulsens »Paa Vandring« er sørgeligt gruelig, al hans komiske Iagttagelse udelukker han og skriver (f. Ex. om Ibsen) hvad han slet ikke mener. . . .

Eders 20
Georg.

76. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

Marienlyst pr. Helsingør
1 Juni 1882.

Kjære Georg!

Jeg modtog igaar Dit Brev. Du tager fejl, naar Du antager mig 25 for primus motor i den omtalte Sag. Det er jeg absolut ikke, men jeg har ingen Ret til at sige, hvem Forespørgeren var. Min hele Rolle har indskrænket sig til at paaskynde Udførelsen. En Opfordring til Dig kan dog næppe ventes før engang i Juni; i de sidste Dage har jeg intet hørt, da jeg ikke har været i Kjøbenhavn efter min Udflugt- 30 ning. Siden jeg nu engang er kommen ind paa Indiskretionens Glide-

bane, saa lad mig sige dette endnu, at der tænkes sikret Dig for ti Aar mindst 3000 Kroner, sandsynligere 4000, muligvis 5000. Du vil ogsaa heraf se, at Kredsen er større end Du antager, og Du vil aldrig faa at vide, hvem den bestaar af, skjønt jeg jo ikke nægter, at
5 Du vil kunne gjætte endel. Jeg for min Del haaber det kommer istand; saasnart jeg faar Oplysning om at en Afgjørelse er truffen, skal jeg meddele Dig det. Jeg ser ikke rettere end at Din Hjemkomst er et Partiformaal vigtigere end noget andet: hvis her var Tale om en ligefrem Understøttelse, kunde Dine Betæneligheder gjælde,
10 men her forlanges jo noget af Dig. Man sender Dig ikke Pengene til Berlin, man fordrer Du skal komme hjem, og derfor maa der betales. Desuden skal Du overveje, at Du langt lettere naar Statsansættelse, værende her i Byen end i Berlin. Bispen lever næppe evig, og Universitetet faar intet af Folketinget, førend Du er ansat.
15 Chancerne ere ikke slette. — Dog endnu engang: »man« har henvendt sig til mig, det er paa min Ære ikke mig, der har fremkaldt Forespørgslen.

John Paulsens Bog har jeg endnu ikke læst, men jeg skal anmelde den. Ham selv har jeg talt med et Par Gange og endda havt ham til
20 Aftengilde med forskjellige literære og politiske Størrelser. Han er temmelig »utækkelig«, han interesserer sig mer for alt Udenoms-sladder om Bøgerne, end for deres Indhold, fører bestandig Dig, Ibsen og andre store Mænd i Munden og siger de vamleste Komplimenter. Men han fortæller ganske godt og kan mange Historier.
25 Hvor i al Verden har Du dog kunnet give den miserable »Norsk Provinsliv« den glimrende Anbefaling, som han nu fører med sig overalt i lithograferet Skikkelse. Kielland og jeg undredes saare. Hvad synes Du om femte Kapitel af Skipper Worse? Jeg kan ikke lide den hoppende Stil, og den overfladiske Fortællemaade, det er
30 ren Konversation og saa forceret.

Ved Studentersamfundets Gilde var der c. 120, af hvilke desværre Halvdelen var gamle og en Fjerdedel Jøder. . . . Hørup talte for-

træffeligt under stor Jubel, ogsaa Levison gjorde megen Lykke. Du, Drachmann, Bjørnson, Ibsen fik Telegrammer; men da var jeg gaaet for at besøge Referatet i »Mrgbl.« Det havde været langt klogere om dette Samfund ikke var bleven stiftet, det kan let komme til at ligge drøjt over os, saameget mere som Studenterforeningen maaske 5
opper sig og vi da maa sætte alle Sejl til.

Jeg er glad ved at være herude. Jeg trængte svært til Ensomhed, da mit Humør var saa slet. Og her er slet ingen Mennesker; vi bor næsten alene i det store Hotel. Naturen er pæn, men det er i de sidste Dage koldt med en frysende Blæst. 10

Hils Gerda

fra

Din

Edvard.

77. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

17 Juni 82. 15

Kjære Edvard!

Jeg ventede paa Svar fra dig fordi vi først efter dets Beskaffenhed kunde tage forskjellige Fremtidsbestemmelser i Betragtning.

Hvis vi alt vilde reise til Kbh. 1 Oct., da vilde det jo være urimeligt at reise dertil i Juli. Den 1. Juli er der i ethvert Tilfælde ei Tale 20
om at komme, dels bliver Drewsens Hus først en Smule senere ledigt, dels kan jeg ei godt bryde saa tidligt op for mit Arbeids Skyld.

Du kan tænke, at det ikke er mig videre behageligt at det gaaer trægt med denne Ordning; jeg frygter for, man henvender sig for-gjæves til Adskillige og at man plager Ligegyldige dermed — Sagen 25
bliver jo desuden nødvendigvis paa denne Maade en halvt offentlig — men jeg faaer nu see Resultatet an.

Det er mig endnu i Øieblikket umuligt at forudsige, til hvilket Tidspunkt jeg tænker at fastsætte min Tilbagevenden. Vi have vor Leilighed til 1. April og jeg veed ei om det ei vilde være rigtigst at 30

forblive bosat i Berlin til da, hvad jo ei vilde udelukke at jeg kunde tilbringe nogle Vintermaaneder i Kbhavn. Jeg vilde bl. A. gjerne samle Alt til mit 6te Bind inden jeg forlader Tydskland. For nogle Uger siden var mit Humør saa forskrækkeligt at jeg ei mente at
 5 kunne være her en Vinter til; maaskee kan det imidlertid dog gaae.
 1. October kunne vi ikke bryde op, det gaaer ei, er mig for tidligt og senere end November kunne vi vel ei faae Sagerne over pr. Stettin, som er den eneste nogenledes billige Vei. Selve Flytningen vil i ethvert Tilfælde blive meget dyr.

10 . . .

Jeg er allerede 40 Aar gammel. Jeg maa og vil dog engang tilbage. Det er da ei rigtigt at vente til jeg enten er bleven for gammel til at gide gribe ind eller til Forholdene er blevne mig ligegyldige. Jeg veed jo selv, hvor nedslaaet jeg ofte føler mig naar jeg kommer
 15 til Kbhavn, hvor fattigt paa Afvexling Livet er der; men jeg har dog der Jer, Fader, Moder, Dig og Ernst, i dig især En, med hvem jeg kan udvexle Tanker til gjensidig Befrugtning; medens mit Liv her er altfor ensomt trods Selskabeligheden. Jeg vil sikkert blive mere productiv i Kbhavn end jeg er her.

20 . . .

Eders

Georg.

Drachmanns Garibaldi-Digt var mig i høi Grad imod. G. følte sig aldeles ei som »Barn af Gud«, det er Løgn. Jeg eier hans »I Mille«
 25 som er i helt modsat Aand. Gjellerup skrev mig et høist barnagtig-egoistisk Brev til.

78. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

Marienlyst.

Kjære Georg!

29/6 82.

Der vil om ikke mange Dage, hvis det da ikke sker idag, afgaa et
 30 Brev til Dig fra Folk, der vil være ukjendte, som bede Dig modtage 4000 Kr. aarlig i ti Aar og til Gjengjæld holde nogle offentlige Fore-

læsninger aarligt i Kbh. og om muligt tage Ophold her. Man vil foreslaa, at Brevet og Dit Svar begge offentliggjøres. Dette er maaske det bedste, fordi Sagen dog kommer ud og fordi megen Snak undgaas, naar Folk har Dokumenterne i Hænderne. Men Du maa naturligvis overveje, om Du hellere ønsker det hemmeligholdt eller blot en kort Notits indrykket, hvorved Publikum erholdt selve Faktum, Din Hjemvenden, at vide — forudsat da at Du bestemmer Dig til at tage derimod. Da jeg tænker første Termin bliver December, vil dette jo svare til, hvad der er Dig bekvemmest, nemlig at bryde op til Foraaret. Det er jo af Vigtighed for Dig at faa samlet Materiale til sjette Bind. Jeg kan sige Dig, at der har været stor Enthousiasme for Din Sag; den Mand, fra hvem jeg har alle mine Oplysninger, erklærede mig, at aldrig havde noget glædet ham mere end at have havt med denne Sag at gjøre. Utallige Taksigelser havde han faaet, og Beredvilligheden havde været prompt. Du skal da paa dette Punkt ingen Skrupler nære.

Jeg har besørget Din Ordre til »Mrgbl.« og jeg haaber, at Pengene ere ordentlig indgaaede.

Jeg har med stor Glæde læst Kiellands nye Bog. Den synes mig alvorlig og god, og saa tager den endelig engang Religionen fat, som nu har hvilt saamange Aar herhjemme. De Nordmænd løbe os langt forbi.

Jeg kan slet ikke komme ud af at skrive. En hel Maaned er gaaet spildt hen. Lysten er der, men Viljen mangler. Kjendte Du mig i Anmeldelsen af Staffeldt? Den var skreven paa sin Schwanenflügelsk, bildte jeg mig ind.

Har jeg fortalt Dig, at jeg indleverede »Et Besøg« anonymt (gennem Hendriksen) til det kgl. Theater. Bøgh forkastede det som umoralsk og brutalt; men Fallesen, paavirket af Krohn, har endnu ikke taget Censuren for gode.

Af Snurrigheder maa jeg dog fortælle, at jeg fra H. H. Nyegaard har modtaget et meget komplimenterende Taksigelsesbrev for »Gyn-

gende Grund«. Og han kaldte mig i Berlingske for »Frække Hedning«. . . .

Din

Edvard.

5 79. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

6/7 82.

Kjære Georg!

. . .

Jeg læser en kritisk Korrektur paa Schandorphs Digtsamling, og frelser særdeles meget. Men tarvelig er den. Det Digt til Dig, sidste
10 Hæfte af Norsk Tidsskrift indeholder, er besynderligvis usselt.

Strindberg har sendt mig et Drama »Lycko-Pers Resa« i Manuskript. En symbolsk Historie, der er temmelig middelmaadig. Saa uvittig og saa bitter. Ogsaa han er altfor moraliserende og for lidt naturvidenskabelig.

15 Fallesen har imod Bøgh antaget »et Besøg« paa det Vilkaar, at Forf. opgav ham sit Navn. Jeg gik da op til ham og meldte mig. Han gjorde bittersøde Miner. Jeg tænker, at han alligevel ikke spiller det.

Jeg vilde gjerne give et Bidrag til »Norsk Tidsskrift«, som man har
20 bedt mig meget om. Men jeg har intet uden min gamle Novelle »Herremandsret«. Synes Du jeg kan trykke den? Eller er den for daarlig?

Dette turde være nok for idag.

Din

25

Edvard.

80. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

Fredag Aften [20/1 83]

Kære Ven!

Jeg er meget glad ved, hvad Du fortæller mig om den Banket, der agtes afholdt til Ære for Dig. Saasart Du ved lidt mere derom
30 eller Du tillader, at jeg bruger Dine Meddelelser vil jeg sætte Sagen i »Mrgbl.« Den synes mig at have stor Betydning og vil sikkert gøre

ikke ringe Indtryk her. Man vil i Norden faa at vide, at Tyskland sætter Pris paa Dig og man vil i det øvrige Tyskland erfare, at Berlin er Dig god. Jeg kan tænke, Gerda er vel fornøjet med en saadan Ære.

Det følger af sig selv, at du maa tale pænt om Danmark ved en saadan Lejlighed. 5

...

Jeg har sloges de sidste Dage i Rigsdagen og faaet gammel Gæld opgjort med Holstein.

Din

E. 10

81. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

[Poststempel: Berlin

3/2 1883]

Kjære Ven!

jeg sender dig hermed nogle Aviser, hvoraf jeg beder dig gjøre en passende Brug. Artiklen i Tageblatt er af den unge Poet Walther Gottheil, hvem Vilh. Møller har oversat, den i Voss. Zeitung af Kri- 15 tikereren Otto Brahm, finder jeg flere Aviser om mig paa Gaden sender jeg dem med. Min Tale er ingensteds gjengivet. Den varede et Kvarter. Jeg sagde tilsidst at Tydskerne ikke maatte gjøre deres Venner i Norden det altfor vanskeligt at tale deres Sag. Og saadanne Begivenheder som dem, der nu skete i Nordslesvig, gjorde os Yngre 20 det saare vanskeligt. Tydskland syntes mig stærkt nok til at kunne være høimodigt.

Jeg kommer vist neppe bort Mandag. Endnu er intet istand til Afreisen. Men formodentlig i ethvert Tilfælde Tirsdag.

Din 25

G.

82. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

Ellekilde pr. Hellebæk

10/7 84

Kære Georg!

Skønt du rimeligvis har erfaret alt Mødet angaaende fra anden Haand, vil jeg dog med to Ord sige dig mit Indtryk. Hørup bar sig 30

i alle Henseender klogt ad, og efter Stemningen er det sandsynligst, at der indkommer en anselig Sum, som saa vel Herman Bing, der kun nævnede 2500 Kr. som sin Tegning, fuldstændiggør til det Fornødne. Dog derom véd jeg endnu intet bestemt; jeg gik efter Mødets
5 Slutning og blev ikke sammen med de to Udgivere, hvis Tredjemand jeg ikke ønskede at være. Det kan altsaa være at det Hele bliver til bare Vand.

For mig har det staaet saaledes. Du, jeg, mange ønskede et Blad, vi kunde være bekendt og som vi kunde betjene os af. En Sikkerhed
10 for dets Retning og for dets Stilling til fritænkernes Anskuelse har vi kun nu i de to Personers Meninger og Karakter, der skal lede det. Den havde naturligvis været større, om jeg var gaaet ind med i Bestyrelsen. Men man har ikke tilbudt mig at staa paa som Udgiver — det vilde Bing i April absolut ikke. Jeg skulde være anonym lite-
15 rær Bestyrer — med meget Ansvar, mange Forpligtelser og til syvende og sidst en begrænset Myndighed selv paa det Literæres Gebeter. Jeg fandt nu, jeg havde adskillige store Mangler for en saadan Chefpost. Jeg er snart paa Kant med den ganske Literatur: Bjørnson, Drachmann, Skram, Schandorph — lige ned til Benzon
20 og lign. minores dei. Var jeg den rette Mand til at forhandle med disse? Og jeg har den Fornemmelse: nu vil det findes højst politisk at forene og forsone og forlige — man vil aabne Armene for alle Syndere blot for at komme »Mrgbl.« til Livs, selv Borchsenius skal tages til Naade. Jeg er ikke forsonlig, jeg vilde ikke forhandle med
25 alle disse Herrer og paa den anden Side hverken kunde eller vilde jeg indblande min maaske altfor personlige, skønt ogsaa noget ideelle Animositet i den Politik, det nye Blad skal i Lav med.

Og hvad Arbejde skulde jeg gøre i Bladet? Skrive Boganmeldelser. De fem Bøger, der hvert Aar betyde noget, forekommer det mig, du
30 bør anmelde. Det vilde Bladet være bedst tjent med og det vilde dog ogsaa ligge dig nærmest. Saa er der Skrabet. Men dertil skulde der helst en lettere Haand end min, som Folk — ogsaa du — van-

ligvis finder alt for haard. Synderlig fristende var forresten Arbejdet ikke. Saa er der Theatret. De smaa Scener kan jeg ikke udholde, mine Aftner er mig mer værd end som saa. Og det kongelige. Det er mig vanskeligt som dramatisk Forfatter vedblivende at være Kritiker og jeg vil ikke rende med Tungen ud af Halsen til et Blad- 5 kontor samme Aften som man paa Kongens Nytorv begaar en eller anden lille Uterlighed.

Saa havde jeg mer Lyst til det Politiske. Men det besørger da Hørup og jeg vil ikke kunne skrive mig op til en sideordnet Stilling med ham. 10

Jeg kan ikke være General, fordi jeg ingen Armé har. Lad mig saa være Menig!

Naturligvis indrømmer jeg, den anden Stilling havde sine Behageligheder. Man gaar trygt og veltilmode op paa sit eget Kontor — nu bliver jeg en Fremmed i »Politiken« (det er det vist endnu 15 hemmelige Navn for Bladet). Muligvis mister jeg ogsaa i Fremtiden en ikke ringe Indflydelse og en ikke ubetydelig pekuniær Indtægt.

Vore Venner have øjensynligt saameget Lyst til Bladet, at min Stilling ikke er afgørende for dem.

Hørup betonede vel meget min redaktionelle Medvirken. Jeg vilde 20 ikke igaar modsige ham — han syntes mig iøvrigt med Urette noget irriteret imod mig paa Grund af min Bestemmelse. Dog naar jeg ingen Myndighed faar, vil jeg naturligvis heller ikke paatage mig et stort Arbejde og et kedsommeligt Ansvar. Det er ikke mit Blad, det er Hørups, som stiftes. Men min Position er ikke heller en saa- 25 dan fremragende, som berettiger til et Blad.

Da jeg er overbevist om at Du er fuld af Kritik over min Adfærd — det er vi Brødre da altid indbyrdes — vilde jeg dog klare en Smule for mig. Jeg er ikke sikker paa at have baaret mig klogt og rigtigt ad*) — jeg har været højst tvivlraadig — selv idag har jeg vaklet 30

*) ogsaa fordi mine Venner maaske ere blevne lidt narrede ved at finde mit Navn under Indbydelsen men ikke i Bestyrelsen.

og tænkt: »skulde du gribe til endnu« (for det staar mig sikkert endnu aaben) men jeg kender min Natur og mine Evner 3: Magelighed, og med dem blev jeg næppe den rette Plads' rette Mand.

Venligst Hilsen

5

fra

Din Edvard.

Ernst fortæller mig, at du har hørt om Opfordringer til at indbyde dig til Møder — hvilke jeg ikke skulde have efterkommet. De Her-
rer have aldrig udtalt noget Ønske om din Tilstedeværelse for mig.

10 83. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

14-7-84

Kære Georg!

Jeg har forandret Mening; du véd, jeg var tvivlraadig. Jeg tæn-
ker, jeg alligevel indtræder i Bladets Bestyrelse.

Din

15

Edvard.

84. *Georg Brandes til Edvard og Ernst (?) Brandes.*

15. 7. 84

Kjære Venner!

Eders Brev af 1ode indeholdt foruden Meddelelser der, som det
jo ogsaa nu har vist sig, ikke var definitive, mest Ytringer af Mis-
20 tænksomhed med Hensyn til eventuel negativ Kritik fra min Side,
som efter min Opfattelse var unødige, hvorfor jeg ikke sendte noget
Svar.

Det er mig ret kjært at Edvard nu har overvundet sine Betæn-
keligheder. Det er altid bedre at have Lod og Del i den kbhavnske
25 Oppositions Organ end ikke at have det. Om Mødet havde jeg,
da jeg modtog Jere Breve, ingensomhelst Meddelelse faaet; senere
har jeg talt med Levison og Oct. Hansen derom, der begge havde
forstaaet Sagen som om Edvard kun rent formelt ikke vilde have
sit Navn paa Bladet, men iøvrigt være Medredaktør.

Jeg kan ikke see af Meddelelsen idag, om Navnet skal staa derpaa eller ikke.

Det, der med et nyt Blad mest maa arbeides hen til, er, synes jeg, at lade det undgaa det gl. Morgenblads Feil, dettes Kommen bag efter med Nyheder, dets umulige Udland og dets Medarbej- 5 deres Faatal, og det saa meget mere som det faaer én Concurrent til, og som Dags-Avisen nu betyder mere end før.

Hvad den af Edvard omskrevne literære Forsonligheds-Politik angaaer, da vil Hørup sikkert lade ham have fri Haand over det Literære. Ingen vil vist forlange Ømhed for Borchsenius. Den even- 10 tuelle »begrænsede« Myndighed synes mig ikke at betyde stort. Om egentlig Censur kan der jo ikke være Tale og et sømmeligt Hensyn maa Samarbejdende jo altid tage til hinanden.

Eders

Georg. 15

85. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

[November ? 1886]

Kjære E.

Indlagte er ved en Fejltagelse blevet sendt til mig og aabnet af mig, da E. et paa Konvoluten saa ud som G.

Jeg har nu hele Kærligheden og ønsker dig til Lykke med den. 20

Har intet ændret; i alt Fald intet af Betydning; i Augusts Replik vilde jeg foreslaa »den Ret, ethvert Menneske har til at leve, til at føle at han lever« istedenfor »til at more sig« som er en saa tvivlsom Ret. Det andet siger det samme men i mere plausibel Form.

Rosmersholm er jo god og stor, men mig dog for uklar. Saa meget 25 er hineingeheimnisset. Meget er urimeligt. Hvorfor fortæller Rebekka Kroll sit Livs Hemmelighed?

Rosmer er for kjedelig til ret at interessere. Teknisk staaer det Hele mindre højt end flere foregaaende Ting. Mortensgaard bruges ikke. 30

Dramaet gaar her udelukkende ud paa at bringe os til at forstaa

hvad der ligger forud for det. Slige Stykker er egentlig bar Exposition som de gl. græske blot Katastrofe.

Men det gjør Indtryk af Dybde at alt saaledes efterhaanden afsløres. Det er mindre Dybde end Perspektiv, tror jeg, mindre virkelig Dybde end raffineret Kunst. Ikke?

Din

G.

86. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

Fredag. [November 1886?].

Kære Georg!

10 Tak for Brevet. Jeg er meget glad over, at »Kærligheden« gaar an. Efterat jeg havde læst »Rosmersholm«, var jeg højst fornøjet over at have begaaet mit, jeg vilde ellers ikke faaet Mod til at tage fat nede i den lavere Sfære, i hvilken jeg befinder mig. Ibsen befinder sig paa Højder, som gør mig svimmel.

15 Naturligvis forstaar jeg heller ikke Stykket, men der er saadan Mængde Piskeslag, der rammer. O, det er sanddru og uaffekteret altsammen — ikke fejgt som »Tre Par« eller falsk som »En Handske«, skønt jeg lider ikke, at Sindet adles, naar Begæret dræbes.

Det tekniske Fif har jeg luret ham af. Det bestaar i, at ponere
20 en Hemmelighed før Stykket begynder. I »Gengangere« Smitten, i »Vildanden« Barnets Fødsel, her Konens Død og saa efterhaanden forklare den og derigennem udvikle Personernes Forhold. Det gør brillant Virkning. Men du har vel Ret i, at det mere er raffineret Kunst end Dybde.

25 Rosmer er saa kedelig, fordi han slet ingenting har udrettet, men bare lavet sig til.

Hvad skal man rose, naar man ikke vil prise dette! Desuden er han altid ti Gange saa god som de andre. Og endelig — saa spørger Mortensgaard da livagtig paa »Politikens« Kontor.

30 Hvis du endnu har Korrekturene, vil du saa give dem til Peter.
Med Tak

Din

E.

87. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

22 April 87.

Kære Georg!

Tak for Brevet imorges. Jeg skal nok besørge nogle Ord om Festen i »Politiken«. Det glæder mig, hvis du morer dig nogenledes, her i Byen er der travrigt og flovt. End ikke at Karl Madsen idag 5 skælder Drachmann ud i »Politiken«, vil faa nogen verdenshistorisk Betydning. Thi dels aner Læserne ikke, at D. i fire lange Artikler i »Berlingske« har med skident Hykleri angrebet Franskmændene blandt Malerne, dels holder Harmen hos de Herrer Kunstnere sig yderst kort. Karl Madsen var hos mig og spurgte mig, om jeg vilde 10 fravige Bladets Principper og tage denne Polemik mod D., hvis Navn iøvrigt ikke direkte nævnes. Jeg kunde og vilde ikke sige Nej til den meget forbitrede og oprørte Mand, men jeg spurgte stilfærdigt, hvem han havde bag sig, om nogen? Han paastod, at alle Kunstnerne — de unge notabene dog ikke Bache og Rosenstand 15 — var enige. Hvorlænge, sagde jeg. Dertil svarede han penaud, at det vidste han ikke.

Hørup er gruelig træt og udpint. For første Gang i mit Liv hørte jeg ham igaar tale om, at en Rejse paa et Par Maaneder vilde gøre ham godt. Bare komme væk herfra, sagde han. Jeg undte ham 20 gærne en Ferie, hvis jeg bare ikke selv skulde holde for i Mellemtiden. Og »Politiken« er blevet ganske ubeboelig, siden Bing huserer deroppe. Denne Nederlags-Politik vi nu fører, og som officielt kaldes klog Forhandlings-Politik, faar ogsaa alt Skidtet til at flyde ovenpaa. Det kvalmer mig uendelig, naar jeg ser Fremskridtsklubben ved 25 Fællesmøde med den konservative Klub raabe Leve for Carstensen som Dirigent. Hvis du læser »Politiken« skal du ikke lade dig vildlede af nogle Hørupske Artikler, der taler om Ministerkrise. Der er selvfølgelig ikke ringeste Udsigt til Ministeriets Fjærnelse. Hvorfor skulde de gaa? Men de har hævet Riffelprovisoriet og vil muligvis 30 ogsaa hæve Presseprovisorierne for at lette Landstingets Stilling til Vinter. Man holdt ikke af at ligge stille med Provisorierne. Hørup

skriver blot saaledes for at lade som noget er udrettet i Vinter og forvirre nogle naive Mennesker. Men det Hele er ad Helvede til.

Naa, det kan være, at vi efter et Forlig vil faa det slideligere. Men jeg tror det ikke. »Europæerne« vil rimeligvis efter Forliget
 5 blive den Lus, som begge Negle, Højre- og Venstre-Reaktion, for-
 enes om at være tapre imod. De to store Partier er jo ganske enige
 om alt muligt, Kristendom og Beskyttelse, Sædelighed og Forsvar.
 Hvis vi laver Forliget, mener Hørup, at vi garanteres imod at blive
 den ynkelige lille Opposition mod alt muligt. Jeg tror ikke derpaa.
 10 Dagen efter Forliget slaar de to Rødestene sammen over vore
 Hoveder. Derfor vil jeg holde den konstitutionelle Strid aaben med
 Provisorier hver 1. April, og deri er Holstein-Ledreborg enig med
 mig. Vi har lovet hinanden at stramme Hørup op.

Naa, dette danske Ævl ser vel løjerligt ud ved dit Newski Per-
 15 spektiv.

Din

E.

88. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

22 Juli [1888].

Kjære Ven!

20 Tak for Brevet. Fra anden Side hørte jeg om nogle Indvendinger,
 Du havde gjort mod Bogen. Jeg tror ikke, der staar »jeg« oftere
 end det er strengt nødvendigt. Du maa huske, at en Mængde Ting
 kun kunde fortælles, naar jeg selv stod inde for dem. Jeg kunde
 desuden tidt ikke sige »det er saadan« men kun »saavidt jeg selv har
 25 kunnet kontrollere«. Og desuden har jeg personlig aldrig yndet
 »Schreiber dieses«-Stilen. Imidlertid skal jeg undgaa det mere i
 Bogen om Rusland. Oversættelserne ere foretagne dels efter to
 franske, en tysk og en italiensk Oversættelse sammenlignede, dels
 optegnede efter mundtlig Meddelelse ordret paa Stedet i War-
 30 schau. Meget Anført er aldrig oversat paa Tryk. — Dog det er
 et andet alvorligere Anliggende, som gjør, at jeg skriver.

Fru Benedictsson har dræbt sig inat. Hun har paa fire Steder overskaaret sin Hals med en Barberkniv.

I den Anledning beder jeg dig om følgende paa Grund af et Løfte jeg har givet i Hotellet, hvor hun boede, og for min egen Skyld.

Lad der — hvis du kan forhindre det — ikke staa i »Politiken«⁵ at og hvor hun har dræbt sig. Tjen mig i at skrive en Notits, der siger at denne Forfatterinde, der ogsaa her i Danmark havde skaffet sig mange Venner ved sit Talent, og som syntes at have en smuk Fremtid for sig er bleven bortrevet ved Døden. Sig at hun i Aarevis havde ligget af en haard Sygdom (Benedder), at hun senere var¹⁰ bleven bedre og kunde gaa uden Krykker, men at hun stadigt led af alvorlige Smerter, mest i Brystet, og i den senere Tid aldrig havde en smertefri Dag. Dette er sandt, og saaledes komme Læserne ikke til at tænke paa Selvmord.

Jeg har mine personlige Grunde til at ønske, at dette Selvmord¹⁵ ikke vækker megen Opsigt og at der ikke forskes efter Aarsagerne. Skjules kan det ej, da Lundegaard absolut vil meddele det i sine svenske Blade.

Men jeg beder dig umuliggjøre en Reklamemeddelelse derom i Politiken.²⁰

Hun efterlod et meget langt Brev til mig. — Allerede i Januar gjorde hun et mislykket Forsøg paa at dræbe sig med Gift. Men det var lige efter din ugunstige Kritik af Fru Marianne, og jeg tillagde dengang Sorgen over denne Kritik Motivet.

Hun har bedt mig hilse og takke dig for udvist Velvilje.²⁵

Synet af hendes Lig var skrækkeligt.

Din

G.

89. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

23—8 [1888]

Kære Ven!

30

Rimeligvis har du set »Aftenbladet«; hvis ikke, saa tjener til Underretning, at deri stod omstændelig at læse om Dødsfaldet med

alle Angivelser rigtige. Dit Navn er nævnt dog blot i Forbigaaende.

Jeg har i »Politiken« intet antydnet om Selvmordet. Men jeg er naturligvis ikke sikret imod, at Bladet alligevel bringer anden Meddelelse. Aftenbladets Artikel kan opskræmme Bangs eller Bings Re-
5 porteriver.

Med Lundegård har jeg talt iaften. Og om det Testamente, der indsætter ham til Arving af alle Fru B.s Efterladenskaber, trykte og utrykte, nøjagtige Dagbogsantegnelser skal jeg fortælle mundlig — om du ikke véd det.

10 — — Om din Bog maa jeg tilføje: med Ordet uforsigtig hentydede jeg ogsaa til »Jeg«stederne. I et stort Land vilde de intet betyde; her vil man flaa dig. Men paa den anden Side — det er jo snart alt ligegyldigt. Slaget er tabt og der er ikke Tid til at vinde et nyt.

Din

15

E.

90. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

3 Nov. 88. Aften.

Kære Ven!

Nu har jeg læst Bogen til Ende i stor Beundring, som ikke glippede paa en eneste Side. Det er en overvældende udmærket Bog,
20 dejligt skreven, gennemtænkt og kundskabsrig, og genialt komponeret. Den belærer og den opflammer: hvis ikke disse smaa nordiske Samfund var uoppløjelige, vilde der gro noget Ungt og Ærligt i disse »Indtryk«; nu vil du kun faa den dumme Kritik.

Jeg foretrækker denne Bog langt for »Polen«, hvis Iagttagelser
25 forekom mig mindre paalidelige eller mere føljetonagtige i Stilen og hvis Literaturhistorie laa som en tung Ballast paa en let Skude. Nægtes kan det vel heller ikke, at selve de polske Poeter ikke staar Maal med russiske. Jeg kan ikke beundre »Pan Tadeusz«, som jeg — uden Praleri — i Ungdomsdagene gennemlæste helt i Grund-
30 sproget — det eneste Levende i Bogen var den kokette Enke — og giver alle dens Vers for et Kapitel af Lermontof.

Her i »Rusland« passer Iagttagelserne til Bøgerne som to Halvkugler af samme Kuppel, en stærkt farvet lysende Kuppel til at skinne over enfoldige Menneskebørn og kalde dem til Belæring om Arbejde.

Jeg kan rose det altsammen; dog føler jeg Betæneligheder et- 5
 steds. Jeg har efterhaanden, jeg tør sige gennem adskillig Studeren, faaet en kraftig Aversion for Folkepoesi, hvis Tidsalder man ikke kan bestemme, hvis Kunstværd overdrives og som almindeligvis udnytted til Reaktion og Fordummelse. Nu disse Byliner, sene i Tid (fra 1804), gøres der ikke for meget Væsen af dem? Du sammen- 10
 ligner dem med islandske Produkter; efter hvad du beretter, ligner de vist stærkere serbisk Folkepoesi, som jeg Gud hjælpemig ogsaa har læst i Grundsproget og bevarer en dunkel Fornemmelse af. Jeg lider i alt Fald ikke Digte, der nedskrives Aarhundreder efter deres Affattelse(?) fra Folkemunde(?) og som digtedes af Folket(?). 15
 Giver du ikke her efter for en ukritisk Tidsretning, der som sagt benytter og benyttes af lave Instinkter?

Dog muligvis har jeg ganske Uret.

En Plet findes i alt Fald i Bogen. Du skriver ubønhørligt »Tartar«! Det hedder Tatar — russisk: »tatarin«. Ved en folkeetyimologisk 20
 Misforstaaelse med »Tartaros« indkom den gale Benævnelse, som alle Videnskabsmænd forlængst opgav.

For at takke dig lod jeg Pennen løbe i Aften. Jeg er virkelig saa fuld af Beundring og ganske fri for Sentimentalitet.

Din

25

Edvard.

91. Georg Brandes til Edvard Brandes.

6 Marts [1895].

Kjære Edvard!

Min bedste Compliment for dit Skuespil, som jeg nu har læst. Jeg finder det ganske fortræffeligt bygget, paa én Gang overraskende 30

og logisk. Det maa gjøre stor Virkning paa en Scene, ifald det bliver spilt.

Først generede det mig lidt, at du har taget de Navne og sat dem paa andre Folk end dem, de nu engang er sammenknyttede
5 med. Skarphedin-Navnet synes mig endnu for berømt dertil.

Asgerd, Flose, Koll, alle staa overordentlig levende for En. Og selv Bifigurer som Tordis og Runolf er gode. Mine Rettelser var, som du vel har set, mest smaa sproglige Betæneligheder. Under-
10 tiden slumper vel moderne Vendinger ind. Jeg lider ikke engang Brugen af et tysk Ord som hæsligt i »din hæslige Synd«. Noget for hovedkulds foregaar Slutnings-Omvendelsen.

Første Bind af min Shakespeare er nu trykt. Det blev 30¹/₂ Ark. Mere har jeg endnu ikke faaet gjort.

Jeg er spændt paa hvad Udfaldet bliver i Norge. Hvem i al Ver-
15 den bliver dog Ministre?

Bedste Hilsener til Familien.

Din

G.

92. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

12 Juli [1895?].

20 Kjære Edvard!

Det er, som Du vel véd, saaledes med Moder, at hendes Ben for nogen Tid siden begyndte at svulme, et sikkert meget ugunstigt Symptom, som viser, at Hjertet ikke mere fungerer normalt, og ildevarslende. Gaa kan hun nu knap nogle Skridt og yderst lang-
25 somt. Det vilde være rigtigt om Du kom ned og saa til hende, før det er for sent. Faren er vel neppe øjeblikkelig, men den er selvfølgelig stor. Hendes Humør holder hun ret godt oppe; taler man med hende, synes hun som ellers. Med Carl har jeg ikke villet tale om hende, jeg véd Besked uden ham, og det piner mig at tale derom.

30 Du har maaske hørt, at der er Planer i det danske Højre om at stifte et nyt Højreblad. Man nævner Einar Christiansen som dets

literære Leder, der skal være udset en ny Mand, en Overretssagfører, til dets politiske Del. Om det kommer i Stand, véd jeg ikke, men anser det for sandsynligt. I saa Fald synes det Politiske mig ganske ligegyldigt; men jeg mener, der for Venstrepartiet og »Politiken« som Venstre-Organ er en alvorlig Trusel deri. Nemlig den, 5 at et saadant Blad vistnok uden Vanskelighed kunde samle hvad der overhovedet er af yngre literær Intelligens; det vilde da gaa her, som du forleden selv berettede for Norges Vedkommende, at den spirende og voxende Intelligens gik til Højre. Der er i Venstre Intet, der tiltrækker den, og »Politikens« Ligegyldighed for det Literære, 10 Umuligheden for de Yngre i at faa Lov til at udtale sig deri, vil drive dem bort. Man har undertiden talt om et literært Søndagsnummer for »Politiken«. Hvis dette hidtil er strandet paa Bings og Hørups Ligegyldighed eller Modstand, saa burde det hurtigst muligt oprettes nu. 15

Jeg véd ikke, om Du deler min Mening, men jeg finder »Politiken« meget slet og demoraliserende. Det indeholder saadant Pjæt fra først til sidst, som ethvert Arbejderblad vilde skamme sig over at optage, og jeg finder der er lidet vundet ved at det maaske der- 20 ved faar lidt flere Abonnenter, naar det samtidigt synker i Foragt hos de lidt mere udviklede, og i Foragt er det faktisk sunket. De bedre Artikler deri prange som Fandens Mælkebøtter paa en Mødding.

Jeg har gjort Andet Bind af min Shakespeare færdig og tænker paa at rejse en Smule bort. 25

Din

Georg.

93. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

Bergen d. 20 Juli [1895].

Kære Georg!

Heroppe har jeg faaet baade dit Brev og et Postkort. Bogen ligger 30 til mig i Kristiania. Jeg er hjemme senest næste Søndag, skal straks

læse den og remittere den. Jeg takker dig for Tilsendelsen, glæder mig meget til Læsningen. Jeg har jo kun Kendskab til liden Shakespearelitteratur, men jeg har dog det Indtryk, at for første Gang er Manden selv forstaaet og anskueliggjort. Jeg talte meget med
5 Otto Jespersen om Bogen, da han i forrige Uge besøgte mig en Dagstid i Kristiania. Han roste den i høje Ord. Hvis jeg ikke for 14 Dage siden havde kvæstet to Fingre (jeg er en Schlemihl) og desformedelst mistet Haandens Brug, vilde jeg forlængst anmeldt de sidste Hæfter. Men først igaar kunde jeg tage Forbindingen af og
10 først idag skrive nogenledes ubesværet.

Hvad du siger om Moder, overrasker mig ikke, men gør mig mer end trist. Jeg kan ikke sige noget bestemt om Nedrejse. Jeg vil gerne se hende, men jeg frygter en ny Bortrejse efter otte Dages Forløb. . . .

15 I hvad du skriver om »Politiken« er jeg mer end enig. Jeg finder Bladet frygteligt og hvor kan det være andet under Hørups Lige- gyldighed, Bings Geschäftighed og min Bortfjærnelse. Men selv om jeg var hjemme, vilde jeg næppe have Energi til at rette derpaa. Jeg er hjærtelig ked af Journalistik, baade af Artikelskriveri og af
20 Samkvemmet med de andres Opsmøringer. Saadan en Journalist- fest gør mig fuldkommen syg. At tænke sig, at man skulde være i Korps under Carstensen og Bille sammen med Falkman og de andre skidne Knægte. Det er det ene. Det andet er, at jeg finder fortsat Kamp umulig. Jeg kan ikke tænke mig noget haabløsere end atter
25 at skulle samle en Hær, for Eksempel til Medarbejderskab i et Ugeskrift. Jeg kan ikke skrive Opfordringsbreve mere. Og jeg vil være færdig med at interessere mig for andres Bøger — jeg har set altfor faa interessere sig for mine. Hvis jeg ikke var økonomisk knyttet til »Politiken«, skrev jeg ikke en Linie mere. Kunde jeg leve
30 af mine Skuespil, skulde ingen mere slaa en Anmeldelse ud af mig.

Jeg tror som du, at det nye Højreblad vil tage baade Medarbejdere og Abonnenter fra »Politiken«, men jeg er uden Samfølelse længer

for de andre Skrivende. Lad hver om sit. Herom vil jeg gerne skrive mere en anden Gang.

Det gør mig ondt, at din Bog ikke gaar bedre. Men du og jeg er nu alene i Danmark forhadte, ellers ingen. Er det ikke Galskab at indrette sit Liv saaledes?

Din

E.

94. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

13 Sept. [1895].

Kære Georg!

Skønt jeg ikke véd, om du er kommen tilbage fra Finland, sender jeg dig medfølgende Korrektur, som altid kan ligge til din Tilbagekomst. Jeg vil meget bede Dig se en Korrektur paa mit Stykke. Jeg trænger til at faa mit Dansk, der let kan være paavirket af Norsk — skønt jeg vogter paa mig — og af Europæisk, gennemgaaet. Det gør mig ondt, at jeg saaledes tager din Tid. Men du var selv saa venlig at tilbyde din Hjælp forrige Gang.

Hvad Stykket angaar, saa ser du nok Meningen. Bagved ligger adskillige Studier. I Hovedsagen er den historiske Nøjagtighed stor. Jeg vil forsvare min Karakteristik af Muhammed overfor baade Arabister og Historikere. Jeg kender Koranen ganske godt, tildels i Grundsproget, har gennemlæst de arabiske Historikere og de nyere Muhammed-Biografier.

Men med Poesien — kan det nu knibe. Første Akt især er kedelig; bagefter bliver det bedre. Handling var svær at opdrive; det er blevet mange Samtaler. Jeg tænkte paa Genren Landor. Jeg er kun fornøjet med en gammel Jøde i Stykket.

Og noget skal jeg jo desuden bestille.

Jeg haaber, du morede dig godt i Finland. Moder skrev noget om en russisk Forfatter, hvis Navn jeg ikke engang kendte, men som du ansaa for betydelig. Jeg har talt med et Par russiske Damer her, hvilke begge var meget opfyldte af din Berømmelse. Den ene var

Læge, radikal, grim, ældre, hun er nu rejst til Rusland. Den anden Kaptejnsfrue, velhavende, ung, maaske tilmed smuk (hun er her Patient under Oskar Nissen) kommer vist over Kbhvn og da op til dig. . . .

5 Jeg har læst og købt den dyre Bog som Jules du Bois har udgivet om Satanismen med Fortale af Huysmans. Vogt dig for den: den er ganske fjottet. Utroligt at sligt af nogen kan tages for gode Varer. Ogsaa Huysmans viser sig topmaalt dum i Fortalen. Jeg har ogsaa
10 men lidt Talent har han, uden Originalitet forøvrigt. En Tragedie »Babylone« er akademisk, paavirket af Hugo og mange flere. Saa har jeg læst Becques »Souvenirs« og Verlaines »Confessions« — og Personlighederne er lige ækle. Derimod læser jeg nu med Andagt Renans »Israels Historie«. Den er fuld af Fejl, men hvor den er hen-
15 rivende skrevet! Og vor Renan, det er — Fotograf Henning Jensen.

Familien har det godt. Hetna er saare lykkelig. Vanda og Else arbejder overmaade flittigt.

»Politiken« tjener styrtende Penge, men den er ikke opbyggelig.

Din

20

E.

95. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

5 Oct. 95.

Kjære Ven!

Den meget energiske Slutning kaster Lys tilbage over det hele Stykke. Det staar (som alle dine Arbejder) med klare Konturer og
25 plastiske Skikkelser, bæres desuden af den betydelige Lærdom, der udfordredes.

Da denne ganske fattes mig, er jeg inkompetent overfor det i Stykket, som er Historie.

Du har i en Grad, som undrer mig, lagt an paa at gjøre Muham-
30 med lille. Hvorfor ikke heller gjøre ham større? En vis Storhed maa han dog have eller have havt for saaledes at imponere Om-

givelserne. Hos dig er hele Eftertrykket lagt paa det Altformen-
skelige ved Skikkelsen. Derved faar Stykket ganske vist en dybere
Ironi. Det er skrevet i det 18de Aarhundredes Aand, eller rettere
ikke langt fra den.

Blodbadet paa Jøderne faar en interessant Symbolik. 5

Af Skikkelserne synes Aisja mig den bedst gennemførte, sand
og helt god.

Omar maatte nødvendigvis faa et Familietræk af Skarphedin.

Kab's Hovedrolle er udført med særegen Omhu.

Men troer du ikke Muhammed var mere betagen, mere en- 10
thusiastisk, mere irrationel. Du simplificerer ham, synes jeg.

Spilt bliver det Stykke vel neppe, men et betydeligt Indtryk vil
det sikkert gjøre.

Nu nærmer den Tid sig, hvor jeg maa til London og Stratford
for min Bogs Skyld. Jeg siger mit Prætere a censeo: Vil du dog ikke 15
tage ned til Moder, mens jeg er borte?

Din

Georg.

96. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

8 Okt. [1895].

Kære Georg!

20

Jeg takker dig oprigtigt for din Korrekturlæsning — jeg har
endnu ikke set de sidste Ark, thi Trykkeriet smøler roligt — men
jeg synes, du paa mange Steder har frelst mig fra de smaa Afgrunde,
hvori jeg lettelig falder.

Jeg takker dig dernæst for dine Ord om Stykket. Det gør mig 25
lidt ondt, at jeg ikke fik bedre Tag om Muhammed. Jeg finder ham
stor, jeg vilde gærne have skildret ham som saadan. Men det er
mislykkedes, kan jeg forstaa. Grunden er maaske noget den, at jeg
maatte anbringe ham i en erotisk Situation for overhovedet at
skaffe Handling ind i Stykket. Hans politiske og religiøse Klarsyn 30

og Magt vidste jeg ikke at bringe ind i Scener og Repliker. Jeg tænkte paa at vise ham overfor de raa Hedninger som en overlegen, samlende og kulturbærende Aand — men jeg strandede paa de tekniske Vanskeligheder. Oprindeligt havde jeg planlagt en fjerde Akt:
5 Mødet mellem ham og Abu Sufjan paa Vejen til Mekka. Men jeg fandt, at Handlingen var udtømt med tredje Akt og at Lærerne vanskeligt kunde interesseres for en ny Person og for en eneste Samtale.

Dog, det er altid en Bog, og inderst inde er alt mig ligegyldigt.
10 For Mennesker og Forhold her staar jeg vedblivende ganske fremmed. Jeg ræddes over de Ledendes fuldkomne Ukultiverthed, og deres Chauvinisme skræmmer mig som middelalderlig Raahed. Men Gud skal vide at Svenskerne er ikke bedre.

Jeg ærgrer mig over »Politiken«. Der skrev du de rette Ord om
15 Rydberg (Du saa' vel »Dagbladet« her stjæle dem uden Kildeangivelse). Saa kommer svensk Dementi; dette nedslaas grundigt. Og nu Gud hjælpe mig faar i Søndags en Mand Lov til at skrive det mest oprørende Vaas om Rydbergs Jurykendelse. Alt forraades i dette Blad.

20 . . . Selv min kloge Værkfælle Nansen er dum, naar han farer ud i saadant Raseri mod Emma Gads halvt-uskyldige Konversation og derved skaber Stykket en Art Sukces. Det fornøjede mig, at Vilh. Andersen i »Ill. Tid.« ankede over den sprogligt urigtige Titel. Man kan naturligvis ikke sige »rørt Vand« uden foregaaende
25 Præposition.

Jeg tør ikke love at komme til Kbhvn., skønt jeg længes efter at se de Gamle. Men maaske.

Altsaa Tak.

Din

Edvard.

97. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

Mandag Aften [1896]

Kære Georg!

Jeg kom hjem iforgaars Aftes og har nu endt Læsningen af dit andet Bind. Jeg er fuld af Beundring. Dette Bind synes mig langt betydeligere end det første, der var ligesom lidt ængsteligt og hvor 5 man noget følte Stoffets Vanskelighed ikke mindst overfor Billedet af Shakspeare. Nu bliver alt fuldvægtigt og fuldtonende. Du giver dig saadan Tid, du faar alting med, saaledes i den ganske dejlige Monografi over Hamlet. Formen synes mig den reneste, hvortil du er naaet. Visse Ord rent ildnede mig op — jeg husker »et polemisk 10 Lønsigte«. Jeg kan ikke tænke mig andet end at dette Værk vil gøre dit Navn endnu større. Jeg forstaar ikke, hvorfor der ikke forberedes en engelsk Oversættelse; i hvert Fald erindrer jeg ikke at have set en saadan omtalt. Græsseligt er det dog at tænke paa de faa nordiske Købere, naar de usleste Bøger opnaar et langt større Salg. Jeg be- 15 undrer dig, at du holder ud med denne Energi og denne Ild — for jeg synes saameget hyppigt, at det slet ikke mer er Umagen værd, hverken at tale eller at leve.

Jeg kunde sige en hel Del om Enkeltheder som jeg beundrer, men skrive det kan jeg ikke. Det har været mig en stor Nydelse at 20 læse Bogen og jeg takker dig derfor.

Din

E.

98. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

16 Maj 96.

Kjære Edvard!

25

Jeg skriver til dig for at bede dig overdrage en hvilkenksomhelst Anden det Hverv at anmelde min Bog, som jeg hører du har overdraget til Johs. Magnussen. Der er nu gaaet to fulde Maaneder siden Bogen kom ud; mange Blade omtale den slet ikke; andre har omtalt den for to Maaneder siden og naturligvis efter deres Art, Falk- 30 man har skrevet til 3 Aviser i Danmark og til Aftenposten i Norge,

Politiken har, siden dine smaa velvillige Notitser standsede, været stum. Atter og atter er Magnussen blevet anmodet om nu dog at bringe sin Anmeldelse, da Sommertiden er der, hvor Ingen kjøber Bøger mere; han er for opfyldt af sit anonyme Medarbejderskab
5 ved Danebrog og for bunden ved sin Mangel paa Evne. Kan dog ej en Anden skrive en Spalte om Bogen, blot angive dens Indhold og Plan?

Jespersen, der havde sendt mig talrige uendelig entusiastiske Breve, mens Bogen udkom, skrev, da den forelaa færdig, en højst
10 forbeholden og intetsigende, altsaa klog, Anmeldelse i Tilskueren.

Det er mer end et halvt Aar siden jeg har hørt fra dig. Jeg beklager højligt at du ikke kommer hened. Det er meget uheldigt for Moder; men da du paa dette Punkt er uimodtagelig for Indflydelse, vil jeg tie.

15 Kielland var her, udtalte at han savnede dig meget; jeg saa lidet til ham, han var ret kold og uforskammet imod mig, under Ven-skabs Maske, kredsede uafbrudt om den store Bjørn, jeg ikke saa og ikke vilde se.

Jeg har ømmet mig noget ved at skrive til dig angaaende noget
20 saa usselst som en Anmeldelse. Men siden Politiken stiftedes er af den halve Snes Bind jeg siden da har skrevet kun ét blevet anmeldt der, nemlig Udenlandske Egne (af Johs. Jørgensen) og denne Bog har taget mig næsten 6 Aar og er falden til Jorden som en Klat.

Din

25

G. B.

99. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

19/5. 96

Kære Ven!

Du kan begribe, at jeg er ked over Magnussens Smøleri. Jeg ved jo saa lidt om Forholdene hjemme, anede intet om hans Medarbej-
30 derskab i »Danebrog«. Men han er da en fattig Fyr, der strider haardt, vilde selv gjerne anmelde din Bog, kaldte denne »Opgave«

en »Ære« for ham — og saa tænkte jeg, at han vilde skikkeligt gøre en god og begejstret Reklame. . . .

Men hvad nu? For jeg er naturligvis mer end villig til at skaffe en Anmeldelse hurtigt, men hvem skal besørge den? Adolf Hansen? Han er vist for indgaaet med Joh. Magnussen til at overtage hans 5 »Opgave«. Tror du, jeg skulde henvende mig til Torben Lundbeck? Eller skal jeg tout bonnement befale den lille Poul Levin, hvis Artikler rigtignok ikke begejstrer mig, saa græseligt uoriginale er de, at lave en passende Artikel. Vil du ikke paa et Brevkort sige din Mening. 10

Jeg forstaar saa udmærket dine Følelser overfor Kielland. Engang ifjor Vinter skrev han et Brev til mig, jeg besvarede det i samme kolde Tone, hvori det var skrevet. Dermed standsede Forbindelsen. Jeg synes Literat-Omgangen hørte til Ens store Daarskaber. Man lod sig bruge og fik den Tak, Dumhed fortjener. 15

Her er intet nyt.

Din

E.

100. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

20 Maj [1896]

Kjære Ven!

20

Det traf sig saa besynderligt, at M. har indsendt sin Artikel netop som jeg bad om en Afløser for ham. Den var jo velment, men efter min Mening ikke god. Han tager efter Jespersens Exempel Alt som Gisning. Imidlertid har jeg dog en Methode, der hvor den kan anvendes, er ufejlbar. Hvor jeg har Stoffet udenfor Shakespeare og 25 Stoffet hos ham, og Punkt for Punkt kan forfølge, hvorledes han altererer det, der har jeg i selve Alterationen ham selv, som overfor Coriolan, Cleopatra osv. Ligeledes er der ingen Gisning, naar Utaknemmighedsmotivet breder og strækker sig igjennem et helt Tidsrum: Lear, Coriolan, Timon. 30

Jespersen skrev til mig da jeg, efter at han havde læst de første tre Ark i Rentryk igjennem for mig, gav ham Bogen — hvad jeg da ikke ret vel kunde lade være — »Jeg anser det, at De forærer mig denne udmærkede Bog — første Del, den ringeste — for den 5 største Ære, der er vederfaret mig i mit Liv.« Senere tog han Reb i Sejlene.

At det hele er et Luftslet med Grundmur under, siger sig selv, men det er uredeligt blot at betone at det er Luftslet og ikke at det er Grundmur.

10 Da Kielland og Frue her havde gjort en formel 5 Minutters Visit, gik jeg til ham — han boer hos Krohns — og spurgte om de vilde spise her en Dag, bad ham selv bestemme Dagen. 14 Dage efter skriver han at der desværre ingen Dag er tilovers. Saa var jeg sammen med dem hos Benzons, talte ikke til ham og ikke til hende 15 og de ej til mig. Men næste Dag gjorde han saa en Visit hos mig, talte ivrigt næsten kun om at Hegel ej gav ham Penge nok, var en Blodsuger. (Han har faaet 10,000 Kroners Forskud). Samtidigt er han Hegels fineste Ven.

Han var her mest for at træffe Bjørnson, er her iøvrigt endnu. 20 Jeg maa dog sige, at om dig sagde han mig to Gange, at han savnede dig overordentligt her, han havde nu ingen, han kunde gaa op til.

De har arvet nogle Penge og vil rejse lidt. Bjørnson saa jeg naturligvis ej; jeg har læst hans Tale om »de stærkeste Hurraer der har 25 lydt i Norge«. De er stærke i Munden, er de.

Den danske Nation er i den Henseende forskjellig fra den norske, at de efterhaanden alle kommer paa grøn Gren. De hænger sig i Charlottenlund. De, der endnu ikke har hængt sig, gaar midlertidigt i Tivoli.

30 Jeg har rettet og omarbejdet min gamle Bog Danske Digttere der efter lidt over 19 Aars Forløb var udsolgt i første Oplag. En svimlende Succes.

Har du skrevet et Skuespil paany? Det er jo længe siden du har skrevet større Artikler. Idag var Hørup saare forfriskende.

Jeg er siden jeg blev færdig med den store Bog stadigt halvsvyg, som overanstrengt, vil rejse, men véd ikke hvorhen.

Din 5
G.

101. *Edvard Brandes til Georg Brandes.* Kjøbenhavn d. 19 Oktober 1900.

Kære Georg!

...

Det lykkedes mig ikke at bevæge Hørup til at tage din Danmarks- 10
Artikel. Af Hensyn til Holstein og til — Alberti, især den sidste. Da jeg indvendte, at vi dog egentlig ikke skyldte ham noget, var baade Hørup og Rode ivrige til at forsikre mig om, hvor enig Alberti holdt sig med »Politiken« i det Politiske.

Jeg synes, Artiklen var udmærket. 15

Ekspeditionen af Bladet til Berlin bliver standset.

Din
E.

102. *Edvard Brandes til Georg Brandes.* Kjøbenhavn, d. 11 Aug. 1901.

Kære Georg!

20

Jeg kan ikke rigtigt binde mig i Forvejen til de kinesiske Ting, for jeg véd jo hverken om de passer for os eller hvor lange de er. Jeg er derfor noget bange for at lade dig have den Ulejlighed, saameget mere som enhver jo kan oversætte dem fra de franske Originaler til andre Blade, nu du har givet Anvisning. Jeg ser heller 25 ikke, at Kineserens Brev indeholder meget Nyt, og Pokker véd jo, om det er autentisk; det var da et fromt patriotisk Bedrag at fabricere et saadant Brev. Desuden er Rædslerne vel éns i alle Krige, og ingen skal faa mig til at tro, at Bokserne er mindre grusomme end Tydskerne. Men naturligtvis er det morsomt at slaa Missio- 30 nærerne.

Derimod de pragtfulde Skældsord mod Kejser Wilhelm, dem maa jeg stryge. Da der ingen Regres er til Kineseren, vilde jeg bære Ansvaret, der vilde blive ret tungt, hvis den tyske Gesandt her læste »Politiken«. I hvert Fald vilde nok nogen gøre ham opmærksom
5 derpaa.

Forresten er her jo sket de største Ting siden du rejste. Det Nederlag, vi nær kunde lidt, forvandlede sig til en Sejr, da Hørup kom ind i Ministeriet. Blot han var rask! Rigtig Besked er der endnu ikke kommet fra Roving, og inden Operation havde Lægerne bange
10 Anelser om noget Kræftagtigt. Nu ser det lysere ud.

Jeg har faaet et mangedobbelt Arbejde ved at overtage Redaktørstillingen. Jeg er jo af Natur mere ivrig end Hørup og desuden maa Bladet lægges helt om. Nu er vi da foreløbigt Regeringsblad, hvad der giver en anden Tone. Jeg skal besørge Politik og Lederne
15 — hvad der forresten er en behagelig Afveksling; jeg var saa ked af det meste Literatur og Teater.

Elise hilser hjærteligst.

Din

E.

103. *Edvard Brandes til Georg Brandes.* København, d. 7 September 1901.

20 Kære Georg!

Jeg skal tage Artiklen, som vi idag har faaet, hvis du forlanger det. Men jeg vil Pokkers nødigt. Jeg tør vel ikke nævne for dig, at du skader dig selv: der bliver et Hyl af Glæde i Højre, af Raseri i Venstre (og hos Socialdemokraterne), thi skønt du nok mindes
25 gamle Dage, vil dog Angrebet føles stærkt paa de sidste Dages Hændelser. Derved er det »Politiken« kommer i den underligste Stilling, idet vi forsvarer hvad du haaner. Artiklen er udmærket, ordspøgsagtigt virkende, fuld af de brillanteste Ting. Jeg synes, at jeg har den Pligt at give en sidste Henstilling i »Kongens og Lovens
30 Navn«. Telegrafer det ene Ord: »Politiken«, Kopenhagen, Feuer — saa brænder jeg den af Tirsdag, i modsat Fald »Nein« istedetfor Feuer.

Jeg har en væmmelig Stilling som Redaktør: meget Arbejde à contre cœur.

Jeg kunde ikke faa den sidste paa før Onsdag p. Gr. af Kongefest og Valg. Men jeg underrettede V. G. i Tide om Sagen.

Din 5

E.

104. *Edvard Brandes til Georg Brandes.* København, d. 27 Oktober 1901.

Kære Georg!

Maa jeg med et Par Ord sige, hvordan efter min Mening Stillingen er. Ministerraad om dit Professur har sikkert ikke været holdt, 10
ellers vilde Hage meddelt mig dette. Hvad der til Dato er sket er kun, at Alberti har udtrykt Sympati for Tanken og har erklæret sig villig til at forhandle Sagen med I. C. Christensen. Dertil var han jo bedst, da det intet havde betydet for C., om Hørup eller Hage havde moveret den for ham: deres Sindelag kendte han 15
jo. Noget Forslag kunde ikke endnu foreligge, da Finansloven laa færdig trykt dengang Alberti tilbød at tale med C. Tidligst kunde altsaa denne stille Forslaget til anden Behandling 3: engang i Novembermaaned.

Dette vidste jeg altsaa da jeg talte med dig. Og siden har jeg 20
intet hørt. Naturligvis svarede du Fru Schandorph rigtigt; her synes at foreligge noget Lumskeri, en Indblanding af Borchsenius paa Albertis Vegne — skønt — meget tror jeg ikke herpaa. Saa formløs er han ikke.

Til 2000 Kr. synes jeg at du skulde sige nej — nu og altid. Saa 25
billigt bør de ikke slippe.

— — Jeg tilføjer, at dine Artikler for Fremtiden vil blive beregnet til 65 Kr. istedetfor 50. Du ønskede en Forhøjelse, og jeg vil hellere indrette det paa denne Maade end ved en Art Liniebetaling.

Din 30

E.

105. *Georg Brandes til Edvard Brandes.* 26 November [1901].

Kjære Edvard!

Saavidt jeg husker stod der i dit Brev til Erslev ikke noget om Titelspørgsmaalet. Jeg sagde til dig, at jeg ikke vilde have Titlen, men ved nærmere Overvejelse maa jeg alligevel udbede mig den, da det i modsatte Tilfælde vil opfattes som havde man kjøbt sig fri for mig ved Penge, medens Opfattelsen nu vil være den, at jeg endelig er bleven »Professor«, hvad der er det ønskeligste for min sociale Stilling.

10 Jeg beder dig altsaa lade Vedkommende vide at jeg har Brug for Titlen.

Din

Georg.

106. *Georg Brandes til Edvard Brandes.* 26. Nov. [1901].

15 Kjære Ven!

Ny Overvejelse. Jeg kan dog ikke bekvemme mig til at tage mod Titlen. Men det Hele har vel ingen Aktualitet i Øjeblikket.

Din

Georg.

20 107. *Edvard Brandes til Georg Brandes.* København d. 11 December 1901.

Kære Georg!

Jeg vil blot meddele dig, at Finansudvalget idag enstemmigt har tiltraadt Forslaget om Pengene til dig.

Din

25

E.

108. *Edvard Brandes til Georg Brandes.* København, d. 3 Januar 1902.

Kære Georg!

Jeg vil to forskellige Ting.

Den ene er følgende:

I min høje Egenskab af Redaktør har jeg faaet Finanslovbetænkningen nogle Dage førend Offentliggørelsen. Jeg ser af den, at Kultusministeren har gjort sin Indstilling angaaende dig paa en saadan Maade, at du meget vel (synes det mig) kan modtage en Professor-Titel med Universitetsprofessors Rang, hvis en saadan tilbydes dig. Jeg véd naturligvis ikke om det vil ske heller ikke hvornaar. Men det kunde jo tænkes at ligge for til 4. Februar, hvor du muligvis ikke er her i Byen. At du kan faa den almindelige Professor-Titel er jo givet; men den vil du vel ikke have. Men nu den anden? Vil du ikke tage en Bestemmelse? Muligvis opsøger man mig, naar du ikke er her, og muligvis maa jeg ogsaa sætte Sagen i Gang igen. Derfor vilde jeg gerne vide Besked.

Den anden Ting er, at Elise gerne vilde have dig endnu blot én Time for Afslutnings Skyld. Hvis du kunde faa Tid en Morgenstund eller senere i denne Uge?

Din

E.

Indstillingen vedlægges; den er hemmelig til 9. Januar.

109. *Edvard Brandes til Georg Brandes.* København, d. 29 Dec. 1904.

Kære Georg!

Forinden det foreligger officielt — jeg har først Generalforsamling imorgen — vil jeg meddele dig, at jeg paa Lørdag fratræder som Redaktør. Jeg er saare fornøjet over den nye Ordning, der befrier mig for et tredobbelt Ansvar overfor Politik, Blad og Aktieselskab. Jeg skal endelig være en uafhængig Privatperson.

Dette er da et glædeligt Nytaar for mig, og vi ønsker dig begge et mindst ligesaa glædeligt.

Din

Edvard.

110. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

Villa San Remigio.

Kjære Edvard!

Pallanza. 26 Maj 11.

Lad mig høre, hvorledes det nu gaar dig og Elise. Saavidt jeg véd er Sommeren varmere i Danmark end her, hvor vi har haft
5 en 10 Dages Øsregn og Kulde og hvor det endnu ikke er varmt.

Jeg har været her en 14 Dage og bliver her Maaneden ud, har endelig faaet sovet og hvilet mig, hvad ikke var muligt i Paris.

Jeg har en Indbydelse til Rouen 3.—9. Juni, men Alt er dér saa uordentligt, at jeg endnu ikke har faaet mit Hotel opgivet.
10 Jeg troer, man hurtigt faar mer end nok af Festerne dér. En Trængsel af Skandinaver er i Frankrig en gruelig Ting. Bag det Hele ligger kun Ønsker om Ordener hos de Ledende i Rouen og hos enkelte ganske ubekjendte Ærgerrigheder i Paris. Franskmandenes Uvidenhed om alt derhenhørende er kolossal.

15 Jeg sigter ikke saa meget til Spørgsmaalet Rollon — skønt det er sikkert nok, at ingen samtidig Kilde har andet end at Normanerne var Danske — men de véd intet.

Selvfølgelig sysselsatte i Paris ikke et Menneske sig med disse Fester. Dog mere pudsigt er det, at man i Rouen havde overdraget
20 en gammel Pige at skrive den nødvendige Brochure. I den var Alt saa falsk og dumt, at den — trykt — maatte kasseres. Kasseret maatte ogsaa en Plakat, som skulde forestille en Viking fra Aar 911 og var en fransk Ridder fra Aar 1300.

Man bad Gabriel Monod skrive ny Brochure. Det er dog en Mand
25 som kan noget og som gennem sine Forfædre har gammel Forbindelse med Kjøbenhavn (calvinske Præster). I den er nu alle Gudenavne stavede paa Tysk som i Wagners Operaer: Fricka osv. Ordet Danmark forekommer ikke, og hvad der staar om Landets Ufrugtbarhed er Vanvid, han kjender kun Jutland. Endelig siger
30 han, at Skjaldene gik forrest og sang Sagaer. Han troer Sagaer er Viser, og véd end ikke, at de er Prosa og 300 Aar senere.

Forleden spurgte den gamle Michel Bréal mig: Sig mig, har De

nogensinde skrevet noget paa det danske Sprog? Og samme Dag Gabriel Trarieux: Har De nu i Kjøbenhavn en god tysk Skuespillerinde til at spille de Ibsenske Kvinderoller?

Jeg gyser som sagt i Grunden for alle disse Normannerfestligheder, hvori man jo har overdraget mig selv en Rolle. Paa Opfordring skrev jeg for Kbhvn.s Magistrat Byen Kjøbenhavns Adresse til Byen Rouen. Da de saa spurgte mig om, hvad Honorar jeg ønskede, svarte jeg: det, at naar de næste Gang indvier et nyt Raadhus i Kbhvn. og udfærdiger 5000 Indbydelser, de da ogsaa finder en Plads til mig.

Den danske Comité, der havde anmodet Rouen om at maatte udstede Indbydelserne til Danmark, indbød hverken Krist. Nyrop eller mig, derimod Folke- og Landstingets Formænd og hele Magistraten. Liard, Sorbonnes Rektor, har derefter bødet derpaa.

...

Din

Georg.

Min Adresse fra 1. Juni af: 58 Rue de Bourgogne. Paris.

III. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

18/3 15.

Kære Georg!

Vi ses jo aldrig — jeg er optaget hele Dagen af det mangfoldigste Arbejde ligesom du og i denne Tid om Aftenen af et kedsommeligt Selskabsliv — saa vil jeg skriftligt takke dig for Svaret til Clemenceau. Hvad du siger er den gode Sandhed, værdigt og klogt og fint. Men hvad jeg som regerende »Minister« maa anse for overmaade nyttigt, det er Udtalelsen om at vi hverken vil eje eller have de tysksindede »Hertugdømmer«s Befolkning. Ingen større Ulykke kunde times Danmark end hvis Stormagterne vilde paanøde os Landet helt ned til Kielkanalen med tilsluttende Bevogtning af denne. Naa, saadant sker af mange Grunde ikke.

Jeg var glad ved hvad du skrev om min Ministerpost og smigret fordi du anfører min berømte Kundgørelse til Folket. . . . Jeg har aldrig før havt min Prosa opslaaet paa Gadehjørnerne.

Din hengivne

5

Edvard.

112. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

8/6 15.

Kære Georg!

Endelig har jeg faaet læst de to Bind »Goethe«, mange Gange afbrudt af Grundlovs-Spektakel og af de utallige Forretninger som
 10 mit »Embed« overlæsser mig med. Jeg har da taget Natten til Hjælp og moret mig fortræffeligt. Jeg synes det er en udmærket Bog, en fortløbende Kommentar af den højeste Værdi til alle Skrifterne, oplysende og uddybende og en pragtfuld Personskildring saameget rigere som du næsten helt igennem kan se med Beundring paa din
 15 Helt. Det er imponerende, at du har faaet dette uhyre Arbejde fra Haanden. Jeg takker meget for Tilsendelsen.

Jeg læser nu meget lidt, og Skønliteratur kan jeg næsten ikke læse, jo mere jeg er sysselsat med det praktiske. Jeg er lidet glad, hvis Ministeriet skal vedblivende sidde under en Verdenskrig, hvis Af-
 20 slutning nu ingen kan ane. Nu kan man tænke sig, at Tilstanden ikke ændres før med Vinteren 1916, og hvem havde tænkt dette trods Bravaderne i Fjor? Det ulykkelige Frankrig, thi kun dette lider. Jeg synes nok man i den Forstand kan kalde denne Tid stor — hvad du jo bestrider — at Krigens Mærker vil sidde i 50 Aar
 25 paa Europas Legem og at alt i Verden vil paavirkes af dens Udfald, vel egentlig alle Levende og den kommende Slægt.

Jeg er temmelig bebyrdet af Ansvar og misunder den, der sidder rolig ved sit Skrivebord.

Din

30

Edvard.

113. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

Nærum

Kære Georg!

3/7 16.

Det er jo et nydeligt Angreb, du har paa mig idag — thi jeg som Minister for Øerne bærer da Ansvar, for hvilke Love der nu er i Kraft derovre. Heldigvis er det fuldkommen fejlagtigt, naar du 5 skriver, at »intet Menneske tænker paa at faa slige Bestemmelser satte ud af Kraft med det samme«. Jeg har nemlig forlængst tænkt derpaa og truffet alle Skridt til at indføre moderne kommunal Lovgivning paa Øerne og Kolonialraadene derovre har Forslaget til Behandling. Fortiden har jeg jo intet at gøre med. Men »med 10 det samme« kan ikke saadant iværksættes. Maaske i Literaturen men ikke i Politik og Administration, hvad du nok vil indrømme.

Dernæst hvad de specielle Domfældelser angaar, saa er ingen bleven straffet efter de »barbariske« Bestemmelser. Al Indignation kan spares. Alle domfældte har enten faaet deres Straf formildet 15 til, hvad dansk Lov vilde medføre, eller er blevne pure benaadede.

Dette til din egen Underretning, aldeles ikke til Berigtigelse, for vi bliver latterlige, hvis vi skal polemisere imod hinanden.

Nu er vi i Lørdags flyttede herud. Og i Dag er første varme Dag. Jeg — vi haaber, at du og Edith en Dag vil komme herud og spise 20 til Middag.

Mange Hilsner fra Elise.

Din

E.

114. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

5 Juli 16. 25

Kære Edvard!

Der skal megen god Vilje til for i den omskrevne Artikel at finde et Angreb af mig paa — dig.

Da jeg for en halv Snes Aar siden klagede over at en Pige, der i Fortvivelse over sin Armod havde dræbt sit spæde Barn, fik 30

8 Aars Tugthusstraf, fik jeg samme Svar, at i slige Tilfælde indtræffer regelmæssigt Benaadning.

Mit Svar hertil er, at en Dom jo ikke er et Privatanliggende mellem den Straffede og Myndighederne, men berører den hele Befolknings Retsbevidsthed, og Befolkningen, der dog undertiden erfarer, at en Dømt er indstillet til Benaadning, har hverken i hint Tilfælde med Pigen eller i dette med Negeren faaet nogen Meddelelse om, at Benaadning paatænktes. Det er ikke let for en Lægmand paa Forhaand at vide Besked med dansk Justits. End ikke
10 det er let begribeligt, at Execution eller Ikke-Execution af Højesteretsdomme hører under Finansministeriet.

Det var altsaa et urigtigt Udtryk, at intet Menneske havde tænkt paa at afskaffe Loven — jeg véd ret vel, at det ikke kan gøres paa en Studs — men der har været Tid fra 1683, eller i ethvert Tilfælde
15 fra 1849, og naar endnu Intet er sket, saa har man ikke forhastet sig.

Edith er med Familien flyttet til Hornbæk, Friis's Pensionat.

Jeg vil meget gerne en Dag tage ud til dig, men der maa gaa en god Uge hen forinden, da jeg har meget at gøre.

Din hengivne

20

Georg.

115. *Edvard Brandes til Georg Brandes.*

11/3 1920.

Kære Georg!

Jeg har undertiden set dig til Førsteforestillinger i det kgl. Teater. Dette foranlediger mig til at raade dig til ikke at gaa derhen i Morgen
25 til Helge Rodes Stykke, som ikke alene er præget af den Antisemitisme, som betaler sig for Øjeblikket, men som er en yderst ondartet Pamflet imod dig. Jeg tror, at det vil blive dig ubehageligt at overvære Forestillingen, og derfor dette Broderraad.

Med venligst Hilsen

30

din

Edvard.

116. *Georg Brandes til Edvard Brandes.* Florents. Albergo Porta Rossa.

Kære Edvard!

27 April 21.

. . . Forholdene er jo ikke som i gamle Dage, da det at rejse ingen Vanskeligheder frembød. Ved hvert Skridt møder man saadanne Besværligheder, at man taber Rejselysten. Jeg er bleven læn- 5
gere Tid i Florents simpelthen af den Grund, at jeg undgaar Besværet med at rejse og møjsomt finde Plads i et nyt overfyldt Hotel.

Her er overalt ulmende Borgerkrig. De stakkels Folk, mest ganske unge Mennesker, myrder hverandre uden Menneskeforstand. Der er to Partier: Fascisterne, de Nationale, som understøttes af Re- 10
gering og Borgerstand, og Communister, Arbejdere, som troer Øjeblikket egnet til Revolution og anvender Bomber, hvor de kan. Det fører neppe til noget; den 15. Maj giver rimeligvis det Bestaaende Magten. Men den revolutionære Uro mærkes overalt, og der er Sol-
dater paa hvert Gadehjørne i Italien. 15

Din

Georg.

117. *Georg Brandes til Edvard Brandes.*

Athen d. 18 Marts 22.

Kære Edvard!

. . . Efter en frygtelig Rejse fra Rapallo med den saakaldte 20
Orient-Express, et Bummelzug (der tager 6 Dage og 6 Nætter og holder indtil 13 Timer ad Gangen) kom jeg til Athen, hvor der var en saadan Oversvømming af Grækere til Deputeretkammeret og af rejsende Amerikanere, at jeg var ved at forgaa paa et Hotel af 3. Rang og udstyret med Væggetøj. Jeg bestilte mig 25
da efter en god Uges Ophold Billet Piræus-Venedig; men tyve Blade faldt i den Anledning over den ny Regering, der var tiltraadt samme Dag, og uopholdeligt blev jeg indbudt til paa Statens Bekostning at indtage hele Gunaris' Lejlighed her, et Forværelse, som er en Pragtsal, to mægtige Værelser og et Badeværelse. Alt 30
gratis.

Grækerne er et saa lille Folk at mit Ophold er en Begivenhed. Her lægges Kort og aflægges Visiter fra 9 Morgen til 9 Aften. Alt vises mig hvad jeg vil se, og Alle kender en Del af mine Skrifter.

Jeg rejser nu fra Piræus til Venedig d. 27de (Hotel Bauergrünwald) og haaber at være der levende den 30. Marts. Hjem engang i første Halvdel af April.

Et ungt Menneske som jeg maa jo se at lære noget paa Rejser. I denne Uge er her to offentlige Fester for mig, hvad er mere ærefuldt end morsomt. Universitetet giver den ene.

10 Levvel!

Din

Georg.

HOLGER DRACHMANN TIL
EDVARD BRANDES
1872-1881

1. *Holger Drachmann til Edvard Brandes.*

Ryesgade. 124.

Kjære Edvard Brandes.

d. 5 Decb 72.

Maa jeg nu ikke takke Dig lidt udførligere for Din Bistand ved Befordringen af mine Digte.

- 5 Nu, da de foreligger færdige og indbundne etc., etc., springer alle Mangler og Svagheder mig ret tydeligt i Øinene, og tillige seer jeg nu tydeligere end under Korrekturlæsningen hvorledes Dine Fingerpeg hist og her ved Deres »Rigtighed« træder ud af det meget Ubehjælpssomme og Utekniske rundtomkring dem.
- 10 At de vilde have seet besynderlige ud uden Din Bistand er jeg ligesaa klar paa som jeg er paa at Du endda ikke havde behøvet at skaane mig saameget som Du har gjort. Baade Saxen og Filen kunde Du gjerne yderligere have lagt mig i Haanden. Jeg er jo modtagelig nok — altfor meget paastaar Du jo.
- 15 Imidlertid, meget er jo allerede afhjulpet, og der er dog en 4—5 Digte, som jeg synes hæver sig over hvad andre herhjemme kunde have gjort.

Jeg slaar mig begribeligvis ikke til Ro med dette Resultat. Og hvis Du yderligere vil bistaa Naturpoeten, da beder jeg Dig saavel medens Du er herhjemme som især naar Du kommer til Udlandet at meddele mig over Poesien hvad Du har læst og selv tænkt, opgive mig Bøger, Værker etc., etc.

Jeg vil nu til at studere. Jeg vil uddrive ved den ene Dæmons Hjælp den anden. Jeg vil sætte en Klemme paa min altfor diabolisk
25 lette Evne til »mir nix, dir nix« at aflire et Digt. Jeg gløder efter at sætte mine Indfald ned i Verseformen. Jeg bliver aldeles sinds-

svag naar jeg læser Byron eller Burns. Men Sindighed, Sindighed. Din Broder anbefaler mig Goethe. Ja han er Manden — en af Mændene. Kom nu Du med andre, som Du synes kan passe for mig — thi alt ligger ikke for mig. Ja det veed Du naturligvis lige-
saagodt som jeg. 5

Jeg veed nogenlunde, men ogsaa kun nogenlunde hvor det kniber, og hvad der skal gøres. Jeg veed at jeg for Fremtiden skal læse de store Digtere ligesom jeg nu seer paa de dygtige Malere. Jeg skal dæmpe min Begeistring i Almindelighed; jeg skal gaa Apparatet paa Klingen, kigge efter Penselføring, Kolorit, Impostation, 10
Smaafeil, Smaakneb osv. — Dette har jeg ikke gjort før — overfor Digterne.

Meddel mig nu en lille Kritik over mine Digte. Forstaar Du, saadan en rigtig direkte personlig Kritik. Din Broder har allerede sagt mig en Del. Kompleteer nu. Og saa den øvrige offentlige 15
Kritik ad Helvede til.

Endnu engang, Tak for god Haandsrækning.

Din hengivne

Holger Drachmann.

2. *Holger Drachmann til Edvard Brandes.*

Kjøbenhavn Ryesgade. 20
d. 1 April 1873.

Kjære Ven.

Jeg vil saalidt narre Dig April idag, at jeg megetmere idag netop vil holde op at narre Dig længer for det Brev, som jeg — Gud ved hvormange Gange — har foresat mig at sende Dig. — Altsaa: Hilsen og Sundhed og hvad andet Godt er! 25

Kjære Ven!

Jeg burde vel egentlig lade være at skrive idag, thi jeg er saasandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord (Amen!) ganske underlig stemt. Foraaret med alt hvad derunder rangerer har iaar overfaldet de danske Sletter med overlegen Styrke og uimodstaelig 30
Magt. Dette er ubehageligt saavel for Maven som og (eller snarere:

og af den Grund) for Humeuret. Visse ubehagelige Kjendetegn paa den faste, vinterlige Energies og staalsatte Allerhelvedeskarls Opløsningstilstand undlade ikke at spores. Til disse Kjendetegn høre:

- 5 1) Poetiske Længsler.
- 2) Længselspoesier (som dog strax brændes).
- 3) Lyst til at slaa En eller Anden (ubestemt hvem) paa Snuden.
- 4) Lyst til at reise, og den derunder henhørende obligate Kasse-
- mangel. (Det er altid dumt at have Lyst til en Ting, naar man
- 10 ikke kan sætte den igjennem).
- 5) Snue.
- 6) Mere Snue.
- 7) Sort Melankoli (i Almindelighed); tilsat med samme Farve
- Melankoli over Socialistsagens endelige Udfald.

15 8) — — — nei, jeg gider ikke mere. —

Lad os derfor tale om Noget andet, og fremfor Alt ikke om Forholdene herhjemme. De ere rædsomme, kvalmende, modbydelige. Og jeg selv er rædsom, og alt hvad jeg laver er rædsomt, og alt hvad de andre laver er ogsaa rædsomt. Rædsomt, rædsomt, en ræd-

20 som Rædsommeligheds Rædsomhed.

Og nu da jeg fik Lettelse ved denne venskabelige Udtømmelse af mine stumme Lidelser i Dit Skjød, vil jeg søge yderligere Lindring ved at see ind til Dig paa den Boulevard, hvor Du (ganske vist ikke er født) men hvor Du dog lever, og forhaabenlig lever

25 godt. Jeg hører jo nok af og til gennem de Breve, der kommer anstigende (ikke til mig!) at Du studerer ivrigt Blade, Tidsskrifter, Stemninger, Tilstande, Theatre osv. Men de Oplysninger, jeg faar om Dig, ere dog af en saa fragmentarisk Art, at jeg egenlig, forat danne mig et Billede af hvordan Du lever og røres, kan springe

30 alle Oplysninger over, og ligesaagodt holde mig til de »Slutninger«, jeg selv kan foretage.

Jeg »slutter« mig altsaa til en hel Mængde, og jeg faar et nogen-

lunde klart Billede frem af Dig: noget flittig, temmelig meget søgende at komme til at tale Fransk, en hel Del bon-vivant, havende gjort to store Opdagelser, nemlig 1) at Nutidens Opgave for en ung Mand (eller ældre c. v. v.) er at blive saa hurtig som mulig denne elskværdige Blanding af en aandrig Egoist, der lærer for meget for 5 Livet og for lidt for en Evighed, en modig Hazardspiller, der trækker Kaartet ud og gaber, en lunefuld Flegmatiker, der stundom bærer sig ad som om han sletikke havde lært Noget af sine Dumheder. Det var den ene Opdagelse, og den har vi vel gjort allesammen, og alle kunne vi fordele disse tre Roller iblandt os. Den anden 10 Opdagelse er en tilsyneladende meget ringe, men i sine væsentlige Følger en meget vigtig Opdagelse for dem, der blive sat istand til at gøre den. Det er: at man bliver til et forsvindende Ziffer i en stor By. Jeg kalder Opdagelsen vigtig i Henseende til sine Følger. Den forudsætter nemlig aldeles bestemt Et af To: enten at alle 15 Ens Evner, de gode med de skidte, blive væbnede i Ærgjærrighedens Tjeneste, saaat man blæser: En avant! Gaa paa! op paa en Bastion! erobre en Position! »blive til Noget«. Eller ogsaa, at man føler sig trykket af det uhyre Vognmandslæs (vide: Stoppenaalen), der kører henover En, at man siger: Ad Helvede til, og bliver udsvævende. 20

Jeg tager ikke feil, jeg er sikker i min Sag.

Apropos! hvad vil Du egentlig i Paris? Ja, undskyld dette Spørgsmaal, der egentlig kan siges at komme post festum. Men hvad vil Du egentlig i Paris? Er det denne — om jeg saa maa sige — semitiske Tilbøielighed til »at ville kunne Fransk«, der har drevet Dig 25 til Seinens Bredder. Jeg kan nemlig forstaa at en Mand vilde gaae til Paris enten i Louis XIVs Dage eller under den store Revolution. Paa de to Tidspunkter kunde man nemlig ikke faa Noget at vide om Frankrig udenfor Frankrig, og Alt, hvad man idetheletaget skulde have at vide, var i Frankrig, og særlig i Paris. Men nu? 30 — Sproget læres smukkest og renest ved Genfersøen. Og hvad skal man lære i Frankrig? — Intet uden hvad man jo meget mere uhildet

kan læse sig til paa et hvilket som helst Sted i Europa. Hvad i al Verden skal man lære i Frankrig? — Ja hvis man har overstaaet Vanskelighederne med Sproget, og hvis man har Lommerne fulde af Introductionsbilletter og en spækket Portemonnix, kan man lære
 5 det franske Kjøkken at kjende, den franske, saakaldte Conversation, samt hvorledes »Les Proverbes«' Helte bærer sig ad, for at blive saa fuldstændig indifferent-ugenerte i deres Bevægelser og Replikker. Og hvad saa mere? — Vil Du lære, hvorledes man arbejder, saa gaa til England. Vil Du lære, hvorledes man lever, saa gaa
 10 til Amerika. Vil Du lære, hvorledes man nyder, saa gaa til Italien. Men Frankrig. Fi donc!

— Naar jeg nu siger Dig, at Frankrig er dødsdømt, at Racen er færdig, at det er Skidt med Kathrine, saa vil Du trække paa Skulder og Smilebaand, og sige: Der har vi Germaneren! Men saa see dog
 15 bare ind til Din nærmeste Nabo. Hvorledes staar det til derinde? og hvilke Paralleler er der dog ikke at drage? Frankrig—Spanien; Spanien—Frankrig. Og saa dog Titusind Gange heller betragte Kadavrets sidste, voldsomme Muskeltrækninger i Madrid, Barcelona og Sevilla, end valfarte til Versailles, og overvære Hr. Thiers' ynkelige
 20 Vaudevillescener og see de andre Hanskvaster gjøre Kattespring i Luften — det er jo næsten ligesaa ynkværdigt som Fastnachtscomoedien i vort eget Folke- og Landsting. — Gud bevare Danmark, og tilgive os vore Synder!

Maa jeg saa lægge Haanden paa Hjertet, og maa jeg bede Dig
 25 gjøre ligesaa, og maa jeg saa uden al falsk Undseelighed men ogsaa, som jeg haaber, uden Indiscretion, spørge Dig — paa Tro og Love: hvad Du agter at gjøre i Retning af et Organ! Grunden til denne høitidelige Spørgeform, er den, at det mildest talt seer noget broget ud herhjemme, og at Du kan risikere, hvis Du bliver altfor længe
 30 i Arkadien da sletikke at træffe nogle af den gamle Bande naar Du endelig vender tilbage til Boeotien igjen. — Saa, raaber Epicuræren, skal jeg nu plages? Nei, Du skal ikke plages, og allermindst

af mig. Men jeg vil blot ansee det for min Pligt at vise Dig et Speil, ligesom Hexen i Eventyret, hvori Du kan see, hvad der foregaaer i Hjemmet. Saa see da!

D. 13de April. Dette Brev har ligget temmelig længe. Og da jeg idag fik det frem, vilde jeg egenlig rive det istykker, og sende Dig et helt 5 nyt. Men jeg indsaae da, at det let kunde gaae med det nye som med det gamle, og jeg foretrækker da at sende Dig disse usammenhængende Stumper. — Herregud, de kan dog maaske altid have nogen Interesse som et Stemningsmaleri af saavel de kroniske som de akute Tilstande i vor lille Leir. 10

Jeg standsede sidst ved et Løfte om at skildre denne Leir. Desværre, den seer noget bedrøvelig ud, synes mig. Møllers Maanedsskrift som sædvanlig 2 Maaneder tilbage i Tiden. Abonnenterne falde fra, eller der er idetmindste ingen Tilgang, og V. M. taber selv mere og mere Humeuret — hvilket jo endda ikke er saa for- 15 underligt, navnlig da han ikke har meget af Aandens Elasticitet iforveien, og ikke finder nogen synderlig Spore til Energie gennem sin Kone . . . Din Broder og jeg omgaaes som sædvanlig, og opmuntre hinanden som sædvanlig. Forøvrigt seer jeg ingen Mennesker, og det er vel ogsaa overflødigt for de øvriges Vedkommende 20 »af Banden«. Selv slider jeg mig op, eller rettere sagt, jeg kan snart udregne det Tidspunkt, paa hvilket jeg vil være opslidt af mit altfor mangeartede Arbeide. Desværre er dette Slid nødvendigt. Bestandig snevrere og snevrere bliver den Kreds, som »Omstændighedernes tvingende Magt« drager om mig. Jeg har arbeidet som en Herkules 25 i denne Vinter. Men lige umuligt synes det at være for mig at trænge igjennem som Maler herhjemme, og lige uheldig har jeg været i mine Forsøg i Udlandet. Det synes at staa skrevet et eller andet Sted i Stjernernes Bog, at jeg skal være nødsaget til at fægte mig igjennem med min Pen. Men uheldigvis staa der ikke samme- 30 steds en Opskrift paa en mindre smaalig og mere indbringende Brug af Pennen end den, jeg hidtil har kunnet gjøre herhjemme,

og Du aner ikke alle de smaa Ydmygelser for min Stolthed, og alle de Brud paa mine Evners Retning, jeg i den senere Tid har maattet underkaste mig forat kunne existere.

For Guds Skyld, hvad er det jeg her skriver. Misforstaae det 5 endelig ikke, kjære Ven. Jeg er den sidste af alle Mennesker til at klage, og jeg har desuden al den Trøst, jeg ønsker at have, i min smukke, prægtige Kone, som jeg bliver mere og mere »forgabet udi« eftersom Besiddelsen af denne huslige Vederkvælgelse bliver mig mere og mere besværliggjort. Jeg er desuden af Staal; jeg kan 10 holde ud, — men jeg meddeler Dig kun disse mine Confidencer forat erindre mig selv om den mulige Fare, der kan ligge for den dygtigere og dybere Production i denne tvungne Udstykken af min Tid og mine Kræfter i Bagateller, taxerede i Tremarker.

Og nu vender jeg tilbage til mit foregaaende Spørgsmaal: Tæn- 15 ker Du endnu paa »Organet«? Hvornaar vil Du gjøre det? Eller hvad vil Du idetheletaget gjøre? — Du undskylder, amicissime, at jeg falder ind paa Dig med et saa direkte Spørgsmaal, men det er nu snart nødvendigt for mig at kunne see hen til en bestemt Termin, hvor jeg kan sige mig selv at jeg samler mig om Noget, Noget, 20 der kan lægge Beslag paa mine Kræfter og ikke misbruge min Tid. Hvis denne Termin nemlig udebliver, hvis Du ikke har isinde at foretage Dig noget, hvortil Du kan have Brug for mine Kræfter, eller hvis Terminen trækker altfor langt ud, f. Ex. ind i næste Aar, da er min Beslutning uigjenkaldelig tagen: den nemlig, at bryde 25 op med Kone og Malerkasse til Efteraaret, og i Tydskland eller England udelukkende ved at male, at forsøge paa at bryde mig en Bane. Ingen vil kunne fortænke mig heri. Jeg mener at have holdt Positionen tilstrækkelig længe til at undgaae enhver Bebreidelse for Mangel paa Mod eller Energie. Der er dog en Grændse- 30 udenfor hvilken en Capitulation ikke blot er forsvarlig men endog, saa nødvendig. Man kan nok leve som Giboyer — til en Tid; men man skulde dog helst see at leve som en Maximilien.

Jeg vil bede Dig at bemærke, at jeg ikke i ringeste Maade vil søge at paavirke Din Bestemmelse i den ene eller anden Retning, og navnlig ikke i Faveur af min ringe Person. Jeg er efterhaanden i den senere Tid paa Grund af Omstændighederne bleven — hvad skal jeg kalde det? — en Smule fatalistisk overfor min Fremtid. Jeg veed, at hvis 5 der indtræffer Noget, der giver mig en samlet, regulair Beskjæftigelse enten som skrivende eller som malende Individ, vil jeg paa Grund heraf ogsaa faa Tid og Midler til at udføre ved Siden af et eller andet Arbeide con amore; f. Ex. skrive et Drama (hvilket jeg nu og da gjør historiske Studier til i denne Tid). Hvis intet Saadant 10 indtræffer, da er jeg beredt paa at komme til at føre det »Giboyer-Liv« som jeg nu fører. Og, (jeg kan sige desværre eller jeg kan sige heldigvis) jeg stiller mig allerede nu som Fatalist saa temmelig indifferent overfor disse Alternativer. Det Eneste, jeg egenlig lægger Vægt paa, og den eneste Egenskab, jeg egenlig vilde 15 rose mig af at besidde, det er den seige, ubøielige Energie, der indenfor en uendelig ringe Kreds, (for Øieblikket Hr. og Fru Drachmann) hver Dag tilkjæmper sig det fra Livet, som Livet igrunden saa nødig vil lade sig fravriste: Existensen. Jeg synes, at jeg, efterhaanden som jeg mere og mere nærmer mig Stillingen som »Ar- 20 beider« bliver stoltere og mere uafhængig. Med denne min Dagleier-Selvfølelse voxer min Foragt for alle Andre, og hvis jeg en Gang skulde miste min Kone forudseer jeg at jeg vil ende som Timon fra Athen. Quod felix faustumque sit. Som sagt, min Stolthed gaar i Retning af at kunne vriste mig igjennem med egne Kræfter. Og 25 det er altsaa ikke af personlige Hensyn at jeg spørger Dig om Din Bestemmelse. Men hvis Du har isinde at gjøre Noget herhjemme (og jeg tror dog ikke at Din Ærgjerrighed vil være tilfredsstillet ved at blive en æsthetiserende Høedt, der lever et recenserende Liv »af sine Midler«) kunde det da ikke tænke sig, at Du ved at blive for 30 længe borte, løb Fare for enten helt at miste Nogle af »Banden« eller at finde disse »Nogles« og disse »Faaes« Kræfter sløvede naar

Du kom hjem. Forholdene herhjemme synes at kunne udvikle sig til alt muligt. Hvis man vil indvirke paa Forholdene, er her ingen Tid at spille. Men hvorfor da tøve i Udlandet? Er det en Adspredelsestour, Du har gjort, da kan jo en saadan være opnaaet paa
 5 et Par Maaneder. Men hvis Du virkelig er gaaet til Udlandet forat studere, da kan jo et Par Aar næppe være nok, — men saa maa Du hellerikke vente at kunne opnaae noget Resultat af en journalistisk Virksomhed naar Du kommer tilbage — medmindre Du vil være
 10 Chef og Medarbejdere i een og samme Person. Forresten er her vel ikke stort Mere at sige. Noget at fortælle er her slet ikke. Hvis Du kommer til Wien, kunde Du gjøre mig en Tjeneste ved en eller to Gange om Dagen at stille Dig overfor mit Maleri paa Udstillingen, og gjennemløbe en hel Skala af Udbrud i forskjellige Tungemaal: Ah, Oh! Oui. Mais, c'est magnifique. A splendid picture, by Jove.
 15 Una miraviglia. Wunderschön etc. etc. Eller Du kunde leie en eller anden tjenstvillig Aand til tre Timer ad Gangen at være stum af Beundring overfor det. I begge Tilfælde kunde det maaske hendrage en eller anden Lysthavendes Opmærksomhed — og det er vist en meget vanskelig Ting paa Udstillingen.
 20 Naa, nu er Brevet voxet op til et helt Manuscript. Jeg tænker at min Kone enten skriver paa egen Haand eller lægger Noget ind i Convoluten her. Længe har dette Brev varet, og daarligt er det. Men tag det ikkedestomindre nu; det er godt ment; og forbliv, med Hilsen til Din Frue, den samme for mig som jeg er for Dig med
 25 soc: Hilsen og Haandslag

Din
 Holger Dr.

[Med Hustruens Haandskrift:]

Venligst Hilsen fra

3. *Holger Drachmann til Edvard Brandes.*

Ryesgade.

Kjære Ven.

Tirsdag [April 1873]

...

Jeg staar i disse Dage i Underhandlinger med »Ill. Tidende« (Dit gamle Organ) om at lade Organet i det mindste for Størsteparten 5 afholde mine Udgifter til en kort Wienertour (rimeligvis i Midten af Mai), hvor jeg da vil sende Tegninger og Artikler til det noble Organ, og hvor jeg for mit eget Vedkommende vil bringe mig à jour med Kunsten i Europa for Øieblikket. Ved at udgive mine Studier i saa Henseende tænker jeg ved min Hjemkomst at kunne 10 tjene nogle Penge. Hvis jeg da senere ved Hjælp af Dine bona officia kan nyde det tilbørlige otium et eller andet Sted i en landlig Afkrog, da er det, at jeg vil samle mig om det Drama: Masaniello, hvortil jeg allerede nu er begyndt at gjøre italienske og franske historiske Forstudier, og som jeg er betydelig opsat paa at gjøre. 15 Vil det være formeget at anmode Dig om, at sende mig et Par dygtige (hvad Du anseer for dygtige) franske dramatiske Arbejder (særlig historiske Arbejder) hvoraf jeg kunde lære en Del Konstruktion og øvrige »Ting«? Du vilde gjøre mig en stor Tjeneste dermed, da jeg er meget »ufunderet« paa dette Gebeet. 20

For imidlertid ikke at fordybe mig formeget i hvad jeg vil gjøre, maa jeg nu stoppe forat begive mig til det, jeg skal gjøre (Ak, vee: Smaabidrag til Almanakker, Udstillingsanmeldelser til — Dags-Telegrf., Tegninger paa Træ; smaae, billige Malerier, Fortsættelse af Novellen hos Møller (hvad synes Du om den første Afdeling)? 25 et episk-lyrisk-dramatisk-malebarisk Digt over — Luther (til et Træsnit) etc. etc.

Du seer Rækken, den uendelige, som jeg yderligere kunde supplere. Men, nei!

Kun til Slutningen en varm og oprigtig Tak for Dit Brev; en 30 venlig Hilsen til Din Frue fra min; og et »socialistisk« (hm; (!)) Haandslag fra

Din hengivne

Holger Dr.

4. *Holger Drachmann til Edvard Brandes.*

Wien.

Kjære Ven.

d 25de Mai 73.

Jeg fik ganske rigtig Dit Brev gennem min elskværdige Frue, og jeg skynder mig nu med at takke Dig og besvare Dig. Min Rolle her ved Udstillingen er udspillet imorgen eller iovermorgen. Jeg har gjort et ganske anstændigt Digt over denne uanstændige Humbug; jeg har gjort en Tegning fra den berømte Esterhazys Vinkjælder, som illustrerer et Forsøg paa underjordisk Kritik over Overjordiske Affairer, og har desuden samlet Materialer til forskjellige andre Texter og Tegninger. Efterhaanden som det kommer frem i »Ill. Tidende« (Dit gamle »Organ«) skal jeg sende Dig det; — nogen Interesse bliver der vel altid ud deraf. Jeg har desuden faaet et ganske godt Overblik over Øieblikkets Kunst, hvad der jo senere kan komme mig til Nytte, og jeg har ved Cafélæsning bragt i Erfaring at l'Indépendances Pariser- og Wienercorrespondent over de »skønne Kunster« er en overmaade sindrig og forstandig Herre, som jeg vil anbefale Dig at faa fat paa i Paris. Og efter denne kortfattede revue over min sidste Virksomhed (hvortil kommer et 4 Dages Ophold i Dresden med ganske tilfredsstillende Samtaler med Henrik Ibsen) gaar jeg over til Dig og til »Sagen«.

Sagen er da den, at jeg kort før min Afreise var oppe hos Din Broder Ernst, forat benytte mig af hans velvillige Hjælp til at omforme nogle danske Sedler i østerrigske Gulden. Vi kom til at tale om Mangt og Meget, og deriblandt naturligvis ogsaa om mit Forhold til ham, det han som gentleman og som brav Fyr lagde mig paa Hjertet ikke at maatte trykke mig, som han ganske rigtig formodede at det gjorde. Jeg havde laant den omtalte Sum paa mit ærlige Ansigt, og han bemærkede meget fint at mit Ansigt ikke havde forandret sig synderligt siden. Det var mig virkelig en Tilfredsstillelse at faa talt med ham derom. Jeg gav ham en kort Oversigt over de Midler, som Sommerens Arbeide vilde forskaffe mig, og viste — kort sagt, for ikke at tale formeget herom, jeg sagde ham,

at jeg betalte ham saasnart jeg kunde, og han sagde at det var godt, og jeg troer selv at han i den senere Tid har faaet saamegen Interesse for mig eller i ethvert Fald for mine Bestræbelser, at han ikke betragter mig som — Nei, Sludder, nu kommer det Dævelskab igjen. O Jeppe, Jeppe! Det er skidt at have Bonden i sig naar man 5
gaar for at være Baron.

Ikkedestomindre, jeg følte mig behagelig til Mode, da jeg gik fra ham. Nu træffer Dit Brev og Dit Forslag mig. Ja, hvad Fanden skal jeg nu sige. Jeg veed hvad det vil sige at skulle hjem, sidde paa sin Hale og betale sin Gjæld af ved Artikler og Tegninger. Jeg seer 10
paa den anden Side den behagelige Udvei, som Du brave Menneske aabner mig ved Dit Forslag. Men, — Din Broder kjender mig endnu for lidt, og netop fordi jeg troer at jeg vil komme til at holde af ham, netop derfor vilde jeg ikke have at der skulde være den mindste Prik imellem os — lad saa ogsaa Prikken være kun mikroskopisk. 15
Ja nu veed jeg, hvad jeg vil. Jeg vil hjem og forsøge. Jeg har en lille Bestilling paa et Maleri, der skal være færdigt i Løbet af Juni— Juli Maaned; jeg kan spinde min Reisetraad til et Bladvæv, hvori jeg fanger Fireskillingsfluer pr. Linie. Det er ikke moersomt, men det er »hæderligt«, og naar jeg saa blot har faaet den første Halv- 20
part tilbagebetalt ved egne Kræfter, saa kan jeg altid mere franchement sige til Din Broder: »Saaledes og saaledes forholder Sagen sig. Edvard har gjort mig et Forslag. Jeg skylder ham selv, vore fælles Bestræbelser og mit bedre Jeg 3: mit Talent, en ædlere Dyrkelse. Her staar jeg; jeg kan Gud hjælpe mig ikke mere. Amen.« 25

Dette er ingen Krumvei. Det er det Halve af den lige Vei. Og hvem veed, maaske kan det flaske sig saaledes at jeg endogsaa kan gaa de $\frac{3}{4}$ ja maaske de $\frac{4}{4}$ alene. I ethvert Tilfælde vil jeg gjøre Forsøget. Og skulde jeg til Forsøget behøve Din Hjælp à part, ja saa, kjære Ven, vil jeg skrive Dig til, og bede Dig om en Forstærk- 30
ning fra Din egen Kasse; — maa jeg det?

Og saa en hjertelig Tak forøvrigt for al Din gode og hjertelige

Velvillie overfor mig. Gid Fanden tage alt dette Klisteri. Gudske-
 lov at Du dog ikke er født rig. Du kan ifølge Din Fortid have nogen
 Sympathi med den, der gaar omkring med Hovedet fuldt af de
 stolteste Planer: Masaniello, Salvator Rosa, historiske Studier, store
 5 Digte, Fanden og hans Oldemo'er, og — Fru Belli; det søde Barn
 — Og saa Portemonnaien! Stik paa Næven, Du brave Ven. En
 venlig Hilsen til Din Kone.

Levvel.

Din

H. D.

10 Paa Søndag antager jeg at ville være i Kjbhv.

5. *Holger Drachmann til Edvard Brandes.*

Ryesgade 124 Østerbro

Kjære Ven.

d. 4 Juni 73.

Saa kom jeg da atter tilbage til dette latterlige Land, og sandt at
 sige, det behager mig ei. Ikke fordi at Wien tilfredsstillede mig, —
 15 ingenlunde; men dette er dog for comisk. Da jeg i den tidlige Mor-
 genstund førend Solen stod op, langsomt kom glidende fra Øster-
 søen forbi de smaa Søbefæstninger, langs den øde Langelinie ind
 til den øde Toldbod, fik jeg dette rigtige hjemlige, aandedræts-
 standsende Indtryk af at være hjemme. Heu me miserum! Og dette
 20 er vor fremtidige Kampplads. Jeg havde ovenikjøbet paa Natte-
 touren mellem Wien og Prag forkjølet mig stærkt, og med Hoste
 og Snue steg jeg iland paa den fædrene Jord, og den Nysen, hvor-
 med jeg hilsede min Fødeby, besvaredes ikke engang af en deltagende
 Aands: Prosit. Jeg havde Aftenen i Forveien i Selskab med Ibsen
 25 i Dresden henpassiaret adskillige Nattetimer ved de store Ølkrus.
 Han modtog mig mere hjerteligt og aabent end første Gang paa
 min Nedreise. Han talte meget med mig om hvad jeg havde præ-
 steret og om hvad jeg nu agtede at præstere, og opfordrede mig
 kraftigt til at lægge mig ned en Maanedstid i Dresden, for ufor-
 30 styrret af Hjemmets smaatærnede Omgivelser at gjøre de første,
 større Skridt henimod et større, sammenhængende Arbeide. Jeg

slog til, og lovede ham at komme naar jeg havde ordnet mine Af-fairer herhjemme. Nu er jeg her altsaa, og Begyndelsen af mit Arbeide er skeet — med at lægge mig tilsengs i to Dage, og med nu i en idiotisk Reconvalescentstilstand at maale Længden og Bredden af mine Gulvbrædder. Imidlertid, det er vel en Overgang, og saa: 5 vel mødt igjen Arbeide!

Men hvad er nu det for Kunster derovre hos Eder. Jeg skar Tænder af Raseri, dengang jeg paa Wienercaféen læste om Thiers' Fald og Reactionens Seier. Thiers har som bekjendt ikke været min Mand, men han repræsenterede dog altid det formelt Frisindede under 10 Navnet: Republik. Nu er det jo Soldater og Clericale; Prosit! Hvordan i al Verden har Gambettas Parti baaret sig ad? Hvordan hænger det egenlig sammen med Venstre i Frankrig, og hvem har egenlig Fremtiden for sig der? Meddel mig endelig Dine Iagttagelser herom, jeg gider ikke see de danske Blade, og de fremmede kommer jo 15 ikke saavidt. Er det virkelig saaledes som jeg formoder, at Frankrig i Bunden er et reactionairt Land, at Folket i Almindelighed altid gaar med Monarken og med Kirken, da er jo egenlig Studier i Frankrig overflødige, og da er der dog herhjemme i Danmark altid en vis Del at paavirke, som ikke kan paavirkes andetsteds. Jeg sigter 20 herved til de lavere Sphærer ude omkring paa Landet. De har vel oprindelig været stemt for vore Bondevenner, men efterat Bondevennerne (det Pak!) har gjort disse kolossale Dumheder i det nu afsluttede parlamentariske Felttog, turde det være høist sandsynligt at vi, om ikke med Hovedbladet selv saa dog med et Filial- 25 blad, kunde kappre et Parti, der er radikalt udenat være socialistisk, og som hælder til Venstre udenat være bondevenligt. Jeg har idetheletaget tænkt meget over vort Blad, og over Situationen, der vil skabe det Modstandere og Tilhængere. Jeg har maalt Vaabnene, og jeg kan ikke sige at jeg frygter for Fjenden. Jeg undervurderer 30 ikke den Modstand, vi skal bryde, men jeg føler at vi ere de Yngre og har den Kraft, som kun Ungdommen giver. En saa dvask men

tillige forlystelsessyg Nation som den danske, fordrer (især for Hovedstadens Vedkommende) noget Nyt, en Forandring fra det over al Maade kjedelige »Dagblad«. Nuvel, denne høist naturlige Tilbøielighed vil idetmindste i Begyndelsen skabe os en hel, stor nysgjerrig
5 Flok, der kan danne Læsere og Holdere af Bladet. Efterhaanden (og særlig da vi jo hverken ville bruge Køller eller Knive men fægte med Kaarden) gaar det op for Mange, at der dog kan være en vis elektrisk Strøm mellem Udlandets store Bevægelser og den stillestaaende Dam herhjemme, at det igrunden er interessant at faa
10 et Telegraftoug lagt igjennem Kjøbenhavn, og at den elektriske Gnist, som vi stadig lader springe frem ved Polerne, ikke er nogen Petroleumsbombe, der truer Christiansborgslot, Nationalbanken og »den lille Hassan med de skjæve Ben«.

Har Du ellers tænkt Dig nogen bestemt Tid for Din Hjemkomst?
15 Du maa ikke opfatte det saaledes som om jeg ved at spørge tillige vilde skynde paa. Naar Du mener at være klar, kommer Du hjem; den Ting er klar nok. Men jeg hører nu, at den ædle Fred. Bajer ved et Vælgervrøvl har erklæret, at til Efteraaret skal et stort Venstredagblad udgaa her i Kjøbenhavn under hans og Consorters Ledelse.
20 Det er ikke svært at forudsige, hvorledes et saadant Blad vil blive; derimod vil det maaske kunne være vanskeligere at forudsige, hvor mange af den Hob, der egentlig skulde være Læsere af vort Blad, hvormange af disse Ostemidder, der vil grave sig ned i den saakaldte »folkefrisindede« Retning, hvorfra det saa vil koste en Del
25 Uleilighed at drage dem op igjen. Der er Intet, der mere vil skade Manifestationen af vore Ideer, end netop dette Ævl og Bævl af Folke-Grundtvigiansk-Liberal-Fremskridts-Kraft-Suppeopkog, der Dag for Dag med den bevidste og ubevidste Løgnagtigheds hele Magt æder sig ind i Nationen. Lad os endelig have et vaagent Øie
30 med Farerne fra denne Kant.

Og dernæst, har Du overveiet hvilke Vanskeligheder og hvilken Tidsspilde, der vil være ved at grundlægge et større Dagblad? Særlig

Tiden, der vil medgaa inden Alt kommer iorden. Jeg er jo ikke nogen praktisk Mand, men jeg har dog spurgt mig for hist og her, og det synes som om et halvt Aarstid vil kunne gaa hen førend et Trykkeri med Besætning vil kunne bringes paa Benene. Dette er kun et Fingerpeg; men forhør Dig dog lidt i denne Henseende, 5 forat Du ikke skal regne feil, naar Du siger: Her er Tidspunktet for min Hjemkomst, og der er Tidspunktet for Kampens Begyndelse.

Hvorom Alting er, saa har jeg tilsikkert Dig min Bistand, og jeg skal trolig vente til Tidens Fylde kommer. Denne lille Reise har gjort mig godt, og jeg har taget en Del Ballast ind, der skal komme 10 mig til Nytte senere. Jeg frygter ikke for, at vi skal blive for Fa a e. Jeg har endnu ikke truffet paa et Organ, hvis Personale bestod af 20 Genier. Øvelsen vil hærde og skjærpe vore Penne. Jeg for min Part er slagfærdig med en Dags Varsel, mere har jeg igrunden ikke at sige. Jo, der er dog Eet endnu. Jeg vil, saafremt ikke Dit Op- 15 brud fra Paris lægger Dig Hindringer iveien herfor, benytte mig af Dit Tilbud i de sidste Linier af Dit Brev, og bede Dig sende mig et Par hundred Francs som et Auxiliaircorps, der skal støtte de Bevægelser, som jeg antydede for Dig i mit sidste Brev. Saasart jeg har faaet en samlet Række af Artikler frem i »Ill. Tidende« skal 20 jeg tillade mig at nedlægge dem paa Din Tærskel. Fortæl mig nu endelig noget om de franske Forhold. Husk paa, jeg lever som en Robinson paa en øde Ø. Her kommer ingen Mennesker og ingen Aviser. Østerbro ligger stille, solbeskinnet, mennesketom ligesom en Klippe i Sydhavet. Idag tager min Kone og jeg ud til Din Fa- 25 milie paa Klampenborg, maaske hører vi da Noget om Dig og Dine Bestemmelser. Særlig maa jeg derud forat faa Din Adresse, eftersom jeg hører at Du skal være reist fra Paris.

Forøvrigt min Hilsen til Din Frue.

Jeg er

Din hengivne

Holger Dr.

6. *Holger Drachmann til Edvard Brandes.*

Ryesgade. 124.

Kjære Ven.

D. 13de Juni 73.

Jeg har været rask og er bleven syg, har været syg og er bleven rask igjen siden jeg sidst skrev Dig til. Fanden staa i dette fordømte
5 Klimat, men nu troer jeg dog at jeg endelig er kommen ud af Klemmen, efter al Sandsynlighed kaldt tillive ved en lille, beskeden Polemik mellem en Indsender i »Dagbl.« og Carl Ploug, en Polemik, som jeg nu vil kaste mig ind i for dog engang at prøve, om min Klinge ikke skulde være rustet i Skeden. Det dreier sig om Besæt-
10 telsen af den ved Marstrands Død ledigblevne Post som Professor og Lærer ved Kunstakademiet. Denne Post er bleven overdraget — Vermehren med Til sidesættelse af Bloch. En vis M er traadt op som Blochs Ridder i »Dagbl.«, og har naturligvis faaet den sædvanlige Spand Skidenvand over Hovedet af Ploug. Jam ad triarios
15 res venit. Mit Princip tro, ikke at skrive i »Dagbl.«, sender jeg nu en lynende Artikel til »Dags-Telegraf«, hvor jeg som Du maaske veed har produceret mig som Kunstanmelder ved Foraarsudstillingen. Min Agt er at vise, hvor nødvendigt det er for vor Malerskole at faae en Maler og et Genie til Lærer og ikke en fittig
20 Tegner og Pedant.

Du undskylder at jeg begynder med dette temmelig ephemere Vrøvl, der naturligvis tager sig en Del betydeligere ud mellem Øster- og Vesterport end paa Boulevard Montmartre. Jeg takker Dig for Dit Brev af gde Juni og sammes Indhold, som er rigtig
25 modtaget. Jeg har nu ordnet mit Arbeide saaledes at jeg i Begyndelsen af August Maaned vil kunne have tilbagebetalt Din Broder hele mit Laan hos ham; og jeg kan ikke nægte at denne Ordning af Sagen tiltaler mig mest, skjøndt jeg naturligvis ikke et Øieblik tvivler paa, at hvis jeg ikke havde kunnet, han da ikke havde været
30 utilbøielig til at modtage Dit Forslag.

Tak for Dine »Vink« i Retning af det Dramatiske. Hvad Du siger om Corneille og Racine skal jeg lægge mig bag Øret ligesaavel som

hvad Du bemærker om Væddeløbet. Med Hensyn til Fischer, Kunsthandel, Forbindelser osv., da skal Du have Tak for at Du henleder min Opmærksomhed herpaa. Kun veed jeg ikke rigtig hvad Du forstaaer ved »herværende Malere«; — er det danske eller franske, Du mener? — kan Du ikke, udenat gjøre Dig formegen Umage, 5 skaffe mig nogle Oplysninger om Kunsthandlens Stilling til Marinebilleder?

Sagen er ganske rigtig med det omtalte Venstreblad. De to Redaktører: candidati juris Larsen og Schiøtz (troer jeg) ere allerede udnævnte. I Oktober Maaned udkommer Bladet. Edgar Quinet (troer 10 jeg) er hvervet til Parisercorrespondent.

Den 1ste Decb. skal indgraves i mit Hjerte og ikke paa min Læbe. Tænk en Smule over Trykkeriet og Ordene »Noget kan maaske arrangeres inden min Hjemkomst«.

Hvis Du reiser (som jeg har hørt) da send mig Din Adresse. 15

Din hengivne

Holger Drachmann.

7. *Holger Drachmann til Edvard Brandes.*

Kjære Ven.

Bornholm.

d. 8de Septb. 73.

Ihvor Du end færdes, (og det bliver snart vanskeligt at følge Dine 20 Veie) saa vil jeg dog iaften skikke Dig et Brev, forat lade Dig vide, at — Barkis is wanting. Nei, det vil jeg dog ikke begynde med; jeg vil begynde med at fortælle Dig, at jeg i dette Øieblik er i en vis lykkelig Stemning som Følge af, at jeg netop nu blev færdig med den 4de af de 6 Fortællinger (illustrerede, deiligt udstyrede etc.) 25 som jeg gjerne vilde see at faa ud til Jul. Jeg glæder mig ret meget til at høre Din Dom over dem; jeg synes selv, at jeg er kommen et betydeligt Skridt videre siden jeg udgav mine første Skitser, og at baade Form og Indhold har vunden i Klarhed, Præcision og Originalitet. Jeg har læst en Del, og særlig har jeg seet og hørt en 30 Del i de sidste to Aar, — seet med et udviklet Blik parret med en

mere elskværdig Fantasie end sidst, — og hørt med mere musikalske og mere ømfindtlige Ører end sidst. Dog, jeg vil ikke anbefale mine Varer paa Forhaand; men jeg vil derimod nok ønske, at jeg, om saa kun var for et Par Timer, havde Dig ved min Side.

5 Jeg er, som jeg skriver, i en vis lykkelig Stemning, og derfor vil jeg rose mig lidt selv — saameget mere som jeg lever for Tiden i fuldstændig barbariske Forhold, hvor jeg er overladt ganske til mig selv.

Jeg har arbejdet som en Smed — ogsaa som Rimsmed. Her ligger
10 f. Ex. i min Mappe hele 20 mere og mindre færdige Digte, som ad Aare, naar de yderligere have formeret sig, skal udgjøre Digtsamling No 2.

Endvidere er her: Masaniello; — ak, men herom siden.

Desuden: Slutningen af Novellen til Møllers Maanedsskrift.

15 Forat kunne gjøre alt dette er jeg taget over til Bornholm, hvor jeg, forat kunne leve, har taget — ja nu maa Du ikke lee ad mig — Arbejde hos en Pottemager, hvis græske og etrusiske Vaser jeg pryder med de yndigste moderne Landskaber.

Jeg har tilbagebetalt Din Broder 100^r. Videre har jeg ikke kunnet
20 strække mig — og nu kan jeg Fanden annamme mig ikke mere. Betragt ikke dette som en digterisk Frase. Jeg er virkelig træt. Jeg troede, at jeg kunde være vedbleven paa denne Maade indtil Ernst var betalt, men jeg kan ikke, NB naar jeg vil sætte mine litteraire Planer igjennem samtidig.

25 Jeg beder Dig da, kjære Ven, hvis Du endnu erindrer vor Korrespondance herom, at skrive til Ernst, og fortælle ham saaledes og saaledes, og afgjøre Sagen med ham. Vil Du at jeg skal selv, eller vil Du, at jeg endnu skal forsøge paa selv at presse Muskaten, saa er jeg begribeligvis rede, sans phrase. Men, som sagt, jeg begynder
30 at slappes. Masaniello — det Asen — er bleven siddende i Vrangstruben. Ak, Edward, Edward, my dear fellow, — hvad er en Digter dog for en ulykkelig Krabat! Forresten, Et Spøg, Et Andet

Alvor! Jeg har brændt mit første Udkast til Masaniello. Han led formeget af mit bittre Lune, og en Digter maa dog være retfærdig overfor sine Billeder. Men en ny Masaniello er ifærd med som en Fugl Phoenix at opstige af den brændte Fugls Aske.

Kun maa jeg ud, bort, for Satan, under fremmede, helst lidt 5 sydligere Omgivelser. Jeg maa føle mig rig; maa have Raad til at drikke et Glas Vin udenat tænke paa Gjæstgiverens Regning.

Brænd denne Epistel, men lad mig endelig komme ned til Dig, hvor Du saa end er; hører Du, lov mig det. Skaf mig Midlerne; nogle af dem blot; jeg selv skal nok sørge for nogle — og, fremfor 10 Alt, lee ikke ad mig, kjære Ven, og skjæld det ikke ud for Overdrivelse naar jeg siger Dig, at i dette Drama skal Tærningerne kastes om hvorvidt jeg duer til Noget eller ei; men de maa kastes udenfor disse gruelige Omgivelser, og jeg maa have Lov til at leve i 8 Dage udenat behøve at tænke paa den gde. 15

Er det sandt, at Bladet er opgivet? eller er det kun udsat? eller bliver der sletintet af det? I saa Tilfælde har jeg jo hverken Ret til at bede Dig om Noget eller til at vente Noget. Men for Pokker, jeg kan jo blive Din Skriver, eller private Sekretair, Korrekturlæser!

Skriv med omgaaende Post til Din 20

hengivne

H. D.

8. *Holger Drachmann til Edvard Brandes.*

Kjære Ven.

Ryesgade.

Tirsdag 27d. Jan. 74.

Lad mig benytte Leiligheden — nemlig Selskabet paa Mandag, 25 som jeg for min Person foreløbig beklager, at jeg ikke kan have den Fornøielse etc. etc. at deltage i — lad mig som sagt benytte denne Leilighed til at snakke om Et og Andet, som jeg for den Sags Skyld ligesaagodt kunde snakke om in persona hos Dig selv — forudsat at jeg i den nærmeste Fremtid kunde faa Tid til at snakke med Dig. 30 Jeg har med Hensyn til det saa ofte omhandlede Tidsskrift egenlig

talt opgivet Tanken om dets Tilblivelse, og jeg tror at jeg heri nogenlunde træffer det Rigtige. Vi har jo gjensidig talt saameget frem og tilbage herom, og skjøndt jeg ikke synes at Dine Grunde imod ere fuldstændig afgjørende, saa ere de dog afgjørende for

5 Dit eget Vedkommende; og det er jo egenlig det Afgjørende ved Foretagendet. Der er een Side ved denne Afgjørelse, som kommer mig lidt paatvers, og det er at den Leilighed, som jeg ved at skrive i Dit Tidsskrift kunde have til successive at afbetale min Gjæld til Dig, saaledes falder bort. Denne Gjæld trykker mig; og af to

10 Grunde. Jeg synes (idetmindste forekommer det mig iaften saaledes) at jeg ikke har vist Dig tilstrækkeligt, hvor stor en Tjeneste Du dengang gjorde mig ved at laane mig de Penge, og hvormegen Pris jeg satte paa og sætter paa at Du gjorde mig den Tjeneste. Jeg vedblev jo lige til det sidste at stole paa, at jeg kunde tage

15 ned til Dig i Italien, takke Dig personlig for Dit Venskab og Din Beredvillighed til at give mig en Haandsrækning, og samtidig vise Dig mit Udkast til mit Drama, og arbeide i Din Nærværelse paa dets Fuldførelse. Det blev til »Røg«. Jeg saae, da jeg kom til Kjøbenhavn fra mit bornholmske Exil, at det vilde være temmelig let-

20 sindigt af mig at reise bort fra en hel Del Gjæld i Hjemmet, og med Udsigt til ikke just at finde den reduceret naar jeg vendte tilbage fra Udlandet. Desuden opdagede jeg, at mit Drama var complet forfeilet, og at jeg endnu manglede kunstnerisk Modenhed og Studium til at gjøre et Drama. Jeg blev altsaa hvor jeg var, og med

25 de Penge, jeg saaledes ved Din Hjælp havde, klarede jeg for mig tilhøre og venstre, idet jeg mente, at jeg ved en rensset Horisont i materiel Forstand ogsaa vilde opnaa en dito i aandelig. Jeg vil ikke tale om at jeg forregnede mig heri. Trykket fra Sommeren vedblev at være over mig; og at jeg egenlig havde gjort bedre i,

30 at bryde overters med alle Hensyn og følge min første Bestemmelse, det var Noget, som nu for sent gik op for mig. Jeg vilde ikke i denne temmelig »delte« Stemning skrive Dig til. Jeg ventede med at bringe

Dig min Tak ved Din Hjemkomst. Jeg besøgte Dig da ogsaa ved Din Hjemkomst, men den Aftens Møde med Dig i Dit nye Hjem var ikke oplivende; og min Tak og min Forklaring kom meget ubehjælpssom og keitet frem — forudsat at den ikke ganske udeblev. Jeg tog ikke i Betragtning, at Den, der kommer hjem fra Udlandet 5 just ikke er i den fornøieligste Stemning her i de »hjemlige« Forhold — kort sagt, jeg kom forkert ind paa det Hele den Aften. Første Gang er ofte bestemmende for en hel Række af Gange, og — jeg har nu en Følelse af, at jeg maa forekomme Dig utaknemlig eller ligegyldig, for ikke at bruge et stærkere Udtryk. Behøver jeg nu 10 at sige Dig, at jeg ikke er det? — Jeg haaber det ikke; men hvis det behøves, maa Du dog vel af hele mit Væsen, af mit, just ikke uudforskellige, Ansigt ofte have kunnet læse Dig den Erklæring, at Du i mig har en taknemmelig og hengiven Ven — hvor stor en Skep- 15 tiker Du nu endogsaa kan være.

Men hvad hjælper det, at jeg nu siger Dig dette. Der er snart gaaet et halvt Aar, hvori Du har kunnet tænke saa det ene saa det andet om mig paa dette Omraade; og derfor kan Du vel heller ikke finde det besynderligt, naar jeg siger Dig, at denne Gjæld trykker mig, — særlig da jeg ikke i den nærmeste Fremtid seer Tids- 20 punktet, hvor jeg kan betale Dig tilbage hvad Du laante mig.

Saa kommer den anden Grund. Den er maaske noget underlig vil Du synes, men ikkedestomindre er den der dog, og vil ikke væk. Jeg er bleven noget forskræmt, lidt bitter og en Del desperat ved disse sidste to Aars Felttog mod en overlegen Fjende. Da Du 25 saa beredvillig og venskabelig tog Din Broderpart af Arbeidet paa mit Nytaarsstykke, og da Du saa trolig hjalp mig med at faa det Gjøgleri lavet sammen, hvorfor jeg ikke noksom kan takke Dig — aldeles bortseet fra det Resultat, der kom paa det — da var det jo, at vi faldt paa den Idee at gjøre et Lystspil sammen, fordi vi 30 syntes, efter det Foreliggende at dømme, at vi To nok maatte kunne arbeide sammen. Imidlertid viste det sig, efterat Arbeidet var endt,

at vi i vore hyppige Samtaler arbeidede os dybere og dybere ind i en misanthropisk Stemning, der med »Tidsskriftet« og den lille frisindede Skares Arbeide som Udgangspunkt efterhaanden strakte sig over ethvert Arbeide idetheletaget, og kastede sin mørke Slag-
5 skygge henover Unyttigheden, Urimeligheden og Ubetimeligheden af al Arbeide i frisindet Retning herhjemme. Jeg blev stærkt berørt heraf; stærkere end jeg egenlig kunde forsvare det for mig selv. Jeg var lige paa Nippet til at gjøre som Du, opgive Ævret, men da paakaldte jeg en »stille Aften«, da jeg melankolsk vandrede hjem
10 fra Kongens Nytorv Resterne af min gamle Energi og den Begeistring, der tidligere, og det i langt vanskeligere Forhold for mig, anviste mig den Vei, jeg havde at gaa, — og jeg veed nu bestemt at jeg vil gaa denne Vei. Men herved — thi mit Skriftemaal skal være ærligt og helt ud — følte jeg, at jeg nødvendigvis idetmindste
15 i den første Tid maatte blive noget fjernet fra Dig; jeg maatte trække mig noget tilbage fra Dine mismodige Argumenter, hvis Rigtighed jeg føler i det Øieblik de fremkommer, men hvis Konsekventser, jeg i min Stilling ikke tør undergive mig.

Men naar jeg nu sidder herude i min Ensomhed, fast bestemt
20 paa ved et Arbeide ligeligt fordelt mellem det »daglige Brød« og min »revolutionaire Pathos« at kjæmpe mig igjennem den trange Tid, naar jeg som sagt sidder her, og veed med mig selv, at jeg ikke tør gaa til Dig fordi at Du er den, Du er, og fordi at jeg gjerne vil være saa staalsat, som jeg kan blive, — se saa trykker det mig,
25 at Du netop er den, hvem jeg skylder mange Penge, og samtidig er den, som naar Uge efter Uge gaar, maa synes at jeg er utaknemlig og ligegyldig, fordi Du ikke seer noget til mig.

Og dog er jeg Din oprigtigt hengivne Ven, maaske en af de faae, Du har — nu kan Du tro derom, hvad Du vil.

30 Jeg haaber imidlertid at jeg ved fortsat og anstrengt Flid kan tilbagebetale Dig min Gjæld, og det uden at den skal blive altfor graanet ved Alderen. Hvad der dog er mig vigtigere end dette,

det er, at jeg ligesaa bestemt haaber og tror, at der vil komme den Tid, hvor Du af indre eller ydre Omstændigheder vil blive kaldet bort fra Dine »Ikkeinterventionsprinciper« og med Dine Evner og Dine Kundskaber vil stille Dig Side om Side med de Faae, der trods alle Reflexioner vil kjæmpe paa den eneste rette og rigtige 5 Arena: det yderste Venstre, det være sig som Politiker, Kritiker, Novellist, Dramatiker, Lyriker. Jeg tror, jeg veed, at vi vil mødes der. Du kan umuligt holde det Liv ud, Du nu fører. Du har østerlandsk Blod i Dine Aarer; jeg f. Ex. har kun grønlandsk. Og selv om det kun er i Grønland at Kampen skal staa med Sælhunde, 10 Isbjørne, Hvalrosser og Spækhvaler, saa er det dog bedre at være ude blandt disse Dyr end at sidde i Jordhytten, hvor Lampen brænder og Trankjedlen koger. Jeg maner Dig op fra de Døde, kjære Ven. Ikke som om jeg var den, der havde Magt dertil. Jeg kjender mine Skranker, og de ere snevre nok. Men ligesaavist som I Brødre 15 i den senere Tid har været kun altfor tilbøielige til at holde Eder til min grovere Skal med alle dens parasitiske Skældyr, ligesaavist føler jeg, at der bag denne Skal slaar et varmt og ikke saa grovt-kornet Hjerte endda for visse Ting, som man ikke absolut kan tillægge en Fusentast Interesse for. Bebreid mig kun mine Feil; det 20 har jeg kun godt af. Men bær tillige over med dem; thi de ere ikke af nogen lav eller smaalig Art — ellers vilde jeg ikke bede om Overbærenhed.

Og nu kan jeg nok sige Stop. Jeg føler allerede, at Brevet er blevet for langt — dog forhaabentligt ikke altfor Møllersk. Jeg havde tusind 25 Ting endnu at sige, men tror dog at have faaet det vigtigste sagt. Det faldt mig ind forleden Aften under Dit Foredrag, at Du burde være politisk Taler. Forfærdes ikke! Det er mit Alvor. Du har den Ro og Beherskelse, den tilsyneladende Ligegyldighed for det foreliggende Stof, som Georg mangler. Dit Hoved er klart saaat 30 Traaden holdes gennem alle Syeninger, og Din Misanthropi giver Dig afvexlende »Schwung« og et tørt Lune, som virker paa de Mange.

Har Du tænkt over, at Din Interesse for det Dramatiske netop viser Dig hen hertil? Man kan ikke paa Dit Ansigt see, hvad der kommer i det næste Punktum, den næste Replik. Jeg vil gjerne udbrede mig yderligere herom. Det er min bestemte Overbevisning. Mere, naar
5 eller hvis Du svarer

Din hengivne

Holger D.

9. *Holger Drachmann til Edvard Brandes.*

Østerbro. 60.

Kjære Ven.

Lørdag [1874].

10 Min Kone var meget utilfreds med mig, fordi jeg, som hun udtrykte sig, havde »vaaset« igaaraftes. Særlig mente hun, at jeg ikke med tilstrækkelig Alvor havde optaget Meddelelsen om det nu tilstundende Tidsskrift.

Jeg slog igaar paa, at jeg var bleven en »taus« Mand. Det er jeg
15 i Virkeligheden, eller rettere: jeg er kommen til Comparativformen, tause. Jeg vil af den Grund hellerikke nu — maaske en Gang i et fortroligt Øieblik — meddele Dig hvad der laa til Grund for min maaske noget vel iøinefaldende exalterede Stemning igaar. Kun saameget vil jeg sige Dig, at jeg var bleven i høi Grad angreben
20 af og oprørt over noget, der var mødt mig nogen Tid forinden jeg kom til Eder. I saa Tilfælde pleier mine Stemninger bagefter at være noget uberegnelige. Jeg trøster mig imidlertid med, at den komplette Ligevægt ikke altid er den morsomste, vel hellerikke altid den oprigtigste, og jeg sætter nogen Pris paa at kunne være oprigtig i
25 mine Venners Selskab — lad dem saa ogsaa smaalee lidt over mine Barokkiader. Men Maanedsskriftet! — Ja denne Mangel paa Alvor ved Modtagelsen af dette i Sandhed ευαγγέλιον, den vil jeg idetmindste søge at rette idag ved Afsendelsen af disse Linier, og for bedst og sikkrest at vise Dig med hvilken Interesse jeg har greben
30 den nu af de Døde gjenopstandne, forhaabenlig snart livskraftige, Skikkelse, underretter jeg Dig herved om, at jeg denne Morgen

har taget en gammel Idee frem af sin Skuffe, og at jeg har sat alle Mand i Arbeide paa Hjerneværkstedet med den kunstige Forfærdigelse, Udhamring og Forziring af følgende Raastof:

En Zigeuner-Skomager i Udkanten af en lille By; et Naturphænomen af en vild Datter; en Forførelse; en Flyvemaskine; en Kata- 5 strofe.

Det er ikke meget oplysende, vil Du maaske sige. Nuvel, glæd Dig i Haabet om at Oplysningen kan komme. Skomageren og Datteren har jeg allerede næsten færdige, og udarbejdede fuldstændig efter Model. Den »unge Mand« kommer af sig selv. Spidsborgere 10 i en lille Kjøbstad kan jeg udenad; og dette lille snevre Samfund stillet vis à vis med en Verdensidee (som brister), skal hidføre en Katastrofe, der i sig forener det Komiske og det Tragiske.

Med venligst Hilsen

Din heng. 15

Holger D.

10. *Holger Drachmann til Edvard Brandes.* No 1. Beim alt. Waisenhaus
2te Etage
Hamburg.

Kjære Ven.

Fredag d. 19de Feb. 75 20

Disse Linier forat bede Dig, saafremt Din Tid maatte tillade Dig det, være saa venlig at læse den 1ste Korrekt paa Digtene. Jeg sendte igaar et Par Ark Manuscript til Hegel; antager i næste Uge at sende ligesaameget, og saaledes fremdeles. Jeg har arbejdet flittig ved hvad vi gjennemgik, og har gjort flere nye Sager, hvilke Du 25 vil finde i Korrekt. Jeg bestemte mig til at hugge Knuden igjennem, og sende Manuscriptet direkte til H. Du veed — jeg har i ethvert Fald altid gjort mig Umage forat lade Dig vide — at jeg heller end gjerne og med beredvillig Sjæl og taknemlig Sind underkaster mine Manuscripter Din Prøvelse ligeindtil Kommaer, men jeg saae 30 en Dag til min Forfærdelse, at vi allerede skrev den 10de Febr., og jeg tænkte ved mig selv: vogue la galère! . . . Tjen mig endelig

i, hvis Du vil gjøre mig den Tjeneste med Kork., at lade Din Kritik tilflyde mig, i saa rigt Maal som muligt; der er dog altid nogen Udvei for at rette, slette, eller tilføie. Jeg er febrilsk utaalmodig efter at høre noget fra Dig desangaaende.

5

Din hengivne

H. Drachmann.

11. *Holger Drachmann til Edvard Brandes.*

Torsdag Aften

Kære Ven.

[Efteraar 1875]

10 Jeg har ganske vist — som Svar paa en Bemærkning af Dig kort efter min Hjemkomst — ikke været meget sigende i min Korrespondance til Dig det sidste Aar. Til Gengæld vil jeg iaften afsende nogle Linier, som jeg maaske imorgen vil ønske uafsendte, men Sagen er den, at der er Aftentimer, som det er mig næsten umuligt at
15 faa til at gaa, ligegyldigt hvilken Slags Arbeide, jeg tager mig for. Maaske et Brev kan hjælpe.

Anledningen kan være denne: Jeg fik idag en Forespørgsel fra Hr. Grensten, om han maatte sætte som Slutbillede til den lille Hundefortælling en — Engel med Palmegren. Jeg lod svare Ja.
20 Det var for grundkomisk; jeg kunde ikke modstaa. Jeg har moret mig som en Olympier derover i to Timer.

Nu kommer der et Eftersmæk.

Da Du ytrede om den lille Fortælling, at det var en uskyldig Bagatel og meget »dæmpet«, havde Du ubetinget Ret. Der er imid-
25 lertid presset ind i denne uskyldige Bagatel — som blev skrevet i Sommer i den mest bittre og selvbebreidende Stemning — en saadan Sum af smaa Omstændigheder fra mine første og lykkelige ægteskabelige Aar, at Slutningsironien med Englen og »Fredens Palmeblad« næsten er bleven mig for stærk. Ikkedestomindre vil
30 jeg lade Englen blive staaende; man har godt af at binde et Ris til sin Ende, selvom Riset kun er en Palmegren. Jeg har ikke ulei-

liget mine Venner med Udgydelse om hvad der er forefaldet. Alene og i Udlandet har jeg fægtet den Sag ud med mig selv, men, jeg indrømmer det her iaften fordi jeg er ene og træt, jeg har handlet urigtigt i alle Maader, mindre mod mig selv end imod hende, og dog til Slutningen hellerikke saa lidt imod mig selv. Hvad der er 5 gjort er nu imidlertid gjort, og jeg haaber at jeg skal være tapper nok til at staa det igjennem lige til Enden og endda vinde mig Tid og Beherskelse nok til med Raad og Daad at kunne tage mere Vare paa hende nu da jeg er borte fra hende end da vi var sammen. Jeg vender ikke oftere tilbage hertil, men jeg har paa den anden 10 Side ikke kunnet holde dette tilbage iaften, nærmest vel fordi jeg føler mig ene og træt. Hvis alt det, der nu dæmpes af i mig, med Tiden kan skyde frem i en Kraft, der er lig den, hvormed det nu trænges tilbage, da tror jeg, at mine Venner skal faa Leilighed til at rose sig af mit Bekendtskab og min Omgang. 15

Din

H D.

12. *Holger Drachmann til Edvard Brandes.* Tirsdag [Oktober 1875?]

Kære Ven.

Der har været, indtil nu, reist forskellige Betæneligheder imod 20 Parodien. Jeg skal atter iaften sammen med Redaktionen og haaber nok det vil lykkes mig ved at offre lidt hist og her, omarbeide et Par Navne etc. at faa den saa temmelig bevaret ind i Bladet.

At jeg strax herefter nævner Dit Navn i Forbindelse med Hørups maa ikke bringe Dig paa den Idee at Du er nævnt som Forf. til 25 Parodien. Der er Ingen, der endog blot har Anelse derom. Men Hørup er i den senere Tid kommen stadig tilbage til det, jeg omtalte for Dig, om Theaterkritik i Bladet, og Larsen vil i den Anledning gøre Dig et Besøg en af Dagene. Hørup vilde paa sin Side gerne i saa Henseende gøre Dit personlige Bekendtskab og bad mig om, imorgen 30 (Onsdag) Aften at tage Dig med op til ham, hvor der kommer nogle

Venstremænd. Han bad mig sige Dig, at det »er et Stykke Steg og en Flaske Rødvin« — hvilket efter hans Mening ikke er noget man inviterer paa, men som man nok kan lade en af sine Venner »tage med op paa«; — med andre Ord, han vil ikke binde Dig 5 ved nogen formel Invitation, men vil gerne lære Dig at kende.

Jeg kommer op om imorgen Aften og siger Dig Besked med Parodien — hvis den ikke allerede er i Bladet imorgen. Saa kan vi jo forresten følges op til H.

Din heng.

Holger D.

10

13. *Holger Drachmann til Edvard Brandes.*

München

Hotel Bamberger Hof.

d. 26 Jan. 76.

Kære Ven.

Jeg havde igrunden besluttet ikke at skrive Dig til, efterdi jeg 15 fik et saa minusagtigt Svar paa det Brev, jeg kort forinden min Afreise fra Jylland skrev Dig til og hvori jeg blandt andet anmodede Dig om at gøre mig en Tjeneste, som ganske vist taalte nogen Opsættelse, men som jeg dog til Slutningen fandt blev opsat vel længe. Jeg ventede stadig om det saa kun var nogle Linier fra Dig, men 20 opgav sluttelig at vente. Nu er jeg imidlertid kommen paa den Tanke, at hint Brev muligvis sletikke har truffet Dig, ja, jeg er gaaet videre i mine Undskyldninger paa Dine Vegne, jeg har af min egen Hukommelse fremdraget en Leilighed, hvor jeg burde have skrevet Dig til, og hvor jeg lod det drive over; Grunden husker 25 jeg ikke længer, men den har været menneskelig som Alt hvad der ligger indenfor det store Spænd af Skrøbelighed mellem de to Verber: at burde — og ikke at gide. Nuvel da, Du har ikke gidet; og det er mig fyldestgørende. Her er jeg paa Papiret. Jeg har ikke for mange Venner, og jeg har ikke Raad til at miste nogen af dem jeg har 30 haft paa Grund af Misforstaaelser med Breve og andet Smaaavvøleri. Jeg fik den fordømte Brystkatarrh i Jylland og bøiede af, ifølge

Samraad med min Fader, fra min Vei mod Norden forat gaa til Syden. Jeg tog over Hamborg og Berlin og følte mig i Nürnberg for en kort Tid saameget bedre at jeg kunde blive der et Par Dage og studere Arkitektur og Samlinger. Da jeg kom til München var jeg atter slet og blev nogle Dage inde paa mit Værelse. Efterhaanden 5 hev jeg atter paa, og besøgte Ibsen men undgik de forbandet kolde Museer. Ved megen Forsigtighed og megen Chokolade fik jeg drevet min Hoste ned til et anstændigt Minimum, og da »Witterungs-anzeiger« stadig viste ÷ og Snefald over hele Italien og min Kasse ikke tilmed havde noget stort + at opvise, bestemte jeg mig for at 10 blive her og »se Tiden an«. Jeg holdt mig inde og arbeidede støt, meget støt. Ensomheden, kun afbrudt af Theaterbesøg (man spiller »Falliten« og de Lindauske Stykker meget godt, desuden »Sommer-natsdrømmen« og »Sakuntala« meget anstændigt, og endelig har Operaen betydelige Struber) gjorde mig godt. Jeg samlede mig 15 godt sammen, lod fyre i Kakkellovnen Dag og Nat og arbeidede (efterat have omkalfatret og fuldendt »Najaden«) med en mindst ligesaa stor impetus paa »En Overcomplet« som ifjor Vinter ved denne samme Tid paa »Dædalus«. Jeg havde 10 Ark færdig og stod i Begreb med at sende Dig dem til en behagelig Glæde og Over- 20 raskelse fra al den slette Literatur, Du har maattet vade igjennem ved Nytaarstid, da — nu kommer Humlen — jeg igaarftes selv blev overrasket ved et Brev fra Hegel. Den gode Hegel skriver mig en duftende Nytaarslykønskning til med Guldkant og paa Papir pensée. Han meddeler mig, at trods de »Dæmpedes« Fortrinlighed, 25 og trods Bladenes Anbefaling, har Salget været saa jammerligt at han med Hensyn til de nye Fortællingers Honorar (hvilket stod uafgjort hen; hum, hum!) kun kan byde mig 50 Kr. pr. Ark. (Op-lag 1250, Format: Carit Etlars Octav med 26 Linier paa Siden). Med andre Ord, jeg er sunket paa den Gyldendalske Vægt fra 30 100 Kr. til Halvdelen pr. Ark. Desuden indeholdt Brevet i de venligste og mildeste Ord en kærlig Anbefaling om at vogte mig for

Kritiken, der »nu ligger paa Vagt og vil falde over Dem fra alle Kanter ved første Leilighed« og for Guds Skyld ikke at skrive om »noget, der kunde ligne den frie Tanke, den frie Kærlighed etc.«

Jeg kan sige som Realisten i Faust:

- 5 Das Wesen ist mir recht zur Qual
 Und muss mich bass verdriessen;
 Ich stehe hier zum erstenmal
 Nicht fest auf meinen Füßen.

Dette altsaa var Resultatet af at komme ud paa det fineste Papir
 10 og at have »dæmpet« sig af!

Mit Publikum? hvor er det henne; og mit Honorar? det er sunket under det Philipsenske Niveau.

Forresten, Spøg tilside, hvad raader Du mig til? Jeg har jo Aftale og Penge forud, saa jeg er nødt til at lade »noget« komme ud. Jeg
 15 kan maaske ved at klage mig ynkelig faa lagt 10 Kroner paa Arket (skjønt Gud ved?), men hvis disse Fortællinger kommer ud, vil der blive et Hyl; det begyndte jo allerede med Brølet i »Fædrelandet« om Dædalus' »Liderlighed«. »Najaden« er — hvad skal jeg i en Fart kalde det? — en Renaissancefortælling. »En Overcomplet«
 20 er, som Du snart vil faa at se, det modneste og dristigste Arbeide, jeg hidtil har gjort. Jeg har haft lutter levende Modeller til dette Arbeide, og nogle af dem har i enkelte Situationer Torsoen temmelig utildækket. Det er et dristigt Arbeide med stor Spænding i mange Scener, med Mennesker som de staar og gaar, med friske glødende
 25 eller satiriske Digte indflettede, og med en bestemt forfulgt Moral af den Art, som Du og jeg i vore Samtaler saa tidt har berørt, vor Fantasies Udvikling i vor Ungdom paa alle de andre »Virkelighedsomraaders« Bekostning og Konsekvenserne heraf.

Jeg er selv glad over Fortællingen og jeg tror at den vil glæde
 30 Dig og Din Broder og de faae Mennesker, der idetheletaget glæder sig over sligt og jamrer sig over »Min Hustru og jeg« etc. Men der vil blive Hyl, naar den kommer ud. Og ikke alene dette; men jeg

har ved nu i halvanden Maaned at have levet for mig selv, læst gode Bøger og seet Kunst, faaet en saadan Strøm, en saadan impetus i mig, at jeg allerede har en ny Fortælling, Linie for Linie overlagt, Situation for Situation gennemtænkt, og med det klareste Sigte for Øie, saaat jeg kun behøver at nedskrive den, — alt naturligvis »uddæmpet«. Skal jeg nu holde tilbage, eller skal jeg slaa Slusen op? Hvad taber jeg egentlig ved at ophæve Trykket? — De »Dæmpede« blev jo udtrykkeligt dæmpet forat fange Sjæle, og hvormange fik jeg saa? Mine saakaldte Venstrevener ere blevne forvirrede; har jeg vundet mig nogen Andre, som jeg ikke havde førend Digtene 10 udkom? Jeg tror det ikke. De 6—7 Digte, der idetheletaget duer til noget, kunde ligesaa godt være bleven optaget i en Samling »Frisk Luft!« og de andre kunde saamæn gerne være sparet. Det er Bagklogskab, jeg ved det nok; men det er vel den meste Art Klogskab idetheletaget. 15

Jeg har skrevet mange Digte, nogle gode og nogle, som kan blive gode. Et Par af dem, vil egne sig for 19. Aarh. og jeg skal sende Dig dem. Jeg holder mit Manuscript tilbage indtil jeg er helt færdig med Fortællingen, og indtil jeg imidlertid har hørt fra Dig. Der var jo den Vei at gaa, overfor Hegel, at lægge Fortællingen fore- 20 løbig tilside, og saa lade trykke alle de »Reiseskildringer« rundt omkring fra »Dagbl.« (Stormfloden), »Ill. Tid.«, »Morgenbl.« (for Venstrevenerne) etc., og samle dem under en neutral Titel, og saa »se Tiden an«. Men hvorlænge skal man idetheletaget se an? og til hvad Gavn? At jeg altid vil kunne faa mine Bøger ud, det tvivler 25 jeg naturligvis ikke om, lad saa ogsaa Honoraret blive ringere end jeg har paaregnet. At jeg kan blive »udsolgt« er dog nu kun Drømmerier, som jeg ikke kan tage Hensyn til, da jeg dog ikke agter at gaa ned til »Blomstervignetter«. Jeg synes at spore udaf de danske Aviser, jeg faar sendende, at det dog i Aar eller til næste maa komme til 30 en Vending. Maaske der da bliver Luft; hvis ikke maa man selv sørge for en Ventil. Jeg har levet i det sidste Aar i en Atmosfære,

der næsten var kvælende. Efterhaanden som jeg mærker at jeg dog kan gøre Regning paa en bedre Konstitution end jeg i Slutningen af forrige Aar tænkte mig, vender ogsaa min Selvtillid tilbage. Jeg er stærkt tilbøielig til at slaa Veziret ned og spore Hesten. For Pokker, 5 man maa dog altid kunne skaffe sig nogen Plads for en Turneringsvolte. Der bliver dog altid Lediggængere, Nysgerrige og Voklende tilovers, der vil se paa Ens Kunster. Om ikke andet, saa laver Du og jeg et Blad, som vi selv skriver. Jeg forpligter mig til i 3 Aar at skrive 9 større Fortællinger og et godt Digt hveranden Uge. Det 10 er altid noget. Der tales stadig om Pariserliteratens Energi; vi har den selv, men tør blot ikke bruge den. For mit Vedkommende: I am off!

Skriv mig nu forudsat at Du ikke er død, hvad Guderne forbyde! et Par Ord til, og vær venligst hilset saavel som Din Familie fra

15

Din hengivne

Holger D.

Apropos! Tand for Tunge med Hensyn til Hegel.

14. *Holger Drachmann til Edvard Brandes.*

München

Hotel Bamberger Hof.

d. 17 Febr. 76.

20 Kjære Ven.

Ifærd med at bryde op til Venedig, sender jeg Dig en Pakke med Manuskriptet, indeholdende »Najaden« og »En Overkomplet«.

Lad mig strax, førend jeg gaar videre, sige Dig, at jeg sender Dig disse Arbejder med en Stolthed og Glæde, som I ikke strax der- 25 hjemme maa hilse med et: Saa, nu begynder han igen med sin Forfængelighed! — Jeg føler mig, tro mig kære Ven, stolt over at disse Fortællinger nu skal trykkes, fordi de ikke er bleven til som Størstedelen af mine tidligere Ting, i en Rus, en Inspiration, en Haandevending. Jeg føler mig endnu mere stolt derover, fordi jeg i Et og 30 Alt solidarisk med Dig og Din Broder og de ganske Faae forresten, som kan siges at høre til »Kredsen«, udgiver dette Manuskript fra

Kredsen og lige med den knyttede Næve op under Ansigtet paa de dumme Literater derhjemme og det stupide Publikum. Jeg er stolt over at Du og Din Broder efter Gennemlæsningen særlig af den store Fortælling vil kunne rette Jer i Stolen og slaa med Haanden paa Pakken og sige: Sesaa, nu har vi ham paa den rette Vei; 5 dette er ægte Varer, og disse Varer vilde ikke være bleven til saaledes som de nu foreligge hvis ikke vi Tre havde mødt hverandre for 4 Aar siden og stadig siden den Tid maaske sommetider uden at vi selv lagde Mærke dertil havde paavirket og kompletet hverandre. 10

Bliv ikke utaalmodig over disse mine Ord og træk ikke paa Skuldrene. Mit Bryst gløder og min Pande er som en Smelteovn iaften i det Øieblik jeg nedskriver dem. Nu er den danske Novelle skrevet saaledes som dens Begyndelse skal være. Jeg véd hvad det har kostet mig førend jeg kom saa vidt, men nu er det skét; og jeg er tilmed 15 bleven Høg over Høg, »Baggesen over Baggesen«; jeg sidder paa Toppen af min fuldendte (o: færdige) Fortælling og sér ned paa mig selv som paa en Figur, hvem jeg yderligere og yderligere skal spalte, sønderdele, mikroskopisk undersøge indtil det lykkes mig at skrive Nutidens Roman. 20

Min store Novelle er saa god som de bedste af Paul Heyses, naaer næsten op til Turgénjew, og er bedre end Spielhagens Noveller (ikke hans Romaner). Jeg tvivler ikke paa og jeg haaber det af Eder som ærlige Kammerater, at I ved at gaa den igennem maa kunne paavise mig mange Ting, der vil komme mig tilgode ved 25 den næste, ligesom Georgs udførlige Omtale for mig af »Dædalus« har hjulpet mig meget ved denne. Hvad jeg her vil sige om den i Hovedtrækkene vil ikke være noget Nyt for Eder, naar I har gennemlæst den, men vil være til Adspredelse og Forfriskning for mig selv iaften. Jeg har i dens Komposition baaret mig ad som 30 ved Maskineriet i en Mølle. To af de store Drivstene ligger over hinanden; den ene begynder Rotationen fra høire til venstre; saa

tager den anden fat fra venstre til høire, og saaledes modarbeidende hinanden arbeider de Mølleren Resultatet ihænde: Melet i Posen. Den ene unge Mand, lad os kalde ham H D høire, begynder Bogen og svinger, svinger, breder sig, malende Omgivelser, Stemninger og
5 Reflexioner i en bestemt »høire-Kreds«; umærkeligt tager saa den anden unge Mand, H D venstre, fat ind i det samme Drev og svinger og svinger, malende de samme Omgivelser og Stemninger ind i en »venstre-Kreds«. Man begynder i Bogen uklar over hvem da denne »Overkomplette« er, man er næsten bange for, at de Allesammen
10 er overkomplette, og saa opdager man pludselig efter den store Reflexions-Katastrofe med Blod-Forskrivningen, at alle disse Figurer omkring de To rangerer sig ind i bestemte Rubriker, tjenende til Belysning og Redegørelse for Centrum. Den deilige Dame i Bogen (Du skulde blot have kendt hende in natura! Du gode Gud hvor
15 hun var smuk!) voxer ud og bliver til den imponante Skikkelse, der knuser den »energiske« Mand i hans Egoisme. Energien, den blotte bare Mandsenergi fra før 48, viger Pladsen for det bevidste Arbeide, som den ene unge Mand tager i Arv; og Romantiken, der i Begyndelsen af Bogen gør En urolig og uklar paa alle Punkter, sætter
20 sig som en Kruste fast om den anden unge Mand og tvinger ham ud i alle de bløde og svampede Konsekvenser som vi, Mændene fra 70 nu kan udenad paa vore Fingre og som det nu er vor Pligt at holde op som et Speil for alle de vaklende Sjæle derhjemme. I fuld Harmoni, men ikke en lavet Harmoni, en Harmoni der lugter
25 af Forfatterens onde Samvittighed og Hensynene til Censuren, ender saa Bogen med at anvise den Overkomplette en Plads, hvor ingen unge Piger behøver at rødme over ham og ingen Fruer græde Taarer over Sønneken. Det er i Sandhed et coup jeg har gjort. Men et dyrt coup. Men netop dette Dyrkøbte, som mine faae Venner jo ville
30 vide at vurdere og bringe i Samstemning med det sidste haarde Aar for mig, netop dette gør ogsaa at jeg iaften med Stolthed og Glæde kan sende Jer Manuskriptet. Jeg priser min Sygdom, der

drev mig bort hjemmefra, priser min Sygdom, der forlod mig da jeg atter begyndte at tage Hensyn til mig selv, priser min Resignation her i München, der holdt mig paa mit ensomme Værelse og lod mig studere og arbeide. Jeg læste forleden Dag en Vælgertale, som Plimsoll havde holdt i Derby; den ender saaledes: Jeg vil lægge 5 mine Følelser i mit Arbeide, og jeg vil arbeide! — Jeg kan underskrive disse Ord.

Jeg omtalte i mit sidste Brev (for hvis expedite Besvarelse jeg her bringer Dig min Tak) at jeg havde benyttet lutter levende Modeller til dette mit Arbeide. Det er i Virkeligheden den dristigste Be- 10 nyttelse af den levende Model som endnu findes i et dansk literairt Arbeide. Hele min Slægt rundt omkring mig staar lyslevende i denne Fortælling, naturligvis sét med en Kunstners og ikke en Fotografis Øie. Jeg har i et længere Brev til min Fader udviklet ham Bogen og gjort ham opmærksom paa den Rolle, han selv spiller deri, og 15 han er en saa forstandig og dannet Mand, at han ikke vil tage Anstød. Bogen er i egenligste Forstand en moralsk Bog, og jeg har taget saamange Hensyn, som jeg overfor min egen Værdighed kunde tage, og Hegel vil næppe engang blive allarmeret. Hvad der siges imellem Linierne bliver jo vor Sag. 20

De Digte, der ledsager Fortællingen, har jeg gjort mig en saa horribel Umage for at konstruere ind i Fortællingen at de vil passe dertil som Drueforzinger paa en Drikkeskaal, et gennemstukket Hjærte paa en Dolkeklinge, et nedlagt Vildt paa en Jagtbøssekolbe. Romancen om Sakuntala skrev jeg i en Mellemakt paa min Theater- 25 plakat. Den holdt mig vaagen hele Natten og jeg faldt — for mine Synders Skyld — isøvn over den med Taarer i Øinene. Jeg tror Du vil give mig Ret i, at den i musikalsk Henseende trøstigt kan stilles ved Siden af det Bedste vor Literatur har frembragt. Dér hvor den er lagt ind føler jeg paa mig selv at den virker saa mægtigt, at 30 mange unge Øine vil flyde over og mange Lommetørklæder blive vaade.

Ja, kære Ven; dette er stærke og store Ord, men bedøm mig nu dog alligevel ikke for strengt. Ros mig heller!

Jeg har lidt saa usigeligt i det sidste Aar og lider endnu stedse saalænge mit Arbeide ikke bedøver mig. Jeg trænger til Ros og
 5 Opmuntring, skøndt Du maaske vil mene det modsatte. Jeg sætter saa ringe Pris paa min sidste Bog, Digtene, og jeg har saa kæmpe-
 mæssige Planer for, at al den Opmuntring jeg kan faa fra en god Ven sletikke vil stanse mig men meget mere drive mig fremad. Et
 tror jeg at jeg i ethvert Fald kan fortjene Applaus for, og det er
 10 for det hellige Raseri, den ustanselige Iver, der driver mig frem, bestandig henimod nye Baner og med Opbydelsen af alle mine Kræfter. Jeg er jo desuden ikke længer den gamle H D, som Du kendte, og knap nok endda kendte og talte med i de sidste Aar. Jeg er bleven en »alvorlig« Mand i bedste Forstand. Jeg studerer. Jeg
 15 gennemsyrrer Alt hvad jeg læser, sér og hører med den ætsende Saft, der f. Ex. skal tage saa stærkt paa Slangerne at producere til deres vanskelige Fordøielsesopgave. Jeg er bleven en Alvorens, Tvivlens og Tænknings Apostel. Jeg drikker ikke længer Vin og har ingen Elskerinde. Jeg har drukket Vin nok og elsket nok —
 20 for en rum Tid idetmindste. Men dette maatte ogsaa til forat udskille det »Overkomplette« i mig og producere denne Overcomplete.

Nuvel; tag og læs, og send mig snarest Din Mening.

Apropos om levende Model! Den mindste Fortælling »Najaden« gør jeg mig herved den Ære at tilbyde Dig for Eders Maanedsskrift.
 25 Det er helt ud en Kunstnerfortælling, som jeg her forleden Aften oplæste for de skandinaviske Kunstnere. De vare saa velvillige at fortælle mig, at den var saa »virkelig« — hvorfor jeg takkede dem. Ogsaa den ender i Harmoni. Jeg tror virkelig nu at jeg har lært at komponere. Der er i Begyndelsen en Del Udstregninger, saaat
 30 den mere ligner en Kladde; men jeg tænker vel at Du kommer over det. Fortællingen har vundet ved Udstregningen, som jeg foretog ved det andet eller tredie Gennemsyn. Jeg beder Dig imidlertid

at gemme Manuscriptet efter Trykningen da der er nogle »Aand-
 righeder« om Plastiken og Thorvaldsen, som jeg dog ikke vil kassere
 helt men som jeg hellerikke gad skrive af. Som Du seer er den
 pagineret saaledes at den skulde ledsage »En Overkomplet« i et
 Hefte. Men jeg opgav at slaa disse to sammen i een Bog, da den 5
 mindste og finere Fortælling med sin enkelte og noget sarte Idee
 nemt vilde kunne lide under Trykket af den Andens numeriske
 Overvægt og stærke Reflexionsapparat. Korrekturen paa Najaden
 vil jeg gerne — og da meget samvittighedsfuldt — gennemse for
 alle de tekniske og lokale Ords Skyld isærdeleshed. 10

d. 20 Febr.

Jeg tilføier her, efterat jeg atter har gennemset og rettet Manu-
 skriptet, blot disse Linier. Hvad mener Du, vilde det ikke være
 hensigtsmæssig samtidig at lade den oversætte og udkomme paa
 Tydsk f. Ex. ved Ad. Strodtmann. Man bør dog snart begynde at 15
 blive praktisk, og man føler saamegen større Opfordring dertil her
 i Tydskland ved stadig at præsenteres som dansk Forfatter ∴: noget
 lignende som Chineser eller Eskimo hvis Sprog Ingen læser. Hvad
 er Din Mening herom? Det kommer naturligvis meget an paa,
 hvad Du synes om Fortællingen. Ak, nu er jeg selv saa træt af den, 20
 at jeg intet jugement længer har.

Jeg reiser imorgen tidlig over Alperne. Min Adresse i Venedig
 er: Hotel Aurora

Riva degl. Schiavoni.

Skriv mig nu snart til, og tag mine bedste og venligste Hilsener. 25

Din hengivne

Holger Drachmann.

15. *Holger Drachmann til Edvard Brandes.*

Kære E. B.

Esrom Kro pr. Fredensborg
 Tirsdag d. 15 [Septb. 1876]

Korr. modtaget, rettet og afsendt. Jeg vil just ikke paastaa at 30
 jeg har faaet saa mange Komplimenter for mine to Mesterskud;

man forholder sig imidlertid afventende. Det er jo en forbistret Sag med en saadan Deling. Der burde idetmindste have været lidt »Rabalder« ved første Afsnits Slutning. Men nu faar jeg forhaabentlig Opreisning denne Gang naar Knaldet og Finalen kommer.

- 5 De læsende Mennesker her paa Egnen, Skolelærere, Præster og Proprietærer, ere endnu henrykte over »Dædalus« og »Najaden«; mere kan jeg foreløbig ikke forlange. De faae Holdere og flere Læsere af det »19de« bede mig saa inderligt om at skrive en »lang Roman« i samme 19de, med rar megen Handling i, saaat de ved Siden af
- 10 Islam og Poesien i China, samt Pædagogiken, kan gaa og være i Spænding. Vox populi — vox Hegel: Han sagde noget lignende en Gang, og jeg har tænkt lidt herover, om det ellers gefaller Eder. Jeg maa da sé at ordne Romanen saaledes i Afsnit efter Maanedsskriftet, at der mere eller mindre falder »Rabalder« ved hvert Hefte.
- 15 Paa den Maade skrives jo Romanerne i England. Jeg dyrker stedse Romanplanen; jeg har taget en stor Fabrikant her i Egnen paa Kornet, og sætter mig ind i Bogføring og Kontorudtryk. Han skal være den Grosserer, i hvis Hus Malerne og Billedhuggerne bringes sammen. Kvinder har jeg nok af; for mange næsten. Jeg er bleven
- 20 Gudindernes Skødebarn og kunde være Lykkens Pamfidibus, om jeg ikke havde det iltre Blod i mig. Jeg studerer ivrigt, og lærer Menneskene udenad som en Troende sin Bønnebog. Jeg arbejder strengt. Den lokale Forandring hjalp dog. Jeg filer og rasper mine Vers saaat de klinger som skønne Glas. Jeg har faaet Ro over
- 25 mig og mener nu for Alvor, at vi vil kunne faa en smuk Samling ud af den store Dynge. Jeg har filet mine Vers igennem, saa at det vil glæde Dig. Jeg har gjort nye, som vil overraske Dig. Jeg har hittet paa Ting, som Du vil forbavses over. Jeg arbejder ivrigt og alle gode Aander staa mig bi. Du faar snart hele Bunken.
- 30 Jeg tager en Dag ind og hilser paa Georg og hans $\frac{1}{2}$. Ved samme Leilighed sér jeg ud til Dig, især hvis Du har Plads paa en lang Sofa eller Feltseng til mig, saa at vi kan faa løbet en hel Mængde

igennem. Mit Helbred er atter godt igen. Jeg satte noget af det til, medens jeg var i Skotterup. Jeg blev altfor stærk paa en Gang. Venligst Hilsen.

Din

H. D. 5

16. *Holger Drachmann til Edvard Brandes.*

Esrom Kro pr. Fredensborg
d. 19de Septb. 76.

Kære Ven.

Jeg har Dit Brev i dette Øieblik, og besvarer Dig øieblikkelig. Jeg takker Dig for Brevet og for den Varme, der gaar igennem det. Din Formodning er heldigvis denne Gang grebet, som Du siger, ¹⁰ ud af Luften for Dit Vedkommende. Derimod skal jeg ikke nægte, at jeg hin Dag blev saa rasende paa Larsen, at jeg maatte gaa min Vei hurtigst mulig for ikke at se mig nødsaget til at give ham et Ørefigen i hans eget Hus, hvad der jo af forskellige Grunde vilde have været mindre formaalstjenligt. Jeg har endnu stadig Dit Mellem- ¹⁵ værende med Holstein Ledreborg for Øie, og jeg kan ikke nægte, at jeg undertiden i Tankerne sér den Tid nær, hvor vi maa optræde ligefrem tugtende overfor disse Herrers over alle Grænser gaaende Uforskammethed. Jeg fik idetheletaget hin Dag et saa væmmeligt og modbydeligt Indtryk af København med hele dets Indhold, at jeg ²⁰ kun gjorde eet Besøg hos min gifte Søster, hvis fortræffelige og dygtige Egenskaber jeg sætter høi Pris paa og som har bevaret et fast Venskab for mig — og saa trak jeg mig hurtigst mulig tilbage til denne min Afkrog, hvor jeg idetmindste kan være ene; og naar jeg herfra ikke har skrevet Dig til, saa er Grunden simpelthen den, ²⁵ at jeg i den senere Tid omtrentlig har levet saaledes som Du selv skitserer Dig. Jeg har haft Andendagsfeber og har været hysterisk og melankolsk, med Afbrydelser af høit Spil og et saa mægtigt Maal af kvindelig Hengivenhed og Lidenskab, at jeg næsten har svimlet. Det er til Din allerdiskreteste Diskretion at jeg betroer baade min ³⁰ Sygdom og min øvrige Sindstilstand. Udadtil er jeg baade den

raske Mand og den rolige Mand. Jeg vilde for ingen Pris have, at jeg atter paa den ene Side skulde blive Genstand for Beklagelse og paa den anden Side for uforskammede Forfølgelser, — dem, jeg kun altfor meget har været Genstand for siden min Hjemkomst.

5 Jeg har været drevet op paa en saadan Høide af febrilsk Tilstand, at jeg har kunnet udrette det Utroligste. Min Roman blev under min sygelige Tilstand saa infam bitter og sentimental paa én Gang, at jeg ligefrem lod fire Kapitler gaa i Kakkelovnen, saaat den nu atter er i sin første jomfruelige Vorden. Derimod tog jeg fat paa et

10 Udkast, som jeg havde gjort i Tyrol, og jeg har nu skrevet halvandet-hundrede Sider af en Fortælling, »Tannhäuser«, som jeg »med Guds Hjælp« haaber at faa færdig inden min Afreise til Paris i Midten af næste Maaned. Jeg har i den gravet mig ned, med Anspændelsen af alle de Evner og al den Lidenskab, jeg raader over, i Sprogets

15 mest musikalske Dybder. Jeg har udstyret Fortællingens Gang med rimede Initialer og indlagte Digte og Sange, saaat den formelig gnistrer af Musik. Og forat faa den saa musikalsk som mulig, har jeg plyndret af min Digtsamling, der laa færdig til Afsendelsen til Dig. Vi talte jo nemlig sidst om Hensigtsmæssigheden af at skrive

20 sine Digte ind i sine Fortællinger. Udgivelsen af Digtsamlingen maa da heller vente. Der bliver Digte nok i den. For hver Dag skriver jeg omtrent et.

Jeg har gjort Fortællingens Gang saa knap i sine Udtryk og saa dramatisk i sin Komposition som mulig. Den skal fuldstændig slaa

25 »To Skud« til Jorden; for hvis velvillige Omtale jeg er Dit Referat taknemlig. — — Excelsior! Immer vorwärts!

Da jeg var næsten bleven gal over den Lidenskab, hvormed jeg selv gik løs paa Fortællingen, og som netop fordi den skulde tæmmes ind under de litteraire Love, rystede mit store Kadaver — jeg tror

30 ikke at vor kære danske Literatur har Sidestykke at opvise hertil — lagde jeg den væk en Ugestid, og har nu siddet og skrevet paa en dramatisk Situation i 1 Akt, »Før Slaget« (med Æmne fra 1849),

som jeg betragter som en Slags Prøveklud forat øve min Haand, og som jeg vil lade opføre herude i Egnen ved en Dilettantforestilling til Fordel for en »Læseforening«. Utile dulci osv.

Hvis jeg ikke skulde faa min Fortælling færdig, saaledes at den kan trykkes og udkomme til Jul, vilde jeg konferere med Dig om, 5 hvorvidt jeg, med alle Hensyn iagttagne til »d. 19de«, skulde lade de tre Fortællinger i samme 19de trykke, eller, med Udeladelse af de i »Tannhäuser« brugte Digte, lade Digtsamlingen løbe af Stabelen. Jeg er jo snart saa omringet af Manuscript, at jeg svømmer. Jeg modtog igaar, forsynet med et uhyre Segl, et Brev fra Kultus- 10 ministeren hvori han i pæne Udtryk underretter mig om, at Halvdelen af mit Stipendium staar til min Raadighed, saasnart Hensynene til mit Helbred atter tillade mig at fortsætte min Reise. I Paris vil jeg da sé at faa Dramaet »Over Broen« skrevet. Jeg har allerede skrevet versificerede Dialoger rundt omkring deri, og Planen er 15 fast. Ak ja, naar nu blot Kadaveret vilde holde! Jeg bliver saa forbandet graa i Tindingerne; og min Feber vil ikke forlade mig, trods de Spande af Mælk jeg drikker og alle de forcerede Seilture jeg gør i aaben Baad. Men jeg maa brænde saa længe der er Ved i mig, og jeg vil ikke have Læger igen til at kvakle paa mig. Jeg vil sige 20 som Plimsoll sagde til Vælgerne i Derby: Jeg vil lægge mine Følelser i mit Arbeide, og jeg vil arbeide!

Jeg modtog rigtig — og jeg kan tilføie med Glæde — de sendte 185 Kr. og Maanedsskriftet. Jeg havde jo ikke ventet, at der tilfaldt mig saa meget. Jeg havde Brevet for Modtagelsen liggende 25 færdigt til Posten idag; men jeg river det itu og skriver Dig dette udførligere til. Jeg vil ikke paa nogen Maade have, at der atter skulde indfinde sig Skyer imellem os; de er unødvendige, for ikke at sige skadelige. Der er s'gu Regn nok endda, og jeg skammer mig endnu over min sidste Svaghed i Udlandet, der lod mig gaa 30 og være gal i Ho'det paa Dig ifølge en taabelig Formodning. Jeg formoder intet mere overfor Dig. Jeg véd hvem jeg har for mig.

Jeg véd ogsaa hvem jeg har for mig i andre Henseender, og det skulde være underlig om jeg ikke en Gang skulde komme over de Go'ekarle som et Stormveir. Min bedste Hilsen til Din Frue.

Din

5

Holger D.

Apropos Le luthier! Hegel underrettede mig allerede for noget tilbage, om den mulige Oversættelse fra anden Kant, og han sendte mig sletikke Bogen. »Etatsraad« Holst har vist gjort et nydeligt Arbeide. Nous verrons.

10 17. *Holger Drachmann til Edvard Brandes.*

Hotel du Danemark.
Rue de Seine. 20.
Paris. d. 11 Jan 77.

Kære Ven.

Jeg sender Dig med indlagte »Erindring fra Venedig« — til det »19de« s'il vous plait — mine venligste Nytaarshilsener fra Paris
15 til Dig og Din Frue. Du vil sé, at der er et Drag over Fortællingen, som har noget af Alfred de Musset ved sig.

Det bliver kun ved disse Linier denne Gang, da Posten venter. Jeg gaar meget i Théâtre français og læser en Del Bøger. Forøvrigt er jeg ikke i besynderlig Grad begejstret over Paris. Jeg sendte igaar
20 en »høiere Aftævning« til »Morgenbl.« i Skikkelse af et Ballonbrev. Larsen skrev mig, at Du havde været »for« i Dag. Nyh. eller et andet Smudsblad. Jeg synes, det er paa Tiden, at vi fra Morgenbl. slaar et Næveslag lige i Synet paa alt Smaakrapylet. Jeg tror, Ballonbrevet vil glæde Dig, og om ikke af anden Grund, saa fordi Du
25 vil sé, at jeg atter er trukket i Pansersærken. Man kan dog ogsaa blive altfor ækel over Tingenes Gang. Send mig et Par Linier, naar Du har læst Manuscriptet, forat jeg kan vide, at Du idetheletaget har faaet det — Postgangen er jo noget indviklet i denne Tid. Det skal da ikke mangle næste Gang paa et ordenligt Brev istedetfor
30 denne Lap. Jeg har glemt Dit Husnummer i Tordenskjoldsgade, og sender derfor Pakken til Dine Forældre.

Hils dem ligesaavel som Din Frue, hvis Befindende interesserer mig alligevel mere end Du tror.

Din heng.

Holger Drachmann.

Jeg samler godt sammen til den kommende store Digtsamling, 5 som jo helst skulde være god. Drikkevisen fra Venedig vil Du maaske indrømme mig er kraftig. Men jeg har større Trumfer endnu paa Haanden.

18. Holger Drachmann til Edvard Brandes.

Hotel du Danemark
Rue de Seine 20. 10
Paris. d 17 Jan. 77

Kære Ven.

Jeg gratulerer hjærteligst til Begivenheden, dens Overstaaelse og dens heldige Udfald. Jeg har jo selv været med ved sligt før, og jeg véd hvor »let« begge Parter er om Hjærtet, naar det er forbi. Brølet af den Smaa bagefter er det mindste ved Sagen, især naar man 15 har flere Værelser at bo i; og naar den Lille vokser til, er der utallige Løier derved, ikke mindst for Moderen, som derved ogsaa faar noget at bestille. Jeg troede ma foi ellers ikke, at det var saa nærforestaaende. Men som sagt, min Lykønskning!

Jeg takker Dig for Din prompte Besvarelse af min Skrivelse og 20 Dine venlige Ord hvormed Du modtager min »Erindring fra Venedig«. Men hvorfor vil Du ikke lade det blive ved en »Erindring«? At give Læserne den i Hænde som en »Fremtidfantasi«, vilde da først tilgavns være at erklære sig blandt dem, som den høiærværdige Bisp Martensen i sin Tale for Paludan-Müller har sigtet til, naar 25 han taler om »Dødens og Tilintetgørelsens Apostle«. Det vilde i Virkeligheden være at overgive sit eget Jeg til Ravnekrogen, som Du taler om.

Jeg var naturligvis forberedt paa at høre den Bemærkning fra Dig om det noget vel stærkt personlige i Fortællingen. Du véd, 30 hvad jeg ogsaa engang eller flere Gange har ytret, at jeg i Virke-

ligheden mere skrev mine Sager som Manuskript for en lille Kreds af Venner — og Veninder. Jeg véd, at dette vilde være fuldstændig uberettiget af En, der som jeg gør Fordring paa at arbeide sig op til en første Rangs Plads blandt de danske Forfattere, naar han ikke
5 samtidig levede saa stærkt koncentreret i sine Indtryk udvendig fra og i sine indre »meublerte Værelser«, som jeg gør. Jeg kender mine Svagheder, men jeg er mig ogsaa min Styrke bevidst, og jeg har, ligesiden jeg idetheletaget begyndte at arbeide med Følelsen af den Plads, jeg vilde indtage, aldrig leveret Eder, Dig eller Georg, et
10 Manuskript, hvori jeg ikke med Liv og Sjæl selv havde været inde, ja altfor meget inde, ligesom i et Brev, som man skriver til en god Ven, med bankende Tindinger og spillende Puls, udenat tænke paa at der gives en Ting i Verden, som hedder et Trykkeri, og udenat tænke paa, at »Dagbladet« gaar ud hver Dag, ogsaa den Dag, hvor
15 min Bog gaar ud.

Jeg tvivler forøvrigt ikke paa, at det efterhaanden vil lykkes mig at gaa fra Dumas père til fils, som Du foreslaaer, og sé at faa begge Dele med paa én Gang. Der behøves jo ikke megen Vrøvlen frem og tilbage herom; jeg har jo saa tidt takket Eder begge, hver Gang
20 I satte Kniven i den Mørbrad, jeg serverede Eder, og skar de overflødige Stykker Brusk og »Scener« bort, saaat kun det Saftfulde blev tilbage. Jeg er kun lidt nysgerrig efter at sé, hvorledes Georg denne Gang har foretaget Trancheringen, da netop Introduktionen skulde slaa den Tone an for det Hele, uden hvilken det rette Venezianske
25 i det Venezianske ikke ret vilde blive indlysende. Tjen mig i, at opbevare de 4 Sider Manuskript. Det kunde dog ved Leilighed interessere mig at løbe dem igennem; maaske jeg ogsaa bliver lidt modigere end Georg, naar jeg lader Fortællingerne trykke samlede i et Bind, og lader Begyndelsen staa nogenlunde i sin oprindelige
30 Skikkelse. Man kan jo tillade sig lidt større Friheder i en Bog end i et Tidsskrift. Idéen med de tre Værelser, som Fortælleren kender ved Selvsyn, og hvori de Fremmede efterhaanden rykker gradevis

op, forekom mig allerede i Venedig, da jeg boede nogle Uger overfor Hotellet, at være ikke saa gal. Den oprindelige Plan, saaledes som jeg skrev den ned i en lille Notits paa Stedet, var at lade de To springe over Altanen ned i Kanalen. Men kort Tid efter fik jeg hos Gustav Meyer, en af de schwabiske Malere, som jeg den 5 Gang boede sammen med, Gottfried Kellers samlede Noveller at læse, og saae da i »Romeo & Julie im Dorfe« (den, som Georg kort forinden havde oversat) et nogenlunde lignende Motiv benyttet. Paa den Maade maatte »Giften« gøre det af med dem. Det er idet-
heletaget komisk, saa ofte man tangerer de samme Motiver rundt- 10
omkring i Literaturen; hvilket for mig beviser, at der ikke er saa overmaade mange Motiver til i Verden. Pøblen sér altid heri en Efterligning. Har Du — à propos — fundet Leilighed til, som Du sagde, at skrive en Notits om Motivet i min »Najade«? Nu gaar det vel atter løs paa den samme Anklage, naar »Tannhäuser« kommer ud. 15
Jeg tager mig det forresten roligt. (Det gennemséte og rettede Manuskript til Slutningen af Tannhäuser er iforgaars afsendt til Hegel).

Jeg vil være Dig mere end taknemlig over at faa de to Stykker om Got og Sarah Bernhardt (som Larsen sidste Gang omtalte for mig, men som jeg ikke har faaet) tilsendt hertil. Jeg har jo hver 20 Aften Leilighed til at beundre Gots fine Kunst; S. Bernhardt har jeg kun sét én Gang i »Rome vaincue« af Parodi. Hun er meget lidende, overanstrengt i det Yderste, og hoster. Hun er jo ogsaa 3—4 Ting paa én Gang. Jeg har selv i det Mindste faaet at føle, hvad sligt koster. 25

Jeg er forøvrigt aldeles opfyldt af den Nydelse, som Théâtre français i sin Helhed forskaffer mig, og gaar der hver Aften nu da jeg har faaet libre admission paa en Maaned. Det er ogsaa det Eneste, kan jeg sige, der holder mig i Paris; efterat den første »Rummel« var gennemgaaet, blev jeg snart træt af det evigt Gentagne i »Ad- 30
spredelserne«. Tjen mig i, at anbefale mig en halv Snes for mig lærerige Komedier, som jeg kan anskaffe mig. Jeg har ikke Raad

til at købe mange Bøger, og jeg er aldeles ulykkelig naar jeg kommer ind i en Boglade, thi da vil jeg helst som et Barn købe det Altsammen.

Jeg er meget nysgerrig efter at vide, hvad Virkning mit »Balon-
5 brev« vil gøre — først og fremmest paa Eder. Jeg har sandelig taget Tappen af Tønden dennegang; det er nedskrevet tout brulant d'en-
vie de battré, som en fransk Maler sagde mig, da han anlagde et stort Billede til Salonen.

Du skal have Tak, hvis Du vil sende mig det Halve af Honoraret,
10 oversat i Frcs. Ked som jeg er over endnu at være i Din Gæld, ønsker jeg intet heller end at vide mig paa lige Fod med Dig igen i saa Henseende; jeg haaber at jeg til Sommer skal kunne faa skrevet enten en rigtig god Novelle eller et Stykke i rimede Vers, som det 19de kan være tjent med, og som kan samtidig bringe mig ned under
15 O paa Din Konto.

Her er temmelig mildt i Paris. Saameget desto bedre for mig. Jeg lever nu anstændig og arbejdsom, og — jeg køber ingen »Smykker«.

Jeg venter snart at høre et Par Ord fra Dig og saa de lovede Monografer.

20 De venligste Hilsner til Dig og Din Hustru, den smaa Hedna ikke at forglemme! (Er det en lithauisk Opfindelse, eller en Sammen-
smeltning af »Hedvig med de udslagne Haar« og saa min egen Ring-
heds eget Afkom, Slægtens Stammoder, »Eva«?).

Din heng.

25 Holger D.

19. *Holger Drachmann til Edvard Brandes.*

Esrom Fredensborg.

Kære Ven.

15 April 77.

Tak for Din »Michael Wiehe« i Heftet, som Du sendte mig herud. Det er Død og Pine godt Arbejde, Du har leveret. Jeg bliver lige-
30 frem — hvad skal jeg kalde det — inspireret ved Dine Skuespiller-
portrætter (Joh. Wiehe ikke at forglemme). Du er en underlig Snegl.

Hvorfor sætter Du ikke Navn under, og hvorfor udgiver Du dem ikke i et Bind, saaledes som Du har tænkt paa? Der maa dog absolut være Adskillige rundt omkring i Krogene, der nu, som jeg iaften, læser dem med Glæde og lærer deraf. Jeg føler det. Men Du er for sensibel, Fa'er. Du har rimeligvis to eller tre Dusin Skjorter, 5 som Du lader vaske »ude« hver 14de Dag. Giv en lignende Sum ud af Din egen Lomme — hvis ingen Forlægger findes — forat bringe vore Skuespillere frem »stivede og strøgede« for Folket, inden Forglemmelsen opsluger dem. Hører Du! Jeg synes at Achaierne be- trænges saa haardt i denne Tid, at Du ikke har Lov til at give den 10 vrede Achilles i Teltet. Og det er ovenikøbet ikke engang en Agamemnon, der har fornærmet Dig, men kun nogle usle Tersiter. »Opmand Dig, Du Danske«!

Det forekommer mig, efter en flygtig Gennemlæsning, at der er adskillige gode Ting i Vilh. Møllers Genmæle mod »Samfunds- 15 opgaven«. Betegnelsen »Gennemsnit-Intelligensen« er godt valgt, og han træffer godt rundt omkring. Bare han ikke vilde være saa lærd, og citere saa meget. Der er noget Erik Bøghsk heri. Men der er rigtig gode Iagttagelser rundt omkring. Hvorfor skriver det Menneske dog ikke en lille »Samfunds-Novelle«, saadan en fra Kafé, Kulisse 20 og Redaktionssværte-Verdenen? Han maatte absolut kunne gøre det; og vi trænger haardt dertil.

Mine Digte tager sig jo ud. Jeg synes — saa naivt det end klinger — at »Paradiset« er et af de skønneste Digte paa Dansk. Du ler. Men jeg kan ikke lade være at sige det. Det er absolut det ridder- 25 ligste Digt, der er skrevet paa Dansk; og jeg synes, at jeg har afsonet mange gamle »Bukke« deri. Kan Du huske det gyselige Produkt, der stod i Møllers Maanedsskrift, »Krigen«? Nu er det heri gaaet op i en høiere Enhed. Ja jeg véd med Bestemthed fire eller fem fødte og ufødte daarlige Digte, som er gaaet op i Paradiset. 30 Det kan man kalde at »kondensere sine gamle Svedsker til Sirup«, som Urtekræmmeren sagde.

Er Begyndelsen ikke lidt vel bred endnu? Lad os endelig i Sommer gaa hele »Pakken« grundig kritisk igennem sammen — hvis Du gider — forat kunne møde rigtig slagfærdige til Jul.

Jeg glæder mig til de store, politiske (uden vælts) Begivenheder, 5 der nu bryder løs. Der maa kunne komme Sirup ud af.

Jeg er i Gang med min store Digtning, og skriver Vers rundt- omkring i den paa alle mulige smaa Papirsstumper. Den hedder »Prinsessen og det halve Kongerige; et glt Æventyr i nye Vers« af

Din

10

H. D.

Venligst Hilsen til Fruen.

20. *Holger Drachmann til Edvard Brandes.*

Esrom. Fredensborg.

Kære Ven.

19de Juni 77.

Jeg kom til at tale iaftes paa Hjemturen med en Mand, der syntes 15 at vide nogen Besked om den Skylle, som Ploug holdt i Beredskab over alle vore syndige Hoveder, dersom vi fremturede i vor Fælhed. Invectivet imod Umoralskhed i Literaturen skal sættes i Forbindelse med den nylig foregaaende Skandale inter mores iblandt de unge 20 Studenter. Jeg tror, det vil være rigtigst at fire ogsaa denne Gang, saafremt Hegel gør stærk Fordring derpaa. Vi har jo ikke Haardt at sætte imod Haardt, og — dette er for mig det Væsentligste, der skulde bestemme Dig dertil — jeg syntes, at Din »droit du seigneur« ikke er tilstrækkelig godt »gjort«, til at Du skulde byde dem Spidsen netop paa den, idetmindste i den aphoristiske Skikkelse 25 nu. Mere næste Gang naar jeg hører fra Dig om Hegel. Lav en Novelle ud af le droit; stræng Dig an; og kald den Fontenay Rosen eller Fontenelle Rosen, ligemeget. Meddel mig førend Du lader min lille Studie trykke; jeg skal tænke paa »Forlov«.

Min bedste — støvede — Hilsen til Fruen og den lille Lyksalige!

30

Din

H. D.

21. *Holger Drachmann til Edvard Brandes.*

Esrom.

Kære Ven.

d 20d Juni 77.

Jeg skriver igen idag af Frygt for, at Du skulde misforstaa en Ytring i min kortfattede Billet igaar. Jeg mener blot, med Hensyn til den omhandlede Fortælling, at netop fordi den ikke er »gjort« fuldstændig som Novelle med Fordeling af Lys og Skygge, fortløbende Udvikling med Sidespring etc., vil den kunne angribes altfor nemt og skaffe Moralisterne en altfor nem Hoveren. Det er jo netop kun fordi Marie Grubbe er bleven spundet ud til en Fortælling, at man har været saa naadig imod den. Hvis M. G. var ligesaa stærkt concentreret som le droit du seigneur, vilde det kun have været en Række Ægteskabsbrud — vilde man sige — ligesom Din droit kun er et Hop fra den ene Seng ind i den anden. Jeg tror, at hvadsomhelst af Realisme vi skriver, bør ligesom ved min lille Studie gives en Spids, et Hib til Slutningen imod vore Modstandere, selvom Fortællingen skulde lide kunstnerisk derunder. Paa denne Maade bliver vore Smaating til en Torpedo, som det er voveligt at røre ved; — de munder ud i en Spids, som truer.

Det er dog rigtigt hvad jeg sagde om vor Mangel paa prestige — endnu. Førend vi ved lidt Moderation, om ogsaa kun i Formen, opnaar denne, kan vi ikke skride til aabenbart Angreb. Jeg for min Part vil sørge for at staa med et alvorligt Ansigt ved Slutningen af mine kommende Studier. Det er »de andre«, der skal gøres umoralske, saa sandt som de i Virkeligheden er det. Jeg tror, Du vil være enig med mig heri; det er paa denne Konstruktion at mine Als-Billeder er bygget. Det maa slaa an.

Jeg har idag læst de udførlige Forhandlinger i det stormende Møde i det franske Deputeretkammer. Hvem der havde overværet det! At der dog Ingen af Venstre tør udfordre den Slubbert Cas-sagnac og stikke ham ned. Han maa i Sandhed kunne fægte godt, siden han tør vove sligt.

Det er morsomt at se, hvorledes Gambettas Tale akkurat kan

anvendes paa vore Ministre. Den Hertug har Glücksborg-Blod i sig.

Jeg hører vel nok angaaende Hegel og d. 19de Aarh.s Skæbne.

Vil Du sende mig Slutningen af mit Manuscript, førend det gaar i Trykkeriet. Jeg vil give den stakkels Kone — og mig selv som
5 Fortæller — en Chemise paa. Det er ikke sagt, at Termometret viser den samme Varmegrad, naar Fortællingerne kommer ud, som nu.

Din heng.

H. D.

10 22. *Holger Drachmann til Edvard Brandes.*

Esrom Fredensborg
Onsdag [1877]

Kære Ven.

. . .

Det kribler svært i mit Hoved med de tre Motiver til Digte, som jeg talte til Dig om. Naar jeg har Penge i Lommen føler jeg mig
15 altid kaldet til at skrive Lyrik. Jeg synes da, at jeg har Raad til at gaa med store Støvler henad en Landevei og komponere. Mærk Dig dette i min Biografi. Jeg har lagt et Tidsdigt om »Den syge Mand«. Det er Sultanen, der seiler paa Bosphorus. Han er gal af Udsvævelser og daarlig Samvittighed. I hans halvfjollede Snak
20 og Syner sporer man hele Rigets Opløsning. Den dramatiske Effekt-replik er sparet op lige til Slutningen, og det er Svogeren, den snedige Hund, der siger den. . . .

Din

H D

25 23. *Holger Drachmann til Edvard Brandes.*

Rue de Seine 20. Paris
Januar. 1878.

Kære Ven.

Siden sidst intet videre af Nyt. Jeg arbejder paa det Æventyr, som vi talte om i Sommer, og som nu faar et mere og mere dramatisk Snit, saaledes at jeg endogsaa tænker det skal gøre en lige-
30 frem Overgang til et »Stykke« (une pièce d. théâtre). Der bliver

nogle aldeles nye og mildest talt himmelske Vers deri. Dog, det er jo min gamle Svaghed, at være for glad i Forvejen; naar først de »himmelske« Vers kommer under Sætteren, synker min Glæde, og jeg ser hvad der endnu mangler.

Og saa én Ting. Jeg hører, at min Hustru er i Byen i denne 5 Tid. Sandsynligvis — thi det var der jo allerede saa stærk Tale om førend jeg rejste hertil — indgiver hun under dette sit Ophold en Begæring om Separationens Ophævelse til Fordel for hendes stedfindende Giftermaal.

Nuvel, en aaben Udtalelse om dette Punkt, som Du véd jeg sjel- 10 dent, meget sjældent berører for Nogen!

Jeg har bestandig følt det som en — sikkerlig venskabelig, upar- tisk — Tanke for den snevrere Kreds af mine Venner: om der dog ikke endnu var en Mulighed for en Genforening af Vilhelmine og mig efter Separationens Udløb? Jeg kan sige Dig, kære Ven, der 15 er ingen saadan Mulighed. Og vel at mærke, er det mig, som umuliggør den.

Under den smertelige dybe Uoverensstemmelse under hvilken min Hustru og jeg skiltes, gjorde jeg hende, endnu med Opbydelsen af alle mine gamle ridderlige Følelser for hende, det Løfte, i disse 20 tre Aar saalænge Separationen varede, ikke at binde mig ved et Forhold til nogen Kvinde og idetheletaget at leve som en Mand, der med og mod sin Vilje har tabt et Slag men ikkedestomindre har Respekt for sig selv og sine bedste og smukkeste Erindringer før sit Tab. Min lidenskabelige Natur, min stadige Omtumlen paa 25 fremmede Steder, min store aandelige Anspændthed, hundrede mere og mindre for mig hertil ledende Grunde har gjort, at jeg ikke har holdt hende dette Løfte. Jeg har været for ærlig til med Flid at holde dette skjult for hende, og desuden:

mange ere de Tunger,

som tale paa rejsende Mands Ryg.

Jeg véd, at hun aldrig, ifølge hele sin stolte, enkelte, »usammensatte«

Natur, kan og vil tilgive mig det. Jeg svøber mig i min Toga, og erkender, at hun ikke engang burde tilgive mig det, saaledes som hendes Opfattelse af mig har været — og især overfor den Mand, hvem hun har valgt til sin tilkommende, og som Rygtet
 5 stedse har betegnet mig som en i alle — og ikke mindst i denne Henseende — pletfri, hæderlig, saadan hvad man kalder »brav« Karakter.

Jeg meddeler Dig dette, kære Ven, fordi Du stedse, det véd jeg, har haft ligelig Interesse for begge Parter. Skulde denne Meddelelse
 10 fra min Side, under Vilhelmines fremsendte Begæring, kunne faa nogensomhelst Indflydelse paa dens hurtigere Fremme, da har Du herved min Indvilligelse i at støtte den med denne min Udtalelse. Ikke mere for iaften.

Din

15

Holger Drachmann.

24. *Holger Drachmann til Edvard Brandes.*

Øster Søgade 110. Ø.

Til Edvard Brandes. cand. mag.

12 Novb. 78.

Jeg gennemløber i denne Tid »Morgenbladets« forskellige Aar-
 gange, forat udskille et og andet af hvad jeg deri har ladet trykke
 20 i Tidernes Løb. Derved er jeg kommen til at læse, næsten som gennem en Bogs ordnede Rækkefølge, de Theaterfeuilletoner og Recensioner, som have staaet deri under Mærket Alceste og E. B. Under det friske Indtryk af den Belæring og Underholdning, som disse dramaturgiske Skitser og Studier have forskaffet mig, ønskede
 25 jeg gerne at opfordre Forfatteren til selv at foretage en Samling deraf — som jo yderligere kunde completeres med andre, nærliggende Studier andetsteds fra.

Jeg vilde nødig misforstaaes. At jeg her tager Ordet for en saadan Opfordring ligger, som sagt, i, at Indtrykket af det Læste er saa
 30 friskt hos mig. Som Artiklerne nu foreligge ere de saa godt som utilgængelige for den eller dem, der ikke netop ved et Tilfælde faar

dem i Hænde, og jeg er overtydet om at kunne tale paa andres Vegne paa samme Tid som paa mine egne; — i modsat Fald vilde jeg muligvis have betænkt mig. I ethvert Fald vil jeg risikere denne Henvendelse. Et friskt og vakkert Indtryk af noget Overbevisende og Belærende har altid haft og skal vedblivende have et øjeblikkeligt Udtryk til Følge hos

undertegnede

Holger Drachmann.

25. *Holger Drachmann til Edvard Brandes.*

Østerbro 5 April. 80.

Jeg har været et Par Gange hos Dig og lagt mit Kort, da jeg ikke har truffet Dig hjemme. Naar jeg nu skriftligt henvender mig til Dig, da er det forat faa bragt en Ting til Afslutning, som Du maaske vil erindre at jeg paabegyndte ved vort Sammentræf efter Universitetsmiddagen paa Larsens Plads. Jeg lovede Dig dengang en Motivering af et Forsøg paa Tilnærmelse igen til Dig, og jeg kan ikke nu bestandig træffe Dig ved selskabelige Sammenkomster uden at opfylde mit Løfte. Lad mig imidlertid sige Dig, at jeg særlig vælger denne Tid til en saadan Motivering, da jeg maa forudsætte — efter hvad jeg hører — at Du har Anledning til at dømme om, hvorledes et Sammenstød med københavnsk velklædt Pøbel og deraf flydende Klaffer kan saare og pine et i Forvejen sensibelt Gemyt.

Min Situation, da jeg for to Aar siden, nogenlunde ved denne samme Tid, kom op forat gøre Dig et Besøg, var en saa lidet misundelsesværdig som mulig. Vi kender den begge, og jeg er den, som mindst er tilbøjelig til atter at tage den frem. Jeg mødte hos Dig (istedetfor som jeg troede en Vens Overbærenhed) en Kulde, en mistroisk Afvisning af enhver Forklaring fra min Side og en Overlegenhed, som den velkonditionerte Mand viser overfor en Vagabond. I saadant Tilfælde tager man sin Hat og gaar. I Frankrig (eller selv i Tyskland) følger der en Udfordring Dagen efter. Her i Danmark vil man ikke gøre Sagen værre ved ovenikøbet at

blive til Latter; men al Krænkelse, al Haan, alt Overmod og al
Bornerthed, der iforvejen er vist En og har forbitret Ens Sind, mod-
tager ved et saadant Tilfælde et yderligere Plus — og Forbitrelsen,
der ikke kan finde det naturlige og mandige Afløb, forgifter Ens
5 Tænkemaade og afføder i Reglen en Handling, som man ikke længe
efter selv bitrest fortryder.

Nuvel, vi véd begge, til hvor uædelt et Middel din Mistro og
haanlige Afvisning drev mig.

For selve Kendsgerningen vil der aldrig fra min Side blive gjort
10 noget Forsøg paa at slippe ved en Afbigt eller Udsoning. Jeg er
lige saa stolt som Du, og har jeg bibragt en Kammerat et Knivstik
bagfra, hvor jeg under andre Omstændigheder havde givet eller
modtaget et regulært Kaardestød, saa er det værst for mig selv,
og det viser mig kun, til hvilke uoverseelige Vildfarelser den menne-
15 skelige Lidenskab kan drive et Individ, der hverken er slettere eller
bedre end Folk er flest.

Men der fulgte saa mange tunge og sørgelige, for min Selvfølelse
saa ydmygende Tider ovenpaa det, at jeg, da jeg endelig som en
temmelig skibbruden Mand kom tilbage hertil, efterhaanden søgte
20 at glemme Alting, og altsaa ogsaa mit Mellemværende med Dig.
Det lykkedes mig kun ufuldstændigt.

Imidlertid udkom en Bog, som netop var bleven til under alle
de sygelige, trætte og stundom ganske haabløse Tider, som jeg havde
tilbragt dels under den fuldstændige Beherskelse af en Lidenskab
25 for en yppig-devot Kvinde, dels i Sygeværrelset efter Bruddet med
min Lidenskab. Jeg hørte da, at denne Bog paany gav Dig og dine
nærmeste Venner Anledning til den gamle Beskyldning for bevidst
Frafald, Forræderi, hensynsløst Forsøg paa at benytte alle Streng
forat røre Opinionen etc. Jeg tav dertil, thi jeg var blevet saaret
30 nok iforvejen, til at jeg ikke nu skulde være omtrent følesløs overfor
en forhastet og énsidig Dom fra mine tidligere Venner. Jeg var mig
bevidst at jeg trolig fastholdt min Regel lige fra Begyndelsen af min

Forfatterbane, fuldstændig at lade Indtrykkene udenfra paa mit Gemyt afspejle sig i mine Arbejder, fordi jeg, maaske som den eneste Digter i mit Land, havde fundet min Styrke i at være Digter — (in specie: Lyriker) — og intet andet end det, baade igennem mine Meninger og mine Handlinger. 5

Om det Rigtige eller Ikke-Rigtige heri kan der disputeres i det Uendelige. Man vil engang blive nødt til at se hen til denne Forklaring, naar man vil have et nogenlunde rationelt Holdepunkt i Forklaringen paa et saa lidet disciplineret Fænomen i vore alt andet end lyriske Dage. Men herom ikke nu. Jeg kan blot sige saa meget, 10 at jeg i forrige Foraar eller Forsommer, da jeg atter begyndte at føle mit Hoved paa mine Skuldre og mit Hjærte i mit Bryst, tilskrev din Broder i Berlin et eller flere Breve, hvori jeg — da jeg jo ikke personlig havde tilføjet ham nogen Uret — søgte at vise, hvad Uret der var gjort mig af Eder. Denne Korrespondance vilde imid- 15 lertid næppe være bleven aabnet fra min Side, hvis jeg ikke allerede da havde kunnet lægge en bestemt Felttogsplan frem imod vore fælles Fjender herhjemme, dem, som jeg muligvis ved et sentimentalt eller et neutralt Arbejde undertiden kan synes at ville gaa under Øjnene, men som det dog er min Ære og Stolthed at vide mig forhadt og 20 bagtalt af netop fordi de vide — bedre end I mange Gange — at jeg fra Begyndelsen af har været deres fødte Antagonist og vil vedblive dermed, saa længe der er Uro, Revolte og Had til det Mid- delmaadige tilbage i min sejglivede Natur. Jeg meddelte din Broder Udkastet til min Universitetskantate og dernæst min Hensigt at 25 samle et stort Bind Digte med alle mine skrappeste Ting i, og endelig at det var min Agt at plaidere en fattig Fiskers Sag imod Autoriteterne. Alle disse Løfter har jeg siden redelig opfyldt, og Opfyldelsen har svedet til mig selv; og naar jeg indtog en tilbagetrukket Stilling i Nytaarsfejden, saa var det fordi jeg netop havde sagt Alt 30 hvad jeg vilde sige i det forløbne Aar, og ikke vilde gentage mig selv.

Det var denne Motivering, som jeg sigtede til ved vort Møde i Juni Maaned. Siden efter hændtes der for Dig selv Ting, som ganske naturligt holdt mig tilbage udenfor dit Hus. Nu er vi atter truffen sammen, og jeg føler Nødvendigheden af at tage hin Forklaring op igen. Det er ikke sandsynligt — og det er ikke min Hensigt — at vi skulde komme paa den gamle Fod med hinanden: der vil altid være dette »noget« imellem os. Men jeg har skyldt Dig en Forklaring, og jeg har nu givet den. Hvor meget eller hvor lidet vi for Fremtiden ville faa at gøre med hinanden, det afhænger vel af mange og forskellige ydre Omstændigheder. Kun Et vil jeg lægge Dig paa Sinde: Folk med Naturer som min (hvoraf der er en Del i vor Kreds) have, i Modsætning til romanske og asiatiske Mænd, ikke saa meget deres Anskuelser, Meninger eller Principer gennem en klar, logisk Tænkning, der da, udadtil, drager en bestemt Rette-
 15 snor for Individets Optræden og Handlinger. Vor Stilling til bestemte Spørgsmaal er næsten altid en Gemyts- og Følelessag snarere end en absolut Overbevisningens eller Viljesact. Vi danner saaaftige den feminine Side af Oppositionen mod Autoritet. Men derved er ogsaa et Øjeblik eller en Perodes Ubestemthed eller Svingning
 20 forklaret. Man bør dømme os som vi ere. Lad det være en Svaghed i Konstruktionen, i Naturen — nuvel, men det er ikke nogen Svaghed i Moralen. Jeg indrømmer at Gemytsoppositionen har noget Tveægget ved sig; den kan undertiden saare paa urette Sted; men naar den træffer rigtigt, saa bider den godt igennem; — som
 25 figura udviser.

Modtag en venlig Hilsen

Din

Holger Drachmann.

26. *Holger Drachmann til Edvard Brandes.*

Korsør Hotel Store Belt
Torsdagaften 24 Sept. 80.

30 Gratulerer til Sejren — men hvorfor telegraferede I ikke (efter bestemt Løfte) igaar eller idag hertil. Jeg telegraferede iaftes

til Larsen (Hotel Langeland, Rudkøbing) og bad udtrykkelig om Svar, men forgæves.

Tjen mig i at telegrafere hertil (ovenstaaende Adresse) hvornaar Gildet skal være, jeg kommer da til Byen, om der saa er nok saa mange Sild der venter paa mig i Store Belt.

Din 5

Holger Dr.

Jeg har forgæves set efter Sejerherrerne ved hvert Dampskib idag.

27. *Holger Drachmann til Edvard Brandes.*

Taarnhøj Vedbæk.

Kære Edv. Brandes.

10 Febr. 81. 10

Der staar i »Morgenbladet« for idag en Artikel »Ungdom og Visdom« undertegnet Laudator temporis acti. Et af To maa herved være Tilfældet: enten at Kulden herude har sløvet min Intelligens i den Grad at jeg ikke formaar at se det Taktiske, det Vittige e. a. l. heri, eller at der bevidst fra et eller andet Element af Redactionen 15 hermed er rettet en Uartighed til mig.

I sidste Tilfælde byder Sømmeligheden og min egen Respekt for hvad jeg skylder mig selv nødvendigvis mig at fordre en Erklæring fra den samtlige Redaktion; hvis denne Erklæring ikke, ledsaget af en Afbigt fra Vedkommende, der har ladet Artiklen passere, omgaaende bliver mig tilstillet, da beklager jeg, ikke længer at kunne 20 være Medarbejder ved et Organ, der skal holde sammen paa et Parti, men som ikke formaar at dække selve Organets bedste Folk imod latterlige og næsvise og (hvad værre er) fuldstændig vildledende Inserater. Jeg har sandelig ikke skrevet min Artikel til Forsvar for 25 en Ven og til Angreb paa en fælles Fjende, for at se mig behandlet som en Vindbeutel nogle Dage efter bagi Bladet, hvor jeg antager at en Person raader, der kan være giftig nok til sine Tider, men som i ethvert Fald ikke raader over hverken Hørups, G. Brandes' eller mine egne Adkomster til at føre en Pen eller indføre andre 30 Penne i Literatur og Æsthetik. Jeg finder mig og skal vedblivende

finde mig med disciplinær Ro i at Mænd, hvis Blik og Kundskaber jeg respekterer, nu og da retter og kritiserer mig, men jeg finder mig ikke i Uartigheder fra Undermaalere, dertil er jeg ikke ung nok, dertil har jeg skrevet for meget, og for meget, som var godt.

5 Som sagt, jeg venter en Erklæring og en Afbigt. I modsat Fald træder jeg tilbage.

venligst

Holger Drachmann.

28. *Holger Drachmann til Edvard Brandes.*

Vedbæk.

10 Kære Ven.

11 Febr. 81.

Jeg var ikke i Tvivl om at en saadan Erklæring vilde komme fra Dig, som jeg nu har modtaget; ikkedestomindre er jeg glad ved nu at have læst paa et Papir at der er andre end jeg, der har været syge af Harme over denne lumpne Streg, der jo ikke — det eneste
15 mulige Forsvar for et Overfald. — er udført i Voldsomhed og Lidenskabelighed formedelst en virkelig eller tænkt Fornærmelse, men som er dryppet med beregnet Virkning ganske sindig og med hele det upersonlige Hads Gift ned over en hel Række af et Partis virkende Kræfter. Thi dette forekommer mig idag, hvor jeg bedre kan sætte
20 min egen Person tilside, at være det Alvorlige ved Situationen, at et saadant galdesygt Menneske indenfor et Parti rammer i samme Øieblik Partiet selv (dets Ære, dets Fane, dets Corpsaad,) og dernæst Partiets mest forskellige Mænd i deres Virksomhed udadtil. Hvornaar er nu I andre sikre?

25 Nej, det er virkelig alvorligt dette. At det netop skulde ske overfor denne Artikel, den hæderligste, den ærligste, den dygtigste, jeg har skrevet i det Blad, og tillige — jeg véd det andetsteds fra — den, der har pinligst rørt op iblandt Plougs Venner netop fordi jeg tog min Ungdom som Udgangspunkt for Parallelen, netop fordi jeg,
30 uden at dække mig selv, førte Forsvaret som Vennen for Vennen og tilbageviste P. som den gamle Mand, der snakker ud i Luften.

Endnu en Gang: jeg gør mig al Flid for ikke at regne med min egen Person som Faktor i denne Sag. Jeg beklager dybt, ja dybt ved denne Lejlighed at vort Lands Skikke, den Opinion, der er os alle en Grundlov, næsten umuliggør en Udfordring og en Duel ved at gøre selv den mest alvorlige Udgang af en saadan latterlig 5 eller vridsløselilledømt. Ellers vilde Sagen have været meget simpel at ordne. Det er vel ikke det værste at falde i en Duel, naar man som jeg næsten er halvtræt ved at have faaet baade at se og at føle i Livets Skole; og havde det paa den anden Side kunnet lykkes mig at blæse et saa skadeligt Element bort af et for Existensen 10 haardt kæmpende Parti, saa var det dog maaske lidt mere til Gavn for det Hele, end at kunne skrive et Par gode Bøger endnu. Men som sagt, her maa jo gaaes en anden Vej herhjemme, og der bør for Alles Skyld, for det Heles Skyld, ja for de »sædelige Verdensmagters« Skyld tages resolut fat paa den Person. Vi maa Alle have 15 vor Virksomhed sikret imod Gentagelser; »Morgenbladet« maa ikke være Partiorgan paa Forsiden og »Punch« bagi. Og hvad mig selv angaar — bortsét fra de Bestemmelser, som de andre heri Impli- certe ville tage — da er det min alvorlige Bestemmelse ikke at ville skrive en Linje i Bladet førend der in optima forma i selve 20 Bladet fra Redaktion eller Indsender eller hvorledes I nu ville ordne det, er fremkommet en Annulering, en Tilbagekaldelse, en Reservation eller hvadsomhelst overfor hin skandaløse Plet paa Brugen af Papir og Sværte. Det skyldes mig, min Fortid, men fremfor Alt min Nutid og — jeg haaber det med en Mands redelige Vilje — 25 min Fremtid.

Jeg beder Dig, kære Ven (til hvem denne pinlige Sag muligvis af nærliggende Grunde har nærmet mig mere end en aarelang Disciplin kunde gøre) at bringe Redaktionen in corpore denne min Erklæring. Skulde mine Fordringer paa Grund af Maskinens kom- 30 binerede Natur ikke kunne ske Fyldest i det Omfang, som jeg her har meddelt, da beder jeg Dig forsikre Enhver i Redaktionen hvem

jeg personlig agter og nødvendig vil støde, at jeg ikke kaster Skylden andetsteds hen end dér hvor den hviler og at jeg kun til min egen Beklagelse lægger Scenen for min journalistiske Virksomhed over i det saa meget ringere 2den Klasses Organ »Dags-Avisen«, hvor
 5 Korpsaanden idetmindste ikke staar nogen saadan Fare for at blive brudt.

Og dernæst blot et simpelt Forretningsspørgsmaal. Det er hændet mig en Gang før herude at et Brev er blevet borte eller meget forsinket. Har Du for c. 4 Dage siden modtaget (under Din egen
 10 Adresse) et Manuscript »Et lille Naturstudie«, der omhandler den interessante Nat herude, hvor Isen brød op med stor Voldsomhed? Det var ganske sikkert kun en Bagatel og Du har muligvis af den Grund lagt det hen; men det var dateret d. 7de Febr. (i Form af et Brev) og hvis der idetheletaget endnu skal kunne gøres nogen
 15 Brug deraf, saa maa jeg have det tilbagesendt omgaaende — forudsat at det er kommet Dig ihænde.

Og hermed er jeg

Din hengivne

Holger Drachmann.

20 29. *Holger Drachmann til Edvard Brandes.*

Vedbæk.

Kære Edv. Brandes.

12 Feb. 81.

Blot disse Linjer. Jeg har med Tak modtaget dit Svar idag og lader Sagen bero, til jeg kan komme ind og tale med Dig. Dette synes at maatte blive umuligt de første Dage; nu ere Vejene saa-
 25 ledes spærrede af Sne, at der kun gaar en aaben Postslæde — og Vinden er N.N.O. og 10 Gr. Kulde.

Med Hensyn til et Svar til Karl Gjellerup, der rimeligvis imorgen vil komme til at staa i »Dags-Avisen«, da tjener her til Underretning, at det allerede iforgaars blev afsendt og at det i ethvert Fald
 30 vilde være bleven sendt til den Avis (hvori »Lejrscenen« stod) samt at jeg ingensomhelst Aftale af nogen Art har truffet hverken med

»Dags-Avis« eller andre — ja der er jo forresten ingen andre — Blade.

Jeg har skrevet et Par Ord selv til Gjellerup og forklaret ham, hvorfor jeg tager Reservation imod hans Digt. Det er et kækt og raskt Digt, som jeg gerne gad se, tilligemed flere lignende, i en 5 Samling, men det er et uklogt Digt, et Digt, som falder tilbage paa hans Venner, naar det staar i en Avis.

Altsaa »Naturstudiet« er ankommet; va bene!

ihast

Din

Holger Dr. 10

J. P. JACOBSEN OG EDVARD BRANDES

1872-1885

1. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

Vejle 8/7 72.

Kjære Ven!

Varm, varmere, varmest. Nemlig i Dag.

Dersom alle Folk ikke blive smaatossede af saadan et Sommer-
5 vejr saa maa de være det i Forvejen. Du seer jeg har uddannet
mig herovre til at skrive Strøtanker i den Rudolph-Schmidtske Stil.
Herregud noget maa man tage sig for. Her er nu dejligt og jeg er
her endnu og har opdaget at jeg egenlig er skabt til at drive. Jeg
siddet hver Dag 3 à fire Timer i Træk paa en Bro, et Rækværk eller
10 noget andet opstaaende og ryger det utroligste Antal Cigarer og
saa lader jeg Asken falde ned i Vandet og saa siger de Ssss og saa
kommer der Ringe og det morer mig. Jeg begynder at forstaa Dio-
genes, kun vilde jeg i hans Sted have anmodet Alexander om at
blive staaende.

15 Breve adresserede Varde poste restante kunne afsendes, den
første Ugestid.

Dette foruden Hilsen til dine Forældre og Brødre, for denne Gang
det eneste Fornuftige fra
din

20

J. P. Jacobsen.

2. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.* Vester Brønderslev Jernbanestation

Kjære Edvard Brandes!

17/8 1872.

Nogle Mennesker ere ikke slette, andre ere det, f. Ex. du.

Fra nu af til du seer mig, bedes alle de andre Breve adresserede
25 til Thisted, Grosserer Chr. Jacobsen. Gud ved om 7de Hefte er ud-

kommet? Og Maanedsskriftets iste? Jeg er saa uvidende om Alt som om jeg var bleven født i Løgstør for otte Dage siden. Jeg har gjort endel Studier og arbejder paa en udmærket stor Fortælling eller for at tale Prakrit skal snart til at skrive paa den. Gid du vilde skrive. Selv om du ikke skrev andet end: Kaffe, Ginderup, tre smaa 5
Sorte, Spejlæg, Bredgade, Klampenborg, Brimer, Alt hvad du vil!
Kun maa det adresseres til din

J. P. Jacobsen.

3. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

26/8 1872. Thisted.

Kjære Edvard Brandes!

10

»Men naar det længe Ventede saa endelig træder frem som en fuldstændig Kjendsgjerning saa bliver selv den, der var bedst forberedt alligevel forbavset og siger ja det er jo saa rimeligt men ikke-destomindre er det dog ganske mærkværdigt; og forbavsende at tænke paa.« »Og Edvard Brandes der er bleven forlovet« har jeg vel sytten 15
Gange sagt til mig selv idag (jeg har nemlig først faaet dit Brev idag, da jeg har været paa en lille Tour ude) og med Frøken Salomonsen.

Jeg siger blot: »til Lykke«, alt det med en lykkelig Fremtid og det betydningsfulde Skridt osv. venter du ikke et Ord om fra mig. Jeg 20
blev glad ved Efterretningen, det er alt hvad jeg kan sige, meget glad.

De old-drachmannske Gyseligheder ville sagtens faa Ordensbanditten Ploug og det Andet efter sig. Det er i det Hele et godt Hefte. Det har vel sit Forblivende med din Broders Tidsskrift? 25

Jeg har slet Intet skrevet. Jeg gaar stadig og tumler med min Fortælling om Sodoma. Digte kan jeg slet ikke skrive om Sommeren. Undskyld at jeg er saa dum i Dag, jeg bliver nok klog igjen, jeg har været dum før. Naar dette Anfald gaaer over, da faaer du Brev fra

din

30

J. P. Jacobsen.

4. J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.

10/2 1873. Kjøbenhavn!

Kjære Ven!

Endelig er jeg da efter et kort Ophold i Köln og et Par Dages
Standstning i Hamborg naaet til Nordens Athen, det vidtberømte
5 Kjøbenhavn. Hvis du ikke nys var bleven gift vilde jeg beklage dig
og ynkes over at du ikke har kunnet følge med mig, men har maattet
blive i det kjedsommelige Paris. Herren være lovet at jeg slap derfra!
Du gjør dig ingen Forestilling om hvor her er dejligt: Sneen ligger
hvid paa Gaden osv. men det er ikke særlig Naturen, der er saa
10 herlig, men disse Mennesker! Der er en Caffé paa gammel Torv,
hvor Aarhundredets betydeligste Mænd have sat hinanden Stævne.
Høedt fortæller om Hamlet og Richard og Berner og Hoftheatret og
Michael Wiehe og Nielsen og Berthas Klaver den ene Aften efter
den anden. Aar ud og Aar ind har han fortalt det Samme, og den
15 samme Tilhørerkreds har beruset sig deri hver Gang. Hvor faaer
ikke den Mand sit Liv levet igjennem og atter igjennem. Og den
ærværdige Magnus med hvid Vest og sorte Fingre! o! at du kunde
høre ham fremsætte Statsøkonomiens evige Sandheder, roligt og
langsomt, med et Foredrag, der gjør en Evighed af Tiden og Minu-
20 terne til Timer. Og Konsul Mørk og den lette, elegante Bramsen
og den af vittig Fedme struttende Cabiro og — men hvorfor nævne
dem alle, de staa jo dog for dig som en fjern Byes mægtige Taarne,
taagede og matte. Men Litteraturselskabet over hvilket Fru Drach-
mann ved sin Fraværelse kaster en bakkantisk Glands, et Selskab,
25 der bearbejder sine Medlemmer ved fornuftig Vekseldrift af Boeuf
og Foredrag — — —

— Ja, kjære Fraværende, Alt gaer eller staaer her ved det Gamle,
vi gaa og gjennemdumme hinanden, springe en Gang imellem halv-
vejs op ved et Brøl i Fædrelandet og synke saa igjen sammen i
30 søvning Glæde over os selv. »Alles wiederholt sich hier im Leben,
ewig jung ist nur das Essen.«

Og jeg der ikke anede at der var en Mulighed for at følge Jer ud

paa Jernbanestationen, Gud bevares, hvor det ligner min nordcimbri-
briske Tyngde. Jeg er lige kommen hjem fra Pleisch (Cafféen med
Altanen paa Amagertorv), hvor Drachmann og Drachkone, Møller,
Dr. G. B. og Karl Michelsen og jeg var gaaet op for at styrke os ved
Miskus (Blanding af Chokolade og Caffé, prøv det!) efter Fore- 5
draget. Din Broders nemlig. Udmærket! Fortræffeligt! (hør det med
Høedts Betoning) men du kjender det sagtens, Pickles med Sauce
af Pickles poivré. Man kan ikke sige om Georg som om Pigen i
Visen: »du er som Brød,« han er slet ikke Brød. Og det er paa en vis
Maade en Fejl, ikke ved ham, men der er en Fejl ved Menneske- 10
heden i Danmark, som kommer til at gaa ud over ham. Gud forlade
dem, de Bæster, de har hverken faaet Vaadt eller Tørt hvad Kund-
skaber angaar, i dette specielle Tilfælde Kundskaber i Retning af
fremmede Landes Litteratur, og saa komme disse skikkelige, sultne
Adammer og Evaer trillende op til Kundskabens Træ (Georg) og 15
troer det er et Brødfrugtræ, og saa langes der Capers, Moreller og
Trøfler ned i deres uvidende Halse, og de ved ikke hvad det er,
de ved egenlig ikke en Gang hvordan det smager, men det ved de,
at de aldrig har smagt det før. Gud hjælpe deres stakkels Kund-
skabsmaver, de Stakler! naar de saa faaer en dansk Brændevins- 20
Kritik af det de have nydt, ovenpaa, det er hverken Gastronomisk
eller Folke-pædagogisk rigtigt det. Det er dog egenlig ulykkeligt for
din Broder, her har han hele denne store Kvægbestand af et Publi-
kum, slet røgtet og slet fodret, tilvant til den sletteste, fedeste, næ-
ringsfattigste Mask, der tænkes kan; hungrige vil jeg ikke sige at 25
de er, men magre er de som, jeg ved ikke hvad, som de selv. Det
de trænger til først og fremmest, det var En, der kunde tærse Vogn-
mandslæs af det rent Stoffiges Langhalm til dem og saa faa dem til
at tage for sig af det; men det ulykkeligste af det Altsammen er
at selv om den Langhalm bødes dem, saa hjalp det ikke, fordøje 30
den det kunde de nok, men tygge den det gidder de ikke, saa tager
de hellere den fede Mask, der ikke behøver Tygning. Og nu staaer

Georg og giver dem den rene Kjerne; det skal ikke tygges, men det skal fordøjes, Gud bedre dem og deres Fordøjelse, det gaaer fra dem ligesaa helt som de fik det. — Foredraget var som sagt fortræffeligt, der var navnlig nogle resumerende Karakteristiker, der vare aldeles
5 glimrende; men Caviar (Hamlet).

Jeg føler det lidt trist og tomt siden du rejste, jeg har endnu saa lidet begrebet at vi ikke skulle sees for det Første, at jeg, naar der om Formiddagen bankes paa min Dør, halvvejs venter at se din korte Overfrakke og høje Hat og Haandtaget af den vidunder-
10 lige Stok. Nu vel, Courage Antonius, vi sees hisset. Det Klogeste jeg kunde gjøre var at tage fat paa mit Arbejde og drage ind i Sodoma, men Klogskab er et og Dovenskab noget andet, ja gid det var saa vel, nej Dovenskab er eet og Klogskab Nr. 2.

11/2

15 Endnu har du vel ikke vænnet dig til Udlandet, du har det sagtens som jeg har det ved store Middagsselskaber, der er den rare Mad og den gode Vin, men Roligheden og Ligevægten i Sindet til at nyde den, den er der ikke. Jeg kunde ganske udvikle hvorledes du har det, og hvorlunde du kunde have Lyst til at tage et
20 lille Stykke Paris og løbe væk med og sætte dig til at nyde det ganske stille, men da du jo ved det mindst ligesaagodt som jeg vil jeg indrømme at jeg hellere maa skrive om noget Andet.

Men hvad bryder du dig egenlig om at høre tale om? ja nøjere beseet kommer det egenlig ikke mig ved, jeg maa jo tro at du
25 ved Breve fra mig særligt bryder dig om at det er mig der skriver dem.

Var det ikke Caligula der gjorde en Hest til Senator? Ploug minder næsten om Caligula, — minder paa samme Maade som Klipfisk minder om Oceanet — han gaaer i en uendelig Udnævnen
30 Mennesker og Fæ til de vanvittigste Bestillinger, nu har han udnævnt Rudolph Schmidt til Staldbroder til din Broder og Drachmann. Det er ikke en Hest til Senator, men en Vandmand til Raket (Red-

ningsrakete). Han kalder R. S. for Krybskytte, men glemmer selv at han har været den Krovært, der gav hele Krybskyttebanden Husly.

Faaer du Tid saa skriv mig til, faaer du det ikke saa skriv lidt. Møller modtog din Hilsen om at han snart skulde høre fra dig med et stille Smil, stands ham i Smilet. Jeg ærgrer mig endnu over at det 5 ikke kunde gaa op for mig, at jeg kunde have fulgt jer ud paa Banen. Lille Larsen er ganske begejstret over din Kone, og er overbevist om at du vil blive Socialist. Og nu Farvel. Der skal gaa et nyt Stykke paa det kglge Theater af de hvide Rosiner, det hedder »Et Svar«. Nu faaer de ingen Høvl, de andre lægge nok Fingrene imel- 10 lem, det var kun dig der skrev uden Mellemsætninger. Hele Stykket er Schnell garneret med Phistere, Hr. Phister, Fru Phister og Olaf Poulsen født Phister. Men du seer — — —

din

J. P. Jacobsen. 15

5. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.* 28 Februar 1873. Kjøbenhavn.

Kjære Edvard Brandes!

Du har sagtens faaet Maanedsskriftet inden dette Brev naaer dig og vil da sagtens, som jeg har sagt til mig, sige til dig eller maaske til din Kone: ja, havde man ikke vidst at Cabiro skulde have været 20 der, saa havde man heller ikke seet ham. — Forøvrigt synes jeg det er bedre gjort end din Broders og Møllers Omtale skulde lade formode. Hans ☉: Møllers Artikkel synes jeg rigtig godt om, dersom de andre gidde, saa blive de gale. Samme Møller er stærkt i Betyrk for en Sensationsartikkel, og da et Par Breve fra dig er født Sensation, saa 25 tag og gjør Sensation. Pio-Sensationen har du vel faaet! —

At jeg har været paa Bal i Studenterforeningen kan vel ikke interessere dig, mig interesserede det i alt Fald ikke. Bunker af maadeligt nedringede »Naturselbstdruck« af mørksilkede Mødre med Ansigter af Vadskeskind. Værtinderne (☉: Fru Heiberg og flere) satte op i 30 Vindueskarmene paa Stole. Det hele mindede ikke saalidt om

Rasmussens Billede paa sidste Udstilling: »Grønlændere der dandse Fandango.« Hvilket Billede til ethnografisk Museum: »Danske, der dandse Française«. Jeg gav »le danseur malgré lui« og gik om i en Tilstand af Krøllethed otte samfulde Dage efter. Det har man for
5 sin Villighed!

Er du nu kommen til at studere! Og i saa Fald hvad? Giver du dig af med Bladene og tænker du paa Bladet, og hvad tænker du om Bladet eller er det altsammen Louvre først og Théâtre-Français sidst?

10 O! at du dog skulde komme ind i Café Régence — ja det er »Nemosis«! Ja hvis jeg var i Paris, vilde jeg vist ikke godt, naar jeg var oven Senge, kunne træffes andre Steder. — Min eneste Beskæftigelse i denne Tid er at læse Mordhistorier i »neue Pitaval«. De jeg har seet foreløbig ere gale alle, men naturligvis blive de hen-
15 rettede.

7/3 73.

Der har naturligvis været noget i Vejen kan du begribe af Op- holdet! Tænk dig jeg staaer op hver Dag Kl. 11 og gaaer paa kgl. Bibliothek og læser gamle Dokumenter og Breve og Løgne og
20 Billeder om Mord, Hor, Kapitelstakst, Skjørlevnet, Torvepriser, Have- væsen, Kjøbenhavns Belejring, Skilsmisse-Processer, Barnedaab, Godsregistre, Stamtavler og Ligprædikener. Alt det skal blive til en vidunderlig Roman der skal hedde:

»Fru Maria Grubbe«.

25 Interieur fra det 17de Aarhundrede.

Du ved det er hende der staaer om i Holbergs Epistler, og i Hønsegrethe af Andersen og som først er gift med U. F. Gyldenløve og sidst med en Færgemand. Hinc illa, jeg ved ikke hvad Op- hold hedder paa Latin.

30

10/3 73.

Fik jeg intet skrevet!

13/3 73.

Dette er Brevets Slutning — Løjtenanten! ja du har vel hørt det. I Sandt og Usandt, Stykke af Frk. Andersen, er Cetti en Lieutenant, der betyder den ubehagelige Forlovede (Poulsen er Idealet), første Aften var han i Uniform, saa nedlagde Officerskorpset 5 og Fædrelandet og Dagbladet og jeg troer Dagstelegrafens Indsigelse mod at en Skuespiller, der ikke var en af de rare Personer i Stykket, maatte spille i Uniform. Næste Aften spillede Hr. Cetti civilklædt! Der behøves ingen Kommentar, men jeg beder i mit stille Sind til Physiologiens Grundsandheder: de vorde saa gale som af gale danske 10 Hjerner tænkes kan. Ak ve! Allah er stor og hans Miskundhed er vanvittig evindelig. — I mit næste Brev hvor jeg vil opgive den i dette saa vel holdte ufrivillige Dagbogsform, haaber jeg at kunne sende dig Begyndelsen af Marie Grubbe, eller maaske det er bedre ikke. — Din Broder Georg og jeg gik og drev om i Aftes efter Fore- 15 læsningen og talte om dansk Poesi, Gud bevares hvor vi er lidt enige. Jeg er i det Hele taget meget ene, Drachmann tænker i Klodeskyer og taler i Begkrandse, Møller er Mand, Soldat og Fader, Redakteur og Udgiver, Idealist af Instinkt, Materialist af Overbevisning, og hans Stilling sætter saa store Fordringer til hans Energie 20 og Udholdenhed at det sætter ham i Væksten. Og jeg, den Ensomme — jeg er et Asen — jeg er Darwins Oversætter, og det og mine Desmidiaceer det er det eneste Nyttige, jeg nogensinde faaer gjort. Jeg er det berømte Dovendyr eller Ai-Ai, der er to Aar om at klavre op i Toppen af et Træ og som naar det er 25 kommet saa højt det kan lader sig falde ned igjen. Jeg er den flinke Billedhugger, der havde Cavalet, Modellerpinde, Modeller, Billedhuggerblouse og Papirshat og vaade Klude til at lægge over Leret, men som ingen Ler havde, ingenting havde at lave sine Ting af. Og naar man ikke har det, naar man hverken har produktiv 30 Indignation eller Lidenskab eller Personlighed saa kan man lige-saa gjerne sove sin Dag væk og sidde sin Nat op paa en Caffé og

snakke om det ny Hotel d'Angleterre, det nye Theater og de gamle Skuespillere, eller ogsaa tage sin Hat og gaa ud af Tilværelsen hvis man har Mod dertil. Naar saa endda sligt Asen kunde blive for-
 elsket, vildt, galt, ak Gud! bare bæstisk, men stærkt, voldsomt. Men
 5 ingen Appetit, slet ingen, ingen Lyst til Nydelse, rigtig Lyst, intet
 Livsmod, o sligt Hornkvæg! der ingen Horn har at løbe af sig;
 for Hornkvæg, det er det Asnet er, han er en Hanerej uden Kone,
 alle Mænds Hanerej, deres Hanerej som leve, som lide, som vove
 og som handle, som ikke er saadant et Bløddyr der ligger og ævler
 10 i sin egen Fornufts kølige Gelé.

14/3 73.

Jeg seer at jeg har været i daarligt Humeur i Gaar Aftes, Herre-
 gud! lyrisk kan man jo ogsaa gjerne være for en Forandrings Skyld,
 og i saa Henseende er Hovedpine og Korrekturlæsning stærke In-
 15 citamenter. Jeg kan hilse fra dit Hjem, jeg har været der til Middag
 idag sammen med Drachmanns, og der var idel Lystighed og Gam-
 men. —

Jeg takker for Hilsnen og at jeg er et Vrøvl deri har du ganske
 Ret, du seer hvor klar jeg er over det paa forrige Side. Er der ellers
 20 Noget andet du mener med at jeg er et Vrøvl?

Hvad din Afhandling om den omtalte Skuespillerinde paa Gym-
 nase angaaer saa har jeg læst den med Glæde og den overgaaer
 mine dristigste Forventninger. Du har Ret. Der er de, der spille
 Comedie som om de vare Skuespillere, og der er de der spille
 25 som om de levede. Jeg forstaaer at hun hører til de Sidste, men
 jeg forstaaer ogsaa at der er Mennesker der leve som om dette
 var den naturligste Ting af Verden, og at der er Mennesker der
 leve saa intensivt at deres lidenskabelige Tale, deres Holdning og
 deres Minespil og Tavshed faaer noget dramatisk ved sig, og jeg
 30 forstaaer atter at hun hører til denne Underafdeling. Hun er som den
 udmærkede Vin; god Vin smager af Solskin, Solvarme og Plante-
 saft, den er duftende, ren og sund, saadan er den udmærkede Vin

ogsaa, men desuden har den en lille bitte Tanke af en Bismag, der i og for sig hverken er velsmagende eller naturlig, og det er den, der gjør den til den udmærkede Vin.

Jeg ved ikke nogen anden Maade at skrive til dig paa end at lade som om vi talte om Noget, for det her skeer, det skeer slet ikke, 5 jeg mener alt hvad der kunde ligne Bevægelser, Strømninger eller saadant, som kunde egne sig til at gjøre Indtryk og til at formes i Meddelelse, det er noget som Elvepigedands, man seer ingen Elvepiger, man seer ikke Dandsen begynde og seer heller ikke at den holder op, men man har et Slags Fornemmelse af at man har mærket 10 noget til Elvepigernes Dands.

Af Frygt for at dette Brev aldrig skal blive færdigt vil jeg slutte, og bede dig lade Naade gaa for Ret og svare ret snart, betænkende at du er Paris, Brandes, og jeg Ariadne paa Naxos, der sidder og stirrer tomt ud i det Fjerne, med Skum i Haaret og flyvende 15 Gevandt — med Blæk paa Fingrene og hyllet i Korrektur.

Hilsen til Venus fra Milo, Hilsen til det Hele, til Livet —

din

J. P. Jacobsen

Tartarus. 20

Kl. 2¹/₂.

6. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

3. April 1873. Kbhvn.

Kjære Ven!

Jeg forstaaer saa godt at du ikke skriver; men du er maaske ogsaa saa velvillig at forstaa at jeg alligevel længes efter Brev og derfor 25 tilgive at jeg gjentager min skriftlige Visit i det Haab at det muligen skulde foranledige dig til en Kontravisit. Her er jeg da! Jeg bukker, gi'er Pote, spørger til Herrens og Fruens Befindende, faaer at vide at man befinder sig vel, giver samme beroligende Erklæring for mit eget Vedkommende, bydes Stol, sætter mig, sætter min Hat, 30

jeg gaaer altid med høj Hat til Minde om Herren og Fruen, vi tale om Vejret, om det dejlige Sommergejr i Kjøbenhavn, og imens faaer jeg Lejlighed til at iagttage at min Herre er bleven — eller har faaet de Dimensioner der mindre er Embonpoint end en Til-
 5 kjendegivelse af at saadant ligger i Mulighedernes Skjød, eller snarere, det er den imanente Frodighed, der endnu ikke har constateret sig som veritabel vegetativ Vækst, kort og godt det er det Udseende, som er ejendommeligt for »yderste Østershøjre«, som vi Socialist-abonnenter sige.

10 Talen drejer nu hen mod Socialisternes Dom, men da jeg mærker du ved ligesaameget som jeg drejer jeg af igjen: ja, siger jeg saa videre, »ja Forbittrelse har der her i Kjøbenhavn ikke været Noget af, man har sagt, 'det var drøjt', erfarne Jurister har sagt: 'ja, det kan jo nok idømmes, men det er skrappt', Socialisterne sige: lad os
 15 se en Højesteretsdom, saa skal I se hvad Kriminalretten er for nogen national-Krone-liberale-Storborgere — Folk siger at Kriminalretten har hemmelig forhandlet med Højesteret om den vilde anerkjende eller underkjende en Dom som den faldende — Jurister sige at en saadan Konference er umulig og Løgn. Hvad Krisen
 20 angaaer saa vil den ikke komme. Ministeriet vil ikke gaa af og det vil ikke sende Thinget hjem. Der staaer vi. Reaktionen (de national-Liberale) synes kun at være et Hanefjed fra at oprette en Augustforening til Befæstelse af Baandet mellem Konge og Folk, »Fædrelandet« raader aabenbart til at gjøre Statskoup og regjere uden
 25 Finantslov — Venstre gaaer og betænker sig paa om de skal drive Ministeriet til at gjøre Statskoup ved at nægte Finantsloven. De Gammel-reaktionære brøle: kan I se hvad vi sagde i 64! — Ak ja, har du læst Strodtmanns Bog, endnu har den ikke gjort noget stort Rabalder, naturligvis har Dagbladet taget Anledning til at skjælde
 30 din Broder ud og er kommen Fædrelandet i Forkjøbet med at danne et nyt Triumvirat: A. C. Larsen, Holger Drachmann og G. Brandes.

Nu vil jeg lade som om jeg ikke havde begyndt med at lade som om jeg gjorde Visit.

Jeg kommer i dette »Øjeste Blik« ude fra Byen og har talt med Møller og H. Drachmann. Drachmann er den evige Gamle; han vil prygle alle de Mennesker han seer og i Aften har han skrevet et 5 Digt i Fædrelandet undertegnet H. D. — Det gjør nu ingen Ting, for Digtet er godt og er om afdøde Marstrand, men hvis jeg skrev i Fædrelandet, saa vilde jeg F. g. m. dog i det Mindste have mit fulde Navn til at staa der — men hvad gjør det? — Digtet er godt. — Møller er nærved at skulle op til Examen i Intentanterie. Carl Mi- 10 chelsen holdt forleden et Foredrag om Proudhon som der ikke var sund Menneskeforstand i, Borchsenius og Gulbrandsen leger Tampen brænder endnu, Oliemøller Olsen skal imorgen holde Foredrag om Sædeligheden, mere Nytladent veed jeg ikke, jo, Haase har smidt Kaufmann ud fra Bauers eller Kaufmann har smidt 15 Haase ud fra Vincents eller Vincent har smidt Bauer ud fra à Porta's, jeg ved ikke ret hvilket — jeg har ikke vundet de 60,000 — det har derimod Fru Drachmanns Broder; Vilh. Wiehe har i et Selskab været nærved at prygle Cabiro, D. B. Adler har skrevet i Socialisten og har skjendtes med Manheimer (jeg veed ikke hvem 20 det er) saa at han har faaet Nyregrus og Manheimer Brystsyge, ellers have vi Kunstudstilling i denne Tid, det største Billed forestiller Chr. Himmelfart, til Tekst synes nærmest at være valgt det bekjendte Skriftsted: »nu gaaer Balonen!«

Dette er ikke noget Brev, men kun et lille Ønskebrevlille om en 25 Gjenoptagelse af Correspondancen, derfor er der i Convoluten intet Brev til din Kone, kun de hjerteligste Hilsner og uudtalte Længsler efter nogle Linier med en mig meget kjær Underskrift.

Din

J. P. Jacobsen. 30

Nu maa du Gud hjælpe mig se at faa skrevet et Par Sider til mig.

7. J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.

28 April 1873 Kbhvn.

Kjære Ven!

Theaterdirektør! — Theaterdirektør for en Galeanstalt! — Theologernes Gud bevare os Alle naadeligen og holde i sin Miskundhed
 5 min Vens Tanker fjerne fra en Tømmerhandel med »die weltbe-
 deutende Bretter«. — Ak der er visse solklare Timer hvor Mennesket mærker Lys, Liv og Varme som en personlig Velgjerning og
 der vaagner en Fornemmelse af gigantisk Legemsstyrke i ham, en
 Styrke for hvilken det kun synes en letsindig Anstrengelse at tage
 10 Cylinderhatten Runde Taarn og trykke den ned over Øjnene paa
 det forbavsede Fruetaarns firkantede Hoved. Menneskets Blod kommer da i en sælsom mousserende Tilstand og den udviklede Kul-
 syre trykker paa Hjernen og frembringer ideagtige Fremtoninger,
 der ere fremstaaede uden nogen egenlig Hjernevirksomhed. De Ideer
 15 man under saadanne Omstændigheder kan faa ere besynderlige —
 man har saaledes Folk, der falde paa at ville være Theaterdirek-
 teurer i Kjøbenhavn, de ville opfinde Skuespillere; de ere enige
 med sig selv om at rigtige Skuespillere vil der ikke blive mange af,
 men nok en Bunke Brugbarheder(?), de ved, at disse Brugbar-
 20 heder anse sig selv for Talmaer allesammen og ville behandles der-
 efter, og de ved derhos at bemældte Folk er Idioter der ikke maa
 faa Lov til at give en Stump af deres eget men som skal behandles
 en canaille og stoppes med det ene efter det andet — og de finde
 en saadan Tingenes Tilstand mulig. Nævnte mærkelige Tænkere
 25 overveje saa hvor behageligt det vil være at komme til at staa i
 et overordentligt strængt Underdanighedsforhold til Pressen — — —
 Angaaende Pressen!

3. Maj

En frygtelig Forkølelse har standset mig.

30 I Dag er det en vigtig Dag. — Finantsloven er ikke bleven nægtet,
 der indbydes i »Socialisten« til et Arbejdermøde paa Nørrefællad
 paa Mandag og Din Broders Bog er udkommet.

Din lille Afhandling har jeg gladeligen læst og den har alt en Stund været i Trykkeriet, Møller vil gerne have det andet Brev snarere end muligt. De store Typer faaer du og det pæne Papir med. —

Du har skrevet til Drachmann at du vil lave Blad, men hvad Tid?

Med Darwin gaaer det ret godt, Marie Grubbe gaar langsommere 5 og dog er det nærmest hende jeg skal rejse paa. Men rejse vil jeg. Dresden — Prag — Regensburg — München — Salzburg — Berchtesgaden — Ob-Inn Thal — Triest — Venedig — Verona — Wien — det er en ganske net Route. Ja Medaillen fik jeg da! Tak for Gratulationen. 10

Angaaende Pressen!

Den Gemeenhed hvormed Venstre og vore Socialistrudimenter 15 forfølges i den nyreaktionære Presse er utrolig. Tanken om det kommende Blad har gjort mig hel politisk saa jeg har sat mig til at holde »Dagbl.«, »Fædrel.«, »Social.«, og »Almuevennen«, hvilke Blade jeg samvittighedsfuldt læser. Det bliver mere og mere klart at Bladet maa gaa stærkt til Venstre.

Jeg kan ikke skrive mere paa Grund af Eftervirkninger af Forkølelsesidioteri. Men næste Gang faaer du et ordentligt stort Brev. Hilsen bedes du den Rose for alle Blommer. 20

Jeg skriver imorgen.

din

J. P. Jacobsen.

8. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

Paris 8 Br^d Montmartre
Søndagen d. 11 Maj [1873]

Kjære Ven!

Takker for de sidste Breve, for Besørgelsen af Manuscriptet. Hvad 25 er vi Mennesker o. s. v. Veed Du, ærligt talt, hvorfor jeg ikke skriver direkte til Møller. Ved vort sidste Gilde erindrer jeg, at jeg endte saa yndelig drukken, at jeg drak Dus med M., og ligeledes husker jeg, at vi vedblive at sige De til hinanden det tiltrods, og nu véd jeg, Satan dandse mig ikke, hvad jeg skal titulere Redaktøren. Saa 30 kan han begynde og Du gaae mine Ærinder, Ulykkelige! Sig da

til M., at om 2 Dage faaer han det øvrige »Beklakkede«, et Brev om Barodet og Valgene, og et om Præsterne og Miraklerne; selv om der er skrevet meget om sligt, kan det jo altid behandles forskjelligt, og iøvrigt staar det ham frit ikke at trykke. Dernæst
5 spørge Du ham, om han vil have, jeg skal oversætte ham en lille eenakts og eenarks Komædie af Octave Feuillet, der er udkommen idag og spilt for første Gang for fjorten Dage siden paa Théâtre-Français. Som net Fyldekalk kunde det bruges, det vilde kun tage mig kort Tid, tænker jeg.

10 Saa skal jeg til »Bladet«. Dog endnu lidt om Møller. Jeg har talt derom med M., men jeg veed ikke, om jeg bestemt har sagt ham, at jeg regner paa ham som Redaktionssecretair. Sig ham (hvis jeg ikke har gjort det) isaafald fra mig, at jeg glæder mig til at arbeide sammen med ham i denne Egenskab. Meningen hermed er, som Du
15 maaske nok forstaaer, at forsikre ham om en vis Indtægt inden altfor lang Tid. Trænger han ikke til en saadan Forsikkring, gaaer det ikke smaat for ham? Ja, Forsikkringen nytter da egentlig ikke meget. Hvorledes har han taget sit Barns Død?

Hvad er det, Du vil vide om Bladet, jeg synes, vi i Nattens Timer
20 i forrige Aarhundrede har talt om saamange Blade, at det kunde blive en hel Bog. Jeg vil gjøre det, men jeg gaaer tungt til det, ærligt talt. Jeg føler jeg mangler Evnen, til Gjengjæld veed jeg, at jeg har en ærlig Vilje. Hvorledes det skal indrettes, i Detailler endda, har jeg min sikkre Mening om, Hovedpunktet for mig er foreløbig
25 at gjøre et Alle underholdende Blad, dets politiske og sociale Tendens skal aldrig udtales i Form af Program, men i Form af Facta. Og alt dette veed Du saagodt som jeg. Vil Du erfare, hvilke journalistiske Snedigheder, jeg erhverver mig, kan jeg give Dig et Exempel. Der maa aldrig fældes en Dom i Danmark, om hvilken der ikke
30 skrives en »philosophisk« Artikel. Dette Adjektiv forstaaer Du forhaabentligvis og indseer, at her er et Gebet som kan dyrkes med Held.

Saa træffes vi da i Dresden, og derfra haaber jeg, vi kan reise et langt Stykke sammen, hvis da det synes os gavnligt, ikke at nyde Ensomhedens berusende Salighed, som Kierkegaard siger. Men Du maa nok komme 1ste Juli og ikke første August. Min Plan er at gjøre Udflugter til Nordfrankrig fra Paris i Begyndelsen af Juni, tage her- 5 fra den 20. Juni, gjøre en 14 Dages Tour i Sydfrankrig og stikke lige til Dresden.

Jeg kan ikke skrive mere idag, min lille Kone lider rædsomt af Tandpine den Stakkel og jeg maa passe hende. Jeg skal snarest muligt fortsætte.

Din

10

Edvard Brandes.

9. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

28/5 1873. Kbhvn.

Kjære Ven!

Jeg er et Asen!

15

Jeg havde troet du vilde spørge: hvorfor — men du tier og seer ud som om du var ganske enig med den s. æ. Taler.

Det er vi altsaa enige om.

Vi bliver det forhaabenligt om andet end det.

— Dersom der i mine Breve har været noget i Spørgsmaal eller Be- 20 mærkninger eller Opfordringer, som du har følt — ikke som paa-trængende, det haaber jeg ikke — men som vel spørgende, vel stakaandet, vel tørstigt efter Meddelelser, saa undskyld mig og husk paa, at jeg er temmelig ene og at vore Samtaler bleve saa bradt afbrudte, at det ikke er uforklarligt, at jeg ikke straks har kunnet 25 vænne mig til at undvære dem.

I Marie Grubbes Historie er jeg midt i 3die (tredie) Kapitel; men der skal være 15 (femten). Det seer godt ud, det er den jeg rejser paa. Men det er det Samme, jeg rejser, det er afgjort, om jeg saa skal stjæle Manuskriptet til en af Bergsøes Romaner, sætte 30 mit Navn paa den og sælge den til Rée. — Jeg har læst de første to Kapitler for din Moder og din Broder G., de sagde begge at de

syntes meget godt om den. Der er virkelig ogsaa gode Ting deri. Baade gale Tjenestepiger og Naturskildringer og fulde Præster og en Spiseseddel — og min Stil er bleven lidt roligere.

Det er omtrent som om Bladet var i Gang. Der er en af det forenede
5 Fri i Paris, en i Wien og en paa Vejen til Berlin. Den sidste er din Broder som jeg fulgte til Dampskibet idag. Jeg talte til Møller om Redaktionssekretariatet og det gjorde ham indvendig glad og levende, og nu gaar han og sætter sig ind i Skole- og Universitets-spørgsmaal.

10 Naar jeg et Øjeblik ikke arbejder eller læser i Bådeker kjeder jeg mig næsten; men her er Herren hjælpe mig heller ikke morsomt. Dersom jeg ikke vidste at jeg skulde rejse om en Maaned troer jeg jeg opgav Tilværelsen og slog mig paa Evigheden, eller muligvis jeg slet ikke kjedede mig ifald jeg ikke skulde rejse. »Dagbladet«
15 er dejligt i denne Tid med sin udenrigs Politik, det ved ikke paa hvad Ben det skal staa, ligesom Tranen paa den gloende Tallerken — men saadan staa forøvrigt alle Bladene — lutter dumme Fugle paa gloende Tallerkener.

9de Juni 73.

20 Interdum dormat — —

Jublende grinagtig er en Afhandling af R. Schmidt i »Ide og Virkelighed« om Jeppe paa Bjærget.

Jeppe er en ædel ridderlig Skikkelse, der ikke vil bruge sine stærke Arme for at prygle den arrige Kvinde, han »bærer en Troubadour-
25 harpe i sit Bryst«.

Han er den danske Folkeaand der staaer i Svinestien med en Glorie om Hovedet. — Han er en modig behjertet Mand, der har kæmpet under Malborough (det staaer der). — Han elsker de danske Folkeviser; Bevis: Liden Kjersten og Hr. Peder de sad over
30 Bord, Peteheja! — Ja, Peteheja! det er udlagt: sat sapienti.

Hvad bliver det til med Nordfrankrigstouren? og lad os bare se at du kommer til Dresden 1. Juli og ikke 1. Avgust, jeg skal nok

sidde paa Brühls Terrasse og vente — egentlig vilde det være bekvemt om du skrev hvad Tid du tog afsted og hvilket Hotel du tager ind paa, saa jeg vidste hvor Herskabet var at finde, for mig kan det ikke hjælpe at lede efter, jeg boer ude i Byen.

17. Juni. 5

Disse Datooverskrifter ere rigtige, saa mærkeligt det end kan se ud. Med Guds, Hegels og min egen Hjælp rejser jeg herfra en Dag før den 1. Juli eller saa. Gid jeg var afsted, jeg er nærved at blive daarlig af at oversætte Darwin. Skriv om du tager ind i Stadt Rom, Bellevue eller Victoria eller sytten andre.

10

Lykke paa Rejsen til Sydfrankrig og bliv ikke dernede. Jeg længes og hilser. Her er frygteligt. Hils den nyskjæggede Mands Kone mangfoldigst fra

Din

J. P. Jacobsen. 15

10. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

29/6 73, Lübeck.

Kjære E. B.

Idag og imorgen i Lybeck. Overmorgen og 3 følgende Dage Berlin. Næste Dag maaske Leipzig eller Dresden. Nærmere mundtligt, medmindre du skulde fortsætte din Flugt gennem Landene i en vildsom Retning. Mit sidste Brev til dig findes i Kjøbenhavn.

Ikke seet noget af Byen, nysgjerrig, travlt, slutter.

Din

J. P. Jacobsen.

11. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

3. Juli 1873, Dresden. 25

Such mich nicht ins Collegium,

Such mich beim Glas Tokayer.

M. M.

Jeg kom hertil igaar — ingen Mennesker — saa gik jeg i zoologisk Have — men hvad skal jeg gjøre idag, for kommer du idag, gjør 30

du ikke Fanden! nu er du naturligvis i Berlin, da jeg er taget derfra, og hvis jeg tager herfra om 8 Dage, vil jeg vist ved at vende tilbage komme over dig — —

Jeg boer foreløbig i Hôtel (om jeg saa maa sige) »Deutsches Haus«.
5 Scheffel Strasse.

Gaden gaaer fra Altmarkt til Postplatz.

Her er en Syndflod af Leipziger Handelsrejsende men Maden er upaaklagelig og saa behøver man ikke at se paa den gode Omgang.

»Wenn Du eine Rose siehst,
10 Sag ich lass Sie grüssen.«

Mildt fortvivlet

J. P. Jacobsen.

12. J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.

1 Dec. 1873. Thisted.

Kjære Ven!

15 »Syv Skridt i Længden og fem i Breden, syv Skridt i Længden og fem i Breden«. Husker du ham fra »De to Byer«, den gamle Mand, der syer Sko. Saadan en gammel Mand er jeg næsten. Her er ingen at tale med, ingen der faaer eller har Ideer eller har hørt Tale om Ideer. Intelligensen er aldeles forhøjret i alle Retninger og de andre er ikke
20 intelligente. Den stærke Fedning jeg er underkastet gjør mig dummere og dumdummere Dag for Dag; men jeg har da ogsaa nu i det Hele siden jeg kom hjem vundet 12¹/₂ \mathcal{R} . Rejsen forekommer mig at ligge 7 Aar tilbage i Tiden og jeg har egenlig mere Indtrykket af at de forskjellige Byer ere trukne mig forbi paa et Theater, end
25 at jeg har gaaet omkring i dem. Jeg kan hilse fra München, Sille Wa-a-as var der ikke. — Anbelangende min Helbredstilstand saa er den jo ikke god men Smerter har jeg ikke, men Arbejdskraft har jeg heller ikke — ikke at tale om at jeg bogstavelig ikke har een Time til min Raadighed, saa optagen er jeg af Æden, Drikken,
30 Tagen Mixtur og Gaaen Toure — og saa maa jeg kun ryge 1 (een) Pibe Tobak om Dagen og slet ingen Cigarer.

Endelig er det bleven afgjort, at min Desmidiaceefhandling kommer paa Fransk. Tidsskriftet?! — jeg er meget spændt, og hvormange er der paa Dr. Georgs Forelæsninger og er Drachmann hvordan? og hvorvidt? og kommer han ud til Jul?

Venligst Hilsen til Fruen

Din 5

J. P. Jacobsen.

13. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

13 December 1873 Thisted.

Kjære Ven!

Ja Poesien! Jeg gaaer her og venter paa hende, jeg gaaer lange Toure efter hende, sidder og seer efter hende ved mit Vindue naar 10 Solen staaer op, og saa læser jeg endda de græsseligste Romaner for at faa Fingre i en Flig af hendes i rhytmiske Folder bølgende Linons-Klædebon. Det er derfor, jeg ikke har givet Lyd fra mig før. Mine Værker staa til Tjeneste, men Gud ved hvor de er. Arabesken staaer til Tjeneste, du skal faa den sammen med en ny. 15 Naar begynder Tidsskriftet, hvad skal der i første Hefte og hvad skal det hedde og hvad siger Møller? En nær Ven af mig har en Veksel forfalden i denne Maaned men vil gjerne have Henstand, hvordan skal han bære sig ad med at søge at opnaa dette. Jeg kjeder mig saa nogenlunde. Min eneste Adspredelse er at gaa og forelske 20 mig i Naturen her og jeg sætter den langt over Gardasøen. Jeg troer at mine Arbejdskræfter ere ved at vende tilbage men jeg er en langsom Fyr, Guderne give mig et langt Liv, ellers faaer jeg aldrig skrevet saa meget som sal. Wieland og det vilde jeg nu saa gjerne. Hils din Kone, dine Forældre og Brødre fra

Din 25

J. P. Jacobsen.

14. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

Mandag før Jul. 1873 Thisted.

Kjære Ven!

Jeg sender kun disse Linier for at bede dig om — i Fald du havde 30 fundet de Fotografier, du var saa venlig at sende hjem fra Mün-

chen for mig, — at sende mig dem herover. Ellers Ingenting uden Bedring og at min Vægt er 8 L# 8 #.

Maatte nu det glade Juleevangelium opfylde dit Hjerte og gjøre dig skikket til at føle den Fryd der overgaaer al Forstand.

5 Maa jeg bede dig hilse din Frue fra

Din

J. P. Jacobsen.

15. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

Mandag. December 1873.

Kjære Brandes!

10 Jeg har i Dag modtaget en Pakke Fotografier af forskellige Blomsterarter fra dig men det er slet ikke mine. De Fotografier jeg mente var dem du var saa god at sende hjem for mig fra München og det var:

1) Stereoskopbilleder fra Lübeck, Berlin, Dresden, sachsisk Sveitz,

15 Prag, Salzburg, Berchtesgaden, Wimbach, Klamm og München.

2) Visitkort efter Billeder fra Dresden

3) Visitkort efter Billeder fra München

4) Visitkort af endel Damer og Darwin.

og jeg længes meget efter dem da jeg gjerne vilde bruge flere af
20 dem, og da det vilde more mig meget at kalde disse forskellige Ting tilbage i min Erindring. Nyt = Intet.

Hilsen til Fruen og glædelig Jul.

Din vegeterende

J. P. Jacobsen.

25 16. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

2/1 1874. Thisted.

Kjære E. Brandes!

Da jeg nu veed hvad et Brev er vil jeg forsøge paa om jeg ikke
skulde kunne udarbejde et saadant. Men jeg troer ikke det gaaer
selv om jeg giver mig til at omtale alt det lidet mærkværdige jeg
30 oplæser thi jeg oplever Intet. Det eneste der nærmer sig til Kunst-

historie af det jeg læser er gamle Goethes Smaaafhandlinger om Dit og Dat men de forekommer mig meget tarvelige, indskrænkede og fladbundede. Anbelangende min Produktivitet er jeg bange det gaaer mig som de fede Høns, der ingen Æg lægger og omkommer i en Tilstand af absolut Fed- og Gold-hed. 5

[Underskrift mangler]

17. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.* Knud Hertugs Dag 1874. Thisted.

Kjære Ven!

Der er een Ting, der ærgrer mig over alle, een Ting som gjør at jeg ikke kan komme i salig Harmoni med Tilværelsen. Blot jeg 10 var Katolik. Jeg vilde saa lade min Vinterfrakke sy om til en Kutte og faa en bred Skygge sat til min bekjendte høje Hat. Saa vilde jeg rolig gaa omkring paa mine ensomme Spadseretoure maalende Vejens Længde med Antallet af fromme Bønner og glemme det daarlige Føre i Drømme om Madonnas og Bambinos himmelske 15 Dejlighed. Og jeg vilde med digestiv Fromhed og afførende Salvelse nyde den fede Klostermad og drikke fjorten Tønder Øl om Aaret som Klosterfrøknen i Allens Fædrelandshistorie. Jeg vilde kalde alle Steder hvor der boede friladne Tænkere for Babylon, korse mig for røde Maanedsskrifter og profetere om Verdens Undergang 20 og om Brandespostens martslige Komme. Og naar jeg saa ad Aare var bleven hellig nok saa vilde jeg lave en Bog som Dantes guddommelige Komædie og sætte mine fordums Venner i Helvede og mine Fjender i Paradis og saa vilde jeg poenitere ved at lære mine egne Vers udenad og Folket vilde gabe af Forbavselse og sige: 25 sandelig, sandelig, denne er en hellig Mand og en Guddommelig siden han gaaer uskadt gjennem dette som Daniel af Løvekulen. Og Salighed! der vilde opstaa en thistedsk Malerskole og en thistedsk Ribera, som vilde male mig af, magergul og gustenfrom i hellig Nøgenhed, flaaet og flænget af sælsomme Uhyrer: Hiater og daarlige 30 Rim og med et flaaet Smil vilde jeg se mod Himlen efter en Krands

af Engle med trinde Lægge og smørgule Lokker og over dem alle
 Madonna ræbende af Salighed. Amen! Men jeg er ikke Katolik
 og der er langt til Ordrup, og i »protestantisk« Nøgtørhed maa jeg
 gaa mine Toure og ingen maler mig af og jeg laver grumme faa
 5 Vers og spiller meget Whist. Dette er mine Nyheder; thi det er
 med Thistedlivet som med Jehovah, der efter Balles Lærebog er
 ewig og uforanderlig den samme. Men I, som leve udenfor Kloster-
 murene og lave Nytaarsrevuer, lave ogsaa en liden Nytaarsrevue til
 mig og have megen Tak for Skaalen. Trækkende mig tilbage for
 10 det Mylder af Hilsner der vilde udmyriade under min Pen, spør-
 ger jeg kun: er dette et Brev?

Din

J. P. Jacobsen.

18. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

Thisted den 15 Marts 1874.

15 Kjæreste Ven!

Planer? ingen Planer, ingen Rejsen, ingen Værker, ingen — Ting.
 Komme sig, raa Æggeblommer, Dobbeltøl og Svensk Banko. Men
 det gaaer godt fremad troer jeg, klogest var det jo vel at tage til
 Ægypten, men det skal være saa rædselsfuldt kjedsommeligt og det
 20 er det vist ogsaa; naa om et Par Maaneder i Maj eller saa kan jeg
 vel komme fra Abdera til Atheniuolum. Barnet Thaysen har været
 hos dig; et godt Barn og saa grumme undseeligt at jeg dersom noget
 Menneskeligt forbavsede mig vilde give mig i Kast med denne Til-
 stand. Om han kan blive Skuespiller maa du jo vide, at han paa
 25 ingen optænkelig Maade kan blive nogetsomhelst Andet, der nævnes
 kan, garanterer jeg for, det er baade en Anbefaling og det Modsatte.
 Han har gaaet med de Tanker saalænge jeg har kjendt ham og vil
 aldrig faa andre. Har han Talent, saa skjæld ham ud og hjælp ham
 med at bære sig fornuftigt ad.

30 Jeg troer jeg vil til at tænke paa at begynde Udkastet til et Frag-
 ment af en Novelle, Titlen har jeg allerede. Maaske jeg vil udgive

en Fortegnelse over de Titler til litteraire Værker jeg har paa Oplag. Nu ikke mere Intet.

Hilsende Fruen

Din

J. P. Jacobsen.

19. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.* Grundlovsdag 1874, Thisted. 5
Kjære E. B.!

Jeg tier saameget, fordi det er saa drøjt at maatte meddele at man Intet har gjort. Ja, det er meget drøjt at maatte skrive at man ikke kan betale, at man Intet har færdigt, at man ikke er rigtig rask. Det er imidlertid ikke Brystet, det er kun Fordøjelsen, og den 10 skal blive bedre.

Gud ved om det ikke var det Rigtigste at faa fat i en fast Ansettelse som Lærer ved en Provinds-Realskole, saa havde man da en fast Indtægt, kunde faa sin Gjæld betalt, behøvede ikke at drømme om at producere, kunde efter nogle Aars Forløb gjøre en Rejse til 15 Kjøbenhavn, se det nye Theater, Tivoli, Kristiansborg Malerisamling og Roskilde Domkirke, vende glad hjem og tage fat paa Ungerne igjen. Langsomt men stadigt arbejder jeg paa Marie Grubbe, og naar jeg kommer til Kbhvn. (sidst i August) skal den være færdig og saa vil jeg tage fat paa »Danmarks Planteverden« hvis jeg kan faa 20 en god Akkord med Hegel desangaaende. Saa vil jeg leve stille og flittigt, gid Fanden havde det hele og jeg sad paa en Ø i Sydhavet i en kølig Palmelund og døde langsomt af Assmannshäuser og Opium. Amen. — Saa bliver Fr. Bendix vel ikke gift for det Første? Men du rejser vel senere alligevel? 25

For at forebygge Misforstaaelse: tro ikke jeg er bleg og melankolsk, jeg er forholdsvis fed og tilbøjelig til at synes om Tilværelsen og jeg er afgjort brun som en Tater. Kan det Bevidste ikke vente til jeg kommer bedre i Gang saa sig det. Vi skulde ikke haft dette materielle Mellemværende, men Polonius spaaer ikke altid rigtig 30

hvis han forresten spaaer, jeg husker kun dunkelt Stedet. Jeg husker derimod Lewinsky og siger med Shakespeare: Hvordan Satan det saa end gaar — naar vi sees igjen, da skal vi smile.

Din

5

J. P. Jacobsen.

20. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

7/8 1874. Thisted.

Kjæreste E. B.!

Snart September! og det er godt for jeg føler en »sugende« Længsel efter »Folk man kan tale med«. Tidsskriftet til Oktober kan, hvis
 10 det da ønsker det, regne mig blandt sine ivrigste Medarbejdere og jeg vil haabe til Guderne i den ganske Mythologie at jeg maa blive meget flittigere end jeg har været og er. Maria Grubbes første Kapitel staa til Tjeneste og skulle blive oversendte saasomt du ønsker det. Jeg læste Ibsens »Keiser og Galilæer« I Del igaar. Hvad Dialogen
 15 angaaer kan man ikke sige noget andet om den end man har sagt om andre daarlige danske Dramaers. Der er ingen Fart i Stykket, det er koldt, Personerne er uden Personlighed, det er levende ledende Artikler om de forskjellige Partiers og Standpunkters Anskuelser. Helena er slet ingen Ting, Julian er alt muligt, en ung norsk-tydsk
 20 Mand, der har læst sin Søren Kierkegaard og som ved given Anledning faaer et Stænk af Hamlet, af Manfred og Antonius i Jul. Cæsar. Det er det mindst ibsenske Ibsen har gjort endnu. Han kan slet ikke undvære Rimet og Rhythmen; han kommer til at tale altfor fladt i Prosa og det han har lært af Andre, bliver slet ikke om-
 25 smeltet ved en saa svag Ild som den han bruger til at forme sin Prosa ved. Der er noget af den Død, der er hos Hauch, i Ibsens Julian. Rimeligvis er denne Bedømmelse uretfærdig da Karakterne vel først faaer Form og Fasthed i anden Del; men det bliver altid en Fejl at Hekebolios og Libanios ikke gjøres til det Ypperste
 30 i hver sin Retning, de skulde ikke være Bedragere og Hofkryb, det nedsætter jo hele Julians Betydning og gjør ham til en mærkelig

lille Figur i Trekløveret: Kain, Judas & Julian. Venligst Hilsen til Fruen

Din

J. P. Jacobsen.

21. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

30 August 1874. Thisted. 5

Kjære E. B.!

Hermed Pigebarnet, men jeg vilde helst det blev lavet saadan at begge Kapitler kom i eet Hefte af Aarsager hvorom mundtligt. Jeg kommer nemlig sidst i Ugen. Derfor kun en hjertelig Hilsen til din Moder og din Kone

10

din

J. P. Jacobsen.

22. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.* 5 Minuter efter Modtagelsen [1874].

Hr. Redakteur!

Til Underretning tjener at »blaaqvist« er noget Lignende som 15
blaaqvist, men siger jeg »blaaqvist Himmel«, giver dette Indtryk af en fast Hvælving, blaaqvist skal give det røgtige, melede, ved en ikke helt blaa Himmel her i Landet.

Rafter er lange nogenlunde lige afbladede Trægrene omtrent svarende til Bønnestager men tykkere.

20

Overskriften kan jeg kun finde ud af at kalde: »Af Maria Grubbes Barndom«. Interieurer maa blive staaende.

Retskrivningen er underlig, det seer ud som det var Svensk. Typerne er heller ikke morsomme.

Tak for Visiten forleden, jeg var paa Bibliotheket i Marias Tje- 25
neste, og er altid der, naar jeg ikke er hjemme paa den Tid.

En venlig Hilsen til Fru Redaktrisen.

Din

J. P. Jacobsen.

23. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

15/9 74. Kbhv.

Der staaer: Gjordslev.

Kommer du aldrig til Byen?

Denne Korrektur seer meget bedre ud end den anden. Jeg kan
5 ikke sætte Noget ind i Ane Jensdatters Replik; heller ikke er Over-
gangen saa brat og Motiveringens er ikke saa langt borte nu det er
trykt.

Din

J. P. J.

10 24. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

6/6 75. Søndag. Kbhvn.

Kjære Ven!

Nei! det er slet ikke det, jeg kom ikke for sildigt op! men Sagen
er i sin sørgelige Sammenhæng denne: igaar var jeg ude i Humle-
bæk, kom hjem træt Kl. mange og gik i Seng uden at ane at der under
15 et Dagblad paa mit Skrivebord laa tvende Breve hvoraf det ene var
dit. Da jeg stod op i Morges Kl. lad os sige 10, fandt jeg det; men
denne Nat havde Brevet ikke kunnet taale, om Morgenen var Tanken
i det forældet, slet ikke tidssvarende, alt andet end det B. T. kalder
en Actualité.

20 Sidst i denne eller allerførst i næste Uge opgiver jeg min Lejlighed
her i Byen og flytter til Humlebæk, hvor jeg har lejet to Værelser
af Vilh. Møllers Lejlighed. Dér ligger min Sommer. Her kan jeg
for Hede ikke en Gang lade som om jeg arbejder. Men dér? Hvis
du altsaa vilde fastsætte en Dag, kan jeg derfra nemt trave til Kvist-
25 gaard, dampe til Helsingør og slæbes til Hellebæk; thi jeg vilde
gjerne se dig og din Doctordisputats og sidst nævnt, men osv. din
Kone og Egnens andre Naturskjønheder. Da du i dit Brev ikke be-
klager dig over Bylder og Næser og Kulde antager jeg, at du og
Fruen har det godt, det har jeg ogsaa, men min Marie desværre
30 ikke, nu og da stopper det Hele for hende og hendes frygtelige

Kapitelmagerhed vil ikke ret fortage sig. Landluften haaber jeg nu vil gjøre hende godt og give hende det Huld hun nødvendigvis maa have for at kunne optræde til Efteraaret og saaledes holde sig det med Directeur Hegel afsluttede Engagement efterretteligt.

Din 5

J. P. Jacobsen.

25. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

12/9 75 Humlebæk.

Dine Ord ere søde som Bjergenes Honning og lindrige som Amala-Træets Balsam, dine Bogstaver fryde Øjet som Ziraterne paa den hellige Elefants Buggjord og dine Tanker ere som Lysprikken i 10 Gazellens dunkle Øje.

Krishna give mig Styrke til min Færd blandt de nordlige Bjerge, langt fra de solrøde Havers ømme Skygge. Paa den hellige Torsdag naar Solens Køer vende hjem fra Marken vil Røgdyret bære min Palankin over de troløse Vovers vuggende Tinder bort til det fjerne 15 Land og der vil jeg vandre langs Flodens Bredder og i den tavse Nat lade min Lampe flyde nedad Strømmen hviskende et elsket Navn vel tusind Gange. Ak, min Sjæl er urolig som Kamfertræets Løv og den klager sørgende som Nattens Fugle, men paa Onsdag er det Morgenrødens Fest i det vognomgivne Tempel paa den nye 20 Konges Slette hvor Bronzehesten sover i Maanens Skjær. Der vil Manden med det lokkede Haar og hans blankøjede Kvinde, hvis Aasyn er som Asoka-Træets Blomst belyst af Solen, og hvis Røst er som Skyer, der spejles i Vandet, give mig feed Ris og Vin at drikke. Og ved det glade Maaltid skal mit Øje skue Østens Dron- 25 ning, hvis Drag er som Bjergenes Linie naar de tegne sig rent mod Dæmringens Himmel, men Pigen med det lyse Blik vil straale over Alle.

Ni Gange rører min Pande din Hals Marmorgulv, hvor den sorte Hund er levende i Stenen.

30

J. P. J.

Forkortet Oversættelse.

Onsdag Morgen kommer jeg til Byen, Torsdag Eftermiddag Kl. 5 rejser jeg til Thisted.

Din

J. P. Jacobsen.

5

26. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.* St. Mortens Aften 1875 Thisted.

Kjære E. B.!

Se saa! nu har jeg ligget længe nok i min levende Begravelse til at have faaet Lyst til at lette lidt paa Ligkistelaaget og for en Stund
 10 hengive mig til jordiske Tanker. Mange Tak for sidst, det er næsten som det var 7—8 Aar siden; men der skulde meget til at vække mig, Rimestads Afgang, al den Piben for Lygtemændene var endnu alt for lidt til at faa mig op af min Liv i Lænker'ske Søvn, men saa sagde
 15 da Løgn, saavidt er vi vel ikke endnu — Herregud, saa vilde der jo ikke være andet tilbage end at du blev Teaterdirekteur og jeg Fyrinspekter og gift. Naa den Dag den Sorg, den Nat den Glæde.

Jeg vil da haabe at I holder en trøsterig Tale ved Lygtebloks Begravelse.

20 Jeg troer ligegodt min Bog kommer til Foraaret, det er underligt men Gud er stor i Smaating; om en Maanedstid sender jeg maaske et Kapitel over som er ret godt. For Øjeblikket lægger jeg Tulipaner og planter Ribs og til Greensteens Samling har jeg sendt Pagen og Marine og et nyt net lille et. Aláh Aláh.

25 Begyndelsen af min Desmidiade er kommen ud. Resten —?

Alle de Spørgsmaal jeg har at gjøre!

Alle de Hilsener —

Din

J. P. Jacobsen.

27. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.* København, den 25 December 1875
Kære Jacobsen!

Jeg har tænkt mig, at Du muligvis bilder Dig ind, at jeg skylder Dig Brev. Er dette Tilfældet, saa tager Du ganske fejl. Jeg regner nemlig ikke de 12 Linjer for et Brev, som Du engang i forrige Maaned 5 var saa venlig at tilskrive mig, og i hvilke Du end ikke fortalte et eneste Ord om hvordan det gik Dig legemligt, og højst to om dit aandelige Arbejde. Imidlertid jeg kjender jo saa godt den utrættelige Flid, der udmærker Dig som Brevskriver, at jeg ikke undredes paa din første Tavshed, men jeg havde det svage Haab ved en Art Ud- 10 hungning at tvinge dig til Overgivelse; da det nu viser sig, at min Strategi ikke har vist sig hensigtssvarende, vil jeg forsøge den modsatte Fremgangsmaade. Muligvis faar jeg da et ligesaa langt Svar som dette vil blive.

Først maa jeg forklare det indlagte. Det er en Parodi, som jeg 15 omtrent 8 Dage efter Lygtemænds Fremkomst skrev over dette mindeværdige Skuespil og fik indrykket i »Morgenbladet«. Jeg tør uden at være ubeskeden paastaa, at det gjorde umaadelig Opsigt, alle Bladets Numre bleve strax udsolgte og Skandalen var stor i Kjøbenhavn. Min Anonymitet er bleven strængt holdt, imidlertid har 20 man gjættet sig frem, og er havnet ved, at Drachmann og jeg skulde have skrevet det sammen. Man tiltror ikke din ærbødige Tjener at kunne skrive det alene. Ogsaa Schandorph og Flinch og andre faa Skylden. — Jeg vilde strax have udgivet den, og det er kun fordi Trykningen er gaaet utaaeligt langsomt for sig — jeg kunde jo 25 ikke selv paaskynde den, og fordi der dernæst er blevet gjort forskellige Forsøg paa at skaffe en Forlægger, hvilke alle ere mislykkede, som Du vil se, kun derfor, er den først nu udkommet til Jul. Den synes iøvrigt at kunne glæde sig ved god Afsætning. Fra de faa, der kjende mit Forfatterskab, har jeg høstet saa rigelige Komplimenter, 30 at jeg kan forud frivillig give Afkald paa alle Ytringer af din højeste Beundring.

Da jeg er ved at fortælle om *mea vita* og *acta* saa endnu dette: I to Maaneder har jeg skrevet Theaterkritiker i »Morgenbladet« hver Onsdag en Feuilleton foruden mangeslags Bidrag af anden Natur. Jeg høster just ikke Ære eller Penge derved, det er »for
5 Mettes egen Skyld«, men jeg faar min Haand øvet i Hurtigskrivning, hvad jeg haardt trængte til.

Og nu Du? Hvad har Du saa faaet udrettet i disse tre, fire Maaneder? Er saa Maria færdig, kommer den til Foraaret og hvornaar kommer Du selv, Olaf Trygveson?

10 Jeg synes Du burde have debuteret lidt anderledes i den danske Lyrik end med de to Smaadigte. Det er saa Fandens pænt, og rimet saa det er en Lyst. Saadan en Smule Slaaen til Skaglerne vilde have taget sig net ud i denne Samling af elendigt Gods. Har Du ikke skrevet et Vers, Du kunde sende »det 19de«, og hvor bliver den lo-
15 vede Anmeldelse af »Nat. Tids.« af?

Jeg ved ikke ret, hvad man skal fortælle Dig, da jeg antager, at Du ved forskellige Korrespondenter holdes à jour med Begivenhederne hertillands. Min Broder blev da ikke Professor dengang, og den saa meget omtalte Concurrence er udsat paa ubestemt Tid.
20 Han er temmelig trist derved, jeg troer, han havde ventet endelig at faa Fodfæste, hvad der var ønskeligt for ham af mange Grunde. Dertil kommer den megen Gemenhed, der udstrøs imod ham i vore kjære Blade, og som i høj Grad paavirker hans Humør. Han er slet ikke i Stand til at arbejde i den sidste Tid — og det vil som be-
25 kjendt sige noget med ham.

Drachmann er rejst til Tyskland og agter sig derfra til Italien, han har skrevet til Ploug — *horribile dictu!* — om at interessere sig for at han kunde opnaa det Anckerske Legat og det samme til Molbech! Denne sidstes Venskab har jeg iøvrigt mistet efter vor
30 Anmeldelse af Lygtemænd.

Og Vilhelm Møller, der er debuteret i Romanfaget paa det Høegselske Forlag! Hvad maa man ikke alt opleve; at han har skrevet

de erotiske Parter og de psykologiske Betragtninger, begriber jeg vel, men jeg havde ikke troet ham istand til saamegen virkelig Humor, som »Jason« indeslutter.

Og hermed vel anbefalet.

Din

E. B. 5

28. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

6/I 1876. Thisted.

Kjære E. B.!

Tolv Linier! ja Gud i det allerhimmelskeste Rige skal vide hvor jeg skulde kunne drive det til stort mere her oppe. At jeg sidder her som en Høne og ruger det ene Æg af et Kapitel ud efter det andet 10 og at de Smaa er mer eller mindre søde og velskabte alle sammen paa visse Skrøbeligheder nær, det er næsten selvfølgelig; for hvad skulde jeg ellers bestille, ganske vist har jeg læst det halve af Molbechs Ordbog igjennem, men det er næsten ogsaa min eneste Adspredelse. Mange Tak for de »Søgte«, det var saa rart hjemligt at 15 se hele Rosset marchere op og kjende de velsignede Ansigter igjen (Bravo ved jeg ikke hvem er). Du vil jo ikke høre Noget om hvad jeg synes om Stykket, men jeg kan dog ikke undlade at »tolke min Glæde« over Strøm, han er god og saa Blochs sidste Tale og det Alt-sammen og saa Anmeldelserne, især det 19. Aarhundredes og Ill. 20 Tid., men det 19de det er Perlen.

Hvad siger Høedt? —

Tak for det nette lille Juletræ til mig i Anmeldelserne. Og det er sandt: Jason! Møller, skulde det være virkeligt? Jeg kan slet ikke tro det; naar skulde han have lavet den? Men nu faaer jeg den en 25 af Dagene saa skal jeg nok finde det ud. Jeg har i længere Tid skrevet paa et Brev til din Broder som jeg endnu ikke har faaet takket for hans sidste Bog.

Du vil høre noget om mig! Herregud, hvad siger ikke den kop-arrede Jens fra Korsøer: »det evindelige Dagdriveri som man kalder 30 skabende Geni«. Bare jeg havde afskabt det Fruentimmer, vi gaar

her og gloer paa hinanden og seer os gale paa hinanden Dag ud og Dag ind, det er ligesom et ulykkeligt Ægteskab, hu! og saa har jeg alle hendes Mænd og Galaner oven i Kjøbet og Præster og Skarprettene og Kammerpiger og Landskaber og Stuer og — naa.

5 Glædeligt Nytaar og Hilsen til Fru Edvard.

Det er Manna naar du skriver, Ørken, naar du tier, men du har ganske vist Ret til at lade det være Ørken, dog hvad staar der ikke i hin gamle Bog om gloende Kul paa Folks Hoveder. Salige er de som gribe i Kullene.

10

Din

J. P. Jacobsen.

29. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

13 rue de Penthièvre

Paris

12/4 76.

Kære Jacobsen!

15 Jeg er her i Paris sammen med min Kone fra Begyndelsen af Marts og bliver her til de sidste Dage af Maj for saa at ligge paa Landet i Taarbæk. Jeg har lejet mig en møbleret Lejlighed i en smuk lille Gade borte fra Boulevardens, det vil sige den Kaufmannske Boulevards Larm og Liv. Her kan jeg tilbringe mine Formiddage
 20 ved »stille« Læsning i videnskabelige Digterværker, hvorimod mine Aftner naturligvis helliges dramaturgiske Idrætter. Vi leve i forholdsvist stor Ensomhed, da vi ikke kende mange Indfødte, men for Fruen afhjælpes Stilhedens Kvaler ved megen Sysselsættelse med Musik særlig en meget god Sangundervisning, hun nyder herovre.
 25 Hun havde iøvrigt sidst den Fornøjelse at se Turgénjew sammen med sin Elskede paa en Koncert. Efter Sigende saa' han »ond« ud, meget høj, sjusket i Klædedragt og hun var en lille Dame, grim, stærk jødiske Træk, dejlige Diamanter. Jeg havde gærne set Parret.

For mig er det en svær Behagelighed i nogen Tid at være fri for
 30 Københavner Ansigter. Det er visse københavnske Modedamer og Lapse som mine Nerver skrige ved. Herovre møder jeg dog ikke

dette fordømte haanlige Udtryk, som griner mig imøde i vor idiotiske Hovedstad. Jeg kan derhjemme efterhaanden ikke overvinde mig til at gaa ud om Dagen. Herovre have de lykkelige Mennesker en opblomstrende Republik og et fandenivoldsk Fritænkeri, Frihedens to Væsensformer, for at tale Cancellistil. Kunde jeg kun 5 tale og helst skrive Fransk, jeg kom aldrig mere hjem; thi her er godt at være og derhjemme jo dybere man kommer i det, des værre bliver det. Jeg har i Vinter omgaaet en Skare af nye Mennesker og lært en Del mere at kende af Nationens Karakter. Haha! Gute Leute, og det endda kun tildels, men jammerfulde Musikanter. Og 10 hvilken Mængde Talent er herovre, skønt for Øjeblikket Landet befinder sig i en Overgangstilstand. Naar om 10 Aar Republiken er rodfæstet herovre, naar desuden Kirkekampen har gjort al den Nytte, den kan, vil Frankrig blive et sandt Paradis. Det er umuligt at leve herovre, uden at tro paa dette Lands Fremtid. Tænk blot 15 at Paris tæller mindst en halv Snes Blade, der aabent erklære sig for libre-penseur — og at disse have en formidabel Udbredelse.

Jeg har ikke set saamegen god Komædie herovre som forrige Gang. En Skuespiller ved Navn Paulin Menier vilde have interesseret Dig meget. Han spiller en Diligencekudsk saaledes som Du vilde have 20 tegnet ham. Hvordan gaaer det ellers med Udødelighedsarbejdet? Den der graver en Grubbe for andre, han falder selv i den.

Min Kone hilser, hav det godt.

Din

Edvard Brandes. 25

30. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

7/XII 1876 Thisted.

Kjære E. B.!

Dersom Hegel skulde tilstille dig et eller flere Ark af Marie Grubbe til Korrigering, saa kommer det af at jeg ikke har taget i Betænkning, uden at indhente din Indvilligelse først, at give ham Tilladelse dertil. 30 Havde det ikke været saa jagende travlt skulde jeg have opført

mig korrektere, men jeg fik Telegram derom igaar og saa var lange Omveje jo utilgængelige.

Jeg takker dig mange Gange for de gjennem Hr. Grosserer Salomonsen modtagne Hilsner og det var mig naturligvis en Glæde
 5 at erfare at der er Haab om at der snart vil blive os en Redakteur til det 20. Aarhundrede født, Haleluja. Til »det 19.« begynder jeg imorgen paa en Novelle og saa skal jeg til at tage fat paa min store Roman. Emnet er det Samme som med saa stor Dygtighed og Alsidighed er behandlet i de bekjendte Dramer: »Lygtemænd« og »I
 10 Overgangstiden«. Dersom Tiden tillader det vil du ikke blive besværet med den ovenfor omtalte Korrektur og der er ogsaa en Del slem Dialekt deri; men skulde den blive dig tilstillet vilde du gjøre mig en stor Tjeneste ved at sammenligne de to Psalmevers: »Vreden din afvend« med en god gammel Udgave af Kingos Psalmer eller maaske
 15 bedre den ældste Udgave af »den forordnede Kirke-Psalmebog af Th. Kingo,« forudsat at der findes en saadan fra før 1717; skulde imidlertid Meningen i de to Vers i den ældre Udgave være en anden saa lad dem staa som de staaar.

Med mangfoldige Hilsner til din Kone, din Moder og Ernst Br.,
 20 G. B. er vel endnu i Sverig?

Din

J. P. Jacobsen.

31. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

12/XII 1876 Thisted.

Kjære E. B!

25 Paa Fredag antager jeg du vil have Marie Grubbe i Hænde da Cancelliraad Hegel har været saa venlig at tilbyde at omsende mine Friexemplarer. Bogen bliver rimeligvis udtrykt paa Onsdag.

Dersom du skulde ville være betænkt paa at anmelde den irgendum, vilde det selvfølgelig glæde mig meget, men er det dig ikke belejligt
 30 eller i nogen Henseende mindre kjært saa lad roligt være. Men hvis du gjør det kom da ihu Johannes Evangelium 13. Cap. 27.

Undskyld det unødvendige Vrøvl om Korrekturen, den blev mig selv tilsendt, hvad der var heldigt nok da der er Dialektreplikker i sidste Cap.

Folk, der læse Aviser, siger at der ikke kommer Noget videre ud til Jul og derpaa grunder jeg mit Haab at blive nogenlunde 5 solgt, men det kunde jo nok være at Folkets Vogtere erklærede Bogen i Ban forinden og gav sig til at sige at den ikke kan gives unge Piger i Haanden og saa er den jo fortabt nu og i den nærmeste Evighed.

Det er en hel gal Bog at aabne sin Forfatterbane med, saa stille 10 og tam den end er, men jeg fortryder dog ikke at vi hin Carnevalsnat i din Stue paa Kongens Nytorv besluttede at den skulde skrives, for den har til Dels lært mig at hænge i og at blive ved.

Med Hilsen til din Kone

din 15

J. P. Jacobsen.

Skulde du en Gang, naar det kommer saa vidt, se en svensk eller norsk Anmeldelse vilde det selvfølgelig være mig noget magtpaaliggende om du kunde og vilde lade mig se den med.

J. P. J. 20

Jeg er bange for at den Fortælling jeg skriver paa kommer til at hedde: »Et Skud, der venter« eller »Ventende Skud«, men maaske jeg kan finde en anden Titel.

J. P. J.

32. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

12/I 1877 Thisted 25

Kjære E. B.!

Jeg har ventet og ventet med at skrive, fordi jeg gjerne vilde have læst din Anmeldelse i Morgenbl., men en sælsom Skjæbne har raadet over det paagjældende Nr. idet Abonnenterne her enten

ikke have faaet det eller kastet det bort, jeg har skrevet til Vilh. Møller om det, men han synes heller ikke at kunne lure sig paa det, men jeg haaber paa imorgen, saa maa det sagtens komme.

Da jeg læste »Berl. Tid.« sagde jeg til mig selv, da jeg kom til det
5 Ord actualité, det haha, som Pierrot ledsager af en Bevægelse af sin ene Finger op imod Panden.

Jeg er dig overordenlig taknemmelig for al den Virksomhed du har udfoldet baade ved selv at skrive og indvirke paa andres Penne; men alle Yttringer af Taknemmelighed tage sig saa døde ud paa
10 Papir saa jeg vil lade det være nok med en stille Tak. Du har virkelig været Marie en god Gudfader. Hvis I ere blevne overraskede over min Bogs Held er jeg det ikke mindre. Blandt alle de Ting jeg har drømt om har der virkelig ikke været en Drøm om andet Oplag. Jeg tilskriver ogsaa Julelitteraturens store Fattigdom en meget, meget
15 stor Del.

Har jeg nu end glædet mig meget over min Bogs, om jeg saa maa sige ydre Skjæbne, saa har dog dens indre voldt mig langt større Tilfredsstillelse. Thi det har selvfølgelig været det der har havt mest Vægt for mig at I med, til og udaf hvem Bogen er skrevet, at I har
20 anerkjendt den som et respektabelt Svendestykke, hvormeget I end kunne have at indvende imod den. Jeg kunde ellers være bleven bange for dette andet Oplag. —

Jeg er bange for din Broder Ernst syntes det var underligt at han fik min Bog saa sent, men jeg frygtede for at det var for fortroligt
25 at sende ham den gennem Hegel uden skreven Tilstillelse (hvilket Ord!).

I dette Øjeblik modtog jeg det længe ventede »Morgenblad«.

Gelobt sei Gott! jeg var saa bange for Søren, det var det værste Sted at faa i Klæder i hele Bogen. Ja, ja, der er langt frem sagde
30 Kjærlingen, hun saae tilbage; naar jeg om et halvt Aars Tid kunde faa Tid og Raad til at skrive Bogen om vilde jeg kunne opfylde mange billige Fordringer — men nu faar det være som det er, og

jeg kan heller ikke sige jeg vilde have stor Lyst til det Arbejde, saa heller den Kraft det vilde fordre paa et nyt Arbejde. Jeg gaar og lapper paa en Nutidsbog, som jeg er lidt bange for ikke at kunne klare godt nok og længes allerede efter min tredie Bog. Naar den anden er skreven kommer jeg til Kbhvn. og studerer til den tredie, 5
Chr. VII's Tid, Struensee og Caroline Mathilde som halvvejs Hovedpersoner. Det mener jeg da nu men den Tid den Sorg. Hvis der ikke sammen med Anmeldelsen var kommen to Ark Korrektur som skal gjøres færdige til Kl. 8 (den er 6), vilde jeg takke dig udførligere for Anmeldelsen og tale mere med dig om den. 10

Til Lykke med den lille, bitte Prindsesse. Hilsen til Fruen, jeg haaber hun er rask

Din

J. P. Jacobsen.

ordentlig Brev med det Første. 15

Novellen gaar støt men langsomt fremad.

33. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

13/II 1877 Thisted.

Kjære Ven!

Sig mig en Ting: hvorfor har du ikke skrevet nogen Anmeldelse af Opførelsen af B.s Tornerose? Er den saa slem at du slet ikke vil 20 omtale den? I det Hele er det længe siden du viste dig i Morgenbladet. Maaske du ikke vil skrive der mere. Joh. Wiehe har jeg læst med megen Glæde og en vis forskrækket Beundring, der var noget jeg vilde sige dig, hvis vi kunde tales ved, men jeg vil ikke skrive det, jeg angrer altid naar jeg har været skriftlig kritisk, 25 da jeg har en fuldstændig Spøgelsefrygt for at blive misforstaaet, der har sin naturlige Forklaring i at jeg let kommer til at skrive mere end jeg mener og egenlig vil staa ved.

— Men nu Barnet! hvad hedder det — jeg kalder det ikke Barnet fordi jeg ikke veed om det er en Dreng eller en Pige, jeg veed godt 30 det er en Pige — men hvad hedder hun og hvorledes lever hun?

Det er ikke af Høflighed jeg spørger, Børn har en stor Interesse for mig og jeg gaaer her i Thisted og bliver gjennemomklet af en lille Smule Niece jeg har. Nu har jeg faaet min Hoste paa Halsen igjen og arbejder derfor næsten ikke — det gaar vel over igjen.

5 Vær nu god og skriv snart, husk, at her sker intet andet end at Posten kommer.

Hilsen til Fruen.

Din

J. P. Jacobsen.

Hvis du vil saa sig mig om Høedt og du er paa Kant — jeg veed
10 jo intet om Stillingen i Verden siden Gud ved hvor længe.

J. P. J.

34. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

21/II 1877 Thisted.

Carissime!

Nu bliver det mig snart for stærkt med al den Berømmelse. Jeg
15 er nærved at blive uhyggelig tilmode ligesom om jeg havde gjort noget Galt.

Jeg seer din Broder har anlagt Sag mod Carl Ploug, men har endnu ikke kunnet faa fat paa det paagjældende Nr. af Fædr. Den Slyngel til Schleisners Denunciation af Ulrik o. A. er ogsaa et af
20 Tidens skjønne Tegn. Hvorlænge skal det blive saaledes ved? — Da dette ikke skal være et Svarbrev paa dit rare store Brev men kun paa det sidste lille forbavsende Spørgsmaalsbrev vil jeg kun meddele, at jeg er født 7. April 1847 i Thisted.

Din forbavsende

25 Brev en af Dagene!

J. P. Jacobsen.

35. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

14/III 1877. Thisted.

Kjære E. B.!

Her er Hemmeligheden hvorfor jeg ikke har skrevet saa længe. Først har jeg havt en langsommelig Brysthistorie (den gamle) og

da den lykkelig var forbi fik jeg en Svulst paa Halsen, d. v. s. under Øret. Svulsten havde jeg iøvrigt havt længe, men nu gjorde den sig balstyrig og inflammerede og lod mig hverken have Ro Nat eller Dag. Endelig tog jeg Mod til mig og gik hen til min Doktor der mente: Operation. Imidlertid rejste han bort en tre Dages Tid og 5 kom tilbage igaar og saa blev Djævelen flækket for at hæve Betændelsen og nu sidder jeg i Grød til op over begge Ører. Om 8 Dage eller saa skal den endelig exstirperes, hvilket da heldigvis foregaar under Kloroformering.

Se saadan sidder jeg i det: Jeg vil nok kunne skrive Noget nu, 10 men naar saa Operationen kommer tager den vel nogen Tid saa jeg veed virkelig ikke hvad det bliver til. Det jeg har skrevet er lidt, saa lidt at det ikke kan trykkes og hele Novellen bliver da ikke synderlig stor i det Hele. Jeg har jo ført en meget drivende Tilværelse siden jeg nedkom med M. Gr., af hvilken jeg haaber om 15 en Dagstid eller to at kunne sende dig en knusende Anmeldelse i Thisted Amtsavis af en her grasserende Filosof og Theolog. Hvilket prægtigt Hefte det sidste! Brøchners Artikkel er qva Tidsskrifts-artikkel det Bedsteste »det 19. Aarh.« har havt. Men nu giver jeg mig i Lag med Novellen, jeg vil gjerne være med i det nye Hefte 20 og kommer det vel ogsaa om min Hoste og min Knude vil. Jeg er i en Brevgjæld der er grændseløs, men dette forestiller ikke noget Afdrag.

Din

J. P. Jacobsen. 25

36. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

11/IV 1877. Thisted.

Kjære Ven!

Jeg har gaaet ganske rod- og rastløs omkring siden jeg modtog dit Brev imorges. Det bliver jo ganske uudholdeligt naar baade du og din Broder gaar Jeres Vej, hvad skal vi stakkels »Efterladte« 30

gjøre som ikke kan kaste Broen af uden selv at falde med Broen. Og jeg som havde haabet at faa mine Sager arrangerede saaledes at jeg til Efteraaret kunde komme til Byen igjen, nu kan jeg lige-
saagodt blive i Thisted. Blot der vilde ske — ikke et Mirakel — nej
5 kun noget Fornuftigt her i Landet som kunde holde Jer tilbage, endda holde dig tilbage, for Georg kunde der dog være Haab om vendte tilbage, men er du først for Alvor borte saa skulde meget for-
andres, inden du kom hjem igjen.

Af Dagbladet seer jeg idag (Søndag) at R. Schmidts Nye har
10 gjort fuldstændig Fiasko. Jeg længes efter Morgenbladet, men det nye Kvartal er ved en Misforstaaelse blevet for sent bestilt saa jeg sagtens maa vente til Tirsdag.

Min Hjerne er i denne Tid saa tom som en Tønde Katten er
slaaet af, saa Gud veed naar jeg skal komme til at skrive igjen.
15 Forøvrigt har det jo været en lille Opmuntring at blive besnuset i »Nær og Fjært«, ikke at tale om det lille velvillige Hib i Ill. Tid. Den Lektion i Jydsk som Peter Cabiro vil give mig er kostelig. Fyren troer at der er een jydsk Dialekt! og hans Udhævelser hvori han paastaaer at det hedder det og ikke det er fejlagtige i enhver
20 jydsk Dialekt. Mer end humoristisk er det næsten at han for at karakterisere min Fremstillingsmaade benytter et Citat af Taine om — Shakspeare! — Og saa Realisme: Gud veed alt det der er realistisk nu til Dags, dersom de Mennesker nogensinde fik Noget at se, der var gjort realistisk, de vilde da tabe baade Næse og Mund
25 og Forstand. Ak, ak, nej der skal større Kræfter til til at være realistisk og ialt Fald et meget facilere Stof end det jeg har havt at tumle med, jeg vilde snarere sige at i min Bog er det 17. Aar-
hundrede afdæmpet og harmoniseret til Salonbrug.

For lidt siden læste jeg din Artikkel om Michael Wiehe og uagtet
30 jeg gjentagne Gange er bleven anmodet om at beholde mine Bemærkninger for mig selv, og uagtet du rimeligvis bryder dig Fanden om hvad jeg mener saa skal du dog ikke slippe for at høre at Ar-

tiklen er fortræffelig, fin, sluttet, stemningsrig og statuedannende (et nyt Ord opfundet i den Anledning) og det kan aldrig være rigtigt at du nu vil kaste Pennen og rejse til Indien eller Mesopotamien, saadan som du er gaaet frem og vokset igjennem i den senere Tid. Du undskylder at denne Udtalelse lyder saa myndig eller over-⁵legen eller klappende paa Hovedet, men jeg kan ingen anden Form finde for at udtrykke den Tanke — (Sætningen er gaaet i Stykker) — Jeg mener, der var en vis lidenskabsløs Bitterhed, en vis uartistisk Blyhed (!! E. B. —) (det er dog det rigtige Udtryk) som du er vokset fra. Naa, jeg vil være barmhjertig og ikke plage dig længere.¹⁰

Nu Politik! — hvordan staar egenlig Affairerne? er det et Nederlag, downright et Nederlag, og hvad havde Venstre da ment og ventet? Hvad menes der at der vil blive gjort eller vil gjøre sig selv? Og hvordan er Stemningen, er Højre glad og sikker ved sin Sejr, troer det at det er en Sejr eller hvad? Er Venstre modfaldent, for-¹⁵skrækket eller vil det drive Alt til det Yderste eller vil Højre drive det til det Yderste? Kan der tænkes et Statscoup, en Indskrænkning i Grundloven eller kan der tænkes Revolution? Svar? svar! Det er jo dog en altfor vaaset Udgang, dersom der intet skeer, eller forsøges bragt til at ske.²⁰

Imorgen skal jeg sende den Thisted Avis jeg omtalte tidligere, gjør mig den Tjeneste at lade Vilhelm Møller nyde godt af den ogsaa.

Hils din Kone og Hedna.

Din
J. P. Jacobsen.²⁵

Jeg forstaar slet ikke hvad det vil sige at Hegel vil noget angaaende hvad der skulde staa i din Bog. Desuden er der jo Forlæggere nok.

»Tannhäuser« har jeg ikke læst endnu og altsaa ikke seet mig i Spejl. Hvad siger Drachmann om mig?³⁰

J. P. J.

37. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

Den 15 April 77.

Kære Ven!

En Tysker, som kan Dansk, Hr. Max Fraenckel (Adr. Hotel Kjøbenhavn, Jernbaneg. hersteds) har været hos mig for at spørge om Du ønskede Dine to Noveller: Mogens og Et Skud i Taagen oversatte paa Tysk. Han paatænker at udgive en Samling af danske Noveller paa dette Sprog.

Det forekommer som Strodtmann der jo allerede har oversat »Mogens« har en lignende Plan. Gør mig den Tjeneste at skrive ham et Par Ord til desangaaende og hvis Du ønsker en ny Oversættelse og Udgivelse (noget Honorar faar Du sikkert) saa skaf ham »Mogens« fra Vilhelm Møller. Jeg skal besørge et Eksempplar af »Skuddet«.

Ligervis skriv mig om han skal besørge din nye Fortælling (!?) oversat.

Hvordan staar det til med Din udødelige Sjæl og din mindre udødelige Krop?

Jeg haaber Du er med til at gjøre Revolution, naar vi skal ud at skyde paa Grossererne paa Kongens Nytorv.

20

Din

E. B.

38. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

17/IV 1877. Thisted.

Kjære Ven!

Dersom Strodtmann skulde ville bruge sin Oversættelse ved jeg ikke rigtig om det vilde være fair at give en Anden »Oversættelsesret«, men da jeg aldrig har hørt noget fra Str., hverken den Gang eller senere, (han sendte mig end ikke et Exemplar af Oversættelsen), saa er jeg vel egentlig ikke i noget bindende (moralsk) Forhold til ham og kan vel ikke komme til at overtræde noget selv af en strængere Hensynsfuldhed dikteret literairt Bud. Vel? Vil han ikke tage fat paa M. Gr.?

Er der virkelig noget Sort i Luften, vilde det glæde mig, thi en ganske fredelig Finden-sig-i-det-Hele vilde dog være en vel flov Slutning selv for danske. Heroppe er vi saa loyale saa det er til at blive søsyg af. Jeg tror ikke der er andre Venstresindede her end Grundtvigianerne og jeg, men jeg omgaaes selvfølgelig ikke med disse Meningsfæller af en anden Mening. Af Thisted Avis seer jeg, at Højre føler sig stort og stærkt, thi den Ordre om at der skal være Politi ved Venstremøderne maa dog betyde noget. Maatte vi blot blive drevne til Fortvivlelsens Selvhjælp.

Tak hvis du vil sende ham »Skuddet«. Hvis du tillader det, vilde jeg gjerne overlade Sagen med Hr. M. Fr. til dig. Indlagt et Brev til ham som du bedes læse og undertrykke hvis du synes det bedst eller sende om det skulde være bedre eller hvad du vil.

Din

J. P. Jacobsen. 15

39. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

9/V 77 Thisted

Kjære Ven!

Vær saa venlig at skrive Adresse paa indlagte Brev og skriv mig snarligt til hvordan du lever — jeg længes.

Jeg er bange for Breve — derfor er der noget i mit sidste Brev, der har stødt dig, saa tro det ikke, for saa er det galt sagt — men det er rigtig ment. Jeg haaber du studser ved denne Erklæring og tænker ved dig selv, jeg skal dog læse det Brev om igjen — men jeg har en næsten sygelig Frygt for at et Brev altid skal afstedkomme en Misforstaaelse, og jeg ræddes for Misforstaaelser. 25

For at vise at jeg følger med Tiden vil jeg blot meddele at jeg har læst »L'assommoir«. Tænk. — Hvor det vilde være elskværdigt at tales ved om den ved en Flaske Vin en stille Aften i en stor By.

Fruens, Frøknens og

din

30

J. P. Jacobsen.

40. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

Søholm pr. Klampenborg
21/7 77.

Lever Du endnu, kære Ven, er Du den samme som før, har Du endnu de samme Meninger eller er Du bleven devot, former Du 5 Virkeligheden om til Poesi eller sidder Du ved en dejlig Piges Fødder og lader som om Poesien nogensinde kunde blive virkelig, nærer Du endnu tidligere venskabelige Følelser for mig eller — eller — eller —. Jeg forsikrer Dig at jeg meget ofte gør mig alle disse Spørgsmaal uden at kunne besvare dem og at denne Tvivilstilstand 10 for største Delen er Skyld i at jeg ikke skriver til Dig. I Længden forekommer al Korrespondance mig meningsløs, hvis den ikke næsten er daglig, ialfald ugentlig. Vist er det, at jeg fra den Tid, Du forlod Kbv., i de sidste to Aar er undergaaet saamange Smaaforandringer, hvorom Du ingen Forestilling kan have, at jeg aldrig 15 er vis paa om en Ytring vil træffe, hvor den sigter, fordi Du nu saa længe har ophørt med at være daglig Skive. Jeg tror da heller ikke, jeg havde skrevet denne Gang, hvis jeg ikke havde et Andragende for til Deres poetiske Velædelhed.

Sagen er denne, at d. 19. Aarh. nu for evig er raget uklar med 20 Hegel. Grunden den mærkelige, at jeg — me miserum! — havde begaaet en liden, anonym Novelle, og ladet denne indrykke i Juni-hæftet, men just som dette skulde se Dagens Lys, kom der Indsigelse fra Parnassets Kusk. Hegel fandt den for umoralsk (»modbydelig raa og sandselig«) til at han vilde trykke den. Stor Ballade: Breve, 25 Vrede og Afslutning. Jeg maatte tage mit Erstlingsversuch tilbage og med det Samme erklærede vi, at d. 19. Aarh. gik ind ved dette Binds Slutning, hvormed Hegel erklærede sig mere end einverstanden.

Der er udkommet et Dobbelt hæfte igaar og der staar nu kun et lignende tilbage. Baade Georg og jeg ønske meget, at det blev 30 saaledes sammensat, at kun Du, Drachmann og vi to fyldte det. Det bliver 10 Ark til hver omtrent, men ogsaa mindre Ting vil kunne lade sig indarrangere, naar de kommer fra Din Haand, da

man altid er sikker paa, at en Vielschreiber som Drachmann kan levere saameget der ønskes.

Thi er da nu min Anmodning til Dig at Du ligesom Fru Dombey gør en Anstrængelse. Oprigtig talt, Du er lidt Skyld i, at d. 19. Aarh. gaar ind ved at have forladt os lige efter Din Berømmelsestid. 5
Vis da nu, at Du hører paa den rette Side og send os en Skitse, et Par Digte, en Smule Fortælling, hvad Du vil, gammelt eller nyt blot saameget som et Ark for at »Aarh.« kan gaa hæderlig i sin Grav.

Svar mig strax og sig mig naar Du saa endelig kommer til Byen.

Din 10

Edvard Brandes.

41. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

24/VII 1877. Thisted.

Kjære Ven!

Jeg er evig og uforanderlig, uden Ophør altid den samme, ligesom en vis fjernt residerende Person, der er hos mig ikke Skygge af Om- 15
skiftelse, jeg troer end ikke jeg er bleven det mindste dummere end sidst, og dertil har jeg dog havt rig Lejlighed rentud embarras de richesse. Ganske vist: Koraldyret lig i den dybe Sø—le, Bygger jeg forbandet lidt med paa den voksende Ø, men jeg haaber endnu som før, ligesaa støt, paa den Verden som kommer. 20

Jeg har modtaget »19. Aarh.« Heftet, et udmærket Hefte, kun vilde jeg ikke, hvis jeg var Schwanenflügel, hele Tiden kalde Magnus Eirikson for »den gamle Mand«. Jeg synes, det maa være saa ubehageligt for »den gamle Mand« saaledes stadigt at blive omtalt som en egen Slags udtjent Gorilla. Jeg vilde heller ikke hvis jeg var Drach- 25
mann, ligge paa Landet som Gjæst hos en Ven, som jeg saae mig i den sørgelige Nødvendighed at maatte skildre bagefter som en saa overordenlig almindelig Species af Bavianslægten; men hvis jeg havde været E. B. vilde jeg have skrevet ganske saaledes om Fru Sødring, om jeg end maaske vilde have været lidt mildere ved De- 30
finitionen af hendes Talents Grændselinie. Hun var nu alligevel for-

bandet ensformig. Hvad jeg vilde gjøre som J. P. Jacobsen ved jeg ikke rigtig, da samme Fyr befinder sig som en bedre Sejlbaad i fuldstændigt Vindstille. Maaske han burde stikke et Par Aarer i Vandet og ro istedetfor at ligge og vente paa Vind.

5 Jeg maa forsøge med Digte.

Jeg har dig næsten mistænkt for at tro at jeg ligger her og er for-
elsket. Det er jeg desværre ikke. Ikke Spor. Ak Gud — nej.

Hr. Strodtmann har sendt mig en Bog hvori oversat Fra Sandets
Regioner, Now Tommy, Mogens og Skuddet i Taagen, udmærket
10 oversat naturligvis, og meddeler mig at han ogsaa har oversat
M. Gr.

Men hvorfor skal »det 19.« gaa ind, der er jo andre Forlæggere
end Hegel i Verden, men — — der kan jo være saa mange andre
Grunde. Faar jeg ikke hin »liden Tue« af en Novelle at se der lig
15 Scribes og Historiens »Glas Vand« vælter hele Aarhundredet. Jeg
forstaar slet ikke Hegels Indblanding. Jeg er allerede midt i An-
strængelsen, gid det maatte føre til Noget.

Hvad Kjøbenhavn angaaer, saa er jeg bange for at betro mit
Helbred til denne By. Her bliver jeg imidlertid ikke. 1. November
20 rejser jeg enten til Kjøbenhavn eller til Syden, om ellers mange
mærkelige Ting gaaer som de skal. Min nye Bog, der langsomt
spinder sig ud af sit Hylster, er endnu navnløs.

Skriv endelig snarligt, du skyder ikke forbi.

Din

25

J. P. Jacobsen.

42. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

4/VIII 1877. Thisted.

Kjære Ven!

Gjør mig den Tjeneste at sige mig hvormeget Drachmann faaer
for Arket af sine Fortællinger hos Hegel (Tannhäuser, Over-
30 complet) for at jeg kan vide hvorledes jeg skal forholde mig med
min Vordende. M. Gr. fik jeg oprindeligt 25 Daler for med et

Extratillæg (5) hvis den udsolgtes inden 1¹/₂ Aars Forløb. Men noget mere maa der vist kunne gives. Hvis du ikke skulde vide Besked just om Drachmann saa kan ogsaa andre Exempler tjene.

Jeg gaaer i Hoste hvor jeg gaaer. Det er ogsaa en frygtelig Bunke Regn vi faaer. Du er sagtens sort fortvivlet derude paa Landet. 5

Skriver du ikke en Gang med det Første? Er din Broder kommen hjem?

Det bliver dog en Novelle, Versene vilde ikke vise sig. Jeg skriver paa den hver Dag, men den bliver ikke stor for det.

Hvad gjør Drachmann nu da han er færdig med Tannhäuseriet? 10 Jeg vilde ønske at jeg kunde indrykke i en Avis at jeg var færdig med en eller anden Side af Tilværelsen f. Ex. hvert tredie Aar. Allah! Allah! at tænke sig ens Nekrolog ende saaledes: den Afdøde var, trods sin ringe Produktivitet, alligevel bleven færdig med de to Trediedele af Tilværelsen, desværre blev Tilværelsen færdig med 15 ham før han ogsaa havde lagt den sidste Trediedel bagved sig. Efter sikkert Forlydende findes der dog saameget i hans efterladte Papirer at det endelige Deficit kun vil udgjøre en Sjettedel.

Hils din Frue mange Gange, havde jeg været tilstede ved Frk. Hednas Ikke-Daab som Ikke-Gudfader havde jeg ganske vist skrevet 20 en henrivende Vuggevis, noget der som bekjendt særligt ligger for Forfattere, der ingen Børn have.

Victor Bendix kunde have sat Melodi paa den.

Hils ham.

Din

J. P. Jacobsen. 25

43. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

Kære Ven!

Søholm pr. Klampenborg

Den 9 August [1877]

Undskyld, at jeg ikke hastigere har besvaret Dit sidste Brev. Jeg har i de sidste Dage lidt af et Ildebefindende — Hovedpine, Feber, Svimmelhed o. s. v. — som endda har gjort mig uoplagt til den 30 Idræt at skrive. Hvad Under ogsaa, at man i et Klima som dette

befinder sig fysisk slet og som Følge deraf i en sort Melankoli. Denne Kulde og denne Regn tilintetgør de sidste Rester af Humør, som Venstres Nederlag og Hegels Forlag —

d. 14.

5 Saalangt var jeg kommet og ikke længer. Af Frygt for atter at faa en Afbrydelse i de foreløbige Betragtninger vil jeg hellere straks gaa til Kærnerne.

Angaaende Honoraret. Hegels Pris overfor Drachmann med flere er denne: 60 Kroner for Arket ved et Oplag af 1200 à 1250, 75 Kr.
 10 ved et Oplag paa 1500 og endelig 100 Kr. ved et Oplag paa »2000 og nogle«, som han plejer at skrive og hvorved der lades Fantasi en et vidt Spillerum med Hensyn til Ordet »nogle«. . . . Sikkert vil han foreslaa Dig dette Oplag paa 2000, thi han tjener som Du kan begribe allermest paa de store Oplag, hvor hvert Eksem-
 15 plar er ham meget billigere end ved de smaa. (— Trykkeudgifterne de samme, kun Papiret sættende Prisdifferensen —). Naturligvis vil Du ogsaa lade Dig nøje med de 100 Kr. han tilbyder; der er jo egentlig slet ingen Forhandling mulig med ham, undtagen Du kan true med at gaa til en anden. Drachmann fik netop disse Betingelser
 20 for »Tannhäuser« (100 Kr. for Opl. 2000 og ngl.). Georg faar 60 Kr. for soi-disant Opl. paa 1250. Sat sapienti.

Det er ikke absolut at »det 19. Aarh.« bukkes og gaar. Jeg tror, jeg vil forespørge hos Philipsen (den Gamle d^o er død og Junior er Cand. jur. Fritænkere (alias Jøde)), og hvis han kan tilbyde nogen-
 25 lunde rimelige Vilkaar, prøve Lykken endnu et Aarstid. I saa Fald vilde Din Novelle — til hvilken jeg meget glæder mig — komme til at aabne den nye Aargang.

Jeg har nu mere Mod paa at blive ved, skønt min Broder i Vinter, og vel for stedse, har taget Ophold i Berlin, fordi jeg ikke har kunnet
 30 sætte det igennem at rejse bort dette Efteraar for længere Tid. Jeg kommer til at tilbringe denne Vinter i Kbhvn. og rimeligvis den næste med medens jeg halvt om halvt havde troet fra mit 30. Aar

at skulle blive fransk Borger. Men Manden spaar — og Konen faar — hvad der paa Islandsk hedder smáir.

Jeg bestiller iøvrigt ikke meget andet end læse Islandsk. Jeg har taget mig Dr. Jessen tre Gange om Ugen til Manuduktør og befinder mig midt i Ginnungagap omhegnet af Grammatikernes Niflheim frydende mig ved Eddavisernes Muspelvarme. Der gaar dog intet i Verden over rigtig at læse noget og jeg arbejder til Gavns i denne rigtige gamle Mythologi.

Ved Siden af disse alvorlige Studier er jeg frugtsommelig med et Par Noveller som jeg gerne vilde nedskrive i den kommende Maanedstid. De har saalænge ligget mig i Hovedet, at jeg mener det er paa Tide, de nedmales paa Papiret for maaske engang at trykkes. Da jeg er saa ny i dette Forfatterskab, vil det ikke undre Dig at hermed følger »Tuen«. Jeg beder Dig sende mig disse Blade tilbage med et Par smigrende Ord.

Behøver jeg at sige, at det ligger mig meget paa Hjærte, at Dit Helbred ikke er upaaklageligt, at Hosten plager Dig. Jeg havde det egoistiske Haab, at vi kunde tilbringe denne Vinter sammen i Kbhvn., men jeg vil godt forstaa, hvis Du foretrækker et mildere Klima. Vær hjærtelig hilset.

Din

E. B.

44. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.* København, den 3 September 1877

Kære Ven!

Næste Hæfte er Maanedsskriftets sidste. Det dør nu uigenkaldeligt. Jeg mælder Dig kun dette for med det Samme at sige Dig, at Du ikke skal tænke paa at gøre noget færdigt til det. Det fylder sig vel nok. Skriv Du blot paa Romanen.

Har Du set en mislykket Parodi paa M. G. i »Punch«? . . .

Du har vel faaet langt Brev og Uanstændighed fra mig.

Din

E. B.

45. J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.

7/IX 1877. Thisted.

Kjære Ven!

Trods min Ærgrelse over at »det nittende Aarhundrede« gaar ind blev jeg dog saa lystig som fire Faar i eet Tøjr ved Medde-
 5 lelsen om at jeg ikke behøvede at skrive videre paa den forbandede
 Novelle. For som den har ærgret mig! — det kan man ingen Fore-
 stilling gjøre sig om.

Cancelliraad Hegel gjorde ganske rigtigt det Tilbud du ventede.

Den 15. rejser jeg efter al Sandsynlighed herfra til Struer—Ham-
 10 burg—Cassel. I Cassel venter jeg at blive en Ugestid, saa maaske
 til nogle Smaabyer (Marburg), og October Maaned i Heidelberg,
 hvis Vejret og min Hoste vil; derfra til Montreux eller Clarens
 eller et andet billigt, blæstfrit Løgstør.

Efter Meddelelse fra Hågström kommer den svenske Oversættelse
 15 i October. Jeg vilde selvfølgelig meget heller komme til Kbhvn.,
 men tør ikke. — Parodien paa M. Gr. har jeg seet, den er ikke god,
 men der er en ganske morsom Vending i første Stykke om Moderen
 der koger Torsk i rembrandtsk Belysning.

»Le droit du seigneur« har interesseret mig meget. (Kan du huske
 20 du har talt med mig om Stoffet tidligere, det var et Billede hos Bing,
 der gav Anledningen). Den har imidlertid ikke mit ubetingede
 Bifald. Ikke for »Uanstændighedens« Skyld, i det Hele slet ikke for
 hele Gangens, Udviklingens, Moralens Skyld, men fordi den ikke
 er skrevet frit nok, fordi der er en lille Tanke af Drilleri deri, man
 25 hører et og andet Sted Forfatteren sige mellem Linierne: »Jeg troer
 nok det vil ærgre dem.« Og deri ligger der en Svaghed. Carissime,
 du er jo stærk nok, og din »Livsanskuelse« er jo dyb og stor og stærk
 nok til at det du gjør kan danne sig helt og vækststærkt, og klart
 og uforstyrret som Krystallen danner sig i sin Moderlud. — Det er
 30 lidt allegorisk — men den velvillige Læser vil nok skjønne Meningen.
 Forøvrigt ønsker jeg dig til Lykke med mange af Fortællingens En-

keltheder og haaber du ikke vil optage ovenstaaende kritiske Bemærkning anderledes, end i den allerbedste Mening.

Din

J. P. Jacobsen.

Den sidste Halvdel af Brevet er skrevet idag den 10. — Jeg har 5
nemlig Rejsefeber. Et Par Ord snart.

J. P. J.

Som Bevis paa at der har været en Novelle under Opsejling følger hoslagte Renskrift af de to første Sider. Send mig dem en Gang tilbage.

10

J. P. J.

46. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

2/X 1877. Pension Bellevue. Montreux.

Kjære Ven!

Jeg blev altsaa ikke i Heidelberg, hvor der var saa hundekoldt. 15
Her er dejligt solklart og fra 10—5 varmt, hvad jeg nu kalder Paletot-varme, men de Indfødte aabenbart Skjortearme-varme. Igaar som jeg allerbedst arbejdede mig opad en noget stejl Gade, hvem seer jeg da komme drivende langsomt nedad den andre end Schandorph, som jeg troede i Spanien. Desværre rejser han allerede iover- 20
morgen; og her er lidt ensomt inden man faaer vænnet sig hertil. I Pensionen her findes der Parisere, Spaniere, Hollændere, Russer og en Schweitzer, der heldigvis kan tale Tydsk. Overgangen fra Kulden til Varmen her har taget lidt paa mig og affødt en Del Hoste, som vel snart fortager sig da Appetiten er god. Er Fort- 25
sættelsen af Artiklen »Den nye Skole« i Fædrelandet kommen, og hvem er den nye Skole? Jeg vilde gjerne vide din Broders tyske Adresse. Paa Vejen herved har jeg ikke seet andet Comedie end »Viel Lärm um Nichts« i Kassel. Jævnt Spil. Jeg tror det vilde være velgjørende om Benedikt og Beatrice sagde deres vittigheds- 30

spidsede Repliker helt forskjelligt; jeg har seet Stykket spille før (saa vi det ikke sammen i Dresden?) men ogsaa der knipsede de begge to Pointerne af imod hinanden. Saadan en vittig Pige som Beatrice vilde naturligt finde paa at give sin Vittighed mere Raffinement ved at sige sine Repliker ganske uskyldigt og paatagent naivt, og det vilde saa gjøre mere Virkning naar Ryttergeneralen Benedikt forhippet paa Hævn fyrede sine Svar af med al mulig Alarm og Triumf. Skurken i Stykket vilde jeg have forandret fra en kraftig sort Skurk til en fuldstændig afrakket, udtæret, helt-forbi Broder
 10 Liderlig.

Skriv snart og lad mig høre Noget om de litteraire Nyheder paa Tryk og paa Theater. Studerer du stadigt Edda?

Hils din Kone venligst og Liden-Hedna.

Din

15

J. P. Jacobsen.

47. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

[2/X 1877]

Kjære E. B.

Dersom du skulde tale med Hegel og han spørge om mine Digte (jeg har gjort et aller-allerførste indledende Skridt), saa sig ikke
 20 at det er Digte, der først skulle skrives. Du behøver jo derfor ikke at voldtage Sandheden og sige at Samlingen er helt færdig. Der er jo en 20-30-40-50-60-70-80-90 osv. Digte mere eller mindre ufærdige, men de er ikke ugudelige (endnu).

Din

25

J. P. J.

Maaske det var bedre vi lod dine Noveller, Skizzer og Dramaer og mine Digte komme sammen i en Nytaarsgave der meget passende kunde være »Fremtidens«.

48. J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.

14/X 1877. Pension Bellevue. Montreux.

Kjære Ven!

Ikke et Muk har jeg hørt om en Adresse, saasom jeg ikke har seet nogen dansk Avis i en Maaned i det Mindste. Velsignet være 5 Adressen dersom den kan holde ham tilbage i Danmark! Din Broder nemlig. Det vil sige holde ham tilbage, saaledes at han kan være tjent med det. Han er jo dog (undskyld Sammenligningen) den Fattiges eneste Lam (bortseet fra os mindre Gimmerlam) og hvorvel han stadig vil blive en meget anseelig (Storm)Vædder i den rige 10 Mands Flok, saa har vi ham dog saa haardt behov at jeg i det Punkt slet ikke kan være enig med dig. Men lad mig endelig vide Noget om denne Adresse, naar, hvor og hvordan og hvad.

Det franske Valg beskjæftiger ogsaa meget mine Tanker men endnu i Aften (Søndag) veed vi Intet. Der udkommer her nemlig 15 ikke andre Blade end en Fremmedliste. Sig mig hvilket fransk Blad jeg skal holde, for Journal de Genève er mig vel kjedsommelig. Jeg har i Sinde at benytte mit Ophold hernede til at gjøre mig lidt bedre bekendt med fransk Literatur og Historie. For Øjeblikket læser jeg Mme Mottevilles Memoirer, men skal med det 20 Første hugge løs paa Zola, Cherbuliez, Daudet og Flaubert & Balzac. Enten maa du huske fejl, eller din Broder referere fejl angaaende Zola. Da jeg, efter hvad jeg har læst af P. de Kock, anseer ham for en kjedsommelig, gammeldags Forfatter med lidt Sands for det Lavkomiske, og med den utilgivelige Fejl at skrive hele Bøger i Præ- 25 sens, kan jeg ikke godt have sammenlignet Zola med ham, paa hvem ingen af disse Betegnelser passer, ikke engang Sandsen for det Komiske, for det har Zola slet ikke. Jeg erindrer dunkelt at have sagt en halvsand Brander om at nogle Steder i »la curée« havde casanovadsket sig, men hvad gjør man ikke for en Brander. Din Broder 30 har ganske misforstaaet mig, eller jeg har udtrykt mig slet, hvad der ofte hænder mig, og hvoraf min Frygt for at mine Breve skulle

blive misforstaaede er at deducere. Du og jeg har saa mærkværdig ensartede Meninger om det meste Literatur at det skulde være mærkeligt om vi vare meget divergerende angaaende Zola. Jeg vil ikke en Gang forsvare mig ved at sige hvad jeg beundrer hos Manden, 5 for det veed du. Jeg vil sige, ikke hvad jeg kunde ønske anderledes, thi Autores af den Størrelse ønsker jeg aldrig anderledes, jeg vil blot sige hvad der ikke stemmer med min Kogebog; for nogen anden Kritik kjender jeg egenlig inderst inde slet ikke, maaske Andre heller ikke gjør det. Zola er mig ikke detailleret nok i det Psychologiske, og han giver mig sine Detailler i en Bunke; men jeg vil ikke 10 have dem i Bunke, jeg vil have dem i en rigtig ordnet Bouket. Jeg vil ikke have Lillas og Rødt ved Siden af hinanden. Og han er ikke Eklektiker nok med Hensyn til Detaillerne, han har ikke Resignation nok til at offre. Detailler skal være som hint Lyn hos Dickens 15 ved hvilket man saae harrows and ploughs left alone in the fields. Han er monoton, hele Tiden fører han sine Farver paa med Pensel, men hvad har man da Spatelen til. Prosaen er da ikke et Hexameter, der maa fortælle Alting paa samme Melodie. Han er mig endvidere ikke dramatisk nok. Undertiden er han det. Slutningen af »la curée« 20 hvor Kejseren kommer kjørende er brilliant; men det er næsten en Undtagelse. — Han har Mod nok til at være sand, udmærket, men det er ikke nok, jeg skal ikke have Sandhederne i Form af en Haglbyge, der prikkes mig og stikker mig over hele Legemet, Virkningen gaaer bort, maa jeg bede om at faa Sandheden i Form af en Tagsten 25 i Hovedet. Han er endvidere for moderat. Ofte utaaelig moderat. I sin Psychologi. Naar Mennesket ikke i passionerede Situationer, ømme Situationer, Masser af Situationer er lige paa Nippet til at blive komisk, saa er der for langt til Shakespeare og Naturen. Endvidere: Mennesket er et paa en Gang sølle, frygteligt og beundringsværdigt Dyr. Zola siger: Mennesket er et, selv i sine mere tiltalende 30 Former, ualmindelig widerwärtigt Dyr. Naa! nu har J. P. Jacobsen sagt alt hvad han vilde ønske, at han (J. P. J.) kunde gjøre. Jeg

troer nok det er den almindeligere Forfatter-Kritik. En Ting jeg beundrer hos Zola er hans Lugt. Lokallugt. Der er Steder der i den Grad minder om Smaagader i italienske Smaabyer at jeg holder mig for Næsen, men samtidig admirerende udbryder »hvilken superbe Stank«. Dette er ment som Roes. Uforbeholden Roes. — Jeg 5 takker for Tilbudet om Korrekturlæsning og modtager det med Begjærlighed. Der skal skrives en ny Roman paa M. Gr.s Størrelse. Manuskriptet færdigt i Februar. Amen, Amen d. e. ja, ja, det skal ske saaledes. Naturligvis lever jeg paa Honoraret. Oplag 2500, Honorar 1250 Rdlr. Man siger at den anden Bog altid bliver daarlig. 10 — Det bliver en Nutidsfortælling. Begyndelsen kjender du, men kan ikke huske den: »Hun havde Blidernes sorte straalende Øje osv.«. Foregaar i Jylland, mest ved Limfjorden og nede i Vardekanten. Jeg troer Stedet her egner sig til at skrive paa.

Drachmanns Produktivitet gjør mig svimmel, men Herregud, den 15 kommer ogsaa med som kjører med Stude.

Vær barmhjertig og skriv.

Din

J. P. Jacobsen.

49. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

27/XI 77. Pension Bellevue (Villa bella) Montreux. 20

Kjære Ven!

Anledningen til dette Brev er din Artikkel i »det 19. Aarh.«, som jeg har faaet i Eftermiddag. Næste Gang du fortæller mig at du ikke bryder dig om at have Talent og i det hele taget i den Retning ingen Ærgjærrighed besidder, næste Gang du fortæller mig det, skal 25 jeg sætte det troende Ansigt op som Anstanden fordrer, men indvendig leer jeg. Det er hidtil tildels lykkedes dig at sætte mig Blaar i Øjnene naar jeg skulde se paa din Forfattervirksomhed, lykkedes i den Grad, til Skam for mit psykologiske og kritiske Blik, at jeg har sagt til mig selv at Stoffet var vel godt ordnet og Tankerne 30 skarpe, klare og rigtige, men det var ikke skrevet, det var Alt-sammen meget godt, paa en vis Maade fortrinligt, men ça n'y est

pas. Ved Artiklen om Sarah Bernhardt faldt endelig en Del af Blaaret ud; men da jeg røbede at jeg havde set Noget, svarede du mig at jeg ikke skulde bryde mig om at se, der var ikke Noget at se efter. Nu lader jeg mig ikke narre længer, og jeg vil ikke forskaane dig for
 5 at høre, hvad jeg har seet, selv om jeg end herved udsætter mig for den Fare, at du skulde finde denne min Mangel paa Respekt for dit Incognito for paatrængende, ukorrekt og mindre vel tonet. Jeg har da seet, at ça y est (Citat efter Sarcey, XIX Siècle), og at der her viser sig et fuldstændig udpræget, originalt Forfatterfysiognomie, at
 10 man har at gjøre med en Forfatter, der veed, at han har en Pen, der er hans, og som glæder sig ved sin Styrke og sin Færdighed, en Forfatter, der endelig, jeg kunde være onskabsfuld nok til at sige: har nedladt sig til at stride for sit Forfatternavn som andre dødelige og udødelige Forfattere, med sit eget Ansigt og i sine egne
 15 Klæder og ikke som en fornemt maskeret og costumeret Amateur. Dixi et osv. —

Forøvrigt er din Artikkel ikke helt igjennem rosværdig, S. 446 forfalder du til den for Germaner saa almindelige glade Meddelsomhed angaaende tørre Fakta og skriver en god halv Side almindelig Dag-
 20 bladsdansk.

Det vilde være meget kjært at modtage et Brev en Gang imellem undertegnet E. B., der dog vist kunde vinde saamegen Tid som dertil udfordres fra det Islandske. Med min Bog gaaer det langsomt nok. Det bliver en psykologisk Skildring af den Gruppe af fritæn-
 25 kerisk anlagte Romantikere som hos os trænges tilbage og overfløjes af de politiske Naturer fra 48, de religiøs Vakte fra samme Tid o. m. a. Skulde jeg nævne Repræsentanter for denne udentvivel ikke lille Gruppe, der rimeligvis ved Tidernes Ugunst og Selvmisfor-
 staaelse leverede en Del af sig selv af til Reaktionen af 64, er Kaalund
 30 og Kr. Arentzens Navne de der lige løbe mig i Pennen. Forøvrigt vil det Fritænkernes kun tages med saavidt det er nødvendigt for Forstaaelsen af Menneskene, hvad der for mig er Hovedsagen ved en Fortælling. Jeg er dog meget bange for, at der vil snige sig

en Del Deklamation ind, hvad der er afskyeligt. Navnlig er der een Person det vil blive vanskeligt at stoppe Munden paa. Unter uns søger jeg eller har jeg søgt det Ankerske, og skrev i den Anledning efter Hegels Anvisning et Brev til Ploug og et til Molbech, hvori jeg uden at indlade mig paa nogensomhelst Undersøgelse af min Kvalifikation 5 meddelte d'Hrr. at det ikke saameget var mig om at gjøre at erholde det Ankerske, som om at erholde det nu. P. meddelte mig i et høffigt Brev at han under alle Omstændigheder ansaa mig for fuldstændig værdig til at erholde Legatet eller hvad det hedder, men at han ikke turde binde sig ved noget bestemt Løfte før han 10 havde erfaret de øvrige Ansøgeres Navne. Molbech har ikke været saa høffig at svare. Hegel meddeler at Rovsing eller Rossing, hedder han, er Rival, men ham vil de vel neppe foretrække for mig. Det vilde være heldigt for mit Helbred at jeg fik det. Isaafald vilde jeg indrette mig saaledes at jeg naar jeg rimeligvis i Majs Slutning 15 forlader Montreux tager til Kbhvn. og blir der en 4—6 Uger, derpaa Thisted og saa i September ad Italien til, Vinter i Rom og rime­ligvis Studier til en Roman om Cola di Rienzi. Drachmann maler igjen, skriver Hegel, det er der ingen Mening i. Giv mig din Broders Adresse og nævn mit Navn for din Moder og Fru Edvard. 20

Din

J. P. Jacobsen.

P. S. Strodtmanns Oversættelse af min Bog er kommen, han kalder den »nach dem dänischen Original frei bearbeitet« (lykkeligvis er det Løgn). 25

50. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

16/I 1878. Pension Bellevue. Montreux.

Kjære Ven!

Forlæggeren af den svenske Oversættelse af M. Gr. meddeler mig at han vil udbetale Resthonoraret sidst i denne Maaned. Jeg vil 30

Holm Hansens nye Bog?

Bahnsons Erik den XIV?

— Som Figura udviser, er jeg saa ødelagt af min Hoste at jeg ikke kan skrive sammenhængende, men hvis du veed hvorledes Hoste kan ryste Ens Hjernemolekuler mellem hinanden vil du 5 undskylde og ikke undlade at skrive.

Din

J. P. Jacobsen.

51. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

21/1 78.

Kære Ven!

10

Jeg har iaften modtaget Dit Brev. Det er dog ogsaa forbandet med den Hoste. Hvorfor hjemsøger den ikke en Døgenigt som mig, der ikke skal flytte Literaturens Grænseskel. Jeg vilde ikke skrive færre Romaner end nu selv med Hoste.

Men det er ogsaa utroligt, at Vejret er saa slet. Herhjemme have 15 vi ikke haft mér end to à tre Graders Frost. Men iøvrigt er her rigtignok rædsomt.

Dine Spørgsmaal skal jeg besvare. Reckes Stykke fuldkommen Fiasco. Det er fra før Oehlenschläger, en Blanding af Kotzebue og Ingemann. Der er bogstaveligt ikke et følt eller sandt Ord i det 20 Hele. Lutter Ha-Reminiscenser.

Bahnsons »Erik« er endnu ikke opført eller udgivet.

Holm Hansens Bog var Carit-Etlarsk med Tilsætninger. En stakels Autodidakt som ikke kender et eneste dannet Menneske (vi er nok heller ikke mange herhjemme). En Drengfantasi med Schar- 25 lingsk Skrivelethed. Faldt til Jorden.

Drachmanns »Derovre fra Grænsen« dette kedelige og fejge Tøj kommer nu i fjerde Oplag. De smaa Fisk have alle bidt paa denne usædvanlig fidede Krog. Han er stadig i Paris. . . .

Har Du ingen Plan i Retning af Pariserudstilling? Maaske er jeg 30 i Paris i Maj. Passende Maaned for Dig? Vi kunde følges hjem i Juni.

Min Frue hilser hjærteligst og min lille runde Pige ogsaa. En fuldkommen Pølse. Og om to Maaneder har jeg én til! Herre, hvad skal Enden blive.

Gid Romanen maa fremmes og jeg snart se Korrekturen.

5

Din

E. B.

52. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

6/II 1878. Pension Bellevue. Montreux.

Kjære Ven!

10 . . .

Romanen gaaer fremad, om end ikke med Kæmpeskridt; men jeg frygter for, at jeg for tidligt har givet mig i Lag med Nutidsmennesker eller i altfald Nærtidsmennesker. Jeg havde vist gjort klogere i at vente til jeg var bleven noget stærkere i min Pen. Den Prestige
15 som fjernere Kulturtider giver, er meget værd. Paa den anden Side faaer man et nederdrægtig nøje Maal paa hvor vidt man er ved Behandlingen af en Opgave som den jeg har sat mig. Slet komponeret blir Bogen sagtens under alle Omstændigheder. Dette betyder slet ikke at jeg er modløs eller tvivlende, tværtimod, jeg har
20 stort Mod paa Niels Lyhne.

Hvori er Drachmanns Bog fejj?

Og er den det virkelig?

Ifald han har forandret Meninger alias Overbevisning er han jo ikke fejj — og jeg har altid troet at kunne høre en vis dæmpet Tone
25 i D.s Ting, der talte om Længsel efter og Slægtskab med en »Aand«, der ikke var af vor Verden, denne Verden.

Derfor de stærke Slag i Bordet fordi han blandt Andre ogsaa skulde overbevise sig selv. — Men jeg har ikke seet ham i fem Aar og kjender ham sagtens ikke mere. —

30 Til Paris vil jeg ikke kunne komme, hvor fristende det end er at finde dig der. Men man maa være fornuftig.

Doktordisputatsen?

Mine hjerteligste Hilsner til Knoppen paa din Rose og først og fremmest til Rosen selv. Jeg haaber at naar du en Dag om en føje Stund urolig haster over Kongens Nytorv, lig Asker Ryg, ulig Asker Ryg, vil finde at din Kirke foruden sit Spir haver fanget et Taarn. 5

Din

J. P. Jacobsen.

53. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

24/II 1878. Pension Bellevue. Montreux.

Kjære Ven!

10

Gid skrive mig et lille Brev. Jeg er saa ene med mig selv henede, uagtet jeg har en meget behagelig Omgang i en kurlandsk Baron og hans Søster. Men det er ikke nok. Naar jeg bygger Luftkasteller ved du saa hvilken mærkelig Arkitektur de frembyder? Kjøbenhavns. Jeg længes efter Kjøbenhavn, d. v. s. efter at ligge paa din 15 Chaise-longue og være Bas til din Diskant. Jeg taler ikke om vore Stemmer. Jeg taler om hine forfriskende Samtaler, hvor vi paa vore forskjelligt stemte Instrumenter ledsagede hinanden i harmonisk Enighed om at der var saare meget og saare mange med hvem vi var uenige, og kom der saa nu og da en Disharmoni, den blev for 20 det Meste lykkeligt opløst og viste sig inderst inde at være Harmoni, og glade over Opløsningen fik Samtalen et raskere Sving, slog over i glad Allegro. Selv Pavserne var saa veltalende. — Naturen her er vidunderlig og navnlig nu hvor Foraaret begynder at lade sig ane, men disse Foraarsdufte vækker en Længsel hos mig efter Kunst — 25 Kunst i hvad Form nævnes kan, Maleri, Skulptur, Musik (endogsaa Musik), Skuespil, Kritik. Jeg længes, Herren forlade mig det, efter det kgl. Theater. Jeg tror endogsaa jeg kunde se Bertrand de Born uden at blinke — det vilde da i alt Fald være at høre Vers, hvordan de saa var. — Til Foraaret! — Unter uns, jeg fik igaar 30 Meddelelse gennem Cancelliraad Hegel om at man har vejet mig

og fundet mig let nok til at kunne trænge til det Ankerske. Næste Vinter altsaa i Rom, om Aeskulap vil.

Sig mig, og husk at svare derpaa, hvorledes lever Frk. Schwartzkopf, rejste hun til Italien og er hun forlovet? og hvorledes lever
 5 Fr. Amalie Bendix og Frk. Rosenstand, alle de Houris, jeg saae i dit gjestfri Telt, glade Araber i Ispahan. Ispahan, Ispahan, hellige Stad med Kongens Nytorv med Bredgade og Langelinie, med Aviser og Østerskjeldere. Jeg føler mig næsten som Peter Andreas Heiberg, der fra Frederiksbergbakke kaster et længselsfuldt Blik paa Frue-
 10 kirkes Guldkors. — Læser du nogensinde Edg. Quinet? jeg vilde gjerne vide om det kun er paa mig at hans Skrivemaade virker saa besynderligt. Jeg har en Fornemmelse som om hans Bøger var skrevne paa en Caroussel. Ellers læser jeg Stendhals kritiske Ting. Naar han ikke hele Tiden sagde at han Fanden gale sig ikke er
 15 saadan et Øg som de Andre, vilde han behage mig mere, om det ellers vilde glæde ham. Hvilke af Dumas fils' Romaner høre ikke til hans Ungdomsarbejder? Jeg vilde gjerne kjende ham noget nærmere, men jeg har fornylig døjet en Bog betitlet: »Antonine«, som har betaget mig Modet til at give mig i Lag med »aventures de quatre
 20 femmes et d'un perroquet« og andre lige saa lovende betitlede Romaner; hans Skuespil haves ikke her. — Gjør en Anstrængelse til Fordel for Din

J. P. Jacobsen.

Rejser du? naar?

25 54. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

22/III 1878. Pension Bellevue. Montreux.

Kjære Ven!

Saa blev det altsaa en Pige! Maaske det skal blive dig givet at naa det Maal, om hvilket jeg i min Ungdoms Dage drømte: — syv
 30 voksne Døttre spillende Ring paa Plainen foran mit Landsted.

Sig mig om du rejser til Paris og hvad Tid du kommer hjem igjen, for hvis jeg tager til Kjøbenhavn gad jeg egenlig vide hvad jeg skulde tage mig for der naar du er i Paris, Georg i Berlin, Møller i Frederiksværk, Drachmann i Bretagne og Bing i Paris. Jeg tror ikke jeg kjender andre saa end A. C. Larsen af Jevnaldrende. 5

Det undrer mig at høre at Drachmann nu igjen er bleven færdig med Tannhäuseriet. Kan du give mig nærmere Oplysninger om hvad det er for et Digt hvori han har kaldt sig Danmarks stolte Skjald, (hvad der jo forøvrigt ikke er noget Ondt i, naar det bare morer ham) og hvorledes han har sagt det. Og Rimbrevene, hvori 10 min Correspondent siger at Bergsøe og Kaalund er vrede over at han stiller sig sammen med Chr. Winther? Hvorfor maa han ikke stille sig sammen med Chr. Winther? Jeg kan ikke se at Forskjellen i Navnene Lütthans og Thalbitzer eller Culmsee helt kan ophæve Ligheden. Det er ligegodt en rask Karl vor fælleds Ven, 15 han minder mig om de gamle danske Bisper, med Pennen i den ene Haand og det, jeg ikke veed hvad jeg skal kalde, i den anden, rasler han igjennem, med en blaa Taage af Medisance i sit Spor, efterladende sig smaa Børn og store Børn som nyttige Holdepunkter for sine kommende Biografer. — 20

Det Anckerske tænker jeg at bruge til et Ophold i Rom, Nedrejse over Marseille, Rivieraen og Genua, Optour langs Østkysten, Stop i Venedig og hvis det slaaer til en Maanedstid i Dolomithbjergene mellem Conegliano og Bozen. Du veed ikke Skandrups Adresse?

Hvorfor skulde Dr.-disputatsen ikke blive antagen? Hvori er den 25 for god? og hvad er den om, hvis det kan siges saaledes at jeg kan forstaa det.

Skriv pr. Næste.

De venligste Hilsner til din Kone og dine Smaa.

Din 30

J. P. Jacobsen.

[Med fremmed Haand:]

25/III 1878.

Kjære E. B.

Montreux.

I dette Øieblik Brev fra Hegel om, at det Ankerske paa ingen
Maade maa omtales før om 3 Uger. Jeg har altsaa intet sagt.

5

din

J. P. Jacobsen.

55. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

14/IV 1878.

Kjære Ven!

Pension Bellevue. Montreux.

Du lovede sidst at skrive saasnart det blev bedre. Jeg haaber at
10 du har glemst dit Løfte og at din Kones Sygdom har taget en heldig
Vending. Dette Brev er kun for at bede dig om at sige mig hvordan
det gaaer. Og jeg har Intet at tilføje og selv om jeg havde det, veed
jeg hvor ligegyldigt Alt er naar man sidder paa Vagt efter en Sund-
hed, der skal komme. Derfor intet uden mine inderligste Ønsker
15 om snar og fuldstændig Bedring for din Kone. Et dog endnu. Tak
for Billedet af din lille runde Pige. Jeg er meget glad over det og har
det liggende i min Mappe for tidt at kunne se paa det. Jeg er vis
paa vi vil komme godt ud af det med hinanden, naar vi en Gang
træffes.

20

Din

J. P. Jacobsen.

56. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

17-4-78.

Kjære Ven!

...

25 Jeg fører et meget indgetogent Liv, passende min Kone næsten
hele Dagen, skriver intet undtagen nogle Korrespondancer og læ-
sende adskilligt. Stor Fornøjelse har jeg dog stadig af min XIX
siècle. Jeg haaber Du holder den endnu. Den giver en aarvaagen
Interesse med de smaa politiske Strømninger i det mest elskværdige
30 af alle Lande, til hvilket jeg længes svært. Skade kun, at der hersker

saa stor Ensformighed i dette Blad. Hvor meget jeg end gjør af Sarcey, kan jeg ikke udholde hans Skoleartikler. Dernæst er det meget trættende, at de alle skriver samme Stil; i Originalen som hos About og Sarcey er den brillant, men Bigot og Fouquier gjorde vel i at blive en Smule mere personlige. Den Sidstes Theaterartikler 5 er gar nichts.

Jeg har saa overordentlig mange Ting at snakke med Dig om, at Du nu absolut snart maa komme. Her er ganske Foraar i disse Dage, saa det er vel Sommerhede hos Dig. Jeg haaber, at Du hvis det passer Dig vil tage imod Husly hos mig. Det kan jeg give Dig 10 fra den Dag af, jeg flytter paa Landet. Saa har jeg nemlig en tom Lejlighed i Kbhvn. og hvad der var ulige morsommere og sundere, et Gjæsteværelse paa Landet, der vil være stolt af at huse den berømte o. s. v.

Din 15

Edvard B.

Jeg ophører med at spørge til Dit Befindende. Du fortæller jo intet derom. Vilde Du ikke finde det passende at sende Dit Fotografi til min lille Pige; dermed vilde Du ogsaa indfri et gammelt, gammelt Løfte til hendes Fader. 20

E. B.

Jeg er brouilleret med Drachmann, unter uns, han laver sig til at udskjelde mig i Aviserne. Jeg skal sende Dig de mulige Artikler.

57. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

25

4/V 1878. Pension Bellevue. Montreux.

Kjære Ven.

Du havde længst haft Svar paa dine Breve, hvis ikke Fotografen hersteds havde været saa seendragtig. Iaften er han imidlertid endelig bleven færdig og jeg skynder mig at skrive. 30

Hils din Kone mange Gange, jeg haaber at Bedringen gaaer rask frem, efter den lange, lange Febertid, og Tak for dit venlige Tilbud om Husly, det vilde glæde mig meget nogle Sommerdøgn at være din Gæst — husker du Brimer — men den Tid jeg kan komme, vil
 5 maaske ikke være din Tid, thi jeg gaar ikke først til Kbhvn. men til Thisted, hvor jeg i Stilhed og dydhaftig Flid vil gjøre min Bog færdig, og, hvad der er endnu mere bestemmende, se at faa nyt Sving i mine Kræfter, da den sidste Maaned her ikke har bekommet mig godt, men har virket noget enerverende paa mig, som Foraarsluften her
 10 paa Stedet ikke sjeldent gjør. Jeg skulde være taget lidt højere op, — til Glyon, men det vidste jeg ikke. At der forøvrigt ikke er noget særligt i Vejen med mig vil det hoslagte Billede vise.

Den 8de tager jeg her fra til Bern og gaaer rimeligvis over Frankfurt, Hannover, Slesvig hjem i 11—12 Dage. Skriv derfor til mig
 15 til Thisted. Dersom du havde et Billede af dig med Skjæg? for det jeg har er fra 72.

For næste Sommer har jeg fabelagtige Planer. Donautour, Sebastapol, Kaukasus, Wolgatour, Saratow, Nishnej, Moskou, St. Petersb., Kurland, foranlediget af indtrængende Invitation fra tvende
 20 Russiske, den ene fra Stepperne om Saratow, den anden fra Kurland, og Ønsket om at bruge en Kaumiskur (drikke Hoppemælk). Men da der sagtens til den Tid er Krig, bliver det ved Planen.

Her er Sommer, udsprungne Bøge, svirrende Oldenborrer og altfor solet.

25 Jeg gad vide hvem der nu ryger dine Cigarer for dig og om den pompejanske Stue er fulgt med til Tordenskjoldsgade. Dr. naar? Hvis du vidste hvad det er at længes efter sin Samtid og nu paa tredie Aar at drive om i døde Vande!

For better for worse

58. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

d. 23. Maj 1878

Kære Ven!

»Morgenbladet« bringer idag den Efterretning, at Du er hjemkommen til Danmarks hundekolde Foraar. Var det nu ogsaa fornuftigt? Havde det ikke været bedre, at blive nogen Tid i et mildere Klima. Jeg havde troet, at Du i endnu nogle Uger havde undværet de danske Kødgyder og d^o Hoveder, ellers havde jeg skrevet før. Thi jeg maatte i Sandhed være et utaknemligt Skarn, vilde jeg ikke bøje mig flere Gange for Oversendelsen af dit Fotografi. At Du har overvundet Din i Livets Storme indvundne Dovenskab i den Grad, at Du kæmmet og redt, med ren Flip, har begivet Dig til en Fotograf, forbavsende! Jeg finder Billedet meget ligt og dit Udseende ganske uforandret fra for mange Aar siden, da vi i Studiestræde snakkede Nætterne væk med tunge Hoveder og lette Tanker.

Jeg er melankolsk for Tiden. Jeg kan ikke længer holde det ud herhjemme og jeg gyser for den kommende Vinter. Jeg véd ogsaa at nu med min store Husstand vil Bortdragelsen være forbundet med de største Vanskeligheder. Men det faar ikke hjælpe, bort maa og skal jeg paa én eller anden Maade. Jeg er saa uendelig led ved alt Dansk. Hvad er det ogsaa for en Ulykke at have literære Interesser her i D. Gives der under Solen noget elendigere end en dansk Avis.

Har Du læst Zolas nye Bog? Langtfra saa god som de andre. Jeg ærgrer mig specielt over dette Fruentimmer der lever $\frac{1}{2}$ Fjerdingvej fra Paris uden nogensinde at gaa derhen. Det er altfor symbolsk og de evige Prospekter af Paris virke enormt trættende. Den har naturligvis gjort Lykke. Det samme har Augiers nye Stykke, som jeg finder et af hans allerringeste. Ikke Spor af Idee deri og hvad værre er ingen Karakterer. Og alle Replikkerne ere saa urimeligt afsnubbende og de dydige Personer meget for dydige. Det Hele er det bare Bavl. Har Du endvidere seet Taines nye Bog? Jeg har kigget lidt ind i den. Det kvalmede mig at se, at den begyndte med Anekdoten om Revolte og Revolution. Ligner det nu et dannet Menneske.

Den synes overvældende reaktionær. Det lader til, at alle blive det med Alderen, selv Renan er jo nu konservativ. Jeg tror, Intelligensen morede sig langt mere ekskvisit under Kejserdømmet. Den var paa éngang frygtet som Opposition, kæledægget for ved Hoffet og elsket af den store Mængde som frihedsforkyndende. Nu skal den nøjes med at gaa demokratisk alvorsfuldt frem. I gamle Dage Venner med Prinsesse Mathilde og Prins Napoleon og med til fine Gilder og Fruentimmersold og dog Opposition! Hvilken misundelsesværdig Lod. Langt bedre end at være Fader og Borger i Kbhvn.

10 Alligevel er det morsomt at være Fader. Jeg promenerede igaar Hedna i Zoologisk Have. Hun erklærede Pukkeloksen for en »Vov« og Løven for en »Prrr« (o: Hest). Jeg ved ikke om Du underskriver disse Domme, der muligvis have sin Grund i Evolutionstheorien.

Om en Uge eller saa flytter jeg til Klampenborg. Der bliver jeg 15 til medio September. Saa en Tur til Paris og saa hjem i Oktober til Kbhvn. Er det nu virkeligt muligt, at vi hverken her eller hisset kunne træffe hinanden?

Jeg lever i Haabet. Min næsten helt raske Kone hilser, Børnene sover.

20

Din

E. B.

59. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

29/V 1878. Thisted.

Ganske vist havde det ikke været dummere at blive en 14 Dages Tid længere borte fra Sibirien, men Skildringerne af det danske Foraar 25 havde været saa tillokkende og saa: »Einsames Trinken, einsames Lieben, einsames Reisen, wie traurig ist das!« Men Tandpine og Hold i Ryggen er ikke morsommere, og det har hidtil været Frugterne af mit Thistedophold. Jeg har hverken set Zola, Augier eller Taine og seer dem vel neppe før i Rom. Veed du, om Schandorph 30 er kommen hjem? Jeg har Brug for nogle Oplysninger om romerske Pensioner, og dem maa han vel kunne give. Og Molbech! Hvor

jeg gjerne vilde have talt en Nat igjennem forleden 14 Dage i Strassburg hvor jeg saae »Hamlet«! Og det var maaneklart og varmt, og gaslyst og Lyd af Fodtrin paa Stenbroen. Og mageløst Øl paa de smaa Borde udenfor Caffeen ligeoverfor Münsteren, Erwin v. Steinbachs Münster! Dersom gamle G. har Ret med sit: was in 5 Jugend man wünscht osv., maa vi paa vore gamle Dage blive hjertelig kjede ad hinanden. — Hednas zoologiske Perversitet har vakt alvorlige Bekymringer hos mig. Hendes naturhistoriske Opdragelse maa jo ligefrem være forsømt og dog har man saa mange naturvidenskabelige Digterværker som: Dyrehaven, Vilde Dyr og 10 tamme o. s. v. Maaske dog det Hele indskrænker sig til at Hesten paa Kongens Nytorv og Løven i Rosenborg Have har forvirret hendes Begreber om disse Dyrearter. — Guderne give os en mild Sommer, dig for din Rekonvalescent, mig for mig. Fra Berlin haver jeg paa nogen Tid intet fornummet. Hvordan er Tegnør bleven 15 modtaget? Her og hisset.

Din

J. P. Jacobsen.

60. J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.

15/VII 1878 Thisted.

Kjære Ven!

20

Hvorvel jeg endnu ikke har nogen officiel Tilladelse til at røre mig til Nogetsomhelst forlanger det mig dog saa at vide hvorlunde du lever at jeg ikke tager i Betænkning at trodse min Herre og Læge. Jeg er nemlig i disse Dage kommet op efter et 2 Ugers Sygeleje foranlediget af en ret stærk Blodspytning, som uventet over- 25 faldt mig en Dag, jeg troede at have det allerbedst. Jeg er noget mat men har det forøvrigt godt, tænker jeg, dog er jeg i et Humeur, der hvis det længe bliver ved, ender med at jeg hænger mig ud af Tilværelsen; maaske Chininmixturet dog kan faa mig paa andre Tanker.

Andet end denne Sygehistorie har jeg ikke at skrive dig om. Jeg 30 haaber at du og din Kone har havt bedre af det milde Sommer-

vejr end jeg, der nu snart ikke ved ud og heller ikke ind, med hvor jeg skal fly for min Svagelighed. Thi tager jeg Morgenrødens Vinger paa og boer i Varme, saa er den der, og i Kulde er den der ogsaa.

Bogen har naturligvis hvilet med mig.

5

Din

J. P. Jacobsen.

61. Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.

Den 19 Juli 1878

Ak, kære Ven, hvor er Dit Brev trist! Jeg har flere Gange villet skrive Dig til i denne Sommertid, men mit Humør har været saa
 10 yderst daarligt og desuden havde jeg sat mig i Hovedet at vente til Disputatsen var færdig for triumferende at melde det. Nu imorgen begynder Renskrivningen og i næste Uge foregaar Indleveringen. Saa havde jeg i Sinde at bede Dig med mange pæne Ord komme hertil og bo hos mig. Et rigtig godt Værelse har jeg til Dig. Som-
 15 meren er jo forholdsvis god. Min Broder, den ikke uberømte G. B., kommer til Kbhvn. den 4. August med sin Kone — som mellem os sagt ikke længer vil forskaane Verden for mer Brandes — og bliver her en Maanedstid. Hvad var da bedre end at Du nød Landlivets Glæder hos mig og den højere Kultur sammen med Berlinereren.
 20 Og nu synes det rigtignok af Dit Brev, at Du foreløbig ikke er meget rejsefåhig. Men er det dog ikke muligt i en overskuelig Fremtid? Du gaar jo og bliver melankolsk deroppe i ultima Thule. Var det dog ikke bedre for Sygdommen og for Arbejdet, at Du kom herved og muntrede Dig ved en uendelig Passiar.

25 . . .

Kan man dog ikke faa noget af den Bog at se? Haanden paa Hjærtet, hvor langt er Du egentlig? Er der Tale om Trykning?

Læste Du nogensinde et Rejsebrev af Goldschmidt der stod i »Ude og hjemme«. Det er det eneste gode Dansk, som er præsteret
 30 herhjemme iaar.

Jeg har med blødende Hjærte bortskaaret alle Ugudeligheder af

min Afhandling. Jeg vilde gjerne have givet nogle Antydninger til Gudsdeens Opstaaen ad ren naturalistisk Vej uden Aandepust gennem Næsen og uden metafysiske Taskespillerkunster. Men jeg vil ikke give nogen Anledning til en Forkastelse. Iøvrigt finder jeg naturligvis nu, at det er noget skrækkeligt Tøj. 5

Send mig et Par Ord om hvordan Du det har, og om det dog ikke var muligt, at vi kunde ses. Hvorfor er dog saamange Stympere saa uforkammet raske og Du syg!

Altid Din

E. B. 10

62. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

Den 23/24 August 78.

Kjære Ven!

Jeg er næsten lidt ængstelig over ikke at høre fra Dig. Jeg havde smigret mig med, at Du muligvis vilde efterkomme min Indbydelse og boet herovre en Stund. Sommeren er upaaklagelig i klimatisk 15 Henseende, og mærkværdig lang. Jeg bliver herude, saalænge Vejr-mildheden vedvarer, eller rettere jeg udskyder min Afrejse til Paris saalænge som muligt. Den bliver saaledes næppe før 25. September og maaske senere. Svært gjerne vilde jeg forinden have Besked om Disputatsen, som jeg indleverede den tredje i denne Maaned. Des- 20 værre er der vel intet gjort ved den i Ferien. Jeg har ikke synderlig Tro til dens Antagelse; jeg vilde dog næppe længe tage mig dens Forkastelse nær, men jeg vilde finde mig yderligere løst fra ethvert Baand til Danmark.

Hvad der undrer mig er at se den Vedholdenhed, hvormed Georg 25 hænger ved dette usalige Land. Han har nu været her en Fjortendagstid, uforandret den gamle. Han tænker sig som Maal — det har jeg en Fornemmelse af — at vende tilbage som Thorvaldsen og være Museum her i Byen. Jeg vilde foretrække at være en almindelig Krambod andetsteds. . . . 30

Jeg er for Tiden ifærd med at gennemgaa Disraelis højst kuriøse

Romaner. Han mangler ganske hvad vi i gamle Dage kaldte Stil, men en præcis Fantasi, en Mængde Finhed og andre gode Egenskaber ere Erstatning. Har Du, som dog har læst saa meget Engelsk, ogsaa slugt dem? Jeg erindrer ikke, Du nogensinde har omtalt dem.

5 Jeg læser dem tildels for Sprogets Skyld, da det harmer mig ikke at kunne ligesaagodt Engelsk som Fransk. Desuden véd man ikke, om man ikke engang ender i Chicago, saa er det bedst at være rustet til den nye Verden.

Skriv mig en Smule til, hvordan det er med Befindendet, Humøret
10 og Romanen. Hvornaar begynder Trykningen og Korrekturlæsningen. Spejl dig i Drachmanns Eksempel. . . .

Skriv snart til

Din

E. B.

63. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

26/VIII 1878. Thisted.

15 Kjære Ven!

Det vilde have været mere end fornøjeligt at have kunnet tage imod din Indbydelse, men jeg var et alt for skrøbeligt Kar til at flytte om og derfor blev jeg staaende paa min gamle Hylde, saa fordybet i Tanken om alle mine Rag og Revner at jeg ikke — nu gaaer
20 Billedet i Stykker; Meningen er at jeg skammer mig over ikke at have takket dig for din venlige Indbydelse; men du kjender mine store Evner i Retning af at lade være.

Da du har sat den 25. Sept. som din Afrejsningsdag og jeg den 1. October synes jeg der var Grund til at rykke frem eller at opsætte
25 saaledes at vi kunde mødes og slaa Følge, i alt Fald saa langt som til Köln. Derfor kunde du meddele mig hvorledes du agter at rejse. Sig mig med det Samme: skal der Pas til naar man rejser til Frankrig og er da et simpelt Politipas nok eller skal det viseres af den franske Gesandt i Kbhv.?

30 Af Disraeli har jeg kun læst hans første (Vivian Gray? er det ikke det den hedder) og Sybil og Tancred. En fjerde begyndte

jeg en Gang paa, men kunde ikke holde den ud. Naturligvis kan jeg ikke huske Noget af dem. Tancred gjorde dog et vist Indtryk paa mig, Sceneriet navnlig fra de syriske Bjerge og saa en Antilopesteg med en Sauce, der endnu i dette Øjeblik bringer mine Tænder til at løbe i Vand. Er der ikke ogsaa en Løvsalsfest i Hjørnet af en 5 elendig lille Baggaard? —

Befindendet bedrer sig, en haardnakket Hoste viger langsomt og Humeuret er bleven mere ligeligt, men trykkes dog endnu af en sørgelig Fornemmelse af Dumhed; der er rigtignok aldeles ingen Lejlighed til at sige noget Klogt, men derfor synes jeg gjerne man 10 kunde tænke det til Fornøjelse for sig selv — det gjør man aber ikke.

Georg er en Danemand at han holder paa Danmark, jeg vilde ønske der kunde siges det Samme om dig, og allermest af den Grund vil jeg nu haabe paa at Disputatsen bliver antaget paa det aller 15 Glorieuseste.

Jeg er yderst misundelig paa den Lystspildigter fra det 20de Aarhundrede, der skal exploitere Danmarks H. D.

— Da jeg længes efter at vide om der skal blive et Møde af os imellem, saa skriv snarligst. 20

Med en venlig Hilsen til dit ganske Hus.

Din
J. P. J.

P. S.

Romanen! (gid Hegel havde den) om Romanen vil jeg skrive næste Gang. Jeg gaber ved at tænke paa den. 25

J. P. J.

64. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

4/9 78

Kjære Ven!

Jeg har ikke straks besvaret Dit Brev for ikke at svare overilet. Jeg syntes i Øjeblikket, at det var brillant at træffe hinanden paa 30 Udturen og saa' os i Aanden tømmende en Flaske Rhinskvin i Cölln

ligeoverfor det gotiske Uhyre men ved nærmere Beseelse finder jeg det overmaade vanskeligt at arrangere. Jeg kommer snarere til at rejse før end efter den 25. Flere Grunde. 1) Der er ikke megen Udsigt til at det gode Vejr vedvarer, 2) Aftenerne ere fordømt lange og man (∴: jeg) kan ikke arbejde paa Landet om Aftenen, 3) der er intet Haab om at jeg faar Disputatsen afgjort i en overskuelig Fremtid, thi Westergaard skal være meget syg.

Dernæst har jeg egentlig isinde at rejse en route til Paris, blive der 14 Dage og saa atter i to Dage hjem: ialt 18 Dage. Jeg er af
10 adskillige Grunde nødt til at indskrænke min Rejse til dette Minimum.

Men, og dette er et stort Men, er det Din Mening at rejse til Paris? Vil Forespørgslen om Passet sige dette? Nota Bene behøver man slet ikke Pas i Paris, men paa en lang Tur kan det altid være be-
15 hageligt at have det og jeg tror, at det bør udstedes af Politimyndigheden i Thisted men kan viseres af den franske Consul i Hamborg istedetfor at sendes til Kbhvn. Dog véd Folk jeg har adspurgt ikke rigtig Besked herom.

Jeg bestiller meget lidt undtagen at gennemlæse Disraelis Romaner. Den bedste er The young duke. Han har været forbavsende moden. Tænk dig, hans første Bog Vivian Grey skriver han 21 à 22 Aar gammel. I den Alder vare vi sande Pattebørn. Og Bogen indeholder en Mængde Verdenserfaring. Det er bittert at tænke paa, hvor lang Tid vi bruge i de smaa Lande til at finde os selv, som
25 man sagde i gamle Dage. Jeg er ikke rigtig vis paa, at jeg endnu har opdaget den rigtige E. B. men jeg er fuldkommen overtydet om, at jeg har en afgørende Vinter for mig. Jeg gaar til den med en nervøs Arbejdslyst, som jeg haaber ikke skal løbe ud i Slappelse. Nous verrons.

30 Lad mig høre fra Dig om Dine Rejseplaner.

Din
Edvard Brandes.

65. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

d. 13. Sept. 78.

Kjære Ven!

Jeg rejser herfra paa Lørdag d. 21, jeg opholder mig en Nat i Hamburg og en anden i Cölln — min Kones Nerver ere endnu for angrebne til at en mere ilsom Rejse er tilraadelig. Er der nogen- 5
somhelst Mulighed for, at Du selv rejser ligesaa tidlig, og at vi alt-
saa kunde træffes? Hvis saa var, vilde det urimeligt glæde mig at
møde Dig i Fridericia.

Og saa døde Westergaard, ligesom han havde faaet min Afhand-
ling. Det er hvad man paa Tydsk kalder »Pech«. Om Døden havde 10
betænkt sig en Smule, vilde det næppe have skadet mig. Jeg tænker
Fausbøll bliver Professor. Han erklærede rigtignok for mange Aar
siden til mig, at han ikke ønskede denne Post, men ligesom Livet
var ude af Westergaard erklærede han det Modsatte til andre.
Hvilket er meget menneskeligt. 15

Nu trækker det vel endnu længer ud med Disputatsen. Thomsen
og Wimmer ere de to Censorer, men hvem bliver vel den tredje?
I hvert Fald én, der forstaar sig endnu mindre derpaa end disse,
hvis da ikke Fausbøll straks skulde rykke ind.

Min Broder er rejst, næppe synderlig tilfreds over sit Ophold her. 20
Her er ogsaa langt slappere end i gamle Dage. Om et Par Maa-
neder kommer Barnet. Gid at det maa gaa godt!

Har Du slet ingen Lyst til at gaa til Paris? Der er dog endel Ma-
lerier at se, som man ikke let faar Øje paa igjen. Tænk derover.

Romanen?

Din 25

E. B.

66. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

17/IX 1878. Thisted.

Kjære Ven!

Det lader ikke til at vi kunne mødes denne Gang, thi før den 28. 30
kan jeg ikke komme afsted og til den Tid har du jo længst været
i Paris.

Det er slet ikke min Hensigt at opholde mig i Frankrig videre, blot et Par Dage i Lyon, Avignon og Marseille og jeg tager kun den Vej fordi jeg har rejst den nærmeste flere Gange og saa for Rivieraens Skyld. Men du rejser maaske nu slet ikke, men bliver i København for at »foretage Skridt«, thi Thisted Avis meddeler at du vil konkurrere til den nu ledigblevne Professorpost. Skal det sige at der bliver aaben Konkurrence? — Jeg synes ikke Fausbøll kan have godere Udsigter, han har jo kun udgivet noget Text han maaske ikke en Gang forstod, og desuden holder Universitetet jo ikke af
 10 Autodidakter. Der er jo rigtignok det at Professorater nærmest er indrettet for ældre Folk til at blive gamle i og saa det Navn, du har.

Jeg haaber imidlertid det Bedste og der er ikke mange, der vil glæde sig saameget som jeg naar du om en føje Stund ager ind ad den ørnsmykkede Port paa den til Guldkaret forvandlede Lervogn
 15 som Professor ordinarius.

For saa er du nødt til at blive.

Hils din Kone mange Gange og lykkelig Rejse, hvis I rejse.

Din

J. P. Jacobsen.

20 Romanen???

(Til den 28. er altsaa min Adresse: Thisted.)

67. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

Torsd. d. 19. Sept. 78.

Kjære Ven!

Det gør mig ondt, at vort Møde røg i Lyset. Jeg rejser iovermorgen efter første Bestemmelse. Professoratet tror jeg ikke paa. At der skulde blive Concurrence, er en Avisand. Fischer synes i sin Alvisdom at have bestemt, at Posten skal inddrages, »da der altid meldte sig saa faa Tilhørere«. Nu er Sagen den, at Westergaard aldrig har holdt en Forelæsning, men altid indskrænket sig til Time-
 30 læsning. Hvis vort Universitet virkelig stryger Sanskrit og indisk Filologi ud af sin Undervisning, er det en Skandale. Fausbøll vilde

iøvrigt næppe gøre mere Nytte end W. — Schwartzkopf fortæller, at paa Tale har været kun Wimmer, Thomsen og min Ringhed. Den første fjærnedes dog straks, (rimeligvis fordi han nylig er ansat med megen Møje i kompar. Filol.), Thomsen havde strax tilbudt sig og ham var der størst Rimelighed for — men, som sagt, bedre var at 5 inddrage Posten. Jeg skal ikke nægte, at jeg har tænkt paa at gaa til Fischer, men da begge mine Konkurrenter samtidigt ere mine Censorer, tror jeg det klogere at afvente, hvad videre vil ske. I fjorten Dage træffes dog vel ingen Afgørelse.

Hvorfor dog ikke blot en Uge til Paris? Jeg tror ikke, det er saa 10 farligt dyrt. Vi have bestilt et Værelse til 2 og skal give 12 frcs derfor, hvad dog ikke er exorbitant.

Jeg tænker, Din Helbred er god, siden Du har bestemt Rejsen. Gid Du maatte vinde den helt ind i Italien.

Her sker intet. En tredveaarig Normand, rig Cand. jur. og Fabrik- 15 ejer har skrevet et Proverbe i »Nyt norsk Tidsskr.« og endel Artikler i »Dagbladet« (norsk d°), hvori der er meget Talent. Han hedder Carsten Kjelland og har indleveret et Stykke til det Kongelige. Maaske det er en opdukkende Stjerne.

Jeg sender Dig et Kaart fra Paris med min Adresse, for hvis Du 20 endnu skulde bestemme Dig til noget Særdeles.

Din hengivne

E. B.

68. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

29/X 1878. Rom.

Hvordan jeg ikke kom til Paris, hvordan jeg vilde have skrevet 25 fra Lyon og senere fra Marseille og hvordan jeg efterhaanden fik passeret Nizza, Genua og Siena uden at faa det gjort kunde jeg maaske have sparet mig at meddele. Nu boer jeg i Via due macelli hos en tydsk Urmager i to forholdsvis pragtfulde Værelser med megen Sol, spiser sammen med de danske Kunstnere og mø- 30 der til Lørdagssoireerne i Foreningen. Foreløbig lider jeg en Del

af Søvnløshed og Hovedpine, men naar jeg faar vænnet mig til Luften svinder det sagtens. Nøjagtige Detailler angaaende det vi talte om sidst, udbedes. Hvad er Drachmanns Nye? og er han i Hovedstaden? Med mig gaar det som sædvanlig mere end lang-
 5 somt og hvis jeg ikke hænger mig inden denne Bog bliver færdig saa hænger jeg mig aldrig. — Her har jeg været i 8 Dage i hvilken Tid jeg er flyttet to Gange og ellers ikke har anstrængt mig. Capitol, Lateran, Vatikan og Peterskirke er endnu kun Ord for mig. Det eneste jeg har seet er Colliseum, Forum, Guidos Aurora og
 10 Pal. Corsini. Men jeg er heller ikke den jeg var »consule Planco«. Husker du hvor forslugen jeg var paa Gallerier og hvor bange for at et Billede oppe i et dunkelt Hjørne skulde undgaa mig, og nu er jeg paa tiende Dag i Rom uden at have seet Cap. Sistina. Dersom du er saa elskværdig at skrive, saa addresser Brevene til den danske
 15 Consul. Jeg kan ikke indse Nødvendigheden deraf men det kan de, der er hernede. Ibsen er her, men jeg er endnu ikke præsenteret for H. D. H. — Forresten tror jeg, der kan arbejdes hernede.

Din

J. P. Jacobsen.

20 69. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

Onsdag 13/11 78.

Kjæreste Ven!

Tak for Kortet; gid det havde været lidt indholdsrigere og lidt lystigere. Det synes mig, som om Du ikke ret kunde nyde Rom. I Modsætning til andre finder jeg, at det er hyggeligt, at der er saa
 25 mange Danske dernede. Det er drøjt aldrig at tale sit Modersmaal men det er endnu drøjere aldrig at kunne gaa ud af en Dør, uden at møde Kjøbenhavnere. I Rom er den rette Midte.

Jeg har været i Paris, siden vi skreves sidst. Jeg er temmelig skuffet. Du gjør Dig intet Begreb, om hvor Theatrene var slette. Eller er
 30 det mig, der ogsaa er gammel og blaseret i den Retning. Jeg syntes baade Stykkerne og Skuespillerne vare lige dumme. Jeg saa Got

i Augiers slette nye Stykke »les Fourchambault«. Hele Verden har prist ham. Paa Ære, det var lutter Skaberi. Og ligeledes i l'ami Fritz, hvilket er en ren Duftvaudeville lignende paa et Haar en Søndag paa Amager. Der spillede han en gammel Rabbiner paa en Maade, der tydeligt viste, at han ikke har det aarelange Kjend- 5 skab til »vores Folk«, der udmærker Dig og mig.

Og nu Udstillingen! Men Du veed jo, hvorledes man drukner i Kunst og Industri ved saadan en Lejlighed. Man trænger hver Dag til Salzburg. Dejlige Billeder har jeg seet og et stort Indtryk af Helheden tager jeg med hjem. Forresten var alt hæsligt, over- 10 pakket og dyrt, forbandet dyrt derovre.

Herhjemme bestiller jeg nu det, at jeg venter paa, hvad Ende det vil tage med Disputatsen. Hvad Professoratet angaar, saa staar Sagen saaledes, at Fakultetet har indstillet Thomsen, Wimmer og Fausbøll ex aequo, men efter Forlydende har Consistorium tilbage- 15 sendt denne Indstilling til Fakultetet og derpaa staar det endnu. At jeg intet faar, det er ganske vist, men naar de blot vilde enten forkaste eller antage min Disputats, saa vilde jeg ogsaa være fornøjet.

Iøvrigt er her lidt Nyt. Historikeren Sars fra Norge som udgiver »Nyt norsk Tidsskrift« har været her i Byen. Han er kommen til mig 20 for at fortælle mig, at Tidsskriftet maa gaa ind, da det kun har 2 à 300 Abonnenter og da det ikke mere kan faa nogen Medarbejder. Rigtignok har det aldrig givet en eneste Øre Honorar. Han vilde spørge mig om jeg ikke kunde tænke mig en dansk-norsk Kombina- tion, der kunde gaa. Jeg betænkte mig noget og svarede saa, at jeg 25 kun kunde tænke mig en Mulighed til et succès og det var et Dansk-Norsk Tidsskrift udgivet af Bjørnson, Sars og Georg og med mig til Redaktionssekretær, forlagt af Hegel, men da jeg ikke kunde skrive tre Breve, to til Norge og ét til Berlin for hvert Anliggende, forlangte jeg i Virkeligheden at være eneste Redaktør. Om han vilde give 30 mig den absolute Myndighed? Jo. Vel saa gaar vi til Hegel.

Og det gjorde vi. Og Hegel var lutter overstrømmende Venlighed

og Velvilje. Hvis noget Tidsskrift skulde gaa, saa maatte det være dette. Om han vilde give mig den absolute Myndighed? o. s. v. Jo! Vel, saa maa De (Hegel) skrive til Bjørnson, Sars vil tale med ham i denne Uge i Kristiania og til min Broder skriver jeg.

5 Min Broder og jeg have vekslet nogle Breve desangaaende. Du forstaar at hele Schwerpunktet ligger i Bjørnson. Han skaffer Abonnenter, han er det Nye, det der gjør Foretagendet til mere end »Det 19de« + Nyt norsk. Sars er Gud Fader, Bjørnson Gudsøn og Georg den hellig Aand. Hvad jeg egentlig er veed jeg ikke. Jeg vil
10 helst være Mefisto, tror jeg.

Georg mener, at det ikke gaar an at klemme Bj. for stærkt. Tror han, man er meget forlegen for ham, vil han naturligvis ikke. Sagen er, at der intet er for ham at vinde derved. Han skal handle efter Samvittighed for tydeligt at tage Position og føre Krig. Men der er
15 jo ikke megen Anledning for ham dertil. Intet at vinde, meget at tabe.

Nous verrons. Forhandlingerne ere aabnede. Jeg har foreløbig en uinteresseret Tilskuers Rolle.

Drachmanns Nye er noget Gods. Tillavet Fiskerliv med enkelte
20 sande Indfald. Tænk Dig følgende: To Fiskerlejer ligge i Kævl sammen og vil en Pintsedag afgjøre Striden ved et stort Slagsmaal. De to Hære staa overfor hinanden, da træder Skolelæreren frem, holder en Tale til dem og beder Fadervor for dem og de bede alle med, gaa hver til Sit og forliges. Gemacht, gemacht!

25 Vi tale aldrig mer sammen. Ved Bjørnsons Fest sad vi overfor hinanden men vexlede intet Ord. Idag faar jeg Brev fra den nær-rischer Kauz. Det er upersonligt holdt, saa der hverken er »De« eller »Du« deri. Han har læst de sidste Aargange af »Morgenbladet« igjennem for at gjøre en Samling af sine Artikler og derved ogsaa
30 læst mine igjennem. Han har af dem faaet saamegen »Belæring og Underholdning«, saa »friskt og vakkert et Indtryk« at han opfordrer mig til at udgive dem som Bog. — Mit Speck fängt man Mäuse.

Naa Kjære tag Dig sammen og send mig igjen et Kort, at jeg kan vide, hvorledes det staar sig med Dig, saa skal jeg svare med et bedre Brev end dette.

Og saa til Slutning fordømt, at jeg ikke kan tale med Dig. Jeg har saameget paa Hjærte.

5

Din

E. B.

NB! Skriv Din rigtige Adresse, det er Indbildning med Consulatet.

70. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

18/XI 1878. Rom. 10

Ind: Signor Haase.

Via dei due Macelli 124.

Kjære Ven!

Jeg har forsonet mig med det romerske Kjøkken og spiser endogsaa Macaroni, jeg har forsonet mig med det evige Regnvejr og gaaer med Paraply og da min Kakkelovn trækker godt, da jeg har fundet en rygelig Cigar og da Vinen er falden ned til det Halve forekommer Stillingen mig i det Hele holdbar. Rigtignok har man ogsaa gjort en Del for at more mig, vi har saaledes havt stor Tiberoversvømmelse hvorved endog et Stykke Corso stod under Vand og igaar var en neapolitansk Kok saa god at prikke efter Kongen med det for Attentater sædvanlige Udfald, hvilket naturligvis straks bragte Rom i Illumination og drev vivatraabende og fakkeltbærende Tog igjennem Gaderne. Den skandi-norsk-dansk-svenske Hob her nede vokser godt og naar vi samles til Middag fylder vi fuldstændigt det Osterie der for den Dag er udseet til Plads for vore Orgier, og der udfolder sig da en tiltalende Række Scener af romersk Folkeliv, hvoraf den hyppigst tilbagevendende er den at nyankomne Damer, der aldrig har været paa en Restauration før, forbavses over at der ikke er Karklude i Suppen og at Kalkunerne ikke er kogte med Fjerene paa.

30

Med Helbredet gaar det ret tilfredsstillende, da jeg ingen Hoste har. Jeg tror i det Hele at det er ligegyldigt hvor jeg er, naar jeg blot ikke er i Thisted, og hermed nok om Rom og dets Indvaanere.

Tidsskriftet haaber jeg kommer i Stand, det har mine bedste Øn-
5 sker og forovneste Løfter. Det der nærmest skulde afskrække Bj. Bj. er Erindringen om »Idé og Virkelighed«. Du bliver ikke Mefistofeles, men hans Ufejlbarlighed Paven, Gudernes Statholder paa Jorden, med Magten til at løse og binde, Nøgler, Scepter og det Hele. — Det er meget dumt af dig at du ikke bliver Professor, men jeg vil
10 haabe at Fausbøll bliver det og ikke Vilh. Thomsen, som jeg har et Horn i Siden paa siden han var i Thisted i Sommer og ikke op- søgte mig skjøndt han vidste jeg var Rekonvalescent efter et slemt Anfald; — og da jeg tilfældig traf paa ham og glad hilste paa ham, var han særdeles befippet og kølig som om han frygtede for at bla-
15 mere sig i de thistedske Notabiliteters Øjne ved at kjende for meget til noget saa rødtligt. Dum, dummere, dummet.

Det vil forbavse mig at se Drachmann skrive noget virkelig godt, han maa have En i Ryggen. Hans digteriske Fordøjelse er ikke ind-
rettet paa at assimilere Raastoffer, de maa komme til ham gennem
20 en anden Bevidsthed. Den Vise om Chillon, som Schandorph har skrevet, skulde han ikke ladt trykke, det er noget Ævl. Hvad er Bogen? Betegner Titlen andet end en Mangel ved Værket? Det seer ud som om det var en Undskyldning. Veed du noget om Zolas private Forhold? Jeg læser hans Sidste, 3: une page d'amour, og
25 er nu snart kjed af disse evindelige Vuer udover Paris med Seinen og Broerne og Solens Guldstøv og Skorstenene.

Hils din Kone mange Gange og fortæl mig noget om Børnene.

Der staar en Fichte i Syden, einsam auf kahler Höh' og længes mod en Palme i Norden. — Naar skal jeg dog ligge paa din Chaise-
30 longue?

Din

J. P. Jacobsen.

71. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

Mandag d. 25. Nov. 78.

Kjære Ven!

Jeg blev ikke Pave dengang. Bjørnson svarede, at hans finansielle Vanskeligheder for Tiden vare saa store, at han kun turde beskjæftige sig med Dramer for at tjene Penge. Men han vilde ikke være Re- 5 dakteur blot af Navn, han vilde skrive en Mængde, naar han skulde være med. Dette vilde han iøvrigt gerne; han stod paa samme Punkt som vi og vilde lade alle dette vide. Han bad os vente et Aar, saa gav han sit Ord, at han var vor Mand.

Derpaa er Sagen foreløbig udsat og for mit Vedkommende ganske 10 sikkert endt. Nu er jeg atter Ex-redaktør af et nyt Organ.

Jeg driver den nederdrægtig af dette Efteraar. Jeg venter paa denne Disputats med en Utaalmodighed, som jeg skjuler men lige- fuldt plages af. Gid Fanden havde denne Professorfornemhed! Hvor det ligner Vilh. Thomsen, hvad Du fortæller om ham: Men han 15 faar da heller ikke Posten. Det bliver nok Fausbøll.

Schandorphs Bog er fortjenstfuld. Det er »Rudin«, der er For- billedet. Og har mon Bogen ikke en vis Lighed med Din forven- tendes? Skrev Du ikke engang Noget om, at den handlede om Fri- tænkernes fra Halvtredserne, saadanne som ikke var det ret. Helten 20 hos S. er en æsthetiserende Fyr fra Studenterforeningen. S. dækker sig ved at lade hans Fritænkeri optræde som hult og »uden Midt- punkt«. Den roses i alle Aviser, sammen med Drachmanns Ævl. Nu kommer ogsaa hans (Dr.s) kristelige Eventyr.

Alligevel er her slet ikke saa lidt Talent herhjemme. Hvad der 25 mangler, synes mig er et blot nogenlunde kunstforstandigt Publi- kum. Du veed vel, at »Ambrosius« fylder Hus tyve Gange i Træk. Er det ikke betegnende, at det er denne udmarvede, »dannede« Molbech, som er bleven Kjøbenhavnerens Yndling. Min Broders hele Aktion har den hævet Niveauet en Smule? Haanden paa 30 Hjærtet. Nej. Han er allerede halvt glemt. De sidste Bøger af ham, klager Hegel, ere gaaede saa daarligt. Der er altsaa ikke 1200 Men- nesker i hele Norden, der gad eje »Søren Kierkegaard« f. Ex.

Jeg retter Korrektur paa hans nye »Benjamin Disraeli«. Under uns, den behager mig ikke ret. Den er altfor meget over Læsten. Gid Georg vilde og kunde skrive noget selvstændigt. Hvorfor altid om andre? En Smule Filosofi eller Roman vilde gjøre saa godt.

5 Det er i Længden mistrøstende at se ham kalde sine egne Egen-skaber og Drifter snart »Lassalle«, snart »Byron«, snart »Disraeli«. Jeg præker, han skal skrive en Roman. Han siger, jeg skal hjælpe ham. Det vil jeg dog ikke, og det er iøvrigt halv Spøg.

Hvad jeg saa selv gjør, jeg som saa let præker Moral for andre?

10 Dels lever jeg — det er allerede noget, dels sysler jeg med underlige Fantasier, som Verden tidsnok faar at vide nøjere om. Mystisk, hvad?

Indlagt har Du min Opfattelse af det store Gilde for Bjørnson.

Ja, hvornaar skal Du ligge paa min Chaiselongue? Skynd Dig, ellers træffer Du mig paa St. Hans eller et lignende fornuftigt Sted.

15

Din

E.

Efter Gildet.

Regnen øste, Sluden om Ørene stod,
Mudderet skulped under min Fod,
20 da jeg travede hjem fra deres Fest;
dog ude var det bedre, end hvad jeg forlod.

Falsk Begejstring var Hædersgjæst,
og saa sad Indbildskhed næst;
25 mens Dumhed overlydt Festtalen holdt,
velsignte Hykleri os alle som Præst.

Ved Suppen de kasted med Friheden Boldt,
ved Fisken de talte om Sandhed saa stolt;
de vilde danne et Fremskridtsparti,
dengang vi ved Dyrestegen holdt.

30 Højt Jublen steg, mens Kagen vi gnasked i,
men Isen kølte lidt deres Frihedsraseri,
og da de havde faaet deres vante Kaffetaar,
da var det saamænd ganske med Løftelsen forbi
og idag har alle glemt, hvad der er sket igaar.

72. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

23/III 1879. Rom.

Kjære Ven

og saagodtsom Dr. Det var med umaadelig Ivrighed jeg rev Korsbaandet af Ushas for at se om det var et almindeligt dødeligt Værk eller det var en Doktorafhandling. Og se det var hvad det burde 5 og der blev et stort Skrig af megen Glæde i den Fjerntboendes Sjæl. For hvad Grændse er der nu for hvad vi kan faa gjort da vi begge er komne om det vi midlertidigt havde sat op som Tilværelsens Herkulesstøtter. Naa, jeg skal ikke være saa tilbageholden med mine Fremtidsplaner som du. Se: i Løbet af Sommeren Fuldendelse af 10 Niels Lyhne den Uendelige og saa til Kjøbenhavn, mine Længsler By, Arkivstudier og Bibliothekssjov, Struensee, Malte Conrad Brun og Borgia'rne osv. i det aller som Uendeligste.

Om en Maaned gaar jeg sagtens til Neapel, Pompeji, Capri. Tour paa 3—4 Uger, saa lige lukt Nord til den ensomme Bjergegn 15 mellem Conegliano og Cortina bag Venedig. Saa hjem. 1. Sept. i Kbh. om ikke før. Det er det foreløbige Arrangement. —

Colonien hernede er bleven udmærket suppleret ved Fru Stillings Ankomst. Jeg var hos hende forgangen Aften og imorgen, om Vejret vil, skulde vi til Marked ude i Grotto ferato. Ibsen holder sig noget 20 tilbage, siden hans Forslag om at Damer skulde have Sæde i Forningens Generalforsamling faldt igjennem, og jeg seer ikke synderligt til ham. Kaalunds tynde Feuilleton og Schandorphs nette Svar har jeg seet. Det har vel ikke interesseret synderligt hjemme. Alligevel, jeg faar pludselig Lyst til at svare — men det bliver vel 25 ved det. Lysten nemlig. — Jeg trænger meget til at komme hjem og er træt af al denne Udlændighed, og det er gaaet saa godt i Vinter (hidtil) med Helbredet at jeg vel nok tør vove det, naar jeg nu har havt en mild Forsommer oppe i det Venetianske. — Vær nu endelig i Kjøbenhavn til Efteraaret og i Vinter! — 30

Vi gjorde Frascati igaar i et henrivende Vejr, og Fru Stilling bad mig hilse at hun var dybt krænket ved at du ingen Hilsen havde sendt hende.

Jeg omgaaes en Del en letsindig ung Nordmand Heiberg som har skrevet et ugudeligt Digt om Adam og Eva i Sars's Tidsskrift. Hvad er det for et Blad der er Tale om med S. og G. B. til Redaktion?

Her er ellers intet Nyt, man er jo ogsaa nærmest i Rom for det
5 Gamles Skyld.

Du skrev ikke naar Frk. Weil vilde ankomme, jeg skal cicerere saa godt jeg kan, naturligvis.

Naar jeg har skrevet et Par Bøger til og et lykkegjørende Drama, tænker jeg jeg vilde kunne faa Raad til at arbejde paa en Doktor-
10 afhandling om Barktorne eller om Ukrudtfrø i dyrket Jord.

Din

J. P. Jacobsen.

73. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

5 April 1879.

Kære Ven!

15 Slaget stod og blev vundet. Foruden mine officielle Opponentter havde jeg tre: Sørensen, Svend Grundtvig — og Madvig. Det Sidste en stor Ære skønt han og jeg i en Diskussion om Farvesansen sagde det gyseligste Vrøvl. Gr. skændtes jeg med paa Kraft. Han var ikke høflig og jeg meget uartig. Man siger mig, at jeg talte godt.

20 Alt dette er snart glemt, men det Vigtigste er at jeg har taget den sidste Mandarinexamen og nu har Lov at bære den grønne Knap.

Tak for Brevet. Det aabner jo en Udsigt til at Du kommer her til Byen, hvad der er meget fornøjeligt. Blot der nu bliver noget af, thi Du hører jo til de upaalidelige Løsgængere og ikke som jeg til
25 de adstadige Familiefædre. Sommetider kan jeg slet ikke forstaa, at jeg er jeg. Jeg basker lidt med Vingerne, men bliver alligevel pænt i Reden.

Er Romanen sin Fuldendelse nær? Er Du selv fornøjet med den? Jeg ved, at Hegel har faaet en Stump men har ikke set den, da jeg
30 ikke gad bede ham derom. Har Du slet intet Smaatpilleri skrevet?

Gør den Tanke Dig ikke sort, at efter al Rimelighed Bismarck

i en nær Fremtid sluger Danmark med Hud og Haar. Hvad bliver der saa af dansk Literatur. Jeg raader Dig til at skrive europæiske Dramer — det er den eneste gode Forretning der er at gøre. Tænk derover! Det er ganske let med en Smule Geni.

Din 5

Edvard Brandes.

Min Kone hilser.

74. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

Torsdag d. 16 Maj 79.

Kære Ven!

Rejsen hjem gik godt. Vi var en Uge om den. Jeg fik Leipziger 10
Messe at se, som er ganske snurrig. Vi kom nemlig hverken over
Wien eller Berlin men den ligeste og kedsommeligste Vej. Kbhvn.
var uforandret. Nu laver vi os til Universitetsfest, jeg kommer maaske
til én officiel Middag. Det Hele bliver vist temmelig flovt og især
i Regnevejr uheldigt. Iøvrigt har vi i denne Uge faaet Varme. Vi 15
fik slet ikke talt om fransk Literatur — der er udkommet en hel
Del, vel værd at læse. Kender Du Bouvier, Vast-Ricouard, Richepin
m. m. Jeg har læst i disse Dage Claretie's le troisième dessous, det
dejligste Stof men aandløst behandlet. Drachmanns Poul og Virginie
er jeg endnu ikke kommet til. Kiellands Novelleter ere faldne til Jor- 20
den som en Klat, dog har Bjørnson nu skrevet et Par fornuftige Ord om
dem i norske »Dagbladet«. Jeg tænker Festen skal begejstre mig til nogle
Artikler, lidt Satire maaske. Rejsfæller og andre hilse. God Bedring!
— Kunne vi ikke blive regelmæssige og hyppige paa Brevkort?

Din 25

E. B.

75. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

21/V 1879. Capri.

Kjære Ven!

Dersom du troer vi gaa om i Skjortærmer og kaster os opløste
af Varme i Orangernes Skygge, dovent rækkende op efter de gyldne 30

Frugter for at slukke vor Tørst — saa fejler du. Her er koldt, hundekoldt, Regn eller Storm eller begge Dele — og Værelserne saa svagt betæppede og tillunede at man maa bruge sin Vinteroverfrakke som Slaabrok. Citronerne og Orangerne, Misplerne, Vin-
 5 løvet, det blaa Hav og de graa Bjerger, det er her altsammen, men med dansk Maj over sig. I Hotellet er der et større Bibliothek og jeg læser derfor en Del umulige tydske Forfattere, men den meste Tid sidder jeg og tænker over det store Værk, kjørende i Kane i en slet Lænestol, med mit Rejsetæppe som Bjørneskind. Til Opmuntring
 10 af Situationen har jeg lidt af en skrækkelig Hovedpine og har ingen Appetit til de sjattede Middelhavsfisk, det evige Kviekjød og de uendelige Grønærter. Snart gaar jeg til Rom, skriv under alle Omstændigheder dertil (Due Macelli 124) og derfra lige til Thisted. De franske Folk kjender jeg ikke. Kiellands Bog haaber jeg at finde
 15 i Thisted — Du talte om at lade ham sende den. Har du seet Noget til den berømte Leonarda? Hvad siger Skram efter Slaget? Drachmanns Næste maa uundgaaelig blive om Prinds Otto af Danmark. Ingen Lokomotivfører kan være mere kjed af at rejse end jeg. Behold endelig den Varme I har, at jeg snart kan komme til Ro i et nord-
 20 ligere Himmelstrøg. Pompeji har jeg havt mest Glæde af paa den »sydlandske« Tur skjøndt der ogsaa var koldt. Neapel var græs-seligt. Jeg længes først efter Rom, men navnlig efter Thisted. Hils din Kone og dine Rejsefæller mange Gange og ønsk mig velbeholden hjemme. Selskabet her udelukkende Tydske, der hele Tiden
 25 tale Bådecker og søge at overgaa hinanden i deres Detailkundskab til italiensk Folkeliv.

Din

J. P. J.

76. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

31/V 1879. Rom.

30 Kjære Ven!

Jeg kom hertil igaareftermiddags og imorges havde jeg dit Kort. Her er stegende hedt — ude umuligt — inde ret douce med til-

stængede Tremmeskodder. Hvor Du har Ret angaaende Rejser og Rejsemad! Naar man kunde nyde Udlandet mellem sine hjemlige Maaltider: et Stykke Capri efter Frokost, et Parti Rom efter Middagen til en Cigar — og nu og da sent paa Aftenen en Smule Maaneskin i Verona. Et indholdsrigere Kort vil følge dette, da jeg imorgen 5 vil have læst »Ude og Hj.« og have besøgt Josephson. Du kan iøvrigt ikke tænke dig hvor det er foreløbig fornøjeligt at være kommen til Rom og se kjendte Ansigter, udenlandske og indenlandske, se kjendte Gader og saa meget nogenlunde kunne faa det man vil have. Naar blot ikke Luften var halvt Støv. Men jeg rejser straks naar jeg har 10 faaet mig udhvilet efter det velsignede Syditalien og søger hjem for at bruge en Fedekur. Min Broder lover mig alle Jordens, Luftens og Havets Herligheder. Blot det vil holde sig varmt i Nord. — Iaften skal vi i Foreningen lave en Telegramadresse til Universitetet. Jeg haaber den vil gjøre Virkning. Med Forbavselse læser jeg i 15 Avisen om al den Spisen hvormed der skal jubileres og er ganske tankefuld over det Arrangement, ifølge hvilket Communalbestyrelsen kommer til at spise til Middag 2 Gange paa een Dag og Universitetsnotabiliteterne 3 Gange. At Tivoli er med i Programmet glæder mig saare. Leonarda? Skriv naar du skriver til Thisted. Hvor der 20 var græsseligt i Neapel i Forgaars og hvor der lugtede! Varme, mugne Lugte, lumre Raaddenægspust, kjølige Drag af vinmættet Fejeskarnsaande, en hel Zolaskala. Her lugter det da kun af Støv. Jeg aabner mine Skodder — Solen er bag Huse.

Din

25

J. P. J.

77. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

27/VI 1879. Thisted.

Kjære Ven!

Om din Svogers Maleri kan jeg ikke meddele dig noget, da det slet ikke var malt igjennem, og da Grunden var bart Lærred endnu. 30 Figuren bliver siddende, strikkende — eller saa. Knæstykke, land-

skabelig Baggrund, Costumeportrait. Hun sad godt og de lige anlagte Hænder var fornøjeligt levende. Afhandlingen om Skram (dette er jo Fortsættelsen af Brevkortet) læste jeg oppe i skandinavisk Forening. »Man gjenfinder her Forf. sædvanlige osv.« Men hvad der er
 5 særligt fint og fortræffeligt er de to Skramske Figurer, to Ansigter, to Heler som gjør en halv Mand. Det er gjort. — Hvad jeg derimod ikke kan lide og hvad du ganske vist selv ikke vil finde dig opbygget ved ved en senere Gjennemlæsning, det er Anvendelsen af to saa nedrige Ord som sløj og Lemmedasker. — Hvor kunde Du! Det
 10 ligner dig ganske ikke.

Florens, München, Leipzig, Hamburg var min Hjemroute. Naar jeg undtar en Kunst-Gewerbe Ausstellung i Leipzig og Meiningerne i Hamburg saae jeg ikke noget særligt Interessant. Meiningerne havde: »Et Vinteræventyr«. De spillede sædvanligt, men Iscenesæt-
 15 telsen var glimrende. De havde ikke ladet sig forvilde af at Religionen i Stykket er appollonisk, men havde taget det til Udgangspunkt at Giulio Romano har dannet Billedstøtten (der brillant efterlignede Marmor med Skravering og Forgyldning og Giallo antico) og derfor gjort Alt Renaissance, med en Gjennemførthed, der sattes
 20 paa Spidsen ved Orakelsvar-Gjemmet, som var dannet lig en Reliquilade i Kirkeform. Arrangementet hvor Tiden holder sin Monolog er det noblest-virkningsfulde jeg har seet af Theaterdekoration.

Jeg fedes nu her og det lykkes foreløbig. Caprisygdommen er rent
 25 forsvunden. Skriv nu snart.

Din

J. P. Jacobsen.

78. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

4 Juli 1879

Kære Ven!

30 Du kan se, hvorledes jeg havde længtes efter Brev fra Dig af de Par Ord, jeg sendte Dig. Den næste Dag havde jeg Dit Brev. Det

glæder mig Du er rask, men jeg er bange, at vor Sommer ikke ganske holder, hvad vi havde lovet. Iøvrigt forekommer det mig, at Vejret ikke mere spiller for mig den samme Rolle som tidligere; om koldt eller varmt, Solskin eller Regn, det Hele gaar for mig op i noget ubestemmeligt Danskgraat, som har sine gode og sine ubehagelige Sider. Men naar man frygter Forkjølelser, er det jo en anden Sag.

Min Svoger har havt Brev fra Josephson. Maleriet er færdigt og afsendt! Det synes da gjort paa en Maaned! Prisen er Tusind Kroner, der jo er ganske forsvarlig. Jeg vilde meget ønske, det duede noget eller i alt Fald stemmede med Lauritz' noget Fru-Jerichauske Smag, da jeg dog animerede ham til at købe. Fik Du Dit Portræt? Josephson skriver noget om, at han sender det med, men jeg antager, at dermed menes Fotografi. Iøvrigt var der nogle sentimentale Fraser i hans Epistel om Italiens Sol og Vin, hvorom han bevarede minnet, som huede mig synderlig ilde.

Jeg vilde ønske, jeg havde vidst, at Meiningerne var i Hamburg. Jeg tror nok, jeg saa var rejst dertil. Jeg har hyppigt villet se dem. Dog trøster det mig, at Du siger, at Skuespillerne vare slette eller almindelige.

Takker for de pæne Ord om Schram. Lemmedasker var slem, men sløj synes mig et Ord, der kan rehabiliteres. Naar jeg nu blot vidste, hvem jeg nu skulde begrave. Vor Skueplads er langtfra stor nok til min Ærgjerrighed.

Hvad syntes Du saa om Festerne og Kantaterne? Saadanne Bunker af Theologi, der blev fabrikeret ved denne Lejlighed — det var op-
rørende. Det Hele var et Bevis paa, i hvilken bundløs Reaktion vi befinde os. De fire Dekaners Tale i Solennitetssalen var det Værste af alt — aandløs og uvidenskabelig var et Fællesmærke for deres Optræden. Der blev her som anderswo ikke sagt et sandt Ord — men hvad hjælper det at ærgre sig, magtesløs som man er.

Iøvrigt passerede der mig det, at jeg noget tildrukken ved Kom-

munemiddagen kom uforvarendes til at drikke et Glas med Drachmann. Vi blev nok forsonede 3: efter en lovet Forklaring. Saa besøgte han mig, traf mig ikke — og nu tilbringer han sine Hvedebrødsdage i Jylland. Jeg har kun talt med ham de fem Minuter
 5 ved Gildet, jeg er lidt ked af at have ladet mig besnære af Champagne — men jeg gjemmer til ham en Tordentale, hvis Sandheder og Skjældsord han alle indrømmer, og en kold Tre-Skridt-fra-Livet-
 holden, som næppe er det, han ønsker. Fodre ham med Indfald og Planer — nej det er den gamle Saga, som vi ikke leger om igen.
 10 Paa Lørdag arriverer Georg her til uden Familie for at blive fire Uger. Du skulde komme herover! Hvordan staar Romanen? Og hvordan staar Planerne om at opholde Dig i Kbhvn. fra September? Endnu faste eller alt opgivne?

Din

15

Edvard Br.

79. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

[12/7 1879. Thisted.]

Kjære Ven!

Medan i Söderns rike länder den gyllne skörd mognas under ljufva fläkters smekningar og drufvan frossar i ljus och värme, saa
 20 mognas och i vort sinne här i det höga Norden minnernes brokiga skörd trots Boreas bullersame färd — Du maa endelig huske paa at Josephson har en faible for Poesien og skriver Juleviser og Festkantater, saa lidt svensk Lyrikskum nemt kan komme paa hans Blæk. Iøvrigt har jeg ikke hørt et Muk fra ham, fra Billedet eller
 25 Fotografierne. Du sender mig nok disse, hvis han skulde have lagt dem i Kassen. Fra Heiberg (Nordmanden) havde jeg Brev igaar. Han er ene tilbage i 40° Cels. og har ingen Penge at komme bort for, men synes ikke desto mindre at befinde sig meget vel dernede og slet ikke at længes efter Norge. Ibsen var der endnu, men skulde
 30 om et Par Dage til Amalfi. Udgiveren af Ude og Hjemme har udbedt sig Tilladelse til at sætte mit Billede, som han havde laant

hos Hegel, i sin Avis sammen med saadanne Andre, som kunde gaa ind under Titelen »vor Realismes Forfattere« (?). Hvem der skal skrive Afhandlingen veed jeg ikke.

Din Lille Pige ligger her og venter paa at blive sendt over, men jeg har endnu ikke udspekuleret om jeg vil sende hende flad eller 5 rullet.

Josephsons Billede af mig maa jo være færdigt da han har ladet det fotografere, og da han (ifølge Heiberg) er rejst til Paris, men det er mærkeligt, at han intet meddeler mig desangaaende.

Sundhedstilstanden meget tilfredsstillende endnu trods det nedrige 10
Vejr.

Kielland?

Megen Tak for det udmærkede Billede af dig som du er.

Med Hilsener i Bouket — for din Kone en Rose (Souvenir de Malmaison), for din Doktorbroder en Forglemmigej (han skylder 15 mig Brev).

Din

J. P. Jacobsen.

80. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

29/VII 1879 Thisted.

Kjæreste Ven!

20

Jeg vilde saa gjerne skrive dig til, jeg vilde der var Ord, der kunde værne og dulme, men de Ord er ikke til og jeg finder ikke Andet jeg kan sige dig tilsidst end at Du og din Sorg I er altid i mine Tanker. Kjære Ven.

Din

25

J. P. Jacobsen.

81. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

2 August 1879.

Kjære Ven!

Tak for Dine Ord. Jeg véd nok, at Du er med mig. Jeg har haft en slem Tid og har det kun daarligt. Legemligt er jeg nervelidende 30 og sjæleligt er jeg sløvet.

Jeg vilde gjerne høre lidt fra Dig først om Bogen skrider frem og om Du er fornøjet med den, saa om Du ingen bestemte Planer har om at komme herhen. Du tænkte jo paa først i September, men nogle Ord, Møller engang sagde mig, gjorde mig det tvivlsomt, om Du ikke havde forandret Bestemmelse. Kunde Du nu for Dit Arbejde komme herhid i denne vor Halvsommer, saa kan jeg ikke sige Dig hvor kjært det vilde være mig om Du kunde bo nogen Tid hos mig her paa Gaarden. For Børnenes Skyld bliver jeg boende saalænge Vejret er nogenlunde taaleligt — vel til Midten af September. Jeg beholder min Husindretning ganske som før, bestyrer alt selv. Jeg vil ingen Fremmed have inden Døre.

Jeg maa se at arbejde meget — men det kniber haardt. Jeg har et lille Haab om at Philipsen vil udgive en Bog Skuespillerbiografier af mig — jeg vilde ønske, han kunde faa Mod dertil for at jeg kunde faa et fast Arbejde.

Min Broder Ernst bor hos mig, Georg rejser om nogle Dage men kommer vist forholdsvis snart igjen. Paa mine Forældre har det taget haardt.

Skriv mig snart et Par Ord.

Din

20

Edvard.

82. J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.

26/VIII 1879. Thisted.

Kjære Ven!

Under Korsbaand sender jeg idag to Fotografier efter Josephsons Maleri, det ene er du nok saa god at give Frk. Weil med mange Hilsner. Til din Svoger afsender jeg samtidig. — Jeg har været saa tung og døsig og stakaandet i al denne Tordenluft vi her have havt, at jeg ikke har skrevet et Ord til noget Menneske, desuden synker jeg ogsaa mere og mere ned i min Roman, der skal være færdig inden Jul 3: trykt og udkommen og rakked ned og det hele.

Til Kjøbenhavn kan jeg foreløbig ikke komme for Arbejdet; naar det er endt — maaske? stort maaske.

Med Helbredet gaar det godt, jeg hoster en Smule for meget, men tager til i Vægt.

Jeg kan ikke forstaa du kan have nogen Vanskelighed ved at finde Forlægger for dine Karakteristiker. Kald dem blot ikke Noget med Kritiker, end ikke i Soustitelen. 5

Om et Par Dage skriver jeg ordenlig.

Din

J. P. Jacobsen.

83. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

31/Aug. 79.

Kære Ven! 10

Tak for Brevet, som jeg virkelig trængte til. Jeg bliver altid ærgerlig naar Du ikke svarer. Vi havde en Aftale, efter hvilken Brevkort var indrømmet Dig som pis-aller, men Du synes under visse Humørfaser heller ikke at kunne bekvemme Dig til denne nu saa almindelige Maade. 15

At det staar ordenlig med Sundheden er glædeligst; at Romanen holdes oppe, at Du lover dens Fuldbringelse, ganske glædeligt; at Du ikke kommer herover, overmaade kedeligt. Jeg havde ikke synderlig mod nogle lange Samtaler. Rejse bort gjør jeg ikke, det skulde da være at Ristori, som Kong Oskar har bestilt til nogle 20 Forestillinger i Stockholm, ikke kom herover, idet jeg da maaske for at faa hende at se, gik fjorten Dage derop. Men ellers sidder jeg fast i Kbhvn i hvert Fald til Foraaret. Derfor er jeg ogsaa ganske villig til at indfri mit gamle Løfte om Korrektur, hvis Du har nogen Brug derfor. Men kom Du herover i Hjærtet af Vintren skulde Du 25 faa Lov til at gjøre Gjengjæld. Thi jeg kan melde Dig, at jeg berigende Danmarks Literatur udgiver mine Skuespillere hos Philipsen. Manuskriptet skal være færdig til 1ste Januar og Udgivelsen finde Sted i Foraarets Begyndelse. Maaske bliver det lutter danske Kunstnere (!) og Titlen bliver da »Dansk Skuespilkunst«, maaske bliver det 30 en broget Samling af indenlandske og fremmede Dyr og da tænker jeg

paa Titlen »Noæ Ark«. Dette skal jeg nu gjøre istand i de kommende Maaneder og samtidigt lægge Grund til nogle Forelæsninger over Religionshistorie, der skulle være færdige til det samme Foraar. Men om disse Planer blive til mere end Brostene i den Djævels Forgaard, vi alle tjene — ja det maa Du vide, der som Digter og Ven har det nøjagtigste Kjendskab til min Hjærnes Kapaciteter.

Billedet takker jeg for. Der er gode Ting deri, men meget er saa spidst og slet udført. Dog Josephsons andet Maleri, min Svoger fik, var det rene Klask, blegt og aandløst og med en Baggrund der mindede om gamle tyske Malerier. Og derfor fordrede og fik han 10 1000 Kr. Det var ikke ganske honnet.

Jeg har lært mig Italiensk i Sommer og læser det med nogenlunde Lethed. Af Silvio Pellico fik jeg kun en 20 a 30 Kapitler tillivs, saa kunde jeg ikke mere. For helligt! Bedre er det gaaet mig med 15 Margherita Pusterla af Cantú, skønt ogsaa han er en Frömling. Men der er dog nogen Poesi deri og en vis Harme over Uretfærdighed. Pellico er jo kun en mat Torsk, der er pilket og lagt i Gryden.

Skriv snart.

Din

20

E. B.

84. J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.

25/IX 1879. Thisted.

Kjære Ven!

Med det Første skal jeg sende Kielland tilbage, med Schübler har det vel ingen Hast. S. har voldet mig megen Fornøjelse, det er 25 en flittig Mand om end ikke særlig aandfuld i sine Iagttagelser. Novellerterne forekomme mig at være i ydre og indre Henseende vel meget i Calender-Stilen. Waterloo er udmærket livlig fortalt. Sproget er gennemgaaende forbavsende godt Dansk af Norsk at være. Jeg har gjort mig megen Umage, men jeg kan ikke, saa gjerne 30 jeg vilde, finde noget Betydeligt eller hvad man kalder Lovende i Bogen — det Hele minder mig saa forskrækkeligt om danske Studenter.

Hvad er det Du og Bjørnson særligt finder deri? Jeg kan ikke se andet end at Skram baade formaliter og realiter er meget mere gehaltrig. Men det kan godt være jeg seer lidt bornert paa Bogen og maaske jeg ogsaa er blindet af den Omstændighed at jeg havde ventet mig noget ganske Andet. Jeg havde tænkt mig den skrevet med en vis 5 kold Energi, fornemt farveløs, det Hele stilfuldt kantet som en Blodshest; — og saa lidt franskt i det Psychologiske med skjærpede Nuancer, sande i og for sig som Enkelthed taget, men mere relieferende end sande i deres Forhold til Helheden. Karaktergivningen mager, men med korrekt Skelet og sejge Sener. Og saa en Masse Nerver. 10 Det Indtryk havde din Omtale af Bogen gjort paa mig, skøndt du rigtignok ikke sagde Noget videre om den.

Og saa faaer jeg kun det bløde Pulseslag af vagt ungt Blod.
Men sig mig nu, hvordan du seer.

Din 15

J. P. Jacobsen.

85. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

27/9 79.

Kære Ven!

Jeg skriver i største Hast for at besværges Dig ikke at sende mig de tvende Bøger tilbage. Begge maa Du betragte som Foræringer. 20 Den norske har jeg selv faaet i Gave i Anledning af 400aarsfesten og er saa glad over ikke mer at have den staaende i min Reol. Den finder jo ogsaa en vis Naade for Dine Øjne, Kiellands vil Du nok temmelig nødig eje. Men Du hitter nok en lidt opvakt Dame, som vil more sig med min norske Ven. 25

Det forekommer mig at netop noget af det, Du ventede, er i denne Bog. Den er i god Forstand ungdommelig. Forf. tror selv at have opfundet det altsammen. Jeg husker ham ved et ganske lille Middagsbord men af udvalgte Hoveder med Fynd og Klem udviklende for os, hvor slemt det var, at Duellen ingen Plads havde i vort Samfunds- 30 liv. Han blev virkelig veltalende, vittig, indigneret — vi andre noget

tavse og flove. Vi havde jo forlængst tabt enhver Mulighed for at sige mer end to Ord om denne Sag. Kun Carl Salomonsen sagde til Slut, at det ikke var os ganske nyt. Men Kielland blev ved, han havde nu éngang opdaget Amerika og hvis han nu engang skriver en Duel-
 5 historie saa vil han dog være dens Amerigo om vi andre ere noksaameget Columbus. Eller paa en anden Maade: jeg synes det er fortjenstfuldt, at han i det Hele taget skriver, selv om det er ungt og vagt.

Det er sikkert, at Skrams Bog er betydeligere. Men i hvem er der flest Muligheder? I Kielland spirer det. Skram er en Iagt-
 10 tager af dansende Middage og spisende Baller. Ja naar han kunde lugte den erotiske Sved — hold Dig for Næsen — ligesom Zola, vilde han blive til noget; nu efterligner han foreløbig Dig i det, at han i hele indeværende Aar ikke har skrevet en Linje.

Dog, Du har jo lige brudt Tavshedsseglet. Jeg har læst Novelle-
 15 skitsen, hvis Navn, der minder mig om Revue des deux-mondes, synes mig noget for pompøst til Omfanget. Der er mange fine Adjektiver deri og gode Ting i Verset. Men jeg venter Dig ved Philippi.

Georg er i Paris, Ernst er i Paris, jeg er i Kbhvn. midt imellem Bøger, noget læsende, mindre skrivende, villende-slappet, melan-
 20 kolsk-energisk o. s. v. efter den J. P. Jacobsenske Skrivekugle.

...

Jeg skriver paa en Rejseskildring om Salvini hvormed jeg vil indfri et Løfte til V. Møller. Hvor kan det dog mere det Menneske at være Redaktør.

25

Din

Edvard Brandes.

86. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

26/Okt. 79.

Kære Ven!

Skriv mig omend kun et Par Ord til, om hvorledes Du har det
 30 og hvordan det staar med en Ungdoms Historie. Du blev vel ikke

fornærmet over mine Ord sidst om »To Verdener«, det vilde slet ikke ligne Dig. Jeg tænker mig Dig arbejdende af al Magt paa at blive færdig, men da jeg ingen Korrektur har set, formoder jeg Trykningen endnu ikke er begyndt. Er det rigtigt? Eller læser Du den selv og med anden Hjælp end min? Herom udbedes omend 5 kun et Brevkort.

Ser Du »Ude og Hjemme«? Jeg har begaaet noget Sentimentalt om Ristori. Jeg har været dum nok til at lade mig engagere som Theaterkritiker derved. Men jeg holder det kun ud en tre, fire Maaneder endnu. Saa God-Nat dansk Theater, naar jeg har faaet min 10 Bog ud. Jeg syntes at jeg ikke kunde skrive om Skuespillere naar jeg ingen Komædie saa! Det var naturligvis Indbildning.

Nu var jeg nød til at se »Faraos Ring« igaar. Noget modbydeligt Tøj. Er det ikke komisk, at Bjørnson just kom samme Dag til Byen og bor hos Hegel, Modpartens Forlægger. Georg — som ogsaa er 15 her — besøgte Bjørnson igaar i Parnaskuskens Bolig og B. sad under Molbechs Portræt.

Naar jeg kommer engang saa vidt, at jeg er bleven ganske ligegyldig ved al vor æsthetiske Spektakel, da vil jeg være glad og have forvundet min Sejr. Hvor Du dog er fornuftig, at Du skriver Dine 20 Bøger og iøvrigt lader Fem lige. Jeg har denne jødiske Lyst til at være iblandt de Retfærdige. Men jeg haaber med Israels Guds Hjælp at overvinde den.

Georg begynder i næste Maaned Forelæsninger.

Er det ikke Mercutio der siger, at han er tungsindig som en 25 Kirkerotte, nej det er nok Falstaff. Hvorom alting er, min Sjæl har ingen Fred.

Vale et me ama som Rahbek skrev til Oehlenschläger.

Send saa strax et Brevkort.

Din 30
Edvard Br.

87. J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.

28/X 1879. Thisted.

Kjære Ven!

Det vilde ganske vist ikke ligne mig synderligt at blive »fornærmet« paa de »To Verdners« Vegne. Tror Du ikke ogsaa at Titlen
 5 mindede mig om Revuen! jeg havde nær af Kaadhed kaldt det Hele: To Verdener, Roman af J. P. J. — Paa Niels Lyhne smeder jeg stadig og Jernet er bleven varmt; den indvendige Composition bliver fastere i sine Sammenføjninger end jeg en Tidlang troede, og den udvendige Composition bryder jeg mig Fanden om. Sous-
 10 titelen bortfalder, da N. L. helt dominerer. Jeg bliver nok færdig med at skrive til Jul, men paa Trykningen troer jeg ikke før paa den anden Side Helligtrekonger. Der bliver jo ogsaa Bøger nok endda, der er jo ikke En der ikke skal ud iaar.

Jeg har læst Drachmanns »Poul og Virginie«. Der er jo absolut
 15 Ingenting i den Bog. Ingenting. Det er kjedeligt at han allerede kan gjøre det Slags. Hvorledes staaer I nu?

At Molbechs Ringhistorie ikke er morsom kommer mig mindre uventet. Jeg gad gjerne høre Noget nærmere om den. Hvem var det der raabte: Leve M.!

20 »Ude og Hjemme« seer jeg ikke, maaske jeg dog kan faa fat paa den, jeg vilde jo gjerne læse dine Artikler. Naar kommer Bogen?

Jeg tør ikke bede dig hilse Georg, da jeg har været et slet Menneske overfor ham i brevlig Henseende.

Helbredet har hidtil været beundringsværdigt, nu kommer det an
 25 paa de første Frostdage.

For Bøgerne har jeg rent glemt at takke.

Vær du nu god og skriv, du som er midt i det Hele, og skulde du ønske Oplysninger om den interessante Sag med hvor den nye Jernbanestation i Thisted skal ligge eller om det nye Snekastnings-
 30 regulativ, skal jeg være uudtømmelig.

Din

J. P. Jacobsen.

88. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

6 Nov. 79.

Kære Ven!

Det var jo kedeligt, at Bogen trækker ud. Jeg havde glædet mig til, at Du skulde staa som en Gud midt imellem alt Krapylet. Jeg har ikke læst »Unge Dage« men man siger mig, at det er noget Jux, 5 hvad der ikke overrasker mig. Men nu har S. et Navn. Han er avanceret til Digter, og naar man engang er bleven det, kan man gøre hvad det skal være — man bliver aldrig af med Navnet. Og derpaa sælges Bøgerne. Derfor for Himlens Skyld skynd Dig med at faa denne Rang, Du maa ikke længer være »M. G.«s Forfatter. 10

Sikkerligt var Drachmanns »Poul og Virginie« noget Tøj. Nu udgiver han en stor Digtsamling dediceret Bjørnson hvor han paany gør Afbigt men denne Gang for sit Frafald. Han optrykker her »de danske Studenter«, for hvilke han i Sommer gjorde Studenterne Undskyldning. Det var ved den mislykkede Fest paa Klampenborg ved 15 Jubilæet. Drachmann bad med skjælvende Røst om Tilgivelse: »Det var en Ungdomsubesindighed, Leve de danske Studenter« — Oh, det er en stor Lump.

Vi staa slet ikke sammen. Efter min Kones Død skrev han mig et modbydeligt Brev til. Jeg svarede ikke og siden ere vi ikke mødtes. 20 Træffer jeg ham paa tredje Sted, skal det gaa meget høfligt af. Men aldrig bliver vi Venner og aldrig skal jeg paa Tryk nævne hans Navn, undtagen — hvem ved — naar der engang kommer Fejde herhjemme.

Er Rygtet naaet til Dig om min Broders Ansættelse? Venstre fore- 25 slaar ham en extraordinær Docentpost paa Finansloven og kan Fischer gaa ind derpaa er Spillet vundet. Der vil blive Røre herhjemme, dog vil hans offentlige Forelæsninger først begynde om et godt Aar. Og saa vil vort literære Venstre falde i ligesaamange Grupper som vort politiske. Et véd jeg kun, at Du og Georg og jeg blive sammen. 30 Her om var der mundlig meget at forhandle.

P. Hansen og Drachmann overøse hinanden med Skidt. Du gør

Dig intet Begreb om til hvilket Lavmaal af Dannelse og Intelligens Kævlet herhjemme er sunket. Drachmann skriver i Noget, der hedder »Dagsavisen«, som udgives af Secher og Axel Henriques og som jeg ikke vilde skrive i, om man bad mig derom paa Knæ. Har Du
5 Lyst, jeg skal sende Dig hans Artikel?

Mine Børn ere overmaade søde. Jeg lever overmaade ensomt og bestandigt ensommere. Thi Mennesker trætte mig, plage mig, selv de, jeg nogenlunde lider. Fra selskabelig Omgang trækker jeg mig tilbage. Endnu er der Noget, som holder mit Hjærte ungt, men
10 brister det, saa — dog jeg synes dette bliver sentimentalt. Altsaa levvel. Jeg skrev fordi jeg som Du siger er midt i det og vil vedblive at skrive.

Jeg har gjort noget Møg over Salvini, hvori der dog er ved Slutningen én god Vending.

15

Din

E.

89. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

[Decbr. 1879]

Kjære Ven!

Det vilde ikke genere mig engang imellem at høre fra Dig. Vin-
20 teren er da kommen, saa det kan forslaa, og gjør En det umuligt med nogen Fornøjelse at bevæge sig udenfor sine fire Vægge. Jeg har det temmelig ensomt i Vinter, dog synes jeg mit Liv maatte være broget i Modsætning til dit. Taler Du med nogle forstandige Mennesker? Har Ensomheden ingen Indflydelse paa Dit Humør?
25 Har Kulden nogen Virkning paa Din Sundhed?

Jeg lever ganske udenfor den literære Krig. Den er frygtelig oppe i Vinter. Bjørnson er nu atter her i Byen paa Hjemrejsen og der gildes paa Kraft for ham. Er det ikke kuriøst, at den gamle og unge Hegels Hus efterhaanden bliver Samlingsplads for de radikale.
30 Drachmann, Schandorph, Borchsenius — det sølle Asen — ere selvskrevne ved alle Fêter.

I Drachmanns nye Digtsamling er der udmærkede Ting. Hans Bog er den eneste, jeg har læst. Jeg begynder at tro at man kan leve ganske gladelig uden at sysselsætte sig synderlig med dansk Literatur. Jeg beundrer min Broder, der altid er med i Rusen, naar han er her i Byen. 5

Efter meget brillante Forelæsninger er han gaaet i Kvarter i Berlin igjen. Han har aldrig havt den Autoritet og det Talent som nu, han er god nok.

Man roser Ibsens »Dukkehem«, der skal være en trist Historie.

Jeg har egentlig intet at skrive. Vilde blot hilse paa Dig og spørge, ¹⁰ hvordan Du havde det og om Du snart lod høre fra Dig.

Din

E. B.

90. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

22/XII 1879. Thisted.

Kjære Ven!

15

Naturligvis har jeg det meget ensomt og taler aldrig med nogen, men det kan endda i Længden gaa at være uden nærmere menneskelig Omgang, naar man blot saa kunde vælge sin boglige Omgang som man vilde, men det lader sig nu ikke gjøre her, hvor man er indskrænket til et Lejebibliothek af oversatte Romaner og ²⁰ et Læseselskab med den nu grasserende danske Literatur. Det sidste der af denne er kommet mig i Hænde er Unge Dage, Det unge Danmark og Realisme og Realister, hvori jeg findes portraiteret med et Overskjæg, der minder om en Afbildning i Lützens Naturhistorie, nemlig Hovedet af en Bardehval, saa tandbørsteagtigt er ²⁵ det. Unge Dage havde jeg først taget fejl af og troet at der skulde findes en vis Udviklingsgang fra Noget til Noget andet, af en nogenlunde bestemmelig Karakter, at der skulde ske Noget med Helten, der kunde være til Advarsel eller Opmuntring, eller hvad jeg vilde foretrukket, til Oplysning for os, hannem anbelangende. Det har ³⁰ nu aber tydeligt nok slet ikke været Mening, det der skeer, skeer

kun til Underholdning, ligesom det gik for sig i gamle Dage i Dr. Syntax Rejse og Peregrine Pickles Hændelser. Jeg troer ikke en Bog kan interessere os naar den ikke er en tro Skildring af et eller flere Menneskers Kamp for Tilværelsen, saaledes forstaaet: en Kamp
5 mod det, der er til, for at være til paa sin egen Maade.

Yngre Kjellerup er nu engang bleven bidt af en gal Anthologi. I kunde da ogsaa gjerne have fortalt ham, en af Jer som kjendte ham, at man ikke maa citere nutildags, men at det er længst aflagt Kneb at lade andre Mennesker rende om i Ens Bøger og synge
10 Stumper af deres Bravourarier. Selv synge. — Ja det vilde jeg nu forresten ogsaa ønske at G. ikke havde ladet sin Helt tage sig for, for det er græsselige Vers af en antediluviansk nytaarsgaveagtig Beskaffelse. De to italienske Ord i Slutningen af et Kapitel er noget Flaberi. For mig maa man saa godt pæderastere i Bøger, naar der
15 oplyses noget ved det eller naar det i det Hele taget bruges til Noget Bogen vedkommende. Hvis du ikke læser nogen af Bøgerne maa disse Bemærkninger for Resten være yderst interessante for dig, og jeg vil derfor ikke gjøre dem længere, men du forstaar jo nok at jeg ikke hver Gang blot kan meddele at Hosten er fredelig og
20 Niels Lyhne ikke færdig.

Du skulde vel ikke vide om Cancelliraad Hegel er Justitsraad?

Og nu vil jeg blot ønske dig et fornøjeligt Juletræ med dine Smaa-piger og saa sætte mig hen og haabe paa, at vi maa sees eller noget mere i Kjøbenhavn til Maj.

25

Din

J. P. Jacobsen.

91. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

Den 28 Dec. 79.

Kære Ven!

Du kan ikke tro, hvor det ærgrer mig, naar Du skriver at »ragazzo
30 o ragazza« er »Flaberi«. Skam Dig! Er Du da ligesaa dansk og snærpæ-

og reaktionær som alle de andre. Efter min Mening er disse Ord det Bedste i hele Bogen, fordi de dristigt maler noget Virkeligt. Her er jo slet ikke Tale om Pæderaster! Spørgsmaalet er om Du benægter, at dette »oplyser noget«. Og hvor kan Du det? Ordene oplyse jo netop, hvorledes visse kjønslige Forhold behandles i Italien, 5 friere, anderledes end her. Nej, det ærgrer mig, at Du taler som Ploug selv kunde gjøre det. Flaberi!! Det manglede endnu, at Du gik saa vidt som Erik Skram, der paastaar Gjellerups Bog saa slet, at den ikke burde udgives. Lutter Brødnid. Finder Du intet at rose i den?

Her er sket en Ulykke. Min Broders Ansættelse, som jeg sikkert 10 har tilskrevet Dig om, er strandet. En Koalition af Fanatisme og Had dels mod Georg dels mod Fischer har i sidste Øjeblik, da Alt syntes klappet og klart, væltet alle Planer og Forhaabninger. Nu kommer han aldrig hjem. Det er slemt for ham, som trængte til fast Stilling, de andre, »Sag«mændene, bryder jeg mig ikke om. 15 Det er hovedsagelig nogle Usselrygge, som ikke er et Skud Krudt værd.

Læs »Et Dukkehjem«. Det er et dygtigt Arbejde. Jeg havde ikke læst det førend Opførelsen og denne gjorde et særdeles Indtryk paa mig. Jeg kan kun daarligt forklare mig, hvori Stykkets Værd beror 20 — der er mange Indvendinger at gjøre. Men der er svært meget Virkeligt heri. Jeg ømmer mig ved at skrive derom; jeg magter ikke Opgaven. Ser Du mine Artikler i »Ude og hjemme«?

Jo, Cancelliraad Hegel blev i Anledning af Universitets-Firehundredaarsfesten som rimeligt var forfremmet til Justitsraad. Det 25 var maaske det eneste Blivende, der skete ved den Lejlighed. Lige nu er Beretningen om Festen udkommet i Trykken, Mage til Bunke Frasevaas som disse Taler skal man lede om. Nej Danmark er dog det mest idiotiske Land i Verden.

Tilgiv disse harmfulde Udbrud fra et bittert Hjærte!!! Men jeg 30 synes her er forbandet. Dog dette kan jeg ikke skrive hver Gang.

At vi skulde ses til Maj, er net arrangeret. Jeg vil vædde ti mod

En paa, at jeg den Maaned er i Udlandet. Jeg rejser temmelig sikkert i Slutningen af April om ikke før. Dog kan jo meget ske.

Din

Edvard.

5 Glædeligt Nytaar!

92. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

30/XII 1879. Thisted.

Kjære Ven!

Dumheden med din Broders Ikke-Ansættelse har jeg seet af Byens Avis. De der bragte Sagen frem maa gaa om med en behagelig For-
10 nemmelse af at føle deres Hale mellem Benene paa sig. Det er et stort Tab for os ikke at faa ham hjem, og jeg troer ogsaa at han trænger til en fast Stilling, og troer endvidere at det vilde være mere udviklende (!) for ham at være hjemme saa mærkeligt det end lyder, det vilde ialtfald være det for os. Lad os huske Grundtvigianerne dette Nederlag.
15

Gjellerups Ragazzerier kan jeg ikke finde noget andet Udtryk for og jeg benægter ganske vist at det oplyser noget. For det første er det nu Løgn. Ikke en Gang i de neapolitanske Horehuse faar man dette Spørgsmaal. Paa Gaderne er der bleven mig tilbudt
20 over 100 Fruentimmer af Commissionærer, Kjællinger og Droskekudske men aldrig en Dreng, og det er saa rimeligt da det er strengt strafbart efter italiensk Lov og er Folk dernede saa forhadte at de i Rom i forfjor nær havde slaet en Engælænder ihjel og saarede ham virkelig meget betydeligt fordi de havde ham mistænkt for
25 at gaa paa Jagt efter Drengbørn. Af samme Grund er det næsten Han-Malere umuligt at faa halvvoxsne Drengemodeller.

For det andet gjør det ingen Nytte, kaster ikke det mindste Lys paa Helten i Bogen. Ja, havde han paa Spørgsmaalet svaret ragazzo —
30 zo — saa havde du ikke hørt den mindste Indvending fra mig, jeg skulde klappet i Hænderne, men som det staaer er det meningsløst. Sammenlign dog dette med Kammerpigens Meddelelse om,

at Battiste (la curée) elsker Hopperne. Det gjør Nytte. Det trækker en tyk sort Streg under hele Bogen at han, hvem den unge Kone har anseet for det eneste respektable Menneske i Huset, ligger i med Hopperne.

Jeg veed ikke, om jeg med Skram vilde kalde Bogen slet, at den 5 bedst havde været uudgivet indrømmer jeg da den er saa grændseløs kjedsommelig, men forøvrigt kan jeg ikke opfatte Gjellerup og hans Bog alvorligt som virkeligt hørende med til den virkelige nye Literatur: det er for mig kun et Barn der leger med Barberknive og skjærer sig i sine smaa Fingre og stænker Blodet paa de Voksnes 10 hvide Veste.

— Af en Yttring i dit Brev forstaaer jeg at min evindelige Utilfredshed med andre Folks Bøger kunde betragtes som »Brødnid«, men det er virkelig aldrig faldet mig ind at de Herrer stod paa lige Trin med mig. Jeg hører jo nu en Gang til de Bedstes Familie, hvad 15 de Andre ikke gjør; om min Virksomhed faar nogen videre Betydning, det er et andet Spørgsmaal, men jeg anseer mig selv som hørende med til Digternes Elite, jeg er Grande d'Espagne og beholder Hatten paa i selve Kongens Nærværelse. — I min nye Bog er der forøvrigt en lykkelig Skildring af en Huslærer der er besat af Højhedsvanvid. 20

Dukkehemmet antager jeg baseret paa den Historie med Forfatterinden Laura Kieler (norsk) som skrev sin Mands Navn efter paa en Veksel (Adjunkt Kieler i Frederiksborg) for at betale sin Modehandler, og hvem Manden i den Anledning skilte sig fra. — Stykket lader mig forstaa Ibsens Optræden nede i Rom i Sagen 25 om Kvindernes Stemmeret paa Generalforsamlinger i Skand. Foren., hvori jeg forresten, som billigt var, fulgte ham gennem Tykt og Tyndt. Hvor han var henrivende uforskammet mod sine Modstandere! Seer du den reaktionære Rosenstand, saa spørg ham om disse Forhandlinger og han vil flyve i Flint. Det var nærved at en Ma- 30 rinecaptain Buchwaldt havde udfordret Ibsen i Anledning af dette Kvindespørgsmaal. Bogen har jeg endnu ikke læst.

Kunde du ikke sende mig Numrene hvori du har skrevet, jeg skal straks sende dem tilbage.

Det er min Mening fra Foraaret af at slaa mig fast ned i Kbhv. saa vi sees vel i Juni, du bliver vel ikke saa længe borte.

5 Du skrev ingenting om hvad du gjør.

Du antydede Noget i dit forrige Brev, men jeg veed jo ikke om det er Noget jeg maa spørge om.

Skriv ret snart at jeg kan see dig.

Glædeligt Nytaar

10

din

J. P. Jacobsen.

93. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

1 Jan. 1880

Kæreste Ven!

Til Oplysning om Spørgsmaalet ragazzo tillader jeg mig at af-
15 skrive følgende Passus af et Brev fra min Broder Ernst (Firenze
12. Nov. 79):

»I een Henseende utrolig svinsk og i en anden uhyre anstændig
(By). Naar jeg undtager nogle gamle syphilitisk-udseende Fruen-
timmer — har jeg næsten ingen seet. Derimod kunde jeg de første
20 Dage ikke gaa ud om Aftenen uden at en eller anden ældre Herre
løb mig paa Armen: Posso servirla, Signore? Jeg forundret: come?
— »Vuole divertirse colle donne?« Hovedrysten. »Vuole divertirsi
coi ragazzi?«

Og han anfører endnu flere Beviser paa det Samme. I Napoli
25 tilbydes ham Ting, hvorved han »er nær ved at brække sig«.

Dette er hvad Zola kalder »document humain«. Du maa øjen-
synligt have Noget ved Dig som har gjort, at Italienerne have ment,
at Du udelukkende sysselsatte Dig med Fruentimmerne.

Men jeg maa i denne Sammenhæng røbe noget. Ved Du hvem
30 der har skrevet disse famøse italienske Ord i »Det unge Danmark?«
Slet ikke Gjellerup.

Jeg kommer hjem til Georg efterat han har læst Bogen. Han spørger mig, hvad jeg synes om den. »Det Bedste er 'ragazzo' o. s. v.«, siger jeg. »Mangetak«, siger han. »Hvad beha'r«, siger jeg. »Det er mig, der har skrevet Slutningen paa Kapitlet«, siger han, »Gjellerup havde skrevet noget Vaas, saa satte jeg det rigtige«. 5

Hvad siger Du nu om Oplysnings-Spørgsmaalet?

At just hvert Ord i en Bog skulde karakterisere »Helten« kan Du dog næppe mene. Men in casu er det dog betegnende for Hr. Winge at han gaar paa Bordel — hvilket for voxne Mennesker unægteligt er et underligt Venusbjerg — og atter for det italienske 10 Bordel, at det falder i to Afdelinger.

Herregud, hvad har dog den stakkels Gjellerup gjort jer? Han har skrevet en halvgod Bog. Er den dog ikke bedre end H. F. Ewald, E. Bøgh, tildels Bergsøe o. s. v.? Hvorfor i al Verden skulde den ikke udgives? Hvorfor være saa streng mod dem, der staa paa 15 den rette Side? Ogsaa derfor bliver det aldrig til noget i Danmark, fordi I ikke have Begreb om at danne Parti.

Nej, jeg har ikke sigtet til Dig med Ordet Brødnid. Jeg giver Dig ganske Ret i Dine beskedne Udtryk om, hvor højt Du staaar. Behold blot Hatten paa — det er god jødisk Maner. 20

Men for at Du kan forstaa, hvad jeg mener med Skrams Brødnid, skal jeg tage mig selv. Der er i Øjeblikket intet skrivende Subjekt mig saa ubehageligt, ja modbydeligt som Herman Bang. Naar jeg ser, hvorledes han savler om mellem Balzac, Flaubert, Dumas, Zola, Ristori, saa bliver jeg som rasende. Jeg har den Indbildning, at 25 jeg kunde gjøre hundrede Gange bedre, det han gjør. Men han har gjort det, jeg ikke. Og det generer mig. Han tager mig mit aandelige Brød af Munden. Han fordærver mig Emner, som jeg maaske aldrig kommer til at behandle. Jeg kan slet ikke bekvemme mig til at læse ham; men det er muligt, at han faar mig til at levere en 30 Række franske Literaturportræter, saasntart jeg er færdig med min Bog.

Saaledes Skram. Han vilde have skrevet »Det unge Danmark«, og Gjellerup har stjaalet det fra ham og gjort det daarligere end han men ødelagt ham en Bog.

Det er saadan noget. Se at forstaa mig. Vær ikke dum!

5 Ja, Dukkehjemmet er bygget paa Kieler-historien, men et højst betydeligt Arbejde, som paa mig personlig har gjort stort Indtryk.

Glæder mig til Din faste Bopælstagen, skaaner Dig for »U. og hj.«
Ønsker Dig glædeligt Nytaar igjen.

Din

10

E. B.

94. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

6/1 80.

Kære Ven!

For at Du ikke altfor meget skal »forbevses« over to Aviser, Du faar sendt, saa vid, at Versene i dem ere af mig. Idag fik jeg pludselig
15 Lyst til at sende disse gamle Sager. Derfor er jeg mildere end Du mod Gjellerups Poemer, fordi de dog altid ere bedre end mine.

Hvad siger Du til den Anti-Plougske Fejde? Schandorphs Vers ere virkelig ikke tossede. Men det Hele bliver Vrøvl, dør hen og snart drikke Modstanderne atter Dus med hinanden.

20

Din

Edvard Br.

95. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

Skuddag [o: 29/2 1880]

Kære Ven!

Hvad Djævlén gaar der dog af Dig, at Du ikke skriver én Linje.
25 I to Maaneder har jeg ventet paa Brev, nu sætter jeg Værdigheden tilside. Er det Romanen, det kniber med og skammer Du Dig ved at tilstaa Din Forsømmelighed? Men jeg er villig til at tilgive Dig. Hegel maaske mindre.

Kielland har faaet sin Roman færdig paa fem Maaneder. Jeg er
30 nysgerrig efter om Du atter vil svinge Dommersværdet over hans

Hoved. Der er en Fart i ham som en anden En kan misunde. Han har givet sig til at læse Romanen op i Bergen for at tjene sig nogen Mønt — noget af Dickens er der da ved ham.

Georg har holdt en Række af meget besøgte tyske Forelæsninger i Berlin. Vandt stort Bifald. Han tænker paa at skrive en Brochure 5 mod Rakket herhjemme, men jeg haaber, han opgiver denne Ide. De ere paa Ære ikke værd, at man beskæftiger sig med dem. G. har meget opfordret mig til at tage Del i den literære Fejde ved at skrive en Række Artikler i »Morgenbladet«, men jeg har stridt imod med Hænder og Fødder. Jeg tror at have skrevet nok i dette hæder- 10 værdige Organ; mit Navn vilde jeg desuden ikke give til og anonymt har jeg forsvoret at skrive mere i mine Dage. Den Tid kommer, hvor vi ikke mer behøve at lægge Planer om Felttog, men der er temmelig langt til. Naar Martensen, Ploug, Krieger og adskillige til ere døde, saa blive Udsigterne lysere for den gode Sag. 15

Om et Par Maaneder rejser jeg herfra til Paris, Italien eller saa men bliver højst 6 Uger borte. Er Du endnu bestemt paa at tilbringe Sommeren i Kbhvn.?

Lad høre fra Dig.

Din 20

Edvard Br.

96. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

14/III 1880. Thisted.

Kjæreste Ven!

Jeg har været mig selv i en alt for eminent Grad i Retning af Brevbesvarelse denne Gang til at nogen anden undskyldende For- 25 klaring eller forklarende Undskyldning skulde kunne opstilles.

Min Herre har handlet viselig i ikke at rumle med i den Schandorph-Plougske Strid som jo dog egenlig ikke var om noget Bestemt, ialtfald har det ikke været mig muligt at skimte dette Haandgemængs Ide. (Paa hvad Maade har egenlig Schandorph været saa stærkt i 30

med den moderne Videnskab som han synes at forudsætte Ens Viden om). At Ploug ikke er den ubestikkeligt ærlige Sandhedskæmpe han har skullet være, falder jo noget oldnordisk. Havde Striden været holdt udelukkende gaaende løs paa det national-liberale Partis politiske Synder, kunde jeg have forstaaet den. Men at den skulde have været en Strid mellem det Gamle og det ny Ny, seer jeg ikke, der er jo ikke En der har raabt »no popery« som Ravnene i »Barnaby«, og det er dog vel egenlig Atheismen der er Hovedstemmen medens det andet er Akkompagnement. — Dukkehjemmet (du maa undskyldte, at jeg skriver om gamle Ting) synes mig afgjort det betydeligste og mest helstøbte Ibsen nogensinde har gjort, og Indvendingerne mod Slutningen højst urimelige. Det er en almindelig Overtro at et Digterværk nutildags kan ende ligesom de gamle Dages Intrigestykker kunde, men det er ogsaa kun en Overtro, der er ingen anden virkelig Ende mulig end Døden, som jo dog ikke kan bruges allesteder. Jeg vil gaa saa vidt at sige at et modernt Digterværk der ender, kan ikke du (Dødsenden stadig undtaget, ogsaa Tilstande, der er synonyme dermed). Af følgende Grund, yderst simple Grund: Dersom der er virkelig Liv og Gang i Personerne saa kan de naturligvis ikke ende uden for at begynde paa Fortsættelsen saadan som man gjør i Virkeligheden; thi jeg har aldrig seet noget afgjort i et Forhold mellem Mennesker; om de saa afgjør det 7 Gange 77 Gange, saa bliver det dog ved at leve fort og kan komme og forlange at blive afgjort igjen. Derfor er det et saa grændseløst unyttigt Spørgsmaal som stadigt gjøres i Kritiker naar man er kommen til Enden, hvor Omvendelsen skeer eller det gaar i Orden mellem Mand og Kone m. m. — det nemlig: om man nu virkelig kan tro paa den Omvendelse eller den Gaaen i Orden? og der er ikke andet at svare end at man kan tro paa at det vil holde indtil han vender sig om igjen eller Ordnen gaaer i Urede igjen. Efter al den Dogmatik vil jeg blot sige at jeg ikke kan forstaa Snerperne ikke har taget Forargelse af Scenen: »snart er alting stille«, og at den allerbedste Replik

i Stykket er den Ordre til Pigen at hun skal slukke Lampen i Entreen.

. Dersom man kan udgive Bøger i Maj kunde jeg nok blive færdig til den Tid.

Nej jeg kan ikke (Senere Anmærkning).

5

30/III 1880 Thisted.

Som du seer strækker min foruroligere Produktion sig nu ogsaa til Breve. Det kommer nok snart saa vidt at — hvor vidt? — der er ingen Grund til at søge efter Illustrationer, dette Brev er i saa Henseende oplysende nok.

10

Jeg bliver ikke rigtig vaagen før jeg kommer til Kjøbenhavn, hvad der naturligvis ikke skeer til Maj, som jeg mente, men ud paa Eftersommeren. Jeg maa have nogen til at gaa og purre mig ud, ellers bliver jeg liggende. Man skulde tro Udenlandsrejser maatte vække En, men de giver En bare et Paaskud til at lade være at be- 15 stille Noget. Jeg maa have En siddende paa Nakken der prikker mig frem med sin Pigstav. Glød dig til Efteraaret til den behagelige Beskjeftigelse at være Elefantdriver. Du kan sagtens overkomme det. Kielland gaar jo af sig selv og heldigvis er det ingen incurabel Svækelse der har gjort mig til et perpetuum stabile. Jeg er ikke træt eller 20 udskrevet, tværtimod jeg skriver endogsaa meget godt (se de senere Kapitler af N. Lyhne). For Fremtiden vil jeg dog vist kun gjøre historiske Underværker maaske med lyriske Afbrydelser, for jeg er for æsthetisk i god slet Forstand til at kunne indlade mig paa disse direkte Prokuratorindlægs-Digtninge, hvor Problemer siges at stilles 25 under Debat medens de kun postuleres løste, (det gjælder baade tilhøjre og tilvenstre).

Det er i Naturvidenskaben bleven Mode i den senere Tid at sige at der er bleven lagt for megen Vægt paa Udviklingshistorien. Den Beskyldning kan ikke med Grund udslynges mod works of fiction; 30 thi her er der næsten altid kun Tale om færdige Tilstande, selv hvor der er gjort Forsøg paa det er det aldrig virkelig Udvikling,

det er kun en vis fast Form, der Ark for Ark nuanceres rigere og rigere, understreges mer og mer. Der er ikke Muligheder i dem til alt muligt, derved vinder de naturligvis i Fasthed men ikke i Liv. Den virkelige Udviklingshistorie («voir venir les choses») er det der
 5 bør lægges Vægt paa nu af dem der kan, selv med Fare for at Karaktererne skal synes at mangle Sammenhæng. (I Virkeligheden er der enkelte Sider i Menneskene der ikke hænger sammen; hvor skulde ogsaa en saa complex, saa mange Steder fra hentet, uddannet og paavirket Ting som den aandelige Side af et Menneske, være
 10 organisk hel). Naturligvis skal der være Sammenhæng i det hele Store, men hvis Bøgerne ikke skal blive hele Conversationslexica for Menneskekundskab maa man stille Fordringer til Publikums Intelligens og ikke ængstelig og omhyggelig trække et rødt Anker-toug igjennem alle en Figurs Stadier og Phaser. Forfattere er i det
 15 hele taget saa tilbøjelige til at skrive for Idioter, og der er dog lige saa gode Hoveder blandt dem der læser, som blandt dem der skriver. Bare fordre! Har man noget at give som det er Ulejligheden værd at forstaa skal man nok blive forstaaet. Man tage sit Publikum saa fint, saa skarpt, saa dristigt, saa fantasirigt og intelligent, som man
 20 kan og evner, akkurat som man kan og evner, ikke mindre.

Din

J. P. Jacobsen.

97. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

28/IV 1880. Thisted.

Kjære Ven!

25 Mit sidste Brev har nok været for paavirket af den thistedske Mangel paa Atmosfære til at du har kunnet mærke et levende Menneske derigjennem. Det er ikke udybsindigt sagt af en ældre Menneskekjender eller tusinde at der er tre-fire Sider ved et Menneske, og det er gaaet med denne Sætning som med Elementerne, der i
 30 gamle Dage vare fire, og nu er — 63 eller derover. Det er derfor ikke saa underligt naar et Menneske skriver fra en eller anden afsides

Side af sine 63 at han saa ikke træffer paa netop den Side vendende udad hos det Menneske han skriver til. Jeg har derfor drejet mig. Ganske lidt. — Har du nogensinde tænkt over din Fremtids sidste Dage? Da du ikke har boet i en Provindsby og heller ingensinde havt Tømmermænd maa du vel sige: Nej. Jeg tænker undertiden 5 naar jeg ikke har andet at bestille, og det har jeg jo egenlig ikke videre, paa hvordan jeg skal ende, og jeg kan aldrig komme til andre Løsninger end: gal, Omphalopsykit eller Opiumsspiser. Det bliver rimeligvis det Sidste hvis jeg ikke nøjes med det Midterste. Det første er jo saadan et græsseligt relativt Begreb. Men jeg nøjes 10 nok. Naar jeg skulde skrive Overskrift over de tre-fire sidste Aar af mit Liv som kun vilde danne et meget kort Kapitel i mine Memoirer, vilde jeg vælge enten »Mellem Slagene« eller ogsaa og det tror jeg var mere passende: »Medens de kjæmpe«. — For hvad har ikke alle Mennesker levet medens jeg har ligget med lukkede Øjne 15 og seet mig om. Men alligevel! (Du kunde da begribe der maatte komme en Arsis efter denne Thesis). Jeg tror jeg har vundet ved at sove. Du skal se det gaaer mig som Syvsoverne, jeg kommer lige saa ung ud af Klippehulen som jeg var, da jeg gik derind. Hvis jeg da ikke er blevet yngre endnu, og Ungdom det er det det kom- 20 mer an paa. Jeg glæder mig til at se mig selv træde op ung, begejstret, troende paa Verdensforbedring og Menneskehed, let draperet og utydeliggjort med et blaanende Slør af Søvn og Aeqvianimitet. Alle I Andre har ladet Verden tage paa Jer og fingerere Jer. Forgyldningen er begyndt at gaa af Nogle af Jer. Jeg derimod — Tale er 25 daarligt Sølv men Tavshed er Guld og alt det Guld jeg har tiet i de fire lange Aar vil falde forgyldende henover mig, over min glemte Gestalt naar jeg atter træder frem. Havde jeg nu gjort dette af Beregning saa var det blot og bart talentfuldt men jeg har gjort det af Dovenskab, det er det Geniale og genial er det man 30 skal være.

— Jeg vil ikke forstyrre Indtrykket af det ovenfor skrevne ved det

mindste Vink om hvorfor det er skrevet eller ved den mindste kritiske Blinken ad mig selv. Dette Brev skal være en Gaade for Nic. Bøgh og O. Borchsenius, naar de en Gang, de eller deres Børn, udgiver mine Breve. Sat Eduardo.

5 Men du kunde gjerne sige mig hvordan du har det, om det end ikke vil lykkes dig at gjøre det saa tydeligt som det er lykkedes mig at sige dig hvor ene og verdensforladt jeg føler mig naar just det vender op i mig som er skjult i dette Brev.

Din

10

J. P. Jacobsen.

98. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

15/6 1880

Kære Ven!

Det er imod Sædvane mig, hvem Skylden for Korrespondancens Ophør paahviler. Jeg har ikke besvaret et Par melankolske Breve
 15 fra Dig. Stakkels Du! Men hvorfor i al Verden kommer Du dog ikke hertil, er Du af økonomiske Baand lænket saa fast til Thisted at Du ikke kan komme derfra? Vort gamle Venskab giver mig Ret til sligt indiskret Spørgsmaal? Du har talt om at tage hertil ved Eftersommertid, bliver det til noget? Jeg haaber ja. Her længes
 20 mange efter Dig. Du savnes bestandig i vor lille Kreds. Vi vilde tilgive Dig, at Du intet skrev, hvis Du engang imellem »tav« med os andre. Kunde Du ikke bevæges til at sende mig det af Romanen Skrevne og faa Hegel til at laane mig det ham Overleverede for at jeg kunde gjøre mig rigtig bekendt dermed og sende Dig et Beun-
 25 dringshyl, en Opmuntringsfanfare, der kunde give Dig lidt mere Lyst til at faa Bogen fra Halsen. Se, hvor de alle ere i Opmarch! Drachmann med et nyt Eventyr — og dennegang et godt, lystigt og straalende — Kielland med sin nye Roman og Planer til to à tre nye Bøger, den lille Gjellerup har lavet en oldkristelig For-
 30 tælling, som er et Fremskridt, Georg har været i Norge, har havt mange Tilhørere, gjort stor personlig Lykke, higer atter efter Tids-

skrift, Schandorph skriver paa en Juleroman, samler Digte sammen, hvoriblandt mange fortrinlige, — og Du, Mesteren, den Exquisite, le roi des badauds, Du sidder i Tie-sted, som jeg kunde fristes til at udtrykke mig med en daarlig Brander. Jeg siger ikke alt dette for at ærgre Dig men for at faa Dig snarest muligt hertil. Hvor 5 idiotisk her end er, forekommer det mig dog bedre for Dig, at leve her. Naar vi spiser hyppigt til Middag sammen, kan vi dog bilde os ind, at vi er et Parti.

Min Adresse er: Edelslund pr. Klampenborg. Du vil deraf kunne skjønnede at jeg bebor en Villa med en ringe Have i Taarbæk. Min 10 Moder fører Hus for mig og mine to Smaapiger. Hvor kjærkommen Du vilde være hos mig, derom behøver jeg efter det Forangaaende intet at tilføje.

Hvis Sommeren ikke var saa vinterlig kunde her være ganske rart. Men jeg fryser saameget, at jeg næsten ikke kan arbejde. Jeg har 15 været 8 Dage i Paris i Majmaaned og bragt en hel Mængde Zolaisk Literatur hjem, i hvilken jeg er svært indtaget. Har Du set en Bog ved Navn les soirées de Médan, deri er et Par Noveller af unge Mennesker som ere svært nette. Denne lille Trop begynder paa at udgive Vers, og Richepin og Guy de Maupassant ere ægte Poeter af meget 20 originalt Sving.

Med Hilsen

Din

E. B.

99. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

17/7 80

Kære Ven!

25

Nu synes jeg som Du har ladet gaa lang Tid nok indhyllet i Din Tavsheds Kappe med at overlægge om Du vil svare mig eller ej. Tag nu en rask Beslutning, grib en Pen og skriv en Smule! Og dernæst føj mig i at sende det Færdige af Romanen og Hegels Manuskrift til mig, at jeg kan have noget Godt at læse. Jeg havde mange 30 Nyheder at fortælle, men jeg vil ikke skrive Dem paa Brevkort og

jeg finder det overensstemmende med min Værdighed denne Gang kun at sende Kort. Ikke en Gang et nedsættende Ord om min Bog har Du sendt mig, er det net? Georg er her i Byen med Kone og tvende Børn, som er meget søde og meget smaa. Mine Unger trives
5 saa det er en Lyst. Min Moder hilser mange Gange.

Din

E.

100. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

2/VIII 1880. Thisted.

Kjæreste Ven!

Vær nu ikke altfor rimelig vred over min urimelige Tavshed. For
10 der er saa megen Rimelighed i den. Du veed ikke hvor enerverende
det er living under a cloud og uden Energi til at ryste det af sig.
Om Guderne gav mig eet eneste Ønske at faa opfyldt, det skulde
hverken være Sundhed eller Guld, men blot: Energi. Jeg veed ikke
15 hvad det er for noget seigt Drømmerblod jeg har faaet i Aarerne,
det flyder saa trægt og ingen Satan kan faa det levet i Gang igjen;
hvis det da nogensinde har gaaet. Jeg er bange for at Talent, selv
af det Slags som mit, er en kostbar Vare. Naturligvis ikke mindst
naar man graver det ned og ikke bruger det til andet end at spise
20 sig selv op med. Men det er ogsaa ellers kostbart. Det er ikke Ens
Hjærteblod det koster som der siges i Essayer og Karakteristiker.
Ikke saadan. Men man faaer gjort Noget ved sig, af sig selv eller
af Andre, Noget der gjør En unormal, omtrent som Almuen fore-
stiller sig det med Badutspringerbørn at de bliver knækket i Led-
25 dene mens de er Smaa. Og naturligvis man faar ikke Noget for-
ærende i denne Verden, man har kun det man har kjøbt, men Spørgs-
maalet er jo saa om Varerne er Pengene værd, de glade, frie Penge,
selv om det saa er de aller primaeste Varer. Hvad man vinder paa
eet Punkt er vundet ved Resignation paa et andet Punkt. Og naar
30 man saa fortryder Handelen og ikke kan faa sine Penge tilbage eller
man ikke gjør Brug af det, man har — —. Jeg vil ikke gaa videre

ind paa dette Emne eller nærmere fastsætte hvor meget eller hvor lidt disse Tanker er til Siden for mig. Slet saa sande som at to og to er fire er det Slags jo aldrig. Det Hele er blot for at forklare dig, ikke hvad jeg gjør, men Alt det jeg lader være med at gjøre, saa at du kan forstaa, at der ikke er et eneste Gran LigeGYldighed, 5 Mangel paa Interesse eller endog Uvenlighed i min Tavshed. Det er jo saa langt, langt fra.

. . .

En Vinter endnu paa Spitsbergen. Og blot fordi jeg har været doven. Maaske det dog saaledes er bedst for mit Helbred om det 10 end i andre Henseender forekommer mig mindre heldigt. Romanen er ikke færdig og du maa ikke forlange at se den før den er meget videre. I et Par Maaneder troer jeg at kunne komme Enden nær. Men det har jeg nu troet saa længe. — At jeg ikke skrev om din Bog kom af at jeg havde for meget at sige paa den ene Side og paa 15 den anden jo allerede havde talt med dig om de vigtigste Stykker. Vi bliver nu aldrig enige om at Vilhelm Wiehe spille Comedie i »En Fallit«. Har du ikke dæmpet den Bog lidt vel meget af sine Steder baade i Daddel og Ros? Der var noget Trodsigtvovende, synes jeg, i første Udgave af »Joh. Wiehe«, som ikke er der eller 20 som jeg i alt Fald ikke kunde gjenfinde i Stykkets nuværende Gestalt.

Hvor det vilde være rart med de Nordmænd om de kunde blive kjede af de raske Gutteord som de stikker ind i deres Dansk. At de Mennesker ikke kan høre hvor uægte det lyder med disse bent og 25 grejt og lejt og opover og det Slags. Hvor uægte det er sees bedst ved at blade Garman & Worse igjennem f. Ex. — Replikkerne har nemlig ikke disse norske Ord, det har kun Conteksten. Med Tiden naar Nordmændene føler sig lidt stærkere vil det jo nok gaa over. Ibsen er i den Henseende gaet godt frem i Dukkehjemmet. Med 30 Kielland er det nu saa underligt, da han jo skrev uden disse Raskheder i Novelletterne. Ellers finder jeg denne Bog meget bedre.

Men forbavsende nært beslægtet med den tyske Roman: Spielhagen, Heyse, Gutzkow og de der. Provsten er fortræffelig og Billedet med Floden den grumsede og Parykrygtet allerkjæreste. Heinecitaten ogsaa. Mit Yndlingssted er imidlertid Peter Nilken paa Bunken til den fine Vogn og Gadedrengene der staar og synger ved blot at bevæge Læberne til Ordene i den slemme Vise. — Karaktertegningen er det der er saa tydsck, med dens uskyldige Usammen-sathed. Men det forandrer sig nok senere.

Lev nu vel og hils din Moder mange Gange. Lev vel.

10

Din

J. P. Jacobsen.

101. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

Den 7 Aug. 1880.

Kære Ven!

Jeg var overmaade glad ved atter at se Din Haandskrift. Nu da
 15 vi skal opgive Haabet om at se Dig i alt Fald i den første Tid, er det des nødvendigere, at Du nogenlunde holder Korrespondancen vedlige. Kedeligt er det at Romanen endnu ikke afsløres. Jeg undrer mig noget over, at det med Dit Naturel ikke er muligt at arbejde paa to Ting ad Gangen. Kunde Du ikke indrette det saaledes, at
 20 Du havde et lille Haandarbejde (Vers eller saa) liggende, naar Du blev ked af det store og indviklede Broderi. Du vilde sikkert have saa godt af at udgive en Bog, og det forekommer mig, at en Samling Digte snarest var gørlig. Men herom maa Du jo vel bedst vide Besked. Ilde er det dog, at Du mangler den Stimulans, som Venners
 25 daglige Plageri absolut afgiver.

Det glæder mig, at Du har opgivet Din haarde Dom om Kiel-land. Jeg oplever endnu, at Du blideligt aabner Dine Arme for den lille Gjellerup, som Georg og jeg i Forening opdrætter til en Kjæmper for den sande Sag. Imidlertid kniber det haardt for Kjæmperen at skaffe sig Vaaben. Reitzel har haardhjærtet refuseret Manuskriftet til hans oldkristelige Fortælling og nu er han gaet til Schou

30

— mon med bedre Held? Han har anvendt sin theologiske Viden meget net og naar han faar noget mere af Verden at se, bliver han brav.

Men jeg har saa opdaget Strindberg, Forfatteren af »Röda Rummet«. Den maa Du læse. Han er Sverigs eneste Talent. En hadsk Kielland (31 Aar gammel) med et afgjort Talent for Repliker. 5
Kompositionen er løs og Mennesket er højst umodent, men ægte Poesi. Han bliver noget stort. Jeg skrev ham et Par Linjer til og fik et elskværdigt uendeligt Brev fra ham. Han staar ganske alene med sin Kamp med den imbecileste Reaktion og det modbydeligste Hykleri. Jeg vil se at faa Bogen ud paa Dansk. 10

Den eneste »Sarah« kommer om en Uge hertil. Har Du set det og klapper ikke Dit Hjerte af Lyst til at tage herover? Der var nogen Rimelighed i, at Du fik denne Sirene undersøgt. Hun vilde tiltale Dig lige ud i Fingerspidserne, ja jeg vil gøre Dig den Kompliment, at Du vilde være maaske Den, der allerbedst følte hendes 15
Genis Ejendommelighed. Tænk dog over om en saadan Rejse ikke var Dig mulig. Mor hilser venligst og saa gør

Din

Edvard.

102. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

1/X 1880. Thisted. 20

Kjære Ven!

Fordi jeg ikke har skrevet har jeg dog tidt nok tænkt paa dig og med Interesse og Triumf fulgt din Langelandsrejse, saa godt som dette har ladet sig gjøre i Byens højresindede Avis, thi andre Blade seer jeg ikke. — Saa du er virkelig Folkethingsmand. Jeg 25
er meget glad derover. Saadan en praktisk Virksomhed maa sætte en god Del Sejgstaal ind i Ens Liv og faa En til at gaa mere støt. Og saa det idelig at gjøre noget der er Handling. —

Jeg gad vide hvad du egenlig synes om Bønderne, som du vel nu for første Gang har seet paa nært Hold. Det er en egen Species, 30
som man ikke maa dømme for hastigt. Lad dig ikke irritere af dem.

Er den Dankjer, der agerede, den rigtige lange D., som vi kaldte for Gorillaen med et altfor menneskeligt Navn. Det er yndigt Syn at se den arme Kristendom under Protektion af D. og Erik Bøgh. Guderne give den mange af slige Talsmænd! Nu er vi hævnede
 5 for Historien om Kaufmann, der stod ved Indgangen til Literaturselskabet og afviste dem, der havde positiv Religion, og Mythen om Carl Price der er blevet Fritænker for at blive fri for at tænke. Alles rächt sich hier auf Erden.

Jeg er rask og arbejder, maaske min Bog kommer lige før Jul
 10 som M. Grubbe.

Din

J. P. Jacobsen.

103. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

4 Okt. 80.

Kære Ven!

15 Det glæder mig, at Du har tænkt lidt paa mig i denne Tid. Du maa tro, at jeg ofte standsende tænker: Hvad mon Jacobsen vilde sige til dette? Det er slemt, at vi ikke leve Side om Side, Du er dog den Eneste som jeg helt ud kan samvirke med. Jeg er nu kommet paa saa elastisk og saa kraftigt et Springbrædt, som jeg nogensinde
 20 vil naa i mit Liv. Jeg føler en Hoben Kraft i mig, og sløves ikke min Hjerne skal jeg nok faa et Ord at sige herhjemme.

Det er kedeligt, at Du ikke læser kjøbenhavnske Blade. De have sendt mig en vældig Skylle over Hovedet og det regner endnu. Glad er jeg over at være valgt helt og fuldt som Fritænker: jeg
 25 iklædte med Vilje min Anskuelse en naiv Form for at forstaas. Bønderne véd, hvad de have at rette sig efter. Men jeg kom til at holde af dem, der var mange prægtige, forstandige og brave Mennesker og jeg blev meget lidt af dem. Det var morsomme Dage, vi tilbragte paa Langeland: Red. Larsen, Erik Skram og jeg.

30 Har Du set, man driver Agitation med Eden, der skal aflægges. Jeg har idag aftalt med Krabbe, at jeg bliver fri for enhver »Guds-

paakalden«. Jeg skal kun sværge »paa Ære og Samvittighed« at holde Grundloven. Jeg synes virkelig jeg gjør Nytte ved saaledes at optræde som Forkjæmper for det rent Borgerlige i det politiske Liv.

Jeg rejser paa Onsdag til Norge for at se Politikere og Skuespillere. Bliver fjorten Dage der. Gaar saa rimeligvis fjorten Dage til 5 Paris. Rigsdagen begynder d. 9. Nov. og dermed den travleste Vinter for mig, som jeg nogetid har havt.

Jeg er lykkelig over at Du er rask og at Bogen kan ventes.

Din

Edvard Brandes. 10

Skriv snart! Alle Breve sendes til mig.

104. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

4/XII 1880. Thisted.

Kjære Ven!

Som du sørgeligst vil have erfaret er jeg bleven nødt til at ødelægge Niels Lyhne for dig ved at lade dig begynde bagfra; men 15 det var ikke muligt at blive færdig til den 9de anderledes, og den 10. maa Bogen ud, hvis den skal komme rundt i Norge og Provindserne — og derfor tog jeg dig paa dit gamle Ord.

Lykke troer jeg ikke Bogen vil gjøre og dog er den god. Der er een Ting ved den jeg sætter megen Pris paa, nemlig det at 20 Personer, Karakterer og Aktion er dansk, dansk og helt dansk paa alle Punkter; det kunde synes en ringe Fortjeneste, men se en Gang omkring i Bog efter Bog og se hvilke Bastarder mellem en dansk Fantasi og fremmede Forbilleder, fremmede Opfattelser, der hvert Øjeblik stilles frem. Hele Karakteranlægget, Udvikling, Hæm- 25 ning, Resignation, Nyliv: Alt er saadan som netop Danske er. Bogen er maaske bleven noget kjedelig herved men spil-morsomt bliver et saadant Emne aldrig. Men naar du finder Et og Andet mindre vellykket saa burde du betænke de overordenlig store Vanskeligheder Emnet frembyder, ganske anderledes store end Van- 30 skelighederne i M. Gr. —

Jeg har havt Besøg af Herman Bang og Drachmann som du jo nok kan tænke. —

Saa var der nu det tilsidst — jeg synes ikke det vilde være venligt helt at holde min Mund og paa den anden Side er jeg ikke tilstrækkeligt inde i Sagen til at kunne have nogen synderlig Berettigelse til at tale; men du vil ikke misforstaa mig naar jeg spørger dig om du ikke ved Siden af det at være Dansk og Atheist har villet hævde dig en særlig jødisk Nationalitet; har du ikke givet efter for en i dette Tilfælde vildledende instinktstærk Trang til at slaa et Slag for den jødiske Nation her hvor du efter min Mening kun var berettiget, ja forpligtiget rentud til kun at slaa for Atheismen. Jødedommen kan jo for dig dog kun være et Slags historisk Stemningsvæld, til hvilket du staaer i et douce lyrisk Forhold der ingen Ret har eller skal have i Sammenstilling med dit Forhold til Atheismen. Dette er jo altsammen kun en venlig lille psykologisk Note, hvori der naturligvis ikke er nogen Misbilligelse af noget bestemt Punkt i din Optræden. At jeg er fuldstændig enig og sympathetisk enig med dig i din Opfattelse af Eden og at jeg selv vilde have underskrevet Formularen, følende mig lige saa forbunden ved Eden, svoret ved den treenige Gud, som nogen Kristensjæl kunde, er en Selvfølge, om det Slags Ting blive vi to ikke let uenige.

Din

Scrive!

J. P. Jacobsen.

105. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

Lidt efter.

25 Carissime!

Werde nicht böse. Jeg ser af Korrekturen at jeg ganske har glemt at sige dig at i hvor vel jeg følger Grundtvig, skriver jeg dog for at have min egen Retskrivning:

saae af at se

30 ved af at vide.*)

*) Heraf maa der ikke drages Konsekvenser.

Jeg troer ikke at have flere Ejendommeligheder, det skulde da være *ks* i Stedet for *x*.

Din

J. P. Jacobsen.

P. S.

5

Akcenter bruger jeg ikke, skal der nødvendigvis læses *dér*, spatierer jeg Ordet.

J. P. J.

106. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

17/XII 1880. Thisted.

Kjære Ven!

10

Jeg kan ikke rigtig overtale mig selv til at tro at Du skulde have ladet dig støde af nogle af disse smaa personlige Stemningsbemærkninger, som man maaske aldrig skulde komme frem med, naar man ikke kan se dens Øjne til hvem de ere henvendte og naar man ikke ved sin Stemmes Tonefald, det Søgende, det Spørgende deri kan 15 faa Ordene til at falde saadan som de just skulde falde. — Det er da vel ikke derfor, at jeg ikke har seet en eneste lille Linie fra dig siden Niels Lyhne udkom. Jeg vil haabe det er Travlheden i Rigsdagen. Naar jeg nu var i Kbhvn. saa vilde jeg være anderledes optagen af din Optræden der, da jeg saa rimeligvis vilde være saa 20 nogenlunde inde i Sagerne eller endnu mere i Sagernes Luft, men her hvor jeg kun faar det bragt af Aviser og ser det skinne fordunklet frem igjennem Rækkerne af udtraadte Typer, her lyder det kun som en tiltalende, men dunkel Saga, jeg hverken kan se Begyndelse eller Ende paa. 25

Mange Tak for Besørgelsen af Korrekturen; havde jeg vidst at du, som du den Gang maa have været, var beskjæftiget med noget Større, vilde jeg ikke have forstyrret dig, men jeg troede du hvilte ud efter at have markeret din Plads. Manuskriptet vil du nok sende til Hegel, da jeg har lovet det til Etatsraad Collin. — Tilværelsen 30 var ikke bleven gusten for Niels Lyhne, men gisten (utæt, aaben i Fugerne). Tilværelsen er nu lidt mystisk for mig, idet jeg endnu ikke har hørt et eneste Kny efter at jeg er bleven færdig med min

fireaarige Anstrængelse, og jeg sidder og laver mig dunkle Anelser sammen om at I synes jeg har været uheldig og er gaaet tilbage og at Ingen vil være den Første til at sige mig det. Men seer jeg saa paa Bogen synes jeg den er saa energisk skrevet og har saa meget
 5 Godt i sig. Den skulde blot have heddet: en Roman om dem før Os, men det lød mig saa markskrigeragtigt og jeg lod være.

Jeg sendte denne Gang ikke noget Forfatterexemplar til din Broder Ernst, da jeg havde den Fornemmelse sidst at selv en saa ubetydelig Forbindtlighed var ham ubehagelig.

10 Dersom jeg faar Brug for den, kan du saa ikke laane mig en Oversættelse af Koranen?

Du undskylder at jeg addresserede Exemplaret til Frk. Weil til dig, jeg vidste ikke hvorledes jeg ellers skulde faa det til hende.

Faar du Tid, saa skriv!

Din

15

J. P. Jacobsen.

107. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

Den 18 Dec. 1880

Kjære Ven!

Først Tak for Bogen, som er rigtig god. Ganske dejlige Ting
 20 mængstedes, en stor Modenhed overalt, maaske Enkeltheder hist og her qui font longeur. Jeg var meget betaget ved Læsningen. Jeg agter at skrive en lang Artikel om den og sige Dig og Publikum min sande Mening.

Jeg har hørt paa anden Haand en Del fra Dig, nemlig fra Drach-
 25 mann. Han bragte ogsaa et skjødesløst Løfte om at Du kom til Kjøbenhavn til Foraaret. Du har nu narret os saa ofte, at man ikke vover at fæste Lid dertil.

Det Bedste ved Bogen — det maa jeg dog sige Dig strax — det er, at ingen skriver Dansk som Du. Absolut ingen. Selv Georg kan
 30 pakke ind til Danmark igjen, han naar Dig ikke. Det er en ganske vidunderlig Evne, Du der har. Din Stil ligner Bjærgkrystal. — Men som sagt jeg vil snarest muligt rose Dig paa Tryk.

Hvad syntes Du saa om den lille Abekat, der hedder Herman Bang? Et vantrevet Menneske. Noget Talent har han, men jeg tror han vrider det ud af sig med sine Grimasser.

Nogle Bemærkninger Du i sidste Brev gjorde om min Optræden faar mig til at tro, at Du faar Dine Referater om Politik fra Højre-⁵ blade alene. Jeg er nødt til at forsvare mig som Jøde af Race, naar jeg stadig angribes derfor. Men hvorfor er Du ikke her, hvorfor aldrig en endeløs Passiar? Det er uendelig taabeligt.

Jeg er meget flittig, ugift og energisk. Maaske vil Du forstaa denne Trias.¹⁰

Jeg glæder mig til Rigsdagsferien ligesom jeg gjorde som Barn til Skolens. Det er saa henrivende ikke hver Dag at skulle give Møde paa Slottet. Derimod vil det blive en stor Fornøjelse at lave et Juletræ for Smaapigerne.

Hav det godt og glædelig Jul. Din ¹⁵
Edvard.

108. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.* Den 30 December [1880]
Kjære Ven!

Vore Breve krydsedes sidst og Du véd altsaa, jeg hverken var fornærmet eller uglad ved Niels Lyhne. Jo mere jeg læser i den,²⁰ des kjærere bliver den mig. Den er mange Gange saa dybsindig, at den langt overgaar »Marie Grubbe«. Men de Personer, der optraadte i denne, vare mere Mennesker. Jeg savner den skarpe Karakteristik hos Bipersonerne, som jeg synes Du sætter lige saa højt som jeg.²⁵

Edele er skøn og hendes Forhold til Niels godt. Derimod synes mig Bigum ikke rigtig morsom. Jeg vilde have et Stænk af Lune over ham og en mere direkte Indvirkning paa Niels. Fru Boye fortræffelig overalt, især dog i sidste Møde. Nej, det er sandt, ikke i første. Jeg kan ikke lide Diktionen der, jeg tror ikke paa at andre³⁰ paa Jorden end Du siger »Shakspeare'sen«. Og jeg har aldrig hørt

nogen dansk Kvinde udtrykke sig saa fyldigt og modent om æstetiske Sager som Fruen. Desuden véd jeg ikke, hvilke Studenter der tale uærbødigt om Shakspeare. Komiken synes mig forældet i enkelte Repliker der.

5 Juleaften fortræffelig. Fennimores Forlovelse meget smuk og alt hvad derhen hører undtagen de To's Afsked efter Katastrofen. Jeg tror vel paa, at en Kvinde kunde sige alt det Fennimore siger den Aften, men ikke, at hun den næste Dag ikke vilde sige meget andet og handle meget forskjelligt. Hvor fortrinlig end overalt
10 Skildringen er, saa kan den dog blive søgt. Tror Du paa, at to Elskende inddele en Skov paa den Maade, Du beskriver? Aldrig i Verden. Bogens Slutning er meget skøn.

Du knejser mægtigt over den hele Literatur. Det er alles Mening. Du er saa utvivlsomt den fornemste, som Du ønsker at være det.
15 Jeg hører at Du alt har Planer i Hovedet. Gid det maa gaa hurtigt og let.

Hold »Morgenbladet« fra 1ste Januar. Nu begynder vi Felttoget.

I hvilket Land vi dog leve! Der skal anlægges Sag imod Herman Bang for Utugt. Dommere skulle afgjøre et rent æstetisk Spørgsmaal, om Liderligheden er der for dens egen Skyld eller for Kunstens. Hvilken Reklame for Bang! Det vender sig somme Tider i mig af ren Lede mod alt og alle.

Din

Edvard Brandes.

25 109. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

6/1 1881. Thisted.

Kjære Ven!

Jeg ser af Aviserne at Hr. Herman Bang til min store Forbitrelse er rejst. Kan Noget være mere asensagtigt? Og dumt! Nu da Sagen stod saa brillant, at der muligvis havde været en Frikjendelse
30 at vinde og Ingenting at tabe ved en Domfældelse. Og nu Alting tabt, Ministeriets Dumhed vendt til Klogskab, al Sympathi fejlet i Rendestenen. —

Det er muligt, der ikke er andre end mig der sige Shakspearsen, men jeg har lært den Jargon af en Dame. Hvad Fru Boyes Æsthetik angaaer, saa husk paa at det ikke er en Nutidsdame, men en fra den Tid, da Damer kunde Goethe og Schiller udenad. Tænk en Gang paa Fru Gyllembourg. Fru Boye er af den modsatte Lejr, 5 den, der er dreven til Afguderer med Shakspeare fordi Heiberg, og Frithiof med ham, vil gjøre ham lille.

Det Afgjørende i Fennimores Afsked med Niels er ikke hvad hun vil gjøre Dagen efter, men det at hun derved kommer til at vende en Side ud, som han ikke vil kunne glemme. Endelig er det 10 ikke to Elskende, der dele Skoven imellem sig, det er to der vil have noget Fælleds at elske for at komme hinanden nær, uden at komme for nær. Og de vælger en Skov. Hun er saa godt som vokset op i en Have, hans Kjærlighed til Natur er stærkt fremhævet. Tænk ikke paa Hovedstadsfolk for hvem Træer og Træers Smaahemmelig- 15 heder aldrig har været daglig Brød. Tænk dig blot for Ex. Musik i Stedet for Skoven.

Jeg havde haabet paa et andet Oplag for at kunne komme til Kbhvn. til Foraaret, men nu tænker jo næppe Nogen mere paa at købe »Niels Lyhne«, da de har de Haabløse. Hægström i Stock- 20 holm forespurgte om Autorisation af en svensk Oversættelse, men har ikke senere svaret. Min tidligere omtalte nye Plan er røget i Lyset og for Øjeblikket gjør jeg Ingenting. Men det kommer nok og jeg ogsaa.

Din 25
J. P. Jacobsen.

110. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

10/1 81.

Kjære Ven!

Du havde ikke behøvet at tage Dig den unge Bangs Skjæbne saa nær. Han er slet ikke flygtet men lever i bedste affekterte Velgaaende 30 og skriver som sædvanlig sine blødsødne Artikler. Jeg har nu meget

lidt Smag for ham, men »Haabløse Slægter« havde dog forsonet mig med meget. Der er ubestrideligt Talent i denne Bog. Mig væmmer dog denne latterlige Efterligning af Din Stil.

»Niels Lyhne« bliver mig kjærere for hver Dag der gaar. Tro dog 5 ikke et Øjeblik, at Interessen ikke er stor for den. Den betragtes som en Bog à part. Ogsaa Kielland skriver til mig, at Du er den Eneste. »Jeg bøjer mig dybt«, skriver han, »Jacobsen kan gjøre alt hvad jeg kan og tyve andre Ting som jeg ikke evner«. Jeg har næppe rost Dig nok. Jeg har ikke sagt, hvor mange himmeldejlige Ting 10 der er i Bogen, hvor dens Sandhed er frugtbringende og lærerig. Men jeg har kritiseret for at faa Dine Indvendinger at vide. Jeg har ikke anmeldt den i »Mrgbl.« fordi det er muligt, at Georg gjør det, hvad der jo vilde være ulige bedre.

Andet Oplag er sandsynligt. Imidlertid var jo første meget stort. 15 Borchsenius skrev jo meget net, bedre end han plejer, og svævede kun i den Misforstaaelse, at Du ikke har villet gjøre en svunden Tid. Det er uendelig dumt, at han sætter Dig ind i Fru Boyes Kreds i den Forstand, i hvilken han tager det. Men han mener det godt.

Jeg sender Dig en Pjes, som Du bedes bedømme skaansomt og 20 sige mig Din Mening om. Det er et Vovestykke af mig at udgive sligt, men jeg kan daarligt leve uden at spille højt Spil.

Lev rigtig vel og gjør alt for at komme hertil.

Din

Edvard Brandes.

25 III. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

22/I 1881. Thisted.

Kjære Ven!

Det var en stor Overraskelse at modtage et Drama fra dig nu, men hidtil har jeg ikke kunnet takke dig for det eller skrive til dig om det paa Grund af en nedrig Forkølelse. Nu springer jeg lige midt 30 ind i Tingene.

Det jeg holder mest af i Stykket er Karaktertegningen af Astrid

og saa det, at det, jeg med et langt Ord vilde kalde Replikindividualismen (∴ det at hver Person taler sit Dansk) er saa let og roligt, om end ikke meget markeret, gennemført. Hvad der er fortræffeligt gjort, det er det at du har faaet alle Figurerne til at staa ud fra hinanden tilstrækkelig tydeligt uden at have behøvet at gjøre dem 5 særligt ejendommelige, jeg mener: det jeg vil rose er det at de holder sig i samme Plan, Figurerne nemlig; at den dæmpende, ensgjørende Sløring, som samme Selskabstrin, samme Levested, samme Dannelsesideal frembringer, ligger over dem alle saa de er som Stenene ved Stranden slebne runde imod hinanden og dog 10 hver en Sten for sig. Fra alt dette Gode undtager jeg dog stadig Niemann, som er alt for scenefødt. Han hører ikke hjemme mellem alle disse virkelige Mennesker. Men han kunde komme til det ved ubetydelige Forandringer i hans store Replik S. 26 og i Scenen mellem Eggert og ham, hvor Eggert ogsaa er ved at blive noget 15 kulissefarvet, i sidste Akt.

Kaffescenen i sidste Akt holder jeg meget af. Repliken »Saa-mænd skal jeg saa« er aldeles henrivende. Replikkerne er i det Hele udmærket godt talte, særlig fint falde de tidt mellem Eggert og Leuning. Astrid, Klara, Leuning og Eggert staa meget fint og sikkert. 20

Skal det ikke spilles? det vil klæde det udmærket, hvis du kan faa Skuespillerne til at tale. Mon danske Skuespillere aldrig tale i det daglige Liv? Een Ting er vis, efter det jeg kender til dem fra Scenen, at hvis de nogensinde taler, lytter de aldrig efter hvad de selv siger. 25

Jeg venter med Længsel »Morgenbladet«, enten det bliver dig eller Georg. Kunde ikke den af Jer, det ikke bliver, skrive i svensk illustreret Tidende, thi den svenske Oversættelse synes stadig ikke at blive til Noget.

Du seer, jeg har stadig Kyllingesorger for min Sidste. 30

Din

J. P. Jacobsen.

112. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

29/1 81.

Kjære Ven!

Du kan tænke, jeg er overordentlig glad ved at Du synes om mit Stykke. Jeg véd jo, at naar Du og Georg ere tilfredse, er det ganske
 5 ligegyldigt med de andre. Men Georg er lettere at vinde end Du, han ser mildere derpaa, jeg sammenligner f. Ex. Din og hans Stilling overfor Gjellerup. Du derimod gaar nødigt paa Akkord, altsaa! Jeg giver Dig Ret i al Kritik, Niemann er intet Menneske, hans Kone noget mere, Klara uhyre lidt. Derimod forekommer Blank
 10 mig selv at være den bedste og nyeste Figur. Ja, jeg har jo forsøgt at gjøre naturlig Samtale i et vist Lag af Samfundet, jeg har lagt tredobbelt Bund under Replikerne og vejlet dem omhyggeligt. Første Akt har jeg skrevet for to Aar siden — kan Du huske jeg fortalte Dig Indholdet i en lille Kneipe i Rom — og i Novembermaaned
 15 skrev jeg de to sidste efter den færdige Plan, der laa i mit Hoved. Det tog kun en 14 Aftener. Næste Gang skal det blive bedre.

Jeg venter stadigt paa Georgs Anmeldelse af Niels Lyhne. Den maa komme i Begyndelsen af Februar. Hvorledes skal jeg komme til at anmelde i et svensk Blad, som jeg ikke staar i Forbindelse med?
 20 Nu noget andet. Hegel standser mig forleden paa Gaden og fortæller mig, at Du har søgt 2000 Kr. hvad der ikke kunde foreslaas. Nu tænkte Du paa 1000 Kr. fast. Om jeg vilde interessere mig herfor? Jeg sagde naturligvis ja, men bad ham dog gaa til Ministeren. Hvis Scavenius vil foreslaa det, gaar Sagen glat i Orden. Hvis han
 25 ikke vil, har jeg meget Haab om at Venstre vil bringe den frem. Scavenius foreslaar i Aar 1000 Kr. til A. D. Jørgensen og Thorsøe; hvis han saa vil have dem bevilgede, skal han til Gjengjæld tvinges til at tage Dig. Jeg vil saa svært gjerne have Dig hertil, at Du kan tro mig ivrig i Din Sag. Jeg er desværre ikke med i Finantsudvalget,
 30 saa den direkte Aktion har jeg ikke.

Du vil have set, at Fejden mod Ploug begynder igjen. Vil Du ikke tage Del i den? Blot en lille Artikel, i hvilken Du aflagde Vid-

nesbyrd, saadan som Du selv fandt for godt. Der er ingen af de yngre, der i fjærn Grad besidder den Autoritet som Du, der er ingen, der med saa stor Sympathi vil høres som Du. Din literære og moralske Stilling er uomtvistet. Endelig er der en praktisk Grund, det kunde maaske være heldigt om Du nu optraadte som Venstre- 5 mand. Jeg henstiller ganske dette alt til Din Overvejelse.

Kjedeligt er det med Din evige Sygdom. Det var morsomt om vi kunde gjøre en lille Tur sammen. Tænker Du paa nogen Rejse? Bliver mit Stykke opført i Stockholm og Christiania tager jeg maaske derhen. Men foreløbig er jeg bundet de første Maaneder til Tor- 10 denskjoldsg.

Din
Edvard Brandes.

113. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

31/I 1881. Thisted.

Kjære Ven!

15

Du gjør ganske vist Klara Uret, jeg har et meget tydeligt Personlighedsindtryk af hende. Der er noget ved hende som du maaske ikke bestemt har lagt Mærke til, fordi du har havt Figuren saa levende for dig, det er: at hun tier saa fint. Dette skal ikke være en Aandrighed og der er jo Ingen nærmere til at vide at det ikke er 20 det end Du, dertil er Tavsheden hos Klara overfor uvæsentlige Ting alt for skarpt markeret lige fra den tidlige Scene, hvor det er saa overordenlig betegnende at Astrid svarer paa Homøopathens Replik om Damernes Gjøren-Indkjøb i Stedet for Konen. Klara har saameget at tænke paa med sin Mands Forhold til Sandheden, 25 har saa bestemt Noget at elske og at gaa op i, at hun slet ikke, lidt tung og overædruelig som hun er, kan tage Del i al den Snakken for Snakkens egen Skyld, at hun ikke en Gang kan faa Interesse nok for Blanks Stemningskour til at afvise den. Hun tier, ikke fordi hun er stum, men fordi hun er hjemme i sin Tavshed, og derfor 30

kunde en Skuespillerinde gjøre meget ud af denne Rolle ved hele Tiden at lade En mærke at Klaras Replikker kommer alle eet Steds fra. — Undskyld denne lange Udvikling, men Du havde sagt at Fruen var uhyre lidt Menneske, og da jeg særlig beundrede Klara, 5 fordi hun var gjort med saa uhyre lidt, vilde jeg ikke lade denne Beskyldning sidde paa hende og paa min Beundring.

Angaaende mig og Digtergagen saa har det sig hermed saaledes: Jeg ansøger for tredie Gang om 2000 Kr. for at kunne komme til Kjøbenhavn og gjøre Studier i Bibliotheker og Arkivet. Hegel bar 10 Ansøgningen tillige med mine to Bøger op til (var det Linde eller Berner?) En i Kultusministeriet, og her holder min Aktivitet op; men saa fik jeg Brev først fra Borchsenius og siden fra Hegel om at jeg skulde søge 1000 Kroner fast. Det har jeg gaaet og tygget paa siden, fordi jeg troede det var en Misforstaaelse med denne 15 Søgen, idet jeg mente at man ikke kunde søge Noget der ikke existerede, men kun kunde blive til ved Lov. Underret mig om hvordan det forholder sig og hvordan jeg selv har at forholde mig. 1) skal jeg tage den første Ansøgning tilbage, 2) skal jeg ansøge og da hvor? 3) skal jeg bede Hegel gaa til Scavenius? Naturligvis 20 vil jeg gjerne have Digtergage da min Indtægt i de sidste fire Aar har været 2500 Kroner som jeg for lang Tid siden fik for Niels Lyhne. Det forekommer mig ogsaa at det vilde være billigt at gagere en Forfatter, der til Fordel for hans Bøger og til Skade for hans Pung gjør sig saa vidt muligt færdig med sine Ting førend han 25 udgiver dem, som ikke er under sit Lands litterære Niveau, som ikke har noget Embede eller nogen Formue og som efter al Sandsynlighed ikke i nogen særlig lang Aarrække vil kunne præstere den til Gagens Hævelse fornødne Leveattest.

Den svenske Oversættelse bliver der Ingenting af og nyt Oplag 30 har jeg begyndt at miste Haabet om. Dersom der vilde komme et nyt Oplag af Niels og Marie og en svensk Oversættelse af den Første vilde jeg være saa nogenlunde ovenpaa, og kunde komme til

Kbhv. til Maj, hvad jeg gjerne vilde, og da vilde jeg ogsaa prøve paa at blive der Vinteren over. Nogen Udenlandsrejse kan der for det Første ikke være Tale om, det maa vente til jeg har skrevet mit store Drama som jeg ingen Ide har til.

Gjennem Hegel, der har det fra John Paulsen, hører jeg at 5 Ibsen er meget optaget af N. L., har brugt fire Uger til at læse den, taler om den hver Dag og oplæser udvalgte Stykker af den i sine Aftenselskaber; og nu sidst skriver Ibsen selv til Hegel at den »er et fint Digterværk i enhver Henseende, ja jeg tør sige, den hører til det allerypperste Samtiden paa det Omraade har frembragt.« 10 Saadan Noget er altid morsomt at høre, om John Paulsen end har overdrevet en Del.

Om den Ploug'ske Fejde har jeg ikke hørt det Mindste, saa om en Deltagen eller Ikke-Deltagen kan jeg ikke sige noget bestemt, men jeg er paa Forhaand meget lidt tilbøjelig til at komme frem, 15 for Du maa huske paa at den Indignation der tager Jer, som er midt i Livet, med et Bølgeslags fulde Magt, den kommer kun efter flere Dages Forløb som en svækket Krusning op hos mig, fjærn som jeg er, uden Kjendskab til de tusinde smaa Detailler, som Ingen fortæller mig fordi de selv kjender dem for godt, og medens hos Jer 20 en evindelig og vekslende Diskussion bliver ved at ægge og øge Indignationen, saa blusser den op hos mig, blusser sig træt og falder hen, ene, fuldstændig ene som jeg er med mine Tanker.

Med Helbredet gaar det foreløbig bedre, sagtens til jeg bliver forkølet igen. 25

Sig mig noget om hvor dit Stykke er indleveret og hvor antaget osv. Slutningsrepliken er farlig ved Opførelsen, den er saa helt givet Skuespillerens Stemning i Vold fordi den er saa almen-lyrisk.

Din

J. P. Jacobsen. 30

114. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

6/II 1881. Thisted.

Kjære Ven!

Til Lykke med dit Stykkes Antagelse ved den fædrelandske Skueplads, som Rahbek vilde sige, eller ved Holbergs Scene, som Borchsenius vilde sige.

Det er meget fornøjeligt.

Tak for Telegrammet. Saasart jeg havde modtaget det skrev jeg Ansøgningen følgende Telegrammets Ordlyd, og tilføjede nogle Bemærkninger om hvad det var jeg havde skrevet, at jeg ingen
10 Statsunderstøttelse havde havt og at Sygdom og langsom Produktion gjorde mig det umuligt at subsistere ved Honoraret for mine Bøger. Tillige meddelte jeg at mine Noveller vare oversatte paa Tydsk, Marie Grubbe paa Tydsk og Svensk og at der forberedes en italiensk Oversættelse af Niels Lyhne.

15 Dette sidste meddeler nemlig en Hr. Telemaco Nachici i Pisa at han gjør. Jeg læser for Øjeblikket det græsseligste Makulatur for at sætte mig ind i det 18de Aarhundredes Dansk, ellers har jeg det godt.

Endnu en Gang: Tak!

Din

20

J. P. Jacobsen.

115. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

Kbhavn 15/2 1881.

[Telegram:]

J. P. Jacobsen.

Thisted.

25 Digtergage afgjort. Minister og Finantsudvalg enigt.

Brandes.

116. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

16/II 1881. Thisted.

Kjære Ven!

Dit glædelige Telegram overraskede mig igaar Aftes Kl. halvti.
30 Jeg havde jo aldeles ikke ventet at høre Noget saa snart, men I har

handlet saare hurtigt. Jeg kjender ikke alle de Skær mit Guldskeib endnu kan have at passere, men det er mig en god Trøst at du anseer Sagen for meget sikker.

Justitsraad Hegel spurgte forleden om det vilde være nyttigt at han henvendte sig til forskjellige Højremænd, hvortil han i saa Tilfælde vilde være villig, kun at du bestemt angav hvilke det kunde have Betydning at tale med. Hvad skal jeg paa Sagens nærværende Standpunkt meddele ham desangaaende? Naar tænker du at Forhandlingen af Finantsloven i Thinget kan antages at begynde? Du vil neppe bryde dig om særlig pænt formulerede Taksigelser, den Glæde jeg følte ved Modtagelsen af Telegrammet vil være dig den bedste Tak.

Tak ogsaa for noget Andet. Saavidt jeg af et Brevkort fra Georg kunde forstaa, har du undertrykt nogle Repliker i Indledningen af hans venlige Anmeldelse i Morgenbladet og hvis dette er Tilfældet er jeg vis paa at det har været meget nyttigt for mig. Ubeseet.

Tro nu ikke naar du læser det Efterfølgende at jeg er bleven ør i Hovedet af den Ros jeg har faaet og finder at Georg ikke har rost mig nok; men overfor dig vil jeg ikke tilbageholde at jeg har det Indtryk af Anmeldelsen at han for en stor Del, maaske meget ubevidst, har skrevet den for at gjøre mig en Fornøjelse, men at han, ved Siden af at mene meget Godt om den som Kunstværk betragtet, egenlig ikke personlig holder af den eller tillægger den videre Værd og i det Væsenlige har følt sig skuffet ved den. — Og jeg tror nu for Resten at det er gaaet Mange som ham.

Jeg haaber snart at se et Par Ord fra dig og høre noget om Lægemidlers ydre Skjæbne; men maaske der alt er Brev undervejs til mig, thi indtil videre mangler vi her 9 (ni) kjøbenhavnske Brevposter.

Din
J. P. Jacobsen.

117. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

25/II 1881. Thisted.

Kjære Ven!

Telegrammet betød vel total Forlis og der er vel ikke en Planke igjen af Skonnerten »Haabet« efter at den stødte paa Cap Scavenius.

5 Du skriver vel snart om hvordan Ulykken passerede.

Angaaende Grev Struensee, saa antager jeg ikke det gjør Noget om vi begge skriver om ham, især da jeg jo vil komme langt bagefter og sagtens i Roman, men forøvrigt hvad jeg vil komme til at gjøre det ligger jo saa taaget og er saa tvivlsomt at det slet ikke er værdt
10 at bryde sig om. Forøvrigt føler jeg mig saa tom og død som om jeg slet ikke havde Noget at skulle have sagt og der skal en Del til at gjøre mig lebendig. Skrive noget Smaat har jeg ganske ingen Lyst til og til noget Stort har jeg ingen Ideer eller de jeg har rimer
15 altfor meget paa Grubbe og Lyhne. Det næste maa være Noget lyst og let og pragtfuldt, fuldt af Livsglæde og Lune, store festligt komiske Passager nu og da og lidt ægte Vildhed fløjtende i alle Kroge. Dette: ganske unter uns, og ogsaa det at jeg veed hvor jeg skal søge mit Motiv. Begynde i Christian den Sjettes pietistiske Dage, udvikle og ende i den lystige Frederik den Femtes Tid.

20 Se det er jo nok en Ide, men hvad kan det hjælpe at sidde i Thisted med den.

Justitsraad Hegel skriver at Kielland har udtalt et Ønske om at møde mig. Skeer der mange mærkelige Ting, kunde jo det Mærkelige nok komme til at ske at jeg kom til Byen i Maj, men
25 saalænge bliver K. maaske ikke.

Skriv snart.

Din

J. P. Jacobsen.

118. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

Thisted 4/IV 1881.

Kjære Ven!

30 Jeg haaber Du er kommen tilbage fra de velsignede Svenskere. Af Bladene har jeg seet at Stykket ikke slog rigtig an, hvad der nok

synes mig at kunne være sandt, da det ikke i nogen synderlig Grad er et Stykke for dem. De skal, endnu mere end det danske Publikum, have af Ambrosiusgenren, blot at Sentimentaliteten maa være nogle Tommer tykkere. Jeg veed nu saagodt at du vil tage Svenskerne i Forsvar og maaske endogsaa sige, at de er meget videre end os, 5 men jeg tror nu ikke paa deres Kommen-videre saa længe deres Literatur er saa sølle. De snakker nok om Fordomsfrihed og al anden Slags Frihed, men det bliver ved Snakken, indvendig er de alle sammen kgl. Residentsstadsbeboere. Og saa forholde de sig saa stately venskabeligt til Alting. Amicus Dit, amicus Dat, sed magis 10 amicus Dit og Dat. —

Sidst i denne Maaned, 29de eller saa, om mit Helbred vil, kommer jeg til Kjøbenhavn for at archive, men du er sagtens paa Landet til den Tid. Forhaabenligt bliver der vel dog Sommerrigsdag og saa kommer du nødvendigvis somme Tider til Byen. 15

Ellers er Alt ved det allerældste Gamle.

Din

J. P. Jacobsen.

119. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.* 3/VI 1881. Ny Adelgade 5. 2. Sal.

Kjære E. B.!

20

Jeg er dragen af Hotel og boer som oven omtalt.

Jeg vover mig idag ud til Møller med Dampskibet.

Din

J. P. Jacobsen.

120. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.* 8/X 81. Ny Adelgade 5. 25

Kjære Ven!

Dersom du skriver om Topsøe i denne Tid vil det ikke kunne skade dig at vide at man almindeligt trøster sig i Fjendens Lejr med at »Umyndige i Kjærlighed« dog er meget frodigere, morsommere og livskraftigere end »Lægemedler«. Mellem disse to staaer 30 Sammenligningen, de har den i Munden allesammen.

Det hedder sig ogsaa at Forfatteren til »Mellem 12 og 17« er — Skram.

Din

J. P. Jacobsen.

5 121. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

1/VI 1882. Vallø.

Kjære Ven!

Jeg er da virkelig gaaet i Kloster og Breve fra den store fjærne Verden ville være særligt velkomne.

De ville træffe mig naar de adresseres:

10 Gjæstgiver Rasmussen.

Vallø pr. Kjøge.

For de henrivende Naturomgivelser herude vil jeg forskaane dig. Rigtig installeret er jeg ikke endnu; ordenlig Plads faar jeg først i Morgen, da Grevinde v. Schmettau ligger i min Seng i Nat.

15 Her er ikke et Menneske og jeg seer at jeg er kommen et Sted hen hvor jeg enten maa skrive eller gaa i Seng Kl. 10.

Hils din Moder mange Gange og smaa lille store Hilsener til Hedna og Vanda.

Din

20

J. P. Jacobsen.

122. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

29/VI 82. Vallø.

Kjære Ven!

Gjør endelig Alvor af at tage herved til mig, det er ikke videre anstrængende og Vejret er jo nu fortræffeligt, men gjør det saadan
25 at du ikke bliver her en Søndag, thi da er her slemt; jeg føler mig da som hine Villabesiddere maa føle sig paa de Dage hvor de lade deres Haver og Sale beglo af Fremmede. — Jeg har Intet bestilt men du indseer selv at naar jeg allerede har eet Stykke liggende inde ved Theatret saa behøver jeg ikke at haste saa meget med
30 det andet. Ellers skal jeg da snart til at begynde. — Skipper Worse har jeg læst og naar du nu kommer herved kan vi tales ved om den

og om »der grüne Heinrich« som jeg har læst med stigende Forbavselse, den staar jo langt under første Del af Ingemanns Landsbybørnene og ved Siden af de andre Dele, og den er lige saa modern som Ingemanns Roman og lige saa psykologisk fin, men rigere paa lange uvedkommende Udviklinger og Stile om et eller andet 5 paa Vejen liggende Emne. Ogsaa troer jeg at den, trods enkelte smaa Goldschmidtske Episoder, bærer Prisen i Kjedsommelighed. Stilen i Bogen navnlig bestaar af aldeles Intet andet end Kjedsommelighed, og hvad visse Folk mener ved ciseleret og perlestukket i Forbindelse med den salig Grønne aner jeg end ikke, hvis det da 10 ikke er at det bare bunder i literær-overtroiske Forestillinger. Overtro gjør saa meget.

— Jeg har endnu ikke takket for den pene Anmeldelse; om dens rosende Partier forbyder min Beskedenhed at udtale mig samstemmende, og om de dadlende, da har jeg jo længst gjort det. 15

— Hvor jeg spekulerede længe paa, hvad »Esther« i dit Brev kunde være, jeg havde saa ganske glemt den men fandt ved en energisk Gjenerindren, at den end ikke vilde være malplaceret i en Bog af Hr. Martin Kok og tog den derpaa definitivt ud af min Erindring.

Ved du noget om Ibsens Femakts? 20

Fru Hennings?

Kom og fortæl.

Hils din Moder mange Gange.

Til to unge Damer af mit Bekjendtskab skriver jeg snart, jeg skal blot have fundet en hvid Skadefjær til at skrive med. 25

Deres og din

J. P. Jacobsen.

123. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

12/VIII 1882. Vallø.

Kjære Ven!

Er det dig bekjendt at du nu har skyldt mig Brev i to (2) Maa- 30 neder? — Dersom vi ikke begge vare saa gamle og graahærdede

vilde jeg sige til mig selv: »han spekulerer paa nogen Galenskab.« — Men nu er vi i Hundedagene og jeg har endnu intet hørt om noget Udbrud. For den Sejltoer i en Sildefjærding, forstaar jeg meget godt, var egenlig bestemt for at gaa ad Kjøgebugt optil mig her i Vallø.

5 Naa, een Gang løses alle Gaader; snart er det Høst og alle Trækfugle ville fra deres forskjellige midlertidige Hjemstavne hige i længselsfulde Skarer mod Hesten paa Kongens Nytorv.

Skulde du spørge saa siger jeg: nej, slet ikke, ikke det Mindste, ikke en Linje! jeg har havt altfor megen Kvalm med mit Helbred
10 (om det turde være mig tilladt at betegne noget ved sin Modsætning), saa at jeg ikke har kunnet give mig af med slige mindre alvorlige Ting som Poesi.

De hjærteligste Hilsener til dig og dine.

Din

15

J. P. Jacobsen.

124. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

27/VIII 1882. Vallø.

Kjære Ven!

Jeg venter at være i Byen Tirsdag Aften. Kan jeg spise til Middag hos dig Onsdag?

20 Send et Ord til Ny Adelgade 5 om eller ej.

Hvis ej opsøger jeg dig Onsdag Formiddag.

Din

J. P. Jacobsen.

125. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

19/VIII 1884. Thisted.

25

Kjære Ven!

Min Broder, der er op til begge Ører i Rughøst, lader mig selv svare paa din Forespørgsel, forbeholdende sig udførligere Meddelelse til senere.

Jeg kom da lykkelig og vel hertil, om end en Del afkjørt, men har
30 forøvrigt, de allerførste Dage undtagne, befundet mig mærkværdig

vel, og ønsker blot at den nuværende, spisende og hostefri Tilværelse maa vedvare.

Jeg bliver her nu foreløbig, for jeg gyser for en Vinter som sidst, med Madlede og Djævelskab, og vilde nok se ad at komme lidt istand igjen. Saa haaber jeg og at faa gjort et eller andet Udødeligt her 5 paa mit Skrivested, skjøndt jeg foreløbig ikke bestiller andet end at ligge i min Hængekøje ude i Haven.

Jeg vilde jo ogsaa gjerne være i Kjøbenhavn og være uenig med dig om dine Artikler til Bladet, hvis Navn jeg afskyer, men jeg maa se at faa gjort Noget Lebendigt; de Andres Lavrbær tillader 10 mig ikke at sove for onde Drømme om at den literære Bevægelse er gaaet i Baglaas. (Se Schandorphs Sverdrupsang og Drachmanns Congressvise). Høje Guder! Før vilde jeg som Bonden i Melampe afskære mine Tømmelfingre og bruge dem som Tæer til at liste mig bort paa. 15

Hils Fru Kielland og Drewsens mange Gange.

Naar kommer Ernesti Bog?

— Der var engang en Dame, der lovede mig sit Billede, og en Anden lovede at minde hende derom.

Din 20

J. P. Jacobsen.

126. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

Kære Ven!

Nørre-Farimagsgade 17. K.

23-11-84.

Det var længe! Men du er da heller ikke den Mand, som ved et kraftigt Rykkerbrev skal mane En til Papiret. Forresten forlader 25 jeg det sjældent. Jeg farer ud i vor sølle Avis under allehaande Masker og slider min Hjerne itu. Og hvad der alt er sket siden sidst. Ja, i en ulyksalig Stund forlod du og Kielland det timelige Kjøbenhavn for at trække jer tilbage til eders evige Digtersæder, hvorfra han har udsendt én god Bog — men Du intet endnu. Thi Fortuna 30 er svært god, som du vil forstaa af min Reklame, hvilken Kielland

var ved at springe i Flint over. Men ellers ser Literaturen tynd ud. — Vildanden var kun en halv Fornøjelse og »Det flager« kedede mig og ærgrede mig især ubeskriveligt ved sin modbydelige Moral. Jeg vilde ikke anmelde den, da jeg ikke kunde eller vilde rose den, 5 ogsaa Georg undslog sig, da den ogsaa var ham for hamber, nu er den gaaet i Hørup, men han kvier sig ynkeligt under den. Gjellerup har jeg endnu ikke fordøjet, at den er dediceret til »Eugenia« gør hende næppe til nogen Brynhild, skønt hun snarere tør være nordisk Skjoldmø end han selv en Sigurd Fafnersbane. Jeg tænker, 10 Georgs Holberg bliver god — nogle Ark, jeg saa, tegnede bravt. Desværre faar jeg ikke Tid at anmelde disse Bunker Literatur, der strømmer ind, og af hvilke du vel faar Fingre i det allermindste.

Men Hovedbegivenheden er da Bruddet med Berg. Det ser Gudskelov ud til, at den uhyre Lump har gjort i Nælderne. Han har 15 ikke tænkt sig en saadan Modstandskraft hos Bønderne overfor hans Pression og Trusler. Men han havde tyranniseret dem saa brutalt, at de var aldeles urørlige. Og alt hvad han har opnaaet er at gøre Hørup til Fører for et Parti paa 25 — de gamle Radikale. Saaledes er »Politiken« ikke længer et fritsvævende Organ men har sit eget 20 Parti og »Mrgbl.« er reduceret til de Moderates Blad. Kan man bare faa Navnet moderat rigtig fastklæbet til ham og hans, skal han ogsaa af den Grund komme til at fortryde sin Udsmidningslyst. Han har gjort lutter Dumheder nu et Aar og vi har baaret os klogt ad. Alle Folk roser vor Besindighed, medens »Mrgbl.« udskælder 25 os paa det Lumpneste — det er Borchsenius og N. J. Larsen der samler Dyndet sammen. Du ser det vel ikke. Værst var det, da det skrev, at »Politikens Henriette havde besøgt Jens Busk« — fordi der i et Prøvenummer havde staaet en Artikel, underskrevet Bjørk, som ganske rigtigt var forfattet af denne Dame. Men man plejer 30 jo ikke at røbe Pseudonymer paa denne Maade. Jeg tænker, Hørup hvis han var haard før, nu vil være den blodigste Ragekniv.

Forresten bestiller han ikke nok. Jeg med Nansen til Sekretær

gør alle Grib- og Junius-artikler. Nansen har jeg stor Glæde af, han er baade elskværdig og flink. Det er ikke mig, som har oversat Tolstoj; det er en Dame, hvem jeg laaner mit Navn og som lader dig venligst hilse.

...

Kan du nu ikke svare rigtig strax?

Din

E.

5

127. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

Kbhavn 15/12 1884.

[Telegram:]

J. P. Jacobsen

Thisted.

10

Kæreste!

Send endelig straks et gammelt Vers til et æsthetisk Julenummer. Vi maa i disse onde Dage have Dit Navn, Du maa ikke svigte.

Edvard. 15

128. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.*

16/XII 1884. Thisted.

Kjære Ven!

Umuligt! Wo nichts ist u. s. w. — og jeg har ikke mere gammelt Digt end bag paa min Haand. Møller har allerede for fjorten Dage siden forlangt det Samme, men der er ikke Noget, og jeg kan intet 20 lave. Jeg har i lang Tid tilbragt den ene Nat søvnløs efter den anden, og det giver ikke videre aandskraftige Dage. Nu er det blevet lidt bedre de to sidste Nætter, men langtfra godt. Hvor det var godt jeg kom hjem; jeg trængte til det; der er vist ikke alt for meget tilbage af mig, og det der er maa helst opbevares i Bomuld. Saa- 25 dan tænker jeg undertiden, men jeg siger det ikke, og derfor maa man lade som man ikke havde hørt det.

Dette er naturligvis kun søvnløse Griller som jeg slet ikke egenlig tror paa eller i alt Fald da ganske ikke veed om jeg troer paa. For hvem veed hvad han egentlig troer?

30

Saa! nu opfylder Brevet de nyere Fordringer; nu er her stillet et Problem under Debat. Hvor jeg er kjed af de Problemer under Debat som f. Ex. »Det flager«. Saadan noget Vaas at ville lave en Roman paa Spørgsmaalet om en udvidet Undervisning i Physiologi i Pigeskolerne! Men det er jo da ogsaa bare Overtro at Bogen handler derom; kun er det en meget udbredt Overtro, Forfatter, Anmeldere og Publikum er enige om at dele. Det er næsten utroligt hvor lidt det er gaaet over i Romanens Blod. Tag og sæt i Stedet at de i Fru Rendalens Skole lærer Maalstræv i Stedet for Norsk, eller Verdenshistorie set fra et Venstresynspunkt eller enhver anden Ting som Folk i Almindelighed ikke kan lide og se om det vilde gjøre den aller mindste Forandring i de Agerendes Psychologi. End ikke den rent udvortes Handling i Bogen behøvede at forandres med en Tøddel.

15 Og saa den Arvelighed! hvor den er dumt benyttet og ikke benyttet. Jeg har da ogsaa læst Gjellerups Bog (ikke tilsendt). Det er mærkeligt saa daarligt oplagte de Elskende i den er til at tale om Elskov. Hvorfor ikke have valgt en Dag de var i Stemning? Nu er det kun de Terner der rundt omkring i Gaarden pudse Vinduer
20 eller forrette anden huslig Dont, der rigtig med Liv og Sjæl er med i den skandaløse Kjærlighedsgeschichte. Gjellerup skulde have puttet noget Poesi ind i den Bog, det vilde have virket oplivende paa den tarvelige Handling.

Georg, Kielland og Ibsen har jeg liggende, men endnu ikke læst,
25 jeg sparer paa dansk Literatur og putter en engelsk Roman ind imellem hver.

Angaaende engelske Romaner saa laaner jeg stadig paa din Conto. Seer du nogle Athenæumsblanketter saa vær saa venlig at skrive paa dem og sende mig dem. »Politiken« har jeg megen Fornøjelse
30 af; den tager sig saa renlig ud imellem Dagsavisen og Nationaltidende. Saameget Avis læser jeg nemlig.

Skulde du se Fru Thaulow eller en af hendes Brødre saa hils

eller lad hende hilse og mind om at jeg taalmodig, men længselsfuld venter paa det mig lovede Billede.

Vær nu ikke gnaven fordi jeg ikke gjør det Umulige og hils Hedna og Vanda.

Din 5

J. P. Jacobsen.

129. *Edvard Brandes til J. P. Jacobsen.*

1. Juledag 1884.

Kære Ven!

Det er en Art Fridag idag, for det fine Julenummer udkom imorges og det andet er allerede sat og trykt igaar — vi udgaar nemlig hver 10 Dag, hvad jeg haaber har din Anerkendelse. Men Trykkeri, Sætti og Skrivende skulde dog have Julen hellig og derfor er alt besørget igaar, og jeg kan faa Tid til at takke ordentlig for Brevet. Nej, hvor kan du tænke, jeg skulde tage det ilde op, at du intet sendte. Du har da gode Grunde derfor — nej daarlige Grunde. Jeg synes, 15 det er græsseligt, naar Nætter og Dage slaa sig sammen om at plage dig. Her i Kjøbenhavn sov du dog — endog længe. Du kan imidlertid begribe, hvor gærne jeg havde set dig i Spidsen for den Smule Literatur, der endnu er tilbage fra den gode Tid. De unge er ikke særdeles værdifulde, skønt Nansen er min Alderdomsstav. Schan- 20 dorph er dog rædsomst af alle. Hvor kan man skrive saa slette Vers.

Jeg er fuld af Nysgerrighed efter hvad du synes om Fortuna. Den har ingen Lykke gjort. Højrebladene er faldet over den, den lille Usselryg Herman Bang sparker som du ser til Kielland, hver Gang han kan finde Lejlighed dertil og Bogens skarpe Angreb paa 25 Kristendommen skader naturligvis vor gode Ven umaadeligt. Han er jo ogsaa den eneste, i hvem der endnu er Liv paa dette Punkt. Alt Fritænkeri er ynkeligt omkommet i den »demokratiske« Bevægelse. Se nu den liden Gjellerup, som du altid har afskyet. Ja, du ved det vel ikke. Men efter min Anmeldelse — blid synes jeg den 30 var — fulgte et Svar fra ham i »Mrgbl.« i hvilket han franchement

erklærede sig for Antisemit. Han skyede endog ikke, at tale om min »Rødløshed« — det gamle Plougske Stikord. Han paaberaabte sig sine Erindringer og Stemninger over de nordiske Gudesagn som jeg ikke kunde dele — talte om den realistiske Roman som udlevet
 5 o. s. v. Det var usigeligt jammerligt og saa dumt. Georg har korri-
 geret Brynhild for ham og dog — alt for Eugenias Skyld. Han har
 skrevet til den lille Rudolf Bergh, at han og hans Forlovede ingen
 Omgang vilde søge med Jøder og derfor heller ikke med ham,
 som var gift med en Jødinde. — Det er en køn Race hertillands.
 10 Alligevel gør alt sligt Forholdene endnu vanskeligere end de ifor-
 vejen er — vi har Fjender tilhøjre og venstre. Dagsavisen er kon-
 kurrent-hadsk og rasende over vore aristokratiske Fornemmelser og
 Morgenbladet sylter os ned i Borchsenius værste Ælte. Nu er Herman
 Bang opsagt ved Nationaltidende, fordi Frk. Ferslew lykkelig er ble-
 15 ven forlovet med den lille Carl Levin — endnu dog kun hemmeligt
 men med Forældreparrenes Vidende. P. Hansen skal erstatte ham.

Jeg er heller ingen Hund efter »Det flager«. Jeg kan ikke længer
 udholde kønslig Moral — jeg synes, at Bjørnson paa dette Punkt
 lyver saa slemt som de værste Præster. Jeg tror paa det rene Iflæng
 20 som det eneste Naturlige og ingen skal mer faa mig derfra. Men
 gudbevares: ét er Theori, et andet Praksis, og jeg lever saamænd
 særdeles net. Paa Lørdag skal jeg have stort Dameselskab, dog er
 den ældste kun 11 Aar saa det vil gaa af uden Orgie. Det er hele
 Hetnas Klasse, der er bedt til Middag, Juletræ og Bal og vi venter
 25 os megen Morskab deraf. Jeg har mange Hilsener fra dem (3: Bør-
 nene) til Dig, de vilde ogsaa skrive, det holdt jeg dog for ufor-
 nødent. Du kan tænke dig, hvormange Julepræsenter, de vilde have opregnet.

Jeg vedlægger Athenæumsblanketter. Faar du virkelig engelske
 Romaner oversendt — jeg har saamænd min Hyre med de danske,
 30 jeg skal læse og anmelde. Og det holder aldrig op, hver Dag øges
 Dyngen paa mit Bord.

Fra Kielland hører jeg sjældent. Han blev saa rasende fornærmet

over at jeg satte Indholdet af Fortuna i Politiken avant la lettre. Og maaske havde han Ret. Men Herregud man maa da have lidt Hjælp af sine Venner, naar det gaar paa Livet løs.

Og saa — gid Nytaar bragte dig god Søvn og Arbejdskraft.

Din 5

Edvard Br.

130. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.* 20/I 1885. Thisted.

Kjære Ven!

Hvilket Tordenbudskab! Her er hele Redeligheden, men hvad skal jeg nu gjøre? Vær saa venlig lige straks om ikke før, at lade 10 mig vide om jeg fremdeles uden Gene for dig kan vedblive at faa Bøger paa dit Navn og i saa Fald na ar, om ikke engelske saa andre (for de lukker vel Bibliotheket afdelingsvis). Jeg kan vel ikke faa de samme Bøger tilbage paa de gamle Kvitteringer for jeg har ikke læst de 5 ikke udstregede. 15

Jeg er for træt til at skrive videre i Dag. Stadig ingen Søvn. Snart rigtigt Brev; men svar nu paa Bøgerne! Du ved ikke hvor bogløst her er skjönt jeg har hele mit Skrammel herovre.

Din

J. P. Jacobsen. 20

131. *J. P. Jacobsen til Edvard Brandes.* 10/III 1885. Thisted.

Kjære Ven!

Tjen mig i pr. snarest at sende mig nogle Athenæumskvitteringer.

Jeg vilde gjerne skrive et langt Brev, men om hvad i Verden skulde jeg skrive! Tale om, det var en anden Sag. 25

Dersom vi nu sad og talte sammen om »Politiken«, saa var der forskjellige Ting jeg vilde sige eller spørge om. Som f. Ex. om det Blad ikke i en betænkelig Grad gjør Indtryk af at være skrevet med een Pen eller i alt Fald med Penne af ganske samme Æske? Er ikke Stilføringen og Kompositionen og Vittigheden og Vendingerne 30

uhyre ensartede? (Jeg taler naturligvis ikke om Kvaliteten, den er jo meget forskjellig). Jeg har nu tænkt mig at denne Ensartethed kunde komme af at der anvendtes en Del yngre Mennesker, som ikke var plagede med nogen særlig udviklet Personlighed, og
5 som derfor havde let ved at aksle og befinde sig vel i andre givne Personligheders Skind, og jeg har ogsaa tænkt mig om det ikke, for Afvekslingens Skyld, var heldigere at disse yngre Mennesker legede at de havde en anden Stil; man kunde jo lave dem denne Stil og lave dem en Personlighed til at skrive den ud fra.

10 Jeg kunde ogsaa have Lyst til at spørge dig om det Skib »Politiken« af Kjøbenhavn ikke sommetider bringer dig til at tænke at de Magter der styre det i deres indvendige Sjæle regne Skuden til den Slags Skibe, der skal brændes! Men hvorhen gaar da Brobanens Stribe?

15 Idyl!

Der er ingen Idyler.

Din

J. P. Jacobsen.

JULIUS LANGE OG EDVARD BRANDES

1870-1884

1. *Jul. Lange til Edvard Brandes.*

Onsdag Aften [1870?]

Kjære Brandes!

Jeg har nu sluttet anden Korrektur af Comedien selv — Noterne
trænge vel ikke til mit Gjennemsyn. Jeg henstiller nu til Dem,
5 om De vil bruge mine Forslag til Deres Slutningsvers. Jeg rejste
for et Par Dage ud i Landet; De vil vel heller neppe trænge videre
til mig.

En Ting falder mig ind! Nemlig at det kunde falde Dem ind i
en Fortale el. desl. at aflægge »Cand. mag. J. Lange Deres dybt-
10 følte Tak for Hjælp med Korrektoren« el. desl. Hvad enten det nu
er faldet Dem ind eller ikke, saa beder jeg Dem bestemt om at
lade være. Hvis det ikke er faldet Dem ind, saa maa De ikke grine
af mig for mit Indfald; man seer jo undertiden Sligt, men det tager
sig gyselig flaut ud.

15 Kan De ikke lave sidste Vers, eller i alt Fald dets sidste Linie
om? Den er uheldigt formet, og det maa en sidste Linie nødvendig
være. »Naar Enden er god, er Alting godt«. Forøvrigt er den ær-
værdige Carudattas Slutningsbøn unægtelig af en noget fad og ma-
teriel Natur.

20

Deres hengivne

Jul. Lange.

2. *Jul. Lange til Edvard Brandes.*

1/2 79.

Kjære E. B.!

Undskyld at jeg ikke har et Stykke ordentligt Postpapir og at
25 jeg derfor bruger dette uordentlige.

Jeg havde ventet, at Dit Brev skulde indeholde en eller anden bestemt Udsigt til at modtage Dit Manuskript ang. den svenske Veda-Forfatter. Jeg vilde være Dig taknemlig for et bestemt Løfte til bestemt Tid, eller ogsaa for Manuskriptet meget snart. Undskyld at jeg er en haardere Kreditor mod Dig end Du er mod mig. 5

Tak for Bemærkningerne om mit Manuskript. Da Du sidste Gang gjorde mig en Kompliment for ualmindelig Paastaelighed vil jeg retfærdiggjøre mit Renommé ved at forsvare min Unge. Men først maa jeg paa det Højtideligste fralægge mig Tendenser til Satire. Du véd, at jeg er en konservativ Natur, der gjerne tager Hatten 10 af for Autoriteter; og Dine Anskuelser have jo en meget mere autoritetsfast Bund at staae paa end mine, der ikke ere stort mere end privat Fribyggeri. Men jeg nægter heller ikke, at jeg, tagende Hatten af for Autoriteterne, dog undertiden bevarer mine personlige Meninger om dem, der ikke alle gaaer ud paa fuldstændig Lydighed 15 og Underkastelse.

Jeg vil først gjøre opmærksom paa, at vore Betragtningmaader — til en vis Grad — ikke er uforligelige. Du taler ikke om det Samme, som jeg taler om. Du taler om, hvorledes de Homeriske Digtes Materiale har dannet sig og hvad der stikker i det; jeg taler 20 om, hvorledes Materialet er benyttet i Digtene. Du sigter altsaa mod et Punkt, der ligger historisk forud for det som jeg sigter til. Altsaa modsige vi ikke direkte hinanden. Personlig er jeg meget tilbøjelig til at tro — men mangler Studier til at være overbevist om — at der er Noget af en Naturmythe i Odysseus's Skæbne. 25 Men jeg fastholder blot, at det ikke er Digteren — eller Digterne — af de homeriske Digte, som direkte have forvandlet Naturmythen til et Sagn om en omflakkende Konge; men at denne Forvandling er gaaet for sig længe forud for Digtene's Støbning i den Form, hvori vi have dem. Selv om Kjærnen er Naturmyther, kan 30 det naturligvis ikke hænge aarsagsløst i Luften, at de ere lokaliserede og historiserede paa denne bestemte Maade. Men denne

Lokaliseren og Historiseren har Digtenes Digter forefunden forud for sig, og han har ikke vidst Noget om, hvad der stak i de Sagn, hvoraf han lavede sin Roman.

- 1) ariske Naturmyther [?].
- 5 2) græske Folkesagn.
- 3) Digtet som vi have det.

Du tager denne Udviklings-Række bagfra; jeg tager den fra det foreliggende Resultat (Digtene), som er det vi kjende, og forsøger analytisk at slutte mig til Nr. 2 (Folkesagnene), idet jeg stiller Nr. 1
 10 in blanco. Du tager omvendt næsten aldeles intet Hensyn til No. 3 (Digtene selv i den givne Form); og jeg kan ved denne Lejlighed ikke andet end mindes den Beskedenhed og Ærlighed, hvormed Du sidst talte om Dit ringe Kjendskab til Digtene selv som de foreligge. Jeg tager dine Ytringer desangaaende til Indtægt med Hensyn
 15 til Din Bemærkning (i Dit Brev) om, at Du ikke troer, at Homer har »komponeret«. Naar Du engang tager fat paa ham og læser ham nogle Gange igjennem, saa gad jeg vidst, om Du med Dine gode almindelige æsthetiske Forudsætninger vil fastholde denne Mening. Ord kunne ikke beskrive, hvor fast min Overbevisning er om
 20 at Homer har komponeret.

Jeg har i min Afhandling udtrykkelig fremhævet Fortællingen om Penelopes Væv (der i Odysseen kun et Par Gange nævnes, men ellers spiller den mindst mulige Rolle og aldrig føres direkte frem paa Scenen) som Exempel paa de uopløste Rester af et ældre
 25 Materiale-Lag, og udleverer den meget gjerne til Mythologien, det har Intet at betyde for min Thesis. Til sidst vil jeg forresten gjerne indrømme Dig, at saa stor en Beundrer jeg end er af Morgenrøden, forekom der mig dog at være lidt vel meget af den i dine mythologiske Tydninger. Og saaledes er det altid gaaet mig med
 30 Tydninger fra den Skole, hvortil Du slutter Dig. Jeg tvivler ikke om, at den har paavist Noget der er sandt; men det kinesiske Spil som drives med en 5—6 naturmythologiske Brikker til at faae alle-

haande Figurer ud, forekommer mig baade lidt aandløst, og uhyre usandsynligt; i hvert Fald aldrig tilstrækkeligt og mindst lige over for et af konkret Liv saa bugnende Fænomen som de Homeriske Digte.

Din 5
Jul. Lange.

3. *Jul. Lange til Edvard Brandes.* 10/8 84.

Kjære Brandes!

Jeg længes naturligvis efter at vide, hvad Oraculum mener og spaar om mine dramatiske Forsøg. Det er en almindelig kritisk 10 Grundsætning, at det første Indtryk er af størst Vigtighed, og det er ogsaa det, som jeg helst vilde have meddelt; men det er maaske allerede for silde nu at spørge efter det. Jeg vilde dog være Dig meget taknemlig, hvis Du vilde opfriske det igjen og meddele mig det — naturligvis saa uforbeholdent og ligefrem som muligt. 15

Hvis Du ikke gider skrive Din Mening, men hellere sige den, saa vilde det være mig kært, om Du vil komme til mig en Aften; jeg kan ogsaa godt komme til Dig.

Din
Jul. Lange. 20

4. *Edvard Brandes til Jul. Lange.* Ellekilde, Hellebæk. d. 13 August [1884].

Kære Lange!

Jeg skal ganske uforbeholdent sige dig min Mening, skønt jeg er yderst genert derved, for hvem er jeg, at jeg skal formaste mig til at være Kritiker overfor en Mand af din Reputation. Jeg læste 25 dit Stykke igennem med Fornøjelse, lo af de vittige og rammende Repliker og af de ikke ukendelige Portrætter, men havde mine store Betæneligheder, da jeg var færdig.

Det forekommer mig, Stykket besidder mange Chancer for en succès, hvis Publikum over dets Pudsighed vil glemme Handlingens 30

Spinkelhed og Hovedfigurernes Almindelighed. Konflikten synes mig yderst ringe imellem de to Elskende. Hvis Fru Lind blot vilde høre Raison i fem Minuter til, vilde hele tredje Akt være unødvendig. Og ulykkeligvis hører hun egentlig heller ikke her nogen Forklaring.

5 Hvad er hun saa vred over? At Hjelt har arvet Pengene. Men hvis hun er saa alvorligt et Menneske, som Forf. har ment, hvor vil hun saa slippe en stor Lykke, fordi Folk grundløst kunde mistænke hende for en Beregning, og i tredje Akt har hun da heller ikke en Indvending mere, skønt intetsomhelst er hændet i Mellem-

10 tiden. Dernæst forbitres hun over, at Hjelt vil rejse til Babylon. Hvorfor i al Verden? Hvad Forbrydelse mod hendes Kjærlighed er deri? De to have ikke set hinanden i tre Aar, begge ere rejste bort for at glemme, han har lige erfaret hendes Enkestand, og om han blot fortalte hende dette, vilde hun fuldkommen begribe, hvor-

15 for han havde i Sinde at begrave sig i sine Udgravninger igen — som hun i sin Tid havde forlangt af ham. Tør man lade et Dramas Konflikt bero paa, at to Mennesker ikke føre en Samtale til Ende — da der slet intet sker, som skiller dem. Fru Lind er en energisk Dame, siden hun paa det Uvisse er rejst til Rom for at træffe Hjelt

20 igen — og hun vil ikke høre Manden ud, da hun møder ham! Dette kan jeg ikke ret faa i mit Hoved. For i Virkeligheden har hun intet imod hans arkæologiske Virksomhed; hun er ikke saa snæverhjærtet, at hun ikke forstaar den; hun foretrækker ikke at være Grevinde fremfor at ledsage en Rejsende paa hans Strabadser —

25 altsaa hvad dybere Nødvendighed har tredje Akt?

Og nu han! Hvis jeg forstaar Stykkets Idé ret, saa kan det, pro-saisk udtrykt, siges at behandle Danskes Syn paa Forholdet mellem Ind- og Udland. Alle de komiske Bifigurer illustrere den snobbede Brug af Udlandet overfor det lille Fædreland — man laver sig en

30 europæisk Berømmelse for at figurere hjemme dermed. Flach og hans derimod er det Ravnekrogske, som selv i Rom kun tænker paa Fællesudvalg og Giftermaal. Hjelt vil det rette, naar han vil ud-

grave Babylon 3: gøre en stor Gerning, der kaster Glans over hans Fødeland og som han, den danske, er lige saa nær til som en fremmed. Stykkets Maal er da: »Udret noget derude, og kom saa hjem og tag fat, naar du —«.

Ja, undskyld, at jeg fordyber mig saaledes i disse Betragtninger. 5 Jeg har nemlig nogen Vanskelighed ved at klare mig, hvorhen du egentlig vil. Det er rimeligvis min Fejl. Men jeg kaster nogen Skyld paa Hjelt, der forekommer mig temmelig maanesyg i sin platoniske treaars Sværmen og lidet skikket til videnskabelige Udgravninger. Han siger ikke mange kraftige Ord, ikke mange karakteristiske Sætninger 10 Stykket igennem, men dog er han — undskyld — en Helt imod den ganske flove Holm, der ikke gør Spor af Nytte. Alt hvad Hjelt fortæller ham, burde vi have erfaret uden en overflødig Persons Mellemkomst.

Bipersonerne er langt klarere og skarpere tegnede end Hoved- 15 parret. Hele Lyset falder paa dem, medens man føler en forsvindende Interesse for de to Kærestefolk, om de faa hinanden lidt før eller senere; vi forstaa strax, at Ægteskabet er i Havn — saa dydige som de desuden er. Men er det ret, naar Bipersonerne træde kraftigst frem? Fordres der saa ikke en Deltagelse fra deres Side 20 i Handlingen? Ja, du vil sige, jeg har en Bihandling i Ordenshistorien. Saamænd, jeg indrømmer dens dramatiske eller rettere theatralske Virkning. Kun synes mig det Maal, du har sat dig, ikke literært eller kunstnerisk nok. Du viser os disse Mennesker paa Overfladen og jeg vilde se dem inden i — rigtig forstaa Frk. Sla- 25 branskis gode og svage Sjælsevner. Du morer mig, men du fængsler og spænder mig ikke. Du graver ikke dybt nok ned — og finder man saa Babylon?

Stykket synes mig rigt paa morsomme men farceagtige Motiver og Situationer, men fattigt paa Handling og Tanker. Det er ikke 30 helt dets aandfulde, fornemme og lødigt skrivende Forfatter værdigt. Det er kortelig min maaske altfor uforbeholdent udtalte og

rimeligvis højst ensidige Dom. Jeg forbeholder mig alt fornødent til efter Opførelsen; jeg ved godt, hvormeget Scenen forandrer et Indtryk af Læsningen. Dette er mit første. Jeg haaber, du ikke tager mig disse Linier ilde op, jeg har ikke kunnet lægge Skjul
5 paa min Mening.

Din hengivne

Edvard Brandes.

5. *Jul. Lange til Edvard Brandes.*

19/8 84.

Kjære Brandes!

10 Jeg takker dig meget for Din uforbeholdne Mening, som uden nogen Sammenligning er den dygtigste og mest sammenhængende Kritik, jeg har faaet — og vel faar — over »Hvorhen«. Der er virkelig meget i den, som aldeles træffer min dramatiske Samvittighed, — ja endog min menneskelige dito, som naar Du siger, at Stykket
15 ikke er mit bedre Jeg fuldt værdigt. Jeg takker for den Behagelighed, der ligger i Dine Ord om dette Punkt, og jeg tør ikke afvise den Bitterhed der ligger deri, som er fuldt berettiget. Der er altfor lidt Alvor i Stykket; det bærer af gode Grunde altfor meget Præg af at være blevet til som Underholdning. Imidlertid: nogen Alvor er
20 der dog, og den anerkjender jeg, at Du ogsaa har vist Retfærdighed.

Jeg har skrevet Stykket paa en Maade med for lidt Respekt for denne Art af Produktion, for meget som en passe-temps; og paa en Maade dog med for megen Ængstelighed for »Brædderne«, saa at jeg, af Frygt for at blive kedelig, har lagt mig noget vel meget
25 efter det morsomme, eller rettere: har begunstiget dette Element for meget og trængt det solidere tilbage.

Og hvad Stykkets Komposition angaar, er der ogsaa meget, som jeg slet ikke kan tage i Forsvar. Tænk hvordan det vilde gaa, hvis hin i Sagnet berømte Irlænder, som virkelig ikke vidste, om han
30 kunde spille Violin, eftersom han aldrig havde forsøgt det, pludselig annoncerede en Koncert paa Violin for det højtærede Publikum!

Egentlig talt er Stykket et Misfoster, sammenvoxet i Moders Liv af forskellig-artede Anlæg og Ideer. Deraf følger 23 Tæer, 7 Fingre, og Pukler baade for og bag. Efter et yderst besværligt Accouchement er det atter opereret, trepaneret og skamferet til dels efter højere Ordre. Man forlanger, at et Stykke skal »forkortes«, 5 medens dog Kirurgien, saa vidt vides, endnu ikke har opfundet nogen Methode til at »forkorte« et levende Væsen — uden stor Skade for det. Resultatet er blevet, at Stykket er meget mere en Ragout end et levende Væsen, en virkelig Organisme. Jeg ved nu ikke, om Theatret ikke kan være bekjendt at servere en Ragout i sin menu 10 — til en Afvexling fra de store Stege, som sættes hele paa Bordet.

Saa meget som jeg end nødes til at indrømme Dig i disse Retninger, synes det mig dog, at Du gjør mig nogen Uret i det Enkelte, hvad mine to centrale Figurer angaar. Ganske bestemt paa et enkelt Punkt. Fru Lind »forbitres« ikke over at høre, at A. H. vil til Baby- 15 lon; det har ikke været min Mening, og det troer jeg ikke at have skrevet. Men hun forvirres deraf i nogle Timer. Hvorledes kan det være andet? Hvad kjender hun til Babylon? Det er virkelig et psykologisk Forlangende til Karakterens Staatsathed, at hun uden Forvirring, Angst, Trang til en lille Smule Klarhed over 20 hvad hun kan være i dette Forhold, strax skulde forlange at følge med. Jeg har ment at skildre hende som en Forening af Energi i det Større og paa længere Hold og Timiditet i Øjeblikket, og lige over for det Smaa. Jeg tror ikke, at denne Blanding er naturstridig; tværtimod kan den være meget elskværdig. Jeg tror ogsaa, 25 at det er psykologisk sandt, at hun, ved den Vending, som hendes Samtale med A. H. tager, maa blive overvældet af en brændende og i Øjeblikket aldeles uudholdelig Følelse, at hun netop kommer med sit gamle Krav paa hans Kærlighed i det Øjeblik, da han er blevet saa rig og magnifique. Det er ikke blot af Frygt for Folks 30 Omdømme, at hun i sligt et Øjeblik render sin Vej; hun vilde gjerne »synke i Jorden«.

Naa, en Analyse af Fru Linds Psykologi hører vel ikke til de interessanteste Æmner for en erfaren Dramaturg. Hvad A. H. angaar, kan jeg ikke se, at han er saa »maanesyg« og kraftløs; men han er jo vistnok en daarlig Centralfigur. Derimod maa jeg ganske give
 5 Dig Ret med Hensyn til Holm, der jo ikke er andet end en gammeldags Confident i nyere konventionel Stil, og som med nogen dramatisk Kunst burde have været undværet. Din Bemærkning derom var mig aldeles ny, jeg havde slet ikke tænkt derpaa før. Men som dette Stykke overhovedet er en Samling Scener, saa fore-
 10 kommer det mig, at Holm har Part i en enkelt vel skreven Scene — ja undskyld min Naivetet — nemlig den første med A. H. i første Akt.

Du taler om ikke ukendelige Portrætter. Mod Ordet »Portrætter« maa jeg dog nedlægge en Indsigelse.

15 For nogle Uger siden sendte jeg Dig i reentrykt Ark et lille Stykke: »Den Logerende«. Har Du faaet det? Jeg vilde gjerne høre Din Mening om det, ogsaa om det muligvis fornuftige i at indlevere det til et Sekund-Theater med Anmodning om at det maattespilles
 20 snarest muligt, inden Bogen kom ud.

Din

Jul. Lange.

6. *Edvard Brandes til Jul. Lange.* Ellekilde. Hellebæk (ikke Helsingør)

Kære Lange!

20 August [1884].

Jeg takker Dig, fordi Du har optaget mine kritiske Bemærk-
 25 ninger saa venligt — altfor spredte og ugennemtænkte som de var. Offentlig skal jeg da nok gøre mig mere Flid. Jeg har havt Nytte af Dine Oplysninger om Fru Lind — jeg forstaar, hvilken Karakter du har ment og skal have dette for Øje ved ny Gennemlæsning og Opførelse. Muligvis er dog et saadant Stemningsbrud noget for
 30 flygtigt Motiv i en større dramatisk Conception og bedre egnet til en finere Udpensling — som Du havde saa store, saa sjældne Be-

tingelser for. Saameget Vid og saamegen Sjælskundskab og saa stor Lethed for Replikbehandling — ja, sandelig Du har ikke naaet højere, fordi du har drevet passe-temps. Dette betragter jeg som Ugudelighed. Jeg fastholder, at Stykket godt kan gøre Lykke — men beklager overordentlig, at det ikke bliver trykt i sin oprindelige Form. Jeg hader Theaterfingre — der gives intet plumpere — og naar de først begynde med Famlen og Følen, Riven og Rusken, saa skal de nok faa Formen ødelagt og Livet halvvejs dræbt i et Kunstprodukt.

Saa var der »Den Logerende«, som Du ikke maa være vred over jeg i lutter Iver for »Hvorhen« glemte at omtale. Det var saameget dummere som jeg sætter langt større Pris derpaa. Det er efter min ringe Mening et langt dybere og finere Arbejde, hvor der findes Ord fra den Julius Langes Hjerne, som gjemmer sig for os i det større Stykke. Det skæmmes en Smule ved nogle Pletter i Dialogen — Replikkerne kan blive noget uvirkelige, romanagtige, der hvor Forf. ikke har oplevet det Sagte (undskyld min altid paatrængende Kritik) — men inde i dette lille Skuespil brænder der et stille mildt Lys, der spreder sig udover alle Scener.

Hvad nu Opførelsen paa et Privattheater angaar, saa tør jeg ikke tilraade den absolut, fordi der findes saa faa brugbare Kræfter udenfor det kgl. Imidlertid vil Sev. Abrahams ved Folketheatret være den mest anbefalelsesværdige. Han kan spille Lægen net og dannet — naturligvis affekteret — men bedst efter Emil Poulsen. Vil Du indlevere det, vil jeg foreslaa dig Indsendelse gennem din Boghandler, Philipsen — da Du vel selv ikke gider — idet Du kun navngives som Forf. af »Hvorhen«, »det af det kgl. Theater antagne Stykke«. Abrahams burde indstudere det i en Fart og opføre det samtidigt — det vilde have en vis air saaledes med en dobbelt Debut. Bedst satte Du nok selv Ild i Rumpen paa Abrahams. Det kgl. Theater betaler 200 Kr. éngang for alle for et Enaktsskuespil og mer giver A. paa ingen Maade, snarere mindre, skønt han er

ny i Tøjet og ærgerrig. Jeg vil derfor ikke tilraade dette Forsøg, da Fordelen ikke er stor og Ubehageligheden ved at se sit Arbejde skamferet ganske nederdrægtig.

Jeg skal sende dig »Den Logerende« tilbage om et Par Dage — 5 jeg har ingen stor Konvolut herude.

Tak fordi Du gider høre min Mening.

Din hengivne

E. B.

KARL VERNER OG EDVARD BRANDES

1886

1. *Karl Verner til Edvard Brandes.*

Dronningens Vej 28. Frdb.

Höjtagtede og kære hr. doctor —

12 Juni 1886.

Jeg bringer Dem min ærbødige tak for den overordenlige velvillie, De har lagt for dagen i den mig til morgenkaffen givne reprimande, og jeg vil strax åbent indrømme, at De har fuldstændig ret: en docent, der med mere fynd end den nuværende indehaver af lærestolen kunde magte den slav. literaturhistorie, vilde kunne virke i langt større kredse og altså ulige bedre kunne udfylde sin plads som universitetslærer. Denne anskuelse har jeg næret, endnu
10 inden jeg blev ansat, og når jeg desuagtet har overtaget pladsen, må det — privatissime — være mig tilladt at fremstamme en undskyldning.

Da jeg fra decanus i det filosof. facultét i sin tid modtog en skrivelse, hvori han meddélte mig, at facultétet énstemmig havde besluttet at opfordre mig til at søge pladsen som slav. docent, kom
15 dette aldeles uventet for mig — jeg vidste i min udlændighed ikke engang af, at C. W. Smith var død — men jeg tog ingen betænkningstid og svarede med et afslag, som motiveredes med, at jeg aldrig havde anlagt mine studier med en universitetslærerpost for
20 øje, at min udvikling derfor var ensidig, udelukkende sproglig, og var bleven det endnu mere, efter at min korporlige existens var sikret ved fast ansættelse som bibliotheksmenneske; den literærhistoriske side af sagen, der i et lille land som Danmark burde accentueres stærkest, kunde bedre magtes af enhver anden, hvem jeg,
25 der nu kunde leve, ikke vilde stå i vejen for. Jeg tænkte hermed

selvfølgelig på de danske filologer i Rusland, og, som jeg senere har hørt, var nok også én af dem, en Jörgensen, ude om pladsen, som fra min side vilde været ham vel undt.

På mit afslag svarede decanus med at meddele mig, at man vilde få vanskeligheder (vel sagtens ved rigsdagen) med at få pladsen, 5 der kun havde været en personlig, opretholdt, når ikke netop jeg vilde søge den, og at den derfor vilde forblive ubesat for fremtiden. Og for at borttrydde mine betænkeligheder vedlagde han et brev til sig fra det mést indflydelsesrige medlem i facultetet, i hvilket brev han opfordredes til at forestille mig, at jeg i posten som slav. 10 docent i alt fald foreløbig kun vilde være henvist til den stille syslen, hvor det mere kom an på at bibringe de få tilhørere kundskaber end at holde formfuldendte foredrag for større kredse; samtidigt udmalede han (o: facultetsmedlemmet), hvor behageligt det vilde blive for mig herhjemme i omgang og tankeudvexling med col- 15 legaer og studiefæller o. s. v. Nu, jeg længtes dengang — efter 7 års landflygtighed — svært efter hjemmet og gik i tøjlet, men i min ansøgning stak jeg, for at have min samvittighed nogenlunde frels, ikke min svaghed som literærhistoriker under stol. Jeg trøstede mig til at tage C. W. Smith til forbillede: uagtet denne livlige og origi- 20 nale ånd lettelig, hvad hans Holbergforelæsninger viser, vilde kunne have samlet et stort avditorium til slaviske literaturforelæsninger, søgte han dog under sin mangeårige virksomhed kun at fyldestgøre sin pligt som docent i slav. sprog og literatur udelukkende ved større eller mindre meddelelser og literaturpåvisning per acci- 25 dens under læsning i de forskellige sprog (at han imod slut har holdt en enkelt forelæsning over ældre russ. literatur, vidste jeg ikke). Samme ufuldkomne methode benytter jeg og er på grund af min hele videnskabelige udvikling nødt dertil; vilde jeg møde op med literaturforelæsninger, blev min virksomhed, som afdøde Lyngby's 30 med sine forelæsninger over dansk literaturhistorie, rént compilorisk, men jeg krymper mig ved at bringe videnskabelige pro-

dukter tiltorvs, hvori der ikke er noget selvstændigt. Nil decet invita Minerva.

Som De sér, hr. doctor, er jeg fuldt enig med Dem i at beklage, at den slaviske lærestol — ligesom andre lærestole i nyere sprog og literatur her ved universitétet — ikke bestrides på den måde, den burde, særligt under vore forhold med de for hele det dannede samfundslag beregnede forelæsninger. Bevidstheden herom har jeg, og jeg vilde lyve, om jeg påstod, at jeg ikke nu og da føler et tryk heraf. Deres morgenpille tog jeg derfor uden at føle spor af bitterhed, og
 10 De havde desuden viklet den ind på en så elskværdig måde, at der gik en selvbehagelig følelse igennem mine nerver. Herfor bringer jeg Dem igen min erkendtligste tak.

Deres ærbødigt hengivne

K. Verner.

15 2. *Edvard Brandes til Karl Verner.*

Vesterbrog. 149. V.

Kære Docent Verner!

14 Juni 1886.

Jeg tænker, at De endnu erindrer de Timer, vi i de kummerfulde Ungdomsaar tilbragte sammen ved Slave-Smiths Fødder. Det er i Haab herom, at jeg bortkaster det formelle »Hr.«

20 Det er meget elskværdigt af Dem ikke at blive gnaven over min Artikel. Den var da heller ikke ondt ment. Men undertiden bliver jeg inderlig trist over, at jeg ingenting véd, og saa tænker jeg uvilkaarligt paa de Folk, der sidder inde med den store Viden og netop i mit gamle Fag, som altid interesserer mig og altid drager mig til-
 25 bage som Fred og ingen Fare. Folk som De og Thomsen og Fausbøll o. s. v. besidder netop de Kundskaber, som saadan En som jeg havde udmærket god Brug for til den daglige Kamp; men nu kunde det endda gaa an, om de lærde Herrer lod deres Visdom tilflyde os andre, der da bragte den til Torvs til det store Publikum. Men
 30 Universitetet tier. Er det dog ikke forskrækkeligt, at den sammen-

lignende Religionsvidenskab endnu ikke er opdaget herhjemme? Ikke et Arbejde oversat eller bearbejdet engang.

Jeg er en tørstig Sjæl, og jeg forlanger af Vilh. Thomsen en sammenlignende Grammatik og populære Afhandlinger om Sprogvidenskabens nuværende Resultater, af Dem russisk Literaturhistorie, af 5 Fausbøll Buddhisme o. s. v. Men hverken jeg eller andre faar et Livsens Ord.

Og jeg selv kan ingenting og har intet Hoved mere til at lære.

Undskyld dette Litani og Tak for Brevet. Det var virkeligt ganske unødvendigt, forsaavidt som jeg mener, hvad jeg skrev, at De er en 10 Pryd for Universitetet. Men Madvig ligger tung over dansk Filologi.

Skulde De ikke have Lyst engang til at se ind til mig og opfriske Erindringen om Litauisk og Bjarnarson — det Asen, der har stjaalet Deres berømte Afhandling fra mig, trods utallige Brevkort ikke har tilbagesendt den, og saaledes gjort mig paa éngang Zeitschrift 15 incomplet og berøvet mig Deres Arbejde.

Vi bo nærved hinanden som ovenst. Adresse udviser.

Deres hengivne

Edv. Brandes.

3. *Karl Verner til Edvard Brandes.*

Dronningensvej 28. Frederiksberg. 20
28 Nov. 1886.

Kære doctor Brandes —

Ikke for reklamens skyld eller overhovedet af vigtighed, men déls som tak for Deres sidste venlige brev til mig, og déls fordi jeg véd, at De med så megen interesse har fulgt min videnskabelige debut for 11 år siden, sender jeg Dem vedlagte lille artikel, der, som De 25 vil sé, står i sammenhæng med mine arbejder i Kuhns Ztschr. Jeg skal med et par linjer søge at orientere Dem i striden. Den »junggrammatiske« retning i sprogvidenskabens, som i 1876 og 77 blev undfanget og født på den i mit indlæg omtalte ølknejpe i Leipzig, har i årenes løb voxet sig stærk både ved en ret frodig produktivité 30 og derved, at dens unge tilhængere efterhånden er avancerede frem

til lærere ved en del af de sydtyske universiteter. I ungdommelig selvtilid har den været vel meget tilbøjelig til på den ene side at puste sine fortjenester op til mere, end de egentligt er, og på den anden side at kimse ad den »gamle udlevede« retning, der endnu
5 har sine væsenligste repræsentanter ved de nordtyske universiteter, og denne har da på sin side også stillet sig på bagbenene. Kævlet gik dog i nogenlunde urbane former, indtil Collitz udsendte sit omtalte stridsskrift, der går ud på at frakende »junggrammatikerne« næsten al fortjeneste af sprogvidenskabens stærke fremskridt i den
10 sidste halve snés år og at løfte læreren og mesteren Johannes Schmidt til skyerne som den, hvem det hele skyldtes, idet han 1878 meddelte verden sin store opdagelse af »palatalloven«, hvorpå hele det nye er funderet.

14 Dage efter svarede junggrammatikeren Osthoff (Heidelberg)
15 med sin piece, »mit einem Scherflein von eigener Art«, som han selv siger. Han erklærer først, at de sydtyske sproggranskere ikke havde haft behov at vente på Schmidt's opdagelse af palatalloven 1878, da de allerede 1876 havde fået sammenhængen at vide af mig. Og med hensyn til S.'s »opdagelse« beskylder han med rene ord
20 S. for at være en åndelig tyveknægt, idet han fortæller, at han (O.) i Januar 1877 besøgte S. i Berlin og meddelte ham palatalloven, således som han havde hørt den af mig et par måneder i forvejen, at S. studsede og blev tankefuld ved den nye opfattelse, der gik stik imod hans seneste produktioner (»Was bedeutet das *e* in den
25 europ. Sprachen«), men ikke desto mindre nogen tid efter »wiederum« opdagede loven.

Som De sér, er jeg nu imod min vilje bleven rodet med ind i dette slagsmål, og da der allerede et par gange fra nordtyske partigængeres side er gjort forsøg på, hvor talen kom på spørgsmålet
30 om palatallovens opdagelse, at stilisere det således, at man med lidt god vilje kunde læse ud imellem linjerne, at jeg havde »opdaget« loven på dr. Thomsens forelæsninger, en opfattelse, der vinder i

styrke derved, at hverken ven eller fjende har haft klarhed over de motiver, der hindrede mig i at publicere loven paa tryk, så har jeg for at værgе mit skind imod eventuelle nakkedrag under slagsmålets videre faser måttet lade min erklæring løbe af stabelen, tilmed da jeg fra tyske venner indstændig blev opfordret dertil. 5
Naturligvis har jeg først sikret mig Vilh. Thomsens billigelse.

Skulde De have lyst til at kigge i sagens øvrige aktstykker — de 2 piecer og en noget usikker erklæring fra Schmidt's side mod Osthoff's beskyldning — skal jeg gerne bringe Dem disse; jeg kunde da få lejlighed til at efterkomme Deres venlige indbydelse til at 10 opfriske de gamle minder fra vore studentdage, noget jeg oftere har tænkt på, men endnu ikke har kunnet iværksætte, fordi jeg kun med stor overvindelse forlader min vante wigwam. Men nu for tiden er De vel sjælden synlig på grund af politiken.

I taknemlig erindring

15

Deres hengivne

K. Verner.

VIGGO FAUSBØLL TIL EDVARD BRANDES

1871—1903

1. *V. Fausbøll til Edvard Brandes.*

Torsdag 28 Dec. 1871.

Kjære Brandes.

B. U. H.

Dersom De ikke er optaget på Lørdag Aften, vilde det glæde mig at se Dem, når De har spist til Aften. Jeg fører ingen Husholdning, men tager alt ude, derfor inviterer jeg Dem ikke til Aften, derimod vil jeg indbyde Dem på et Glas Toddy, eller hvad andet Deres Hjærte begjærer, på en eller anden Knejpe, når jeg først har vist Dem mine Samlinger og Afskrifter, hvilket var det, jeg tilsigtede. Ved Toddyen kunne vi få os en lun Passiar om Et og Andet.

10

Venligst

V. Fausbøll.

Min Adresse er:

Victoriagade 15, 2. Sal.

Opgang til Højre i Porten.

15 2. *V. Fausbøll til Edvard Brandes.*

Fredag 16 Aug. 72.

Kjære Brandes.

Vær så god ved Lejlighed at se ind til mig på Universitetsbibliotheket. Jeg ønsker at tale med Dem om en eventuel Assistentpost i det Britiske Musæum, Manuscript Department.

20

Deres hengivne

V. Fausbøll.

Jeg traf sammen med Andreas i Jernbanecoupeen i Hamborg. Han er bleven Doktor i Erlangen, og har indsendt en Afhandling til Deutsche Morg. Gesellschaft; hans næste Værk vil blive dediceret til Westergård.

25

3. *V. Fausbøll til Edvard Brandes.*

15 Victoriagade. Vesterbro.
Kjøbenhavn. 9/3 73.

Kjære Brandes.

I Overensstemmelse med Deres venlige Tilbud tillader jeg mig nu at stille følgende Anmodning til Dem:

I den Grimblot'ske Samling af Pali-Håndskrifter, som er gået 5 over i det Nationale (således formoder jeg det forhen Kejserslige nu kaldes) Bibliothek, findes der (se Journal des Savants 1866 p. 55) to Afskrifter af 1) *Buddhavaṃsa*, af hvilke det ene Exemplar er skrevet med singhalesiske, det andet med birmanske Skrifttegn. Jeg skulde meget ønske at få Afskrifter af disse to Exemplarer, 10 først og fremmest af det singhalesiske, da jeg antager, at dette, hvad der i Almindelighed gjælder, er det correcteste. Endvidere finder der i samme Samling (se Journal des Savants 1866 p. 32) to Exemplarer af 2) *Suttanipāta*, hvoraf Afskrifter også vilde være til Nytte for mig. Da jeg imidlertid allerede har 4 Afskrifter af 15 *Suttanipāta*, kan jeg strængt taget undvære disse to, og jeg stiller derfor dette Ønske kun som Nummer 2. Men skulde De, selv med disse to Hverv, ikke kunne få Tiden slået ihjel, så har jeg endnu et tredie Arbejde, der kan fylde godt i Hullet af denne hule Tid, og det er en Afskrift af *Theragātha* og *Therīgātha* (se Journal 20 des Savants 1866 p. 54), hvis disse to Værker findes i den Grimblot'ske Samling, for jeg må tilstå, at jeg af J. des S. ikke rigtig kan se, om dette er Tilfældet. Ønsker De endelig et Arbejde for Dem selv, så kan jeg også opgive Dem et sådant: at afskrive 12te Bog af *Mahābhārata*, *Çāntiparva* og senere at udgive den vilde 25 være et lønnende og interessant Arbejde, da dette Afsnit af *Mahābhārata* viser sig at være betydelig påvirket af Buddhismen. Kan De imidlertid ikke få alt dette bestilt selv, så kunde De dog måske få en eller anden yngre Orientalist, som jeg formoder De har gjort Bekjendtskab med, til at udføre noget af Arbejdet. Jeg antager, 30 at Bréal har indført Dem til Renan, som vel endnu er på Bibliotheket, hvis så er, vil De være så god at bringe ham min ærbødige

Hilsen og spørge, om han husker mig. Jeg tænker tidt på ham, for han sad alle Tider stille hen og tænkte, det var tydeligt at se, at skjøndt han intet bestilte, uden at se hen i Rummet, så arbejdede han dog stærkt indvendig, medens han sad og strøg sig om
 5 Hagen. Hans milde, venlige og meget forekommende Væsen tiltrak min Opmærksomhed fremfor alle Andres. Jeg håber, De har gjort Bréal's Bekjendtskab, han er en prægtig Fyr, som nok er værd at omgås. De huskede da at rette »month« til »months«? Vær nu så god at skrive mig et langt Brev til om de mange lærde Bekjendtskaber, De har gjort, tilligemed lidt om det moderne Paris og hvad
 10 De overhovedet synes om dette forunderlige, lette og bevægelige Folk, et Hav snart med Storm og snart med Solblink. Hvis Deres Rejseplan ikke er aldeles urokkelig, så kan jeg ikke nægte, at det vilde glæde mig meget at træffe sammen med Dem i London mellem 23 Juli og 23 August. I Går havde vi her Sne og Haglbyger, i Dag Søndag have vi haft mildt Solskinsvæder med 6 Graders Varme, hvorfor også det vrimlede med unge Damer på Langelinie. De lever vel allerede i en evig Sommer, i alle Tilfælde af evigt Hvedebrød, De skulde nok have ondt med at få »det sorte
 15 danske Brød«, som den Danske Mand så glad skal bryde, jeg må tilstå det gjælder ikke mig, jeg skulde holde mest af Hvedebrødet. Med venligst Hilsen til Dem og Hustru er jeg Deres hengivne

V. Fausbøll.

4. *V. Fausbøll til Edvard Brandes.*

22 Maj 73.

25 Kjære Brandes.

15 Victoriagade, Vesterbro.

Tak for Deres venlige Brev. Jeg var kun bange De ikke havde modtaget mit, derfor tillod jeg mig at forespørge gennem Salomonsen, men forøvrigt bliver jeg ved at hænge i som en Kjøbenhavner og hænger ved som en Burre, og slipper Dem ikke, selv
 30 om De gjør det Samme ved mig, som den Gamle af Dage gjorde ved Jacob, nemlig vrider mig Lænderne af Led, når De bare til-

sidst også velsigner mig — med en Afskrift af Buddhavaṃsa. Og så skulde jeg oven i Kjøbet hilse Dem fra Westergaard, at De selv skulde tage fat paa Dípavaṃsa, det vilde være et højst passende Arbejde for Dem og et Arbejde, hvis Udførelse De kunde indlægge Dem stor Fortjeneste ved, thi efter Westergaards Mening er det 5 et i højeste Grad vigtigt historisk Document. Læg nu Morskaben til Side og tag ordentlig fat, De er jo dog vant til at arbejde, og jeg er vis på, at Deres Kone gjerne undværer Dem et Par Timer hver Dag, for så smager Kysset 10 Gange bedre, når De kommer hjem. For imidlertid at lette Dem Arbejdet ved at hjælpe Dem ud 10 over Begyndelsen — initium sæpe arduum — sender jeg Dem samtidig med dette Brev under Korsbånd det første Ark af min Játaka i 2den Correctur, ved det vil De let kunne komme ind i singhalesiske Bogstaver, når De først ved Begyndelses-Formlen, hvormed ethvert Håndskrift begynder (namo tassa lehagavato arahato sam- 15 másambuddhassa) allerede har lært såmange Bogstaver. De må ikke forlade Paris før den 1 August, jeg vil sige Dem hvorfor: fordi ellers frygter jeg for, at Danmark ikke bliver repræsenteret på Congrès International des Orientalistes, som åbnes i Paris 22 Juli—29 Juli. Jeg fik d. 12 i denne Måned et Brev fra Léon 20 de Rosny med Underretning om, at jeg var udnævnt til Membre correspondant, og jeg burde vel egentlig se at komme der, men dels har jeg glemt mit Fransk og dels må jeg nødvendigvis til London af Grunde, som De senere skal få at vide, og dels er det vel heller ikke sandsynligt, at Ministeriet både vil give mig i Pose og 25 Sæk. Jeg tror nemlig nok, de give mig en 3—400 Rdlr. til Udgivelsen af 1ste Bd. af Játaka, men at de i samme År også skulde give mig et Rejsestipendium, selv om jeg efter en af Assistenterne - i - Kultusministeriet's Råd (nå sikken en Genitiv!) var så snedig først at søge derom, når de havde givet mig ovenbemeldte Sum, det tvivler jeg 30 på. Jeg må også tilstå, at jeg desværre har tabt Interessen for det Franske, thi det forekommer mig — måske med Urette — som

om »Flygtigheden« præger hele det franske Liv, og den evige Gjæren lider jeg heller ikke. Jeg tror nok, jeg ligesom alle vilde finde det grandios for nogle Timer at stå og se på en ildsprudende Vulkan, men skulde jeg Dag ud og Dag ind stå og se derpå, så blev jeg ganske
 5 vist snart kjed deraf, og sa'e med Kjøbenhavneren: kan det nu ikke snart gå lidt over med de Løjer. Vær nu et pænt Menneske og gå op i Bibliotheket og conferer de Steder, som i det sendte Ark ere tagne fra Buddhavamsa, og send mig så bagefter en Afskrift af hele Bud-
 dhavamsa. Hvis De ikke gjør det, skriver jeg et Brev til Deres
 10 Hustru og beder hende commandere Dem dertil og så hjælper ingen kjære Mutter. Med venligst Hilsen

Deres hengivne

V. Fausbøll.

5. *V. Fausbøll til Edvard Brandes.*

15 Victoriagade, Vesterbro.

15 Kjære Brandes.

13/6 73.

Nu forstår jeg alt og jeg skal ikke plage Dem mere. Det er en tornefuld Vej, De har valgt, men De har jo en Rose ved Deres Side, som kan bringe Dem til at glemme de Stik De vil få i Mængde, det kan jeg love Dem, skjøndt jeg ingen Prophet er. Jeg vidste forøvrigt
 20 ikke, at De var så stridbar en Character, jeg troede snarere, at De var blød som det unge Træ, gid De ikke må blive skuffet, jeg tænker så tit på, hvorledes det går Mennesket efter Welhavens smukke Digt »det tornede Træ«, man sætter ofte flere Torne end Blomster, thi »en Torn er en Kvist, der har taget Skade«. Men der er jo Stof
 25 i Dem og godt Tømmer, så Huset blæser vel ikke om for den første Storm, der kommer. Mig må De ikke gjøre Regning på, jeg er kun skabt for Hyrdelivet og har valgt mig de stille afsides Græsgange, over hvilke Historiens stille Sol skinner ned, dèr holder jeg mest af at ligge og strække mig og, når det kommer højt, smile i
 30 stille Tanker ad de travle Mennesker i det Fjærne. Tak for Deres Anvisning på Feer, Garrez og Senart, men jeg vilde netop med Vilje

ikke henvende mig til dem, fordi jeg vil være uafhængig, jeg håber, at De kjender så meget til mig, at De ved, jeg fremfor alt ønsker at beholde min Frihed, men De ved også, at jo mere man træder i et Forbindtighedsforhold til andre, desto mere er man også udsat for at tabe sin Frihed. Det gjør imidlertid nu intet, at jeg ikke 5 får hin Afskrift, thi jeg har netop på samme Tid som jeg modtog Deres Brev af Hr. Childers fået at vide, at Buddhavamsa bliver udgivet af en Singhaleser Kumarasvami, som i denne Sommer kommer til England.

De kan stole på min fuldstændige Tavshed, jeg har til Dato endnu 10 ikke forrådt nogen, sandsynligvis Grunden til at jeg af og til bliver indviet i adskillige interessante Hemmeligheder. Lev nu vel og vær med Deres unge Hustru på det Venligste hilset fra

Deres hengivne

V. Fausbøll. 15

Ser De Bréal, beder jeg Dem bringe ham min ærbødigste Hilsen. Mehren tror, at de Rosny's Orientalist-Congres er Humbug.

6. *V. Fausbøll til Edvard Brandes.*

18/2 79.

Confidentielt.

Kjære Brandes.

20

Jeg har i Dag tilbageleveret Deres Afhandling til Decanus. V. Thomsen har haft den fra 11 Sept. til 20 December, L. Wimmer til 20 Januar og jeg fra 24 Jan. til 18 Februar. I ringere Tid har jeg ikke kunnet se Deres c. 400 Citater efter.

V. Thomsen's Dom lyder således: Afhandlingen forekommer 25 mig nok at indeholde adskilligt temmelig problematisk, men vidner på den anden side om så grundig indsigt i Rigvedas sprog og ånd, at jeg stemmer for dens antagelse.

L. Wimmer's: Jeg er enig med dr. Th. i dommen om afhandlingen og stemmer ligeledes for dens antagelse.

30

min: Cand. Brandes' Monografi er efter min Mening en vel an-

lagt og vel udført Afhandling, bygget på et omhyggeligt Studium af Rigveda og den til samme hørende Literatur, og jeg stemmer derfor også for dens Antagelse.

Yver er vistnok et Neutrum, vil De ikke se efter i Molbech og
5 V. S. Ordbog. Vilde De ikke hellere ombytte »Jomfru« med Mø
eller Pige, som De mest bruger. Jeg håber ikke, De tager mig det
fortrydeligt op, at jeg har sat et Blyantsmærke til et Par Uagtsom-
heder.

Deres hengivne

10

V. Fausbøll.

7. *V. Fausbøll til Edvard Brandes.*

12/9 79.

Kjære Brandes.

17 Victoriagade V.

De må endelig ikke, som De i Går truede med, komme og besøge
mine Forelæsninger, De vilde gjøre mig gruelig flau, og det vilde
15 jo dog blot være Barnemad for Dem.

Derimod må De gjerne gjøre mig en lille Tjeneste, nemlig når
De tilfældigvis træffer på nogle biographiske Notitser til mine
Sanskritister eller nogle vægtige Domme om dem, da en passant
at gjøre en lille Note derom på en Lap Papir og gjemme alle
20 disse Lapper til mig for det Tilfælde, at jeg en Gang skulde få i
Sinde at udgive det hele Lapperi.

Deres hengivne

V. Fausbøll.

8. *V. Fausbøll til Edvard Brandes.*

1/2 81.

25

Kjære Brandes.

46 Smallegade. V.

Jeg har altid anset alt dette Congres-Væsen som det rene Humbug
i videnskabelig Henseende. Derimod vil jeg ikke nægte, at det kan
have stor Interesse i psykologisk Retning, forsåvidt som man kan
lære at kjende adskillige gamle Nathuer som mig og mine Lige
30 og adskillige unge Brushaner som —. Når jeg altså bliver mine

Principper utro og melder mig til Congressen, så er det ikke for i nogensomhelst Henseende at anerkjende sådanne Møders videnskabelige Betydning, men blot på Psychologiens og Mineralogiens Vegne, navnlig fordi jeg synes, at jeg dog en Gang før jeg dør burde se disse berømte norske Sten, der ville vedblive at bestå, 5 når Verden er forgået, for at vidne om, at her stod dette ægte gamle Norge.

Deres hengivne

V. Fausbøll.

Rejsen kan vel ikke komme til at koste mere end 30 Rdlr.? 10

Skal jeg skrive til mine Venner Edgren og Tegner i Lund og se at få dem til at møde. Collin i Helsingfors kjender jeg ikke. Donner og Kellgren i Helsingfors burde vi også have med. Olbers ved jeg ikke hvor er. Veteranen Bergstedt, Journalisten og Rigsdagsmanden, lever vel endnu? 15

T. W. Rhys Davids og Richard Morris ere i Færd med at stifte et »Páli Text Society« og have forespurgt, hvad det vilde koste at lade det trykke her.

9. *V. Fausbøll til Edvard Brandes.*

22/7 81.

Kjære Brandes.

46 Smallegade. 20

Nu er det min Tur at presse på Dem. Pio har fortalt mig, at de meget deroppe ønske at danne en orientalsk Section, og han har derfor bedet mig at skrive til Dem for, om muligt, at formå Dem til at anmelde Deres Foredrag hos Gustav Storm, De kan jo meget godt tilføje: hvis det da overhovedet bliver Dem muligt at 25 møde. Arabikeren Lund har anmeldt et Foredrag, såvidt jeg ved, om Dyrenavnene i Arabisk, men hvis der ikke kommer andre Foredrag fra Norge og Sverige, bliver det vel forlidt at byde Folk til Gilde på. De må derfor gjøre Deres Bedste til at få det til at gå, at De kan møde. Ellers slår De jo Deres eget Barn ihjel, og jeg synes 30 sgu, De har nok ellers på Deres Samvittighed som europæisk Venstre-

mand og Atheist med m. m. Dog sålænge som De ikke har slået Deres egen Fader og Moder ihjel, opgiver jeg ikke Håbet om, at De kan forbedre Dem og vil møde ved Mødet i Kristiania.

Deres

5

V. Fausbøll.

10. V. Fausbøll til Edvard Brandes.

21/2 82.

Kjære Brandes.

Videnskabernes Selskab ejer ikke et eneste Exemplar af de 3 første Bind af dets Ordbog. Disse have nemlig længe været udsolgte.
 10 Men Resten kan fås mod en Moderation af 33%, det samme Afslag, som Boghandlerne få. Jeg har Bindene fra I (3: Bd. 3) af, som De kan få for en meget billigere Penge, da jeg dog næppe nogen Sinde får Råd til at købe de første Bd. og jeg desuden ypperligt kunde bruge Pengene. Cand. Saaby, som nu arbejder for Vid.
 15 Selsk. Ordbogs-Comittee, er efter Comittees Udsigende et særdeles dygtigt Menneske. Stephens's Selskab har jo fra Begyndelsen af påtænkt en dansk Littré, men Cand. Saaby, som jeg traf en Aften i Selskab hos Stephensens, mente, at vi havde for få Kræfter dertil endnu, derimod havde han selv påtænkt et nyt Lexicon over Nutids-
 20 Sproget, altså vel en ny Molbech med Udeladelse af alt det Gamle. Et sådant Lexicon vilde jo også være meget fortjenstligt, men jeg må tilstå jeg vilde dog helst have et Littré. Jeg antager imidlertid, at Saaby har raisonneret som så: nu få vi jo Kalkars »Ordbog til det ældre danske Sprog (1300—1700)«, når jeg så giver en lignende
 25 over det nyere, så kommer der vel nok En, der tager fat på det mellemste, og så have vi jo en Littré i 3 Dele. Ja, hvis vor Formue ikke er til at få det Hele sammenarbejdet, så kan det jo også gå på den Måde, men det bliver dog lidt ubekvemt at have det hele historiske Apparat i 3 forskellige Lexiconner.
 30 Hvis De vil anskaffe Dem en bedre Grammatik, vil jeg især anbefale Dem Løkke, Modersmaalets Formlære i udførlig Fremstilling

(historisk expositionel) og K. Knudsen, Haandbog i dansk-norsk Sproglære (raisonnerende). Jeg er vis på, De vil synes godt om disse to. Der er især meget for Tanken i den sidste, men den første giver en let og behagelig Oversigt, så de på en Måde supplere hinanden.

Jeg ved ikke, om jeg har omtalt for Dem, at nu er 1 Del af Over- 5
sættelsen af Játaka ved Rhys Davids kommen. Min Oversættelse af Suttanipáta er nylig bleven særdeles fordelagtig omtalt i en Re-
cension i The Times Weekly Edition. Anmelderne siger bl. A.: But
Prof. F. has been most persevering in his publications of texts and
translations, and in the tr. of SN. now before us he has again proved 10
his truly scholarlike knowledge of a language which still bristles
with difficulties to all European students. Prof. F. has evidently
aimed at minute accuracy in his translation etc.

Deres hengivne

V. Fausbøll. 15

11. *V. Fausbøll til Edvard Brandes.*

5/2 84.

Kjære Brandes.

46 Smallegade.

Vi mødte i Går Aftes for at gjøre Aftale om Tiden. Der var to
Filologer, Blinkenberg og Andersen til Stede, men cand. theol.
Overlærer Harald Rasmussen var ikke mødt, skjøndt han havde 20
antydnet, at han kunde have Lyst til at læse Pali med os. Der blev
derfor ikke gjort endelig Aftale, men Blinkenberg lovede at forhøre
om, hvilken Tid, der passede ham bedst. Jeg tænker, det bliver om
Torsdagen 7—8 eller 5—6. Når vi så begynde den 14de, så kan
De imidlertid få Kuhn's Beiträge zur Pali-Grammatik forskreven, 25
hvis De ikke allerede har den. Dhammapada har De. Hvis De vilde
lade mig vide om 5—6 eller 7—8 er Dem mest belejlig, så vil jeg
forhandle og afgjøre Tiden med de andre og skal så lade Dem vide
det endelige Resultat.

Deres hengivne

30

V. Fausbøll.

Jeg er næsten bange for, at Kuhn's Gr. (4 M.) er solgt ud, hvis så skulde være, var det måske bedst, at De gjorde Deres Boghandler opmærksom på, at den kan fås antiquarisk hos Oscar Richter i Leipzig for 2 M. i Følge hans sidste Catalog, som jeg har fået
 5 tilsendt ganske nylig fra »Skandinavisk Antikvariat« Gothersgade 49 St. o. G. Den står ligeledes i Koehler's Catalog (Nr. 379) fra 1883, også for 2 M.

12. V. Fausbøll til Edvard Brandes.

1 Januar 1885.

Kjære Brandes.

46 Smallegade.

10 Da min Hustru i Morges bragte mig Deres Brev, var hun meget nysgjerrig efter at få at se, hvem det Brev med den nydelige Mosrose kunde være fra, hun troede sandsynligvis, at det var fra en af mine gamle Veninder. Jeg tog Sagen mere kølig og lagde Brevet lidt til Side blot for at ærgre hende, og lod som om jeg først vilde
 15 læse Politikken, men jeg fik naturligvis ingen Ro, førend jeg åbnede det og overbeviste hende om, at det ikke var fra en Veninde, men fra en gammel, trofast, prøvet Ven, og så blev hun da ligeså rolig og glad som jeg. Ja, kjære Brandes, jeg blev virkelig glad. At De midt i Deres »laborious work« på Nytårsaften havde en Tanke til-
 20 overs for mig, det rørte mig i Sandhed, og næst efter den Glæde, jeg har haft i min Familie mellem Børnene, var det den største på denne Tid. Gid det kommende År, det vil jeg ønske til Gjen-gjæld, må bringe Dem Ro og Glæde midt i Stridens Hede, og gid at Hænderne aldrig må synke i Kampen for alt hvad der er sandt,
 25 skjønt og ædelt. Nu siger De nok, jeg bliver sentimental, men tilgiv mig, kjære Brandes, vi kunne jo ikke alle være ens, De har nu mest Øje for selve Kampen med alle dens Modsætninger, jeg mest for hvad der ligger bag ved Kampen.

Det har ret glædet mig at høre, at De vil forsøge i næste Semester
 30 i det mindste 1 Time om Ugen at forsage Verden med al dens

Lyst og som en Eneboer gjøre Dem selv fattig på de fattige Træbænke indenfor vort træagtige Universitets bare Vægge. Det vil være en Spore for mig til at gjøre mig endnu mere Umage. Jeg er kommen i Tanke om, at jeg, idet jeg bestandig bevæger mig mellem en latinsk, tydsk, engelsk og fransk Oversættelse, er for tilbøjelig 5 til at være ligegyldig for en god dansk Oversættelse. Jeg vil se, om jeg kan omvende mig og levere en i det mindste lidt bedre Oversættelse. Sørensen og Rasmussen komme også i næste Semester, Rasmussen til Trods for, at han er i Færd med at besvare Universitetets Prisspørgsmål om Sufismen. 10

Jeg har opdaget sidste Søndag af Illustr. Tidende, at jeg har haft et Digteræmne blandt mine Tilhørere sidste Sommer, nemlig Viggo Stuckenberg. Kan hælde sig, at han forsøger sig på Ghatakarpara, som jeg har i Sinde at læse over fra Februar af.

Jeg slider for Øjeblikket i Slutningen af Suttanipáta's Text, som 15 er meget vanskelig, og i mine flg. 8 Ark af Játakaen. Fra Rhys Davids (som De husker har oversat Begyndelsen af Játaka) har jeg hørt, at »Dr. Morris is bringing out a work on your Játakas with Macmillan's house«, jeg formoder, det er en Sammenstilling af Fortællingerne i Játaka med lignende i den europæiske Middelalders 20 Litteratur, i hvilken han er godt hjemme. Rhys D. skriver tillige: I am persuading a young convert of mine to complete my translation (of the Játaka). Dr. H. Edgren i Lund besøgte mig forleden og fortalte mig, at han nu havde taget mod et Professorat ved et Statsuniversitet i Nebraska, og at han skulde have c. 10.000 Kroner 25 i Gage! Hvem der var i Amerika. Han har lovet at se sig om efter en lignende Lækkerbisen til mig.

Hvis jeg vidste, at jeg ikke kom til Ulejlighed, vilde jeg gjerne aflægge Dem et lille kort Besøg en Dag med det første.

Deres hengivne 30

V. Fausbøll.

13. V. Fausbøll til Edvard Brandes.

28/6 89.

Kjære Brandes.

46 Smallegade. F I.

Det glædede mig meget at høre fra Dem og endnu mere at erfare, at De »på Deres gamle Dage« agter at gå til Orientalist-Congressen. Jeg er ikke så dristig at antage, at Grunden til, at De ønsker at lade Dem indskrive, er det gamle Ord: Gammel Kjærlighed ruster ikke, og jeg bekjender ærlig, at jeg selv skam ikke deltager på Orientalismens Vegne, fordi jeg endnu som forhen betragter alle disse Congresser som det bare Humbug med H. t. Videnskaben, men jeg formoder, at vi mødes i den Tanke, at det sociale og psykologiske Udbytte kan være ubetalelig.

Jeg bad Prof. Mehren at forespørge hos Grev Landberg, om Damer kunde indtegnes til Congressen, og fik et bekræftende Svar. Jeg tager derfor min Hustru med ikke blot for at hun kan få Sverige og Norge at se, men også for at hun kan deltage i nogle af de festlige Sammenkomster og måske lære at kjende nogle flere »grinagtige Lærde« end dem, hun allerede har truffet på.

Jeg gik i Går Aftes op til Mehren for at få det autentiske Program, hvilket han havde lovet mig. Jeg sender Dem hermed et Exemplar af samme. Grev Landberg har svaret Mehren, at vi kunne lade os indtegne enten hos ham (Landberg) eller hos Dr. Hildebrand ved Nationalmusæet i Stockholm. Så såre vi sende de 20 fr. eller 16 sh. (mærkeligt nok står der, såvidt jeg kan se, ikke hvormange Kroner det beregnes til) til en af dem, vil der straks blive tilsendt os Adgangskårt.

Jeg venter nogle engelske Venner hertil i Ugen før Congressen, som jeg så vil følges med, når vi have vist dem omkring her.

Kjære Brandes, vær så god at forberede Dem på en Takke-Tale. Jeg tænker mig nemlig, at der vil blive udbragt en Skål for Danmarks Universitet, og den har Mehren lovet at takke for, og en anden for Danmark, se den kunde De som Orientalist og Rigsdagsmand

passende svare på. Jeg duer ikke som Taler ligesålidt som til alt Andet. Oro et rogo, libera nos, carissime Brandes.

Obsequentissimus

V. Fausbøll.

14. *V. Fausbøll til Edvard Brandes.*

23/9 89. 5

Tak for Politikeren, jeg havde hellere set en Oversættelse af Dhammapada, kan De vel nok tænke Dem. Men den få vi så næste Gang.

Hver Gang jeg ser en Bog fra Dem, bliver jeg altid skamfuld over min egen Dovenskab. Venligst Hilsen til Deres Hustru. 10

Deres altid hengivne

V. Fausbøll.

15. *V. Fausbøll til Edvard Brandes.*

24/11 91.

Kære Brandes.

Smallegade 46.

Forstår det altsammen meget godt, har længe forstået det, så 15 der behøves ingen Undskyldning. Når man skal være her og der og Strålemester tillige, ja så er det næsten ubegribeligt for Sneglemennesker, hvorledes der endogså kan blive Tid tilovers til at skrive Skuespil i. Å propos Skuespil, vær så god næste Gang at bede Forlæggeren om at sætte Årstallet til for de enkelte Arbejder, 20 når de første Gang udkom, det er så rart at kunne følge chronologisk Gangen i Deres Virksomhed. Min Hustru giver jeg altid strags Deres Skuespil, og beder hende at læse dem for mig, og når hun så har læst dem, så spørger jeg hende: well then, what is it all about, og så må hun give mig et Referat. 25

Det gjorde mig ondt, at De ikke fik Tid til at modtage Dr. Arthur Pfungst, thi han vilde have sat stor Pris derpå og var sådan et elskværdigt og beskedent Menneske. Men det kan måske ske en anden Gang, når De er mindre optaget. Han gav mig en Pjece

af en af hans gode Venner: Oberpræsidualrath Th. Schultze. Dens Titel er: Das Christentum Christi und die Religion der Liebe. 2te Auflage. Jeg har ikke Tid til at læse den for Øjeblikket, tænkte derfor først på at sende den til Dem, men det er senere falden mig
5 ind, at jeg måske gjør bedst i at overlade den til Høffding eller Henning Jensen.

Jeg har ikke været hos Dem endnu for at aflevere Játaka 5, jeg har nemlig i nogen Tid lidt af Bronchitis og Influenza og må endnu ikke gå ud. Da Forlæggeren Trübner døde blev dette Firma sam-
10 mensmættet med et andet Firma Kegan Paul etc., som ikke er så gunstig stemt mod de orientalske Studier som Trübner, og da den oprindelige Aftale og Beregning var, at Værket skulde trykkes i
5 Bind, har det nuværende Firma gjort Fortsættelsen afhængig af, at det også for de to sidste Bind får en lignende Understøttelse
15 (af 1000 M. pr. Bind) fra Berliner Academiet og endvidere fra India Office. Jeg skal nu i den Anledning til igjen at skrive til Prof. Weber, for at få ham til at tale min Sag i Academiet. Når min Sag kommer for i Rigsdagen, ved jeg, at De vil støtte den. Det er let at forstå, hvorledes Westergaard og jeg kom til kort i vore Bereg-
20 ninger, når jeg siger Dem, at medens de første Játakaer kun indeholde nogle få Vers, så stiger Verse-Antallet stadig, som vi rykke henimod Slutningen af Bogen, og følgelig kræves der mere Plads. Dette havde Westergård og jeg ikke betænkt fra Be-
gyndelsen af. Den buddhistiske Præst Subhúti holder trofast ved
25 med at sende mig en Papirs-Afskrift, han er nu et godt Stykke forud for mig. Hvis han og jeg ikke gå i Stykker med Et, håber jeg nok at få Bogen sluttet om nogle få År. Bogtrykkeren har nu modtaget mit »Phraseological Glossary to Suttanipáta, etymologically arranged«, hvilket jeg ønsker at have fra Hånden inden jeg
30 går videre med Játakaen. Selve Suttanipáta-Texten kan nu kun fås antiquarisk.

U, hvor der er mange Ting jeg gjerne vilde have gjort færdig, inden jeg lægger mig på den lade Side i Graven, men desværre, jeg er ingen — Edvard Brandes.

Deres ærbødigst hengivne

V. Fausbøll. 5

NB Hvis De ikke vil tage Skade på Deres Dyd, så læs endelig ikke Nalinikájátaka i vol. 5. Nu har jeg varet Dem, så jeg er uden Skyld.

16. V. Fausbøll til Edvard Brandes.

Kjære Brandes.

37 N. Fasanvej Frederiksberg.

3. 9. 96.

10

De kan ikke tænke Dem, hvor glad jeg blev ved Deres Brev. »Politik vil jeg aldrig mere sysselsætte mig med«, »Journalistik smager mig heller ikke som i gamle Dage«, »Nu læser jeg bare Filologi« etc. etc. Nu står der blot tilbage, at De en skøn Dag tager fat på Talmud, hvori der skal findes mange smukke Fortællinger, det 15 sagde idetmindste Goldschmidt en Gang til mig, og hvor det vilde glæde mig at se hans Ord bekræftede, især hvis det skulde vise sig, som Goldschmidt antydede, at hine Fortællinger havde Lighed med de indiske. Det er jo aldeles ikke usandsynligt, at dette kan være Tilfældet, når der allerede på Kong Salomons Tid var en For- 20 bindelse mellem Hebræerne og Indien, se Lassen 1 p. 538 om Ophir. Bliv ved at være en from Jøde, alle Religioner ere jo dog lige gode, og hvormange smukke Ting findes der ikke i det gamle Testamente: »Jeg længes efter Herrens Lov som Hjorten efter de levende Vande«, »Ved Babylons Floder vi grædende sad«. Hvis de enkelte Religioner 25 have noget Værd, så må dette Værd vejes efter deres Ethik. Efter min Forstand er der egentlig kun to Religioner: den som tror på en personlig Gud (Jødedom, Christendom og Muhamedanisme) og den som tror på en upersonlig Gud (Pantheismen). Mange i Nutiden helde vist til den sidste, fordi Naturvidenskaberne synes at pege 30

i den Retning, og spørger De mig: til hvad Side går De? så svarer jeg: ja med Erkjendelsen går jeg til Naturvidenskabernes Anskuelse, men med Følelsen går jeg til Troen på en personlig Gud, ellers forekommer den menneskelige Personlighed mig at være Nonsens. Nå, 5 ja, Pennen er løben af med mig, men hvad jeg i alle Tilfælde holder fast ved, det er, som jeg sagde før, at alle Religioner ere lige gode i samme Mål som de ere Slibestene for de enkelte Individets Fromhed. Det er nu min Bekjendelse, og den vil jeg dø på.

For at komme bort fra de enkelte Religioners Bornethed og formentlige Absoluthed, må vi have Religionshistorie indført på alle 10 Universiteter, thi kun denne Videnskab kan give videre og fornuftige Syner på hvad vi kalde Religion. Det Meste af det vi nu kalde Religion er Skal, men hvad er Kjærnen? ja, hvis De kunde besvare mig dette Spørgsmål, vilde jeg være Dem forbunden. Da 15 jeg nu har fået at vide, at Deres Bibliothek er hos Dem i Norge, så sender jeg Glossariet, hvis Fortale De ikke må glemme at læse, og Játaka VI til Dem, så såre jeg får Titel og Fortale aftrykt.

Deres hengivne

V. Fausbøll.

20 Undskyld om jeg ikke har fulgt Stregen, det kommer deraf, at jeg er halvblind nu. Men det har jeg da også Lov til at være, når jeg i 30 År har læst indiske MSS.

Hvis De ikke har læst R. Seydel's *Das Evangelium von Jesu in seinen Verhältnissen zu Buddha-Sage und Buddha-Lehre mit* 25 *Rücksicht auf andere Religionskreise*. Leipzig 1882. 8vo, så må De endelig læse den. Det er et godt religionshistorisk Bidrag.

Hvilket uhyre Tab vi have lidt i den højtbegavede Julius Lange's Død.

Seydel må de have på Kristiania's Univ. Bibliothek forudsat at 30 ikke alle Theologer i Norge ere Obscurantister. Bogen gjorde nemlig i sin Tid stor Opsigt.

17. V. Fausbøll til Edvard Brandes.

37 Nordre Fasanvej, F.

Kjære Dr. E. Brandes.

18. 9. 1900.

Tak for Deres Brev. Jeg ser deraf, at De har alle mine Pali-Arbejder med Undtagelse af »The Sutta-Nipáta. Part I. Text. London. Published for the Páli Text Society«, som jeg desværre 5 ikke kan sende Dem, da jeg kun har mit eget Exemplar. Men jeg antager, at den kan fås endnu hos Harrassowitz i Leipzig antiquarisk.

Jeg har den Tilfredsstillelse, at alle mine ældre Páli-Arbejder nu kun kunne fås hos Antiquarer, da de for lang Tid siden ere ud- 10 solgte. Hvilket tillige er et godt Vidnesbyrd for, at Studiet af Páli og Buddhismen må være taget svært til.

Men af mine stakkels københavnske Piger, jeg mener deres Stile, ligger der endnu et Par hundrede på Universitetsloftet.

Det glæder mig at høre, at De ikke har forladt Orientalia. Var jeg 15 ikke bleven så gammel nu, kunde jeg have svær Lyst til at friske mit Hebraiske op, for jeg kunde ikke så lidt endda til min theologiske Embedsexamen, og der er jo dejlige Ting i det gl. Test., men nu er det skam for sent, når man sidder og tæller Dagene til den Tid, da man skal gå nedenom og hjem. 20

Puh! det er den gamle Historie om igjen: *Ars longa, vita brevis!*

Det er desuden ren skidt med Øjnene.

Med venligst Hilsen

Deres altid hengivne

V. Fausbøll. 25

18. V. Fausbøll til Edvard Brandes.

5. 5. 1902.

Kjære Brandes.

Nordre Fasanvej 37. F.

Da jeg nødig vilde undvære Politiken, som jeg har holdt fra dens første Begyndelse, men jeg på den anden Side i min reducerede Tilstand er nødt til at indskrænke mig på alle Områder, tillader jeg 30

mig at anholde om, for Eftertiden, at måtte få et Friexemplar af Deres Blad til Belønning for min Trofasthed!

Deres gamle og hengivne Ven

V. Fausbøll.

5 19. V. Fausbøll til Edvard Brandes.

Virginia Vej 2^{II}

Kjære Dr. E. Brandes.

26. 2. 1903.

Jeg beder Dem herved venligst at modtage et Exemplar af min Indian Mythology og at undskylde, at jeg ikke sender den i indbunden Tilstand, men De fatter nok, at jeg i min nuværende re-
10 ducerede Tilstand må spare i alle mulige Ender og Kanter.

Jeg har i Table of Contents givet et temmelig vidtløftigt Billede af dens Indhold, hvoraf jeg håber at De strax vil lægge Mærke til, at den er et fuldstændig selvstændigt Arbejde, udarbejdet alene på Grundlag af Mahábhárata. Hvis De vil give en venlig Omtale af
15 den i Deres Blad, vil det være mig kjært, ja meget kjært.

Jeg tillader mig særlig at henlede Deres Opmærksomhed på Brahman (Brahma og Brahmá), Açvinerne, Sávitri og Kuvera, hvis De ikke kan få Tid til at gennemlæse den hele Bog, skjøndt jeg ved, at det er utroligt hvad De kan overkomme.

20 Jeg kan ellers fortælle Dem, at jeg har endnu mange Ideer og Samlinger i Baghånden, men hvad nytter det, når Livet er kort og Kunsten er lang og man er halvblind. Jeg er alligevel glad, fordi jeg har fået en forhåbningsfuld Elev til at fortsætte, hvor jeg ender.

25 Glem nu ikke Deres gamle

hengivne Ven

V. Fausbøll.

20. V. Fausbøll til Edvard Brandes.

Virginia Vej 2^{II}. F.

7. 4. 1903.

Tak, kjære Dr. Brandes, for Anmeldelsen. Den vil bringe Hr.
30 Luzac's (en Hollænders) Åsyn til at skinne som Solen.

Jeg har modtaget nogle Breve og Brevkort fra Udlandet, hvoriblandt et fra Prof. O. Franke i Königsberg, hvori han siger, »dass es eine vortreffliche Arbeit ist — die 2te indische Mythologie (Macdonells det første?) unter allen vorhandenen, die wirklichen objectiven bleibenden werth hat, weil sie gewissenhaft die Thatsachen 5 etc. Han siger blandt andet, at jeg ikke blot har brudt Banen i Páli, men nu også vil vise en Hær af Mythologer, hvorledes det skal gjøres i Mythologi.

Hr. Franke er imidlertid min specielle Ven, så det kan De ikke lægge altfor stor Vægt på. 10

Den, som jeg har været mest bange for, er Herman Oldenberg i Kiel, men ham har jeg dog, Gud ske Lov, også fået et venligt Brevkort fra. Leumann, Lanman, Kuhn, Windisch og E. Hardy frygter jeg ikke for, thi de ere alle mine Venner.

Skjoldsgade! Jeg kunde have Lyst til at fortælle Dem en Be- 15 givenhed fra min botaniske Periode, som begyndte der, men jeg tør ikke optage noget af den kostbare Tid, som De skylder Fædrelandet og Døgnet! Levvel og Tak!

Nu begynde vi snart at trykke på den meget forsinkede Udgave af Gadesproget. Jeg har haft en Del Viderværdigheder med den. 20 Først for en halv Snes År siden skulde cand. mag. Katholikken Kaiser besørge Arbejdet, men det fik ingen Ende med ham, så måtte jeg give det til Bibl. Jensen, som arbejder på Vid. Selskabs Ordbog og Kalkars Ordbog, men på Grund af de mange Arbejder er det også skreden langsomt for ham. Endelig tror jeg dog nu at jeg skal få 25 Has på dette Arbejde. Jeg har allerede i Tankerne skrevet en interessant Fortale, der imidlertid først kommer som Bagtale.

Undskyld Skriften, det er så mørkt idag.

[Underskrift mangler]

K O M M E N T A R

FORTEGNELSE
OVER
TITELFORKORTELSER

Berl. Tid. = Berlingske Tidende.

Dagbl. = (dansk) Dagbladet.

Det 19. Aarh. = Det nittende Aarhundrede, udg. af Georg
og Edvard Brandes.

Fædrel. = Fædrelandet.

Ill. Tid. = Illustreret Tidende.

JPJac.Breve = Breve fra J. P. Jacobsen, udg. af Edv. Brandes
(3. Udg. 1925).

Mrgbl. = (dansk) Morgenbladet.

NDagbl. = (norsk) Dagbladet.

Nda Mdskr. = Nyt dansk Maanedsskrift, udg. af Vilh. Møller.

Pol. = Politiken.

SS. = Georg Brandes: Samlede Skrifter (1899 ff.).

*

Br. = Brev. Hvis Brevet har været trykt tidligere, meddeles Trykstedet i Kommentaren efter Brevnummeret; hvor intet er angivet, er Brevet først offentliggjort i nærværende Udgave.

Edvard og Georg Brandes

1877—1922.

Samtlige Breve mellem Georg og Edvard Brandes, der her er meddelt i Udvalg,
tilhører Det kgl. Bibliotek i København.

Br. 1. 3.4. *Mødet den 8de Nov.*] 7/11 1877 forkastede Folketinget den provisoriske Finanslov, men Klein stillede paa Højres Vegne Forslag om en ny midlertidig Finanslov, som blev vedtaget 8/11, efter at det var undergaaet forskellige formelle Ændringer; Hovedmændene for Forligsbestræbelserne var foruden Klein Bojsen og Holstein-Ledreborg, mens Estrup forholdt sig kølig, og Berg og Hørups Gruppe ikke stemte for Forslaget. Forliget medførte ikke Ministeriet Estrups Afgang. ¶ 3.12. *Bjørnsøns . . Erklæringer*] i Anledning af Bjørnsøns berømte Tale i Studentersamfundet 31/10 1877 »Om at være i Sandhed« havde (norsk) »Morgenbladet« angrebet hans private Moral og beskyldt ham for Affektation. Samtidig havde Garborg i sit Blad »Fedraheimen« bebrejdet Bjørnsøn, at hans nye Bog »Magnhild« viste, at han havde tabt Troen paa Folket. Bjørnsøns Tale og hans Svar paa begge disse Angreb er optrykt i hans »Artikler og Taler« I 438 ff. ¶ 3.18 f. *skaffe ham en amerikansk Oversætter*] jf. IV 13 f. ¶ 3.19 f. *hans Manifest til min Gunst*] se Oplysningerne til IV 10.8 f. ¶ 3.21. *Magnhild*] Bjørnsøns Fortælling med denne Titel udkom 30/10 1877 og indeholder en Kritik af det traditionelle Ægteskab. ¶ 3.24 f. *Bj. havde ført Fortællingen til Tandes Afreise til Tydskland*] ɔ: indtil Fortællingens 9. Kapitel. ¶ 4.5. *Derfor skriver han ogsaa i Dagbl.*] se »Artikler og Taler« I 444. ¶ 4.14. *Ibsens Stykke*] »Samfundets Støtter« (1877). ¶ 5.2 f. *jeg sysler med Svensk*] Georg Brandes arbejdede paa sin Bog »Esaias Tegnér«, der udkom 1878.

Br. 2. 5.12. *en Artikel af F. Salomon*] formodentlig den Korrespondance om Begivenhederne 8/11 fra NDagbl., der omtales i Mrgbl. 21/11 1877. ¶ 5.31. »*Kongen*«] Bjørnsøns Skuespil fra 1877. ¶ 6.7. *Hans anden Bog*] Drachmann udgav i Slutningen af 1877 foruden »Derovre fra

Grænsen« Digtsamlingen »Sange ved Havet«. ¶ 6.17. *Fra Jacobsen havde jeg Brev idag*] trykt ovf. S. 292 ff.

Br. 3. 6.24. *Din Bog*] »Esaias Tegnér« (1878). ¶ 6.29. *statuedannende vilde Jacobsen sige*] jf. ovf. S. 278.1. ¶ 7.5. *en Sætning p. 31*] »Revolveragtigt var hans Sind da ladet med Indfald, og de fulgte, Skud i Skud rettede mod samme Punkt, træffende, men fortrængende hinanden« (= SS. III 496).

Br. 4. 8.1. *den Opdagelse af Forfalskning*] i Bogens 10. Kap. paavises, at adskillige af de erotiske Digte i »Nationalupplagan« af Tegnér's Skrifter af Udgiveren C. W. Böttiger er antedaterede. ¶ 8.20. *Deutsche Rundschau*] en større Afhandling af Brandes om Tegnér tryktes i Tidsskriftets Bd. XV (1878). ¶ 8.27. [ДѢЛО] »Værk«, »Gerning«. ¶ 8.29. *den lille Rødhætte*] et satirisk Eventyr, først trykt i NdaMdskr. III (1871—72) (= SS. XIII 124 f.). ¶ 8.29 f. *min gl. Polemik med Monrad*] indgaar i Piecen »Forklaring og Forsvar«. ¶ 9.6. *Une page d'amour*] et Bind af Rougon-Macquart-Serien (1878), hvortil ogsaa »La conquête de Plassans« (1875) hører. ¶ 9.10. »Nabobens«] Daudets Roman »Le nabab« (1877). ¶ 9.12. *Hartmanns »Philosophie des Unbewussten«*] udkom 1869. ¶ 9.18. »Phänomenologie des sittlichen Bewusstseins«] udkom 1879. ¶ 9.19. *Taines »Révolution«*] anden Del af »Les Origines de la France contemporaine« handlede om den store Revolution; II 1 var udkommet 1878.

Br. 5. 9.26. *Professor Sars*] om Forhandlingerne vedrørende et norsk-dansk Tidsskrift, som fortsattes gennem flere Aar uden dog at føre til noget Resultat, se Brevvekslingen mellem Bjørnson og Georg Brandes (IV 66—69 og 119—139). ¶ 10.20. *vore Kollisioner*] se Oplysningerne til S. 221.22 f. ¶ 11.25. *Han citerer Beaumarchais*] »Le Mariage de Figaro« V 3: »je ne parle en mes écrits ni de l'autorité, ni du culte, ni de la politique, ni de la morale« (meddelt af Bibliotekar H. A. Paludan). ¶ 11.27 f. *Bjørnson holder Skuespillet »Et nyt System« tilbage tildels paa Kriegers Bøn*] at Krieger faktisk har gennemlæst Stykket inden dets Udsendelse fremgaar af hans Dagbog for 25/9 1878; under 10/10 78 hedder det: »Bjørnson, der er her paa Veien til Paris, har faaet Øinene op for, at »det nye System« trænger til Omarbeidelse«. ¶ 11.32. *ved Gildet*] Bjørnson fejredes 3/11 1878 af litterære og politiske Venner i Kbhvn. med en Fest paa Skydebanen, hvortil ogsaa J. E. Sars var indbudt som Æresgæst. Efter en Sang af Schandorph holdtes Hovedtalen af Otto Borchsenius. Bjørnson havde flere Gange Ordet, den ene Gang for at

prise Drachmann som Lyriker. I A. F. Kriegers Dagbøger (VII 57) hedder det under 3/11 78 om Festen: »Edvard Brandes var meget bitter imod Bjørnson og Berg i sit Svar for de Ønsker, der udbragtes for G. Brandes. G. B. havde de ei hjulpet, da det gjaldt«; se ogsaa Marcus Rubin: »Nogle Erindringer« (1914) S. 99 ff. ¶ 12.2. *Jeg har ladet Dig sende Morgenbladet*] Referatet af Festen og et Digt af Drachmann til Bjørnson fandtes i dette Blad 5/11 1878. ¶ 12.22. *Fakultetet har indstillet Thomsen, Wimmer og Fausbøll*] 4/11 1878 indstillede det filosofiske Fakultet disse 3 Ansøgere paa lige Fod til Professoratet i østerlandsk Filologi, der var blevet ledigt ved N. L. Westergaards Død; den foretrukne blev Fausbøll.

Br. 6. 13.6 f. *han grundede os en Concurrence*] muligvis sigtes der til Grundlæggelsen af »Ude og Hjemme«, der begyndte at udkomme Oktbr. 1877 i Kommission hos Gyldendals Sortiment. ¶ 13.22. *angribe mig theologisk i Norsk Tidsskrift*] se Oplysningerne til IV 131.6 f. ¶ 13.26 f. *Bjørnson har i sine Breve til mig beskyldt ham for Feighed*] se IV 52.30 f. ¶ 14.3 f. *da i sin Tid R. Nielsen og R. Schmidt puffede ham ud*] fra og med 2. Halvbind af Aargangen 1872 satte de to danske Redaktører Bjørnson ud af Redaktionen af »For Ide og Virkelighed« p. Gr. af hans Stilling i »Signalfejden«. ¶ 14.19 f. *Han vilde komme med som den gamle Lafayette, et Skuebrød*] under Julirevolutionen blev den da 73-aarige Folkehelt atter draget frem i Forgrunden, men trak sig hurtigt tilbage, misfornøjet med Begivenhedernes Udvikling.

Br. 7. 16.16. *Carl*] Brødrene Brandes' Fætter, Carl Jul. Salomonsen. ¶ 16.26. *Historien med »Et nyt System«*] »Det ny System« var blevet trykt i Sommeren 1878, men da Bjørnson var misfornøjet med dets forsonlige Slutning, og Manuskriptet i det hele ikke var fuldt gennemarbejdet, raadførte han sig med Brandes og fik Hegel til at tilintetgøre hele Op-
laget, hvorefter det i omarbejdet Form udkom 23/10 1879. ¶ 18.11. *Extraclub*] vistnok en privat Vennekreds, hvortil foruden Brødrene Brandes hørte Lægerne Carl Jul. Salomonsen, A. Ulrik, Ferd. Levison og Joh. Hempel (se Georg Brandes: »Levned« II 159 f.). ¶ 18.23. *Disraeli*] Monografien »Benjamin Disraeli« (1878). ¶ 18.28. *Er hun ved godt Mod?*] Georg Brandes' Hustru ventede et Barn.

Br. 8. 19.15. *i sin offentlige Erklæring om mig*] se Oplysningerne til S. 3.19 f. ¶ 20.3 f. *skaffe mig ansat i Danmark*] se IV 25.15 f. ¶ 20.5. *forhøje mit Honorar ved »Dagbladet«*] se IV 60.4 ff. ¶ 20.7. *en norsk Rigmands*

Tilbud] se Bjørnsons og Brandes' Breve Nr. 22—23 i Bd. IV. ¶ 20.10. *dermed er foreløbig Brevvexlingen standset*] mellem 24/6 1878 og 18/1 1879 er intet Brev imellem Bjørnson og Brandes bevaret.

Br. 11. 24.1. *Schandorphs Bog*] Romanen »Uden Midtpunkt« (1878). ¶ 24.2 f. *Drachmanns Prinsesse*] Eventyrskuespillet »Prinsessen og det halve Kongerige« (1878). ¶ 24.3. *Hornbæksbogen*] »Paa Sømands Tro og Love« (1878). ¶ 24.6. »en Idealist«] denne under Pseudonymet »Epigonos« 1878 udkomne Roman var ikke af M. Galschiøt, men af Karl Gjellerup. ¶ 24.9. *Topsøe's*] Romanen »Nutidsbilleder« (1878). ¶ 24.9. *Bahnsons Stykke*] Carl Bahnsons Tragedie »Erik den Fjortende« (1878). ¶ 24.11. *Bertrand de Born*] Ernst v. d. Reckes Skuespil med Emne fra Trubadurtiden, udk. 1873. ¶ 24.25. *Om dansk Politik har jeg . . skrevet til »Dagbladet*] NDagbl. 23/1 1879 indeholdt en Korrespondanceartikel »Fra Danmark«, der bl. a. omhandlede Hørups Program og de Radikales Mangel paa Personligheder. ¶ 24.30 f. *Runebergs Efterladte Skrifter*] Runebergs »Efterlämnade skrifter« blev udgivet 1878—79. ¶ 25.1. *min Afhandling*] Edv. Brandes disputerede 1879 for Doktorgraden med Afhandlingen »Ushas og Ushas-hymnerne i Rigveda«.

Br. 12. 25.23. *Carl Andersen*] som Digter Epigon af den romantiske Skole, ¶ 26.2 f. *H. H. Nyegaard*] se Oplysningerne til I 17.6. ¶ 26.14. *Skrams Roman*] Erik Skram: »Gertrude Colbjørnsen« (1879). ¶ 26.19. *Drachmann udgiver en Digtsamling*] »Ungdom i Digt og Sang« (1879). ¶ 26.19 f. *Kaalund et Digt imod Fritænkerne*] »Brændende Spørgsmaal«, først trykt i »Nær og Fjern« 9/3 1879 og samme Aar udsendt i Bogform. ¶ 26.20. *Kiellands smaa Noveller*] »Novelletter« (1879). ¶ 26.22. *et Skuespil*] »Hans Majestæts Føged«.

Br. 13. 27.27. *de søgte Mænd*] Edv. Brandes' Parodi paa Will. Blochs »Lyttemænd« hed »Søgte Mænd« (jf. S. 200.20 ff. og 266.15 ff.). ¶ 28.17. *Punsch*] reaktionært Vittighedsblad, der idelig i Tekst og Billeder karikerede det liberale Partis Mænd. ¶ 28.24. *Baudelaires Fleurs du mal*] udkom 1857. ¶ 28.32—29.1. *hvilke Stykker jeg finder gode*] af de her fremhævede Digte offentliggjorde Edv. Brandes under Mærket »Karl Borel« tre, nemlig »Sort Silke«, »Bag Kulisserne« og »Børnerim« samt endnu et fjerde, »Møde«, i »Ude og Hjemme« 1879—80; iøvrigt slog han Planen om at udgive en Digtsamling ud af Hovedet. Enkelte Digte lod han senere trykke, f. Eks. i »Ude og Hjemme«: »Før Jul. Børnerim« (1/1 1882) og i Pol.: »Sommer« (25/12 1884), »Af Dommernes Bog« (4/11 1885),

»Nye Tider« (7/11 1885), »Danmark« (10/11 1885), »Fra Pigeskolen« (25/12 1885), »Nytaar« (1/1 1886) og »Den 5te Juni 1886« (5/6 1886). ¶ 30.3. *Falbe*] den danske Gesandt i Wien (jf. »Levned« II S. 235). ¶ 30.14. *de Hedningers og Vandalers etc.*] Edv. Brandes' to Døtre hed Hedna og Vanda; Navnet *Hedna* var faktisk dannet af Ordet *Hedning* (oplyst af Edv. Brandes' Dattersøn, Ingeniør Herman Dedichen).

Br. 14. 31.30 f. »*Løgemidler*«] udkom 1881. ¶ 32.18 f. *at udgive mine »Skuespillere*«] »Dansk Skuespilkunst« (1880). ¶ 33.15. »*imagination Sadique*«] i »Nouveaux Lundis« IV (1865) S. 71: »Une pointe d'imagination sadique se mêle à ces descriptions«. ¶ 33.17. *Petrus Borel*] (1809—59) romantisk Forfatter, der skrev baade Digte (»Rhapsodies«) og Prosabøger og ofte udfordrede ved sine Emner. ¶ 34.5. *Loreleyske Situationer*] af S. 28.6 og det følgende Brev fremgaar, at et af Digtene har heddet »Loreley«. ¶ 34.10. *som tidligere Hændelser udvise*] se Oplysningerne til S. 221.22 f. ¶ 34.18. *Socialisterne*] Digtet »Engelske Socialister« i Drachmanns »Digte« (1872). ¶ 35.2. *efter Schmocks Omformning*] Schmock er en reduceret jødisk Journalist i Gustav Freytags Lystspil »Die Journalisten«; hver Gang han bringer sin Redaktør en Artikel, kasserer denne den p. Gr. af hans Stil; skriver han strengt logisk, hedder det: »Sie müssen schreiben genial« (IV. Akts 1. Sc.). ¶ 35.3. *harniskklædte Sonnetter*] Hentydning til en Afdeling »Geharnischte Sonetten« i Rückerts »Deutsche Gedichte« (1814). ¶ 35.20 f. *Steinthals Afhandling om 5 Mosebog i sidste Hæfte*] »Das fünfte Buch Mose« i »Zeitschrift für Völkerpsychologie und Sprachwissenschaft« XI (1880). ¶ 35.22. *en Række Skuespillerbiografier*] en Del af dem samledes senere til Bøgerne »Dansk Skuespilkunst« (1880) og »Fremmed Skuespilkunst« (1881). ¶ 35.25. *Med Bjørnson har jeg korresponderet*] se Bjørnsons Breve af 2/3, 21/2 og 7/4 1879 og Edv. Brandes' Svar derpaa. ¶ 35.26 f. *en Dom af Kielland om »Disraeli*«] se Kiellands Brev af 17/1 1879 til Edv. Brandes.

Br. 15. 36.6 f. *et kolossalt Manuscript . . fra Idealistens Forfatter*] Grundstammen til »Rødtjørn« (1881). ¶ 36.10. *mine Rettelser*] det følgende — her udeladte — Afsnit indeholder en lang Række Detailforslag til Ændringer. ¶ 36.14. *den gamle Thortsen*] C. A. Thortsen udgav »Forsøg til en dansk Metrik« (1833 f.). ¶ 36.29. *Lykanthropos*] Petrus Borel udgav 1833 under Pseudonymet le Lycanthrope (∴ Varulven) »Champavert, contes immoraux«.

Br. 16. 38.30 f. *et stort Talent, som Du absolut maa vise Ære i femte Bind*]

Borel omtales i »Den romantiske Skole i Frankrig« (1882) S. 576 ff., hvor der ogsaa gøres opmærksom paa Ligheden med Mérimée. ¶ 39.2 f. *begge de danske Jacobsen'er*] P. V. Jacobsen, Forf. af Skuespillet »Trolldom«, og J. P. Jacobsen. ¶ 39.4. *Clareties Bog om ham*] Jules Claretie: »Petrus Borel, le Lycanthrope« (1865), som der findes en Henvisning til i »Den romantiske Skole i Frankrig« (1882) S. 582. ¶ 39.8 f. *Fra Bjørnson . . . fik jeg et Brev*] se Oplysningerne til S. 35.25. ¶ 39.8 f. *Bjørnson, som ved Festen ikke havde gidet sige et Ord til mig*] formodentlig ved den i Oplysningerne til S. 11.32 omtalte Lejlighed. ¶ 39.12 f. *religionshistoriske Smaaskrifter à la von der Alms*] Bjørnson læste paa denne Tid v. d. Alm's »Theologische Briefe« (1862—63); jf. IV 74.7 ff. ¶ 39.18. *Lieblein*] den senere Professor i Ægyptologi, som 1866—68 havde redigeret Tidsskriftet »Norden« og senere havde skrevet i Sars' »Nyt norsk Tidsskrift«. ¶ 39.22. *han troede »mannen« fandtes i Norge*] efter Bjørnsons Brev af 22/4 1879 til J. E. Sars (»Kamp-liv« I 36 f.) at dømme synes han at have tænkt paa Filosofen Wald. Dons. ¶ 39.26. *Kiellands Brev*] se Oplysningerne til S. 35.26 f.

Br. 18. 41.8. *Molbech har snuset til mit Produkt*] Digteren Chr. K. F. Molbech, det gkl. Teaters Censor, benyttedes af Gyldendal som Konsulent. ¶ 41.12. *anmelde den i det norske »Dagbladet«*] NDagbl.s Anm. af »Gertrude Colbjørnsen« 14/6 1879 var anonym og synes skrevet af en Nordmand, da der stadig gøres Forskel paa »hos os« og »i Danmark«.

Br. 19. 42.2. *gamle Bollemælk*] Øgenavn for Molbech, saaledes allerede i Edv. Brandes' Parodikomedie »Søgte Mænd«. ¶ 42.6. *dette imbecile Flagvrøvl*] Flagstriden begyndte i 1879 med, at »Dagbladet«s Redaktør H. E. Berner krævede Unionsmærket fjernet fra det norske Flag; derefter indbød Bjørnson og J. E. Sars til et stort Møde i Kristiania Arbeidersamfund, hvor det kom til stormende Optrin med voldsomme Angreb paa Bjørnson. Et større Indlæg af ham om »Flagsagen« fra NDagbl. 17/3 1879 er trykt i hans »Artikler og Taler« I 481 ff. ¶ 42.14. *et nyt Signal-Forandringsdigt*] Ibsen skrev i 1872 i Anledning af, at Bjørnson havde opfordret Danskerne til at forandre Signalerne overfor Tyskland, det bekendte Digt »Nordens Signaler«, der endte med denne Linie: »Vejrhanen paa Fløien har forandret Signalerne«.

Br. 20. 42.31—43.1. *Josephson*] den svenske Teaterdirektør Ludvig Josephson, Farbroder til Digteren og Maleren Ernst Josephson, der 1879 i Rom malede det bekendte Portræt af J. P. Jacobsen. ¶ 43.11. *Romanen*]

»Niels Lyhne« (1880). ¶ 43.15. »*Fantasterne*«] Hans Egede Schacks Roman fra 1857. ¶ 44.12 f. »*Ranker og Roser*« er hovedsagelig *Optryk*] en Del af Digtene havde været indlagt i Romanerne »Tannhäuser« og »En Overkomplet«.

Br. 21. 44.30 f. *Frederik Algreen-Ussing*] Brandes havde, da han som ganske ungt Menneske studerede Jura, valgt Otto Algreen-Ussing, en Søn af den liberale Politiker Tage A.-U., til Manuduktør og var derved ogsaa blevet bekendt med hans begavede Broder Frederik A.-U. (se »Levned« I 109). Denne, der ligeledes var Jurist og desuden skrev biografiske Artikler til »Ill. Tidende«, paadrog sig de nationalliberale Blades Had ved 1864 at være Medstifter af den konservative »Augustforening«. Da han i 1865 havde sluttet Kontrakt med »Forlagsbureauet« om Udgivelse af et dansk biografisk Leksikon (hvortil b. a. Brandes skulde have været knyttet), greb »Fædrelandet« det flg. Aar med Begærlighed Lejligheden til at komme ham til Livs. En Anledning frembød sig, da han og hans Broder var blevet karikerede i Vittighedsbladet »Pjerrot«; de to forurettede indledte under Skær af at være Moralens Vogtere en Kampagne mod Bladets Hovedkommissionær, Boghandler Thomsen, som de fik idømt Gældsfængsel, hvilket til Gengæld indbragte Brdr. Algreen-Ussing en meget skarp Artikel i Fædrel. 10/10 1866 (se Brandes' »Levned« I 175 f.) og førte til, at Forlaget skrinlagde Planerne om Leksikonet. Fr. Algreen-Ussing døde allerede 1869. ¶ 45.15 f. *Drejers Skjæbne*] den første danske Socialist Fr. Dreier, som i sine Skrifter viste sig at være saa langt forud for sin Tid, at han forblev aldeles uforstaaet (se Brandes: SS. XV 157 ff.).

Br. 22. 46.23. *Mynster*] C. L. N. Mynster fejrede Hundredaaret for Oehlenschlägers Fødsel ved at udgive Brevsamlingen »Mindeblade om Oehlenschläger« (1879). ¶ 46.29. *en Artikel . . . til Jubilæet*] der blev ikke noget af det omtalte Bidrag til »Ude og Hjemme«. ¶ 47.1. *mulige Forelæsninger om Zola*] Brandes holdt i Efteraarsemestret 1879 Forelæsninger over fransk Litteratur 1830—48. ¶ 47.2. *de Bergske Projekter*] Chr. Berg var begyndt at gøre Tilmærmelser til den Brandes'ske Lejr. ¶ 47.29. *Spørg ham dog om følgende*] i det to Dage senere skrevne Brev til Bjørnson følger Georg Brandes sin Broders Raad (se IV 91.25). ¶ 47.32. *Høgsbros Blad*] »Dansk Folketidende«. ¶ 48.1. *et Udfald mod Berg*] i »Dansk Folketidende« 15/8 1879 aftryktes et Brev fra Bjørnson, hvori han gør et Udfald mod de Klager, der lyder fra Danmark, at man er ved at blive træt af Po-

litik: »Politiken er i vore Dage den stærkeste, indflydelsesrigeste Form for Kjærlighed til Næsten.« ¶ 48.4 f. *sig ham, at den intelligente Opposition osv.*] se IV 92.8 f.

Br. 23. 48.14 f. *en extraordinær Docentpost*] med den her og i de følgende Breve givne Redegørelse kan sammenlignes, hvad A. F. Krieger har noteret om Sagen i sine Dagbøger (se f. Eks. Bd. VII under 2/12, 5/12, 16/12, 19/12, 22/12 1879 og 11/1 1880); efter hans Fremstilling synes Forholdet at have været dette: Fischer var ivrig for at skaffe et Docenthonorar til Brandes, men for egenraadig til at ville forhandle med det øvrige Ministerium Estrup. Midt i Decbr. 1879 trak Fischer pludselig Forslaget tilbage, da han havde forstaaet, at det vilde støde paa stærk Modstand fra de Moderates Side. Fischers Stilling i Ministeriet var i det hele svækket, og i Aug. 1880 indgav han, næppe helt frivilligt, sin Demissionsbegæring og erstattedes af Jac. Scavenius. ¶ 49.5. *det Brev fra ham, hvoraf indlagt Afskrift*] Hørup ender sit Svar med at sige: »Det er saaledes saa langt fra at Sagen har stødt paa Vanskeligheder, at det virkelige Forhold tvertimod er, at der er gjort et Forsøg paa at bringe den ud i smult Vande strax fra Begyndelsen og derved føre den udenom de Vanskeligheder, som unægtelig saare let kunne møde en Sag, i hvilken næppe stort flere ere direkte interesserede paa Rigsdagen end Deres hengivne V. Hørup.« ¶ 49.18. *Arentzens Bog*] til Jubilæet havde Kr. Arentzen udgivet Mindeskriftet »Adam Oehenschläger«. ¶ 49.23. *William Bloch har ladet opføre et Proverbe*] »Naar Møbler flyttes« (1879). ¶ 49.24. *Drachmanns »Samson«*] en utrykt Novelle (Ms. paa Kgl. Bibl.), omtalt i Drachmanns Brev af 18/2 1878 til Georg Brandes. ¶ 49.26. *den Ferry'ske § 7*] den liberale Undervisningsminister Jules Ferry's Forslag, den berømte § 7 i Loven om den højere Undervisnings Frihed, der gik ud paa at ophæve de gejstlige Ordeners Skoler, blev vedtaget i Deputeretkammeret 1879, men Aaret efter forkastet af Senatet.

Br. 24. 50.8 f. *af de 5000 Kroner vare 3000 beregnede paa Dr. G. Brandes*] se Fremstillingen i »Levned« II 330 f. ¶ 50.25. *Kongens Rejse*] Chr. IX og Dronning Louise aflagde i Novbr. 1879 — Aaret efter § 5's Ophævelse og Prinsesse Thyras Bryllup med Hertugen af Cumberland — officielt Besøg i Berlin. ¶ 50.28. *Gjellerups Bog*] »Det unge Danmark« (1879), som Skram kritiserede haardt i »Sydsv. Dagbl.« 11/12 1879 (se IV 99.1 ff.). ¶ 51.5 f. *Bjørnson . . havde gjort ham Besøg*] se Bjørnsons og G. Brandes' Breve Nr. 40—41 (IV 103—106).

Br. 25. 51.19. *en Dagbladsartikel af Pingel*] der sigtes til Pingels Indlæg »Adressen til Dr. Brandes« i Dagbl. 17/10 1877, hvor det hedder: »der er dog een Kjendsgerning, som jeg ikke kan forbigaa med Tavshed, fordi den gjør Ligheden mellem Brandes og Steffens saa slaende; det er, at der ikke længe efter Brandes's Optræden fremstod imellem os en original og rigt begavet, af Brandes vækket Digter, der skjænkede os, hvad andre Digtere kun havde gjort Tilløb til, og hvad der dog skulde synes at maatte være en Hovedsag i dansk Digtekunst, en fri og frisk Havets Poesi.« ¶ 51.29. *Schandorphs Samling*] »Fem Fortællinger« (1879), hvori »Kagepigen«; den sidste er »Et Levnedsløb fortalt paa Kirkegaarden«, den lange første »En fattig Drengs Ungdomseventyr«, der ganske rigtigt — som Brandes formoder — er bygget over Chr. Jørgensens Liv; denne Mand, der blev Schandorphs gode Ven, var Redaktør af »Lolland-Falsters Stiftstidende«, der spottende kaldtes »den fri Tankes Stiftstidende«, fordi Jørgensen ivrigt forsvarede Brandes (se Schandorphs »Oplevelser« I 228 ff.). ¶ 52.6. *Lars Kruse*] Drachmanns Skildring af den vestjyske Redningsmand, Lars Kruse (1879). ¶ 52.9. *Fra Bjørnson havde jeg igaar nogle . . . Limier*] Brevet er aftrykt IV 97. ¶ 52.10 f. *Paul Heyse har han lidet behaget*] Brandes havde arrangeret et Møde mellem Bjørnson og Paul Heyse i München; om dets Forløb se IV 96 f.

Br. 26. 53.19. *Ploug . . . gjør et rasende Angreb paa Fischer*] i sin Anm. af Drachmanns »Ungdom i Digt og Sang« i Fædrel. 20/12 1879 indflettede Ploug et Afsnit om Kultusminister Fischer, der betegnes som værende mere i Slægt med dem, han skulde bekæmpe, end med dem, han er sat til at kæmpe for, og hans Mangel paa Karakter sammenstilles med Drachmanns.

Br. 27. 54.9. *min Ansættelse i Wien*] jf. IV 69. ¶ 54.27. *rois en exil*] Hentydning til Titlen paa Daudets Roman af dette Navn. ¶ 55.6. *Axel Henriques*] den senere meget kendte Viseforfatter var Medudgiver af »Dags-Avisen« og skrev ogsaa i Bladet. ¶ 55.26 f. *Jeg havde idag et kort Brev fra Jacobsen*] se J. P. Jacobsens Brev af 20/12 1879. ¶ 56.2. *Falkmændene*] den konservative Journalist Adolf Falkman, ansat ved »Dagbladet« og derefter »Nationaltidende«, var meget uvillig stemt mod Brandes (se »Levned« I 102 f., 252, III 17, 22 f., 71 og 346).

Br. 28. 56.26 f. *sin Berettigelse til at trykke Digtene »til en Søster«*] i »Ungdom i Digt og Sang« findes Digtkredsen »Sange til en Søster«; disse Digte har en mærkelig Oprindelse (der er udredet af Paul V. Rubow

i hans »Gejstlige og verdslige Breve« S. 120 ff.), idet de som Helhed er tilegnede Hustruen Emmy, skønt en Del af dem er skrevet til hans elskede, Polly Thalbitzer. ¶ 57.16. *Ploug har skjældt Schandorph-Drachmann ud*] under »den litterære Nytaarsfejde« 1879—80 offentliggjorde Ploug Digtet »Svar til Dr. S. Schandorph« i Fædrel. 27/12 1879 (= Plougs »Digte« II 1901 S. 205 ff.). ¶ 57.19 f. *Jeg skulde skrive en Artikel om det*] i »Ude og Hjemme« 4/1 1880, hvor næsten alle de af Georg Brandes i hans flg. Brev anførte Synspunkter gaar igen.

Br. 30. 59.12. *4de Ark Korr.*] af »Dansk Skuespilkunst« (1880), som Georg Brandes læste en kritisk Korrektur paa. ¶ 59.19 f. *Molbech efter Ambrosius-Leonarda-Farao-striden*] Chr. K. F. Molbech havde 1878 vundet en stor Publikumssucces paa sit Skuespil »Ambrosius«. Da han som det kgl. Teaters Censor i 1879 havde fraraadet Opførelsen af Bjørnsons »Leonarda«, havde Kultusminister Fischer af den offentlige Mening følt sig tvunget til at lade Teaterchefen offentliggøre Molbechs særdeles ironiske Bedømmelse af Stykket. Dette medførte ikke blot, at Molbech nedlagde sit Embede, men da hans nye romantiske Skuespil »Faraos Ring« s. A. blev opført paa det kgl. Teater, tog hans Modstandere Hævn over ham ved at udpibe Stykket. ¶ 59.28 f. *Igaar har i »Nær og Fjern« Paludan begyndt en Kritik over »Reactionen i Frankrig«*] Artiklerne »G. Brandes: Reactionen i Frankrig« i »Nær og Fjern« 8/2 og 15/2 1880. ¶ 59.30—60.1. *de samme falske Citater . . som Levison behandlede efter Din Forskrift*] F. Levisons »Indlæg i Diskussionen om Lærefriheden og Demokratiet« i Mrgbl. 4/2—6/2 1880, der besvaredes af Paludan i Dagbl. 16/2—18/2 s. A. ¶ 60.1 f. *I samme Nummer forsvarer Adolph Hansen Dig*] i Artiklen »En Indsigelse« protesterede Peter Hansens Broder Ad. Hansen mod Jul. Paludans Artikler »Lærefrihed og Demokrati« i Dagbl. 20/1—22/1 1880; Angrebet besvaredes af Paludan 29/2 smstds.

Br. 32. 62.3. *Øjeblikkets Festrus i Rudkjøbing*] ved Suppleringsvalget til Folketinget 22/9 1880 valgtes paa Bergs Anbefaling Edv. Brandes til Repræsentant for Langelandskredsen, skønt han som direkte Svar paa Spørgsmaal om sit religiøse Standpunkt aabent havde erklæret, at han hverken troede paa Jødernes eller de Kristnes Gud. Hans Modkandidater var Højremanden Redaktør H. J. Wulff og en af de »udtraadte« Venstremænd Lærer Jens Kristensen, Bækkelund. ¶ 62.16 f. *Ahlefeldt og N. Andersen*] Grev Ahlefeldt-Laurvig, Brolykke, anbefalede Højres Kandidat, Red. H. J. Wulff; N. Andersen, Højres Folketingsmand for Kerte-

mindekredsen, stemplede Brandes som »en fremmed«, men søgte senere at bortforklare denne Udtalelse. ¶ 63.4. *Jens Lund*] den bekendte grundtvigianske Højskoleforstander fra Vejstrup, der optraadte som Anbefaler for Edv. Brandes. ¶ 63.12. *Grundtvigs fire Verslinjer*] sikkert: »Frihed lad være vort Løsen i Nord, / Frihed for Loke, saa vel som for Thor, / Frihed for Ordet i Verdenen ny, / Som til sig selv det har skabt under Sky« (af »Brev til nordiske paarørende«).

Br. 33. 63.28 f. *min gamle Artikel om Hellenbach*] se Oplysningerne til IV 100.7 f. ¶ 64.3. *Goos' Valg*] ved et Suppleringsvalg 29/9 1880 valgtes C. Goos til Folketingsmand for Kbhvn.s 5. Kreds som Repræsentant for Højre.

Br. 34. 64.29. *aflægge Eden paa Grundloven*] kort efter Edv. Brandes' Valg rejste der sig Protester imod, at han som Jøde kunde aflægge Ed paa Forfatningen; se videre Oplysningerne til S. 71.20. ¶ 65.6. *en ny Bog*] »Fremmed Skuespilkunst« (1881). ¶ 65.13. *et Par Linjer fra Jacobsen*] se ovf. S. 358 f.

Br. 35. 66.12 f. *Kongen og Sibbern ere ikke komne overens*] den norske Strid om Statsraadernes Adgang til Stortinget tilspidsedes Sommeren 1880 saaledes, at Fr. Stang indgav sin Demissionsbegæring; Kongen forsøgte at bevæge Sibbern til at danne Regering, men denne Plan strandede, og 11/10 udnævntes Ministeriet Selmer. ¶ 66.24 f. *en demonstrativ Forening af Nordens tre Venstrepartier*] Ideen havde været fremme allerede i 1873, da Høgsbro paa Hamar mødtes med Bjørnson, Sverdrup og S. A. Hedlund (det saakaldte »Trekejsermøde«).

Br. 36. 67.18. *Ernst*] den mellemste af Brdr. Brandes, der var Vekslerer. ¶ 68.25. *polemiserer mod Borchsenius*] da Otto Borchsenius i sin Bog »Litterære Feuilletoner« (1880) optog sin oprindeligt anonyme Anmeldelse af Brandes' Skrift om Søren Kierkegaard, protesterede Brandes i Mrgbl. 16/10 1880 mod en hel Række Enkeltheder i Borchsenius' Bedømmelse og paapegede Manglerne ved hans kritiske Virksomhed. ¶ 68.31. *Hans Bog*] 1. Halvbind af »Oldtidens Kulturhistorie« (1880). ¶ 69.2. *Extraklubben*] se Oplysningerne til S. 18.11.

Br. 37. 69.25. »*Don Juan*«] 1. Hæfte af Drachmanns Oversættelse af Byrons Digt udkom 1880. ¶ 69.26. *P. P.*] Herredsfoged Th. Rumohr skrev under dette Pseudonym historiske Romaner, bl. a. »Peter Tordenskjold« (1842). ¶ 69.27 f. »*Bogstaveligheden*«] 1880 stiftedes en selskabelig Forening af Forfattere og Kunstnere; den holdt Møde en Gang i hver

Vintermaaned, og da det bestemtes, at Medlemmerne to og to i alfabetisk Orden skulde arrangere Sammenkomsterne, vedtoges det at kalde Klubben for »Bogstaveligheden« (se »Levned« III 6 f. og F. Hendriksen: »Mennesker og Oplevelser« Ny Udg. 1932 S. 206 ff.). Om Sammenkomsten med Asbjørnsen fortæller Hendriksen i sit anførte Skrift (S. 209): »Asbjørnsen . . . morede os ved at fortælle norske Eventyr af den forskrækkelig uartige Slags, som ikke er trykte, og som gjengivne med hans fedtflydende lavmælte Stemme og med hans lune Ironi gjorde en forbløffende morsom Virkning«; jf. Schandorph: »Oplevelser« II 26 ff.

Br. 38. 70.20. *et politisk Embede*] Hørup var Statsrevisor. ¶ 70.23 f. »*Til Fjender spar den!*«] Citatet har ikke kunnet findes. ¶ 70.25. »*Ild og Aske*«] en af Pseudonymet Fr. Elbert (☉: Joakim Reinhard) 1880 udgivet Fortælling, hvis mandlige Hovedperson, cand. mag. Bruno Tang, er en Karikatur af Georg Brandes. ¶ 71.1 f. *Slutningsadvarslen til mig*] den gaar ud paa, at Troen paa en Gud er uforenelig med Videnskabens nuværende Standpunkt. ¶ 71.2. »*Gud-Satan*«, *som gl. Bravo sagde*] at Bravo, den skandinaviske Konsul i Rom, brugte denne Ed, fortæller ogsaa M. Galschiøt i »Skandinaver i Rom« (1923) S. 49. ¶ 71.3. *Gjellerup sendte mig idag sin Bog*] Fortællingen »Antigonos« (1880). ¶ 71.9. *sit MS.*] til »Niels Lyhne« (1880).

Br. 39. 71.20. *Krabbes uforskammede Brev*] efter at Folketinget havde godkendt Edv. Brandes' Valg, tilsendte dets Formand, Christopher Krabbe, ham Edsformularen ledsaget af et Brev, hvori det bl. a. hedder: »Hvis jeg modtager Edsformularen tilbage med Deres Underskrift, tør jeg . . . antage, at De — hvilke Deres tidligere Udtalelser end have været — har med personlig Sandhed kunnet udtale den Paaberaabelse, som Eden efter den nævnte Formular indeholder«. Herpaa svarede Edv. Brandes i et Brev til Krabbe bl. a.: »Hvad de Bemærkninger angaar, hvormed Hr. Formanden har fundet sig beføjet til at ledsage Afsendelsen af Formularen, saa afviser jeg for mit eget Vedkommende enhver Undersøgelse af, hvor megen »personlig Sandhed« der aabenbarer sig i min Edsfæstelse. Det forekommer mig, at hverken Folkethingets Formand eller nogen anden har Ret til at fremsætte Fortolkninger i saa Henseende. Hr. Formanden er efter Modtagelsen af Edsformularen formentlig kun berettiget til at konstatere, at den er underskrevet. Intet mere.« Brevene er trykt i Mrgbl. 17/11 1880. ¶ 71.24 f. »*en Jurist*« . . . i »*Dagbladet*«] Artiklen »Rigsdagsmændenes Ed« 8/11 1880. ¶ 72.2. »*Dag. Nyh.*« *paastaar, at jeg har omvendt mig*] i en ledende Artikel 18/11 1880 om »Dr. E. Brandes

og Edsaflæggelsen« hævder Bladet den Opfattelse, at siden E. Brandes har ment at kunne aflægge Eden, maa han enten have udtrykt sig ufor-sigtigt paa Langeland, eller ogsaa er »han i hvert Fald siden den lange-landske Valgkampagne . . . kommen til en bedre Erkjendelse og har ind-seet, at det kun er ungdommelige Friskfyre og Daarer, der ere Guds-fornægtere«. ¶ 72.2 f. *Ploug nægter at jeg er en gentleman*] i Fædrel.s ledende Artikel 18/11 1880 hedder det om Krabbes Brev til E. Brandes: »Havde hans Skrivelse været henvendt til en ridderlig Karakter, hvad Englæn-derne kalde en Gentleman, vilde han vel ogsaa kunnet naa sin Hensigt; men her begik han en stor Fejltagelse. Han havde med Folk at gjøre, som tvertimod vilde benytte Lejligheden til at haane den ovenanførte Grundlovsbestemmelse og forarge dem, der tillægge Eden en hellig Karakter.« ¶ 72.9. *Nodier var udmærket god*] Afhandlingen »Charles Nodier« i »Ude og Hjemme« 7/11 1880. ¶ 72.10. *Hostrups »Eva«*] Problemdrama fra 1881. ¶ 72.12 f. *det kgl. Theater udskyder Opførelsen*] Stykket opførtes 1. Gang 12/1 1881. ¶ 72.13. *Kielland har trukket sine Noveller tilbage*] om Kiellands Betænkeligheder ved at udsende »Nye Noveller« se hans Brev af 26/11 1880 til Edvard Brandes; de udkom dog i Decbr. s. A. ¶ 72.14 f. *Athenæum*] se Oplysningerne til I 17.8.

Br. 40. 73.4. *den Berigtigelse, Du indrykker*] i sit Indlæg »Et Udtryk i Dr. Edvard Brandes' Valgtale« i »Dags-Avisen« 29/11 1880 udtaler Georg Brandes, at han kunde have ønsket sin Broders Udtryk »Jeg tror hverken paa de Kristnes eller Jødernes Gud« anderledes formuleret, fordi det bibringer den Opfattelse, at der gives et enkelt jødisk eller et enkelt kristeligt Gudsbegreb, der til alle Tider har været det samme. ¶ 73.5. *forsvarer jeg Dig imorgen i »Mrghl.«*] 20/11 1880 indeholdt »Morgenbladet« et Svar fra Edv. Brandes til hans Modkandidat fra Langelandsvalget, J. Kristensen, der i »Fyns Tidende« havde angrebet begge Brødrene Brandes og hvad han kaldte Partiet »den frie Tankes Mænd«. ¶ 73.25. *det nye Universitetsforslag*] i det Lovforslag om Universitetets Lønningsforslag, som var blevet forelagt 10/11 1880 af Scavenius, normeres det filosofiske Fakultet med 15 Professorater i bestemte Fag »samt 2 Pro-fessorater, der efter Trangen til enhver Tid og de for Haanden værende Kræfter kunne besættes med Lærere i saadanne filosofiske, historiske og sproglige Fag, derunder almindelig Literaturhistorie og Æsthetik, som ikke maatte findes tilstrækkelig repræsenterede ved de specielt normerede Pladser«. ¶ 73.30 f. *Vilh. Møller har prist Topsøe . . . i »Nutiden«*] Essayet

»Det første Afsnit af Topsøes Forfattervirksomhed« i »Nutiden« 3/10 1880. ¶ 73.31 f. *Du har sendt Dit Foredrag til »U. og hj.«*] antagelig Universitetsforelæsningsen om »Slægten fra 1830«, som bragtes i »Ude og Hjemme« 5/12 og 12/12 1880. ¶ 74.7. *Stumpen i »U. og hj.«*] Digtet »Paa Kanoner og Pokaler« af »Peder Tordenskjold« tryktes først i »Ude og Hjemme« 14/11 1880.

Br. 41. 74.17. *Anmærkning til 453 i Naturalismen i England*] i Noten til denne Side (i Originaludgaven fra 1875) citeres et Sted fra Renans »Études d'histoire religieuse«, som gaar ud paa, at da Ord som »Gud«, »Forsyn« og »Udødelighed« har vundet Hævd og betragtes med Ærefrygt af Menneskeheden, bør ikke engang Filosofferne prøve paa at erstatte dem med andre. ¶ 75.15 f. *Kielland sendte mig engang en Novelle paa Tydsk*] se IV 298—301. ¶ 75.22. *Igaar saa vi Nora's premiere i Residenz-theater*] se »Berlin som tysk Rigshovedstad« Kap. XLIII (først trykt i »Dags-Avisen« 24/11 1880). ¶ 75.26. *Nationalzeitungs Kritiker*] Karl Frenzel (se »Levned« III 24). ¶ 75.28. *Forhandlingerne om Jødevrøvet her i Rigsdagen*] den berlinske Hofpræst Stöcker indledte 1880 en antisemitisk Fejde; der blev overbragt Bismarck en Adresse mod Jøderne, og i den preussiske Landdag rejstes der en Debat om Jødespørgsmaalet, hvori Stöcker bl. a. angreb Georg Brandes, fordi han »saa klog han er, intet hellere foretager sig end at trække den kristne Kulturudvikling ned i Støvet« (se Mrgbl. 1/12 og 2/12 1880 og Brandes' Skildring i »Berlin som tysk Rigshovedstad« Kap. XLVI = SS. XIV 278 ff.).

Br. 42. 78.25. *din Balzac er god*] se Oplysningerne til S. 80.6.

Br. 43. 79.10. *de to Lappalier til Dags-Avisen*] se Oplysningerne til S. 73.4 og 75.22. ¶ 79.18. *den Olle*] Berlinertysk = *der Alte* ∴ Kejser Wilhelm I († 1888). ¶ 79.22. *Drachmanns og Kiellands nye Bøger*] henholdsvis »Peder Tordenskjold« (1880) og »Nye Noveller« (1880). ¶ 79.24 f. *Hvad er det Herman Bang har skrevet?*] »Haabløse Slægter« (1880). ¶ 79.25. *Den unge Hansens Oversættelse af Harolds Pilgrimsfart*] Ad. Hansens Fordanskning af Byron's »Childe Harold's Pilgrimage« (1880).

Br. 44. 80.4. »DA«] »Dags-Avisen«. ¶ 80.6. *at sende Secher Balzac*] Brandes' Essay »Honoré de Balzac« kom til at staa i Mrgbl. 1/1—14/1 1881. ¶ 80.26. *et Skuespil i tre Akter*] »Lægemedler« (1881), 1. Gang opført paa d. kgl. Teater 15/5 1881. ¶ 81.3. *Efter Sigende talte jeg godt i Thinget*] Edv. Brandes' Jomfrutale i Folketinget 25/11 1880 drejede sig om hans Edsaffælgelse; han erklærede, at han, idet han

underskrev Eden, underlagde Ordet »Gud« det Gudsbegreb, som var hans, og ved »det hellige Ord« forstod Logos eller Alfornuften. En af Tilhørerne, F. Hendriksen, fortæller, at hans Ro og Sikkerhed »gjorde betydelig Virkning paa det tæt besatte Ting og Tilhørerplads. Han hævdede sig strax som en Taler af Rang, der havde sine Papirer og sin Logik i Orden, om end den sidste i dette Tilfælde var af nogen sofistisk Natur« (»Mennesker og Oplevelser« Ny Udg. 1932 S. 221); jf. iøvrigt Klaus Berntsen: »Erindringer« II (1923) S. 209 ff. ¶ 81.5 f. *en stor Tale om Universitetet*] under eneste Behandling af Forslag om Nedsættelse af et Udvalg ang. en Omordning af det højere offentlige Undervisningsvæsen i Folketingets Møde 13/12 1880 holdt Edv. Brandes en længere Tale, der er trykt i »Rigsdagstidende« 1880—81 »Forhandlinger paa Folkethinget« Sp. 1069 ff.; han benyttede her Lejligheden til at protestere imod, at det æstetiske Professorat skulde nedlægges.

Br. 45. 81.17 f. *Et langt Klagebrev . . . fra H. D.*] Holger Drachmanns Brev af 7/12 1880 til Georg Brandes. ¶ 81.21 f. *han har skrevet noget i Dags-Avisen*] om Barken »Slejpner«s Stranding ved Klitmøller. ¶ 82.5 f. *han kunde skaanet mig for S. 100 ff.*] Brandes opfattede Skildringen af Kritikerens, der elsker Fru Boye (Kap. VI Slutn.) som møntet paa sig, mens Jacobsen havde tænkt paa P. L. Møller (se Brandes: SS. III 69). ¶ 82.7. »Ild og Aske«] se Oplysningerne til S. 70.25. ¶ 82.29. *Goos spiller en kläglich Rolle*] under Folketingsdebatten om det højere Undervisningsvæsen 14/12 1880 førte Goos et Forsvar for, at det æstetiske Professorat for Tiden ikke opretholdtes (Rigsdagstidende 1880—81 F. Sp. 1171).

Br. 46. 83.15 f. *Pengene til Hendriksen*] Edv. Brandes var baade ved denne Lejlighed og i 1882 ivrig for at skaffe F. Hendriksen Midler til at fortsætte »Ude og Hjemme« (se Hendriksen: »Mennesker og Oplevelser« Ny Udg. 1932 S. 216). ¶ 83.27. *vedlagte Udklip af »Berlingske«*] i Aftennumret 17/12 1880 refereres udførligt Brandes' Indlæg i Folketinget om det højere Undervisningsvæsen.

Br. 47. 84.24. *et Par mindre Ændringsforslag*] de to store Ændringer er — med et Par ubetydelige stilistiske Rettelser — fulgt i den trykte Udgave (S. 41 og 107 f.). ¶ 85.16. *Demi-monde*] Skuespil fra 1855. ¶ 85.29. *Meiternich ved Talleyrands Fødder*] saaledes ændret i den trykte Udgave S. 79. ¶ 86.7. 33 *Sider i Rundschau*] »Deutsche Rundschau« XXVI (1881) S. 55 ff. ¶ 86.9. *Goethe-Jahrbuch brøler*] i 2. Bd. af »Goethe-Jahrbuch« (1881) findes Brandes' Afh. »Goethe und Dänemark«, der sam-

tidig tryktes paa Dansk i »Ude og Hjemme« (13/3—10/4 1881) (= SS. I 266 ff.). ¶ 86.13. *disse Aarstider*] »Aarstiderne«, 12 Digte af Drachmann i »Ude og Hjemme« 19/12 1880. ¶ 86.17 f. *han giver dig »Arbejdsfolk«* .. *til Feuilletonen*] se Oplysningerne til IV 308.15.

Br. 49. 87.30 f. *et Nytaarsvers*] »Da vi lagde ud paany« i Mrgbl. 1/1 1881. ¶ 88.11] *Vilhelmine og Holger*] Drachmann og hans første Hustru, f. Erichsen. ¶ 88.14. *Fru Stilling*] Christiane Louise Kirchhoff Stilling, den Dame, som Goldschmidt traf i Rom 1862—63 og forelskede sig i, og som J. P. Jacobsen ogsaa traf i Rom 1879 (se ovf. S. 322.18 ff. og J. P. Jacobsens Brev af 30/12 1880 til Georg Brandes). ¶ 89.10. *Møntergade*] her boede Brødrene Brandes' Forældre. ¶ 89.11. *Graabrødretorv*] her boede Brandes' Slægtning, Grosserer M. Sachs.

Br. 50. 89.25. *F. H.*] Fr. Hegel.

Br. 51. 90.15. *Valgene*] da Estrup havde opløst Folketinget med den Motivering, at det »har vist sig at mangle Evne eller Vilje til at tilendebringe endog kun en mindre Del af de Rigsdagen forelagte vigtige Sager«, holdtes der nyt Valg 24/5 1881, der bragte Venstre ny Fremgang og Højre Tilbagegang. Ogsaa dette Folketing blev opløst, og Valget 26/7 understregede yderligere Tendensen fra den forrige Valgdag. ¶ 90.29 f. *en Artikel .. om Coquelin-festen*] i Mrgbl. 9/6 1881 harcellerede Edv. Brandes over, at Højres mest ansete Navne (Rasmus Nielsen som Rector magnificus, Advokat Henrichsen som Borgerrepræsentationens Formand og Topsøe som Journalistforeningens Formand) havde indbudt Coquelin, der var en ivrig Republikaner og personlig Ven af Gambetta, til en Frokost i Tivoli; hvis Kunstneren havde vidst, at Indbydelsen stammede fra Personer, der til daglig haanede alt, hvad der var ham dyrebart, vilde han naturligvis ikke have modtaget den. ¶ 91.22 f. *Kielland skriver paa sin Julefortælling*] »Else« (1881).

Br. 52. 92.3. *Brevene i »Mrgbl.«*] Georg Brandes havde skrevet adskillige Korrespondancer fra Berlin, som senere indgik i Bogen »Berlin som tysk Rigshovedstad« (1885). ¶ 92.7. *Wilh. Bismarck som Lindaus Husven*] »Berlin som tysk Rigshovedstad« Kap. LII (= SS. XIV 312). ¶ 92.15 f. *de to Bind Essays*] antagelig »Det moderne Gjennembruds Mænd« og »Mennesker og Værker i nyere evropæisk Literatur«, begge først udkommet 1883. ¶ 92.20. *at skulle til Langeland igjen*] 6/7 1881 opløstes Folketinget, og 26/7 holdtes nye Valg, hvor Brandes genvalgtes til Repræsentant for Langelandskredsen. ¶ 93.9 f. *»Italienske Gadedreng«*]

som Feuilleton i »Morgenbladet« 8/7 1881 ff. tryktes Charles Grant: »Peppiniello. Fire og tyve Timer af en neapolitansk Gadedrengs Liv«.

Br. 53. 93.19. *Det var dumt af os*] Georg Brandes havde anmodet om at faa sit Honorar for Artikler til Mrgbl. sat op. ¶ 93.27. *Topsøe-Planerne*] »Dagbladet«s Redaktør, Vilh. Topsøe, var død 11/7 1881 som Offer for den Difteritisepidemi, der grasserede langs Øresundskysten. ¶ 93.28. *Efterfølgeren*] P. V. Grove, Bladets hidtidige Redaktionssekretær.

Br. 54. 94.14. *Stykket*] »Gyngende Grund« (1882).

Br. 55. 96.4. *I Stykket siger Gabrielle tilsidst . . til sin Mand*] »Gyngende Grund« IV 3. ¶ 96.8 f. *En anden Midtpunktsreplik er Grus's*] »Gyngende Grund« IV 5. ¶ 96.22 f. *hvorfor det Augier'ske Navn?*] Augiers Gennembrudsarbejde er Skuespillet »Gabrielle« (1849). ¶ 96.29. *hvem der bliver Censor*] Valget, der stod mellem Chr. K. F. Molbech og Erik Bøgh, faldt paa den sidstnævnte, som ogsaa antog Brandes' Stykke.

Br. 56. 97.20. »*Konsekvenser*«] William Blochs og Rich. Kaufmanns Skuespil, der første Gang opførtes paa d. kgl. Teater 23/3 1881.

Br. 58. 101.20. *Hjælp Samiel!*] Citat af Operaen »Jægerbruden«. ¶ 101.22. »*l'Assommoir*«] Busnach og Gastineaus Bearbejdelse af Zolas Roman opførtes under Titelen »Faldgruben« paa Casino 1882. ¶ 101.28. »*Lassalle*«] Georg Brandes' Monografi »Ferdinand Lassalle« (1881).

Br. 59. 102.12. *Første Del af Hovedstrømninger*] 2. tyske Udgave af »Emigrantlitteraturen« udkom 1882 i Leipzig (jf. »Levned« II 328 f.). ¶ 102.15. *Hovedstr. V*] »Den romantiske Skole i Frankrig« (1882). ¶ 102.20. *reise til Amerika sidst i 1882*] denne Plan blev opgivet.

Br. 60. 103.17. *den anden Bog*] »Fremmed Skuespilkunst« (1881). ¶ 103.18. *Kongressen*] den 5. internationale Orientalistkongres afholdtes i Septbr. 1881 i Berlin. ¶ 103.25. *Schandorphs Bog*] »Thomas Fris's Historie« (1881). ¶ 103.27 f. *Friehling-Damberg-Kolberg-Kr. Arentzen*] Æstikeren Damberg er en Figur fra Schandorphs foregaaende Roman »Smaafolk« (1880), medens Friehling og Kolberg hører hjemme i »Thomas Fris's Historie«; Edv. Brandes har i Kolberg genfundet noget af Kr. Arentzens Væsen.

Br. 61. 104.23. *Din eneste juridiske Bog*] »Ferdinand Lassalle« (1881). ¶ 105.2. *Théâtre-Français*] Afhandlingen om »Théâtre français« til »Fremmed Skuespilkunst«. ¶ 105.3. »*Fædrelandet*«s nye Redaktør] fra Oktober Kvartal 1881 gik Ploug af som Redaktør og erstattedes af Antonio Leigh Smith; 31/3 1882 udgik Bladets sidste Nummer.

Br. 62. 105.26. *Wurzelseppi*] Wurzelsepp er en Person i Anzengrubers

Folkekomedie »Der Pfarrer von Kirchfeld« (1870). ¶ 107.9. *det er da »Hovedstrømningerne«, Damen læser]* der sigtes til det Sted i 1. Akt af »Gengangere«, hvor Pastor Manders til sin Forfærdelse opdager, at Fru Alving læser de nye Bøger, hvorved hun gør sig »bekendt med de åndelige strømninger, som efter sigende foregår ude i den store verden«.

Br. 63. 109.1 f. *Mulighed for, at Theatret spillede det]* »Gengangere« opførtes først 1898 paa Dagmartheatret i Anledning af Digterens 70 Aars Fødselsdag; det kgl. Teater spillede det ikke før 1903. ¶ 109.3. *Jacobsen har skrevet en Skitse]* »Der burde have været Roser«, først trykt med Titelen »Fra Skitsebogen« i »Ude og Hjemme« 1/1 1882. ¶ 109.5 f. *for at hjælpe ham til et Udvalg]* 1882 udkom Schandorphs »Samlede Digte, ældre og nyere.«

Br. 64. 109.18. *Dit udførlige Brev]* synes ikke at være bevaret. ¶ 109.20 f. *den lovede Anmeldelse af »Gengangere«]* den stod i Mrgbl. 28/12 1881.

Br. 66. 112.21 f. *Plougs Optræden mod Kjøbenhavns Befæstning]* ved 1. Behandling i Landstinget gik ikke blot Venstremænd, men ogsaa Højremænd som Andræ, Ploug og Ussing imod General Kauffmanns Fæstningsplan. ¶ 112.32. *et Brev fra Strindberg]* se VI 321.

Br. 67. 114.4. *Bismarckartiklen]* se Oplysningerne til IV 145.20. ¶ 114.29. *Især er Bremen original]* se »Levned« III S. 26 f. ¶ 115.8. *Rimeligvis sender jeg jer til Morgenbl. en Del om dette herre]* Artiklerne »Bremen« 12/4 og »Arthur Fitger« 18/4 (= »Berlin som tysk Righshovedstad« Kapp. LX og LXI, det sidste senere omarbejdet til »Essays. Fremmede Personligheder« og igen udvidet i SS. VII S. 581 ff.).

Br. 68. 119.10. *Hegel, som havde Winkel-Horns]* »Den danske Literaturs Historie til vore Dage« I—II (1881). ¶ 119.23 f. *»Hovedstrømningerne«]* 1882 udkom 5. Bind, »Den romantiske Skole i Frankrig«. ¶ 119.24 f. *Hvor vil Du have Goncourt trykt]* Essayet »Edmond og Jules Goncourt« tryktes først i »Ude og Hjemme« 25/6 og 2/7 1882. ¶ 119.28. *Imorgen er stor Venstrefest]* 14/2 1882 holdt Studenter i Seekamps Lokale Fest for Oppositionen i Rigsdagen, hvor bl. a. Berg, Jens Busk, Pingel og Holstein talte; cand. phil. Carl Michelsen tog til Orde for, at Brandes snart maatte vende tilbage fra Berlin. ¶ 120.7 f. *jeg afstraffede Troels Lund]* i Mrgbl. 11/2 1882 anmeldte Edv. Brandes (anonymt) Troels Lunds Piece »Om Danmarks Forsvar« og angreb saavel selve Sagen som Forfatteren, om hvem det hedder, at han nyder »en noget omtvistet Anseelse indenfor sine Kollegers Kredse«.

Br. 69. 121.32. *Referatet i Mrgbl.*] efter at Sproglærer Carl Michelsen havde udbragt en Skaal for, at Brandes snart maatte vende tilbage til Danmark, ønskede Berg Studenterne Held til at erobre den samme Stilling i Studenterforeningen, som den Venstre indtog i Folketinget. Den sidste Taler, Folketingsmand Harald Holm, erklærede at han havde kunnet drikke Brandes' Skaal med den Motivering, der var givet, men han maatte dog erindre om, at der var en Modsætning mellem det litterære Venstre og det politiske Venstre. ¶ 122.24 f. *han ei har havt Tid til at skjære mit Portrait*] en Tegning af Krøyer, dateret 15. Novbr. 1881, som fremkom i »Ude og Hjemme« 7/5 1882 med en ledsagende Artikel af Otto Borchsenius. ¶ 123.4. *hans gamle Anmeldelse af Rødtjørn*] i »Ude og Hjemme« 1/1 1882 anmeldte Borchsenius samtidigt Gjellerups Digtsamling og Drachmanns »Gamle Guder og nye«, som han aabent vedgik, at han foretrak for »Rødtjørn«. ¶ 123.9. *Bergs Forslag om Navne-Ordbogen*] under Debatten 15/2 1882 om Dønnergaards og Larsens Forespørgsel til Kultusministeren og Justitsministeren om Indførelse af virkelige Slægtsnavne foreslog Berg at nedsætte en Kommission til Udarbejdelse af en Ordbog over nye Slægtsnavne, saaledes at Forældre lettere kunde lade deres Børn ved en vis Alder faa et andet Navn. 123.11. *en lang Sludder om Auerbach*] en Nekrolog over Auerbach, der var død 8/2, i Mrgbl. 19/2 1882.

Br. 70. 123.26 f. *Scavenius vil ansætte Paludan*] Jul. Paludan blev først 1884 efter Sv. Grundtvigs Død ansat som midlertidig Docent i nordisk Litteratur sammen med Carl Rosenberg.

Br. 73. 127.4 f. *Heldigvis lader han Molbech udskjælde mig idag i »Dagbladet*] i 6 lange Artikler anmeldte Dagbl. 25/4—1/5 1882 Edv. Brandes' »Fremmed Skuespilkunst«.

Br. 74. 127.29. *den nye Studenterforening*] »Studentersamfundet« dannedes af Medlemmer af Studenterforeningens Oppositionsparti 2/5 1882, efter at det havde vist sig umuligt at faa den gamle konservative Forening til at aabne sine Døre for frisindede Anskuelser. Man havde ganske vist 5/11 1881 ladet Georg Brandes holde et Foredrag om Henrik Ibsen, men til Oppositionens store Forargelse nægtet at invitere ham til det obligate »Sold« bagefter, som saa maatte arrangeres rent privat i Restauratør Larsens Lokaler paa St. Annæ Plads. Til Formand for den nye Forening valgtes Overlærer Pingel, og der lejedes Lokaler i Badstuestræde (jf. »Studenterbogen« 1896 S. 196 ff.). ¶ 128.6. *Det Højre, der sluttede Freden*] om Finansloven 1881—82 stod der stor Strid inden for Højre,

og efter at man i Fællesudvalget paa visse Punkter havde imødekommet Venstre, faldt Stemmerne ved den endelige Afstemning ikke efter Partilinjer; blandt dem, der gik paa Forlig, var Ploug. ¶ 128.17. *i sin sidste Pjese*] »Politiske Breve Nr. 19. Den stille Magt« (1882). ¶ 128.20. *Jeg finder Darwin tarvelig*] »Aander og Tider. Et Rekviem over Ch. Darwin« (1882). ¶ 128.23. *Din Staffeldt*] Georg Brandes' Karakteristik, der danner Indledningen til F. L. Liebenbergs Udgave af Schack Staffeldts Digte (1882).

Br. 75. 129.30 f. *den Kongeforgudelse og Præstetalen ved Kongereisen i Jylland*] i Slutningen af Maj 1882 indviedes Thybanen under store Festligheder i Thisted, hvor Kongefamilien var kommet til Stede; Brandes' Forargelse over Loyaliteten skriver sig antagelig fra Læsningen af Erik Skrams (noget satiriske) Korrespondance i Mrgbl. 28/5 1882, der er holdt i denne Tone: »Saa stillede Kongen og Dronningen med Kronprinsessen sig paa Stentrinene ved Hovedbygningen, en Sang blev sunget, og den fjortende eller femtende Præst af dem, som under dette Besøg har haft Ordet, holdt en kort Tale«. ¶ 130.4. *Saint-Antoine*] Flauberts Roman »La tentation de Saint-Antoine« (1874). ¶ 130.14. *Jacobsens nye Bog*] »Mogens og andre Noveller« (1882). ¶ 130.17. *Paulsens »Paa Vandring«*] Nordmanden John Paulsens Skitser »Paa Vandring« (1882), hvori Skildringen »Ibsen i sit Hjem«.

Br. 76. 131.25 f. *»Norsk Provinsliv«*] John Paulsens Roman (1881). ¶ 131.28. *femte Kapitel af Skipper Worse*] offentliggjordes i »Ude og Hjemme« 28/5 1882.

Br. 77. 133.23. *Drachmanns Garibaldi-Digt*] »Giuseppe Garibaldi. Døds-hymne«, først trykt i »Ude og Hjemme« 11/6 1882. ¶ 133.24. *»I Mille«*] Romance af Garibaldi.

Br. 78. 134.11. *sjette Bind*] »Hovedstrømninger« VI: »Det unge Tyskland«, der dog først udkom 1890. ¶ 134.25. *Anmeldelsen af Staffeldt*] i Mrgbl. 28/6 1882, for at vildlede undertegnet »N. T.«; Edv. Brandes omtaler Udgaven som opstaaet ved et Samarbejde af »vor første og eneste Textudgiver og vor første og eneste Literaturhistoriker. ¶ 134.27. *«jeg indleverede »Et Besøg« anonymt (gjennem Hendriksen)*] jfr. F. Hendriksen: »Mennesker og Oplevelser« Ny Udgave 1932 S. 222. ¶ 134.31. *H. H. Nyegaard*] se Oplysningerne til I 17.6; i Berl. Tid. 1/12 1880 fik Nyegaard i Anledning af Edv. Brandes' Edsaflæggelse optaget et Digt, »Vantro paa Thing«, hvori det hedder: »Frække Hedning! ei Du glemme / Vantroes Hjem er ikke her«.

Br. 79. 135.8. *Schandorphs Digtsamling*] se Oplysningerne til S. 109.5 f. ¶ 135.9 f. *Det Digt til Dig . . Norsk Tidsskrift indeholder*] Schandorphs »Til Georg Brandes« i »Nyt Tidsskrift« 1882, udg. af Sars og Skavlan (= »Lyriske Portrætter« S. 31). ¶ 135.20 f. *min gamle Novelle »Herremandsret«*] se Oplysningerne til S. 221.22 f.

Br. 80. 136.7. *Jeg har sloges de sidste Dage i Rigsdagen*] under 2. Behandling af Finansforslaget for 1883—84 rettede Edv. Brandes en Kritik mod Uddelingen af Understøttelser til nogle Forfatterinder, hvorved han kom i Debat med Ordføreren, Grev Holstein.

Br. 81. 136.14 f. *Walther Gottheil*] tysk Digter og Medarbejder ved »Berliner Tageblatt« (se Brandes: »Levned« II 311, III 37, 48, 55).

Br. 82. 136.29. *Mødet*] Forhandlingerne drejede sig om Grundlæggelsen af Bladet »Politiken«, der begyndte at udkomme 1/10 1884.

Br. 84. 140.1. *om Navnet skal staa derpaa*] paa Foden af Bladet var blot Hørup opført som Redaktør.

Br. 85. 140.20. *hele Kærligheden*] Edv. Brandes' Skuespil »Kærlighed« (1887). ¶ 140.25. *Rosmersholm*] Ibsens Skuespil fra 1886.

Br. 86. 141.17. »*Tre Par*«] Kiellands Skuespil fra 1886. ¶ 141.30. *Peter*] vistnok ikke Peter Nansen, men en gammel Tjener hos Brdr. Brandes' Fader (if. Oplysning af Fru Edith Philipp).

Br. 87. 142.3 f. *Festen*] 16/4 1887 afholdtes der i Societetshuset i Helsingfors et Gilde for Georg Brandes, hvilket omtales i Pol. 23/4. ¶ 142.5 f. *Karl Madsen . . skælder Drachmann ud i »Politiken«*] 22/4 1887 skrev Karl Madsen i Pol. om Foraarsudstillingen; Artiklen former sig hovedsagelig som et Angreb paa Drachmanns Ungdomsradikalisme og hans Angreb paa de »nationale« Malere. ¶ 142.16. *penaud*] (fr.) »betuttet«. ¶ 142.22. *Bing*] Medstifter af »Politiken« og Bladets første Forretningsfører, der af og til følte Trang til at blande sig i redaktionelle Anliggender. ¶ 142.25. *Fremskridtsklubben*] denne liberale Sammenslutning holdt 18/4 1887 Fællesmøde med den konservative Klub, hvor Overretssagfører Gustav Christensen og Red. Wulff var Hovedtalerne. Christensen sluttede Mødet med at udbringe et Leve for Dirigenten, den konservative Redaktør Carstensen. ¶ 142.28. *nogle Høruvske Artikler*] f. Eks. »Angaaende Krisen« (Pol. 19/4), »Mere angaaende Krisen« (20/4). ¶ 143.14 f. *dit Newski Perspektiv*] Georg Brandes opholdt sig paa dette Tidspunkt i Petersborg.

Br. 88. 143.21. *Bogen*] »Indtryk fra Polen« (1888). ¶ 144.1. *Fru Bene-*

dictsson har dræbt sig] se Oplysningerne til Victoria Benedictssons Br. 54 i Bd. VI 366 f. ¶ 144.6. *en Notits*] Pol. 24/7 1888 bragte en anonym (antagelig af Edv. Brandes forfattet) Artikel om hende, der er redigeret i Overensstemmelse med Georg Brandes' Direktiver; Formodningen i Bd. VI S. 367, at Artiklen skulde være skrevet af Axel Lundegård, er vist derfor urigtig. ¶ 144.21. *et meget langt Brev til mig*] trykt Bd. VI 279—283.

Br. 89. 144.31. *»Aftenbladet*] i dette Blad for 22/8 1888 staar en bredt udpenslet Skildring af et andet Selvmord, der var foregaaet paa Frederiksberg.

Br. 90. 145.18. *Bogen*] »Indtryk fra Rusland« (1888). ¶ 145.28. *»Pan Tadeusz«*] Mickiewicz's Epos fra 1834.

Br. 91. 146.29. *dit Skuespil*] Sagadramaet »Asgerd« (1895), opført 1. Gang 18/10 s. A. paa det kgl. Teater. ¶ 147.14. *hvad Udfaldet bliver i Norge*] Stortinget havde vedtaget Oprettelsen af et eget norsk Konsulatsvæsen, men denne Beslutning sad Ministeriet Stang overhørig.

Br. 92. 147.28. *Carl*] Familien Brandes' Slægtning og Huslæge, Carl Jul. Salomonsen. ¶ 147.31. *et nyt Højreblad*] »Vort Land«, som begyndte at udkomme 23/9 1896 under Redaktion af Alb. Gnutzmann og L. V. Birck.

Br. 93. 149.7. *Schlemihl*] »Ulykkesfugl« (efter Hovedpersonen i Chamisso's »Peter Schlemihl«). ¶ 149.20 f. *en Journalistfest*] i Juni 1895 aflagde 70 udenlandske Journalister Danmark et Besøg og blev modtaget med overstrømmende Entusiasme af Københavnerne.

Br. 94. 150.12. *mit Stykke*] »Muhammed« (1895). ¶ 150.25. *Genren Landor*] den engelske Forfatter Walter Savage Landor skrev »Imaginary Conversations of Literary Men and Statesmen« (1824 ff.) og flere andre Samtaledigtninge. ¶ 151.5 f. *den dyre Bog . . om Satanismen*] Jules de Bois: »Le Satanisme et la magie. Avec une étude de J. K. Huysmans« (1895). ¶ 151.11. *»Babylone*] Tragedie fra 1893. ¶ 151.12. *Becques »Souvenirs*] Henry Becque: »Souvenirs d'un auteur dramatique« (1895). ¶ 151.12. *Verlaines »Confessions*] fra 1895. ¶ 151.14. *Renans »Israels Historie*] »Histoire du peuple d'Israel« (1887—94). ¶ 151.15. *Fotograf Henning Jensen*] en Præst, der p. Gr. af oprørske Meninger var blevet afsat fra sit Embede i Folkekirken og nu som ivrig Medarbejder ved »Politiken« og Forfatter af religionshistoriske Smaaskrifter forfægtede Bibelkritikkens Berriggelse; spydigt kalder Edv. Brandes ham »Fotograf« med Hentydning til en dengang kendt københavnsk Fotograf af samme Navn.

Br. 95. 152.8. *Skarphedin*] Person i Njåls Saga og Edv. Brandes' »Asgerd«. ¶ 152.15. *min Bog*] »William Shakespeare« III (1896).

Br. 96. 153.10. *Forhold her*] Edv. Brandes opholdt sig 1895 i Kristiania. ¶ 153.14 f. *de rette Ord om Rydberg*] i en Artikel i Pol. 22/9 1895 i Anledning af Viktor Rydbergs Død (= SS. III 619 ff.). Da Brandes her havde omtalt, at Rydberg havde siddet i en Jury over Lennstrand og afgivet sin Stemme imod ham, fordi han havde angrebet Kirken og Religionen, oplyste »Göteborgs Handelstidning« om, at dette beroede paa en Fejltagelse, og Redaktøren af »Arbetet« Axel Danielsson meldte sig som den, der havde været sat under Tiltale. Herom indeholdt Pol. 28/9 Meddelelse. 6/10 fik en Indsender, der undertegnede sig »En svensk Religionsfrihedsven«, i Pol. optaget en Artikel om »Viktor Rydberg og Religionsfriheden«, hvori han protesterer imod, at Rydberg som ældre skulde have fraveget sin Ungdoms Principper om Religionsfrihed eller sin Uvilje mod Samvittighedstvang. ¶ 153.20 ff. *Nansen . . farer ud . . mod Emma Gads halvt-uskyldige Konversation*] sin Anm. i Pol. 26/9 1895 af det kgl. Teaters Opførelse af Emma Gads »Rørt Vande« slutter Peter Nansen med flg. Ord: »Om Fru Gad i Aftes overværede sit Stykkes Opførelse, vil hun have faaet en sikker Fornemmelse af, at hendes tilforn saa velvillige Publikum gav hende et Mishags-Votum, der i lige Grad skyldtes Løjerne, som man ikke fandt passende for det kgl. Teater, og de enkelte Forsøg paa en Alvor, hvis Tendens man fandt ganske uværdig for Fru Gad«. ¶ 153.25 f. *Vilh. Andersen . . ankede over den sprogligt urigtige Titel*] i sin Anm. af Opførelsen i Ill. Tid. 6/10 1895 taler Vilh. Andersen om den »ogsaa sprogligt uheldige Titel«.

Br. 97. 154.10 f. *et polemisk Lønsigte*] Originaludgaven S. 320 (SS. VIII 465: »Et angribende Lønsigte«). ¶ 154.13. *en engelsk Oversættelse*] udkom i 2 Bind 1898.

Br. 98. 155.8 ff. *Jespersen . . skrev . . i Tilskueren*] Anmeldelsen stod i »Tilskueren« 1896 S. 339 ff. ¶ 155.22. *Udenlandske Egne*] anmeldt af Johs. Jørgensen i Pol. 23/11 1893.

Br. 100. 156.21. *M. har indsendt sin Artikel*] Anmeldelsen fandtes i Pol. 19/5 1896. ¶ 157.7. *et Luftslet med Grundmur under*] se Oplysningerne til Bd. VI 180.31 f. ¶ 157.24. *hans Tale*] i sin 17. Maj-Tale i Kristiania udtalte Bjørnson if. Pol.s Referat 21/5: »vi skønner det, at den første Geværpipe, som fra Sverige over Grænsen sigter paa Norge, finder her en eneste Broderring og Søsterring. Og før jeg gaar videre, vil jeg, at

Du norske Ungdom, som staar her, Du skal raabe et trefoldigt Hurra for det, saa skal vi Gamle raabe med! (Hurraer og Fanfarer). Ja, jeg staar saadan, at jeg kunde høre disse Hurraer samle sig, og det tør jeg være med at vidne, at der ikke er raabt stærkere Hurra i Norge«.

Br. 101. 158.10 f. *din Danmarks-Artikel*] ukendt.

Br. 102. 158.21. *de kinesiske Ting*] i Pol. 15/8 1901 fik Georg Brandes offentliggjort et Brev fra en Kineser, som Clemenceau først havde aftrykt i sit Blad »Le Bloc«. Det skildrer de Ugerninger, Evropæerne gjorde sig skyldige i under Bokseropstanden. Brandes kommenterede det i Artiklen »Kineserbreve« i Pol. 19/8 1901. ¶ 159.6. *sket de største Ting*] 23/7 1901 udnævntes det første Venstreministerium med den allerede da dødsmerkede Hørup som Trafikminister; Edv. Brandes overtog Hørups Post som Redaktør af »Politiken«.

Br. 103. 159.21. *Artiklen*] den synes at være blevet opgivet. ¶ 160.3. *den sidste*] om Jak. Wassermanns »Renate Fuchs« (Pol. 4/9 1901). ¶ 160.3 f. *Konge-Fest og Valg*] 1/9 1901 fejredes Systemskiftet med et Folketog til Kongen; 4/9 blev der holdt Valgmandsvalg til Landstinget. ¶ 160.4. *V. G.*] »Verdens Gang«, hvor Brandes' Artikler tryktes, samtidig med at de fremkom i »Politiken«.

Br. 104. 160.10. *dit Professur*] efter det politiske Systemskifte blev Georg Brandes af Venstreministeriet udnævnt til Professor med virkelig Professorgage, men uden Pligt til at holde Forelæsninger. ¶ 160.21. *Naturligvis svarede du Fru Schandorph rigtigt*] af et Brev af 15/10 1901 fra Georg Brandes til Schandorphs Enke fremgaar, at hun havde faaet i Kommission at sondere, om Brandes vilde være tilbøjelig til at modtage en aarlig Hædersgave af Staten; hans Svar gaar ud paa, at hvis Regeringen vil ham noget, maa den henvende sig direkte til ham selv. Fru Schandorphs Svar af 20/10 1901 viser, at der dengang blot var Tale om at tilbyde ham 2000 Kr. aarligt.

Br. 108. 162.8 f. *den almindelige Professor-Titel*] der tillagdes fra 1902 Georg Brandes aarligt 6000 Kr. af Kommunitetets Midler til fri videnskabelig Forskning. ¶ 162.13 f. *Elise gerne vilde have dig endnu blot én Time*] Edvard Brandes' Hustru, Billedhugerinden Elise B., f. Rustad, udførte en Buste af Georg Brandes.

Br. 109. 162.22 f. *jeg . . . fratræder som Redaktør*] Edv. Brandes' meget uafhængige Ledelse af »Politiken« gav Anledning til en Paladsrevolution

inden for Medarbejderstaben med Henrik Cavling som Hovedmand; denne blev 1904 hans Efterfølger.

Br. 110. 163.1 f. *Villa San Remigio. Pallanza*] Georg Brandes var Gæst hos Marchese Silvio della Valle di Casanova i hans pragtfulde Villa ved Lago Maggiore, som Brandes har skildret i SS. XVIII 253 ff. ¶ 163.8. *en Indbydelse til Rouen*] her fejredes i Juni 1911 Normandiets Tusindaarsfest; Brandes talte paa Fransk i Sorbonnes Festsal 10/6 (se hans »Taler« S. 174 ff.). ¶ 164.6 f. *Kjøbenhavns Adresse til Byen Rouen*] se F. Hendriksen: »Mennesker og Oplevelser« Ny Udg. (1932) S. 305—307.

Br. 111. 164.23 f. *Svaret til Clemenceau*] i sit Blad »L'Homme enchaîné« havde Clemenceau i en Artikel »Réflexion de Neutres« betegnet de Danske som en Nation uden Stolthed, fordi Danmark valgte at være neutralt under Verdenskrigen, og bebrejdede Brandes, at han ikke aabenlyst tog Parti for Frankrig. Dette Angreb tilbageviste Brandes i »Aabent Brev til Georges Clemenceau« i Pol. 28/2 1915 (optrykt i »Verdenskrigen« 1916 S. 182 ff.) med Henvisning til, at Clemenceau ikke havde tilstrækkeligt Kendskab til danske Forhold. Da Clemenceau i en ny Artikel, der er gengivet i Pol. 14/3 1915, indlod sig i Diskussion med Brandes, tilbageviste denne i sit »Svar til Georges Clemenceau« (Pol. 18/3 1915 = »Verdenskrigen« S. 187 ff.) Clemenceaus Paastand, at Brandes' Tilbageholdenhed skyldtes Hensynet til at bevare hans Broders Ministerportefeuille. I dette aabne Brev protesterede Georg Brandes mod Tanken om, at Danmark skulde bede de Allierede om at faa Hertugdømmerne tilbage: »Intet Menneske i Danmark, der har politisk Begreb, nærer dette Ønske eller vilde fremsætte en saadan Anmodning. Danmark ønsker ikke at opnaa Herredømmet over en Befolkning, som kun modstræbende, kun ved Tvang, kunde bringes til at være dansk; tysktalende og tysksindet, som dens store Flertal er. Det, hvormed Talen er og altid siden Krigen 1864 har været, er den dansktalende og dansksindede Del af Slesvig«. Det var denne Artikel, der fremkaldte Clemenceaus dramatiske Afskedsord, »Farvel, Brandes!« (Pol. 30/3 1915), hvormed deres mangeaarige Venskab brat blev afbrudt. ¶ 165.1. *hvad du skrev om min Ministerpost*] i »Svar til Georges Clemenceau« hedder det: »De opfatter det, som var det af Vigtighed for mig at bevare min Broder hans Portefeuille. Jeg har ingen som helst personlig Interesse af, at min Broder er Minister. Han har været det før, og han kan blive det igen. Hvad der var af

Vigtighed for mig, var: ikke at berede den danske Regering (o: i Øjeblikket Danmark) Vanskeligheder. Jeg vilde i Udlandet saa meget lettere kunde komme til det, som den Forveksling laa nær, at jeg talte paa min Broders Vegne, eller at han delte mine Synsmaader, hvorved jeg kunde tvinge ham til at desavouere mig — et pinligt og unyttigt Skuespil for Almenheden, som jeg vilde undgaa«. ¶ 165.2. *min berømte Kundgørelse*] Kongens Kundgørelse til Folket, der blev slaaet op rundt om i Landet, var ført i Pennen af Edv. Brandes.

Br. 112. 165.8. »Goethe«] »Wolfgang Goethe« (1915). ¶ 165.9. *Grundlovs-Spektakel*] 5/6 1915 blev Ministeriet Zahles nye Grundlovsforslag underskrevet af Kongen.

Br. 113. 166.3. *et nydeligt Angreb*] i Pol. 3/7 1916 rettede Georg Brandes i et Indlæg med Titelen »Geni til Kolonisation« en voldsom Protest imod Retsforholdene paa de dansk-vestindiske Øer (der administreredes af Finansministeriet), i Anledning af at Bladene havde meddelt, at en Neger efter Chr. V's Danske Lov var blevet idømt 6 Aars Tugthus for at have stjaalet en Blikæske.

Br. 115. 167.25. *Helge Rodes Stykke*] »En Mand gik ned fra Jerusalem«, hvis Hovedperson er en Georg Brandes-Type.

Br. 116. 168.3. *det at rejse*] om Brandes' Italiensrejse i 1921 se Gertrud Rung: »Georg Brandes i Samvær og Breve« (1930) S. 100 ff. ¶ 168.13. *den 15. Máj*] denne Dag holdtes der Valg, og 35 Fascister opnaaede at komme ind i Parlamentet.

Br. 117. 168.20. *en frygtelig Rejse fra Rapallo*] for at undgaa at blive fejret paa sin 80-Aars Fødselsdag rejste Brandes i Januar 1922 til Italien og Grækenland (se Gertrud Rungs Bog S. 121 ff., især S. 126 ff. og S. 135).

Holger Drachmann til Edvard Brandes

1872—1881.

Brevene tilhører Det kongelige Bibliotek i København. Edv. Brandes' Breve er ikke bevarede.

Br. 1. 173.4. *mine Digte*] »Digte« (1872).

Br. 2. 175.14. *Socialistsagen*] 29/3 1873 faldt Kriminalretsdommen mod de tre Socialistførere Pio, Geleff og Brix, der mod Politiets Forbud

under Murerstrejken 1872 havde sammenkaldt til Folkemøde paa Fælled; de idømtes alle tre Forbedringshusstraf. ¶ 175.23. *den Boulevard*] Edv. Brandes var rejst til Paris. ¶ 176.4. *c. v. v.*] (fr.) *comme vous voulez*. ¶ 176.19. *Stoppenaalen*] Andersens Eventyr af dette Navn. ¶ 177.27. *hvad Du agter at gjøre i Retning af et Organ*] om Brdr. Brandes' Planer om et Dagblad se G. Brandes' »Levned« II 162 f. og nærværende Værk Bd. I 189—192, 299—306. ¶ 178.12 f. *Møllers Maanedsskrift*] Vilh. Møllers »Nyt dansk Maanedsskrift«, hvis sidste Hefte udkom 1874. ¶ 179.31 f. *Giboyer . . Maximilien*] i Augiers Lystspil »Le fils de Giboyer« har den radikale Journalist Giboyer solgt sin Pen til den højstbydende for at kunne skaffe sin uægte Søn Maximilien en god Opdragelse. ¶ 180.9. *skrive et Drama*] jf. følgende Brev.

Br. 3. 182.13. *Masaniello*] Udkast til dette paatænkte, men aldrig fuldførte Værk findes i den Collinske Samling paa Kgl. Bibl. ¶ 182.25. *Novellen hos Møller*] i 1. Hæfte af NdaMdskr. V (1873) offentliggjordes 1. Kapitel af Drachmanns Novelle »Perspektiviske Fragmenter« (senere indlemmet i Samlingen »I Storm og Stille« med Titelen »Fra Sandets Regioner«); 2. Kapitel kom i næste Hæfte, 3. Kap. i Martsheftet 1874. ¶ 182.26. *Digt over — Luther*] »Luther i Wittenberg«, trykt i »Dæmpede Melodier« (1875).

Br. 4. 183.6. *et ganske anstændigt Digt*] »Viribus unitis«, trykt i Ill. Tid. 1/6 1873 (senere optaget i »Ungdom i Digt og Sang«). ¶ 183.7 f. *en Tegning fra den berømte Esterhazys Vinkjælder*] Skitse med tilhørende Tekst »I Esterhazys Kjælder ved »Graben« i Wien« i Ill. Tid. 8/6 1873; i Numret 22/6 kom en Artikel »Danmark paa Verdensudstillingen i Wien«. ¶ 183.22. *Ernst*] den mellemste af de tre Brødre Brandes var Veksellerer.

Br. 5. 186.8. *Thiers' Fald*] efter 23/5 1873 at have modtaget et Mistillidsvotum af Nationalforsamlingen frasagde Thiers sig den følgende Dag Præsidentværdigheden, og Mac Mahon valgtes til Præsident. ¶ 187.13. *den lille Hassan med de skjæve Bænk*] Citat af Oehlenschlägers »Aladdin« V (Scenen med Apotekeren). ¶ 187.17. *Fred. Bajer*] denne Venstrepolitiker, der 1872 var blevet Medlem af Folketinget, kom dog først i 1877 til at redigere et Blad, nemlig Ugebladet »Folkevennen«, Organ for »Nordens Fristats-Samfund«. 1/10 1873 begyndte »Morgenbladet« som Organ for det forenede Venstre.

Br. 6. 189.6 f. *en lille, beskeden Polemik*] i Dagbl. 9/6 1873 protesterede

en Indsender under Mærket »M« mod, at Vermehren og ikke Carl Bloch var blevet valgt til Professor ved Akademiet; samme Aften svarede Fædrel., at Valget formodentlig beroede paa, at Vermehren havde haft Lejlighed til at godtgøre sine Lærerevner; det synes dog ikke, som om Drachmann fik realiseret sin Plan i »Dags-Telegraf«, hvor han derimod 17/4, 26/4 og 2/5 1873 anmeldte Charlottenborg-Udstillingen. ¶ 189.14 f. *Jam ad triarios res venit*] »nu kommer Turen til Kærnetropperne« (Livius VIII, 8, 11). ¶ 190.8. *det omtalte Venstreblad*] »Morgenbladet« begyndte at udkomme 1/10 1873 med cand. jur. N. J. Larsen som Redaktør. ¶ 190.10 f. *Edgar Quinet . . er hvervet til Parisercorrespondent*] Rigtigheden heraf er dog vist tvivlsom.

Br. 7. 190.22. *Barkis is wanting*] Citat fra Dickens' »David Copperfield«; *wanting* er Fejlskrift for *willing*. ¶ 190.25 f. *de 6 Fortællinger . . som jeg gjerne vilde see at faa ud til Jul*] Drachmanns næste Fortællingssamling »I Storm og Stille« udkom først 1875. ¶ 191.11 f. *Digtsamling No 2*] »Dæmpede Melodier« (1875).

Br. 8. 192.31. *det saa ofte omhandlede Tidsskrift*] »Det nittende Aarhundrede«, der begyndte at udkomme Oktbr. 1874. ¶ 194.25. *disse sidste to Aars Felttog mod en overlegen Fjende*] de Liberales Kamp mod Højre. ¶ 194.27. *mit Nytaarsstykke*] til Casino havde Drachmann skrevet en Revue »Nytaarsaften, Fantasispil med Sange i 2 Handlinger«, der havde Premiere 31/12 1873; Edv. Brandes var ham behjælpelig med Udarbejdelsen.

Br. 9. 197.27. *ευαγγέλιον*] »Evangelium, Glædesbudskab«. ¶ 198.1. *en gammel Idee*] Novellen »Dædalus«, der blev trykt i Det 19. Aarh. Aug.—Septbr. 1875.

Br. 10. 198.22. *Digtene*] »Dæmpede Melodier« (1875). ¶ 198.32. *vogue la galère*] »ske hvad der vil«.

Br. 11. 199.18 f. *den lille Hundefortælling*] »Historien om Snap«, trykt i »Fra Fjeld og Dal« (1875), red. af H. J. Greensteen. ¶ 200.1. *hvad der er forefaldet*] Drachmann og hans unge Hustru var i Løbet af Aaret 1875 blevet enige om at ophæve deres Ægteskab.

Br. 12. 200.21. *Parodien*] »Søgte Mænd«, Parodi paa William Blochs Skuespil »Lygtemænd«, optaget i Mrgbl. 23. og 24. Oktbr. 1875 og udgivet anonymt s. A. ¶ 200.28. *Theaterkritik i Bladet*] Edv. Brandes' første »Theaterfeuilleton« stod i Mrgbl. 3/11 1875, hans første »Litteraturfeuilleton« 10/11 1875.

Br. 13. 201.15 f. *min Afreise*] efter Ægteskabets Sammenbrud drog Drachmann 1876 ud paa en længere Rejse til Italien. ¶ 202.14. »*Sakuntala*«] det var under Opførelsen af dette gammelindiske Drama, at Drachmann paa Teaterprogrammet nedskrev det første Udkast til sit Digt »*Sakuntala*« (se ovf. S. 208.25 ff.). ¶ 202.17. »*Najaden*«] denne Fortælling tryktes først i Det 19. Aarh. Maj—Juni 1876. ¶ 202.19. »*Dædalus*«] se Oplysningerne til S. 198.1. ¶ 202.27. *de nye Fortællingers Honorar*] »Ungt Blod« udkom 1877. ¶ 203.4. *Jeg kan sige som Realisten i Faust*] »*Faust*« I V. 4351—4354. ¶ 203.17 f. *Brølet i »Fædrelandet*] C. R. [p: Carl Rosenbergs] Anm. 18/9 1875 af »Det 19. Aarh.«s to første Aargange opholder sig bl. a. ved »*Dædalus*«, der henregnes til de Noveller, der »gaa ud paa at vænne Folk til at finde det Gruelige, ja det Gemene interessant«. ¶ 203.31. »*Min Hustru og jeg*«] Henrik Scharlings Roman fra 1875, en Fortsættelse af »*Ved Nytaarstid i Nøddebo Præstegaard*«. ¶ 204.3. *en ny Fortælling*] »*Tannhäuser*« (1877). ¶ 204.21. »*Reiseskildringer*«] de vigtigste af disse er »*Efter Orkanen*« i Dagbl. 25/11—2/12 1872, Korrespondancer fra Verdensudstillingen i Wien i Ill. Tid. Sommeren 1873, »*En By, som drømmer*« i Mrgbl. 1/11—8/11 1874, »*Signaler fra Helgoland*« smstds. 21/8—1/9 1875 samt »*September-Strejftog ved den danske Grænse*« smstds. 19/11—25/11 1875; nogle af disse Skitser blev optaget i Samlingen »*Rejsebilleder*« (1882). ¶ 204.29. »*Blomstervignetter*«] Titlen paa en Digtsamling af Vilh. Bergsøe fra 1873.

Br. 14. 206.16. »*Baggesen over Baggesen*«] Hentydning til Undertitelen paa Baggesens Rimbreve »*Giengangeren og han selv*« (1807). ¶ 208.4 f. *en Vælgertale, som Plimsoll havde holdt i Derby*] i Mrgbl. 15/1 1876 refereres Plimsolls Tale, der gaar ud paa at fremkalde en Stemning imod at tillade Skibe at sejle med Dækslast; Aaret i Forvejen havde Drachmann i Mrgbl. 31/7 offentliggjort et begejstret Digt »*Plimsoll*« til Ære for, at han i Parlamentet havde kæmpet for, at intet Skib maatte sejle ud, før det var undersøgt af Sagkyndige, Bestræbelser, der endte med Vedtagelse af den saakaldte »*Plimsoll-Lov*« af 1875. ¶ 208.14. *et længere Brev til min Fader*] trykt i »*Holger Drachmann i Breve til hans Fædrenehjem*« (1932) S. 129 ff. ¶ 209.23. »*Najaden*«] tryktes først i Det 19. Aarh. Maj—Juni 1876 og blev derefter optaget i Samlingen »*Ungt Blod*«.

Br. 15. 210.31. *mine to Mesterskud*] Novellen »*To Skud*«, først trykt i Det 19. Aarh. Aug. og Septbr. 1876 og derefter optaget i »*Ungt Blod*«. ¶ 211.10. *Islam og Poesien i China, samt Pædagogiken*] i samme Hefte af

Det 19. Aarh., hvori Begyndelsen af »To Skud« offentliggjordes, stod en Afhandling af Prof. A. F. Mehren om »Islams Teokrati gennem de to første Hundredeaar efter Hedjra i politisk og religiøs Udvikling« samt »En pædagogisk Betragtning« af Herman Trier; i et tidligere Hefte (Oktbr. 1875) var trykt en Afh. af Aug. Wolff om »She-king eller 'Sangenens Bog'«. ¶ 211.30. *Georg og hans $\frac{1}{2}$*] Georg Brandes havde giftet sig 29/7 1876. ¶ 212.2. *medens jeg var i Skotterup*] her havde Drachmann haft et Kærlighedseventyr.

Br. 16. 212.21. *min gifte Søster*] Forfatterinden Erna Juel-Hansen. ¶ 212.29. *kvindelig Hengivenhed og Lidenskab*] der sigtes til Forelskelsen i Polly Thalbitzer. ¶ 213.18. *min Digtsamling*] »Ranker og Roser« (1879). ¶ 213.32. »*Før Slaget*«] et Par Sider Udkast hertil findes i den Collinske Samling paa Kgl. Bibl. ¶ 214.14. »*Over Broen*«] ufuldendt Drama paa Vers, der foregaar i det 19. Aarh.s Begyndelse paa et Herresæde ved Englands Sydkyst; Udkast til et Par Scener findes paa Kgl. Bibl. ¶ 214.21. *Plimsoll*] se Oplysningerne til S. 208.4 f. ¶ 215.6. *Le luthier*] 27/7 1876 skrev Drachmann til Hegel og bad ham skaffe sig François Coppées Skuespil »Le luthier de Crémone« til Brug for en eventuel Oversættelse; af Hegels Koncept til Svarbrev af 29/7 fremgaar, at han antager, at Molbech vil oversætte det (Hegelske Brevsamling, Kgl. Bibl.). ¶ 215.8. »*Etatsraad*« *Holst*] ved Opførelsen af »Væddekampen i Cremona« i Septbr. 1876 anvendtes H. P. Holsts Oversættelse; Holst var 1871 blevet udnævnt til Etatsraad.

Br. 17. 215.13. *indlagte »Erindring fra Venedig«*] Fortællingen »En Erin-dring fra Venedig« tryktes i Det 19. Aarh. Jan.—Febr. 1877. ¶ 215.20. *et Ballonbrev*] Digtet »Et Ballonbrev«, offentliggjort i Mrgbl. 14/1 1877, senere under Titlen »Et Sendebrev« indlemmet i »Ungdom i Digt og Sang« (1879). ¶ 215.21. *Du havde været »for« i Dag. Nyh.*] en indsendt Artikel i »Dagens Nyheder« 4/1 1877 protesterede mod Edv. Brandes' Ros af Zolas »Rougon-Macquart«-Serie, der betegnes som ren Liderlighed. ¶ 216.6. *Drikkevisen fra Venedig*] antagelig Digtet »Vino Conegliano« fra »Sange ved Havet« (1877), som først stod trykt i Det 19. Aarh. Jan.—Febr. 1877 S. 204 f.

Br. 18. 216.12. *Jeg gratulerer hjærteligst til Begivenheden*] Edv. Brandes havde 27/12 1876 faaet en Datter, Hedna. ¶ 216.25. *Martensen i sin Tale for Paludan-Müller*] ved Digterens Jordefærd i Holmens Kirke 3/1 1877 udtalte Martensen bl. a.: »Der er sagt om ham, at han ofte med

alt for mørke Farver har skildret dette Livs Elendighed, skildret den menneskelige Usselhed og usigelige Middelmaadighed og fremstillet Usselhedens og den usigelige Middelmaadigheds Historie som en ganske sædvanlig, ganske almindelig Historie i Menneskelivet. Men hvor forskjellig er dog hans Opfatning af dette Livs Forfængelighed fra den vi finde hos dem, der i disse Tider ere fremtraadte som Dødens Profeter og Apostle! hos dem, der opbyde alle deres Kræfter, alle Konstens Midler paa at fremstille Forfængeligheden og Usselheden, men som det Sidste i Livet, som Verdens inderste Kjerne, og som Viisdommens inderste Kjerne byde dig — et Dødningehoved, det tomme Intet og ret egentlig ere Intethedens Apostle, forkynde Intethedens Evangelium«. ¶ 217.28. *naar jeg lader Fortællingerne trykke samlede*] denne Plan blev opgivet. ¶ 218.7 f. »*Romeo & Julie im Dorfe*« (den, som Georg kort forinden havde oversat)] 1875 udgav Brandes sin Oversættelse af Gottfr. Kellers »Schweitsernoveller«. ¶ 218.18 f. *de to Stykker om Got og Sarah Bernhardt*] Essayet »Kunstnerfysiognomier fra Théâtre-Français« i Det 19. Aarh. Novbr.—Decbr. 1876, der senere indgik i Edv. Brandes' Bog »Fremmed Skuespilkunst« (1881). ¶ 219.23. *Eva*] saaledes hedder Drachmanns Datter med den første Hustru; se Oplysningerne til S. 30.14.

Br. 19. 219.28. *Din »Michael Wiehe«*] Essay, trykt anonymt i Det 19. Aarh. April 1877 og derefter i Edv. Brandes' Bog »Dansk Skuespilkunst« (1880). ¶ 219.31. *Joh. Wiehe*] Essay af Edv. Brandes, først trykt i Det 19. Aarh. Jan.—Febr. 1877 og derefter indgaaet i »Dansk Skuespilkunst« (1880). ¶ 220.15 f. *Vilh. Møllers Genmæle mod »Samfundsopgaven«*] Otto Borchsenius aabnede i 1874 i »Nær og Fjern« Spalter en Kampagne mod den omsiggribende Kolportagelitteratur; den fortsattes igennem flere Aargange og fik kraftig Tilslutning i Dagspressen, bl. a. i »Dagbladet«, der i sin ledende Artikel 14/9 1876 døbte hele Bevægelsen »en Samfundsopgave«; i Det 19. Aarh. April 1877 betegnede derimod Vilh. Møller i en længere Artikel, »Den nye Samfundsopgave«, dette Felttog som forfejlet, idet han hævdede, at hvad der tiltaler »Gennemsnits-Intelligensen« efter al Sandsynlighed ikke underholder mere folkelige Lærerkredse. ¶ 220.23. *Mine Digte*] i Det 19. Aarh. April 1877 stod følgende Digte af Drachmann: »Turneringen«, »Laguna morta«, »Adelina drømmer«, »Henover en Valplads« og »I Paradiset«. ¶ 220.28. »*Krigen*«] sammen med Digtet »Hvad der hændtes paa Strømmen« stod »*Krigen*« under Fællesoverskriften »To Visioner« i NdaMdskr. Marts

1874. ¶ 221.4. *de store, politiske (udenvæltts) Begivenheder*] den russisk-tyrkiske Krig 1877—78, der inspirerede Drachmann til Tidsdigtene »Den syge Mand« og »Stormagter!« (begge optaget i »Ungdom i Digt og Sang«).

Br. 20. 221.18 f. *den nylig foregaaende Skandale . . iblandt de unge Studenter*] det drejede sig om en Sædelighedsaffære indenfor Studenterforeningen (oplyst af Bibliotekar Carl Dumreicher). ¶ 221.22 f. *Din »droit du seigneur«*] Edv. Brandes havde skrevet en Novelle »Herremandsret« til »Det nittende Aarhundrede«; p. Gr. af det dristige Emne forlangte Forlæggeren Fr. Hegel, at den allerede satte Tekst skulde brydes op og erstattes med andet Stof, hvad der blev en medvirkende Aarsag til, at Tidsskriftet i Efteraaret 1877 gik ind (se ovf. S. 287.19 ff. og G. Brandes: »Levned« II 168 f.). ¶ 221.28. *min lille Studie*] Novellen »Naar Mørket falder paa«, trykt i Det 19. Aarh. Juni—Juli 1877.

Br. 21. 222.25 f. *mine Als-Billeder*] »Derovre fra Grænsen« (1877), som Edv. Brandes havde givet Drachmann Ideen til. ¶ 222.27 f. *det stormende Møde i det franske Deputeretkammer*] Dannelsen af det andet Ministerium Broglie (Maj 1877) forbitrede Deputeretkammeret; da det vedtog et Mistillidsvotum, blev det opløst. En Skildring af et saadant stormfuldt Møde i Kammeret kort før Opløsningen er givet i Mrgbl. 19/6 1877. ¶ 222.29 f. *Cassagnac*] Paul Granier de Cassagnac var ivrig Napoleonist og optraadte stærkt udæskende i Kammeret.

Br. 22. 223.17 f. *et Tidsdigt om »Den syge Mand«*] »Den syge Mand«, dateret »Paris Febr. 77«, trykt i Mrgbl. 18/3 1877 og derefter optaget i »Ungdom i Digt og Sang« (1879).

Br. 23. 224.8 f. *hendes stedfindende Giftermaal*] Vilhelmine Drachmann indgik 1878 nyt Ægteskab med Proprietær Vald. Hilarius-Kalkau; Drachmann var i 1876 blevet heftigt forelsket i Fru Polly Thalbitzer, f. Culmsee, og rejste i 1878 med hende til Lund, hvor hun fødte ham et Barn; men endnu inden de var blevet gift, forelskede hun sig i en anden Mand og forlod Drachmann. ¶ 224.30 f. *mange ere de Tunger, / som tale paa rejsende Mands Ryg*] Citatet er Udgiveren ubekendt.

Br. 24. 225.17. *Til Edvard Brandes, cand. mag.*] om Aarsagen til dette og det fig. Brevs formelle Tone se Incl. S. XXI. ¶ 225.25. *opfordre Forfatteren til selv at foretage en Samling deraf*] Edv. Brandes udgav sine Skuespillerkarakteristiker fra »Det nittende Aarhundrede« og »Ude og Hjemme« i de to Bind »Dansk Skuespilkunst« (1880) og »Fremmed Skuespilkunst« (1881).

Br. 25. 226.11 f. *Naar jeg nu skriftligt henvender mig til Dig*] angaaende Baggrunden for dette Brev se Indl. S. XXI. ¶ 227.7. *hvor uædelt et Middel*] i nogle Rejsebrev, »To Byer«, i »Nationaltidende« 13/4 og 17/4 1878 havde Drachmann givet en Karikatur af Edv. Brandes. ¶ 227.17 f. *saa mange tunge og sørgelige, for min Selvfølelse saa ydmygende Tider*] der sigtes til den Maade, hvorpaa Forholdet til Polly Thalbitzer løstes. ¶ 227.22. *en Bog*] formodentlig »Prinsessen og det halve Kongerige« (1878) (jf. ovf. S. 320.24). ¶ 228.25. *min Universitetskantate*] det særdeles spydige Digt »Ved Universitetsjubilæet (Kantate post festum)«, der blev optaget i den i det følgende omtalte Digtsamling »Ungdom i Digt og Sang« (1879). ¶ 228.27. *at plaidere en fattig Fiskers Sag*] »Lars Kruse« (1879). ¶ 228.30. *Nytaarsfejden*] den Versestrid, der omkring Nytaar 1880 udkæmpedes mellem Repræsentanter for den gamle og den nye Skole, førtes væsentlig af Kaalund og Schandorph.

Br. 26. 229.30. *Gratulerer til Sejren*] Edv. Brandes' Valg 22/9 til Folketinget som Repræsentant for Langeland.

Br. 27. 230.11 f. *en Artikel »Ungdom og Visdom*] i Anledning af en Artikel af Schandorph mod Ploug tog Drachmann til Orde i Mrgbl. 29/1 1881 i en længere Artikel »Til Dr. S. Schandorph«, hvori han gør op, hvad der var af Aandsliv, da han og hans Generation begyndte deres Løbebane, og vejer Brandes mod Ploug. Det hedder heri: »Jeg vil ikke benytte mig af min Fordel overfor Hr. Ploug — den at være ung endnu — og svare: her var ingen Næring og Trivsel. Dermed vilde Sagen strax være stillet paa Spidsen, og den gamle Mand Hr. Ploug vilde kunne tage Alvorens Fordel overfor mig, sætte mine Ord i Anførselstegn og affærdige Sagen med en faderlig Ed. Jeg vil sige: her var nogen Næring for de Unge; her var Hr. Ploug selv«. At han i Forbigaaende om Ploug udtaler: »Jeg tilgiver af Hjærtet den gamle Mand, at han i mine Digte har kunnet finde saa lidet, der stod for hans strænge Dom«, gav nogle Dage senere (10/2 1881) en Indsender Anledning til at revse den unge »Kandidat i Poesien«, der havde tilladt sig at omtale en ældre saa næsvist, og det er dette Indlæg, der har bragt Drachmann i Affekt.

Br. 28. 233.10. *»Et lille Naturstudie*] optaget i Mrgbl. 13/2 1881; genoptrykt i »Smaa Fortællinger« (1884) under Overskriften »Da Isen skruede«; om Isvinterens Strenghed se Emmy Drachmann: »Erindringer« S. 130.

Br. 29. 233.27. *et Svar til Karl Gjellerup*] i Mrgbl. 8/2 1881 havde

Gjellerup ladet offentliggjøre sin »Ode til den hvide Kritik. (Da »Fædrelandet« anmeldte »Niels Lyhne«), senere optaget i »Rødtjørn«; som Svar herpaa indrykkede Drachmann i »Dags-Avisen« 13/2 1881 det aldrig senere optrykte Digt »Til Karl Gjellerup«. ¶ 233.30. *den Avis (hvori »Lejrscene« stod)*] i »Dags-Avisen« 11/2 1881 tryktes Gjellerups Digt »Lejrscene. Erindring fra Efteraarscampagnen 1879«, der indeholder et voldsomt Angreb paa Ploug; det er genoptrykt i »Rødtjørn«.

J. P. Jacobsen og Edvard Brandes

1872—1885.

Samtlige Breve, der her er meddelt omtrent fuldstændigt, findes paa Det kongelige Bibliotek i København.

Br. 1. Trykt i JPJac. Breve S. 1. — 237.12 f. *Diogenes*] en meget udbredt Anekdote (fortalt f. Eks. af Plutark) beretter, hvorledes Diogenes i sin Tønde laa i Solen, da Alexander den Store opsøgte ham; paa Kongens Forespørgsel, om der var noget, han kunde gøre for ham, skal han have svaret: »Gaa lidt til Side, saa Solen kan skinne paa mig«.

Br. 2. Trykt i JPJac. Breve S. 2. — 237.25. *7de Hefte*] af Jacobsens Oversættelse af Darwins »Om Arternes Oprindelse« (1872). ¶ 238.1 *Maanedsskriftets 1ste*] første Hefte af Vilh. Møllers »Nyt dansk Maanedsskrift« IV. ¶ 238.3. *en udmærket stor Fortælling*] om Sodoma, som imidlertid aldrig blev skrevet (jf. de to følgende Breve); om »Sodoma og dets Herlighed« taler han i Breve baade til Vilh. Møller 18/7 1872 (se »Tilskueren« 1904 S. 841) og til Vodskov 3/8 1872 (ibid. 1911 S. 220). ¶ 238.5. *Ginderup*] en saakaldt »Natkafé«, der havde Lov at tage Gæster ind efter Midnat, i en Kælder i Vimmelskaftet Nr. 38 (se Carl C. Christensen og Axel Henriques: »Strøget« S. 158 og Soph. Claussen: »Løvetandsfnug« S. 62); Indehaveren var formodentlig identisk med den Ginderup, der var Forpagter af Klampenborg Vand- og Kuranstalt. ¶ 238.6. *Brimer*] formodentlig en Restauratør (i Klampenborg?).

Br. 3. Trykt i JPJac. Breve S. 2 f. — 238.23. *De old-drachmannske Gyseligheder*] Prof. A. G. Drachmanns Afhandling »Om Befolkningsforholdene« i NdaMdskr. April 1872.

Br. 4. Trykt i JPJac. Breve S. 3 ff. — 239.3. *efter et kort Ophold i Köln*] det er spøgefuldt ment; det var Edv. Brandes, der paa Vej til Paris

havde været i disse Byer. ¶ 239.10. *Der er en Caffé paa gammel Torv*] se Edv. Brandes' Indledning til JPJac. Breve S. XVI ff.; antagelig drejer det sig om à Portas Kafe (jf. Axel Henriques: »Glade Aar« S. 60). ¶ 239.13. *Berthas Klaver*] Titel paa en Vaudeville af Barrière og Lorin, der i A. Reckes Oversættelse er spillet paa Folketeatret. ¶ 239.21. *Cabiro*] Peter Hansens Journalist-Pseudonym. ¶ 239.23. *Litteraturselskabet*] se Oplysningerne til I 162.3. ¶ 240.5 f. *Foredraget*] 10/2 1873 paabegyndte Brandes paa Universitetet en Række af 12 Forelæsninger over den romantiske Skole i Tyskland, hvortil der solgtes Adgangskort à 3 Rdl. (se Inserat f. Eks. i Dagbl. 1/2 1873). ¶ 240.9. »*du er som Brød*«] Citat af Chr. Winthers »Til Een«. ¶ 241.30 f. *nu har han udnævnt Rudolph Schmidt til Staldbroder til din Broder*] i Artiklen »Hr. Rudolf Schmidt og Bjørnstjerne Bjørnson« i Fædrel. 8/2 1873 gaar Ploug strengt i Rette med Schmidt, der i »Dansk Samfund« havde holdt Foredrag om Oehlen-schläger og Bjørnson og hævdede, at naar man »fuldstændig havde misforstaaet Bjørnson og endog faaet ham til selv at misforstaa sit Kald, saa laa Skylden hos Publikum selv og særlig hos den Retning af Dannelsen, som tager Ideerne som Gjenstand for Nydelse i Stedet for som Opfordring til anstrængt Arbejde«; disse, som »det forenede Venstre« kalder »det nationalliberale Parti« . . . har Hr. R. S. paralleliseret med det franske »Bourgeoisi« under Louis Philippe og beskyldt for, ved deres Nydelsessyge at have fremkaldt Socialismen, saa at der, naar man ser nøjere til, i Grunden er en skøn Harmoni mellem Dhrr. Dr. Brandes, Holger Drachmann og Rudolf Schmidt; i »Ideen« ere de rigtignok gramme Modstandere, men i »Virkeligheden« ere de gode Allierede«. ¶ 242.1. *Krybskytte*] i Artiklen hedder det om Schmidt, at »han har mere af Krybskyttens end af Soldatens Mod«. ¶ 242.9. *de hvide Rosiner*] Will. Bloch og Nic. Bøgh var Forfattere til Lystspillet »De hvide Roser«, der opførtes 1. Gang paa d. kgl. Teater 21/5 1872; »Et Svar« var en »dramatisk Situation« af Joh. Krohn, opf. 1. Gang paa Det kgl. Teater 18/2 1873. ¶ 242.12 f. *Olaf Poulsen født Phister*] Jacobsen havde fra Edv. Brandes overtaget det kritiske Syn paa Olaf Poulsen, som de ansaa for at kopiere Phister (se Fr. Schyberg: »Dansk Teaterkritik« S. 287 og 289).

Br. 5. Trykt i JPJac. Breve S. 8 ff. — 242.18. *Maanedsskriftet*] det første Hefte af NdaMskr. V (1873), som indeholder en Artikel af Vilh. Møller: »Stuart Mill: Om Friheden. Med nogle Exempler fra danske Forhold«; i en Fodnote til denne afstraffer Møller Forfatteren af »den

famøse Anmeldelse« af Mills Moral, »som vort bedst redigerede Dagblad [Ϛ: »Dagbladet« 18/12 1872] fandt det 'sømmeligt' at publicere, og hvis skolemesterende og affeiede Tone kan høres tilstrækkelig tydeligt blot i den ene lille Sætning: at »der skal en høj Grad af Naivetet til at udgive et saadant Lappeværk for et 'Fremskridt'«. Anmelderen var muligvis Cabiro Ϛ: Peter Hansen. ¶ 242.26. *Pio-Sensationen*] Socialistføreleren Pio, der efter Fællemdødet 5/5 1872 var blevet arresteret, blev i den lange Ventetid, inden Kriminalretsdømmen faldt (28/3 1873), syg i Arresten, og da hans Fader heraf tog Anledning til at rette en Henvendelse til Politidirektør Crone om at overflytte ham til et Hospital, blev han afvist med, at der i saa Fald kun kunde blive Tale om Kristianshavns Fængselslasaret. I »Dagens Nyheder« 24/2 1873 gav Pios Fader en indigneret Skildring af sit Besøg hos Politidirektøren, og i en ledende Artikel 28/2 tog Bladet Parti for Klageren. Pio, Geleff og Brix idømtes saavel ved Kriminalretten som ved Højesteret Forbedringshusstraffe. ¶ 242.27. *Bal i Studenterforeningen*] 15/2 1873 (se Dumreicher: »Studenterforeningens Historie 1870—1920« I 166 f.). ¶ 243.7. *Bladet*] der var Planer om at starte et liberalt Dagblad med Edv. Brandes som Redaktør (jf. Indl. S. XX og S. 250 f.). ¶ 243.13. »*neue Pitaval*«] »Der neue Pitaval, eine Sammlung der interessantesten Criminalgeschichten aller Länder aus älterer und neuerer Zeit«, herausg. von Hitzig und Häring, fortgesetzt von A. Vollert. ¶ 243.26 f. i *Holbergs Epistler, og i Hønsegrethe af Andersen*] Holbergs 89. Epistel og H. C. Andersen: »Hønsegrethes Familie« (1870). ¶ 244.3. *Sandt og Usandt*] Lystspil af Clara Andersen, som opførtes 1. Gang paa d. kgl. Teater 7/3 1873; Fædrel. 8/3, Dagbl. 10/3 og »Dags-Telegraf« 9/3 1873 protesterede alle mod det formentlige Misbrug af Uniformen. ¶ 244.23. *mine Desmidiaceer*] se Oplysningerne til S. 250.9. ¶ 245.1. *det ny Hotel d'Angleterre, det nye Theater*] Hotel d'Angleterre ombyggedes 1873—75; 1872 blev Grundstenen nedlagt til det kgl. Teaters nye Bygning, der blev taget i Brug 1874. ¶ 245.21. *din Afhandling om den omtalte Skuespillerinde*] i Edv. Brandes' Udg. af Jacobsens Breve forklaret med flg. Fodnote: »Det er Spøg; der var slet ingen Afhandling skrevet«.

Br. 6. Trykt i JPJac. Breve S. 14 ff. — 247.10 *Socialisternes Dom*] se Oplysningerne til S. 242.26. ¶ 247.16. *national-Krone-liberale-Storborgere*] sigter til Kbhvn.s daværende Politidirektør Crone, der tog haardt fat paa den nye socialistiske Bevægelse. ¶ 247.19. *Krisen*] den mangeaarige

Strid om Forfatningen tog sin Begyndelse, efter at Venstre ved Valget 20/9 1872 havde erobret over Halvdelen af Folketingsmandaterne. ¶ 247.22 f. *en Augustforening*] en konservativ Forening, der var stiftet 1864 af Helstatspartiet, som en Modvægt mod den nationalliberale Martsforening. ¶ 247.28. *Strodtmanns Bog*] Adolf Strodtmann: »Das geistige Leben in Dänemark« (1873). ¶ 247.29 f. *naturaligvis har Dagbladet taget Anledning til at skjælde din Broder ud*] Dagbl. 25/3 1873 indeholdt en længere Omtale af Strodtmanns Bog, der stemples som et Partiindlæg, inspireret af »den frie Tankes« Klike; if. Referatet fremstilles den aandelige Situation, som om »Dhrr. Drachmann, Brandes og A. C. Larsen . . ere vore eneste Fremtidsmænd«. ¶ 248.5 f. *i Aften har han skrevet et Digt i Fædrelandet*] Mindedigtet over Wilh. Marstrand i Fædrel. 3/4 1873. ¶ 248.12 f. *Borchsenius og Guldbrandsen*] Otto Borchsenius ægtede 18/8 1873 Skuespillerinden Betty Guldbrandsen. ¶ 248.19 f. *D. B. Adler har skrevet i Socialisten*] i et Brev i »Socialisten« 25/3 1873 tilbageviser han det Angreb paa Handelsbanken, Bladet under Overskriften »Farisær-Banken« havde bragt nogle Dage i Forvejen.

Br. 7. Trykt i JPJac. Breve S. 17 ff. — 249.3. *Theaterdirekteur*] Embedet som Chef for det kgl. Teater var ikke ledigt i 1873; i Perioden 1866—76 beklædtes det af Departementschef i Kultusministeriet Linde. ¶ 249.31. *et Arbejdersmøde paa Nørrefællid*] et saadant afholdtes 5/5 1873 og forløb fuldstændig fredeligt. ¶ 249.32. *Din Broders Bog er udkommet*] »Den romantiske Skole i Tyskland« (1873). ¶ 250.1. *Din lille Afhandling*] se Oplysningerne til S. 251.1 f. ¶ 250.9. *Medaillen fik jeg da*] 1873 fik Jacobsen Universitetets Guldmedaille for en Undersøgelse af de danske Ferskvandsalger Desmidiaceerne.

Br. 8. 251.1 f. *et Brev om Barodet og Valgene, og et om Præsterne og Miraklerne*] to »Breve fra Paris« i NdaMdskr. V, hvoraf det første dog handler om Digteren Eugène Manuel, det andet om Mirakler og Præstepolitik. ¶ 251.5 f. *en lille . . Komædie af Octave Feuillet*] den kom ikke til Anvendelse i NdaMdskr. ¶ 252.3. *som Kierkegaard siger*] der tænkes formodentlig paa det berømte Sted fra »Stadier paa Livets Vej« om Ottevejskrogen, hvor det bl. a. hedder: »Hvad er dog berusende som Stilhed!« (»Samlede Skrifter« 2. Udg. VI S. 30).

Br. 9. Trykt i JPJac. Breve S. 19 ff. — 253.5. *en i Wien*] Drachmann (se ovf. S. 182 f.). ¶ 253.21 f. *en Afhandling . . om Jeppe paa Bjerget*] Rud. Schmidt: »Om Jeppe paa Bjerget« i »For Ide og Virkelighed« 1873.

Br. 10. Trykt i JPJac. Breve S. 21 f.

Br. 11. Trykt i JPJac. Breve S. 22 f. — 254.26. *Such mich nicht ins Collegium*] »Such ihn nicht im Kollegium, / Such ihn beim Glas Tokayer«, Citat af Heines »Die Heimkehr« Nr. 66. ¶ 255.9. *Wenn Du eine Rose siehst*] Citat af Heines »Neuer Frühling« Nr. 6.

Br. 12. Trykt i JPJac. Breve S. 23 f. — 255.16. *ham fra »De to Byer«*] Doktor Manette, der i 18 Aar har siddet fængslet i Bastillen, hvor han har beskæftiget sig med Skomagerarbejde. ¶ 255.25 f. *Sille Wa-a-as*] hertil i JPJac. Breve Edv. Brandes' Oplysning: »En Opvartningspige paa det store Hofbrauerei i München. Hendes langtrukne was havde moret Jacobsen og hans Rejsekammerater«. ¶ 256.1 f. *min Desmidiaceefhandling kommer paa Fransk*] i »Botanisk Tidsskrift« 2. R. IV (1874—76). ¶ 256.2. *Tidsskriftet*] »Det nittende Aarhundrede«, som begyndte at udkomme Oktbr. 1874.

Br. 13. Trykt i JPJac. Breve S. 24 f. — 256.14 f. *Arabesken*] enten Digtet »Har du faret vild i dunkle Skove?« (jf. JPJac. Breve S. XIII ff.) eller »Arabesk til en Haandtegning af Michelangelo«; ingen af dem blev trykt i Det 19. Aarh.

Br. 14. Trykt i JPJac. Breve S. 25.

Br. 15. Trykt i JPJac. Breve S. 26.

Br. 17. Trykt i JPJac. Breve S. 26 ff. — 258.7. *Knud Hertugs Dag*] 7. Januar. ¶ 258.17 f. *drikke fjorten Tønder Øl om Aaret som Klosterfrøknen*] i C. F. Allens »Haandbog i Fædrelandets Historie« fortælles det, at »en Klosterjomfru aarligen tilstodes 14 Tønder Øl til sin Forbrug« (7. Udg. 1870 S. 322). ¶ 258.21. *Brandesposten*] »Det nittende Aarhundrede«. ¶ 259.3. *der er langt til Ordrup*] paa Ordruphøj opførtes 1873 den katolske St. Andreas Kirke og det dermed sammenhørende Andreas Kollegium. ¶ 259.8. *lave Nytaarsrevuer*] hertil Edv. Brandes' Forklaring: »Sigter til en Nytaarsrevy, der opførtes paa Kasino og var skrevet af Drachmann og Brevets Modtager. Ved et Gilde bagefter blev Jacobsens Skaal derefter drukken af hans Venner« (jf. Oplysningerne til S. 194.27).

Br. 18. Trykt i JPJac. Breve S. 28 f.

Br. 19. Trykt i JPJac. Breve S. 29 f. — 260.20. *saa vil jeg tage fat paa »Danmarks Planteverden«*] et Brudstykke heraf er maaske Udkastet »Bøgeskoven«, der er optrykt i »Samlede Værker« V (1929) S. 381 ff. ¶ 260.30. *Polonius spaaer ikke altid rigtig*] formodentlig har Edv. Brandes i sit ikke bevarede Brev hentydet til Polonius' Replik af »Hamlet« I 3: »Tag ej

paa Borg og laan ej heller ud; / thi Laanet tidt gaar tabt og Vennen med, / og borge sløver Sparsomhedens Egg« (Lembekes Oversættelse). ¶ 261.3. *naar vi sees igjen, da skal vi smile*] Citat af Shakespeares »Julius Cæsar« V 1.

Br. 20. Trykt i JPJac. Breve S. 30 f. — 261.8. *en »sugende« Længsel*] M. Goldschmidts Yndlingsudtryk.

Br. 21. Trykt i JPJac. Breve S. 31. — 262.7. *Pigebarnet*] 1. og 2. Kapitel af »Marie Grubbe«, der offentliggjordes i »Det nittende Aarhundrede« 1. Hefte Oktbr. 1874.

Br. 22. Trykt i JPJac. Breve S. 32. — 262.15. *blaaivist*] Ordet forekommer ligesom det i det følgende omtalte »Rafter« i 1. Kap. af »Marie Grubbe«, som Edv. Brandes læste Korrektur paa.

Br. 23. Trykt i JPJac. Breve S. 32. — 263.2. *Der staaer: Gjordslev*] jf. foregaaende Oplysning.

Br. 24. Trykt i JPJac. Breve S. 33. — 263.18 f. *det B. T. kalder en Actualité*] se Oplysningerne til I 318.29—319.1.

Br. 25. Trykt i JPJac. Breve S. 34 f. — 264.8. *Dine Ord ere søde* osv.] Jacobsen morer sig her og i et Brev af 4/10 1871 til H. S. Vodskov (trykt i »Tilskueren« 1911 S. 219 f.) med at efterligne Stilen i de gammelindiske Skuespil, som Edv. Brandes havde oversat. ¶ 264.20 f. *den nye Konges Slette*] Kongens Nytorv. ¶ 264.29 f. *hvor den sorte Hund er levende i Stenen*] hertil Edv. Brandes' Note: »Hentyder til et Tæppe, der var en Efterligning af Cave-canem-Mosaiken«.

Br. 26. Trykt i JPJac. Breve S. 35 f. — 265.12. *Rimestads Afgang*] C. V. Rimestad gik af som Redaktør af »Dags-Telegraf« 1875. ¶ 265.12. *al den Piben for Lygtemændene*] da det paa Forhaand var rygtedes, at Will. Blochs Skuespil »Lygtemænd« havde Brod mod Tidens nye Ideer, foranstaltedes der baade paa Premiereaftenen 6/10 1875 og ved flere af de flg. Opførelser i det kgl. Teater en regulær Udpibning af Stykket (se Rob. Neiiendam: »Det kgl. Teaters Historie« II S. 10 ff.). ¶ 265.13. *min Liv i Lænker'ske Søvn*] hentyder til Jean-Pierre's [c: Kofoed-Hansens] Roman »Livslænker« (1875). ¶ 265.23. *til Greensteens Samling har jeg sendt Pagen*] i H. J. Greensteens Nytaarsgave »Fra Fjeld og Dal« (1875) er Jacobsen repræsenteret med »Genrebillede« og »Landskab« (»Stille, du elskede Kvinde«). ¶ 265.25. *Begyndelsen af min Desmidiade er kommen ud*] se Oplysningerne til S. 256.1 f.

Br. 27. 266.15. *Det er en Parodi*] »Søgte Mænd«, først trykt i »Morgen-

bladet« 23. og 24 Oktbr. 1875 og derefter i Bogform. ¶ 267.4 f. »for Mettes egen Skyld«] Citat af et Epigram af Poul Møller: »For Mettes egen Skyld har Mikkel hende kaaret« (»Efterl. Skrifter« 3. Udg. 1855 I S. 41). ¶ 267.15. »Nat. Tids.«] »Naturhistorisk Tidsskrift«, udg. af J. C. Schiødt; Jacobsen kom aldrig til at anmelde det. ¶ 267.29 f. *vor Anmeldelse af Lygtemænd*] Det 19. Aarh. Novbr.—Decbr. 1875 bragte en tilintetgørende Omtale af Blochs Stykke, hvor der spørges om »hvilket Hensyn det . . kunde være, der bragte Theaterbestyrelsen til at opføre noget saa kedeligt Tøj«. ¶ 268.3. »Jason«] »Jason med det gyldne Skind« (1875), der udkom anonymt, var skrevet af Vilh. Topsøe.

Br. 28. Trykt i JPJac. Breve S. 36 f. — 268.13 f. *læst det halve af Molbechs Ordbog igjennem*] til Brug for »Marie Grubbe«. ¶ 268.19. *Strøm*] Sagfører Medstrømmen i »Søgte Mænd« er en Karikatur af den senere Nationalbankdirektør Rasmus Strøm (jf. Dumreicher: »Studentereforningens Historie 1870—1920« II 17 f.). ¶ 268.20 f. *Ill. Tid.*] 12/12 1875 anmeldtes »Fra Fjeld og Dal«, men Jacobsens Bidrag nævntes overhovedet ikke. ¶ 268.23. *det nette lille Juletræ til mig i Anmeldelserne*] i »Det nittende Aarhundrede«s Oversigt over Julelitteraturen i Jan.-Heftet 1876 omtales Jacobsens Bidrag til Greensteens »Fra Fjeld og Dal«, det lille Digt »Genrebillede«, med Anerkendelse, og der tilføjes: »Der er næppe nogen Tvivl om at denne . . Forfatter vil blive en af vor Literaturs allerbetydeligste Prosaister, men han har endnu udgivet for lidt til at det store Publikum har kunnet danne sig et Begreb om Omfanget af hans Evner«. ¶ 268.30 f. *det evindelige Dagdriveri som man kalder skabende Geni*] det har ikke været Udgiveren muligt at finde dette Baggesen-Citat.

Br. 29. 269.18 f. *den Kaufmannske Boulevard*] Journalisten Richard Kaufmann skrev i 80'erne causerende Rejsebøger om Paris.

Br. 30. Trykt i JPJac. Breve S. 37 f. — 271.6 f. *Til »det 19.« begynder jeg . . paa en Novelle*] i Brdr. Brandes' Tidsskrift tryktes ikke flere Noveller af Jacobsen end »Et Skud i Taagen«, der var fremkommet i dets 1. Bind. ¶ 271.9 f. *I Overgangstiden*] Skuespil af Frits Holst, opf. 1. Gang paa d. kgl. Teater 19/4 1876. ¶ 271.13 f. *Vreden din aften*] denne Salme citeres i sidste Kapitel af »Marie Grubbe« og stemmer paa et Par smaa Afvigelser nær med Ordlyden i Kingos Salmebog 1699.

Br. 31. Trykt i JPJac. Breve S. 38 f. — 271.31. *Johannes Evangelium 13. Cap. 27*] »hvad du gør, det gør snart«. ¶ 272.21. *den Fortælling jeg skriver paa*] en aldrig fuldendt Novelle, der ikke maa forveksles med den

1875 trykte »Et Skud i Taagen«, omend der muligvis er et vist Motivfællesskab imellem de to Fortællinger.

Br. 32. Trykt i JPJac. Breve S. 40 f. Mellem Br. 31 og 32 ligger fig. Brev fra Edv. Brandes, der først efter Rentrykningen af Teksterne er blevet erhvervet af Det kongelige Bibliotek (paa Auktionen over Einar Christiansens Bogsamling).

Den 26 Decemb. 76

Kære Ven!

Jeg véd vel, at jeg skylder Svar paa to Breve, og jeg skylder Tak og Ros for »Marie Grubbe«, men jeg véd ogsaa, at ingen bedre end Du forstaar, at man undertiden lader være at meddele sig, blot fordi man egentlig føler sig forpligtet dertil. Imidlertid skal jeg ikke nægte, at jeg for en Uge siden havde skrevet et langt (8 Sider) sentimentalt sogenannt Stemningsbrev til Dig, men da imidlertid Postgangen standsede, og Brevet laa et Par Dage paa min Pult, fandt jeg at det ikke længer stemmede overens med Forholdene og fyrede det i Kakkellovnen.

Nu ja, behøver jeg at udtale min inderlige Glæde over Bogen. Saasandt som der ingen Gud er til, saasandt er den et Mesterværk. Du har indskrevet Dig mellem de virkelige Poeter, og Du kan nu roligt sidde paa Parnas og skue »stille« ned paa Rakket. Ikke at jeg ikke har Indvendinger, jeg har ærligt talt mange og faar flere jo oftere jeg læser, men ligesaa megen uskrømtet Beundring fyldes jeg ogsaa af for hver Gennemlæsning. Der er Sider som er det rene Guld, hvor Du staar saa højt som nogen Digter siden vor gamle Shakespeare har staaet.

Men jeg kan daarligt komme ud af at becomplimentere Dig skriftligt, og jeg vilde meget ønske, at jeg kunde snart komme til at gøre det mundtligt. Er der da slet intet Haab om at Du kommer hid til Nordens Athen, hvor alle Indbyggerne kun vente paa at bekranse Dig ligefra Perikles til Alkibiades, hvor Aspasierne ville forelske sig i Dig, og Du maaske vil blive bedt baade til Melchior

og Henriques og højere kan som bekendt intet Menneske drive det.

Gør mig dog den Tjeneste at svare mig om Du slet ikke har sat nogen Tidsgrænse for Din Hidrejse.

Jeg har iøvrigt gjort mere for »Marie« end jeg rimeligvis havde gjort for min egen Datter. Jeg regner mig det nogenledes til Fortjeneste, at den blev saa net modtaget i »Dagbladet«, paa Grund af mit Venskabsforhold til Galschiøt (Topsøe strøg iøvrigt de mest rosende Ord). Anmeldelsen i »Berlingske« er et smukt Kompositum af den af mig leverede og en, skal jeg sige, Overmaling eller Overhaling af Carl Bruun, og endelig har jeg selv kagstrøget Dig i »Morgenbladet«, hvilket Organ Du burde læse formedelst de udmærkede Theaterafrakninger, det indeholder af mig.

Georg er kommet hjem igaar og har gjort svær Lykke i Christiania, han har vundet eller rettere mønstret et stort Parti der.

Min Kone »venter sig« hver Dag og jeg er meget »haabend«, at det vil blive en Pige, eftersom jeg altid har syntes bedre om det andet Kjøen.

Hvis Du iøvrigt ikke nu mindst gifter Dig og mest forlover Dig deroppe er det mig ufatteligt, hvad Du bestiller. Men gid Du vilde gjøre en Novelle til »det 19de« og gid Du iøvrigt maa have det godt.

Din

E. B.

272.28. *din Anmeldelse i Morgenbl.*] Anmeldelsen 22/12 1876 konkluderer i, at »det vil ikke være muligt . . at skrive paa samme Maade efter som før dens Tilsynekomst«. ¶ 273.4. *Da jeg læste »Berl. Tid.«*] Edv. Brandes' Note til JPJac. Breve S. 40 bringer den Oplysning, at Berl. Tid.s anonyme Anmeldelse af »Marie Grubbe« 21/12 1876 paa Hegels Initiativ var forfattet af Edv. Brandes. At han skrev i dette Blad — samtidig med at han havde anmeldt Bogen i Mrgbl. — kan næppe fortolkes paa anden Maade end som hans (og Forlæggerens) Forsøg paa at komme en vrangvillig konservativ Kritik i Forkøbet. Naar den hist og her baade i Indhold og Form minder mere om Berl. Tid.s

Anmeldelser end om Edv. Brandes', beror det altsaa — som det ses af Brevet af 26/12 1876 — paa Bladets Censur. Den anker bl. a. over, at Jacobsens »Forkjærlighed for realistiske Skildringer bringer ham til i enkelte Tilfælde at udmale selv uskjønne Situationer med grelle Farver og en næsten uhyggelig Vidtløftighed i Detaillen. Herved opnaaes rigtignok, hvad franske Kritikere rose hos Dramatikere af den realistiske Skole, une actualité navrante, men saavel i den dramatiske Digtning som i Malerkunsten har denne Realisme ført til slemme Udskeielser« (jf. Oplysningerne til S. 263, 18 f.). ¶ 273.28. *jeg var saa bange for Søren*] Marie Grubbes 3. Mand, Søren Ladefoged, indføres i Romanens Kap. XVI. ¶ 274.3. *en Nutidsbog*] »Niels Lyhne« (1880). ¶ 274.11. *den lille, bitte Prindsesse*] Edv. Brandes' Datter Hedna, f. 27/12 1876.

Br. 33. Trykt i JPJac. Breve S. 42 f. — 274.20. *B.s Tornerose*] Vilh. Bergsøes Eventyrkomedie »Tornerose« opførtes 1. Gang paa Casino 25/1 1877. ¶ 274.22. *Joh. Wiehe*] et af Edv. Brandes' Skuespilleressays i Det 19. Aarh. Jan.—Febr. 1877.

Br. 34. Trykt i JPJac. Breve S. 44. — 275.17. *din Broder har anlagt Sag mod Carl Ploug*] Det 19. Aarh. havde Jan.—Febr. 1877 bragt 3 Breve fra Kierkegaard til Fru J.[ulie] T.[homsen], som var blevet Redaktionen overladt af Løjtnant Aug. Wolff; i Fædrel. 16/2 1877 angreb Ploug Georg Brandes, fordi han ikke havde erhvervet Ejerindens Samtykke til at offentliggøre Brevene i et Organ, »hvis Tendens er Søren Kierkegaards aldeles modsat«, og rettede det Spørgsmaal til ham, hvorfor han ikke havde handlet »som Mand af Ære«. Brandes anlagde derefter Sag mod Ploug, der ved Landsoverretten blev idømt en Bøde af 400 Kr. (se »Levned« II S. 218 ff.). ¶ 275.19. *Schleisners Denunciation af Ulrik*] i »Ugeskrift for Læger« 3/2 1877 skrev Stadslæge P. A. Schleisner, der i 1872 under Pseudonymet »Ax« havde angrebet Georg Brandes, en Afhandling betitlet »Orienterende Bemærkninger angaaende Sundhedsvilkaarene og Dødelighedsforholdene i Kjøbenhavn«; i Slutningen af denne giver Forf. Læge Axel Ulrik en Tilrettevisning, fordi han i Det 19. Aarh. Oktbr. 1875 i en Artikel »Om hygiejnisk Statistik« har tilladt sig at ytre Meninger, der efter Schleisners Overbevisning har »en vis socialistisk Bismag«, og i samme Tidsskrift Novbr.—Decbr. 1876 har udtalt sin Utilfredshed med, at Københavns Kommune ikke ofrer tilstrækkeligt paa Skolevæsenet.

Br. 35. Trykt i JPJac. Breve S. 43 f. og her — i Overensstemmelse

med Originalen — dateret 14/2 1877. Dateringen kan dog ikke være rigtig, da Jacobsen i Begyndelsen af Brevet taler om, at han ikke har skrevet længe (og forrige Brev er dateret 13/2 1877), og de længere nede omtalte Artikler først fremkom i Marts. Den rigtige Dato er formodentlig 14/3. — 276.16 f. *en knusende Anmeldelse i Thisted Amtsavis*] 15/3 1877 findes en spaltelang indsendt Artikel om »Marie Grubbe«. ¶ 276.18. *Brøchners Artikel*] »Erindringer om Søren Kierkegaard« i Det 19. Aarh. Marts 1877.

Br. 36. Trykt i JPJac. Breve S. 45 ff. — 276.29 f. *baade du og din Broder gaar Jeres Vej*] i sit (ikke bevarede) Brev har Edv. Brandes aabenbart fortalt om Georg Brandes' forestaaende Bortrejse fra Danmark og truet med selv at følge hans Eksempel. ¶ 277.9 f. *R. Schmidts Nye har gjort fuldstændig Fiasko*] hans Skuespil »En Opvækkelse« opførtes første og eneste Gang paa d. kgl. Teater 11/4 1877 og blev udhyssset. ¶ 277.15 f. *at blive besnuset i »Nær og Fjært»*] her fandtes 25/3 1877 en længere Anmeldelse af »Marie Grubbe« ved Peter Hansen (»Cabiro«). ¶ 277.16. *det lille velvillige Hib i Ill. Tid.*] i Anmeldelsen af Drachmanns »Tannhäuser« 8/4 1877 hedder det med Hentydning til G. Brandes' Omtale af »Marie Grubbe« i Det 19. Aarh.: »Det hænder af og til, at der slaes Alarm over en ny udkommen Bog: det Mageløse er skeet, Vidunderet er fundet, Geniet har præsenteret sig — og et halvt Aar efter er Bogen glemmt«. ¶ 277.29. *din Artikel om Michael Wiehe*] i Det 19. Aarh. April 1877. ¶ 278.11 f. *er det et Nederlag*] 4/4 1877 blev Rigsdagen hjemsendt uden at være naaet til Enighed om en Finanslov, og 12/4 kom Provisoriet. ¶ 278.28. *din Bog*] der var i 1877 Tale om, at Brandes hos Gyldendal skulde udsende et Bind Skuespillerkarakteristikker, men da Fr. Hegel i Breve af 17/3 og 19/3 1877 henstillede til ham ikke at anvende for skarpe Udtalelser om de paagældende, foretrak Brandes foreløbig at opgive Planen. ¶ 278.29. »Tannhäuser«] Drachmanns Roman fra 1877.

Br. 37. 279.8 f. *Strodtmann der jo allerede har oversat »Mogens«*] Adolf Strodtmann udgav 1877 Drachmann og Jacobsen: »Aus den Sandregionen und andere Erzählungen«, hvori »Mogens« og »Et Skud i Taagen« (jf. S. 283.8 ff.).

Br. 38. Trykt i JPJac. Breve S. 47 f. — 279.30 f. *Vil han ikke tage fat paa M. Gr.?*] »Marie Grubbe« blev oversat af Strodtmann 1878. ¶ 280.7 f. *den Ordre om at der skal være Politi ved Venstremøderne*] samtidig med Provisoriets Udstedelse i 1877 fik Politimestrene over hele Landet

Ordre til at være til Stede ved alle offentlige politiske Møder. ¶ 280.11 f. *et Brev til ham*] trykt i JPJac. Breve S. 48.

Br. 39. Trykt i JPJac. Breve S. 49. — 280.27. »*L'assommoir*«] Zola's Roman fra 1877.

Br. 40. 281.21. *en liden, anonym Novelle*] se Oplysningerne til S. 221.22 f. ¶ 281.30. *kun Du, Drachmann og vi to fyldte det*] lidet produktiv som Jacobsen var, blev han ikke repræsenteret i Det 19. Aarh.s sidste Hefte; derimod er der Bidrag af de tre andre. ¶ 282.3. *ligesom Fru Dombey*] i Dickens' »*Dombey and Son*« Kap. 1.

Br. 41. Trykt i JPJac. Breve S. 49 ff. — 282.18. *Koraldyret lig*] Hentydning til de bekendte Linier af Kaalunds Digt »Den brudte Straale«: »Koraldyret lig i den dybe Sø / jeg bygger dog med paa den voksende Ø / og bereder den Verden, som kommer«. ¶ 282.21. *Jeg har modtaget* »19. Aarh.« *Heftet*] Juni—Juliheftet indeholdt bl. a. en Novelle af Drachmann, »Naar Mørket falder paa«, en Afhandling af Schwanenflügel om Magnus Eirikson og et Essay af Edv. Brandes om Skuespillerinden Julie Sødring. ¶ 283.8 f. *Fra Sandets Regioner, Now Tommy*] Fortællinger af Drachmann (fra »I Storm og Stille«). ¶ 283.15. *Scribes . . »Glas Vand*«] Skuespillet »*Le Verre d'eau*« (1840).

Br. 42. Trykt i JPJac. Breve S. 51 f. — 284.8. *en Novelle*] se Oplysningerne til S. 288.9.

Br. 43. 286.2. *hvad der paa Islandsk hedder smáir*] den islandske Talemaade lyder: maðurinn spáir, en konan smáir, »Manden spaar, Konen gør Nar (af hans Spaadomme)« (oplyst af Bibliotekar, Dr. Sigfús Bløndal).

Br. 44. 286.29. *en mislykket Parodi paa M. G. i »Punch*«] »Marie Skrubbe. Exterieurer fra »det nittende Aarhundrede«, der gik gennem 4 Numre (16/8—6/9 1877).

Br. 45. Trykt i JPJac. Breve S. 52 ff. — 287.14. *den svenske Oversættelse*] ved R. Bergström, udkom 1877. ¶ 287.19. »*Le droit du seigneur*«] Edv. Brandes' i Br. 40 omtalte Novelle »Herremandsret«. ¶ 288.9. *hoslagte Renskrift af de to første Sider*] »En Rejseerindring«, trykt i »Digte og Udkast« (1886) S. 183 f. (= »Samlede Værker« III 1927 S. 205 ff.).

Br. 46. Trykt i JPJac. Breve S. 54 f. — 288.26. *Artiklen »Den nye Skole*«] to længere Artikler, »Skoleloven af 1871«, i Fædrel. 7/9 og 12/9 1877; J. P. Jacobsen synes at have troet, at det drejede sig om den nye litterære Skole. ¶ 288.29. »*Viel Lärm um Nichts*«] Shakespeares »Much Ado about Nothing«.

Br. 47. Trykt i JPJac. Breve S. 55 f. — 289.18. *mine Digte*] allerede 1875 havde Jacobsen paatænkt at udgive en Digtsamling, og i 1878 skrev han paa ny til Hegel, at han agtede at samle sine Digte (se Indledn. til »Samlede Værker« IV 1928 S. XXII f.). ¶ 289.28. »Fremtidens«] Foreningen »Fremtiden« udgav gennem adskillige Aar en »Nytaarsgave«.

Br. 48. Trykt i JPJac. Breve S. 56 ff. — 290.4. *en Adresse*] Georg Brandes havde ved sin Afrejse til Berlin i Efteraaret 1877 modtaget en Adresse fra 45 danske Videnskabsmænd (aftrykt i Brandes' »Levned« II 242 f.). ¶ 290.14. *Det franske Valg*] 14/10 1877 fandt Valget til Deputeretkammeret Sted efter henved 5 Maaneders politisk Krise; Republikanerne vandt, omend langtfra saa overlegent, som de havde bebudet forud. ¶ 290.29. »*la curée*«] Roman af Zola fra 1874. ¶ 291.15. *harrows and ploughs left alone in the fields*] Citat af Dickens' »Martin Chuzzlewit« II Kap. 17.

Br. 49. Trykt i JPJac. Breve S. 59 ff. — 292.22. *din Artikel i »det 19. Aarh.«*] i Aug.—Septbr.-Heftet om Skuespillerinden Arnould-Plessy. ¶ 293.1. *Artiklen om Sarah Bernhardt*] et Essay af Edv. Brandes, »Kunstnerfysiognomier fra Théâtre-Français« i Det 19. Aarh. Novbr.—Decbr. 1876. ¶ 293.8. *Citat efter Sarcey, XIX Siècle*] Dagbladet »Le XIX Siècle« var grundlagt 1871 af Edmond About og lededes i republikansk, antiklerikal Aand; en Hovedmedarbejder var Abouts Ven Francisque Sarcey. ¶ 294.3. *søgt det Ankerske*] J. P. Jacobsen fik Legatet 1878 (se S. 300.21). ¶ 294.23. *Strodtmanns Oversættelse*] af »Marie Grubbe« (1878).

Br. 50. Trykt i JPJac. Breve S. 62 f. — 295.29. *Disputatsen*] Edv. Brandes blev Doktor paa en Afhandling om indisk Mytologi 1879. ¶ 295.30. *Samler du dine Portraiter?*] Bogen »Dansk Skuespilkunst« udkom 1880. ¶ 295.32. *Har Recke gjort Lykke?*] hans Skuespil »Kong Liuvigild og hans Sønner« blev opført 1. Gang paa d. kgl. Teater 2/1 1878. ¶ 296.1. *Holm Hansens nye Bog*] Romanen »En fri Mand« (1877). ¶ 296.2. *Bahnsons Erik den XIV*] en Tragedie, udk. 1878.

Br. 52. Trykt i JPJac. Breve S. 64 f. — 298.4. *lig Asker Ryg*] Hentydning til Oehlsenschlägers Romance »De tvende Kirketaarne«.

Br. 53. Trykt i JPJac. Breve S. 65 ff. — 298.12 f. *en kurlandsk Baron og hans Søster*] Baron Buchholtz og hans Søster Anna, skildret som Madame Odéro i »Niels Lyhne«. ¶ 298.28 f. *Bertrand de Born*] romantisk Trubadurdrama af Ernst v. d. Recke, opf. 1. Gang paa d. kgl. Teater 7/1 1873. ¶ 299.18. »*Antonine*«] fra 1849; »*Aventures de quatre femmes et d'un perroquet*« udkom 1847.

Br. 54. Trykt i JPJac. Breve S. 67 f. — 299.28. *en Pige*] Edv. Brandes' anden Datter, Vanda, f. 2/3 1878. ¶ 300.8 f. *han har kaldt sig Danmarks stolte Skjald*] i det af Selvfølelse svulmende »Rimbrev til Esrom Sø«, trykt i »Ude og Hjemme« 24/2 1878, kalder Drachmann sig »den unge, stolte Skjald«. ¶ 300.10. *Rimbrevene*] Bergsøe sendte i »Ude og Hjemme« 3/3 1878 Drachmann et Svar paa hans Rimbrev, betitlet »Svar fra Esrom Sø til Holger Drachmann«, hvori han protesterer mod, at Drachmann har udnævnt sig selv til Winthers Efterfølger; samme Dag stod i Ill. Tid. Kaalunds Digt »En aaben Hilsen til Holger Drachmann«, hvori den gamle Digter bebrejder den unge, at han mangler »den midtpunkt-søgende Kraft — i Livet som i Poesien!« ¶ 300.14. *Navnene Lütthans og Thalbitzer eller Culmsee*] Chr. Winthers Hustru Julie var født Lütthans; Drachmann var paa dette Tidspunkt forelsket i Fru Polly Thalbitzer, f. Culmsee. ¶ 300.24. *Skandrup*] ∴ Schandorph.

Br. 56. 301.27 f. *XIX siècle*] se Oplysningerne til S. 293.8. ¶ 302.22. *jeg er brouilleret med Drachmann*] se Indl. S. XXI.

Br. 57. Trykt i JPJac. Breve S. 69 f. — 303.4. *Brimer*] se Oplysningerne til S. 238.6. ¶ 303.20 f. *fra Kurland*] se Oplysningerne til S. 298.12 f.

Br. 58. 304.22. *Zolas nye Bog*] »Une page d'amour« (1878). ¶ 304.26. *Augiens nye Stykke*] »Les Fourchambault« (1878). ¶ 304.30. *Taines nye Bog*] se Oplysningerne til S. 9.19. ¶ 305.7. *Venner med Princesse Mathilde og Prins Napoleon*] se Georg Brandes: SS. VII 62.

Br. 59. Trykt i JPJac. Breve S. 70 f. — 305.25. *Einsames Trinken* osv.] Citatet har ikke kunnet oplyses. ¶ 305.31. *Molbech*] hans Drama »Ambrosius« blev udsendt kort før Jul 1877, skønt det bærer Aarstallet 1878 paa Titelbladet; det blev 1. Gang opført paa d. kgl. Teater 4/5 1878. ¶ 306.5 f. *was in Jugend man wünscht*] Mottoet til 2. Del af Goethes »Dichtung und Wahrheit« lyder: »Was man in der Jugend wünscht, hat man im Alter die Fülle«. ¶ 306.15. *Tegnér*] Georg Brandes' Bog »Esaias Tegnér« (1878).

Br. 60. Trykt i JPJac. Breve S. 71 f.

Br. 61. 307.28. *et Rejsebrev af Goldschmidt*] »Et Rejsebrev« i »Ude og Hjemme« 12/5 1878.

Br. 62. 308.31—309.1. *Jeg er . . ifærd med at gennemgaa Disraelis . . Romaner*] i Anledning af Georg Brandes' Disraeli-Bog, der udkom samme Aar.

Br. 63. Trykt i JPJac. Breve S. 72 f. — 309.30 f. *Vivian Gray*] udk. 1826, »Sybil« 1845 og »Tancred« 1847.

Br. 64. 311.20. *The young duke*] udk. 1830.

Br. 65. 312.9. *saa døde Westergaard*] N. L. Westergaard, Professor i østerlandsk Filologi, døde 9/9 1878.

Br. 66. Trykt i JPJac. Breve S. 74. — 313.9 f. *desuden holder Universitetet jo ikke af Autodidakter*] Fausbøll var teologisk Kandidat, men havde studeret Indologi hos Westergaard. ¶ 313.14. *Lervogn*] Hentydning til Edv. Brandes' Oversættelse af det indiske Skuespil »Lervognen« (1870).

Br. 67. 314.15. *En tredveaarig Normand*] Brandes, endnu personlig ubekendt med Alex. Kielland, forveksler denne, der havde faaet optaget Proverbet »Paa hjemmeveien« i »Nyt norsk Tidsskrift« III (1878), med hans Fætter Carsten, hvis 1 Akts Skuespil »Vaarlufte« 1. Gang var blevet opført paa det kgl. Teater 17/11 1878.

Br. 68. Trykt i JPJac. Breve S. 75 f. — 314.28 f. *Nu boer jeg i Via due macelli*] se Paul V. Rubow i »Rom og Danmark« II 145 f. ¶ 315.3. *Drachmanns Nye*] »Paa Sømands Tro og Love« (1878). ¶ 315.10. »*consule Planco*«] if. Oplysning af cand. mag. Øjvind Andreasen Hentydning til Horats Carm. III 14.28, hvor Digteren tænker tilbage paa sin 23 Aars Alder, da L. Munatius Plancus var Konsul (Aar 42 f. Kr.); Jacobsen sigter til sit forrige Italiensophold i 1873. ¶ 315.17. *H. D. H.*] ∴ Hans Durchlaughtighed (?)

Br. 69. 316.2 f. *l'ami Fritz*] af Erckmann-Chatrian (1864). ¶ 316.13. *Professoratet*] Embedet blev 1878 besat med daværende Biblioteksassistent Viggo Fausbøll. ¶ 316.24 f. *en dansk-norsk Kombination*] jf. ovf. S. 9—23. ¶ 317.20. *Tænk Dig følgende*] den refererede Fortælling er »Det store Pinseslag« (af »Paa Sømands Tro og Love«). ¶ 317.25. *Bjørnsøns Fest*] se Oplysningerne til IV 70.2 f. ¶ 317.26. *Idag faar jeg Brev*] trykt ovf. S. 225 f.

Br. 70. Trykt i JPJac. Breve S. 76 ff. — 319.6. »*Idé og Virkelighed*«] sammen med Rasm. Nielsen og Rud. Schmidt var Bjørnson i 1869 indtraadt i Redaktionen af det danske Tidsskrift »For Ide og Virkelighed«, men blev efter Signalfejden i 1872 udstødt af den. ¶ 319.20 f. *Den Vise om Chillon, som Schandorph har skrevet*] »Chillon«, trykt i »Ude og Hjemme« 3/11 1878 (optaget i Schandorphs »Samlede Digte, ældre og nyere« 1882 S. 105 ff.). ¶ 319.21 f. *Hvad er Bogen?*] Romanen »Uden Midtpunkt« (1878). ¶ 319.28. *Der staar en Fichte i Syden*] Hentydning til Heines

Digt »Ein Fichtenbaum steht einsam« (»Lyrisches Intermezzo« Nr. 33).

Br. 71. 320.17. »Rudin«] Turgenjews Roman fra 1856. ¶ 320.24. *hans . . kristelige Eventyr*] »Prinsessen og det halve Kongerige« (1878). ¶ 321.17. *Efter Gildet*] Digtet er formet som en Parodi paa Drachmanns »Ude og hjemme« (»Digte« 1872).

Br. 72. Trykt i JPJac. Breve S. 78 f. — 322.21 f. *hans Forslag om at Damer skulde have Sæde i Foreningens Generalforsamling*] Ibsens Tale i den skandinaviske Forening i Rom 27/2 1879 er trykt i »Efterladte Skrifter« ved Koht og Elias I 317 ff. (jf. Hundreårsutgaven af »Saml. verker« VIII 257 ff.). ¶ 322.23. *Kaalunds tynde Feuilleton*] Kaalunds versificerede Indlæg i Striden om Idealisme og Realisme, »Brændende Spørgsmaal«, trykt i »Nær og Fjern« 9/3 1879, som fremkaldte Schandorphs Digt »Til min gamle Ven H. V. Kaalund«, trykt smstds. 16/3 s. A. ¶ 323.2. *et ugudeligt Digt om Adam og Eva*] Gunnar Heibergs »Menneskets genesis« i »Nyt norsk Tidsskrift« IV (1878) S. 68 ff.

Br. 74. 324.13. *Universitetsfest*] Københavns Universitets 400 Aars Jubilæum fejredes 4.—6. Juni 1879. ¶ 324.18. *Claretie's le troisième dessous*] udk. 1878.

Br. 75. Trykt i JPJac. Breve S. 80 f. — 325.16. *Leonarda*] se Oplysningerne til S. 59.19 f. ¶ 325.16. *Skram efter Slaget*] Erik Skram havde med sin Roman »Gertrude Colbjørnsen« vakt en Del Forargelse, som ogsaa var kommet til Orde i Pressen.

Br. 76. Trykt i JPJac. Breve S. 81 f. — 326.5 f. *da jeg imorgen vil have læst »Ude og Hj.«*] 18/5 1879 stod Begyndelsen af Edv. Brandes' Essay om Peter Schram i »Ude og Hjemme«.

Br. 77. Trykt i JPJac. Breve S. 82 f. — 326.29. *din Svogers Maleri*] Brandes' Svoger, Lauritz Salomonsen, blev malet i Italien af den svenske Maler Ernst Josephson, der ogsaa havde fuldført et Portræt af Jacobsen.

Br. 78. 329.3 f. *sine Hvedebrødsdage*] efter at det var kommet til et Brud med Fru Polly Thalbitzer, havde Drachmann 17/5 1879 ægtet hendes Søster, Emmy Culmsee.

Br. 79. Trykt i JPJac. Breve S. 83 f. — 329.22. *Josephson har en faible for Poesien*] Maleren Ernst Josephson var ogsaa Lyriker og har udgivet et Par Digtsamlinger. ¶ 329.31—330.1. *Tilladelse til at sætte mit Billede . . i sin Avis*] Herm. Bang havde i 2. Aarg. af »Ude og Hjemme« paa-begyndt en Serie Essays om »Vor Realismes Forfattere«, der imidlertid snart standsede; Jacobsens Billede kom først i 4. Aargang, 9/1 1881,

med Tekst af Borchsenius, »J. P. Jacobsen og »Niels Lyhne«. ¶ 330.4. *Din Lille Pige*] hertil Edv. Brandes' Fodnote: »Et Fotografi«.

Br. 80. 330.23. *din Sorg*] Edv. Brandes' Hustru Harriet, f. Salomon- sen, var død 23/7 1879.

Br. 81. 331.13. *en Bog Skuespillerbiografier*] »Dansk Skuespilkunst« (1880).

Br. 82. Trykt i JPJac. Breve S. 85.

Br. 83. 333.15. *Margherita Pusterla*] Roman fra 1838.

Br. 84. Trykt i JPJac. Breve S. 85 f. — 333.23. *Kielland*] hans De- butbog »Novelletter« (1879). ¶ 333.23. *Schübler*] Botanikeren F. C. Schü- belers »Væxtlivet i Norge med særligt Hensyn til Plantegeographien. Udgivet som Festskrift til Københavns Universitets 400 Aars-Jubileum« (1879). ¶ 333.27. *Waterloo*] »Slaget ved Waterloo«.

Br. 85. 335.8. *Skrams Bog*] »Gertrude Colbjørnsen« (1879). ¶ 335.14 f. *Novelleskitsen*] »To Verdner«, der tryktes i »Nutiden« III (1878—79). ¶ 335.22. *en Rejseskildring om Salvini*] Essayet »En italiensk Skuespiller. Tommaso Salvini« i Vilh. Møllers og Kaufmanns Ugeblad »Nutiden« 2/11 og 9/11 1879 (senere optaget i »Fremmed Skuespilkunst« 1881).

Br. 86. 336.7 f. *Jeg har begaaet noget Sentimentalt om Ristori*] Essayet »Adelaide Ristori« i »Ude og Hjemme« 19/10 1879 i Anledning af hendes Gæsteoptræden i København. ¶ 336.13. »*Faraos Ring*«] se Oplysningerne til S. 59.19 f. ¶ 336.24. *Forelæsninger*] over fransk Litteratur 1830—48. ¶ 336.25 f. *han er tungsindig som en Kirkerotte*] Falstaff i »Henrik IV« 1. Del I 2: »jeg er saa tungsindig som en gammel Hankat« (Lembckes Over- sættelse).

Br. 87. Trykt i JPJac. Breve S. 86 f. — 337.14. »*Poul og Virginie*«] udk. 1879. ¶ 337.17. *Molbechs Ringhistorie*] se Oplysningerne til S. 59.19 f.

Br. 88. 338.5. »*Unge Dage*«] Schandorphs Verseroman fra 1879. ¶ 338.12. *en stor Digtsamling*] »Ungdom i Digt og Sang« (1879). ¶ 338.13 f. »*de danske Studenter*«] Digtet »Foraarsstemning« fra »Digte« (1872), der dog ikke blev genoptrykt. ¶ 338.25. *min Broders Ansættelse*] jf. ovf. S. 48— 57. ¶ 338.32. *P. Hansen og Drachmann overøse hinanden med Skidt*] Anled- ningen til Striden var »Faraos Ring«; paa Peter Hansens Indlæg, »'Ringens' og dens Midtpunkt« i »Nær og Fjern« 26/10 1879 svarede V. Secher i »Dags-Avisen« 31/10 med et Angreb paa P. Hansen, som Drachmann sluttede sig til i en Artikel i samme Blad 1/11. ¶ 339.13. *Salvini*] se Op- lysningerne til S. 335.22.

Br. 89. 340.9. *Ibsens »Dukkehjem*«] udk. 1879.

Br. 90. Trykt i JPJac. Breve S. 88 f. — 340.22 f. *Det unge Danmark*] Roman af Karl Gjellerup fra 1879. ¶ 340.23. *Realisme og Realister*] Essay-samling af Herm. Bang (1879), hvori en Afhandling om Jacobsen. ¶ 341.1 f. *Dr. Syntax Rejse*] et komisk Digt af William Combe, »The Tour of Dr. Syntax in Search of the Picturesque« (1812), hvis Helt er en Slags Forløber for Dickens' Pickwick. ¶ 341.2. *Peregrine Pickles Hændelser*] Roman af Smollett fra 1751. ¶ 341.6. *Yngre Kjellerup*] Jacobsens Jargonnavn for Gjellerup. ¶ 341.13. *De to italienske Ord*] se Oplysningerne til IV 271.17.

Br. 91. 342.8. *Erik Skram, der paastaar Gjellerups Bog . . slet*] se Oplysningerne til IV 99.1 ff. ¶ 342.22. *Jeg ømmer mig ved at skrive derom*] se Oplysningerne til S. 57.19 f.

Br. 92. Trykt i JPJac. Breve S. 90 ff. — 344.1. *Battiste . . elsker Hopperne*] »Il dit qu'il aime beaucoup les chevaux« (Zola: »La curée« Kap. 5). ¶ 344.21 f. *Dukkehjemmet antager jeg baseret paa den Historie med . . Laura Kielev*] Jacobsens Formodning er rigtig (se Hundreårsutgaven af Ibsens »Saml. verker« VIII 252 ff.). ¶ 344.25. *Ibsens Optræden nede i Rom*] se Oplysningerne til S. 322.21 f.

Br. 93. 345.21 ff. *Posso servirla osv.*] »Kan jeg tjene Dem, Herre?« — »Hvorledes«. — »Vil De more Dem med Kvinder?« — »Vil De more Dem med Dreng?«

Br. 94. 347.13. *to Aviser*] »Ude og Hjemme« 23/11 1879 indeholdt nogle Digte af Edv. Brandes, offentliggjort under Pseudonymet »Karl Borel«; muligvis har han samtidig sendt Jacobsen sine »Smaabilleder fra Vrevlhavn«, der stod smstds. 21/12 under Mærket »Marcolfus«, eller en af sine Skuespillerkarakteristikker. ¶ 347.17. *den Anti-Plougske Fejde*] Ploug havde i Fædreel. Decbr. 1879 angrebet saavel Schandorph som Drachmann, hvad der fremkaldte Drachmanns Digt »Paradehesten Parmo« (i Mrgbl. 23/12 1879) og Schandorphs Digt »Tak for sidst til Hr. Dr. C. Ploug« (smstds. 24/12 1879).

Br. 95. 347.29. *Kielland har faaet sin Roman færdig*] »Garman & Worse« (1880). ¶ 348.4 f. *Georg har holdt . . Forelæsninger i Berlin*] se Oplysningerne til IV 105.19 f. ¶ 348.5. *Han tænker paa at skrive en Brochure*] se ovf. S. 60.15.

Br. 96. Trykt i JPJac. Breve S. 92 ff. — 349.7. *En der har raabt »no poperi« som Ravnene i Barnaby*] Dickens: »Barnaby Rudge« Kap. 57.

Br. 97. Trykt i JPJac. Breve S. 96 ff. — 352.8 *Omphalopsykit*] »Navlebeskuer«. ¶ 352.13. *»Mellem Slagene*] Titelen paa Bjørnsons Skuespil fra 1856.

Br. 98. 353.27. *Drachmann med et nyt Eventyr*] »Østen for Sol og vesten for Maane« (1880). ¶ 353.29 f. *Gjellerup har lavet en oldkristelig Fortælling*] »Antigonos, en Fortælling fra det 2. Aarhundred, tilegnet Dr. E. Brandes af hans Ven Forfatteren« (1880). ¶ 354.1. *Schandorph skriver paa en Jule-roman, samler Digte sammen*] »Smaaafolk« (1880) og »Samlede Digte, ældre og nyere« (1882). ¶ 354.3. *le roi des badauds*] »Taabernes Konge«; *badaud* er egl. den, der ser til i Stedet for at tage en Haand i med. Konge-titelen hentyder antagelig til de gamle Farcer, der spillede af de Sorgløses Broderskab under en »Narrefyrste«, ligesom Jonglørerne og Klerkene havde deres »Konge« og der ved folkelige Fester valgtes en »Tiggernes« eller »Gøglernes Konge« eller »Narrenes Pave« (som i Victor Hugos »Notre-Dame de Paris«). En saadan maatte jo være den første til at præstere noget. (Oplyst af Bibliotekar H. A. Paludan). ¶ 354.18. *les soirées de Médan*] 1880 udgav Zola, Maupassant, Huysmans, Céard, Hennique og Paul Alexis et Bind Fortællinger med denne Titel.

Br. 99. 355.2. *min Bog*] »Dansk Skuespilkunst« (1880).

Br. 100. Trykt i JPJac. Breve S. 98 ff. — 355.12. *living under a cloud*] »at leve under vanskelige Forhold«.

Br. 101. 358.7. *Jeg skrev ham et Par Linjer til*] trykt i VI 3 f. ¶ 358.11. *Den eneste »Sahra« kommer . . hertil*] om Sarah Bernhardt skrev Edv. Brandes i Anledning af hendes Gæstespil paa d. kgl. Teater i »Ude og Hjemme« 15/8, 22/8 og 29/8 1880.

Br. 102. Trykt i JPJac. Breve S. 101. — 358.23. *din Langelandsrejse*] se Oplysningerne til S. 62.3. ¶ 359.1. *den Damkjer, der agerede*] under Valgkampagnen 1880 angreb Højremanden, Redaktør Axel Damkier, Brandes »som Republikaner, Fritænker og Gudsfor nægter«. ¶ 359.3 f. *den arme Kristendom under Protektion af . . Erik Bøgh*] »Dagens Nyheder«, som redigeredes af Erik Bøgh og C. Carstensen, udtrykte i sin ledende Artikel 28/9 1880 om Edv. Brandes' Valg sin Betænkelighed ved at »en alvorlig Kristen kan give sin Stemme til en saadan Mand«. ¶ 359.5. *Historien om Kaufmann*] der var opstaaet det Rygte, at Journalisten Rich. Kaufmann, der senere blev en ivrig Højremand, ved Litteraturselskabets Møder stod uden for Døren og udspurgte Deltagerne, om de troede paa Gud eller paa Georg Brandes (se G. Brandes: »Levned« II 80). ¶ 359.8. *Alles rächt sich hier auf Erden*] »alle Schuld rächt sich auf Erden«, Citat af Goethes »Wilhelm Meisters Lehrjahre« 2. Bog 13. Kap.

Br. 103. 359.22 f. *kjøbenhavnske Blade . . have sendt mig en vældig Skylle*] i Anledning af den forestaaende Edsaflæggelse.

Br. 104. Trykt i JPJac. Breve S. 102 f.

Br. 105. Trykt i JPJac. Breve S. 103 f. — 361.27. *jeg følger Grundtvig*] Sv. Grundtvigs »Dansk Retskrivningsordbog« (1870).

Br. 106. Trykt i JPJac. Breve S. 104 f. — 362.30. *jeg har lovet det til Etatsraad Collin*] Ms. til »Niels Lyhne« findes i den Collinske Samling paa Kgl. Bibl.

Br. 107. 363.21 f. *Jeg agter at skrive en lang Artikel om den*] det blev Georg Brandes, der kom til at anmelde »Niels Lyhne« i Mrgbl. (9/2 1881). ¶ 364.12 f. *give Møde paa Slottet*] den danske Rigsdag havde til Huse paa Christiansborg Slot indtil dets Brand 1884.

Br. 108. 365.10 f. *to Elskende inddele en Skov*] der sigtes til Kap. XI: »Paa kryds og tværs strejfede de Skoven igjennem, ivrige som Børn efter at finde dens Skatte og Mærkværdigheder, og de havde delt den imellem sig, ogsaa ligesom Børn gjør, saadan at det, der var paa den ene Side Kjørevejen, var Fennimores, det paa den anden Side Nielses« (»Samlede Værker« II 1926 S. 232). ¶ 365.17. *Hold »Morgenbladet*] fra 1/1 1881 var Brandes og Hørup sammen med C. Berg Udgivere af Bladet. ¶ 365.18 f. *Der skal anlægges Sag imod Herman Bang for Utugt*] »Haabløse Slægter« (1880) blev beslaglagt som usædelig.

Br. 109. Trykt i JPJac. Breve S. 105 ff. — 365.27 f. *Herman Bang . . er rejst*] jf. ovf. S. 366.30. ¶ 366.18. *et andet Oplag*] 2. Oplag af »Niels Lyhne« kom først nogle Maaneder efter Jacobsens Død 1885. ¶ 366.21. *en svensk Oversættelse*] paa Svensk udkom »Niels Lyhne« først 1907.

Br. 110. 367.6 f. *Kielland skriver til mig, at Du er den Eneste*] jf. Kielands Brev af 3/1 1881. ¶ 367.12 f. *Georg gjør det*] i Mrgbl. 9/2 1881. ¶ 367.15. *Borchsenius skrev jo meget net*] Artiklen »J. P. Jacobsen og 'Niels Lyhne'« i »Ude og Hjemme« 9/1 1881. ¶ 367.19. *en Pjes*] »Lægemidler« (1881).

Br. 111. Trykt i JPJac. Breve S. 107 f. — 368.21. *Skal det ikke spilles?*] »Lægemidler« opførtes ialt 5 Gange paa d. kgl. Teater, 1. Gang 15/5 1881.

Br. 112. 369.31. *Fejden mod Ploug begynder igjen*] Schandorph havde i Mrgbl. 25/1 1881 skrevet en Artikel »Dr. C. Ploug og Dr. G. Brandes«.

Br. 113. Trykt i JPJac. Breve S. 108 ff. — 372.8. *nu sidst skriver Ibsen selv til Hegel*] »Jacobsens bog er et fint digterværk i enhver henseende,

ja, jeg tør sige, den hører til det allerypperste, samtiden på det område har frembragt. Når De engang skriver ham til, beder jeg Dem bringe ham min hjerteligste lykønskning« (»Breve fra Henrik Ibsen« II 85).

Br. 114. Trykt i JPJac. Breve S. 112.

Br. 116. Trykt i JPJac. Breve S. 112 ff. — 374.13. *et Brevkort fra Georg*] se Georg Brandes til Jacobsen 11/2 1881.

Br. 117. Trykt i JPJac. Breve S. 114 f. — 375.3 f. *der er vel ikke en Planke igjen af Skonnerten »Haabet« efter at den stødte paa Cap Scavenius*] da Kultusminister Scavenius modsatte sig Forslaget om Digtergage til Jacobsen, bortfaldt det dermed.

Br. 118. Trykt i JPJac. Breve S. 115 f. — 375.31. *Stykket ikke slog rigtig an*] »Lægemedler« i Strindbergs Oversættelse spillede blot 3 Gange paa Dramatiska teatern i Sæsonen 1880—81.

Br. 119. Trykt i JPJac. Breve S. 116.

Br. 120. Trykt i JPJac. Breve S. 116. — 376.27. *Dersom du skriver om Topsøe*] om »Dagbladet« Redaktør, der var død samme Sommer, og hans sidste Skuespil, som blev opført paa d. kgl. Teater, skrev Edv. Brandes i »Ude og Hjemme« 16/10 1881 Essayet »V. C. S. Topsøe og 'Umyndige i Kjærlighed'«. ¶ 377.1. »Mellem 12 og 17«] denne Roman, der blev udgivet 1881 under Pseudonymet Arne Wendt, var skrevet af Drachmanns Søster Erna Juel-Hansen.

Br. 121. Trykt i JPJac. Breve S. 117.

Br. 122. Trykt i JPJac. Breve S. 117 ff. — 377.28 f. *naar jeg allerede har eet Stykke liggende inde ved Theatret*] Edv. Brandes' anonymt indleverede Skuespil »Et Besøg« blev antaget for at være skrevet af Jacobsen (jf. Oplysningerne til S. 134.27). ¶ 378.1. »der grüne Heinrich«] Gottfried Kellers selvbiografiske Roman (1854), oversat til Dansk af Erna Juel-Hansen 1883—84. ¶ 378.13. *den pene Anmeldelse*] af »Mogens og andre Noveller« i Mrgbl. 4/6 1882. ¶ 378.16. »Esther«] Novelle af Henr. Pontoppidan i »Ude og Hjemme« 11/6 1882. ¶ 378.19. *Martin Kok*] Forfatter af Fortællinger og patriotiske Digte, især med Emne fra de sønderjyske Krige. ¶ 378.20. *Ibsens Femakts*] »En Folkefjende« (1882).

Br. 123. Trykt i JPJac. Breve S. 119.

Br. 124. Trykt i JPJac. Breve S. 120.

Br. 125. Trykt i JPJac. Breve S. 120 f. — 380.9. *Bladet, hvis Navn jeg afskyer*] »Politiken«, der var begyndt at udkomme 1/10 1884 med Hørup som Redaktør; Brandes skrev bl. a. under Mærkerne »Junius«,

»Grib«, »Titus« og »E. B.«. ¶ 380.12. *Schandorphs Sverdrupsang*] i Anledning af, at Joh. Sverdrup var blevet Statsminister, fejredes han af det danske Venstre 6/8 1884 paa Skodsborg Badehotel ved en Fest, hvortil Schandorph havde skrevet en Sang; den blev trykt i Mrgbl. 8/8 1884. ¶ 380.12 f. *Drachmanns Congressvise*] til Københavns Kommunes Festmiddag for den 8. internationale Lægekongres blev der afsunget en Sang af Drachmann; den aftryktes i Mrgbl. 15/8 1884. ¶ 380.13. *Bonden i Melampe*] Holbergs »Melampe« I 1. ¶ 380.17. *Ernesti Bog*] det national-økonomiske Skrift »Samfundsspørgsmaal« af Georg og Edvard Brandes' Broder Ernst udkom 1885.

Br. 126. 380.31. *min Reklame*] i Pol. 28/10 1884 gives et Forhaandsreferat af Indholdet af Kiellands »Fortuna« (1884), hvilket Kielland tog Edv. Brandes meget unaadigt op (se Kiellands Brev af 1/11 1884 til Edv. Brandes). ¶ 381.2. *Vildanden*] Ibsens Skuespil fra 1884. ¶ 381.2. »*Det flager*«] Bjørnsøns Roman »Det flager i Byen og på Havnen« (1884). ¶ 381.5 f. *nu er den gaaet i Hørup*] Hørups Anm. fra Pol. 30/11 1884 er genoptrykt i »V. Hørup i Skrift og Tale« II 19 ff. ¶ 381.6 f. *Gjellerup*] Tragedien »Brynhild« (1884), der bærer Tilegnelsen »Til Eugenia« ∴ Fru Eugenia Bendix, som han i 1887 blev gift med. ¶ 381.10. *Georgs Holberg*] Festskriftet »Ludvig Holberg« (1884). ¶ 381.13. *Bruddet med Berg*] jf. IV 351.10 ff. og Oplysningerne dertil. ¶ 381.27. »*Politikens Henriette havde besøgt Jens Busk*«] i »Politiken« 3. Prøvenummer (1884) findes en Artikel »Et Besøg hos Jens Busk«, undertegnet Bjørk; i Mrgbl.s Leder 18/11 1884 hedder det: »Hvis Hr. Jens Busk endnu er ligesaa intim med »Politiken« som da han havde Besøg af dens Henriette . .«. Den omtalte Medarbejder hed vistnok Henriette Sten. ¶ 382.2 f. *oversat Tolstoj*] »Politiken« bragte som sin første Feuilleton »Krig og Fred« uden Oversætternavn; den udkom 1885 som Bog med Edv. Brandes' Navn paa Titelbladet.

Br. 127. 382.13. *et æsthetisk Julenummer*] »Politiken« udsendte 25/12 1884 et illustreret Julenummer; heri var dog ikke Bidrag af Jacobsen.

Br. 128. Trykt i JPJac. Breve S. 121 ff. — 383.24. *Georg, Kielland og Ibsen har jeg . . endnu ikke læst*] i 1884 udkom Brandes' »Ludvig Holberg«, Kiellands »Fortuna« og Ibsens »Vildanden«. ¶ 383.28. *Athenæumsblanketter*] se Oplysningerne til I 17.8.

Br. 129. 384.20 f. *Schandorph*] havde bidraget til Pol.s Julenummer 25/12 1884 med et lille Digt »Spansk Model«. ¶ 384.24. *Herman Bang*

sparker . . til Kielland] i en Anm. af Magdalene Thoresens »Billeder fra Midnatssolens Land« i Nationaltidende 11/12 1884 Aft. af Herman Bang hedder det bl. a.: »Kjelland foredrager sine Numere — Violin, fransk Skole, vidunderlige Dobbeltgreb (i Luxus og i Elendighed) — og efterlader Virtuøsens Tomhed«. Og i hans Anm. af Lies »En Malstrøm« (smstds. 18/12 Aften) tales der om Frafaldet fra Georg Brandes, men det fremhæves, at »Alexander Kielland aleneste holder ud og vil betale sin Troskab med snart at kede til Døden det samme Publikum, han vandt saa hurtig«. Allerede i sin Kronik »Samfundsproblemer i en Bonbonnière« (»Nationaltidende« 16/1 1881) havde Bang langet ud efter Kielland. ¶ 384.30. *min Anmeldelse*] Edv. Brandes' Anm. af »Brynchild« i Pol. 28/11 1884 fremkaldte et længere Svar fra Gjellerup i Mrgbl. 10/12, »Om Vølsungesagaen og Sigurdtypen«, hvori han vil dokumentere Edv. Brandes' Ukyndighed i det gammelnordiske Stof. ¶ 385.13 f. *Nu er Herman Bang opsagt ved Nationaltidende*] om den egentlige Aarsag til, at Herman Bang med Udgangen af 1884 forlod »Nationaltidende«, fortæller Carl Ferslews Datter, Anna Levin i sin Bog »Fra Herman Bangs Journalistaar«: »Herman Bang havde været en straalende Medarbejder — men dyr. Og det var til syvende og sidst den virkelige Grund til det Skisma, der sikkert har gjort alle Parter ondt« (S. 163). Ferslews Datter, der samme Efteraar var blevet hemmeligt forlovet med Carl Levin, lægger dog heller ikke Skjul paa, at hun og Bang havde været meget optaget af hinanden. Hun hævder iøvrigt (anf. Skr. S. 139), at Edv. Brandes gennem Peter Nansen gjorde et forgæves Forsøg paa at hverve Bang til Medarbejder ved »Politiken«.

Br. 130. Trykt i JPJac. Breve S. 123. — 386.9. *Hvilket Tordenbudskab*] det synes at dreje sig om en midlertidig Lukning af »Athenæum«.

Br. 131. Trykt i JPJac. Breve S. 123 f.

Julius Lange og Edvard Brandes

1870—1884.

Samtlige Breve tilhører Det kgl. Bibliotek i København. Enkelte af mindre Interesse er udeladt.

Br. 1. 391.3. *Comedien*] Edv. Brandes' Oversættelse af det oldindiske Skuespil »Lervognen« (1870). Fortalen kom ikke til at indeholde en Tak til Jul. Lange.

Br. 2. 392.1. *Dit Brev*] synes ikke at være bevaret. ¶ 392.2. *Dit Manuskript*] antagelig til Anmeldelsen af A. Z. Collins »Om och ur Rig-Veda«, som stod i Nordisk tidskrift 1879 S. 377 ff., hvoraf Jul. Lange var dansk Redaktør. ¶ 392.6. *mit Manuskript*] til Afh. »Guder og Mennesker hos Homer«, der under Jul. Langes Ophold i Udlandet blev oplæst af S. L. Tuxen i »Det filologisk-historiske Samfund« 28/2 1878 og senere blev trykt i »Nordisk Tidsskrift for Filologi« Ny Række V (1880) (jf. »Breve fra Julius Lange« S. 93, 97, 109 ff.). ¶ 393.21 f. *fremhævet Fortællingen om Penelopes Væv*] anf. Skr. S. 95.

Br. 3. 394.10. *mine dramatiske Forsøg*] Jul. Lange samlede i 1885 sine 4 dramatiske Arbejder, »Hvorhen?«, »Den Logerende«, »Varulven« og »Højere Politik« til Bogen »Kunst og Politik«, der udkom anonymt.

Br. 4. 394.26. *dit Stykke*] »Hvorhen?«, som Jul. Lange indsendte til d. kgl. Teater, hvor det 1. Gang opførtes 8/2 1885, iscenesat af Will. Bloch; det spillede blot 2 Gange.

Br. 5. 399.16. »*Den Logerende*«] aldrig opført paa Scenen.

Karl Verner og Edvard Brandes

1886.

De 3 Breve, som udgør alt, hvad der er bevaret mellem Verner og Brandes, ejes af Det kongelige Bibliotek i København.

Br. 1. Tidligere trykt i »Tilskueren« 1899 S. 237 ff. (med en Indledning ved Edv. Brandes). — 405.4 f. *den mig .. givne reprimande*] i Edv. Brandes' Anm. af russisk Litteratur i Pol. 12/6 1886 er indflettet følgende Klagesuk: »skønt den russiske Literatur nu lægger Beslag paa den dansk-norske Læseverden ligesom paa andre Landes Publikum, saa offentliggøres her dog Aar efter Aar intet Bidrag til russisk Literaturhistorie, hverken Afhandlinger over den enkelte Forfatter eller Oversigter over større Perioder. C. W. Smiths russiske Literaturhistorie, der udkom efter hans Død, ender med dette Aarhundredes Begyndelse, og behandler de mindst betydningsfulde Tidsrum. Vil ingen fortsætte Arbejdet? Vi har ved vort Universitet som Smiths Efterfølger Professor i slavisk Sprog og Literatur Hr. Karl Verner, der er en skarpsindig Lærd og et klart Hoved. For ikke mange Aar siden vakte han den filologiske Verdens Beundring ved en lille lyd-fysiologisk Afhandling. Den ind-

bragte ham en Ansættelse i Tyskland, indtil han blev vunden for vort Universitet. I denne sin Plads bærer han sig ad som de andre Filologer, der er ansatte til at vaage over de forskellige Landes Literaturer. De giver Timer i Sprogene, hvortil ikke mange Tilhørere kommer — mon Hr. Verner har fler end 1 à 2? — og de gør intet Forsøg paa at komme i Berøring med hverken den studerende Ungdom eller det bredere dannelseslystne Publikum. De lader Literaturen ligge, borer sig ind i filologiske Monografier og — giver Timer. Og Hr. Verner, der er en Pryd for vort Universitet, er ikke et Haar bedre end de andre.» ¶ 405.14 f. *facultéet* .. *havde besluttet at opfordre mig til at søge pladsen som slav. docent*] jf. Fremstillingen i Mar. Vibæks Verner-Biografi i Karl Verners »Afhandlinger og Breve« (1903) S. LXIV ff.; om hans litterærhistoriske Eksamenstudier hedder det her: »Det vilde slet ikke gå for ham med litteraturhistorien« (S. XXII), og i et Brev til Wimmer, der efter Smiths Død opfordrede ham til at søge dennes Embede, erklærer han selv: »jeg er kun sprogmand: for den literærhist. side har jeg aldrig interesseret mig« (smst. S. LXVI). ¶ 406.1. *de danske filologer i Rusland*] i Rusland oprettedes ca. 1860 en Række »filologiske Gymnasier«, hvor der især undervistes i klassiske Sprog; oprindelig opretholdtes de væsentligst med tyske Lærere, men da man af politiske Grunde ønskede en Ændring i dette Forhold, rettede man gennem Madvig en Henvendelse til danske Filologer om at søge Stillinger i Rusland. I 1875 drog Thor Lange og tre andre Danskere derover. ¶ 406.2. *Jørgensen*] Peter Axel Jørgensen (se »Studerterne fra 1870« 1895 S. 7 f. og Thor Lange: »Mangesteds fra« 1918 S. 109 ff.). ¶ 407.1 f. *Nil decet invita Minerva*] »intet har Værd imod Minervas Vilje 3: naar man er uoplagt«.

Br. 2. 407.18. *Slave-Smith*] den i det foreg. Brev omtalte Professor i slaviske Sprog C. W. Smith, hvis Forelæsninger Edv. Brandes havde fulgt. ¶ 408.13. *Bjarnarson*] Islænderen Þórvaldur Bjarnarson, som læste Sanskrit sammen med Verner og Brandes (se »Tilskueren« 1899 S. 235 og Karl Verners »Afhandlinger og Breve« S. XVI). ¶ 408.14. *Deres berømte Afhandling*] Verners epokegørende Afh. »Eine ausnahme der ersten lautverschiebung«, trykt i Kuhns »Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung« XXIII (1876).

Br. 3. Trykt i »Tilskueren« 1899 S. 239 f. — 408.25. *vedlagte lille artikel*] Erklæringen »Zur Frage der Entdeckung des Palatalgesetzes«, trykt i »Literarisches Centralblatt« (1886). ¶ 408.26. *mine arbejder i Kuhns Ztschr.*]

den første Afhandling var blevet efterfulgt af en ny, »Zur ablautsfrage« i Tidsskriftets 23. Bind. ¶ 408.27 f. *Den »junggrammatiske« retning i sprogvidenskaben*] i Efteraaret 1876 udviklede Verner for en Kreds af yngre tyske Sprogforskere paa Ølstuen »Kaffeebaum« i Leipzig sine Iagttagelser over den saakaldte Palatallov. ¶ 409.7 f. *Collitz udsendte sit . . . stridsskrift*] »Die neueste Sprachforschung und die Erklärung des indogermanischen Ablautes« (1886); Osthoffs Svar bærer samme Titel. ¶ 409.31 f. *jeg havde »opdaget« loven på dr. Thomsens forelæsninger*] i sin Erklæring oplyser Verner, at han selv, Vilh. Thomsen og Esaias Tegnér d. y. omtrent samtidig og uafhængigt af hinanden har opdaget Palatalloven, og han slutter: »es [muss] allen evident sein, dass das Palatagesetz in den siebziger Jahren einer überreifen Frucht auf dem Baume der Sprachwissenschaft zu vergleichen war, die über kurz oder lang von selbst herunterfallen musste. Sie ist heruntergefallen; nun aber ist es müssig, sich über die herumzustreiten und einander darüber in den Haaren zu liegen, wer den Baum am meisten geschüttelt hat.« ¶ 410.8. *en . . . erklæring fra Schmidt's side*] formodentlig Opsatsen »Schleichers auffassung der lautgesetze« i »Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung« XXVIII S. 303 ff.

Viggo Fausbøll til Edvard Brandes

1871—1903.

Fausbølls Breve, der er meddelt i fyldigt Udvalg, tilhører Det kongelige Bibliotek i København. Edv. Brandes' Breve til Fausbøll er ikke bevaret.

Br. 1. 413.2. *B. U. H.*] Bibliotheca Universitatis Hafniensis 3: Universitetsbiblioteket (hvor Fausbøll siden 1861 var ansat).

Br. 2. 413.18 f. *en . . . Assistentpost i det Britiske Museum*] jf. I 170.5 f.

Br. 3. 414.14. *Suttanipāta*] af dette buddhistiske Skrift besørgede Fausbøll en engelsk Oversættelse 1881 og en Tekstudgave 1884—94. ¶ 415.19. *Hvedebrød*] Edv. Brandes havde 2/2 1873 holdt Bryllup med Harriet Salomonsen. ¶ 415.19 f. »*det sorte danske Brød*«] Citat af Poul Møllers Digt »Glæde over Danmark«.

Br. 4. 416.11. *initium sæpe arduum*] »Begyndelsen er ofte vanskelig«. ¶ 416.12. *det første Ark af min Jåtaka*] Fausbøll udgav 1873—97 med Støtte fra Danmarks og Indiens Regeringer og fra Berliner-Akademiet det for Eventyr- og Folkloreforskningen vigtige *Jåtaka-Haandskrift*. ¶ 416.23 f.

til London af Grunde, som De senere skal få at vide] Fausbøll holdt 6/8 1873 Bryllup i London med Ellen Lohmeier.

Br. 5. 417.16 f. *en tornefuld Vej*] Edv. Brandes har formodentlig svaret, at han i Paris rustede sig til at blive Redaktør af et paatænkt dansk Dagblad.

Br. 6. 418.21. *Deres Afhandling*] Edv. Brandes' Doktorafhandling »Ushas og Ushashymnerne i Rigveda«, som forsvarede 5/4 1879; de officielle Opponenten var Vilh. Thomsen og Fausbøll, der 1878 var blevet Westergaards Efterfølger som Professor i østerlandsk Filologi, af Tilhørerne opponerede S. Sørensen, Sv. Grundtvig og Madvig.

Br. 8. 419.26. *dette Congres-Væsen*] 2. nord. Filologmøde afholdtes i Kristiania 10/8—13/8 1881.

Br. 9. 420.22. *en orientalsk Section*] en saadan blev ikke dannet, og Edv. Brandes kom ikke til at deltage i Mødet, ligesaa lidt som Lund kom til at holde det anmeldte Foredrag.

Br. 10. 421.16. *Stephens's Selskab*] »Universitets-Jubilæets danske Samfund«, stiftet 1879 af en Kreds, der var interesserede i Modersmaalet; blandt dem var især Professor G. Stephens utrættelig i at hverve Medlemmer. ¶ 422.5 f. *Oversættelsen af Jåtaka*] se Oplysningerne til S. 416.12. ¶ 422.6 f. *Min Oversættelse af Suttanipāta*] se Oplysningerne til S. 414.14.

Br. 12. 424.11. *Jeg har opdaget . . af Illustr. Tidende*] Ill. Tid. 28/12 1884 indeholdt Digtet »Aaliv« af Viggo Stuckenberg.

Br. 13. 425.4. *Orientalist-Congressen*] Brandes deltog i 8. Orientalistkongres i Stockholm og Kristiania 1889 (jf. VI 147.9). ¶ 426.2 f. *Oro et rogo osv.*] »jeg beder og opfordrer Dem, befri os, kære Brandes. Deres lydigste . .«.

Br. 14. 426.6. *Politikeren*] Edv. Brandes' Roman »En Politiker« (1889).

Br. 15. 426.19. *skrive Skuespil*] Brandes havde i 1891 fuldendt Skuespillet »Under Loven«. ¶ 427.1 f. *Th. Schultze . . Das Christentum Christi*] synes aldrig at være blevet anmeldt i »Politiken«.

Br. 16. 428.21. *Lassen*] den norske Orientalist Chr. Lassens Værk »Indische Alterthumskunde« I (1847). ¶ 429.15. *i Norge*] her opholdt Brandes sig i en længere Periode i 90'erne.

Br. 17. 430.13. *mine stakkels københavnske Piger*] Fausbøll havde allerede 1856 udgivet et Udvalg af københavnske Skolepigers danske Stile. ¶ 430.15. *De ikke har forladt Orientalia*] Edv. Brandes udgav 1902 sin Over-

sættelse af Jesaja. ¶ 430.21. *Ars longa, vita brevis*] »Kunsten er lang, men Livet er kort«.

Br. 19. 431.8. *Indian Mythology*] udk. 1902 og anmeldt af Edv. Brandes i Pol. 7/4 1903. ¶ 431.23. *en forhåbningsfuld Elev*] Fausbølls Medhjælper ved Játaka-Udgaven, den senere Professor ved Universitetet Dines Andersen.

Br. 20. 432.3 f. *Macdonell*] A. A. Macdonells »Vedic Mythology« (1897) i »Grundriss der indo-arischen Philologie«. ¶ 432.19 f. *den meget forsinkede Udgave af Gadesproget*] under Pseudonymet V. Kristiansen havde Fausbøll 1866 udgivet »Bidrag til en Ordbog over Gadesproget«, der 1908 udkom i 2. Udgave.

FR. BAGGES KGL. HOFBOGTRYKKERI
KØBENHAVN